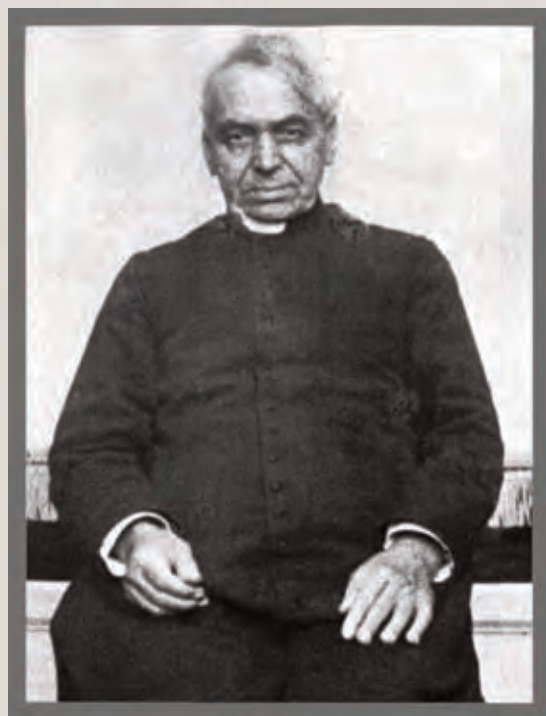

de pijn daensist te zijn

*de..
pijn
daensist
te zijn*

joris de kegel

joris de kegel

DE PIJN DAENSIST TE ZIJN

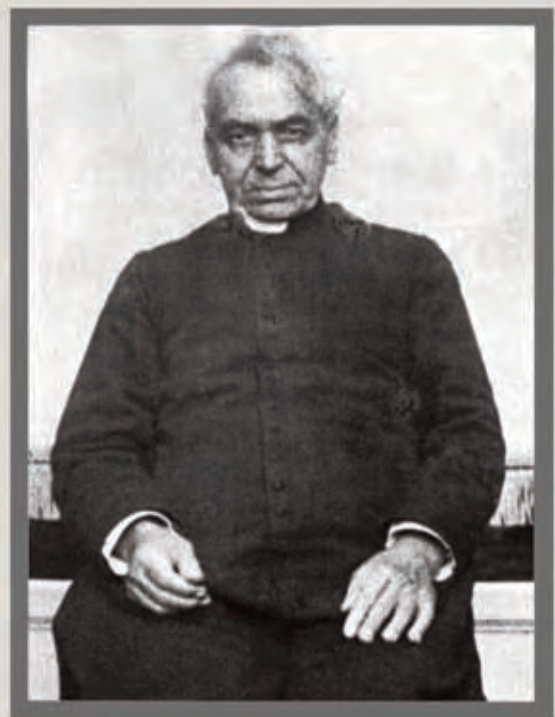
D/3136/2014/2

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar worden gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enig andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Heemkundige Kring Haaltert

*de..
pijn
daensist
te zijn*

joris de kegel

Inhoud

Voorwoord	7
------------------------	---

Reflecties	9
-------------------------	---

Deel I De pijn daensist te zijn

1. Voorganger	14
2. Socialisten	19
3. Roelanders	22
4. De Christene Volkspartij	25
5. Krachtmeting	26
6. Bij de Paus	37
7. Roelanders in Kerksken	47
8. Vlaamsch-Christene Volkspartij	48
9. Staking	50
10. Dilemma	60
11. Weer eenheid	66
12. Uitstoting	70
13. De samenwerkende weverijen	72
14. Succes en rouw.....	74
15. Den slechten weg	92
16. Kanttekeningen	97
17. Une élection partielle	107
18. Afrekening	117
19. De pijn	122

5

Deel II Daensisme in Noord-Amerika

1. Kettingmigratie	134
2. Detroit	139
3. Een Vlaamsche Gazette	142
4. Commission for Relief in Belgium	148
5. Een nieuwe golf	151
6. Flandria-America	156
7. Heimwee	165
8. De Straal	173
9. Roots	187

Deel III Een nieuw begin	
1. Verkiezingskartel	192
2. De eenheidsbeweging	195
3. De vlag	202
4. Tot het bittere einde	214
Deel IV De erfenis	
1. Vlaamse Volkspartij	238
2. Volksunie	240
Deel V Herdenken	
1. Eretitel	248
2. Vijftig jaar	249
3. Mythevorming	253
4. Daens leeft	253
Geraadpleegde werken en bronnen	256
Dankwoord	258
Brief aan Daens	259
Bijlage	
Kranten rond 1900	262

Voorwoord

Mijn verhaal met Priester Daens begon toen ik als kind een terracotta buste zag staan op de schoorsteen bij mijn grootouders. Toen ik vroeg wie de man was die naast Onze Lieve Heer prijkte, kreeg ik te horen: Dat is Pastoor Donche, hé!. Alsof ze het me bijna kwalijk namen dat ik het vroeg en het gewoon niet wist. Iedere familiesamenkomst werd afgesloten met het zingen van Het lied van den Groenen Strik, een eerbetoon aan Pastoor Donche. Er waren eindeloze gesprekken over het daensisme, Amerika, oorlog en repressie, schijnbaar allemaal veroorzaakt door Pastoor Donche.

Mijn vader nam me mee naar bijeenkomsten en vieringen met in 1957 een eerste hoogtepunt, de inwijding van het Daensmonument door de toen 88-jarige Kerkskenaar Victor Van der Haegen. Hij vertelde gepassioneerd over het ontstaan van het daensisme en de belangrijke rol die hij en Jozef Callebaut daarin hadden gespeeld. Ook zijn rol in de gemeentelijke politiek, de link met Amerika, zijn krant De Straal en zijn belang in de repressie werden almaar duidelijker.

In 1974 verscheen het boek *Het daensisme in het arrondissement Aalst* van Frans-Jos Verdoodt. Op de rugzijde schreef de auteur: *het daensisme is méér dan een verschijnsel met samenhang van bittere feiten en anekdotiek, het is het historisch bruggenhoofd op de weg van strijd en opstand van een bijna verknecht volk tegenover zijn onrechtvaardige meesters*. Voor mij schetste het boek een verhelderend beeld van roelanders en daensisten. Mijn vader Edward was echter diep ontgoocheld daar met geen enkel woord werd gerept over zijn grootvader Jozef Callebaut, over Victor Van der Haegen of over het daensisme in Kerksken. Een enkele krantenafdruk op blz. 108 getuigde over een Meeting der Volksfoppers te Kerksken op 1 oktober 1894.

In het speeljaar 1979-1980 programmeerde het NTG in Gent het toneelstuk Priester Daens. Regisseur Frans Redant was op zoek naar inspiratie en

belandde bij mijn vader die er zijn tante Ida, de dochter van Jozef Callebaut bijhaalde. Door beiden werd Frans Redant in een reeks gesprekken ingewijd in de geschiedenis van de roelanders en het daensisme, een voor mij haast ongelooflijk verhaal; had dit alles plaats gevonden in Kerksken?

Een paar jaar geleden kreeg ik van Omer Van Cromphaut een handgeschreven kaartje; hierop verklaarde priester Daens aan de toenmalige pastoor van Kerksken waarom hij in 1894 koos voor De Christene Volkspartij. Dat kleine kaartje was de bevestiging van de vertelde verhalen. Ik werd erdoor gefascineerd en dankzij het familiearchief van Jozef Callebaut en een jarenlange zoektocht in archieven, kranten en allerlei documenten ontstond dit boek, een literaire documentaire met niet eerder gepubliceerd materiaal. Ik heb geprobeerd zo veel mogelijk chronologisch te werk te gaan, maar dit was niet altijd vol te houden: sommige verhalen lopen parallel of overlappen elkaar. Ik vraag dus van de lezer soms enige flexibiliteit. Voor drie generaties daensisten was het een boeiend maar niet altijd prettig verhaal. Achteraf beschouwd is het niet moeilijk, het foutieve van keuzes uit het verleden aan te tonen...

Als heemkundige ben ik ervan overtuigd dat wij het verleden met een open geest moeten benaderen. Wat gebeurde op een bepaald moment hing af van wat de betrokkene wist of niet wist. Voor hem werd de geschiedenis niet waargenomen, ze geschiedde. Pas later kan men uit een hele reeks voorvallen vaststellen wat echt historisch is.

Opgedragen aan mijn vader Edward, zijn moeder Justine Callebaut en haar vader Jozef.

Joris De Kegel
Kerksken, 18 juni 2014

Reflecties bij het boek van Joris De Kegel

EEN KRONIEK VAN AANGEKONDIGDE DESILLUSIES
EN EEN INTRIGEREND PLAKBOEK

Over zijn en bewustzijn

Dit moet men Joris De Kegel absoluut ten goede duiden: hij slaagt er in om met de deur in huis te vallen bij de lezer. Zijn verhaal is er immers een zonder meanders en dubbele bodems.

Joris maakt meteen duidelijk waar het op staat. Hij voelt zich als het ware genetisch belast met de komer en de kwel en soms ook met de vreugde van de geschiedenis, specifiek met die van de daensistische beweging en van het Vlaams-nationalisme. En daarom wil hij zo duidelijk mogelijk weten waarom hijzelf, zijn familie, zijn dorp en zijn streek zich daar zo verregaand hebben in geëngageerd. Hij beseft dat dit onderzoek hem in een zuiveringsproces zal dompelen, maar hij wenst liever die catharsis te ondergaan dan nog verder te blijven ronddolen in een wolk van mythes en veronderstellingen. Weten maakt immers vrij en het verdrijft de mist die zo vaak heel laag over de geschiedenis hangt.

De Kegel doet hier duidelijk aan existentiële vraagstelling en om het antwoord daarop te kunnen vinden, reconstrueert hij een gedetailleerd verhaal rondom het engagement van hemzelf, van zijn familie en zijn dorpsgemeenschap. Dat opvallende engagement gaat onvermijdelijk twee richtingen uit. In de eerste plaats is er de zogenaamde 'zijnskwestie': bewogenheid is des mensen en men heeft haast een hart van steen nodig om weg te durven kijken van het onrecht dat in de wereld gedijt zoals het onkruid op een akker. In de tweede plaats zijn er de barre sociaal-economische omstandigheden waarin Vlaanderen sinds het midden van de negentiende eeuw werd ondergedompeld, tot de verdrinkingsdood toe. Die omstandigheden smeekten om een oplossing en vanwege de heersende klasse kon men een dergelijke oplossing meestal niet verwachten. Anderen moesten dus het voortouw nemen: een middenklasse van kleine burgers, die niet onberoerd bleef bij de precaire omstandigheden van haar gemeenschap.

Karl Marx (1818-1883) en Friedrich Engels (1820-1895), de grondleggers van het wetenschappelijk socialisme, hadden beslist geen ongelijk toen zij stelden dat het lot van de mens in eerste instantie wordt

bepaald door het zijn van de mens en niet door het bewustzijn.

Aan dat bewustzijn ontbrak het de gemiddelde Vlaming van de negentiende eeuw allerm minst: in zijn kerkelijke vroomheid aanvaardde hij dat hij een product was van de genade van God en als de ongenade van God hem trof, dan berustte hij in zijn onontkoombaar lot, in afwachting van de Hemel die op hem wachtte. Zijn wérkelijke lot, nl. zijn nood aan voedsel en kleding en fysieke bescherming, die waren echter niet afhankelijk van zijn geloof, maar wel van de sociaal-economische omstandigheden en mogelijkheden die hem omringden en dus bepalend waren voor zijn 'zijn'.

Het is kenschetsend voor de meeste daensisten (of 'christen-democraten') dat zij een pijnlijke spreidstand ondergingen tussen hun (sociaal-economisch bepaald) zijn en hun (religieus bepaald) bewustzijn. Dat verbond hen enerzijds met de priesterfiguur van Adolf Daens (1839-1907) en anderzijds met de antiklerikale geest van de opstand die gepredikt werd door de sociaal-flamingantische leken van het type van Aloïs De Backer (1858-1904) en Hector Plancquaert (1863-1953). Terwijl Adolf Daens voorrang verleende aan het redden van zijn priesterschap, kozen de anderen in de eerste plaats voor de politieke dissidentie en voor het verzet tegen de katholieke clerus.

Die feitelijke onverenigbaarheid leidde binnen de beweging onvermijdelijk tot innerlijke verscheurdheid. Die verscheurdheid zou nooit verdwijnen tijdens het leven van priester Daens. Via de figuur van Pieter Daens zou zij zelfs worden overgedragen op de rechtstreekse erfgenamen van de beweging, zelfs op de onrechtstreekse erfgenamen die daardoor een eigen weg zochten, als 'linkse' en 'rechtse' daensisten en Vlaams-nationalisten en als katholieke democraten, liberalen, socialisten en communisten.

Joris De Kegel heeft dat tomeloze meanderen ten dele nog zelf beleefd, maar hij heeft het vooral geleerd uit de verhalen van zijn familie en van zijn dorpsgenoten. Het vormde een verwarrend spectrum van euforische én gemengde gevoelens, van getemperde

verwachtingen, ontgoochelingen en frustraties. Of, zoals de dichter Weremeus Buning (1891–1958) het ooit formuleerde: het werd de ballade van de dingen die niet overgaan.¹

Een histoire vécue

De auteur creëert via het voorliggende boek een echte *histoire vécue*, een geschiedenis van gebeurtenissen die in al hun onwerkelijkheid toch werkelijkheid blijken te zijn en die als een onontkoombare waterval op ons afstormen. Omwille van dat laatste neemt hij niet steeds de nodige tijd om ons te begeleiden naar de bronnen waaraan hij zich laaft. Hierdoor plaatst hij zich in dit geschrift, wellicht onbewust, op één lijn met Louis-Paul Boon, die in zijn succesrijke *Daensroman* toegeeft dat hij soms letterlijk en schaamteloos de geschriften van de wetenschappelijke auteurs van zijn tijd heeft geplunderd.² De Kegel bevindt zich op dat vlak dus in heel goed gezelschap.

Maar de vakhistoricus voelt zich anderzijds nogal ongemakkelijk bij zo'n directe aanpak, want hij wantrouwt haast dwangmatig elk verhaal dat niet meteen verifieerbaar is. “*Gratius ex ipso fonte bibuntur aqua*” beweert de vakhistoricus, men drinkt het liefst het water uit de bron zelve.

Maar een doorgewinterde heemkundige zoals Joris De Kegel hoeft zich daar niet door gekapitteld te voelen, hij kan rustig zijn gang gaan. Want zijn aanpak toont de vele facetten en faciliteiten die een vakhistoricus zich zelfs niet durft veroorloven, nl. de mix van betrokkenheid en waarheidgetrouwheid, naast de zekerheid dat hij attent de oren heeft gespist en nauwkeurig zijn ‘klassiekers’ heeft gelezen. En daarenboven is er de overtuigende eenvoud van zijn discours. *Veritas simplex oratio est*, stelde Seneca (4 v. Chr.–65), het woord van de waarheid is eenvoudig.

Het historiografisch procédé dat door Joris De Kegel wordt toegepast doet mij denken aan de beschrijving van een sneeuwlandschap door de Vlaamse romancier Cyriel Buysse (1859–1932). Aan het oog van de auteur ontrolt zich een smetteloos sneeuwlandschap, met in de diepte de poëzie van een kerk, een kasteel en een dorp. Naarmate de schrijver de helling afdalt en het dorp nadert, vertonen de huizen en de stra-

ten echter een minder idyllische aanblik. Tenslotte maakt hij er kennis met de realiteit van elke dag en de grijsheid en de vaak ruwe strijd om het dagelijkse bestaan.

Het beeld van één dorp bepaalt natuurlijk niet de gehele werkelijkheid, maar het biedt vaak de afglans van een hele gemeenschap. Daarom is de regionale geschiedenis zo belangrijk en zelfs onmisbaar in de opbouw van de algemene geschiedenis van een regio, zelfs van een heel land.³

Laat dit dorp nu uitgerekend het Kerksken zijn van Joris De Kegel, de plaats waar ene pastoor Ferdinandus Van Hoeymissen (1790–1887) tijdens de negentiende eeuw wordt geconfronteerd met de rauwe keerzijde van de industriële revolutie en tegelijk met de hebberigheid van een bepaalde politieke elite. Via een structurele reorganisatie van de katholieke caritas en via het oprichten van kleine weverijen en spinnerijen, trachtte die priester de sociale problemen enigszins te remediëren. Volgens De Kegel werpt dit optreden zijn verre schaduw vooruit en creëert het de voedingsbodem waarop later de beweging van de daensisten zal kunnen gedijen.

Het ontstaan van een socialistische kern in het dorp zou die evolutie zowel afremmen als versterken. De toenmalige (weinig succesrijke) pogingen tot verovering van het Vlaamse platteland door de socialisten liep overigens parallel met de (succesrijke) opgang van de daensisten. Beide verschijnselen waren daarenboven met elkaar verweven. Want door zich politiek én sociaal-economisch te profileren, wilden de daensisten een dam opwerpen tegen het ‘goddeloze socialisme’.

Conflicten en splijtzwammen

De spectaculaire verkiezing van priester Daens in 1894, met de steun van de socialisten en de liberalen, versterkte op exponentiële wijze het beeld en de slagkracht van de daensisten in het arrondissement Aalst. Niet in de laatste plaats in Kerksken, dat zich middenin de electorale ‘gouden driehoek’ Aalst-Nederhasselt-Ninove bevond en tegelijk een trefpunt werd waar de daensistische leiders elkaar ontmoeten, maar ook hun eerste ernstige politieke conflicten moesten beslechten.

Conflicten, jawel. En het eerste politieke conflict zou

ook de slijtzwam worden die decennia lang de daensisten zou verdelen tussen enerzijds de roelanders en Hector Plancquaert en anderzijds de aanhang van de gebroeders Daens. De eersten leverden de inhoudelijke en structurele ruggengraat van de daensistische beweging en ook haar radicalisme, de tweede strekking leverde – rondom de enigmatische figuur van de priester – de belangrijkste electorale kracht en ook haar pragmatische opstelling.

De persoonlijke positie van priester Adolf Daens – zijn onluisterend disciplinair conflict met de kerkelijke overheid – maakte de daensistische beweging extreem populair, maar zij hing tegelijk (en onophoudelijk) als een zwaard van Damocles boven de onafhankelijk gestructureerde ontwikkeling die roelanders en plancquaertisten hadden willen bezorgen aan de beweging.

Die vroegtijdige tweespalt en polarisatie zouden op hun beurt een ‘ballade’ worden ‘die niet overgaat’. Zij zou evenmin voorbij zijn toen de meeste daensisten zich tijdens het interbellum opmaakten om op te gaan in het Vlaams-nationalisme, want de plancquaertstrekking zou zich daar uiteindelijk hardnekkig tegen verzetten.

De schaduwen zouden dus onveranderlijk blijven postvatten boven de beweging en haar op bepaalde ogenblikken veel schade berokkenen. Daarenboven zouden diegenen die de integratie met het Vlaams-nationalisme – concreet: het VNV – afwezen definitief dakloos worden of zich grotendeels verspreiden over de diverse andere politieke families (katholieken, liberalen, socialisten en communisten). Die kleine, verspreide groepen zouden daardoor ook buiten de collaboratie van de Vlaams-nationalisten blijven, wat voor de anderen, de ‘geïntegreerden’ niet het geval was. Zij werden immers meegezogen in de neerwaartse spiraal van de collaboratie met Nazi-Duitsland.

Het vormt werkelijk geen contradictie te stellen dat het conglomeraat van daensisten en Vlaams-nationalisten tegelijk verdeeldheid én politieke macht opleverde tijdens het interbellum, ondanks (of misschien dankzij) de universele economische en monetaire onrust die het interbellum kenmerkte. Daarenboven was het Vlaams-nationalisme tijdens die periode de bevoorrechte politieke legataris van het activisme en de Frontbeweging..

De migranten

De schokgolven veroorzaakt door de monetaire en economische crisissen na de Eerste Wereldoorlog zouden talrijke Vlamingen ertoe bewegen om te emigreren naar de Verenigde Staten van Amerika en naar Canada, in een (al of niet succesrijke) poging om daar een nieuw en solider leven op te bouwen. Onder hen waren de Kerkskenaren niet de minst talrijke. Het is (op tragische wijze) tekenend dat vijf inwoners van het dorp in 1912 omkwamen bij de scheepsramp met de Titanic.

Zoals kon worden verwacht, exporteerden de Kerkskenaren – net als de meeste andere Vlamingen – hun Vlaamse identiteit naar hun nieuwe vaderland. Maar sommigen exporteerden tegelijk hun daensistische én Vlaams-nationalistische ambities, een verhaal dat begrijpelijkerwijze veroordeeld was om te mislukken in de geheel nieuwe context waarin zij opereerden.

Het wonderjaar 1957

De repressie tegenover de collaboratieverdachten van de Tweede Wereldoorlog betekende een jarenlange periode van doodse stilte in de daensistisch-nationalistische rangen.

Maar dan kwam daar die regenachtige herfst dag van 1957, toen priester Daens’ witte standbeeld op de Werf in Aalst alle oud-daensisten plots met elkaar verenigde, over de verdeeldheid en de pijn van het verleden heen.

Het jaar 1957 zou overigens het bewijs leveren voor de ijzeren wet van de geschiedenis: niets gaat ooit geheel voorbij en niets komt ooit geheel terug. Het daensistisch fenomeen was niet langer een politiek gegeven, maar herstelde zich via een ware metamorfose, in de vorm van een psychologische factor, parallel met de ontwikkeling van talrijke historische studies en de publieke belangstelling via theater en film.

Het stigma van de daensisten als ‘twistzieke scheurmakers’ loste zich dus blijkbaar op in de regen van die herfst dag in 1957. En priester Daens, ooit mentaal verpletterd door zijn collega’s van de lagere katholieke clerus, mocht voortaan zowaar herdacht worden in de kerken van die clerus, waar de daensisten jarenlang met banbliksems werden overloden. En sinds meer dan een halve eeuw geldt de regel dat er

geen Daens-herdenkingen meer kunnen plaatsgrijpen zonder de prelude van een eucharistieviering in de kerkgebouwen waar de priester ooit meer dan tien jaar lang het mislezen was ontzegd.

Wijst dit op recuperatie of op historisch berouw ? Ik laat het antwoord aan de lezer.

De Daens-waardering had in 1957 dus de mythische Rubicon overgestoken en de daensisten werden voortaan het hof gemaakt vanuit alle politieke en sociaal geëngageerde richtingen in Vlaanderen. Dit bezorgde de ‘historische’ betrokkenen ongetwijfeld gemengde gevoelens, maar wellicht ook de genoegdoening van de rehabilitatie. Maar intussen bleven zij evenmin ongevoelig voor het Vlaams-nationalisme dat opnieuw beloftevol aan de einder verscheen als een politieke beweging. En vervolgens opnieuw verdeeld geraakte.

Verdeeldheid is een verhaal dat zijn taaie volharding putte uit diezelfde wortels waaruit op het einde van de negentiende eeuw een beweging groeide die haar politieke betekenis verloor maar bleef bestaan als een sociaal en psychologisch fenomeen.

12 In Kerksken beseft men sinds het verschijnen van het boek van Joris De Kegel zeer zeker wat het betekent dat ‘de dingen niet overgaan’, en begrijpt men de historische ‘pijn daensist te zijn’.

Maar er valt misschien wel mee te leven ?

Massemen, 24 juni 2014

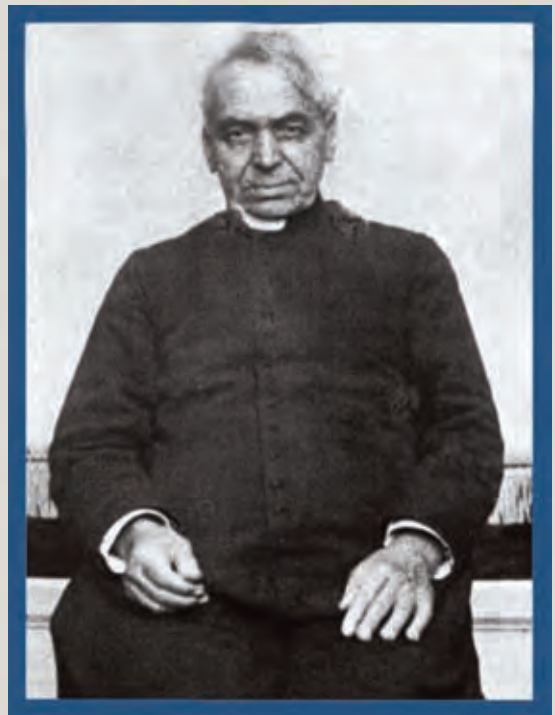
Em. prof. dr. Frans-Jos Verdoodt.

1- *Werumeus Buning, Verboden verzen, Amsterdam, 1947.*

2- *L.-P. Boon, Pieter Daens of hoe in de negentiende eeuw de arbeiders van Aalst vochten tegen armoede en onrecht, Amsterdam, 1971, blz. 7.*

3- *F.-J. Verdoodt, Historiografie van de Vlaamse beweging en lokale geschiedschrijving in Annalen van de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, Deel 109, 2006, blz. 17-25.*

deel 1
de pijn daensist te zijn

TER ZALIGE GED
VAN DEN EERWEERDEN
FERDINAND

Ferdinandus Van Hoeymissen

Uitbergen, 24 maart 1790
Kerksken, 8 maart 1887

Hij werd priester gewijd te Mechelen op 4 december 1823 en begon zijn apostolaat als onderpastoor in Sint-Niklaas, Kortrijk en Moerzeke. Op 11 november 1832 werd hij pastoor benoemd in Kerksken waar hij gedurende 55 jaar zijn ambt uitoefende als een moderne parochieherder. Hij werd geconfronteerd met uitzichtloze situaties van armoede en bedelarij maar ook met financieel misbruik door de politieke overheid. Hij koos voor het welzijn van de parochianen en kwam openlijk in conflict met de plaatselijke machthebbers die hij publiekelijk aanklaagde. De inzet van Pastoor Van Hoeymissen was de voedingsbodem voor het latere succes van het daensisme in Kerksken.

1. Voorganger

Priester en weldoener

De bloei van het daensisme in Kerksken op het einde van de 19de eeuw was vooral te danken aan Pastoor Van Hoeymissen. Deze merkwaardige figuur was er gedurende 55 jaar (1832-1887) zielenherder en drukte meer dan een halve eeuw zijn stempel op het sociaal-economische en politieke leven. Hij ontpopte zich tot verdediger van de armsten en spande zich in om het lot van zijn parochianen te verbeteren.

Op 11 november 1832 werd hij pastoor van Kerksken, een gemeente waarvan weinig inwoners een dagloon verdienden en waar de bedelarij welig tierde. Van de 222 huisgezinnen stonden er 102 in het armenboek. Hij wou maatregelen treffen tegen deze toestand maar ving bot bij burgemeester Anselmus Hendrickx. Deze trachtte tevens te beletten dat de pastoor inzicht kreeg in het armenbeleid en wilde liever enkele potjes gedekt houden. Na gedegen onderzoek stelde Van Hoeymissen echter vast dat de burgemeester en verscheidene leden van het armenbestuur onwettelijk gronden huurden tegen minder dan de helft van de gangbare prijs. Hij stelde deze onrechtmatigheden aan de kaak en speelde ze door aan de hogere overheid. Daardoor kreeg hij het voor mekaar dat de gronden collectief moesten beheerd worden. Verpachting gebeurde voortaan onder de armen van het dorp en in evenredigheid met de gezinslasten.

Doordat het gemeentebestuur elke vorm van medewerking weigerde zag Pastoor Van Hoeymissen zich verplicht andere middelen van inkomsten aan te boren. Hij stichtte werkhuisen voor het spinnen en weven en in samenwerking met het klooster richtte hij ook een kantschool op, die op het einde van de 19e eeuw internationale bekendheid verwierf. Hierdoor kwam er enige welstand in het dorp.

In *De Denderbode* van 22 juli 1855 kondigde hij ook de stichting aan van een eigen weldadigheidsmaatschappij die zou helpen de bedelarij uit te roeien. Hij hoopte dat zijn voorbeeld door andere gemeenten zou gevolgd worden:

Mynheer de redacteur van den Denderbode, gelieft aen de volgende regels in uw geëerd weekblad eene plaats te verleenen: Gansch de gemeente Kerkxken juycht toe het gesticht van weldadigheyt welk staet ingerigt te worden.

Elken fabrikant gaet eenige stukken van zyne schoonste damasten bydragen voor de expositie om verlot te worden; het zy tafeltapyten, hamelakens, servetten, matrassen, cotils etc. De meubelmakers, schrynwerkers, smeders, horlogiemakers enz. zullen ook niet ten achter blyven, elk wilt het zyn bydragen om de tentoonstelling luysterryk te maken, die binst de maend september zal geopend worden; elk stuk zal de naem van de gever dragen. Zouden er wel edelmoedige herten gevonden worden, die in het voorbeeld welke onze gemeente geeft, niet zouden medewerken terwyl Christus als aen hem zelve gedaen, 't geen men doet aen de minste van de zyne?

Wy hopen dat andere gemeentens dit voorbeeld zullen volgen, tot het uitroeyen der bedelarye, met arme kinders te leeren werken en t' onderwyzen, de verlatene jong- en ouderlingen eene schuytplaets te verschaffen. Ik kom ter zelve tyd UEd., de erven Van den Stock Geeraerdsbergschen-steenweg, en de erven Van den Bossche, Kerkstraet loten toe te zenden om die te bestellen aen de liefdadige herten die in ons gesticht van liefdadigheyt gelieven mede te werken, 't zy door giften of door het nemen van loten. Gelieve myne grondhertige dankbaerheyt en groetenis te aenveerden.

*UEd. D. W. dienaar, P. VAN HOEYMISSEN.
Pastor te Kerkxken.*

Op de kansel trok pastoor Van Hoeymissen van leer tegen de gezagsdragers. De leden van de gemeenteraad stuurden een verwittiging naar de bisschop: er zou meer onheil komen door de preken waarin de pastoor de burgemeester beschuldigde van belastingontduiking. Het wantrouwen van het gemeentebestuur bleef bestaan tot bij de dood van burgemeester Hendrickx. Net vóór de hemelpoort trachtte die nog met zichzelf in het reine te komen. Van Hoeymissen getuigde hierover in zijn memoires:

Den Heer Anselmus Hendrickx, gewezen Burgemeester, ziende dat zijn einde met grootse treden naderde, begonst wroeging te krijgen over al het geen gebeurt was onder zijn bestuur, kwam mij zeggen dat hij ook zoo geeren naar den Hemel zou gegaan hebben als hij stierf. Ik heb hem gezegd wat hem te doen stond en ik ben in zijn huis ontboden: hij heeft zelf duizend frank uit zijnen koffer gehaald en tussen mijne handen geteld, welke ik voor de helft aan het bureel van weldadigheid gegeven heb en de andere helft aan de kerk.

Frans Coppens

Kerksken, 21 maart 1825

Kerksken, 15 juni 1913

Het politieke engagement van de familie Coppens ging terug tot de periode van het bewind onder Napoleon. Bij de splitsing van Kerksken en Haaltert in 1800 werd Joannes Coppens, de grootvader van Frans, adjoint (schepen). Op 11 april 1815 diende Joannes Coppens om gezondheidsredenen zijn ontslag in. Hij werd opgevolgd door zijn zoon Nicasius, koopman op de Plaats (dorp) te Kerksken, die schepen bleef tot zijn dood in 1855. Diens zoon Frans werd in 1858 verkozen tot gemeenteraadslid. Van 1865 tot 1872 was hij schepen bij burgemeester Frans Callebaut, vader van de latere daensist Jozef Callebaut. Ook onder burgemeester Leander Meganck bleef hij dit ambt bekleden tot 1894.

Bij de gemeenteraadsverkiezingen in 1895 werd hij verkozen op de daensistische lijst en van 1900 tot 1903 werd hij opnieuw schepen. Frans Coppens speelde een belangrijke rol in het sociale weefsel van Kerksken. Hij was ongehuwd, rentmeester en beheerder van pachtgronden. Samen met pastoor Van Hoeymissen zorgde hij ervoor dat alle *landloze* inwoners van Kerksken een stukje grond konden bewerken om te overleven.

Liberalen

Bij de wetgevende verkiezingen in 1864 kwamen de liberalen aan het bewind. Ook in Kerksken was er een machtswissel: na de boeren kwamen de plaatselijke fabrikanten aan de macht. De textielfabrikant Benedictus Van Den Brouck werd burgemeester, schepenen werden Frans Callebaut en Frans Coppens. De verhouding tussen kerk (Van Hoeymissen) en staat (gemeenteraad) vertroebelde snel. De burgemeester bekleedde er zich over bij de arrondissementscommissaris dat de pastoor onwettige financiële verslagen van de kerkfabriek binnenstuurde. In 1865 overleed burgemeester Van Den Brouck; hij werd na twee jaar twist opgevolgd door Frans Callebaut (1867).

Ondertussen versterkte Van Hoeymissen zijn macht. Hij vermeid discussies met de politici en overleg sloot hij meestal af in zijn voordeel met de woorden *zueë est, en dor mee ponton*. Tijdens de schoolstrijd van 1879 leidde hij het verzet tegen de beslissingen van de liberale minister Van Humbeek. De plaatselijke onderwijzer Alfons Blom, een liberaal en vrijzinnig denker, weigerde over te stappen naar het vrij onderwijs. In een recordtempo bouwde de pastoor een katholieke jongensschool en riep hierdoor het opkomende liberalisme in Kerksken een halt toe. Een ongenadige ideologische strijd voor *de ziel van het kind* brandde los; oud-burgemeester Frans Callebaut, schepen Frans Coppens en hun vrienden keken geduldig uit naar betere tijden. Zij zouden een 10-tal jaar later het plaatselijk daensisme steunen. Ondanks, of dankzij hun liberale ideeën?

In oktober 1882 werd Van Hoeymissen officieel gehuldigd. Zo toonden de Kerkskenaren hun dankbaarheid aan de kranige man die al 50 jaar onverdroten ijverde voor meer sociale rechtvaardigheid en voor een humaner bestaan voor iedereen. Dat gebeurde in volle schoolstrijd, maar de viering stond in het teken van verzoening. Alle inwoners hadden hun woningen versierd, zelfs de gebroodroofde officiële onderwijzer Alfons Blom liet zich niet onbetuigd!

Op 8 maart 1887 overleed E.H. Van Hoeymissen. Hij was 97 jaar. Pieter Daens, uitgever van *Het Land van Aelst*, huldigde hem in zijn krant van 13 maart 1887:

erhef, mijn stem, verhef thans uwe toonen,
Ter eere van Hem, den Held van dezen dag,
Die bij al zijne kroonen,
De Jubelkroon heden nog tellen mag,Die Vijftig Jaar als PASTOOR heeft gestreden,
En strooide hier het heiligmakend zaad;
AAN GOD voorerst, ons vur'ge dankgebeden
Voor Hem die nog aan 't hoofd van Kerkxken staat.

† Halde aan den Eerwaarden heer VAN HOEYMISSEN, Pastor-Jubilaris.
KERKXKEN, 1852-1882.

erhef, mijn stem, verhef thans uwe toonen,
Ter eere van Hem, den Held van dezen dag,
De Priester Gods, die bij al zijne kroonen,
De Jubelkroon heden nog tellen mag,
Die Vijftig Jaar als PASTOOR heeft gestreden,
En strooide hier het heiligmakend zaad;
AAN GOD voorerst, ons vur'ge dankgebeden
Voor Hem die nog aan 't hoofd van Kerkxken staat.

Er was een tijd dat Kerkxken stond te beven
Voor al d'ellend die haar zoo vreeslijk sloeg;
Wie heeft alsdan den nood teruggedreven,
Wie was 't die d'armoë uit ons midden joeg ?

De Priester Gods, den Engel onzer streken,
Den jongen Held, die kloek en onverzaat,
Zelfs in het Hof dierf gaan ten beste spreken,
En Jubilaris in ons midden staat.

Wie was 't die hier de Nijverheid deed bloeien,
En weelde bracht, waar armoë was voorheen?
't Was hij voor wie wij heden bloemen strooien,
Wijl groot en klein vereen'gen hun gebeën :
Ten dank den Heer die ons Hem heeft gegeven,
Den kloeken Man in priesterlijk gewaad,
Die eer en deugd in Kerkxken heeft verheven
En Jubilaris in onzen midden staat.

Aan hoogerhand kwam men zijn roem te melden,
Zijn faam vloog rond, gedrukt op perkament,
Maar reiner lof oogstte hij op Kerkxkens velden,
In d'harten waar zijn liefde staat geprent,
Geprent om 't Goed dat hij hier wist te stichten ;
Geprent door dankgevoel dat nooit vergaat,
Geprent zoolang de Zonne ons zal lichten,
Zoolang in 't Dorp een huiske rechte staat.

Aan U, Herder, aan U is thans gegeven,
Te zien het aur, het heilig ure slaan,
Als al uw Volk, door dankbaarheid gedreven,
Uw Grije Hoofd met zegen komt belaan;
Aanvaard, aanvaard de zuivre liefdeblijken,
Aanhoor den wensch, van heden en altijd,
Moog' dag aan dag uw kroone nog verrijken,
O, waarde Man, die Jubilaris zijt !

E.H. Van Hoeymissen, Pastoor van Kerkxken.

Hoe is 't met uwen Pastoor? vroegen wij over eenige weken aan 'ne Vriend van die Parochie, die in ons Bureel kwam. Met onzen Pastoor! O goed, hij doet nog alle zondagen dienst en preekt nog dikwijls! Allo dat is wel! 't Is een geluk voor Kerkxken van dien braven Ouderling zoo lang te mogen behouden; in een goede Familie, hoe langer de Vader leeft hoe beter; al is hij oud en ziekelijk, hij blijft het hoofd des Huizes en wordt omringd met achting en met genegenheid. Er is een bijzondere Hemelsche Zegening voor degenen die Zieken oppassen en Ouderlingen bijstaan, verheugen en vertroosten. Men moet veel kunnen verdragen van Zieken en van Ouderlingen. En nu, die Pastoor, de oudste van ons Bisdom en waarschijnlijk van geheel ons Land, die Pastoor is ook naar d'Eeuwigheid getrokken.

Kerkxken is in rouw en in droefheid; want te Kerkxken, als in een goed Huishouden, was de oude Pastoor met liefde en dankbaarheid omringd. Hij stond daar sedert 11 November 1832: 55 jaren! Meer dan een halve eeuw! Het goed dat de E.H. Van Hoeymissen op Kerkxken heeft gedaan, mag wel zeker onbeschrijfelijk genoemd worden, niet alleen het goed van waakzame en ieverige Herder, van bezorgd te zijn met het zielenheil, van de opvoeding der kinderen te behartigen, van de jeugd te be-

schermen, van zijn raad en daad den goeden Vader te zijn maar ook veel goed onder stoffelijk opzicht voor Handel en Nijverheid. Dikwijls hoorden wij hoe den Pastoor Van Hoeymissen in de moeilijke jaren, zelfs naar Brussel, bij de Ministers en bij den Koning voor de welvaart van Kerkxken ging pleiten.

Meermaals mocht Pastoor Van Hoeymissen Jubelfeesten vieren in zijn Priesterlijk en Pastoreel Leven; wat Kerkxken, het edelmoedige Kerkxken alsdan deed ter eere van zijn Herder, om hem te bedanken en in zijn oude dagen te troosten en te versterken, die Feestvieringen van Kerkxken, zeggen wij, maakten gerucht in ons Bisdom en zullen in de Kronieken vermeld blijven.

De Dood is thans dien langen levensloop komen afsnijden, doch wat onvergankelijk in 't geheugen blijft, wat niet zal uitgewist of vergeten worden, dat is de eerbiedwaardige gedachtenis van dien vromen en manhaftigen Herder.

Dat Pastoor Van Hoeymissen nog lang in het geheugen van de Kerkxkenaren voortleefde was te danken aan het latere sociale en politieke engagement van priester Adolf Daens. De Kerkxkenaren herkenden in hem hun overleden pastoor die had gestreden voor een menswaardiger bestaan.

2. Socialisten

Op 15 mei 1891 verscheen de encycliek *Rerum Novarum* die de Katholieke Partij confronteerde met *De Sociale Kwestie*. Voor de conservatieve katholieken lag de oplossing van de sociale problemen eind 19de eeuw hoofdzakelijk binnen de sfeer van het godsdienstig engagement. Het socialisme werd onvoorwaardelijk afgewezen en beschouwd als antigodsdienstig en maatschappij-vernielend. Tussenin lag het etatisme of de leer van de staatsinmenging, verdedigd in liberale kringen. De encycliek verwierp de rol van de staat als verzorger van de mensheid. In plaats van *De Sociale Kwestie* op te lossen greep de Katholieke Partij terug naar haar monopolie van begeleiding van aan de wieg tot aan het graf.

De eerste confrontatie tussen katholieken en socialisten te Kerksken vond plaats op zondag 10 juli 1892. Baron de Bethune, voorzitter van de Aalsterse *Katholieke Werkmanskring*, gaf in de gemeente een voordracht over de doelstelling en de voordelen van de *Maatschappij van Onderlingen Bijstand* – voorloper van onze moderne sociale zekerheid. Die vorm van zelfhulp bood financiële steun aan zieke, gewonde en werkloze arbeiders en aan weduwen en wezen. De bedoeling was de werkende klasse niet meer afhankelijk te maken van liefdadigheid. De toenmalige burgemeester was Leander Meganck, textielnijveraar; de pastoor was Ernest Pauwels, opvolger van pastoor Van Hoeymissen.

De socialisten grepen de voordracht van de baron aan om in het overwegend katholieke Kerksken te trachten hun eigen gedachtegoed naar voren te brengen. Ze werden echter hardhandig afgevoerd.

Twee kranten, de socialistische *De Vooruit* van 12 juli 1892 en de katholieke *Het land van Aelst* van zondag 17 juli 1892, berichtten over de feiten. De originele krantenartikelen spreken voor zichzelf en illustreren de gespannen tijdsgeest.

Welke berichtgeving uiteindelijk de meest exacte weergave was, zullen geen ooggetuigen meer vertellen. Feit was echter dat er na het gebeuren te Kerksken een eerste kleine harde kern van socialisten ontstond,

die na de verkiezingen van 1894 vurige aanhangers van de daensisten werden. De bitsige toon in de kranten zal de volgende decennia ook een rol spelen in de berichtgeving over het daensisme.

De Vooruit

12 juli 1892

Alst: Zaterdag in de namiddag vernamen wij dat baron de Bethune te Kerkxken eene voordracht ging houden en spoedig waren eenige mannen gereed om aldaar propaganda voor ons beginsel te gaan maken. Zondagmorgen van 4 ½ ure trokken twee onzer gezellen daarheen en verspreidden over twee dorpen een 800 tal exemplaren eener circulaire aan de wevers gericht. 's Namiddags gingen wij met een tiental om er het blad Vooruit en de brochure 'De Volkswil' te verkopen.

Spoedig was in het dorp geweten dat de socialisten daar waren en dat bracht ook talrijke toehoorders naar de vergaderzaal. De voordracht van de baron ving aan en die heer handelde over Onderlinge Bijstand kassen, zette standregelen eener maatschappij uiteen en hoopte vele nieuwe leden te winnen.

Een onzer vrienden deelde in de zaal het blad Vooruit rond, dat door velen zeer goed werd aanvaard. Een katholiek overhandigde ons blad aan de pastoor, die voorzitter der vergadering was, en daar komt eensklaps de dikke burgemeester toegeschoten, die onze vriend met brutaal geweld de deur uitzette. Wij verlaten met eenigen de zaal om te zien of er hem geen kwaad geschiedde. Het volk was voor het lokaal intusschen tijd toestroomd en wij vonden het nodig voorts onze bladen te verspreiden. Door dit feit was ons klein groepje in twee gescheiden. Wij zagen reeds halfdronken personen heen en weer lopen en nu en dan de

burgemeester de straat opkomen. Direkt ondervonden wij dat er onderduimsche ophitsingen tegen ons gedaan werden en wij raadden in ons groepje de kalmte en vastberadenheid aan. Het tweede groepje verliet met het publiek de zaal en op de straat deden zij hun best om onze bladen aan de man te brengen.

De Burgemeester, de Pastoor en Baron de Bethune ergerden zich daaraan en trokken enige stappen verder, gevolgd door enige boeren. Wij vervolgden onzen weg en dan beginnen de boeren onze mannen te stampen en uit te dagen. Al discuteerend vervolgen wij onzen weg en de hoop baldadigen groeiende onophoudend aan. Men riep en schreeuwde als bezetenen, wij werden geslagen, onder het oog van den pastoor en Baron de Bethune en geen van beiden sprak een woord om die brutale, opgehitste menschen te bedaren. De heren lieten hen begaan en op hun gezicht stond zelfvoldoening te lezen. Wat wreedaards en afschuwelijk karakter moeten die mannen toch hebben, niet waar! Met een enkel woord konden die menheren gans dat beraamd spel doen eindigen, maar de zelfvoldoening heeft hun beheerscht en zij hoopen misschien heimelijk dat zij ons dood sloegen. Nu zijn de socialisten goed geleverd! Smijt op! Sla met steenen ... steenen! Riepen de boeren onophoudelijk.

Maar onze vrienden verdedigden zich dapper en zoo geraakten wij al vechtend tot aan het dorp Hael-

tert, waar de boeren ons eindelijk verlieten. Enfin, ondanks dit erg gevecht beklagen wij onze reis niet. Veel propaganda is er gemaakt en onze bladen en brochuren zullen bij de honderden wevers en boereknechten die te Kerkxken voor zeer kleine lonen werken, na aandachtige overlezing, andere gedachten brengen. 't Is juist daarom dat al die rijke heeren de socialisten zoo vrezen en de onwetende werklieden tegen ons opruien. Tot die werkers zeggen wij: gij zult wel ondervinden dat die heeren luiaards uw bloed uitzuigen en u en uwe kinderen al werkende doen verhongeren en tot al die volksverleiders en volksverdrukkens als de Bethune en anderen, dat de tijd van hun lui en vadsig leven bijna voorbij is en dat al die werklieden wel zullen zorgen daar eensgezind voor op te treden.

Wij sluiten met te zeggen: heeft men ons nu in Kerkxken geslagen, dat men ons de tweede maal wel beter zal aanvaarden en wij bovendien wel zullen zorgen om dit te voorkomen, want een op voorhand verwittigd man is er twee waard. En nu gezellen van Aalst, laat ons voorts werken, meer propaganda maken en altijd zijn, waar de noodzaak het verwacht. L.H.Vrienden van Aalst! Bravo voor uwe propaganda en vooruit! Meer meetings gegeven, meer geschriften enz verspreid, dat blijkt ten volle uit uw verslag. Daar op los dus om alle volksvijanden te verpletteren. Red.

Het Land van Aelst

17 juli 1892

Zondag is M. Baron Bethune aldaar een Voordracht gaan geven over de Maatschappijen van Onderlingen Bijstand. Is dat geen goede Inrichting? Mekaar bijstaan en onderrichten, is dat niet voordelig ja noodzakelijk geworden? En zou Vooruit niet moeten toejuichen, als er voor zulke Instellingen gesproken wordt, indien Vooruit het geluk van Landbouw en Werkman behertigde? Maar de Vrijdenkerij is de groote zaak van Vooruit: Wij kennen niets dan zinnelijk genot gelijk Ravachol* zegde. De Voordracht te Kerken is bijzonder wel gelukt, maar de Socialisten zijn er tusschen gesprongen om hun goddelooze gazetjes uit te deelen. Ze waren daar niet gevraagd of niet toegelaten: 't was een Vergadering van Katholiek Volk: waarom moesten ze dat gaan stooren! Dat de katholieken eens naar hun bijzondere Vergadering komen! Die Socialisten zijn gelijk alle ketters, Roepen: Vrijheid! Vrijheid! en als ze meester zijn, is 't wreede dwingelandij! Onder de Werklieden van Vooruit, hoeveel mogen er nog naar de Mis gaan? Zou er nog eenen zijn? De ketters der 16e eeuw wierden Beulen en Moordenaars! ... De Fransche Jacobijnen, niemand mocht anders denken dan zij! En de Communards der jaren 1871. Vooruit maakt er heiligen af!! Schoon heiligen, die boeven en moordenaars! De Communards, wat was hunne Vrijheid! Als ze te Parijs meester waren, een Winkelier ziet 's dat er een plakkaat op zijn venster hangt! Hij scheurt ze af: de Communards zien het: hij wordt aangehouden! Op een ander plaats staat er Volk rond een affiche: een heer maakt met zijnen

mond een preutelingske van afkeuring; hij wordt vast gegrepen en meegedaan naar den Amigo.

Dat is hunne Vrijheid, menschen! Dat is de Vrijheid der Kerkhaters; de vrijheid der kinderen Gods is iets anders. Over de zaak van Kerksken moeten wij aanmerken dat Vooruit liegt als eenen peerdendief; och kunnen de liberale gazetten niets anders?

LIEGEN, gelijk de Vogels; liegen tegen Mr Pastoor en tegen Mr den Burgemeester; afschuwelijk liegen; schrijven dat de Socialisten mishandeld, geslagen wierden en dat die Heeren het met genoeg zagen. Valschheid en leugen! Die Heeren waren 300 meters vooruit: de Socialisten zijn feestelijk het Dorp afgeleid, dat is alles en al wat Vooruit schrijft is VALSCHE LEUGENTAAL. Moet ons dat verwonderen? Over veel jaren, de Katholieken werden te Mechelen aangerand, aan de Statie stonden liberalen die met messen staken, verradelijk, en de liberale gazet stak alles op Katholieken. Na den slag van Oostakker, de Franciskanen waren d' aanrander geweest; na die Verrader is van 7 sten September, volgens de liberale gazetten waren 't de Katholieken die 't gespuis van Brussel hadden aangerand. Liegen, liegen, stout liegen, om 't Volk te bedriegen. En waarom zouden ze niet liegen, om 't Volk te bedriegen. En waarom zouden ze niet liegen? Gelijk Ravachol zegde dat alle middels goed zijn om aan geld te geraken, zoo zijn voor de liberale gazetten alle wapens goed om hun slechte leerstelsels door te drijven

**Ravachol 1859-1892 werd geboren als zoon van een Nederlandse arbeider. Van kindsbeen af werd hij geconfronteerd met armoede en sociaal onrecht en hij werd overtuigd atheïst, socialist en later anarchist. Hij kwam in aanraking met de politie vanwege crimineel gedrag. Toen op 1 mei 1892 tijdens een demonstratie in Parijs bij een serie bomaanslagen een bloedbad werd aangericht, was het via een infiltrant in anarchistische kringen snel duidelijk dat Ravachol mededader was. Tijdens de verhoren en het latere proces, toonde hij zich een groot redenaar en gaf hij uitgebreide colleges over sociale misstanden en anarchisme. Hij verdedigde zich niet uitgesproken tijdens zijn proces, maar legde vooral uit waarom hij tot zijn daden was gekomen. Het doel dat ik heb willen bereiken met mijn terreurdaden is de huidige maatschappij de ogen te openen voor het lijden van velen in deze maatschappij, betoogde hij. Zo stelde hij met betrekking tot de moord op de rijke 93-jarige Jacques Brunel die de kluizenaar werd genoemd dat hij zo geld dat nutteloos was geworden weer in roulatie bracht, en met betrekking tot een grafschennis dat je geen doden met juwelen begraaft als er kinderen zijn die van honger omkomen. Hij werd tot de guillotine veroordeeld en op 11 juli 1892 terechtgesteld. De zaak Ravachol werd breed uitgesmeerd in de internationale pers.*

3. Roelanders

De beweging van de *roelanders* ontstond in de jaren 1880. Jan-Baptist Van Langenhaeke uit Appelterre-Eichem was als zoon van een rijke pachtheer in zijn geboortedorp herenboer, eigenaar van twee hoeven en advocaat. Hij bekommerde zich niet te veel om het boeren en pleiten deed hij al even weinig. Wel gaf hij gratis raad en inlichtingen aan zijn streekgenoten. Een van zijn hoeven richtte hij in als studiehuis. Daar hielp hij volksjongens uit de streek om via zelfstudie een universitaire titel te behalen. Bekende leerlingen waren Aloïs De Backer uit Denderhoutem en Prosper De Pelsmaeker uit Denderleeuw.

Zij zouden later een vriendenkring vormen waar ook Jozef Callebaut uit Kerksken bij behoorde. Zij waren democraten en streefden ernaar om het volk uit de onwetendheid en ellende te helpen. Zij beschouwden de katholieke partij als de bewaker van de godsdienstige belangen, maar zagen haar ook als de instandhouder van de gevestigde orde die ze ervoeren als een hinderpaal voor de culturele, sociale en politieke ontplooiing van de Vlaamse bevolking. In 1891 kwam Jan Baptist Van Langenhaeke in Ninove bij de provincieraadsverkiezingen op met een dissidente katholieke lijst. Dankzij de steun van zijn vrienden en

oud-leerlingen, die meetings hielden en pamfletten uitgaven onder de titel *Klokke Roeland*, werd hij verkozen.

Deze vriendenkring gaf vanaf 6 september 1891 te Ninove een weekblad uit: *Klokke Roeland*. Het was katholiek, democratisch en Vlaamsgezind en de volgelingen werden *roelanders* genoemd. Ze verzetten zich tegen het socialisme, verdedigden de belangen van boeren en plattelandsbewoners en ijverden voor de hervorming van het belasting- en kiesstelsel en de erkenning van de Nederlandse taal.

De beweging was vooral actief in de driehoek rond Ninove, van Appelterre-Aspelare-Outer tot Denderhoutem-Kerksken en Denderleeuw-Okegem. In Kerksken verdedigde Jozef Callebaut vurig het idee-engoed van de roelanders samen met de 25-jarige rebelse Victor Van der Haegen. Jozef Callebaut baatte een herberg uit die in de volksmond *Bij Callens Zjeppe* werd genoemd en deze werd het centrum van de plaatselijke daensisme. Door de centrale ligging tussen Aspelare, Outer, Denderhoutem en Aalst vergaderde de leiding van *De Christene Volkspartij* regelmatig in deze herberg.

22

Aspelaere, vergadering van de roelanders vóór 1895.

Vlnr: Dr Hilaire Van de Velde, Alfons Berlangée, Ernest Van den Haute, (?) onderwijzer uit Aspelare en advocaat Aloïs De Backer.

Jozef Callebaut

Kerksken, 15 juli 1854
Kerksken, 19 februari 1917

Vader Frans Callebaut was textielfabrikant en liberaal politicus. Hij zetelde in de gemeenteraad van Kerksken vanaf 1851, werd schepen in 1864 en burgemeester van 1865 tot 1872. Zijn zoon Jozef grapte er later mee dat niet zijn vader Frans maar pastoor Van Hoeymissen burgemeester was geweest.

Jozef Callebaut huwde in Aspelare met Victorina D'Herde. Hij kwam in contact met de roelanders en werd bevriend met Aloïs De Backer en Frans Lambrecht. Hij zag in priester Daens de sociale reïncarnatie van pastoor Van Hoeymissen. Gedurende vele jaren was hij de verzoener en bemiddelaar in de interne conflicten tussen de roelanders uit Ninove en de daensisten uit Aalst. In zijn herberg Bij Callens Zjeppen in de Berg te Kerksken viel politiek altijd iets te beleven.

Aloïs De Backer

Denderhoutem, 26 mei 1858
Denderhoutem, 25 mei 1904

Werd in 1858 op de wijk Lebeke geboren. Door zelfstudie en met hulp van Van Langenhaeke promoveerde hij in 1889 tot doctor in de rechten. Zijn tegenstrevers noemden hem de *bosadvocaat*. In mei 1891 steunde hij bij de provincieraadsverkiezingen zijn mentor Jan Baptist Van Langenhaeke met pamfletten die hij de naam *Klokke Roeland* gaf.

Na diens verkiezing werd *Klokke Roeland* een sociaal en progressief weekblad. Op 15 april 1893 stichtte men te Okegem de Christene Volkspartij. Klokke Roeland werd het blad van deze partij en had als motto *alles voor en door het volk*. De Backer ondertekende vele artikelen met *een boer uit Nederhasselt*. Hij was een intellectueel maar ontpopte zich wanneer nodig ook tot volkstribuun. In mei 1900 werd hij tot volksvertegenwoordiger verkozen voor het arrondissement Aalst. Hij bepleitte degelijk onderwijs in de moedertaal en een Vlaamse universiteit in Gent als middelen voor de Vlamingen om hun economische en sociale achterstand in te lopen. Hij verdedigde een efficiënte landbouwwetgeving, algemeen stemrecht, persoonlijke dienstplicht, progressieve belastingen, hogere lonen en overheidsmaatregelen tegen werkgevers die de sociale wetgeving ontdoken; ook het lot van de *fransmannen* bracht hij meermaals ter sprake.

Zijn onverwachte dood enkele dagen voor de parlementsverkiezingen van 29 mei 1904 was een zware slag voor het daensisme. Hij werd nog wel verkozen en opgevolgd door Pieter Daens. Priester Adolf Daens en advocaat Aloïs De Backer belichaamden in het daensisme *eenheid door verscheidenheid*.

De Christene Volkspartij IN VLAANDEREN.

Ingezien wij een nieuw tijdperk van VOLKSMACHT zijn ingetreden, en er door de Grondwet een gansch nieuw kieskorps is gevormd, (op 10 kiezers 8 nieuwe); is het dringend noodig eene

Christene Volkspartij

in te richten.
Zij zal bestaan uit alle weldenkende Vrienden van 't Vlaamsche Volk, en wordt ingericht als volgt:

INRICHTING:

De Kiezers mogen niet beroofd worden van hun eerste en VOORNAAMSTE RECHT te weten van de Kandidaten te benoemen; en bijgevolg:

- 1° Geen officieele Kandidaten, door een Komiteit opgelegd; maar vrij door 't Volk gekozen.
- 2° Stichten van een midden-komiteit met besturende macht en bestaande uit afgeveerdigden van elke Volksmacht en Maatschappij zonder onderscheid, die zich wil aansluiten aan de Christene Volkspartij;
- 3° Geheime POLL op elke Gemeente voor alle in- en uitredende leden.
- 4° Wanneer 200 Kiezers eenen Kandidaat voordragen voor de Kamers moet die Kandidaat aan den Poll onderworpen worden.

PROGRAMMA:

A. Landbouw.

- 1° Vermindering der grondlasten.
- 2° Vermindering der registratierechten voor de onroerende goederen; afschaffing der erfenisrechten in rechte lijn.
- 3° Inkomende rechten.
- 4° Regeling van de pachten door Boerenbonden.
- 5° AFSCHAFFING der belasting op den aankweek van inlandschen tabak en op de Sulkernijverheid.
- 6° Inrichting van een doelmatig landbouwcrediet.
- 7° Ontwikkeling en verbetering der vervoer- en verkeermiddelen.
- 8° Gemak van aankoop en onaanstaanbaarheid der kleine eigendommen.
- 9° Kosteloze ontleding in de Staatslaboratoriums.
- 10° Bescherming der landbouwstokerijen en andere landbouwnijverheden.
- 11° Ondersteuning der vrije Veeverzekering.

B. Belastingstelsel.

Evenredige verdeling der belastingen tusschen de roerende en onroerende goederen; belastingen op de beurspeculatiën, weddingen in koersen, en op de prachtoorwerpen.

C. Werkmanland.

- 1° Bescherming van al de zedelijke en stoffelijke belangen der Werklieden.
- 2° Inrichting van spaar- en ziekenkassen; lijfrentekassen; geldelijke en zedelijke ondersteuning der wettige werkstakingen.
- 3° Wettige erkenning der vakverenigingen, met recht van onbepaald bezit op de roerende goederen.
- 4° Verplichtende verzekering tegen ongelukken ziekten en ouderdom.
- 5° Wettige bepaling van het MAXIMUM werkuren voor volwassenen.
- 6° Strenge uitvoering en verbetering der reeds bestaande wetten op vrouwen- en kinderarbeid.
- 7° Nijverheidstoezicht, geholpen door toezichtsraden, door 't Werkvolk gekozen.
- 8° Zondagrast.
- 9° Minimum van dagloon in al de openbare aanbestedingen.
- 10° Bespaarzaamheid der openbare Besturen; vermindering der grootte pensioenen.
- 11° Sekretariaat van 't werk; ondersteuning van Landverhuizers en van Werklieden die in den vreemde gaan werken.

D. Handel en Nijverheid.

- 1° Bescherming van den nationalen Handel en Nijverheid.
- 2° Opsporing en ondersteuning van nieuwe Nijverheidsstakken en uitwegen.

E. Schoolkwestie.

- 1° Verplichtende schoolgang, met toelage van den Staat aan elke wel ingerichte school, in evenredigheid van 't getal leerlingen.
- 2° Ontwikkeling van 't beroepsonderwijs.

F. Taalkwestie.

- 1° Vlaamsch moet in 't Vlaamsch land de bestuurlijke, rechterlijke en wetgevende taal zijn.
- 2° Het Vlaamsch en 't Fransch op GELIJKEN voet in alle Besturen.

G. Leger.

- 1° VERMINDERING van krijgslasten.
- 2° Bevordering van een Vrijwilligersleger. 3° Verzachting der loting namate men Vrijwilligers heeft om tot de volledige afschaffing der Bloedwet te geraken.

Het doelwit der CHRISTENE VOLKSPARTIJ is de stoffelijke en zedelijke verheffing van 't Belgisch volk. — Geen nuttelooze twisterijen, — spaarzaam bestuur, afslag der belastingen.
Gelijk recht en gelijke vrijheid voor alle Belgen!

- A. DAENS, Priester, Aalst.
P. DAENS-MAYART, Opsteller van *Werkman en Land van Aalst*,
A. DE BACKER-MAES, Advokaat, Denderbautem.
P. De PELSMAEKER, Advokaat, Denderleeuw.
P. GUILLEMIN, Advokaat, Geerardsbergen.
F. STERCK, Drukker-Uitgever van *Klokke Roeland*, Ninove.
H. VANDE VELDE, Dokter, Aspelaere.
J.-B. VAN LANGENHAEKE, Advokaat en Provinciaal Raadslid, Appelerro.
P. VAN SCHUYLENBERG, Werkman, Aalst.

Drukkerij FRANS STERCK, bureau van *Klokke Roeland*, Ninove.

Oude en nieuwe Kiezers, gelieft dit stuk met aandacht te lezen, en bevaant het voor latere tijd; 't zal wel te pas komen.

Afdruksels zijn gratis te bekomen bij de Ondertekenaars van dees stuk.

4. De Christene Volkspartij

In Vlaanderen verkeerde de arbeidersklasse in een ellendige materiële en morele toestand, de landbouwersstand was totaal verarmd en bovendien groeide algemeen de verbittering wegens de stelselmatige verdrukking sinds 1830 van de Nederlandse taal en cultuur.

In 1891 stuurde Paus Leo XIII de encycliek *Rerum Novarum* - *Over nieuwe dingen* - de wereld in en formuleerde een aantal uitgangspunten voor de sociale leer van de Katholieke Kerk. De tijd was rijp voor een gestructureerde oppositie tegen de *Conservatieve Bewarende Katholieke Partij* en er ontstond een progressieve christen-democratische stroming tegen het groeiend socialisme - zonder - god. In Wallonië gebeurde dit nog grotendeels binnen de kerkelijke intellectuele milieus. Ze reageerden tegen de gevolgen van het kapitalistisch productiesysteem en tegen het onbeperkt economisch liberalisme.

In Vlaanderen maakte De Christene Volkspartij deel uit van een Christen-Vlaamse en democratische stroming geïnspireerd door intellectuelen, kleine middenstanders, leden van de clerus en landbouwers. Ze wilden de katholieke partij zien evolueren tot een democratische, sociaal bewogen en Vlaamsgezinde partij. Vooral in de Denderstreek wilde men onder impuls van de gebroeders Daens het programma van

de Katholieke Partij omvormen en verkiesbare plaatsen voorbehouden voor de Christen-Vlaamse democraten.

Uit contacten tussen de roelanders en Pieter Daens, uitgever van de weekbladen *Het Land van Aelst* en *De Werkman*, ontstond in Okegem in 1893 De Christene Volkspartij. Priester Daens werd door zijn broer Pieter in contact gebracht met deze groep christendemocraten uit de streek van Ninove. De stichting van de partij was niet toevallig. In 1893 werd een nieuw kiesstelsel goedgekeurd, het *Meervoudig Algemeen Stemrecht*, waardoor iedere volwassen man tenminste één stem kreeg. Het aantal stemgerechtigden steeg daardoor van 137.772 naar 850.000 met een totaal aantal stemmen van 1.370.687.

In Aalst, waar Charles Woeste leider was van de katholieken, ondervond De Christene Volkspartij dat vernieuwing of democratische verruiming zeer moeilijk was. Ze nam als eerste onafhankelijke Vlaams-democratische lijst deel aan de verkiezingen van 15 oktober 1894. Na een ballotage op 10 december 1894 tegen Woeste werd priester Adolf Daens volksvertegenwoordiger.

Hector Plancquaert

Wortegem, 21 december 1863
Outer, 3 juni 1953

26

De vader van Hector Plancquaert was dokter en burgemeester van Wortegem. Als student in Leuven was hijzelf reeds actief in allerlei Vlaamse katholieke bonden maar onderhield hij ook contacten met vrijzinnige verenigingen.

Vanaf 1889 nam hij meermaals deel aan de agitatie tegen Charles Woeste, de Vlaamsonkundige volksvertegenwoordiger en partijleider die van Aalst zijn kiesarrondissement had gemaakt. Plancquaert behoorde niet tot de stichters van De Christene Volkspartij in 1893. Toch trad hij spoedig toe en verdedigde het standpunt dat De Christene Volkspartij moest worden uitgebouwd tot een autonome partij. Daarom stichtte hij op 14 februari 1897 in Gent de overkoepelende Vlaamsch-Christene Volkspartij, die aan het daensisme over heel Vlaanderen een organisatorische uitbouw, leiding en een overlegorgaan gaf. De partij moest een radicale tegenhanger zijn van de gematigde Belgische Volksbond. In 1898 werd hij als partijleider opgevolgd door priester Adolf Daens. Hector Plancquaert werd antiklerikaal en stelde de volgende jaren alles in het werk om de kloof met de conservatieve katholieken te bestendigen.

5. Krachtmeting

Over het hele land had de kerkelijke overheid zich ingezet om conservatieve en hervormingsgezinde katholieken te verzoenen bij de verkiezingen. Deze pogingen mislukten in Vlaanderen enkel in het arrondissement Aalst door de onverzoenlijke opstelling van o.a. parlementslid Charles Woeste. Alleen in Aalst en in Luik zouden de gelovigen gescheiden naar de stembus trekken.

Al maanden vóór de verkiezingen waren in het Aalsterse politieke incidenten tussen de nieuwe Christene Volkspartij en de Katholieke Partij dagelijkse kost. Beide partijen gebruikten in hun bladen een kwetsend vocabularium. Adolf Daens werd het boegbeeld en de morele leider van de nieuwe partij, maar bleef samen met zijn broer, de drukker Pieter Daens, bereid tot compromissen en hoopte op een vergelijk. Tot in de zomer van 1894 wilden zij in de katholieke partij blijven en deze van binnenuit hervormen. De kern van de roelanders en zeker Aloïs De Backer en Hector Planquart waren voorstander van een meer autonome Christene Volkspartij.

De druk op priester Daens nam toe naarmate het indienen der lijsten naderde. In het weekblad *De Katholieke Klepel* van donderdag 20 september werd hij zwaar aangevallen door de katholieken. Hij werd beschuldigd van verbroedering met de vijanden van de godsdienst en men verweet hem zijn priesterkleed te bevuilen in danskoten en op politieke meetings voor geuzen, socialisten, liberalen en vrijdenkers.

In *De Democraat* van 30 september 1894 reageerde Daens op de aanvallen in *De Katholieke Klepel*. Hij verwoordde zijn inzet voor de verdrukte werklieden als volgt:

Ik heb de verderfelijke leerstelsels van 't socialisme weerlegd en bestreden; maar ik haat en verfoei de socialisten niet, ik aanzie ze als verduaalde broeders die weleer in het Evangelie en in de Christene Kerk de redding zullen zoeken.

Er werd onophoudelijk druk uitgeoefend op bisschop Stillemans om de christendemocraten en de conservatieven te verplichten tot samenwerking in Aalst. Hij hield zich op de vlakte maar gaf priester Daens toch twee vermaningen: op 14 augustus 1894 had hij de naam van de bisschop gebruikt ten voordele van de partij; op 27 september 1894 was hij gesignaleerd in ettelijke herbergen.

De lijstvorming tussen de roelanders en de gebroeders Daens verliep moeilijk. De stichter van de roelanders, Jan-Baptist Van Langenhaeke, was eerst geen kandidaat maar veranderde op het laatste ogenblik van mening. De roelanders steunden zijn kandidatuur niet langer en zagen meer heil in de kandidatuur van Hector Plancquaert. Deze antiklerikaal stelde zelfs de kandidatuur van priester Adolf Daens in vraag. Hij vreesde dat door het conflict tussen priester Daens en zijn bisschop het radicalisme en de autonomie van De Christene Volkspartij zouden verloren gaan. Op zondag 30 september 1894 zat de lijstvorming in een patsituatie. Er werd beslist de volgende dag elkaar opnieuw te ontmoeten om uit de impasse te geraken.

Voor het anti-daensistische blad *De Standaard van het arrondissement Aalst* was het een uitgelezen gelegenheid om de spanningen bij de lijstvorming van De Christene Volkspartij uit te vergroten. In haar editie van 6 oktober 1894 schreef deze krant:

Scheuring onder de Scheurmakers

Hoezee! Hun kraam valt in duigen! Hunnen eigen stichter, M. Van Langenhaeke van Appelterre, die aan De Pelsmaecker en De Backer hunne geleerdheid verschaft, die ze gemaakt heeft wie ze zijn, voor wie hij zijn geld en al wat hij bezat slachtofferde, wordt door De Pelsmaecker, De Backer en Daens over boord gesmeten! Die heerschappen loopen op den vreemde om nen kluchteneer en nen heetenkop op te zoeken, zoals zij zelve zijn, en ze komen op met den wereldberoemden (of belachen) Plancquaert van Zomergem.

Wat zwarte ondankbaarheid; Roelanders van Appelterre en omliggende, wat zult gij nu zeggen? Alla, gebruikt toch een beetje gezond oordeel en met M. Van Langenhaeke aan 't hoofd, schuip die hoeveerdige en kleingeestige boeffers naar de maan! Gij kent nu die felle, eerlijke en onbaatzuchtige mannen, en nu dat M. Van Langenhaeke te laat zijne kandidatuur heeft voorgedragen, komt het groote katholieke leger versterken en helpt ons op 14 Oktober Daens, De Pelsmaecker, De Backer en dien vreemden vogel Plancquaert tot over den kop in 't slijk te stampen dat ze er nooit meer uitkomen.

Jozef Callebaut ontving in zijn herberg op maandagnamiddag 1 oktober 1894 in den Berg te Kerksken de volledige top van *De Christene Volkspartij*. De geestelijke vader van de roelanders, Jan-Baptist Van Langenhaeke, werd niet uitgenodigd. Hector Plancquaert beheerste de ganse vergadering. Hij verzoende de spanningen en meningsverschillen. Van pries-

ter Adolf Daens vroeg hij duidelijkheid omtrent zijn politieke activiteiten en hun onthaal door de kerkelijke overheid. Het is niet uitgesloten dat uiteindelijk een compromis werd voorgesteld: priester Daens zou worden voorgedragen als lijsttrekker, op voorwaarde dat hij de stilzwijgende toelating kreeg van zijn oversten. Een afkeuring door de bisschop na het indienen van de lijst zou de doodsteek betekend hebben voor *De Christene Volkspartij*. Indien geen minnelijke schikking werd bereikt lag de weg open voor Hector Plancquaert als lijsttrekker.

Tijdens de vergadering verspreidde zich het bericht dat priester Daens aanwezig was. Vóór de herberg van Jozef Callebaut ontstond een volkstoeloop. Priester Daens begroette de menigte en hield een korte toespraak. Het sociale programma van de nieuwe partij klonk vele Kerkskenaren als muziek in de oren. De sociale inzet van hun overleden pastoor Van Hoeymissen lag hun nog vers in het geheugen.

Na de vergadering trok Jozef Callebaut met het voltallige bestuur, maar zonder priester Daens, naar het dorp. Het was kermismaandag en *zielenmis* in Kerksken, een gebeurtenis die toen uitbundig gevierd werd. Dit was een enige gelegenheid om de nieuwe partij voor te stellen aan de Kerkskenaren: Hector Plancquaert en Advocaat Aloïs De Backer verkondigden dat *De Christene Volkspartij* deelnam aan de parlementsverkiezingen.

Volgens het katholieke blad *De Standaard van het arrondissement Aalst* van 6 oktober 1894 was de start van de verkiezingsstrijd een mislukking voor de nieuwe partij:

Men schrijft ons uit Kerksken

Meeting der Volksfoppers te Kerkxken. Zondag laatst was het kermis in onze gemeente. De Roelanders hadden dit geroken, en Maandag 1 Oktober kwamen een tiental dier aardige kwasten naar Kerkxken afgezakt. Een zekere Plancquaert van Somergem, alsook een klein mager heerken die zich voor werkman uitgaf, ofschoon hij hoed en jas met prachtige horlogieketting droeg, en zijne fijne magere vingertjes geenszins door het werk verhard waren, voerden er het woord in opene lucht.

In den beginne waren er met kinderen, vrouwen en meisjes medegerekend slechts een vijftigtal toehoorders aanwezig; doch dit getal groeide langzamerhand aan, want het was juist het oogenblik waarop de inwoners der naburige gemeenten zich naar de kermis begaven. Nu,

van in de verte het geroep en het getier dier kwakzalvers hoorende, konden zij er niet aan weerstaan eens eventjes naar die poesjenellen te gaan luisteren. Zoodat ik mag zeggen, geachte lezers, dat er op het einde der meeting een honderdtal toehoorders rond den tandentrekker, pardon den kandidaat Volksvertegenwoordiger!! geschaard waren. Die aardige ventjes dachten dat hunne meeting den grootsten bijval genoot, en ge zult zien: in hun orgaan Klodde Roeland zullen zij zulks met groot rumoer aankondigen; maar de juiste waarheid is, geachte lezer, dat hunne meeting een volledig fiasco, eene verpletterende nederlaag voor hen is geweest, want slechts een dertigtal kiezers der gemeente waren er aanwezig, waaronder vijf of zes die met de volksfoppers meehuilen. Het waren dan ook deze laatsten met de jachthondjes die de groote bollen der volksfopperij volgen, die tekenmale op de bres sprongen om toe te juichen. De overige deftige toehoorders bleven kalm en onverschillig aan de ophitsingen der scheurmakers De redevoeringen dier valsche verdedigers van het werkvolk bestonden in eene aaneenschakeling van eerloze aantijgingen.

Vous voyez Monsieur le Curé...

De verkiezingsmeeting was een waar succes voor De Christene Volkspartij. Toch was er een kleine ontgoocheling onder de toehoorders: waar was priester Daens gebleven, hij was toch in Kerksken geweest?

28

Om alle moeilijkheden met zijn hogere overheid te vermijden had priester Daens niet deelgenomen aan de meeting op de kermis. Hij had ondertussen zijn collega bezocht, pastoor Constantien Pringels van Kerksken. Hij zocht bij hem steun en verdedigde zijn keuze om als priester met De Christene Volkspartij de strijd aan te gaan tegen de Katholieke Partij. Hij ook was niet gerust over de keuze van de roelanders om onder de naam Christene Volkspartij deel te nemen aan de verkiezingen van 14 oktober 1894. Om zijn beslissing te bekrachtigen informeerde hij pastoor Pringels over de brede steun die zij genoten en verwees hij naar de brief van zondag 7 oktober 1894 van E.H. Ceuppens van Verviers, gepubliceerd in *De Democraat*, het blad der Christene Volkspartij:

Wij ontvangen van den E.H. Ceuppens, de geestelijke hoofdman der Kristene Volkspartij van Verviers, den volgenden schoonen brief, die nogmaals toont met wat grote belangstelling de christene volksvrienden van elders onze pogingen volgen en hoe zij onzen triomf zullen toejuichen.

Deze brief van pastoor Ceuppens aan priester Daens, heeft deze laatste enkel gesteund in zijn opzet in de politiek te gaan. Pastoor Ceuppens zegt dat hij het niet over zijn hart kan krijgen iemand niet te steunen die zo gedreven opkomt voor de rechten van het volk. Hoewel ze Daens verketteren, geloven de meeste christenen in de grond in wat hij doet en bewonderen ze hem voor zijn standvastigheid. Maar om partijpolitieke redenen durven ze hem niet openlijk verdedigen. Terzelfdertijd tracht men alle christenen in één partij te verenigen tegen de ongodsdienstige partijen, die voorlopig vooral in Wallonië sterk staan, maar ook in Vlaanderen steeds meer invloed zouden kunnen krijgen.

Nog volgens deze brief mag het volk zeker niet in de steek gelaten worden, terwijl het nog goed en christelijk is. Het moet gesteund worden en uit de ellende geholpen, waardoor het weer christelijk zou worden. Ook indien er geen socialisme zou bestaan, zou men het volk toch zijn rechten moeten geven, want recht is recht. Men mag zich niet christelijk noemen als men het recht van het volk op rechtvaardige behandeling niet erkent. Iemand die zoals Daens het volk verdedigt, mag niet beschuldigd worden van botsingen met Kerk en godsdienst.

Pastoor Springels beloofde zich neutraal op te stellen tijdens de verkiezingen, ondanks de druk van volksvertegenwoordiger Lodewijk de Sadeleer uit het aangrenzende Haaltert, de lijsttrekker van de Katholieke Partij. Op 5 oktober 1894 dienden priester Daens en zijn medekandidaten De Pelsemaeker, Plancquaert en advocaat De Backer een eigen lijst in. Onaangekondigd trokken zij daarna naar het bisschoppelijk paleis in Gent. Bisschop Stillemans, die hen noch afwees noch goedkeurde, gaf hun tenslotte de gevraagde zegen. Die zegening griefde Charles Woeste, maar De Christene Volkspartij gebruikte haar als een vrijgeleide.

Na het gesprek op 5 oktober 1894 tussen bisschop Stillemans en De Christene Volkspartij stuurde priester Daens aan pastoor Pringels zijn naamkaartje. Hierop schreef hij dat hij samen met zijn Waalse christelijke geestesgenoten de *Christene Volkspartij* verkoos boven het gezelschap van de Katholieken.

M^r le Curé
 Peut-il s'en permettre de corriger encore un point de vos
 observations? V^{os} suggestions le nom de Christen
 Volksparty - et de jadis celui de Chrétiens.

A. Daens,
 PRIESTER,

Mais toutes ^{nos} associations démocratiques prennent le
 titre de chrétiens de venir à la programme
 de l'union démocratique chrétienne de Verviers -
 mais titre de Chrétiens, Charleroi, etc - W 16^r
 AALST.

L'usage de l'ign. dit (n. 28) dans sa lettre
 pastorale a le titre de chrétiens par les
 fidèles par nos associations - "

V^{os} sugg. M^r le Curé - que ne me souvenez pas
 de de m'annoncer compagnie

V^{otre} serviteur n. 11
 A. D.

Gift Omer van Cromphaut, Haaltert.

Mijnheer Pastoor,

Is het toegestaan nog een punt van Uw opmerkingen te verbeteren? U hebt kritiek op de naam Christen Volkspartij en U verkiest Catholieke.

Maar al onze democratische verenigingen nemen als titel Christelijke.

Ik ontvang zojuist het programma van de Christelijke Democratische Unie van Verviers - hetzelfde als in Luik, Charleroi, enz - en de bisschop van Luik zegt in zijn pastorale brief (blz.28) "de mooie Christelijke naam fier gedragen door onze verenigingen".

U ziet mijnheer Pastoor, wij bevinden ons in goed gezelschap.

Uw dienaar in Jezus Christus

Adolf Daens

Priester Adolf Daens

Aalst, 18 december 1839

Aalst, 14 juni 1907

In 1859 verliet Adolf Daens als primus de retórica in het Jezuietencollege in Aalst en trok naar het Jezuietennoviciaat te Drongen. Na zijn eerste geloften in 1861 onderwees hij Grieks en Latijn aan zijn confraters. In 1870 begon hij zijn studies theologie te Leuven, maar na hartproblemen vroeg hij om uit de orde ontslagen te worden. In zijn ontslagbrief noteerde de generaal dat Daens *niet het voor een kloosterling passende karakter scheen te hebben*. In 1871 ging Adolf Daens over naar het seminarie te Gent, waar hij in 1873 de priesterwijding ontving. Als collegeleraar te Oudenaarde werd hij Vlaamsgezind in een milieu waar Frans de voertaal was. Op religieus gebied was hij zeer progressief, ruimdenkend en tolerant. Wegens koppigheid en onafhankelijkheid degradeerde men hem in 1876 achtereenvolgend tot onderpastoor in Sint-Niklaas en Kruishouten. In 1879 werd hij benoemd tot leraar in het H. Maagdcollege te Dendermonde. Hier bleef hij tot in 1888, tot wanneer de deken naar bisschop Lambrecht schreef: *A domino Daens, libera nos Domine - van meneer Daens, verlos ons Heer*.

Na zijn ontslag werd hij privéleraar en ontpopte zich tot onvermoeibaar, volks en boeiend predikant. Hij hoopte in Aalst pastoor van het gasthuis te worden, doch bisschop Stillemans wilde hem als onderpastoor in Drongen, wat hij niet aanvaardde. Weer werkloos trok hij in bij zijn broer Pieter, drukker en uitgever van *De Werkman* en *Het land van Aelst*. Onder diens impuls schreef hij in deze bladen en engageerde zich in de politiek.

A.

PRIESTER

M^r le Curé

Est-il permis de corriger encore un point de vos observations ?
Vous critiquez le nom de Christene Volksparty - et vous préférez celui de Catholique.

A. Daens,

PRIESTER,

Mais toutes ^{nos} associations démocratiques prennent
titre de chrétiennes. Je vois là le programme
de l'union démocratique chrétienne de Verviers
même titre à Liège, Charleroi, etc - et 186

l'écrit du Liège de
pastorale " le titre
fréquentement par nos

l'écrit
pas
fréquentement

Daens,

R,

ocratiques justement le
ta le programme
anne de Verviers —
ri, etc — et 10re

AALST.

LST.

que de l'Église dit (p. 28) dans sa lettre
rale " le titre si beau de chrétiennes porté
ment par nos associations . . ."
à voyz. M^{re} le Curé, que nous sommes pas
de mauvaise compagnie

Votre serviteur et N^l

A. D.

DE DEMOCRAAT

Blad der Kristene Volkspartij.

Wetgevende Kiezingen van 14 October.

De kandidaten der Christene Volkspartij voor Senaat en de Kamers van Volksvertegenwoordigers zijn

VOOR 'T SENAAAT:

Van Bunnem Lodewijk, Nijveraar, St-Joost-ten-Noode.

VOOR DE KAMERS:

- Daens A.** Priester, Aalst.
- De Backer Al.** Advokaat, Denderhautem.
- De Pelsmaeker P.** Advok. Denderleeuw.
- Planquaert Hector,** Handelaar, Zomerghem.

Wij ontvangen van den E. H. Ceuppens, de geestelijke hoofdman der Kristene Volkspartij van Verriers den volgende schoone brief, die nogmaals toont...

Wetgevende Kiezingen van 14 October.

De kandidaten der Christene Volkspartij voor Senaat en de Kamers van Volksvertegenwoordigers zijn :

VOOR 'T SENAAAT:

Van Bunnem Lodewijk, Nijveraar, St-Joost-ten-Noode.

VOOR DE KAMERS:

- Daens A.** Priester, Aalst.
- De Backer Al.** Advokaat, Denderhautem.
- De Pelsmaeker P.** Advok. Denderleeuw.
- Planquaert Hector,** Handelaar, Zomerghem.

De Democraat zondag 7 oktober 1894 - DADD, Aalst

begroven. Dat die heer gurest... (text continues)

Zij... (text continues)

Met allen... (text continues)

Verviers, den 25 September 1894.

Onze Strijd.

Stijve mannen werd er van... (text continues)

om niet mogelijk zijn... (text continues)

Vrienden... (text continues)

Die spotten... (text continues)

En hoe spotten... (text continues)

Maar ook onze zaak... (text continues)

Nogmaals vrienden... (text continues)

Stoorn, op d' oock belovene

Stoorn, op die pannen die het volk moet heiden wille kennen.

Stoorn, op den die u t stervenit weggevoer en nu owa stem kenner afbedelen.

Stoorn, op het vermoeden het der onrecht en onrechtloos.

Allen als een man gesleud voor gansch de lijs der Christene Volkspartij.

H. PLEUNQUAERT.

Leonard en kozijn Charel.

Leonard. — De zaken zijn... (text continues)

Kozijn. — Ik en... (text continues)

L. — De kassa... (text continues)

K. — De... (text continues)

L. — De... (text continues)

K. — De... (text continues)

L. — De... (text continues)

K. — De... (text continues)

L. — De... (text continues)

K. — De... (text continues)

L. — De... (text continues)

K. — De... (text continues)

L. — De... (text continues)

K. — De... (text continues)

L. — De... (text continues)

K. — De... (text continues)

L. — De... (text continues)

K. — De... (text continues)

De Democraat

7 oktober 1894

Verviers, den 25 september 1894

Achtbare Heeren en vrienden
van Klokke Roeland.

Gij zijt nieuwsgierig om mijn gedacht te kennen en dat onzer strijdgenoten van den Christen Volksbond van Verviers over uwen kamp in het land van Aalst. Ehwel, rechtuit gesproken, wij en kunnen over ons geweten niet krijgen van uw edel pogen om 's volks rechten te verdedigen, af te keuren. Uwe tegenstanders verwijten u, zegt men, dat de partijgangers van de christene volksbonden van andere streken u afkeuren als waart gij kettters en oproerstokers, goed om in verwateris geslagen te worden. Niemand en zal mij wijsmaken, beste vrienden, dat de oprechte christene volksmannen van 't is eender waar, de onrechtveerdigheid plegen ten uwen opzichte.

Ik geloof eerder dat zij in den grond huns herten, zoowel als wij, verblijd zijn over uwe manhaftige standvastigheid. Maar het is wel mogelijk dat zij overal – en in de gazetten bijzonderlijk – zoo oprecht niet durven spreken ten uwen voordeele. Daarvoor zijn verscheidene redens, onder andere deze, dat de mannen van de christene volkspartij bijna overal – voorlopig ten minste – 't accoord geraakt zijn met der oude bewarende partij, hetzij uit nood, hetzij uit reden van den goeden wil, hun door deze partij be-toond. Dit is namelijk het geval met de kristene democraten van Verviers. Wij zijn tot een eerlijk verbond geraakt met de catholieke vereeniging, te weten, wij hebben ons eigen vrijelijk aangeduiden candidaat, die optreedt met zijn onveranderd volledig program, en

deze is de Z. Eerw. Heer Pottier, de hoofdman van onze volkspartij. Alhoewel hem aanveerd op de catholieke lijst, wel beseffende dat zij anders zeker om zeep waren, bijzonderlijk in eene omschrijving gelijk Verviers, waar al de christene groepen vereenigd misschien noch niet sterk genoeg zijn om de ongodsdienstige partijen van alle slag te overwinnen. Maar dit mag ons niet beletten van vrank en vrij ons gedacht te zeggen, wanneer men mannen durft lasteren, die van den beginnen af dezelfde gedachten voorgestaan hebben als wij, en die met dezelfde tegenkantingen en maledicties als wij, begroet worden.

Het zou mij bijzonderlijk verwonderen, indien men u dorst opwerpen het volgende: dat gij om reden dat het volk bij u nog goed en christelijk is, dit volk maar moet in den nood en de ellende laten, en het dom houden over zijn gekrenkte rechten. Welhoe, een volk van geloof en zeden afgefallen, zou men moeten paaien en bevoordeelen op alle wijzen, en een braaf, christelijk, deftig vlaamsch volk zou men moeten verwaarloozen om aan sommige rijken te behagen?

Verkeerde wereld! Onchristelijke politiek! Indien er ook geen gevaar van socialisme te vreezen ware zei mij een beroemde hoofdman eerstdaags zoo zouden wij, priesters en leeken toch verplicht zijn van 's volks rechten voor te staan! Recht is recht, nietwaar, en ik kan niet begrijpen hoe men den naam wilt dragen van een christen mensch, en daarbij zoo weinig deftigheid kan hebben van iemands recht maar alleen te er-

kennen, wanneer hij het afeischt met de wapens in de hand! Om u met reden te beschuldigen, zou men moeten bewijzen dat uw streven, dat uwe gedachten, dat uwe werking aanbodt tegen de wetten van kerk en godsdienst. Maar die bewijzen zullen nog achterwege blijven, als allemaal dood zijn en begraven.

Gaat dus maar gerust en dapper vooruit, den aanhouder wint, en men zal wel inzien en erkennen, hoop ik, aler vier jaren voorbij zijn dat de christene volksmannen van Aalst aan gans het catholieke land tot voorlopers gediend hebben van een gedacht, dat als dan algemeen en tot heil van godsdienst en vaderland zal aanveerd worden, en nageleefd door al de oprechte christenen van ons lief Belgenland. Zijt maar zeker dat velen u uit der herten bewonderen en u zouden navolgen indien zij dorsten. Gij baant kloekmoedig den weg; gansch het catholieke leger zal hem welhaast inslaan.

Met allen eerbied en vriendschap
gegroet.

Aug. Ceuppens, Priester

Paster Donche... nummer 2

De verwachtingen bij de bevolking van Kerksken waren hoog gespannen. In de kiesstrijd werd priester Daens in Kerksken voorgesteld als de opvolger van de geliefde pastoor Van Hoeymissen. De lijsttrekker van de katholieken, was Lodewijk baron de Sadeleer uit Haaltert. Voor de Kerkskenaren was er maar één ordewoord: stemmen voor *Paster Donche* onder nummer 2, wat ook massaal gebeurde.

De ontgoocheling was groot, toen bleek dat priester Daens niet was verkozen. Maar niet alle hoop was verloren: na onregelmatigheden die werden toegeschreven aan de sympathisanten van Woeste, volgde een uitzonderlijke herstemming op 9 december 1894.

Lodewijk Marie Jozef baron de Sadeleer

*Haaltert, 6 oktober 1852
Brussel, 6 mei 1924*

Doctor in de rechten en advocaat bij het Hof van Beroep. Minister van Staat, senator, voorzitter Kamer van Volksvertegenwoordigers, provincieraadslid Oost-Vlaanderen, gemeenteraadslid Haaltert.

Als katholiek Vlaming werkte hij mee aan de oprichting van een Davidsfondsafdeling te Aalst in 1875. In 1876 promoveerde hij in Leuven tot doctor in de rechten met de grootste onderscheiding en twee jaar later deed hij zijn intrede in de politiek als gemeenteraadslid in de Haaltertse gemeenteraad en in de provincieraad van Oost-Vlaanderen. In 1883 huwde hij met Madeleine Marie-Henriette Van Hoorde. Er kwamen drie kinderen, waaronder Paul baron de Sadeleer, de latere burgemeester van Haaltert.

In 1883 werd hij ook verkozen tot volksvertegenwoordiger. Hij was een briljant jurist en rechtgeaard politicus en genoot als Katholiek Conservatief toch de voorkeur van de kiezers. In 1894 liet hij met 27.067 voorkeurstemmen, Woeste (25.493 stemmen) en priester Daens (23.498 stemmen) achter zich en in 1900 werd hij voorzitter van de Kamer.

In zijn eerste belangrijke tussenkomst in het parlement hekelde hij de onrechtvaardige toestand in het middelbaar onderwijs in Vlaanderen waar uitsluitend in het Frans onderwezen werd. Ook het lot van de *fransmannen* liet hem niet onberoerd. De kieswethervorming waarbij een evenredige vertegenwoordiging zou toegepast worden kon hij echter niet appreciëren.

In 1912 werd hij rechtstreeks verkozen tot senator en in datzelfde jaar volgde de benoeming tot Minister van Staat.

Hij zetelde in de Kroonraad die samen met koning Albert I in augustus 1914 het ultimatum van de bezetter behandelde. Als diplomaat nam hij deel aan verscheidene diplomatieke zendingen en tijdens WO I verbleef hij in Amerika, waar hij met zijn dochter Marie-Louise de hulporganisatie *Commission for Relief in Belgium* in goede banen leidde. De titel van baron werd hem toegekend in 1922.

Woeste versus Daens

Door de bemoeienissen van de Aalsterse parochiegeestelijkheid en na een brief van Woeste aan Leopold II, vaardigde de bisschop van Gent, vier dagen na de verkiezingen, een maatregel uit tegenover priester Adolf Daens: hij kreeg verbod opgelegd de mis te lezen in het openbaar omdat hij *schandaal verwekte* door zijn aanwezigheid op *rumoerige en onwelvoeglijke bijeenkomsten*. Deze maatregel was hard en onverwacht en werd later nooit opgeheven.

De Kerkskenaren waren in verwarring door de gebeurtenissen. De militanten wisten niet of zij het nieuws van de sanctie moesten ontkennen of bevestigen. Priester Daens had toch de zegen gekregen van de bisschop voor zijn Christene Volkspartij!

De *Standaard van het arrondissement Aalst* van 8 december van 1894 veroordeelde De Christene Volkspartij:

Ze zijn tegen de Priesters niet! Alle dienstdoende priesters van geheel 't Arrondissement van Aalst keuren volstrekt de lage en verderfelijke handelswijze der scheurpartij af! En wat durven zij nu schrijven, de banleiders der zoo-gezegde volkspartij? Dat de priesters de menschen bedriegen, dat zij meedoen met de rijken, dat zij den armen verdrukken, enz.. enz.

Hadden zij den hoogmoed en baatzucht ondersteund, ha, 't waren de beste van de wereld geweest bij de ellendige lasteraars! Maar God dank! Onze geestelijkheid verstaat haar plichten, zij volgt ze en zij zal ze volgen tot der dood! En gij ook brave kiezers, gij zult uwe priesters volgen en te samen met hen nen muilband passen aan die revolutionairs dien ze in geen zeven en twintig jaar zullen aftrekken!

**Charles Frédéric Auguste
Woeste**

*Brussel, 26 februari 1837
Elsene, 5 april 1922*

Nadat zijn vader consul van Pruisen te Brussel was geworden had die in 1841 het Belgisch staatsburgerschap verworven. Zijn zoon Charles werd protestants opgevoed, maar stapte in 1853 over naar het katholicisme. Hij was advocaat aan de Brusselse balie. In 1874 werd hij tot volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Aalst verkozen en in 1885 werd hij voorzitter van de *Fédération des Cercles catholiques et des Associations conservatrices* (Katholieke Partij). Woeste wist het vertrouwen te winnen van koning Leopold II en reisde in 1891 na de publicatie van *Rerum Novarum* naar Rome. Hij spoorde de paus Leo XIII aan tot voorzichtigheid bij de toepassing van de encycliek. Later bleef hij via de nuntius, de regering en de koning druk uitoefenen in Rome. Charles Woeste was uiterst conservatief en wilde de eenheid van de Katholieke Partij en het politieke monopolie van de burgerij handhaven. Hij keerde zich tegen de democratische en sociale hervormingen en tegen het flamingantisme. Als Nederlandsonkundige volksvertegenwoordiger van Aalst kwam hij in conflict met De Christene Volkspartij. De verkiezing van priester Daens tot volksvertegenwoordiger beschouwde hij als een persoonlijke nederlaag en belediging omdat hijzelf bij de ballotage kon herverkozen worden. Hij bleef de Christene Volkspartij en de gebroeders Daens ongenadig bestrijden. Daartoe schuwde hij het niet de koning en de hoogste kerkelijke gezagdragers onder druk te zetten.

De preekstoel

Uiteindelijk had de hele conservatieve agitatie het omgekeerde effect: priester Daens werd alleen maar populairder en vooral in Kerksken waar de gewone bevolking in hem een tweede Van Hoeymissen zag. De nieuwe pastoor Constantien Pringels was als onderpastoor te Ninove al vroeg in contact gekomen met het gedachtegoed van de roelanders. Hij sympathiseerde met de bevolking en weigerde priester Daens te veroordelen op de preekstoel, iets wat in Haaltert en Denderhoutem wél gebeurde.

Deze houding werd hem niet in dank afgenomen door de Katholieke Partij. De vorige pastoor, Ernest Pauwels, die was overgeplaatst naar Lovendegem in 1893, werd door volksvertegenwoordiger Lodewijk de Sadeleer uitgenodigd om de scheurmakers de les te lezen. Op zondag 2 december 1894 leverde hij een laatste inspanning om de verdwaalde schapen van Kerksken terug naar de katholieke stal te brengen.

In het weekblad *De Standaard van het arrondissement Aalst* van 8 december 1894 verscheen daarover volgend verslag:

36

Kerkxken. Zondag laatstleden hield de eerv. heer Pauwels, pastoor te Lovendegem, een aanspraak tot de inwoners van Kerkxken, ten lokale der gemeenteschool. De zaal was de helft te klein, zoo talrijk waren de toehoorders opgekomen. En hoe kon het ook anders? Was het niet hun oud-pastoor, de talentvolle redenaar, die nog eens in hun midden was gekomen om hun in deze woelige dagen de waarheid bloot te leggen, en alzoo op te wekken om zondag 9 December bij de balloteering als oprechte katholieken te stemmen voor den nooit genoeg geprezen heer Woeste en den achtbaren heer Van Wambeke?

O, menigvuldige redevoeringen hebben wij in dezen huidige kiesstrijd door onze tegenstrevers hooren uitspreken, maar hunne aanspraken waren slechts eene aaneenschakeling van scheldwoorden en verwijten met eene dolle razerij naar het hoofd onzer verdienstelijke volksvertegenwoordigers geslingerd. En hoe aangenaam was het niet eens eene redevoering te horen – die anderhalf uur duurde – waarin niet één kwetsend woord voorkwam. Vredelievender meening hebben wij nooit bijgewoond en misschien zullen er nog lieden zijn die zullen trachten venijn uit rozen te zuigen.

Daar deze rede zeer omvattend was zullen wij ons bepalen met slechts het voornaamste mede te deelen.

Het Vlaamsche land mag waarlijk fier zijn over den uitslag der kiezingen. Geen enkel liberaal, noch socialist werd er gekozen. In het Walenland daarentegen huist de slang van 't socialismus. Bergen, Luik en Charleroi zijn vertegenwoordigd door onwetenden die op zekeren dag naar Brussel Soufflage universel kwamen vragen, door eenige geleerde mannen en gebrandmerkten door de justicie; doch allen zijn voorstanders van de socialistische grondbeginsels, 't is te zeggen, dat zij er op uit zijn om het huisgezin, den eigendom en den godsdienst te vernietigen.

In de Kamers zetelen thans eene groote reeks van bekwaame welsprekende katholieken, doch er ontbreekt een man in ons kamp, dien men sedert eenigen tijd op de schandigste wijze heeft aangevallen, en dien men met geweld uit het parlement wilt verwijderd houden. Daartoe geven liberalen, socialisten en zoogezegde kristene volkspartij elk-ander de hand. Die man is de heer Woeste, de duchtigste vijand der liberalen en socialisten; de man alom gekend en gevierd door zijne geleerdheid, zijne scherpzinnigheid, zijn onbeperkt geheugen, zijne welsprekendheid en zijne gediensdigheid.

De voornaamste opwerpingen tegen de heer Woeste: dat hij tegen de herziening was, vijand is van de vertegenwoordiging der minderheden, geen vlaamsch kent, militarist, jood en tegen het volk is, worden door den redenaar op eene ontegensprekelijke wijze weerlegd. Neen, de heer Woeste is tegen het kristen volk niet! Hij bemint het Vlaamsch Aalstersch volk dat steeds verkleefd is aan zijn geloof, aan onze nationale overleveringen, aan onze grondwet. Dat volk dat katholiek is tot in het merg der beenderen, kloek, neerstig, ernstig, nijverig en waarop het liberalism nooit de klauwen zal leggen.

Daarom zullen wij dien man terug naar de Kamers zenden. Die koene kamper is er onmisbaar om ten strijde te trekken tegen het socialisme en het vervloekt militarisme; om eene rechtvaardige en billijke schoolwet tot stand te brengen, en de belangen van de landbouwer en den werkmans te verdedigen.

Ook den heer Van Wambeke, dien kloeken strijder, zullen wij zegevierend om zijne talrijke bewezene diensten naar het parlement terug roepen.

Over 50 jaren voerde het liberalism den scepter in het land van Aalst; overal waren zij de meesters, en nu hoort men schier van geene liberalen meer spreken. Aan wie hebben wij dit te danken? Aan den heer Van Wambeke, burgemeester van Aalst! 't Is hij die de liberalen tot den laatsten

toe heeft vernederd! 't Is hij die den triomf der katholieke partij heeft verzekerd!

Ook de belangen van het Vlaamsche volk liggen hem nauw aan het hart. Reeds in 1872 sprak hij in de Kamer van volksvertegenwoordigers eene redevoering uit over de Vlaamsche grieven ter gelegenheid der halsrechting te Charleroi van Goethals en Couckx, twee Vlamingen die ter dood werden veroordeeld zonder dat zij een woord hadden verstaan van hetgeen op het tribunaal hun werd ten laste gelegd, of zonder iets ter hunner verdediging konden zeggen, daar alles in de Fransche taal werd voorgedragen. En thans krijgt men meer de overtuiging dat die twee ongelukkigen onschuldig het hoofd hebben verloren. Hoe verschrikkelijk!... Voortaan zal zulks niet meer gebeuren, daar elk het recht heeft te vragen dat de beschuldigde of de verdediging gedaan worde in de taal die men verkiest.

En nu dat de heer Van Wambeke door den strijd is oud en grijs geworden, nu zou men hem ommeedoogend over boord werpen, juist als eenen hond dien men aan de deur zet.

Zoo ondankbaar zullen de kiezers van 't arrondissement Aalst niet zijn. Neen, hunne oude strijders zullen zij immer getrouw blijven. Zij zullen het voorbeeld niet volgen van de leiders der nieuw ontworpen partij, die het groot katholiek leger hebben verlaten zonder vaarwel te zeggen en zich onder een nieuw vaandel hebben geschaard. 't Is te hopen dat zij weldra tot onze rangen zullen terugkeeren; 't is immers eene ijdele uitvlucht te beweren dat liberalen en socialisten goede principen hebben. Die liberalen en socialisten zijn gebleven wat ze waren en onthoudt het wel, 't zijn altijd de rotte appels die de goede bederven.

Wij behooren tot de echte groote Christene Volkspartij, waarvan Zijne Heiligheid Leo XIII het Opperhoofd is en waaronder wij u ook zekeren dag nog mochten tellen. Doch thans hebt ge de rechte baan verlaten en strijdt ge hand aan hand met de hevigste vijanden van onze Godsdienst, tegen de warmste verdedigers van ons katholiek geloof. God geve dat wij u, verdwaalde schapen, weldra in onzen stal mogen terugbrengen!

Vivat pastor Daens

De bijzondere herstemming (ballotage) van 9 december 1894 bracht beide opponenten in de kamer: Woeste met 27.549 en priester Daens met 26.837 stemmen. De uitslag in het kanton Herzele, waartoe Kerksken behoorde, was beslissend. De daensisten

behaalden een duidelijke overwinning: Daens kreeg 5.037 stemmen, De Backer 4.947, Woeste 4.775 en Van Wambeke 4.596.

Dat was het grote nieuws dat op maandagmorgen 10 december 1894 als een strovuur door het dorp ging. Toen de daensisten van Aspelare en Nederhasselt zingend door Kerksken trokken richting Aalst om hun pastoor Daens te huldigen, sloten de Kerkskenaren zich bij hen aan. De overlevering vertelt dat de drie gebroeders Albien, Jozef en Emiel Callebaut mee op kop stapten in hun *pitteleer*. Op het eiland Chipka werd het een echt volksfeest, voor velen de mooiste dag in hun leven: het begroeten van priester Daens als hun volksvertegenwoordiger in Brussel.

De verkiezing van priester Adolf Daens gaf de werkende klasse hoop op sociale rechtvaardigheid. De encycliek *Rerum Novarum* versterkte deze hoop. Maar gekonkelfoes op hoger niveau, ver van de betrokken werklieden, besliste er anders over..... Het drama Daens kwam in een stroomversnelling.

6. Bij de Paus

In het boek *Priester Daens, zijn leven, zijn strijden, zijn lijden, zijne dood en verheerlijking*, geschreven en uitgegeven door Pieter Daens in april 1909, werd de strijd van priester Daens geïllustreerd door een 15-tal volksliedjes, die alle facetten van de sociale strijd en het wedervaren van priester Daens bezongen.

De Kerkskenaren waren niet achtergebleven in het rijmen en dichten: Franciscus De Roeck schreef *Het lied van den Groenen Strik* naar aanleiding van de Romereis van priester Daens en de inwijding van het vaandel van de *Broederlijke Werkers* te Ninove.

Priester Adolf Daens verbleef van 14 tot 23 mei 1895 in Rome. De paus had hem via de nuntius in België bij zich geroepen. De Katholieke partij had sterke druk uitgeoefend en probeerde priester Daens en de christendemocratie door Rome te doen veroordelen. Daens werd ervan beschuldigd tweedracht te zaaien onder de katholieken, samen te werken met de socialisten en ongehoorzaam te zijn aan zijn bisschop. Hij verdedigde zich maar kon de leden van de Curie niet overtuigen, hij kreeg zelfs geen gelegenheid

om zijn standpunt persoonlijk uiteen te zetten jegens paus Leo XIII. Bij zijn vertrek uit Rome kreeg hij wel een brief mee waarin hij werd terechtgewezen voor zijn persoonlijke politieke actie en voor zijn ongehoorzaamheid aan zijn bisschop.

Op 28 mei 1895 arriveerde Daens in het station van Aalst waar hij werd opgewacht door een grote groep aanhangers. De roelanders verspreidden nog dezelfde dag als vlugschrift op 20.000 exemplaren een speciaal nummer van Klokke Roeland Het verkondigde het grote nieuws over Pastoor Daens en zijn succesvolle reis naar Rome:

De Volkspartij zegepraalt te Rome! Rome heeft officieel de Christene Volkspartij erkend; meer nog, Rome erkent de Volkspartij als eene Onafhankelijke Zelfstandige partij. Rome zegt dat die partij noodig is, voor de welvaart van 't land.

Men werd opgeroepen om op Sinksen, zondag 2 juni 1895, massaal aanwezig te zijn bij de begroeting van priester Daens te Ninove en de wijding van het vaandel van de daensistische Broederlijke Werkers. De wildste geruchten deden de ronde: Daens zou denken van Aalst worden, zelfs functies als bisschop en kardinaal werden niet uitgesloten.

Niet alleen de daensisten van gans de Denderstreek waren in Ninove, ook de christen democraten van heel Vlaanderen waren massaal aanwezig. De afvaardigingen van Luik en Verviers werden na hun lange

treinreis op applaus ontvangen. Mannen, vrouwen en kinderen van Kerksken, getooid met groene linten, trokken zingend naar Ninove om er *Pastor Donche* na zijn triomfantelijke reis naar Rome te begroeten. Zij zongen onderweg *Het Lied van den Groenen Strik*, hun plaatselijk nieuw partijlied:

*Kom, lieve Vrienden, wil ons hier omringen,
Zet u wat neer bij ons, op uw gemak,
Tot ons verzet zullen wij samen zingen
Waarom wij dragen een groen lint op onze frak.
Als eene vrucht begint te bloeien
Dan is zij jeugdig en toch zoo groen,
Ons nieuwe partij moet alzoo aangroeien,
Daarom hebben wij 'ne groene strik vandoen.*

Tijdens de betoging van *De Christene Volkspartij* verspreidden de Katholieken een vlugschrift waarin ze de erkenning van de partij ontkenden en berichtten dat Daens naar Rome was geroepen om gekapitteld te worden. Het vlugschrift eindigde met de boodschap:

Dat pastoor Daens veel te slim is om hem vandaag te Ninove te komen branden, want hij weet dat die hem verbrandt moet op de blazen zitten! Dat al die 't goed meenen met het volk nu 't zand uit hun oogen zullen vagen en eens voor goed al die schijnheilige BELOVERS naar den weerlicht zenden. Recht door zee! Voor 't volk en 't volk voor God! ELK ZEGGE 'T VOORT.

De daensistische en de katholieke kranten bleven el-

38

Klokke Roeland, speciaal nummer 28 mei 1895 - DADD, Aalst

Speciaal nummer. — Oplage: 20,000. — Vijfde Jaar. — N° 21.

KLOKKE ROELAND

ORGAAN DER CHRISTENE VOLKSPARTIJ

ALLES VOOR EN DOOR HET VOLK

Uitgever: LODEWIJK LONTINGS.

Men schrijft in bij drukker **J.-B. De Boitselfier**, Geerardsbergschestraat, N° 5, Ninove.

ABONNEMENTSPRIJS, vooraf betaalbaar:

Per jaar: 2,50 fr.; 6 maanden: 1,50 fr.; Een nummer: 5 centiemen.

ANNONCENPRIJS PER DRUKREGEL, vooraf betaalbaar:

Gewone 15 cent. — Dikwijls herhaalde bij overeenkomst. — Reklames 30 c. — Verzoeken 1 fr.

Drakwerken ten bureele gedrukt zullen op verzoek kosteloos in het blad ingelast worden. — Alle briefwisselingen moeten franco en behoorlijk ondertokend toegezonden worden.

Groot nieuws van Pastoor DAENS.

Viktorie! Viktorie! Viktorie!

De Volkspartij zegepraalt te Rome! Rome heeft officieel de Christene Volkspartij erkent; meer nog, Rome erkent de Volkspartij als eene ONAFHANKELIJKE ZELFSTANDIGE partij. Rome zegt dat die partij NOODIG is, voor de welvaart van 't land.

PRIESTER DAENS TE ROOMEN.

Heden, zaterdag, zal onze Broeder heel waarschijnlijk te Stad Roomen verlaten. Hij heeft er op die 14 dagen nuttig werk afgelegd. Een wonderbare zaak! Over eenige maanden, Priester Daens zegde aan zijn Vrienden: Ik zou wel eens willen te Roomen zijn, om er de Christene Volkspartij te verdedigen... Maar de Zittingen der Kamer! 't inrichten der Partij! En de groote kosten! Dit was gezegd en reeds vergeten; en eensklaps de Paus ontbiedt den Vertegenwoordiger der Christene Volkspartij... En d'omstandigheden komen dusdanig voor, dat hij 14 dagen te Roomen verblijft. Er waren daar veel valsche geruchten uitgestrooid. D'eerste dagen had onze Broeder al zijnen tijd noodig om die donkere wolken te verdrijven. Met veel Kardinalen en Bisschoppen heeft hij gesproken en onderhandeld, en door echte stukken getoond hoe men de Christene Volkspartij beleeft, belastert en vervolgt. Eens dat de lucht gezuiverd was, dan heeft Priester Daens te Roomen een betoogschrijf opgesteld, in de latijnsche taal, over den toestand van 't Volk in Vlaanderen, van de Boeren en de Steenmuis en over 't plan en de werkingen der Christene Volkspartij. Hij ons zijn de personen niets, d'algemeene Welvaart is alles. Maandag is een afschrift van dit stuk behandeld aan Kardinaal di Pietro en onze Broeder is naar 't Vatikaan een tweede afschrift gaan dragen bij Z. H. den Paus. God dank, schrijft hij ons, op dato maandag 10 Mei: Alles is wel afgehoopen... De Paus wijkt geen voet van zijne Encycieliek... De toekomst is aan de Christene Volkspartij... Veel Bewaarders zullen hun oogen openen... We verwachten verder nieuws uit Roomen, vrijdag of zaterdag... De gazetten der Bewaarders slaan er naar, gelijk den blinde naar 't ei, of wel ze strooien moedwillige leugens en schandige valscheheden uit... Priester Daens ontvangt te Roomen geen enkele gareschrijver... Dat is 't voorzichtigste... Chipka alleen ontvangt zijn Mededeelingen...

VRIJDAG. NOEN: Geen nieuws uit Roomen. Misschien dezen achternoen ten 4 ure of morgen zaterdag na den noen. Dan komt den Expres uit Italie... In alle geval, men weze verzekerd dat alles daar wel gaat. Denderbode heeft doen afroepen donderdag aan de kerken: Nieuws over M. Daens. Maar 't was oude lucht uit den Courrier de Bruxelles. Dien Courrier, met zijn schijnheilig gezicht, steekt hem in 'ne zak, met Denderbode, met Standaardzaliger, met Klepelzaliger, met Stad Ninovezaliger, met Gazet van Aalstzaliger, en pakt maar blindelings, ge zult altijd no leugenaar optrekken. De BREN nu PRUPEL heeft verscheidne hoofdartikels geschreven op de kap van den COURRIER met den titel: **UN INFAME MENSONGE! EEN VERLOOZE LUGTEN!**

Ninove. Op 2 Sinxendag, na den noen, Grootte Bijeenkomst der Christene Volkspartij te Ninove... Een soort van Landdag. De Vlag der Broederlijke Werkers zal daar ingehuldigd worden... Men verwacht veel Volk uit alle steden van de Vlaanderen en zelfs uit de Walen... Aalst vertrekt ten half 3...

Land van Aelst, 26 mei 1895 - DADD, Aalst

kaar bekampen in hevige pennetwisten. De Denderbode van 6 juni 1895 schreef over de Romereis van priester Daens en de wijding van het vaandel van de Broederlijke Werkers het volgende:

't Zal er op 2de Sinxendag te Ninove stroomen bij de inhuldiging van 't vaandel der broederlijke Roelandsche werkers, zoo bazuinde 't Land van Aelst het uit en zoo klepte ook de gescheurde Klok. Men sprak van 10, van 15, van 20 duizend en meer kristene demokraten die uit alle gewesten des lands te Ninove zouden samenstromen, en ach heere! Wat was het verre van daar. Ja, er was veel volk te Ninove, maandag namiddag maar 't waren geene manifestanten: 't waren ten grooteren deele nieuwsgierigen die naar onzen merteleer eens kwamen kijken. 't Getal der manifestanten die den eigenlijken stoet vormden beliep ten hoogste tot 800 koppen, vrouwen en kinderen begrepen. En dit cijfer valt niet te betwisten want de rangen werden door verscheidene personen geteld en allen zijn 't accoord over 't getal.

't Liberaal muziek van Erembodegem luisterde den stoet wat op. Ook bemerkte men talrijke gekende liberalen die den kristen demokraat kwamen uithangen. Wij noemen

ze liberale rakkers behangen met eenen schijn van godsdienst om des gemakkelijker de sukkelaars om den tuin te leiden. De groep van Aalst was bitter klein, een 35-tal manifestanten; maar ook geen wonder, men wordt te Aalst beschaamd zich Donchist te noemen en 't is zelfs voor deftige lieden eene belediging geworden. Donchist staat gelijk met valschaard en leugenaar. Maar waren die Aalstersche jongens zoo gemeen voor den heiligen man van Chipka, dat hij zich aan hun hoofd niet dorst vertoonen en vergezeld van den schoenpoetsers, enz. vooraan bij den groep Themschenaren aanstapte? Wij hebben die Themschenaren des voormiddags in onze stad zien rondweilen, maar wat aardige smoelen? De heilige man zag er boos uit toen hij voorbij 't katholiek lokaal Den Keizer trok en broebelde iets tussen de tanden dat onhoorbaar was... Durft men dan niet luidop zijn gedacht zeggen? Onder

NINOVE. -- 2. SINXENDAG.

GROOTE BETOOGING VAN DE CHRISTENE VOLKSPARTIJ van 't Land van Aalst en Pastoor Daens, OF NAGELS MET KOPPEN.

Ondanks al dat er geschreven en gewreven wordt, ZEKER is 't en niet te loochenen:

1. Dat pastoor Daens naar Rome gegaan is omdat 't van MOETENS was, op uitdrukkelijken last van den Paus.

2. Dat Pastoor Daens te Rome is moeten verschijnen voor een geestelijk tribunaal, waar hij heeft moeten verantwoorden over zijn gedrag als priester en waar de christene volkspartij niets mee te stellen had.

3. Dat pastoor Daens zijne les duchtig gespeld is en zijn bol gewasschen naar de laatste goeste.

4. Dat ze daar pastoor Daens op 't herte gedrukt hebben van voorzichtig te zijn; van te werken voor de EENDRACHT met de katholieken tegen den algemeenen vijand de socialisten.

5. Dat die vermaning (nu nog niet publiek afgekondigd) zal voor de pinne komen in 't publiek, is 't dat pastoor Daens blijft voortgaan met de katholieke partij in twee te trekken.

6. Dat pastoor Daens bij den Paus niet toegelaten is, ondanks al 't geweld dat er voor gedaan is.

7. Dat pastoor Daens wel zou willen stil en braaf zijne plichten kwijten, lijk ze 't hem te Rome hebben voorgespeld, maar dat hij vooruitgejaagd wordt door mannen die, onder 't masker van volksvrienden, per force moeten aan 't schotelken komen of op eenen Stadhuis- of Kamerzetel.

8. Dat pastoor Daens veel te slim is om hem vandaag te Ninove te komen verbranden, want hij weet dat die hem verbrandt moet op de blazen zitten!

9. Dat al die 't goed meenen met het volk nu 't zand uit hun oogen zullen vagen en eens voor goed al die schijnheilige BELOVERS naar den weerlicht zenden.

Recht door zee!

Voor 't volk en 't volk voor God!

ELK ZEGGE T VOORT.

DEEN. D. ABBEHOEF, NINOVE.

Vlugschrift Katholieken.
Verzameling Frans-Jos Verdoodt.

de 35 Aalstersche manifestanten bemerkte men verscheidene gekende liberalen en socialisten. Zeker liberaaltjeschepte er toch zoveel vermaak in van al zingend met twee wijven aan de armen in de stoet te loopen. 't Schijnt dat de eene bella donna is die onze merteleer moest bekoren. Had de commissaris M. Thelie dat eens geweten, wat eer voor hem, dat hij die Jezabel had kunnen grijpen? Haeltert was ook vertegenwoordigd door een groep onder geleide van zijnen ridder.

Op den weg dien de Roelandsche stoet moest volgen waren er duizenden en duizenden kleine reepjes papier gestrooid waarop te lezen staat: Waar is pastoor Daens? – Ja, waar was hij? Ook nog werd een vliegend bladje uitgegeven gedrukt in de katholieke drukkerij Anneesens, ware inlichtingen gevende over de reis van onze merteleer naar Rome.

Er heerschte weinigen geestdrift onder de volksfoppers, 't geleet eerder aan eene begrafenis.

Maar wie heeft dan het vaandel der broederlijke werkers gewijd, aangezien M. Daens afwezig was? De eenen wijzen ons den Dominé Van Eychem aan, andere zeggen ons dat het dien van Aspelaere is geweest... Het vaandel van die kristene menschen zal zeker niet gewijd geraakt zijn, maar men heeft het in genever en bier gedoopt en dat zal wel voldoende zijn.

40 De stad Ninove was weinig bevlagd: op het Statieplein 3 vlaggen, in de Statiestraat en tot aan de Beverstraat 4, in de Beverstraat 2 en op de Verkensmerkt 2 aan 't lokaal der socialisten en eene liberale herberg, dus te samen nog geen dozijntje.. 't Was een mager beestje... en volgens De Kloek zouden er weinig huizen onbevlagd geweest zijn. Menheer de Paydt en een ridder van 't leerken en anker, zoon of maan verkochten het protret van den meerteleer en 6 liedjes voor 15 centiemen. Menheer de Paydt liet zich uitkopen voor een pintje bier en riep: Weg met pastor Donche!

Verviers was door een twaalftal leden vertegenwoordigd en bij 't vertrek, ter statie, maakten zij wat van hunne neus; maar hunne kreten : Vive Daens! A bas Woeste! werden zoo luidruchtig beantwoord door de kreten A bas Daens! Vive Woeste! dat de bekken der waalsche snoeshanen weldra gesnoerd waren.

De feestvierders kregen priester Daens niet te zien maar toen ze na de viering naar huis trokken zongen de Kerkskenaren *Het Lied van den Groenen Strik*:

*Er zijn er ook die niet en doen als liegen
Tot bij den Paus te Rome, in die Stad,
Zij zouden geerne onzen Paus bedriegen,
Maar zij die kregen daar ferm op hun frak.
De Paus heeft alles ondervonden
Dat zij kunnen liegen gelijk een kapoen,
Ons nieuw partij blijft ongeschonden
Daarom hebben wij 'ne groene strik vandoen*

Het lied bezong het jeugdige groene van de nieuwe partij. Onzen braven Smid verwees naar de binding met de roelanders, van wie dorpsmid Pieter Frans Lambrecht uit Outer een van de populairste figuren was. Vooral de vierde strofe bezong op naïeve en volkse wijze het succes van priester Daens in Rome. Het verdween nooit in de vergetelheid en bleef als lijflied van de daensisten in Kerksken tot op heden voortleven.

Wat aangekondigd werd als een triomfdag voor *De Christene Volkspartij*, eindigde als een drama voor priester Daens. Hij geraakte meer en meer gekneld tussen zijn katholieke overheid en zijn politieke medestanders. Het conflict leidde uiteindelijk tot een publieke veroordeling van de daensistische pers door de kerkelijke overheid.

Voor deze berechting door de Paus in zijn brieven van 17 en 21 juli 1895 medegedeeld werd aan de Belgische bisschoppen gebruikten de roelanders van Ninove alle middelen om de erkenning van *De Christene Volkspartij* te bekomen. In het voorbereidende dossier dat werd voorgelegd aan het pauselijk secretariaat ontdekte historicus Frans-Jos Verdoodt een brief van het stadsbestuur van Ninove. Deze brief ten gunste van priester Daens en *De Christene Volkspartij* bevond zich in het geheim archief van het Vaticaan.

HET LIED
van den

Groenen Strik

1.

Kom, lieve Vrienden, wil ons
hier omringen,
Zet u wat neer bij ons, op
uw gemak,
Tot ons verzet zullen wij
samen zingen
Waarom wij dragen een groen
lint op onze frak.
Als eene vrucht begint te
bloeien
Dan is zij jeugdig en toch
zoo groen,
Ons nieuwe partij moet alzo
aangroeien,
Daarom hebben wij 'ne groene
strik vandoen. (bis.

2.

Het vrouwvolk mag er ook
een striksken dragen
Van schoon groen lint, al op
hun beste kleed,
De andere staan niet in ons
behagen,
Want zij en worden van ons
ook niet geëerd;
Zij mogen hier met ons niet
mede wandelen
Langs bosch en velden, al in
het jeugdig groen,
Zoo zingen wij al met
malkanderen,
Daarom hebben wij 'ne groene
strik vandoen. (bis.

3.

Naar Aspelaer zullen wij
promeneeren
Bij de muzikantjes zoo proper
en zoo net.
Naar Oultre zullen wij gaan
marcheeren,

Al te samen bij onzen braven
Smid,
Die ons met liefde zal
ontvangen
En ons zal groeten met eerbied
en fatsoen,
Naar hem zijn toch al ons
verlangen
Daarom hebben wij 'ne groene
strik vandoen. (bis.

4.

Er zijn er ook die niet en doen
als liegen,
Tot bij den Paus te Rome, in
die Stad,
Zij zouden geerne onzen Paus
bedriegen,
Maar zij die kregen daar ferm
op hun frak.
De Paus heeft alles
ondervonden,
Dat zij komen liegen gelijk
een kapoen,
Ons nieuw' partij blijft
ongeschonden,
Daarom hebben wij 'ne groene
strik vandoen. (bis.

5.

Ziet Priester Daens, hij kan
zoo veel verdragen
Voor 't geen hij strijdt en voor
eenieders dank.
Zij zullen het later wel beklagen
Die affronteeren zoo eenen
braven man.
En laat ons al te samen zingen:
Vivat Pastoor Daens! met
eerbied en fatsoen.
En laat ons al te samen
dansen, springen,
Daarom hebben wij 'ne groene
strik vandoen. (bis.

(Uit Kerkxken.)

Franciscus De Roeck

Heldergem, 15 maart 1864
Kerksken, 22 maart 1947

42

Hij huwde in 1889 te Haaltert met Maria Justina De Smet en zij kregen tien kinderen. Net als zijn vader werd hij schrijnwerker. Na WO I verzamelde hij enkele vakmannen uit Kerksken en trok naar Noord-Frankrijk om te helpen bij de heropbouw van de stukgeschoten woningen. Hij zette zich ook in bij de organisatie van allerlei feestelijkheden.

Hij was een overtuigd daensist en de krant De Werkman stond elke week naast het kruisbeeld op de schouw, soms tot ongenoegen van de dorpsheer. Hij is vooral bekend als auteur van *Het lied van den Groene Strik*, dat vanuit het landelijke Kerksken de mythe verspreidde dat priester Daens door de paus in Rome ontvangen werd.

Zijn kleindochter Paula Van Opdenbosch werd CVP-senator en later minister. In 1989 werd ze benoemd tot Koninklijk Commissaris voor het Migrantenbeleid.

Brief van het gemeentebestuur van Ninove aan Leo XIII

Ninove 8 juni 1895.

De onsterfelijke Encycliek.

Rerum Novarum is de aanleiding geweest voor de oprichting van een nieuwe politieke partij, de Christen-Democraten, die een tweevoudig doel nastreeft:

het moreel en materieel lot der arbeiders verbeteren, zich inspirerend op het Evangelie en de invloed van het socialisme bestrijden, wiens ontrustende vooruitgang de vrede van de landen bedreigt.

Daens is één der meest geziene leiders van de partij. Hij is zeer populair en men kan zeggen dat hij het idool van de katholieke arbeiders in Vlaanderen is.

Daens was recentelijk in Rome om de politieke situatie en het programma van de Christen-Democraten uiteen te zetten aan de Heilige Vader. Maar als men de kranten moet geloven heeft de Paus hem de gevraagde audiëntie niet toegestaan. Wat er ook van zij: zijn terugkeer was een ware gebeurtenis. Hij is hier op toejuichingen ontvangen, vooral in Ninove was er enthousiasme: een stoet op Tweede Pinksteren van 30.000, zij zongen, droegen allen een foto van Adolf Daens op hun hoed.

Begrijpelijkerwijs kon de Raad zich niet afzijdig houden en heeft hij zich aangesloten bij die grootse opwelling van de volkse gevoelens. De Raad volgt de vlag van Adolf Daens en meent zodoende de goede strijd te strijden en op te stappen in het door de sublieme Rerum Novarum getrokken spoor.

Toch intrigeert de Oude Conservatieve partij, afkerig van elke hervorming, tegen de Christen Democraten om hen te laten veroordelen door de Kerk.

Wie moet men geloven? Wie zal het heil brengen? U alleen weet het. Wil aan de Raad laten weten of hij op het goede pad gaat of valse profeten volgt.

Getekend

Ph. Terwecozen J. Janssens

Frans-Jos Verdoodt, overgeschreven document: Brief van het gemeentebestuur van Ninove aan Leo XIII, uit het Archivio Segreto Vaticano, Epistol. Latin., Positiones 145.

Hij was opgesteld door de roelanders en was zeer handig opgebouwd. Als gemeentebestuur stonden zij achter de doelstellingen van de Encycliek *Rerum Novarum* en deelden zij het enthousiasme van priester Daens. Anderzijds klaagden zij de conservatieven aan die van geen hervormingen wilden weten en intrigeerden tot in Rome. Ze drongen aan op een antwoord en drukten hun verlangens uit dat hun steun aan De Christene Volkspartij en priester Daens als de juiste weg zou worden beschouwd.

Deze brief vormde in het dossier te Rome een sterk pro-Daens argument, hoewel men kon vermoeden dat het om een machinatie ging. Het was ook een sterk staaltje van kromme diplomatieke taal: formeel en inhoudelijk stelde men het voor alsof de stad Ninove volkomen achter Daens stond, terwijl het tegendeel waar was. Op 26 maart 1895, twee maanden voor de betoging ten gunste van Daens, had de gemeenteraad van Ninove immers reeds besloten de burgerwacht herin te richten en te bewapenen tegen mogelijke sociale onrust tijdens de manifestaties.

In geen enkel rapport van Ninove over Daens of wie ook werd naar deze brief verwezen. Geen enkele conservatieve militant of tussenpersoon in Rome of België heeft er wellicht het bestaan van vermoed, want men zou dit zeker gebruikt hebben tegen de daensisten. Blijft de vraag hoe die brief daar is aanbeland. Beschikten de christen democraten over voldoende betrouwbare tussenpersonen om zo'n klus te klaren? Bij de katholieken in Vlaanderen waarschijnlijk niet, misschien wel bij de christen democraten in Verviers en Luik.

7. Roelanders in Kerksken

De gemeenteraadsverkiezingen van 17 november 1895 vormden een eerste test: zou De Christene Volkspartij doorbreken op gemeentelijk vlak? De bisschop waarschuwde tegen de pogingen van de daensisten om kartels te vormen tegen de katholieke partij. De dekens en priesters werd aangemaand de verwachte doorbraak van de daensistische kandidaten te verhinderen.

In Kerksken stonden de roelanders voor een zware uitdaging: één plaatselijke partij uitbouwen. Op het einde van de 19e eeuw miste het begrip "partij" de kenmerken die wij nu kennen. Een voorzitter, die voor de publieke opinie het partijstandpunt uitdroeg en zorgde voor uniforme besluitvorming, bestond nog niet. De nieuwe Christene Volkspartij was een abstract begrip. In Aalst heetten de leden *daensisten*, maar in de omgeving van Ninove, Denderhoutem en Kerksken *roelanders*. Ze kende al vroeg een pragmatische vleugel met de populaire maar door de kerkelijke overheid verguisde priester Adolf Daens en een radicale antikatholieke vleugel geleid door Hector Plancquaert en met als vurige bewonderaar in Kerksken Victor Van der Haegen. Daar tussenin bevonden zich de *roelanders*, de stichters van *De Christene Volkspartij*. Door de vriendschap van Jozef Callebaut met De Backer van Denderhoutem leunde de beweging in Kerksken aan bij de *roelanders*. Ze noemden zich *christelijk*, maar de naam *roelander* of *groene socialist* werd in Kerksken symbool voor alles wat antikatholiek was, erger nog dan *rode socialist* of *liberaal*.

43

Victor Van der Haegen

Kerksken, 7 december 1869
Haaltert (klooster), 28 februari 1966

Tot zijn dood in 1966 was Victor Van der Haegen de incarnatie van het daensisme in Kerksken, in het arrondissement Aalst en zelfs in de streek rond de grote meren van Amerika. Sociaal en politiek aanbidde hij pastoor Van Hoeymissen en priester Adolf Daens. Zelf was hij een fantastisch verteller die moeilijke situaties met een kwinkslag wist te relativeren. Samen met zijn mentor Jozef Callebaut stond hij aan de wieg van De Christene Volkspartij in Kerksken. Zijn hele leven was hij actief in het daensisme en het Vlaamse nationalisme. Als politieke rebel was hij medestander van Hector Plancquaert en bleef hij met hem bevriend tot diens dood in Outer in 1953. Victor Van der Haegen bleef heel zijn leven actief als daensist en kreeg het menigmaal hard te verduren. Zijn glorie dag was 29 september 1957, toen hij op de Werf in Aalst het standbeeld van priester Daens mee mocht onthullen.

August Van Overstraeten

Borchlombeek, 27 augustus 1865

Aalst, 21 maart 1944

De fanfare

De aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen verliep in een heel gespannen sfeer. De vraag of Daens in de maand mei wel of niet ontvangen was door de paus, veroorzaakte eindeloze discussies en zaaide tweedracht bij de katholieke bevolking van Kerksken.

Pastoor Constantien Pringels was het gedachtegoed van De Christene Volkspartij genegen. Om de politieke tweedracht uit te bannen vroeg hij alle muzikanten van Kerksken samen te spelen bij de processie van 't Allerheiligste Sacrament op zondag 16 juni 1895. Het daaruit ontstane muziekkorps werd het eerste slachtoffer van de nakende gemeenteraadsverkiezingen: de jonge Victor Van der Haegen die droomde van een eigen daensistische fanfare verkondigde in *Klokke Roeland* van 8 september 1895 dat de nieuwe muziekmaatschappij in Kerksken onafhankelijk was. De reactie van de voorzitter, onderwijzer August Van Overstraeten, in *De Denderbode* van 22 september was duidelijk:

Ik ben verplicht den zonderlingen correspondent van Klokke Roeland nog eens te antwoorden. Me dunkt dat die aardige kwast de spreuk van Voltaire wil in praktijk stellen: Lieg, lieg maar voort, er zal toch altijd iets overblijven. Zoo schreef hem in het nummer van 8 September laatst dat onze muziekmaatschappij op gansch onafhankelijke voet is ingericht.

Laat me toe, huichelaar, hier te verklaren dat gij willens en wetens het tegenovergestelde der waarheid veropenbaart. Onze sociëteit draagt voor kenspreuk: Katholieke fanfare maatschappij Vrede en Eendracht. Zulks staat letterlijk in het reglement te lezen. Is dat onafhankelijk? Wat dunkt er u van slimme jongen? Men moet dus schaamteloze leugenaar zijn om zulks in een dagblad te durven bekend maken.

Daarna zegt de fameuze correspondent dat de strijd met de aanstaande kiezing nu ook bepaaldelijk beslist is. Dat verwondert mij geenzins. Hij is ook een van die valsche democraten die alom verkondigt dat zij de raadgevingen van hunne geestelijke Overheden zullen volgen, en vrede en eendracht bewerken, maar, niettegenstaande dat, voortgaan met twist en tweedracht te zaaien. Trouwens, de kopstukken der Roelanderpartij hebben op eene vergadering te Ninove besloten overal waar 't mogelijk is den strijd aan te

Op 21 februari 1890 werd August Van Overstraeten benoemd tot onderwijzer in de gemeentelijke jongensschool van Kerksken en vestigde zich in de gemeente. Op 11 november 1890 overleed zijn 22-jarige echtgenote Maria Cardon. Op 15 april 1891 huwde hij met Maria Van Den Brouck, de nicht van burgemeester Leander Meganck en van Henry De Schepper, beiden textielfabrikanten met grote sociale en maatschappelijke invloed in Kerksken. Onderwijzer Van Overstraeten koesterde een brede belangstelling en trachtte het dorpsonderwijs op te tillen boven de kleinzielige dorpspolitiek.

Hij was een liberaal denkend man en sympathiseerde openlijk met de roelanders. Bij de opkomst van het daensisme in 1893 verdedigde hij de beweging in haar strijd tegen de socialisten. Bij de kiesstrijd tussen priester Daens en Woeste (december 1894) overtuigde hij pastoor Constantien Pringels om Daens niet te veroordelen vanop de preekstoel. Dit was een unicum in het arrondissement Aalst. Na de staking van 1897 koos hij toch de zijde van de textielfabrikanten, zijn schoonfamilie.

In 1901 werd hij benoemd tot kantonnale schoolopziener. Hij sloot zijn loopbaan af als hoofdinspecteur van het katholiek onderwijs.

gaan met de aanstaande gemeentekiezing. Maar wat is er aan te doen? De snul moet toch het ordewoord dier mannen uitvoeren. Eindelijk zegt de brave (??) correspondent nog dat het in den loop der laatste week duidelijk gebleken is dat onze jonge mannen hier beu zijn van de dwingelandige opperheerschappij van vreemden. 't Is eene ware kinderachtigheid eenen inwoner der gemeente den naam van vreemdeling naar het hoofd te slingeren. Ga in uwe gebuurte, jongen, onderzoek wel, en gij zult ondervinden, dat er daar ook menige vreemdeling verblijft; en zoo is het overal. Men moet snul genoeg zijn om met dergelijke argumenten iemand te willen aanvallen.

Overigens, het volk weet te Kerkxken zeer wel dat er in onze partij geene dwingelanden of alleenheersers te vinden zijn, maar wel in de uwe; en wees zeker, jongen, dat onze brave kiezers daarvan zeer wel rekenschap zullen houden. Vooraleer te eindigen daag ik u uit, u te laten kennen. Gij gaat voort met liegen en lasteren, maar ik zal trachten u te ontmaskeren, en dan zal het volk kunnen oordelen wie van ons beiden de inwoners van Kerkxken de meeste diensten bewijst: de zoogezegde inboorling, of wel de vreemdeling.

J. Tijding

De roelanders reageerden prompt: een groep muzikanten rond Victor Van Der Haegen scheurde zich af. Hij trachtte een eigen muziekmaatschappij te stichten zoals Gevaert in Denderhoutem maar had geen succes. Pastoor Pringels noteerde in zijn dagboek:

Op de zondag der groote processie van 't Allerheiligste Sacrament had ik, pastoor, eenige muzikanten gevraagd, om gedurende de processie te spelen, daaruit is gevolgd drie weken later de instelling van het muziekkorps, ondersteund door milde giften en jaarlijkse bijdragen der ereleden. Dit muziek, nauwelijks geboren, werd in stukken getrokken door den geest van partijchap, bijzonderlijk ter gelegenheid van de gemeenteraadsverkiezingen

Deze veroorzaakten oneenigheid in 't muziek en een zekere Van der Haegen scheidde zich met deze van 't muziekkorps af om een ander muziek te stichten; 't geen niet schijnt te lukken vermits Van Der Haegen den 31 mei 1896 gevraagd heeft om met zijne mannen in 't katholiek muziek opnieuw aanvaard te worden.

Gemeenteraadsverkiezingen

Op 17 november 1895 vonden de eerste gemeenteraadsverkiezingen plaats volgens het algemeen meervoudig stemrecht. Het meerderheidsstelsel werd toegepast: wie de meeste naamstemmen had werd verkozen. Tevens werden negen raadsleden voor Kerksken verkozen in twee series: een eerste serie van vier, voor een termijn van drie jaar (tot 1900) en een tweede serie van vijf, voor een termijn van zes jaar (tot 1904). Deze verkiezing voor twee termijnen van drie en zes jaar maakte Kerksken de komende decennia feitelijk onbestuurbaar. Wisselend behaalden de katholieken en de daensisten de meerderheid in de gemeenteraad, doch de katholieke burgemeester bleef steeds aan de macht.

De roelanders, Jozef Callebaut, Victor Van Der Haegen en de liberale Egide van Buggenhout zochten toenadering tot de progressieve katholieken van Kerksken voor het vormen van een kartellijst. De morele druk van pastoor Pringels en de katholieke burgemeester Leander Meganck om dit te beletten was groot. De burgemeester fabrikant was erover bezorgd dat de sociale onrust van de steden zich naar

Kerksken zou uitbreiden. Voor de daensisten verliep de lijstvorming moeilijk maar uit onverwachte hoek daagde versterking op:

Eerste schepen Frans Coppens kreeg onmin met burgemeester Meganck en stapte over naar de daensisten. Hij was schepen sinds 1858 en een graag geziene figuur in de gemeente. Hij werd meteen lijsttrekker.

Pastoor Pringels schreef in zijn dagboek:

Ter gelegenheid van de gemeenteraadsverkiezingen waar er strijd bestond op persoonlijke grond tussen burgemeester Mr. Leander Meganck en Frans Coppens 1^e schepen, die met den burgemeester niet meer wilde dienen omdat deze, zoo hij zegde, hem gemankeerd had. Bij den sieur Coppens, katholiek, voegen zich welhaast de Daensgezinden, de liberalen en de halve socialisten, met het gevolg dat er 5 katholieken werden gekozen en 4 ontevreden.

De daensisten kwamen een paar stemmen te kort voor de volstreekte meerderheid. Een klacht werd ingediend bij de gouverneur door Egide Van Buggenhout die vernomen had dat er 11 stembrieven onzer partij afgekeurd en daardoor zouden kunnen brieven bij zijn die geldig zijn en waardoor den uitslag als nog der kiezing geheel zouden veranderen en ook in het evenredig stelsel is er eene misgreep...

De klacht werd ontvankelijk verklaard. De katholieke lijst kreeg enkel de burgemeester, Leander Meganck, en de beide schepenen Egide Wellekens en August Hendrickx.

De nipte en betwiste overwinning van de progressieve katholieke lijst verraste vriend en vijand. Hoe konden de Kerkskenaren zo massaal de traditionele katholieke partij de rug toekeren en voor de scheurmakers stemmen? Voor de plaatselijke elite was het duidelijk: het was de schuld van het algemeen stemrecht waardoor de domme wevers, *fransmannen*, boerenknechten en socialisten voor de kartellijst van de afgescheurde katholiek Frans Coppens konden stemmen. De katholieken publiceerden in De Denderbode van 1 december 1895 volgend bericht:

Kieskronijk – Kerksken

De heeren Van den Eynde Philemon, L. Roelandt en J.F. Coppens, candidaten gekozen in de laatste kiezing, verzoeken ons te melden dat zij geene Roelanders ofte christene volksfoppers zijn. Wij zijn, zeggen zij, gehoorzaam aan onze Bisschop en aan de leerstelsels der H. Kerk en wij durven belijden en bekennen dat wij zulke goede en vaste katholieken zijn, beter dan onze tegenstrevers. Gansch Kerksken zal dat getuigen.

Ondanks het succes van priester Daens bij de parlementsverkiezingen in 1894 waren de daensisten in Kerksken ontgoocheld over de gemeenteraadsverkiezingen van 1895: waarom waren hun boegbeelden Jozef Callebaut en Victor Van der Haegen niet verkozen?

Een paar maand na de installatie van de nieuwe gemeenteraad barstte in Kerksken in alle hevigheid de sociale en politieke strijd los tussen katholieken en daensisten. Victor Van der Haegen was de plaatselijke correspondent van de daensisten. Hij schreef voor *Klokke Roeland*, *Het Land van Aalst* en *De Werkman* en had zelfs zijn eigen krant *De Straal* in Detroit, maar dit is een apart verhaal.

46 Zijn tegenspeler, de correspondent van *De Denderbode* J. Vérité (de waarheid), schepte er genoeg in de roelanders uit te maken voor alles wat niet deugde. Maar vooral Victor Van der Haegen, niet verkozen bij de gemeenteraadsverkiezingen, was voor hem de gebeten hond:

Over een paar maanden stond er in dat zelfde voddeblad te lezen dat de Roelanders te Kerkxken de meerderheid hebben in het gemeentebestuur. En zoo maakt men het volk niets dan leugens wijs. Jammer dat er hier en daar nog lichtgelovige menschen zijn die geloof hechten aan die leugens en zich aldus laten misleiden.

De aanhangers dier scheurmakers vormen een mengsel van liberalen, socialisten, Daensisten, misnoegden, valsche profeten, pharizeers enz enz. En daar loopt een manneken tusschen dat denkt alle verstand alleen te bezitten. Van den morgen tot den avond studeert hij om te weten op welke wijze hij best de deftige menschen kan bespotten, beklappen en beknibbelen. Een andermans hof staat vol onkruid, en 't slimmeke ziet niet dat 't vuil kruid in zijnen tuin straks tot aan zijn ooren groeit. O dat profetieje verdient een kruis van 1 kilo, want had hij macht genoeg,

de heeren pastoor, onderpastoor, schoolmeester, champetter, garde-chasse enz. enz. moesten aanstonds hun matten oprollen en naar Congo vertrekken; daar zou voorzeker geen einde aan komen; en nu pakt 't jongskens druppels van den vroegen morgen tot den laten avond, want hij kan zijne mislukte bakte niet verteren.

J. Vérité

Voor de roelanders kwam het er op aan zoveel mogelijk niet-katholieke kiezers in te lijven bij *de nieuwe partij*. Op zondag 2 februari 1896 was er een grote meeting in den Berg te Kerksken bij Jozef Callebaut. Spreker was advocaat Alois De Backer. In *Klokke Roeland* van 9 februari 1896 berichtte Victor Van der Haegen over *een overweldigend succes: met wel 2000 enthousiaste toehoorders was het einde van de katholieke partij in zicht*.

J. Vérité had er een andere kijk op en diende Van Der Haegen van antwoord in *De Denderbode* van 16 februari 1896.

Kerkxken. Vriend Denderbode, laat mij toe u eene kleine mededeling te doen:

Ge moet weten dat de groene socialisten zondag 2 Februari laatst eene meeting hielden te Kerkxken; en om te bewijzen dat de volkspartij niet dood is, schreef Klokke Roeland in zijn nummer van verleden zondag dat er op die meeting van dommeeraat De B... pardon van democraat De Backer wel 2000!!! toehoorders waren. En wilt ge nu geloven vriend Denderbode, dat er daar ten minste een 0 te veel is. Er waren misschien 200 menschen aanwezig, maar daar moet ge nog de kinderen en de vrouwen personen afrekenen, alsook de toehoorders die daar enkel uit nieuwsgierigheid stonden om de woordenkramerij van de kwakzalver eens te hooren. Daar moet ge nu ook nog den ouden koppigaard afrekenen, die uit vrees van met den naam van Roelander bestempeld te worden, door zijne afwezigheid schitterde, maar niettemin den zondag daarna zijn traktament gaf aan de Roelanders en roelanders, en thans door de Daensisten bewierookt wordt.

Den ouden koppigaard van 71 jaar heette Frans Coppens en was voor de katholieken een doorn in het oog en voor de roelanders de parel aan de kroon. Sinds het ontstaan van het zelfstandige Kerksken in 1799 zetelde onafgebroken iemand van deze liberale

familie in de gemeenteraad en dit als raadslid, schepen of burgemeester. Frans Coppens was schepen van 1858 tot 1895. Toen hij geweerd werd op de katholieke lijst van burgemeester Leander Meganck stapte *den ouden koppigaard* bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen over naar *de nieuwe partij*. Als beheerder van de eigendommen – gewezen kerkelijke gronden – van een paar rijke families vervulde hij een speciale functie in de gemeente: na de grote hongersnood in 1845-1850 werden door toedoen van toenmalig pastoor Van Hoeymissen deze gronden opgedeeld in kleine percelen en aan de arme gezinnen verpacht. Frans Coppen bleef instaan voor de verdeling van de gronden. De verkiezingen van 1895, na de invoering van het algeheel meervoudig stemrecht, bevestigden zijn populariteit.

Compassie

Victor Van Der Haegen kondigde in *Klokke Roeland* van zondag 22 februari 1896 het einde aan van de katholieke machthebbers in Kerksken. Hij verweet de burgemeester en zijn vrienden textiel – en kantenbaronnen dat zij eenmaal *voorbij de ziekhuisen* (buiten Kerksken) doorgingen voor zakelijke liberalen.

J. Vérité reageerde in *De Denderbode* van 1 maart 1896 op deze uitlatingen van Victor Van der Haegen en noemde het weekblad spottend *Klodde Roeland*.

Nog Kerkxken. Denderbode vriend, deze week ben ik bijna gebarsten van lachen: en ook geen wonder als men het geraas leest dat Klodde Roeland van verleden zondag over Kerkxken mededeelt. Ziehier, letterlijk wat er in staat. Sommige behouden nog hun posten wel te verstaan, maar niet hunne macht en kunnen maar niet verkroppen dat ze zoo rap den berg afrijzen. 't Is leutig om zien hoe ze van spijt zich kronkelen ... lijk 'nen paling op de rooster. De Roelanders zelf krijgen compassie, als ze hun laatste stuiptrekkingen in 't een of ander vuilblikse gevallen te zien krijgen. En in waarheid, 't is toch om deernis mee te hebben, hier nog als steunpilaren willen aanzien worden en voorbij de ziekhuisen een blauw mombakske moeten opzetten... of de muizen het in hun schapraai met den dood moeten bekoopen

Dunkt u niet dat men daarvoor moet geleerde vent zijn om zoo iets uit te vinden. De schrijver van dat artikelje

heeft voorwaar wat meer dan ezelsbrein!! En is voorzeker geen wever!! Pachter!! Of herbergier.

Ik ben voornemens dat schrijven aan de Vlaamsche Academie over te maken. Wellicht wordt hij als lid aanvaard, en krijgt hij daarbij nog een kruis, niet van 1 kilo, maar wel van 10 kilogram.

Voor J. Vérité was dit het moment van *de waarheid*. Frans Coppens en zijn scheurmakers werden ontmaskerd, ze noemden zichzelf roelanders en waren dus antikatholiek, slechter dan alle vrijzinnigen, liberalen en socialisten samen. In zijn verder relaas las hij de *volksfoppers* de les. Voor 't *dom jongskén of manneken* Victor Van Der Haegen was hij in zijn repliek genadeloos:

Iets wat 't slim jongskén, of liever 't dom jongskén niet zal verwacht hebben bij het schrijven van zijn kramerslatijn is, dat hij zelf komt te bekennen dat hij en zijne kliek Roelanders zijn. Zie, Denderbode, daarover ben ik waarlijk tevreden; die bekentenis is inderdaad kostelijk; en wat zal de oude grijze koppigaard nu zeggen van alzoo door zijne bondgenoten onmeedoogend ontmaskerd te worden?

Het zal hem voorzeker niet aanstaan, want nu weet elk tot welke partij hij behoort.

De fameuze correspondent der aardige Klokke spreekt gedurig rap den berg af te rijzen.

Holala, jongen: te Kerkxken weten de menschen zeer wel, welke slimme ventjes, geleerde kwasten en profetjes den berg afrijzen, en zoo rap, ja zoo rap, dat er schier geen oogskén vet meer op is.

Ik kan maar niet begrijpen hoe dat ventje in 't publiek durft beweren dat onze partij ook den berg afrijst. Maar wacht, 't is waar, dit gezegde komt van den jongeling die aan grootheidswaanzin lijdt, en door 't opzetten van zijnen groene socialisten bril niets meer ziet dan groene socialisten ofte volksfoppers. Dat is dus te vergeven, want missen is menselijk.

In naam van het geloof verdedigde J. Vérité verder de zakelijke handelswijze van katholieke ondernemers. Haast cynisch spotte hij met de moeilijke levensomstandigheden van de arme wevers, spinsters en kantwerksters, die met steeds minder moesten rondkomen door de economische crisis.:

Sprekende van 't mombakske zal ik u zeggen Denderbode dat 't mombakske der huichelaars van Kerkxken

is afgefallen: ze zien er zoo groen uit als gras. En onze mannen dragen geen mombakske: zij zijn katholiek, en zullen katholiek sterven; zij durven openlijk bekennen en toonen wie ze zijn, en verachten mannen die zich als christen uitgeven, en den godsdienst als een middel aanzien, om des te gemakkelijker lichtgeloovige menschen om den tuin te leiden, en deftige katholieke en geachte families hatelijk te maken. En wees zeker, slimmeke en geleerde vent, dat de muizen in hunne schapraai niet zullen sterven. Verre van daar: moest ge er bij gelegenheid eens uwen neus insteken, ge zoudt niet weinig staan watertanden, gij die zooveel van lekkere brokjes houdt, maar ze niet eens onder den tand krijgt. En verplicht zijt den haringmarchand op straat af te wachten. En vraag eens bij wien 't volk liefst gaat werken en liefst aan tafel zit: 't zal zeker bij u niet zijn, want menige klacht heb ik doorover reeds gehoord.

J. Vérité

8. Vlaamsch-Christene Volkspartij

Daens trachtte zich na zijn Romeinse vermaning in juni-juli 1895 rustig te houden. Maar na het succes van *De Christene Volkspartij* bij de gemeenteraadsverkiezingen, werd de druk op hem door de kerkelijke overheid weer opgevoerd. De doorbraak op 17 november 1895 van het daensisme in Kerksken en vele andere gemeenten in de Denderstreek baarde de katholieke machthebbers zorgen. Het daensisme kreeg een plattelandsdimensie: priesters hadden wel veel invloed op de landelijke bevolking, maar nu dreigde het daensisme de traditionele machtsbasis van de katholieke partij aan te tasten. De koning en de conservatieven met Woeste op kop wilden een suspensie van priester Daens. De democratisch gezinde bisschop Stillemans had het er moeilijk mee de priester te gebiedten zijn politiek mandaat neer te leggen. Het zou ook de daensisten op het platteland naar de socialistenen kunnen drijven.

Neutralisering

Ook de democratisch gezinde kardinaal Goossens stond onder zware druk van het Hof en de conservatieven. Woeste en de zijnen trachtten opnieuw tussenkoms van Rome uit te lokken. In de zomer van 1896 had er een ontmijsningsoperatie plaats. De vrienden van priester Daens poogden hem en de daensistische groepen aansluiting te doen vinden bij de *Belgische Volksbond*. Midden september 1896 werd door priester Daens, zonder goedkeuring van *De Christene Volkspartij*, een principeakkoord afgesloten. De daensistische groepen van onder meer Aalst en Antwerpen zouden het minimumprogramma van Mechelen onderschrijven en de eenheid van de katholieke partij

De Christene Volkspartij

Politieke partij opgericht in Okegem op 15 april 1893. Zij was de eerste werkelijk christendemocratische partij in België. Zij ontstond uit contacten tussen de zogenaamde roelanders uit de geografische driehoek Aalst-Geraardsbergen-Ninove en de gebroeders Daens. De politieke actie van De Christene Volkspartij beperkte zich tot het kiesarrondissement Aalst.

Vlaamsch-Christene Volkspartij

Ontstond in Gent op 14 februari 1897 als een verruiming van De Christene Volkspartij. Hector Planquaert werd de eerste voorzitter en actualiseerde het programma van de partij. Behalve priester Daens waren alle belangrijke leiders van het daensisme betrokken bij dit initiatief. De doelstelling was het creëren van een nationale structuur voor alle daensistische organisaties en instellingen zoals de partij, de vakbonden, de coöperatieve vennootschappen, de socio-culturele organisaties enz. De Vlaamsch-Christene Volkspartij was actief in gans Vlaanderen en wou alle plaatselijke christendemocratische partijen groeperen als een alternatief voor de Belgische Volksbond.

Programme der Vlaamsche Kristene Volkspartij

1. Beibied voor de Eposledinst
2. als een stemrecht met volkegenwoon-
dijfing der minderheden, met sprake hier-
oms heijvingen, voor aan ieder partij
zijn deel toe te komen die hem van recht
deefe toekomt.
3. Egelijkheid der beide landstalen, wij
willen dat de vlaamingen zoewel als de
walen in het vlaamsch gedeelte van het
land, kunnen aangenomen worden als
ambtenaars van den staat, inzien men
de twee talen eischt van de vlaamingen
moet men ook de twee talen eischen van
de walen. Beibied voor de rechtvaardigheid
4. Verplichtend onderwijjs met ruje kuss
van scholen.
5. afschaffing der plaatsvervanging
bij het leger
6. afschaffing der wet van 1839 op het
vergoedingrecht
7. afschaffing der wet van 8 februari 1832
op de jacht.
8. Stemming eener wet voor regeling heb.
Conde. de verhooging der Alvine staats
beambten
9. Bouwing van openbare woningen
voor Alvine landbouwers en werkluden
10. De kristene Vlaamsche Volkspartij
verklaart zich tegen alle verhooging
van krijgslasten.

eerbiedigen. De bladen van Pieter Daens verdedigden de aansluiting en stelden het voor alsof de Volksbond zelf aansluiting had gezocht bij de daensisten en niet omgekeerd. Zijn verzoenende taal stak schril af tegen de voortdurende provocaties vanwege de conservatieve pers in Aalst.

De radicale koers

De voorstanders van de integratie en de gebroeders Daens hadden onvoldoende rekening gehouden met de roelanders en de radicale jongeren in het daensisme. Tot de meest uitgesproken radicalen behoorden Hector Plancquaert en Aloïs De Backer, zij brachten priester Daens in een moeilijke situatie. Hector Plancquaert hield er een uitgesproken radicaal democratische en antiklerikale koers op na. Hij richtte een oproep tot alle daensistische verenigingen om lid te worden van de nieuwe *Vlaamsche-Christene Volkspartij* die op 14 februari 1897 werd gesticht en voor heel wat opschudding zorgde. Voortaan was de dissidente christendemocratie geen lokaal fenomeen meer, maar een breder, op nationaal vlak gestructureerd geheel. Hector Plancquaert wilde met zijn *Vlaamsch-Christene Volkspartij* de basis leggen voor sociaal opbouwwerk in de christendemocratie.

9. Staking

De eerste confrontatie van de *Vlaamsche-Christene Volkspartij* met de plaatselijke sociale kwestie was de werkstaking van de wevers van Kerksken op 8 februari 1897. Ze wilde beter doen dan de tot hiertoe in haar pogingen mislukte socialistische beweging en wou in elk geval een factor van betekenis worden op het platteland.

De context

Vanaf 1875 hadden de gevolgen van de economische crisis zich scherp laten voelen. De arbeiders verkeerden in hachelijke omstandigheden, een groot deel van de gezinnen werd door loonsvermindering, verhoging van de arbeidsduur en werkloosheid getroffen, zowel in de landbouw als in de industrie. De politieke gezagdragers, liberalen en katholieken waren zo in beslag genomen door hun onderlinge strijd, dat ze het ontstaan van de *Sociale Kwestie* volkomen negeerden of op zijn minst onderschatten. In die context vond het opkomend socialisme een gretige voedingsbodem. In 1885 werd in Antwerpen de *Belgische Werkliedenpartij* (B.W.P.) opgericht. Zij kwam op voor algemeen stemrecht, een hefboom voor sociale en politieke emancipatie. In Gent ontstonden in 1886 ook de eerste vormen van syndicalisme onder de katholieke arbeiders. Tussen 1887 en 1894 kwa-

1897 Kerksken: de toenmalige zijdeveverij van Adriaan Smits.

men een aantal sociale wetten tot stand. Zo verscheen de wet op de vrouwen- en kinderarbeid in 1889. Ook voor de uitbetaling van arbeidslonen werden maatregelen genomen: de betaling in natura werd afgeschaft en de uitbetaling van het loon in herbergen werd verboden. Er werd toen een harde strijd gestreden voor wat nu als normaal wordt beschouwd.

De toestand in Kerksken

De nijverheidstelling van 31 oktober 1896 was het eerste betrouwbare statistisch instrument en gaf een volledig overzicht van de secundaire activiteit, huisnijverheid en landbouw inbegrepen. Op een actieve bevolking van 351 individuen waren er 319 (ruim 90%) tewerkgesteld in de weefnijverheid. Het grootste bedrijf was de firma Smits: ze had haar zetel in Aalst en bood plaatselijk werk aan 83 zijdevevers, 53 spinners en 183 thuisvevers. De rest van de wevers werkte in dienst van oud-burgemeester Frans Callebaut, burgemeester Leander Meganck en zijn schoonbroer Dominicus De Schepper. Het dagloon van een goede wever bedroeg 2 Bfr. (5 Eurocent) voor 12 uur arbeid. Met landbouw was ook niet te overleven: 350 personen werkten in 332 landbouwbedrijfjes. Slechts 7 bedrijven waren groter dan 5 hectaren. Een landbouwknecht verdiende met 1,50 Bfr (3,75 Eurocent) per dag het zout op zijn aardappelen niet. Mobiliteit bestond nog niet. Veel van de thuisvevers waren seizoenarbeiders in Frankrijk, in de volksmond *fransmannen*.

In het beste geval pachtten ze een lapje grond dat te klein was om van te overleven. De vrouwen vulden het karige loon aan als kantwerksters.

Dat men ons de tweede maal wel beter zal aanvaarden

Dat waren de woorden van de socialisten toen ze op zondag 10 juli 1892 het dorp werden uitgejaagd door de katholieken.

In 1896 sloeg de economische crisis ook in de textielnijverheid hard toe. De rentabiliteit van de weverij Smits, de grootste werkgever van Kerksken, kwam onder druk te staan door de buitenlandse concurren-

Adriaan Smits

*Brussel, 23 maart 1848
Oostende, 13 augustus 1931*

In 1873 kocht de Brusselaar Adriaan Smits door bemiddeling van Pastoor Van Hoeymissen de handweverij van de Aalstenaar Charel Levionnois. Hij stelde toen een 50-tal zijdevevers tewerk. Smits moderniseerde de weverij en stelde zijn thuisvevers moderne handweefgetouwen ter beschikking. Hij verhuisde van Brussel naar de Koolstraat in Aalst.

Omstreeks 1890 waren reeds 150 wevers actief. De productie was voornamelijk bestemd voor de export wereldwijd.

In 1937 werd het familiebedrijf omgevormd tot NV TAS. In 1948 werden de spinnerij en de weverij geïntegreerd en verwerkte men ruwe katoen tot afgewerkt product. Men stelde toen 303 personen tewerk. Na een hele reeks reorganisaties in de tweede helft van vorige eeuw werd in 1998 het bedrijf overgenomen door Sioen Industries. In de volksmond *'t fabriek* was gedurende 150 jaar de economische levensader van Kerksken.

tie. Om de loonkosten te drukken werd de werktijd in de fabriek opgetrokken tot 12 uur per dag. Daar bovenop werden de wevers in korte tijd geconfronteerd met twee loonsverminderingen.

Veel kleine boeren en seizoenarbeiders waren thuiswevers en werkten dag en nacht om te overleven. Hun misnoegdheid steeg en zij begonnen te morren.

Dit was een ideale voedingsbodem voor de socialistische propagandisten uit Aalst. De sociale onrust was voor hen de lang verwachte gelegenheid om ook elders vaste voet te krijgen. Ze lokten protestacties uit in Kerksken en toen begin februari 1897 het bericht kwam dat voor de derde maal de lonen zouden worden verlaagd, aanvaardden de wevers dit niet. Twaalf uur werken voor 2 Bfr. (5 eurocent) per dag was van het slechte te veel.

De socialistische propagandisten trokken met een paar wevers uit Kerksken naar de zijdeweaverij Lagrange in Deinze, om de lonen te vergelijken. Het voorgestelde loon van 2 Bfr. voor 12 uur werken was een hongerloon in vergelijking met de lonen in Deinze. De gemoederen werden opgezweept en de volgende dag, dinsdag 9 februari 1897, werd een algemene staking uitgeroepen.

52 Gewapend met vlaggen en borden trokken de stakers naar de woning van de eigenaar van de weverij in Aalst, Adriaan Smits. Ook Victor Van der Haegen, meestergast en kandidaat bedrijfsleider, mobiliseerde zijn aanhangers; zij trokken mee naar Aalst om de socialisten de pas af te snijden.

Stakingsleider

In Aalst werden de socialistische propagandisten samen met een paar stakers ontvangen door Adriaan Smits. Na het onderhoud verkondigden ze triomfantelijk dat het huidige loon dankzij de socialisten behouden bleef. Waarom verspreidden ze het gerucht dat Adriaan Smits hen toevertrouwd had, dat de loonverminderingen gesteund werden door Pastoor Pringels en Burgemeester Leander Meganck? Was dit een zet van diezelfde propagandisten die drie jaar geleden door de *dikken burgemeester en de pastoor brutaal de deur werden uitgezet* tijdens hun propagandatocht in Kerksken?

Persoonlijke of politieke afrekeningen op de rug van onschuldige werknemers blijken van alle tijden te zijn. Na de onderhandelingen vierden de stakers uitbundig hun overwinning. Naarmate er meer jenever gedronken werd, nam het aantal scheldwoorden tegen pastoor en burgemeester toe.

Om de gemoederen te sussen en de macht van de socialisten te breken nam Victor Van der Haegen de betogers op sleeptouw richting 't eiland Chipka. Aan de drukkerij van Pieter Daens riepen ze de hulp in van priester Daens. Hij gaf afwezig, de wevers van Kerksken waren niet op de hoogte van de interne spanningen in de partij. Ze werden ontvangen en toegesproken door Pieter Daens die hun alle steun toezegde. Opgewonden en dronken keerden de wevers terug naar Kerksken. De ganse avond en nacht bleef het rumoerig in 't dorp. Het bleef verwijten regenen aan het adres van burgemeester Meganck en pastoor Springels. De volgende morgen ontstonden rellen rond en in de fabriek en gingen stakers en werkwilligen met mekaar op de vuist. De opgeroepen Rijkswacht trachtte de orde te herstellen om alle onderling geweld te vermijden. De volgende weken bleef de Rijkswacht in het dorp patrouilleren. De staking was gebroken, alle kopstukken werd definitief de toegang tot de fabriek ontzegd en ze werden afgedankt. Ook meestergast Victor Van der Haegen werd ontslagen. Door zijn aanwezigheid bij de betoging in Aalst vóór de woning van Smits was hij de

kop van Jut en werd hij tegen wil en dank aangezien als leider van de staking, die uitgelokt was door de socialisten.

De *Denderbode* van 21 februari 1897 gaf een repliek op het verslag van de gebeurtenissen in Klokke Roeland van 14 februari. Er werd met geen woord gerept over het feit dat de staking was uitgelokt door de socialisten, elke verantwoordelijkheid werd bij de roelanders gelegd:

Kerkxken. Maandag 8 februari kwam voor de derde maal te Kerkxken de tijding toe dat het loon der zijdevevers verminderd was. De algemeene werkstaking wierd uitgeroepen. Dien dag vertrokken twee wevers naar Deinze om de loontarieven, aldaar in voege, te kennen. 's Anderdaags doorwandelden de werklieden de straten der gemeente, en besloten dan naar Aalst te gaan om met mijnheer te onderhandelen. Na eene kleine onderhandeling werd het oud loon weer toegestaan.

In de namiddag keerden de wevers terug; zij waren opgewonden, om zoo te zeggen razend, en zongen gedurig: "Wij jagen de judassen hier weg". Niemand begreep die handelswijze; maar eindelijk zegden zij allen luidop roepend en tierende, dat mijnheer Smits gezegd had: 't is de schuld van den Burgemeester en den Pastoor. De heer Burgemeester, verontwaardigd over die valsche beschuldigingen, ging de volgende dag mijnheer persoonlijk spreken, en vroeg hem om welke redenen hij dierf zeggen dat hij, Burgemeester, oorzaak was

der werkstaking. Zonder aarzelen deed mijnheer de volgende schriftelijke verklaring:

"Ik, ondergetekende, Adrien Smits, fabrikant in zijdestoffen te Kerkxken, verklaar dat de heer Burgemeester dier gemeente hoegenaamd geene oorzaak gegeven heeft tot de bestaande werkstaking noch door zijne woorden, noch door zijne daden.

Ik ondergetekende, verklaar in tegendeel dat mijnheer Meganck al gedaan heeft wat mogelijk was om de orde te doen eerbiedigen en den eigendom te verdedigen.

(get.) A. Smits. Aalst, de 10 februari 1897."

Het gerecht zal onderzoeken of dergelijke lastertaal ongestraft mag gebeuren.

Burgemeester Leander Meganck greep deze gebeurtenissen aan om op politiek gebied met de roelanders, de socialisten en de oproerkraaiers af te rekenen. Stakingen en protesten van werklieden schuwde hij als de pest. Met alle middelen moest de sociale onrust die broeide in de steden voorkomen worden op het platteland. De bazen van de drie weverijen, Adriaan Smits, Leander Meganck en zijn schoonbroer Domien De Schepper dankten alle oproerkraaiers af. Meer zelfs, de verdachte thuiswevers, meestal kleine boeren en seizoenarbeiders, kregen geen opdrachten meer. Tientallen gezinnen stond de totale armoede te wachten. Van sociale bescherming of werkloosheidsuitkeringen was toen nog geen sprake.

Beeltenis van Koning Leopold II

Geweven in zijde in 1893 ter gelegenheid van de 40e verjaardag van zijn huwelijk met Koningin Marie-Henriette, Aartshertogin van Oostenrijk.

Zijde weven was heel arbeidsintensief. Wegens de plaatselijk lage lonen overtuigde Pastoor Van Hoeymissen in 1845 zijdefabrikant Impens uit Aalst zijn productie over te plaatsen naar Kerksken. Vooral jonge mannen werden tot zijdevevers opgeleid. Einde 19de eeuw waren er in België 263 zijdevevers, waarvan 97 in Kerksken. Zijdevever werd toen een eretitel waar de Kerkskenaren fier op waren.

Helpt je zelven

Toen na de staking in Kerksken families werden gebroodroefd om hun politieke overtuiging zochten de roelanders een uitweg voor dit sociaal drama. De nieuwe Vlaamsch-Christene Volkspartij bood de oplossing. In de herberg van hun voorman Jozef Callebaut in de Bergstraat rijpte een idee. Zijn vader, oud-burgemeester Frans Callebaut, bezat een kleine weverij. Deze zou men omvormen tot een samenwerkende maatschappij. Tijdens het weekend van zondag 14 februari 1897 was er intens overleg bij *Callens Zjeppen* met de plaatselijke roelanders en hun leiders, de advocaten Aloïs De Backer en Prosper De Pelsmae-

De Denderbode

21 februari 1897

Laat ons toe, heer opsteller, een woordje te zeggen over het artikel dat Klodde Roeland in haar nummer van zondag laatst nopens deze zaak durft afkondigen en dat met tal van leugens doorspekt is. Daarin staat letterlijk het volgende te lezen: 's Anderdaags verschenen er in de gemeente Raadt! Vijf gendarmen die met den Burgemeester de straten doorkruisten! Waarom? Niemand wist het! Welhoe, gij huichelaar, gij durft verklaren dat niemand wist waarom de gendarmen in de gemeente verschenen? 't Is nochtans door iedereen wel bekend dat er geweld werd gepleegd op den meestergast en op de wevers die voortwerkten, dat er gestampt en gestooten werd in de fabriek, dat de wevers van het getouw werden getrokken en bedreigingen naar hun hoofd werden geslingerd. Ja men heeft aanslag gepleegd op de vrijheid van het werk en dan durft gij op schijnheiligen toon zeggen dat niemand wist waarom de gendarmen kwamen! Moet het u dan verwonderen dat de fabriek 's namiddags gesloten bleef?

De Klodde vraagt ook of het nu misschien misdaad geworden is dat werklieden zich verweren tegen aftrok van loon! Neen dat is hoegenaamd geen misdaad, daarin hebben zij volkomen gelijk wanneer zulks gebeurt door eerlijke middelen; maar weet ge wat een groote misdaad is, dat is werkvolk ophitsen tegen hunnen meester of patroon, op zulke wijze dat sommigen om loonvermeerdering te bekomen geene eerlijke middelen

meer kunnen gebruiken, maar integendeel hunne toevlucht nemen tot dwang, bedreiging en geweld. En daarvan zijn de ophitsers de oorzaak. Die het schoentje past trekt het zelf aan.

Nog eene eerlooze leugen is het volgende dat er een bewaarder zou gezegd hebben dat men twee of drij van de kopstukken der werklieden moest mee doen ten titel van exempel. Dit gezegde heeft men vooral op den rug van den heer Burgemeester geworpen.

Welnu, 't is eene tweede valsche beschuldiging, daarover heeft de Burgemeester geen woord gesproken; maar ziehier, beste lezer hoe die valsche leugen weeral eens onder het volk verspreid werd. In tegenwoordigheid van een der wevers die door de gendarmen moest onderhoord worden, en die och arme eenige woorden gebrekkig fransch kent, sprak de heer Commandant met den Burgemeester in het fransch. Aanstonds spitste de bekwame jongen!! zijne ezels-ooren om te begrijpen of liever om mis te verstaan wat er gezegd werd.

En om bij zijne makkers te kunnen doorgaan voor een geleerd man – want hij verstaat fransch – ging hij zeggen dat de Burgemeester gevraagd had om twee of drij mee te doen. En op het gezegde van dergelijke mannen, die goed zijn om juist het tegenovergestelde te verstaan van wat men bedoelt, durft Klodde Roeland die leugens drukken en deftige lieden beschuldigen.

Vodde Roeland schrijft nog dat mijnheer gezegd heeft dat verscheidene kopstukken der bewaarders hem verzekerd hebben dat de wevers altijd in de herberg zitten te tieren en te drinken. Hij die zulks aan Klodde Roeland heeft bekend gemaakt, is ongetwijfeld een gekonfijte ezel; een manneken die gekend is om gezegden te verdraaien en te keeren en op zijne manier uit te leggen. Hier komt de aap te ver uit de mouw gekropen, en 't is genoeg verstaanbaar dat het een gepatendeerde kwakzalver is, die, om zijne waren aan de man te brengen latijnsche spreekwoorden aanhaalt door zekere advocaten hem opgedischt om als geleerd man te kunnen doorgaan. Die jongen, alsook de andere wevers weten zeer wel wat mijnheer gezegd heeft, maar nu willen velen de waarheid verdooiken houden en verdraaien omdat zij reëel overtuigd zijn dat eerwaarde Pastoor en de heer Burgemeester onplichtig zijn en deze de lasteraars vervolgen. Ja rekenschap zullen ze geven. Al de inwoners van Kerkxken weten genoeg dat die heeren hunne parochianen niet zouden benadeelen, dat ligt in hun karakter niet. Maar wij begrijpen nu genoeg wat het doel is van eenige ophitsers. Er bestaat een geheime samenzwering om de katholieke partij te Kerkxken in den grond te boren, en daarvoor zijn alle middelen goed, zelfs de walglijkste leugens en de grofste beschuldigingen. Oordeelt!

ker. Het project van een samenwerkende maatschappij werd besproken en goedgekeurd. De Pelsmaeker stelde de standregels op en aanvaardde de voorgedij. Aloïs De Backer was zich ervan bewust dat zulk klein project moeilijk levensvatbaar was en beloofde steun. De volgende dagen richtte hij een verkooppunt op voor de goederen en een samenwerkende weverij in Denderhoutem. *De samenwerkende weverij van Kerkxken* kende echter maar een kortstondig zelfstandig bestaan. Na de dood van oud- burgemeester Frans Callebaut op 13 oktober 1897 smolt ze samen met de *Samenwerkende weverijen van Denderhoutem*.

De stichting van de Samenwerkende Weverijen van Kerkxken viel samen met deze van de *Vlaamsche-Christene Volkspartij* door Hector Plancquaert te Gent op 14 februari 1897. Dit was de aanzet in de sociale beweging van de daensisten om onder het moto *helpt je zelven en elkander*, de sociale problemen te bestrijden. Onder impuls van Aloïs De Backer werden ook nog een sociale verzekeringskas, de veeverzekering Sint-Amandusbond en een vakbond opgericht. Maar de ambities van De Backer reikten verder dan Kerkxken en Denderhoutem. Hij stichtte samen met Frans Lambrecht, Prosper De Pelsmaeker en vele anderen, tientallen sociale daensistische verenigingen in Vlaanderen.

De oprichting van samenwerkende weverijen was voor de katholieke werkgevers een onverwacht initiatief. Ze hadden gedacht dat de afgedankte wevers met hangende pootjes zouden terugkeren. Niet dus! In *De Denderbode* van 21 februari 1897 werd de spot gedreven met de samenwerkende weverijen:

Van tak op tak - Zingende weefgetouwen.

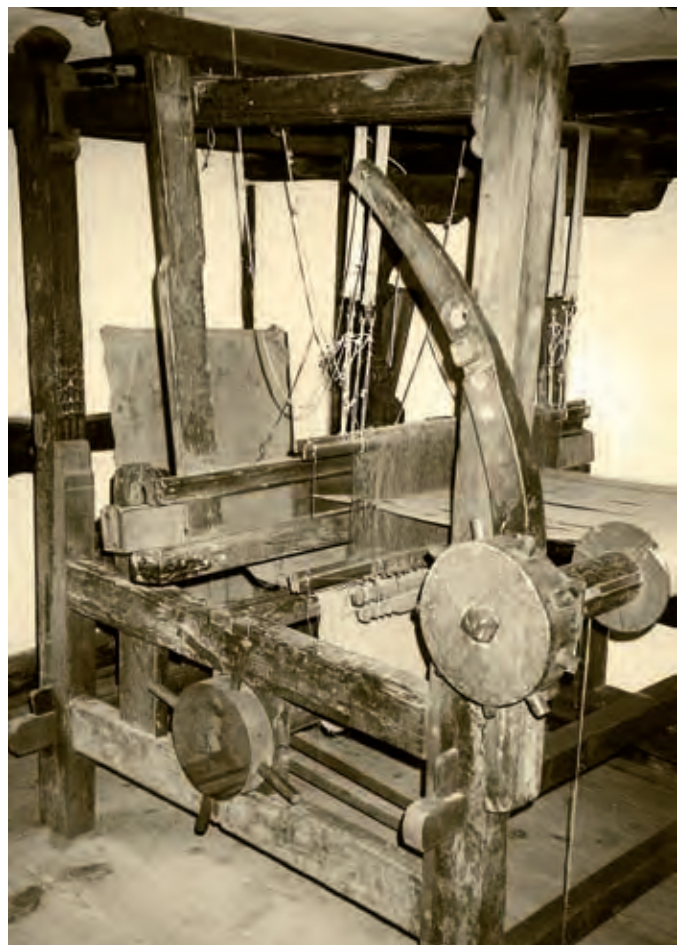
Men komt eene groene coöperatieve weverij van linnen te stichten. Zij zijn reeds aan 't werk en een waar natuurwonder is er bestatigd geworden. P. De Tuijer schrijft aan Klodde Roeland dat er in deze gemeenten van Kerkxken en Denderhoutem nu weefgetouwen zijn uitgevonden die gedurig zingen zonder heesch te worden: Verlossing! Verlossing! Verlossing!

't Is schoon en wêl om hooren, schrijft heerschap De Tuijer.

Denderbode stelt geen blind vertrouwen in al die natuurwonderen van de nieuwe groene wereld, want 't zou soms wel kunnen gebeuren dat die nu heden zouden kunnen beginnen te hakkelen en nog slechts gestadig zuchtend herhalen: Vermorsing!... Vermorsing!...Vermorsing van ons centen!... En dan? Ja, en dan?... dan zal 't P. De Tuijer geworden zijn.

Jan De Fluitier.

In 1926 werden in firma Smits deze handweefgetouwen vervangen door mechanische.

Prosper De Pelsmaeker

*Denderleeuw, 10 juni 1867
Elsene, 22 februari 1946*

Franciscus De Pelsmaeker had familieroots in Kerksken en was spoorbeambte in Denderleeuw. Zijn zoon Prosper studeerde aan het Sint-Aloysiuscollege in Ninove en het jezuïetencollege in Aalst. Aan de universiteit van Leuven kwam hij in contact met progressieve jongeren.

In 1891 maakte hij deel uit van de roelanders, die zijn leermeester Van Langenhaeke hielpen verkiezen tot onafhankelijk katholiek provincieraadslid. In 1893 was hij medestichter van De Christene Volkspartij. Tot in 1898 vervulde hij een belangrijke rol als bestuurder en redacteur van weekblad *Klokke Roeland*.

In het daensisme fungeerde hij jarenlang als een uitgesproken pragmaticus en was hij een brugfiguur met de progressieve katholieken. Hij was een gematigd antisocialist. Via allerlei sociale organisaties probeerde hij de socialisten de pas af te snijden: in Kerksken door de Samenwerkende Weverij van Kerkxken en in het Brusselse door zich het lot aan te trekken van steenbakkers en andere werklieden.

Toen in 1898 het disciplinair conflict tussen priester Adolf Daens en de kerkelijke overheid volstrekt uitzichtloos werd, verliet De Pelsmaeker zonder conflict het daensisme.

Pieter Daens

*Aalst, 10 juni 1842
Aalst, 26 maart 1918*

Hij liep school bij de Broeders van de Christelijke Scholen waar hij het beroep van boekbinder aanleerde. In 1870 kocht hij samen met enkele aandeelhouders het lokale katholieke blad *Het Land van Aelst*. In augustus 1872 begon hij met een tweede weekblad: *De Werkman*. In de schoolstrijd van 1878-1884 stonden liberalen (vrijzinnigen) en katholieken onverzoenlijk tegenover elkaar. Pieter Daens koos met zijn kranten partij voor de katholieken en steunde de strijd van Charles Woeste voor de ziel van het kind. Hij besteedde in zijn bladen veel aandacht aan de ellendige toestand van arbeiders en boeren en zag vooral heil in onderdanigheid, deugd, godsdienstzin en liefdadigheid. Na de economische crisis van 1880 ging zijn belangstelling naar sociaal-politieke hervormingen en taalwetten. Hij steunde de Vlaamse Beweging in de sociale strijd en keerde zich tegen Woeste toen die in 1890 een wetsvoorstel bestreed dat van het Nederlands de voertaal wou maken in het hoger onderwijs. In 1887 was het Vlaamsch Taalgild ontstaan, als voortzetting van het Davidsgenootschap. Pieter werd erelid en kwam zo in contact met de roelanders. Toen in 1891 Rerum Novarum verscheen, voerde hij een open oppositie tegen de bewarende Katholieke Partij. Samen met zijn broer priester Adolf Daens en de roelanders stichtte hij in 1893 De Christene Volkspartij. Hierna stonden zijn weekbladen onverdeeld en met stijgende grimmigheid ter beschikking van de nieuwe partij.

Onrust

De gebeurtenissen in Kerksken beroerden de ganse streek. Er werd schande gesproken over de manier waarop de stakers gebroodroofd werden terwijl de bazen in weelde leefden. In *Klokke Roeland* van zondag 21 februari beschreef Advocaat Aloïs De Backer de ware toedracht en de rol van de socialisten in het geweld en de beschuldigingen tegen burgemeester en pastoor. Maar *De Denderbode* van 28 februari 1897 legde alle schuld bij de roelanders en hun leiders, vooral bij advocaat Aloïs De Backer die vele van zijn artikelen in *Klokke Roeland* met de schuilmaan *Nederhasseltse boer* ondertekende:

Kerkxken. Bericht aan de Nederhasseltschen boer. Mannen zoals gij, die de welbekende waarheid bestrijden en loochenen, zijn geen antwoord waardig; want hoe meer men eenen zwarten pot aanraakt, hoe zwarter men zich maakt. Uw gezeever van zondag laatst in Klodde Roeland, nopens de werkstaking van Kerkxken, is veel te laag, en wij achten ons te ver verheven boven zoo eene gemeene taal, – die zeer waarschijnlijk uit de Leebeekse bosschen komt – om met lieden van dat geslag eenen pen-netwist te houden; want zulke schrijvers zijn aanhangers van Voltaire die zegde: Lieg maar voort, er zal toch iets overblijven.

*Kom naar Kerkxken, fijn geknevelde boer, en vraag daar eens aan alle deftige lieden – maar niet aan mannen van uwen kaliber hoor! – wat er van die kwesties is, dan zult gij er met kennis van zaken kunnen over spreken, want nu weet ge er geen woord van, en dan zult gij u kunnen overtuigen dat gij schaamteloos gelogen hebt in uw artikel, en dat al wat wij er over zegden in *Denderbode* en *Recht en Vrede* de zuivere waarheid is.*

Het dunkt ons dat gij goed de rekening kunt maken van Ministers, Senaat en Kamers, van fabrikanten, werkvolk, alcohol- en bierdrinkers, maar als gij uwe eigen rekeningen zoo goed kunt maken, dan zal het wel gaan; doch 't gebeurt dikwijls dat zulke mannen hunne rekeningen laten liggen.

De wevers van Kerkxken zijn knappe en naarstige werklieden, dat is door iedereen zeer wel gekend; 't zijn slechts eenige heethoofden, mannen der volkspartij, van elk wel bekend, die liever drinken en slenteren dan te werken, maar die zullen den goeden naam van het werkvolk van

Kerkxken hoegenaamd niet kunnen doen verliezen, wees er zeker van.

En die vier of vijf drinkeboers moogt ge stoutelijk voor u houden, Nederhasseltsche boer; wij hebben ze liever verloren dan gewonnen.

*Gij hebt beproefd, evenals nog eenige kopstukken der Roelanderij en visschers in troebel water van Kerkxken, om voordeel te trekken uit die werkstaking voor uwe partij; maar gij hebt u deerlijk de vingers verbrand jongens, want zij, de wevers van Kerkxken, leden van 't syndicaat, en leden der volkspartij hebben verkaart dat ze nu eens wel ondervonden hebben welke leugens Klodde Roeland aan hare lezer durft opdisschen. En geen wonder, al de werklieden kennen zeer wel die zaak; ze kennen ze grondig, en gij durft dan in uw blad juist het tegenovergestelde schrijven en allerlei leugens afkondigen, 't is schande. Ook zijn er verscheidene die ons gezegd hebben, dat ze zich nu geheel van die partij afscheuren. Dat is het voordeel, *Vodde Roeland* dat de werkstaking van Kerkxken u heeft opgeleverd!*

De gemoederen kwamen niet tot rust. Er heerste angst en onrust. Na een paar weken ontstond tussen katholieken en de zogenaamde scheurmakers een breuklijn, die drie generaties lang zou doorwerken. Men moest openlijk zijn trouw aan de gevestigde macht tonen, anders werd men als scheurmaker aangezien. Een eerste harde kern socialisten keerde openlijk de Kerk de rug toe. Voortaan zag men ze nog eenmaal per jaar in de kerk, zogezegd om hun Pasen te houden.

Vooral de thuiswevers – seizoenarbeiders, de zogenaamde *fransmannen*, leden armoede door de staking en zochten hun heil in stroperij. Kerksken bleef een dorp, belegerd door Franstalige gendarmen. Op 26 februari vroeg de politiecommissaris van Aalst om de gendarmen terug te trekken, waarop het gemeentebestuur antwoordde:

Kerkxken den 5 maart 1897

Mijnheer de Kommissaris,

Wij hebben de eer U ter kennis te brengen als gevolg aan Uw brief van den 26 februari laatstleden. Reg. B.nr. 542 dat volgens ons oordeel de hulpgendarmen noch eenige dagen op hunne wederzijdse posten zouden mogen verblijven, in afwachting dat de vele wildstroopers kortelings naar Frankrijk zullen vertrekken.

De Jenever-drinker

Dit beeld van beeldhouwer Herman de Somer werd ingewijd op 9 september 2000 tijdens een groot volksfeest.

Het beeld drukt drie gevoeligheden

uit die de Kerkskenaren nauw aan het hart liggen:

1- Het Venetiaans masker verwijst naar de jaarlijkse driekoningenviering waarbij van oudsher op 6 januari van deur tot deur een driekoningenlied werd gezongen.

2- De schietspoel is het symbool van de weefnijverheid die heel belangrijk was voor de welvaart van de gemeente.

3- De jeneverkruik en ton verwijst naar de spotnaam van de Kerkskenaren: de jeneverdrinkers.

De hetze in de pers bleef duren, doch de toon in *De Denderbode* van 28 februari 1897 was wat gematigder. De derde aangekondigde loonsverlaging, oorzaak van staking en onlusten, werd nader toegelicht. Alhoewel iedereen in het dorp wist dat de valse beschuldigingen tegen de pastoor en de burgemeester opgezet spel waren van de socialisten uit Aalst, bleven de katholieken deze aantijgingen maar in de schoenen van de roelanders schuiven.

58

We hebben nadere inlichtingen ingewonnen betreffende de werkstaking te Kerkxken.

De vermindering van het werkloon betrof slechts 3 artikelen van de 150 door M. Smits gefabriceerd. In Engeland, te Londen, moest de heer Smits concurrentie houden tegen eene Zwitserse en Duitse firma voor de levering van 110 stukken stoffe tegen zeer lage prijs. Verscheidene werklieden van 't fabriek waren zonder werk en M. Smits nam het besluit van zich met eene geringe winst te bevredigen en aan de wevers voor te stellen die 110 stukken af te werken, en die 110 stukken alleenlijk, dus slechts voor die levering, tegen verminderd loon. De bepaalde prijs werd den wevers niet opgedrongen, maar er werd hun alleenlijk gevraagd of ze die 110 stukken tegen dit loon wilden afweven.

Na een dag besluiteloosheid der wevers kwamen de groene kwaadstokers, de visschers in troebel waterken en tusschen en de werkstaking ontstond.... En welken zijn de gevolgen ervan voor de werklieden? 1^e Het verlies van veertien dagen dagloon; 2^e een veertigtal breedwevers die

4 maanden werkloos zullen blijven, terwijl zij met het verminderd loon dat was voorgesteld om de 110 stukken te weven en waarvan hooger spraak, twee franks daags konden verdienen.

Ziedaar de waarheid over de werkstaking te Kerkxken.

M. Smits logenstrafte krachtdadiglijk dat hij aan zijne wevers zou gezegd hebben dat de voorgestelde loonvermindering door den E.H. Pringels, Pastoor en den heer Meganck, Burgemeester, zou aangeraden zijn geweest. Die lastering werd door de groenen verspreid.

Wij besluiten: al wat er te Kerkxken komt voor te vallen, is de schuld van eenige groene opstokers van visschers in troebel waterken die de werklieden als schepnet willen gebruiken.

Meesterstuk

Vooral de bewering dat de groenen zouden zeggen dat de pastoor en de burgemeester de loonsverlaging steunden, zat Victor Van der Haegen dwars. Hij begreep ook de strategie van de socialisten niet. Waarom door leugens zoveel wevers en hun gezinnen in armoede storten? Priester Daens en de socialisten kwamen toch samen op voor de lotsverbetering van de werklieden!

De roelanders van Kerkxken voelden zich vooral in de steek gelaten door de elite van het dorp. Onderwijzer August Van Overstraeten, die tot voor de staking openlijk zijn sympathie betuigde aan de roelanders, keerde de partij de rug toe. Een bemiddelend woord van de onderwijzer en de ware rol van de Aalsterse socialisten uitleggen aan pastoor en burgemeester was het minste dat de roelanders verhoopten.

In het partijblad *Klokke Roeland* van 28 februari 1897 nam Victor Van der Haegen de onderwijzer zwaar op de korrel wegens zijn gewijzigde houding. In de editie van *De Denderbode* van 7 maart 1897 reageerde Van Overstraeten en nam afstand van zijn politiek verleden. Vooral zijn persoonlijke afrekening met Van der Haegen droeg niet bij tot rust en verzoening in het dorp:

Zekere V. Van der Haegen, de tamboer-majoor der groene Kerkxkenaren, heeft den heer A. Van Overstraeten, onderwijzer te Kerkxken, persoonlijk aangevallen in Klokke Roeland. De heer onderwijzer heeft dan ook een antwoord gezonden aan de Gescheurde Klok of 't orgaan van groote jannen wier politieke overtuiging werd te koop geboden voor vijf duizend ballekens ter democratische beurs van Gent.

Op verzoek van M. A. Van Overstraeten laten wij hier het antwoord volgen:

Antwoord aan V. Van der Haegen.

Uw schrijven hindert mij niet. Ik zeg uw schrijven alhoewel ik overtuigd ben dat zulks uit uwen koker niet komt. Ik heb de bewijzen in handen, jongen, en kan u toonen hoeveel fouten gij geschreven hebt in zes of zeven regels. En gij durft oordeelen over den stijl van een ander? Gij die geen eenvoudig briefje kunt opstellen zonder dat het krioelt van de fouten; 't is belachelijk en dwaas.

De naam van taalknoeier komt u waarschijnlijk toe; gij zijt een hoogvaardige weetniet die pronkt met andermans pluimen, en van 's morgens vroeg met de gazet in handen loopt om lucht te geven aan uwen hoogmoed, en de eenvoudige menschen wijs te maken dat gij de opsteller zijt van dat artikel.

Dat schrijven riekt naar ezelachtigheid; want men moet waarlijk ezel zijn om durven staande te houden dat ik in tachtig een vooruitstrevend liberaal was: zijn kinderen van 13 of 14 jaren oud die op de schoolbanken zitten dan ook al politiekers?

Ik ben liberaal geweest, dat houd ik staan, en zelfs deelde ik vroeger de meening der democraten; maar wanneer ik wel inzag wat het doel en streven der liberalen is, en welke lage middelen de democraten in het land van Aalst aanwenden, om hunne eigene verheffing te bewerken, en hunnen grenzelozen hoogmoed te voldoen, – in plaats van lotsverbetering trachten te bekomen voor de werkende klas – dan heb ik gezegd: Neen zulke mannen volg ik niet; zulke kliek keer ik den rug toe.

Tot slot gaf hij het imago van Victor Van der Haegen een ferme deuk. Tot voor de staking was die kandidaat bedrijfsleider geweest bij Smits, maar nu kon hij fluiten naar zijn *lange jas* van meester-gast. De gebroedroofde Victor opende om te overleven een herberg (jeneverhuis) op het gehucht Terlicht. Tevens startte hij een kanthandel om de vrouwen van de afgedankte wevers toch een inkomen te verzekeren. Commentaar hierop van Van Overstaeten:

Vooraleer te eindigen moet ik u doen opmerken dat ik in 't vervolg op uw gezeever niet meer zal antwoorden; ik heb hoegenaamd geenen tijd om mij langer met zoo een flauw en hoogwaardig persoonnaadje bezig te houden. Andere zaken, alsook mijne potasch, wachten mij. Ik raad u ook aan, jongen, te werken gelijk een ander; dan zal uw stuk geene 2 ½ maanden meer ophangen, gij zult meer geld winnen, en de jas, O de lang gewenschte jas!! zal volgen, alsook de kruiwagen, waarmede gij uw stuk naar Aalst zult kunnen voeren.

Fransmannen of trimards

Dit was de benaming van de Vlaamse seizoenarbeiders die in de 19de en de 20ste eeuw naar Frankrijk trokken om er bij de grote boeren de oogst binnen te halen of bieten te hakken en te rooien. De werk- en leefomstandigheden waren er vaak ondermaats, de arbeiders werden er ruw en brutaal behandeld. Velen raakten aan de drank. Tijdens de winterperiode overleefden ze door thuis te weven en door wildstroperij. Door de burgerij werden de *fransmannen* behandeld als het uitschot van de maatschappij en als mensen van laag allooi.

De Christene Volkspartij beloofde in haar programma ondersteuning van landverhuizers en van werklieden die in den vreemde gingen werken. Zo werden *fransmannen* vaak medestanders van De Christene Volkspartij; zij zorgden er vaak voor dat meetings, gestoord door de katholieken, toch konden doorgaan en garandeerden de veiligheid van daensistische sprekers.

Druppelsgewijs

De productie van de Samenwerkende Weverijen van Kerksken kwam langzaam op gang. Wekelijks werden de afgewerkte weefstukken geleverd in Aalst bij Pieter Daens in de Achterstraat, aanvankelijk per kruiwagen, later met een stootkar. In de volksmond werd die omgedoopt tot *jeneverkar*. De Aalstenaars hadden eind 19de eeuw als eersten voor de Kerkskenaren de spotnaam *Jeneverdrinkers* gebruikt omdat die na de levering van hun weefstukken massaal goedkope jenever aankochten voor eigen gebruik of voor verkoop in het dorp. Kerksken was bekend om zijn talrijke jeneverhuizen, particuliere woningen waar clandestien *druppels* werden verkocht. In de loop van de geschiedenis werd de spotnaam *Jeneverdrinker* een eretitel voor de Kerkskenaren. *De Jeneverdrinker* kreeg in 2000 zelfs een standbeeld op het dorpsplein. Op het eind van de 19de en bij het begin van de 20ste eeuw was alcoholisme een sociale plaag. In 1892 was er in de Denderstreek gemiddeld één drankhuis per 39 inwoners.

Nieuwe, goedkopere grondstoffen zoals suikerbieten, suikerbietmelasse, aardappelen en maïs deden hun intrede. Tijdens het laatste kwart van de 19e eeuw ontstonden in de grote steden gist- en spiritusfabrieken die op grootschalige wijze goedkope al-

cohol produceerden. De goedkope jenever leidde tot overmatig gebruik.

Onder druk van de matigheidsbonden greep de overheid in. De landbouwstokerijen verloren hun gunstige accijnsregeling en moesten net als de industriële stokerijen een hogere accijns betalen. Voor de noodlijdende arbeider was *de druppel* dikwijls de enige kameraad die hem zijn ellende hielp vergeten.

De samenwerkende weverijen bezorgden de meeste afgedankte wevers opnieuw werk en een inkomen. Ook de thuiswevers konden hun stukken inleveren bij de coöperatie. Frans Coppens, daensistisch gemeenteraadslid en beheerder van pachtgronden, kwam de afgedankte stakers ter hulp. Hij herverdeelde de gronden in kleine percelen zodat de getroffen wevers en seizoenarbeiders behoed werden voor hongersnood.

De poging van de katholieken om de roelanders te verzwakken door ze in het kamp van de socialisten te duwen mislukte. Bijkomende doorn in het oog van de katholieken was het groeiend succes van de daensistische samenwerkende maatschappijen. Voor de conservatieve katholieken was dit systeem onlosmakelijk verbonden met socialisme. De nieuwe benaming *groene socialisten* voor de roelanders dook op in de katholieke pers. *De Denderbode* van 27 mei 1897 berichtte:

Kerkxken. De Chipkahelden doen er nu een stieltje bij, ze zijn nu liedjeszangers geworden.

Men heeft ons een der liedekens bezorgd zondag ll., te Kerkxken gezongen, getiteld "Nieuw liedeken van de Weversbond van Kerkxken", gerijmd in slipperversen, gansch gericht tegen de eigenaar der zijdeweaverij aldaar.

Bedoeld liedeken is gansch overgoten met socialistische saus en waarlijk men moet met eene verregaande schaamteloosheid behebt zijn, om er in 't Land van Aelst en de Volkskamer te durven tegen protesteren, wanneer wij onze volksfoppers groene socialisten heeten!

10. Dilemma

In de lente van 1897 kwam het daensisme in een I stroomversnelling en trad openlijk in concurrentie met de socialisten. Priester Daens had een probleem: voor wie moest hij kiezen, voor de roelanders (daensisten) of voor de Belgische Volksbond (katholieken)? De pacificatiepolitiek van kardinaal Goossens trachtte priester Daens een aanvaardbare stille aftocht uit zijn partij aan te bieden: hij zou opgenomen worden in een nieuwe Federatie van Katholieke Kringen en Conservatieve Kiesverenigingen. Het kwam erop neer dat priester Daens het eenheidskarakter van de katholieke partij zou erkennen. De kandidatenlijsten zouden worden samengesteld door een gemengd comité van Federatie en Volksbond. De kandidaten werden geacht het minimumprogramma van Mechelen te aanvaarden.

Een volgend probleem voor Daens: te Kerksken werd een vergadering en meeting gepland om de plooiën glad te strijken tussen de roelanders en de gebroeders Daens. Een paar dagen voor de vergadering echter kregen de roelanders het bericht dat de vergadering uitgesteld werd. Er zou een uitgebreide algemene vergadering plaats grijpen te Aalst op 13 juni 1897 ter gelegenheid van de inwijding van de Groene Vlag. De roelanders lieten echter op 23 mei de oorspronkelijk aangekondigde meeting doorgaan: als spreker werd priester Daens vervangen door Smid Lambrecht uit Outer. Hij vertegenwoordigde in het daensisme de gebalde vuist van de tot wanhoop gedreven kleine lieden, wier materiële ellende op het einde van de 19de eeuw stuitend was. Hij droeg een kiel en een zware stok, sprak volkse taal en straalde bonkige kracht uit. *De Denderbode* gaf in de editie van 30 mei 1897 zijn visie op de gebeurtenissen:

Kerkxken Zondag heeft alhier de aangekondigde grrrr-roote betooging der dommekraten plaats gehad! Het was schoon dat dapper geslacht van Roelanders!! eens samen te zien; er waren er toch wel 4 a 5 honderd, vrouwen en kinderen inbegrepen. Hier en daar trof men eenen leider der dommekraten aan, van die ontevredenen, die door hunne venijnige woorden het volk trachten te verleiden: onder andere liep er een zekere woordenkramer der groenen tusschen, met verheven hoofd versierd met eenen prachtigen sterrekijker, die er toch wel duizend voor éenen zag. Die

vent heeft door zijn gedrag eens waarlijk doen zien van waar hij vandaan komt. Ehwel, nu zondag laatst liep hij dansende en springende achter het muziek, bij zoo verre dat hij op 't gehucht Terlicht eenen grijsaard heeft omver gesprongen, maar dan kwam zijn onmenselijk hart nog meer uit: hij liet den ouden man liggen en sprong met 4 makkers de bokkesprongen voort. Getuigen dezer zaak hebben den armen sukkelaar opgeholpen. De comédie werd langs om schooner, na zulke schoone betooging??? reed onze woordkramer per velo naar huis, en onze Bachusvriend had zoo diep in het glas gekeken, dat hij te Kerksken in het midden van het dorp van zijn rijwiel viel en in het zand rolde. Wij zullen dien verwaalden niet langer opvolgen en medelijdend onze schouders ophalen, want wij hebben waarlijk medelijden met hem, medelijden met den stoet der aardige kristene demokraten want 't was waarlijk een fiasco, medelijden met hun bedrukt gelaat, als wanneer zij zagen dat op gansch den steenweg geen enkel vaandel wapperde.

Wij zijn nieuwsgierig Klokke Roeland van zondag eens te lezen: met groot bazuingschal zal ze toch weer schrijven dat de betooging wonderwel gelukt is, dat er oneindig veel volk bij was, dat er toch wel drij muziekkorpsen bij waren, dat meester Lambrecht zulke deftige meeting gegeven heeft, dat er in plaats van 17, toch wel diep in de 6 verschillende groepen bij waren, enz. enz.

Jammer dat de schapjes te Kerksken zoo tam niet zijn als de gewone schapen, en zich zoo gemakkelijk niet laten verleiden door die valsche profeten wier rijk bijna uit is, die dwaze beloften hebben te valsch in de ooren de Kerkskenaren geklonken.

De kritiek van de katholieke pers veranderde niets aan het onverwachte succes van de meeting in Kerksken. De daensisten van de omliggende dorpen kwamen massaal hun steun betuigen aan de moedige strijders van Kerksken. Uit Denderhoutem kwamen ze met het *Donchen muziek Gevaert* op kop. Ze zongen niet alleen weversliederen maar ook "*Het Lied van den Groenen Strik*";

*“Naar Oultre zullen wij gaan marcheeren,
al te samen bij onzen braven Smid,
Die ons met liefde zal ontvangen
en ons zal groeten met eerbied en fatsoen.
Naar hem zij toch al ons verlangen.”*

Pieter Frans Lambrecht

Outer, 20 mei 1858
Outer, 29 oktober 1906

Smid Lambrecht werd geboren op de wijk Lebeke in Outer. Tijdens de schoolstrijd van 1879 koos hij de zijde van zijn vrijzinnige vriend Meester Emile die onderwijzer was in de officiële school. Hij werd door de conservatieve katholieken zodanig gestigmatiseerd, dat hij al zijn klanten verloor. Men noemde hem voortaan *de koude smid* omdat zijn smidsvuur meestal gedoofd bleef. Er groeide zulke bittere wrok in hem tegen de conservatieve katholieken en de clerus dat hij zich aansloot bij de roelanders en één van de stichters werd van De Christene Volkspartij. Als journalist werkte hij ook mee aan *Klokke Roeland*. Frans Lambrecht was een sterke persoonlijkheid en had een diep sociaal engagement. Hij vertegenwoordigde in het daensisme de kleine lieden, wier materiële ellende hemelergend was. Emotioneel totaal uitgeput stierf hij op 29 oktober 1906. Tot in zijn graf werd hij achtervolgd door de anti-daensisten, die weigerden een huldezerk te plaatsen. Maar hij werd door zijn vrienden ontgraven en in Ninove opnieuw ter aarde besteld. Op 1 december 1907 werd een gedenkzuil onthuld op het kerkhof van Ninove.

Uit Aspelare kwam de fanfare *Hou ende Trou*, gesticht in 1895.

Na de meeting volgde een betoging door 't dorp. Op kop liep Smid Lambrecht met zijn vierkante kop, zijn zwarte ringbaard, in blauwe kiel en met zijn zware stok in de hand. Hij werd geflankeerd door advocaat Aloïs De Backer en Jozef Callebaut. Zij aan zij stapten zij richting Terlicht, gevolgd door fanfares en honderden feestvierende medestanders. De miserie en vernering van de voorbije maanden was meteen vergeten. Het dorp herademde, de katholieke druk was gebroken. Tot 's avonds laat werd in de herberg bij *Callens Zjeppen* gevierd, jenever gedronken en gezongen:

*Kom, lieve Vrienden, wil ons hier omringen,
Zet u wat neer bij ons, op uw gemak,
Tot ons verzet zullen wij samen zingen
Waarom wij dragen een groen lint op onze frak.
Als eene vrucht begint te bloeien
Dan is zij jeugdig en toch zoo groen,
Ons nieuwe partij moet alzo aangroeien,
Daarom hebben wij 'ne groene strik vandoen.*

62 Een anekdote: Jozef Callebaut had een lange grijze baard en rookte zijn tabak in stenen pijpen met extra lange steel, waarmee hij bij de zangstonen in de herberg bij *Callens Zjeppen* altijd de maat sloeg. Het zingen stopte meestal pas nadat een der aanwezigen hem als dirigent assisteerde met een koterhaak en de pijpensteel stuk geslagen werd. Voor Victorine was dat ook het signaal dat het tijd was de herberg te sluiten.

De groene Vlag

Drie weken na de meeting en betoging van 23 mei trokken de Kerkskenaren massaal naar Aalst voor de wijding van de groene vlag; hier konden zij ook priester Daens horen spreken en hem hun steun betuigen. Het was een hoogtepunt in de populariteit van de volksvertegenwoordiger.

Pieter Daens schreef hierover uitvoerig in *Het land Van Aelst* van zondag 20 juni 1897:

De Christen Democraten. De groote slag is nu gegeven; met duizende en duizende menschen hebben het gezien; nooit, op de grootste Kermisdag is in Aalst zooveel Volk

geweest als zondag; het was gelijk in de jaren 1302; de Vlaamse Demokraten kwamen als uit den grond; d'opkomst der Demokraten is ontzachelijk geweest; 8000 opschriften zijn uitgedeeld; 9000 liekens; 8000 redevoeringen; er waren 52 Commissarissen nodig om de stoet in te richten; Hautem, Haaltert en Aspelare hebben alleen meer dan 1000 man geleverd. Laat ze maar valsche berichten opzenden; laat ze maar liegen, dreigen, tergen en vuur spuuen. De stroom der Christene Democratie is zoo sterk, zoo sterk dat niemand hem kan tegenhouden. God dank! God dank! Het is de Christen-Vlaamsche Volksmacht die ons Vaderland zal redden uit de slavernij der Geldmacht en bevrijden van de verwoestingen van het Socialismus. Och, vrienden, na lijden komt verblijden, en na manhaftig strijden een heerlijke zegepraal. ...

Ten 10 ure was er een talrijke vergadering van afgeveerdigden geweest. Rond 12 ure kwam Antwerpen toe, Borgerhout, Berchem, Leuven, Kortrijk. Welke geestdriftige ontvangst! Met zulke mannen, de zegepraal is zeker. Ten 2 ure trokken d'afdeelingen van 't ziekenfonds en de wijkclubs naar 't statieplein. ...

Zoo kwam de stoet langs de Molenstraat naar Chipka. Ons Marktplein stond reeds grijs van 't volk. Daar ook mislukte 't komplot van de feeststoring. Ten half 4 sprak Priester Daens in 't opene lucht met kloeke heldere stem zijn redevoering uit. De Vlag werd ontrold en de wind spreidde haar open. Och, daar was veel volk! ...

Terwijl de Priester Volksvertegenwoordiger sprak op een groote hooge tafel voor ons huis, werd de redevoering reeds uitgedeeld aan de omstaanders die buiten het bereik zijner stem waren. Als de stilte hersteld was en dat eenige geschuifels verdoofd waren onder de zekreten van 't volk, dan sprak M. Renkin zijn redevoering uit, ook in 't Vlaamsch. Leve M. Renkin! Leve de demokraat-volksvertegenwoordiger van Brabant.

Uit alle huizen was 't een geroep van vreugde en viktorie, 't zong al mee van de Groene Vlag, van de Volkswetten en van de Christelijke Volkspartij. Zoo kwam de stroom aan d'Houtmarkt, alwaar de groote bijeenkomst moest plaats hebben: het feestgezag van de Vlag, te midden van al d'ander vlaggen. Maar op 't Houtmarkt was al de macht der rijke ruststoorders en van hun sleepdragers samenge-trokken; de stoet werd aangevallen, zonder enige uitdaging; er hadden kleine schermutselingen plaats, de Policie sprong er tusschen, de cortege werd verstoord, veel gilden snelden

Minimumprogramma van Mechelen of de relatieve politieke autonomie

Tijdens een interdiocesane vergadering werd door het episcopaat op 5 maart 1896 een Note Confidentielle voorgelegd die een duidelijke politieke gedragscode voorhield. Deze stelde dat de absolute politieke autonomie van de sociale groepen volledig uit den boze was, nefast voor de natie en de wederzijdse gemeenschappelijke belangen. De separatistische lijn werd onomwonden veroordeeld. De nota vroeg het begrip *christen democratie* niet langer te hanteren en voortaan consequent te spreken van *katholieke democratie*. De eenheid onder de katholieken was primordiaal en daarin moest een goed evenwicht bestaan tussen de belangen en de verzuchtingen van de verschillende standen.

Arthur Verhaegen, voorzitter van de Belgische Volksbond, voelde zich gesteund door de nota. Voor Woeste, federatievoorzitter van de katholieke partij, ging de nota te ver. Hij had fundamentele problemen met het begrip *democratie* in de nieuwe voorgestelde benaming *katholieke democratie*.

Belgische Volksbond

Ter vervanging van de in 1867 gevormde Bond der Belgische Katholieke Werkmanskringen werd in maart 1891 de Belgische Volksbond gesticht. De encycliek *Rerum Novarum* (Over nieuwe dingen) van Paus Leo XIII had een aantal uitgangspunten geformuleerd voor de sociale leer van de Katholieke Kerk en kwam op voor een rechtvaardig loon, het recht op eigendom en solidariteit met de zwakkeren. De Volksbond wilde daarop inspelen en een netwerk van antisocialistische werkliedenorganisaties realiseren.

Van 1892 tot circa 1897 was er in de Belgische Volksbond plaats voor zowel radicale als voor gematigde christendemocraten, maar er ontstond vrij vlug onenigheid.

Na een reeks incidenten nam de voorzitter Hellette in 1895 ontslag. Hij werd in januari 1896 door de Gentenaar Arthur Verhaegen opgevolgd. Deze wilde de Volksbond behoeden voor een te conservatieve koers en de eenheid van de Katholieke Partij bewaren. Hiertoe moest de katholieke partij wel hervormd worden. Er ontstond een conflict met de conservatieve leider Charles Woeste, de Belgische Volksbond werd in het defensief gedrongen en zijn graad van politieke zelfstandigheid werd ingeperkt. Pioniers van de christendemocratie zoals priester August Ceupens en Hector Planquaert dachten aan een onafhankelijke christelijke arbeiderspartij. De Belgische Volksbond daarentegen opteerde voor een gemengde katholieke lijst van conservatieve en democratische kandidaten, die elk hun eigen sociaal programma zouden verdedigen. Dit betekende dat de democraten van een aantal essentiële programmapunten en eisen moesten afzien. De daensisten weigerden dit te doen. Op 19 september 1897 werd De Christene Volkspartij van Aalst uit de Belgische Volksbond gestoten.

In de jaren 1910 belandde de Volksbond in een diepe malaise. Er waren interne spanningen opgedoken, bijvoorbeeld aangaande de wenselijkheid van een verplichte sociale verzekering. Organisaties als de Landsbond der Christelijke Mutualiteiten en het Algemeen Secretariaat der Christene Beroepsverenigingen gingen een steeds onafhankelijker koers varen. De Belgische Volksbond beschouwde men vaak als te regeringsgezind. In Vlaanderen was er bovendien kritiek op zijn te Franstalige karakter. De organisatie werd in november 1920 ontbonden en vervangen door het Algemeen Christen Democratisch Verbond, dat op zijn beurt in 1921 door het Algemeen Christelijk Werkersverbond (ACW) werd opgevolgd.

naar de statie, want d'uur was te ver gevorderd. Het Vaderlands Lied werd gespeeld en de groote feestelijkheden op d'Houtmarkt konden geen plaats hebben. ...

Schoone, groote 13 juni, de maand van 't H. Hert, is van heden af, de Demokraten-maand; want 't is uit 't H. Hert van den Goddelijken Verlosser dat De Christene Volkspartij werd geboren. Dank, dank, hulde en dank aan al de deelnemers van het feest...

En als uw Christene Volkspartij feest viert, ge moogt ons ook verwachten. En gij allen, strijdgenoten uit ons Arrondissement, die door een gloeiende hitte naar Aalst zijt gekomen, velen van U, 2 à 3 uren te voet, weest allen hertelijk en vuriglijk bedankt, in naam van den Christen Volksbond, van het ziekenfonds, van de wijkclubs, van den socialen studiekering, van de sprekersgilde, in naam ook van de duizende en duizende democraten die zich niet mochten vertoonen.

Verwarring

64

Voor de leiders van de roelanders was de viering een nachtmerrie. De vergadering 's morgens was geen bijeenkomst geworden van De Christene Volkspartij, maar een samenkomst waar de afgevaardigden van de *Belgische Volksbond* het hoge en laatste woord voerden. Niet dus de *Christen Volksbond* zoals Pieter Daens schreef in de laatste alinea van bovenstaand verslag in *Het Land van Aelst*. Bedoelde hij hier de *Christene Volksbond* gesticht in 1895 door de West-Vlaamse daensist en latere volksvertegenwoordiger priester Florimond Fonteyne, of nam Pieter Daens zijn droom voor werkelijkheid en was de *Belgische Volksbond* vanaf 13 juni de *Christen Volksbond* geworden? Hij had de roelanders de voorbije maanden vaak laten geloven dat de *Belgische Volksbond* aansluiting zocht bij *De Christene Volkspartij*. De Backer, Callebaut, Lambrecht, De Pelsmaecker en zeker Planquaert voelden zich enigszins in de steek gelaten door de gebroeders Daens. Had priester Daens na zijn toetreding in september 1896 niet verklaard:

De Christene Volkspartij van Aalst blijft heel en gansch wat zij was, met haar volksprogramma, met hare vrijheid van handelen, met haar edel doelwit naar 't welk ze streeft als vrije en eerlijke mannen, met gansch hun programma.

Jules Renkin

Elsene, 31 december 1862
Brussel, 15 juli 1934

Advocaat, Christendemocratische voorman in het Brusselse. Hij behoorde in 1891 tot de stichters van het blad *L'Avenir* en in april 1895 was hij medeoprichter van *La Fédération démocratique-chrétienne autonome*.

Hij was in de jaren 1890-1897 als christendemocraat goed bevriend met de gebroeders Daens. In 1897 verdedigde hij Pieter Daens voor de rechtbank in Dendermonde in een persdelict met *De Denderbode*. In 1896 werd hij verkozen op de lijst van de officiële Katholieke Partij. Hij bleef in het christendemocratisch kamp en steunde de aansluiting van *De Christene Volkspartij* bij de *Belgische Volksbond*. Op 13 juni 1897 was hij aanwezig bij de wijding van de Groene Vlag. Hij zette zich ook actief in samen met *De Backer* en *De Pelsmaecker* voor de steenbakkers in Brussel. Na de uitsluiting van *De Christene Volkspartij* uit de *Belgische Volksbond* brak hij met de daensisten. Hij bleef volksvertegenwoordiger voor de katholieke partij tot 1934. Hij bekleedde verschillende ministerposten en werd zelfs even eerste-minister (juni 1931 tot oktober 1932). Tijdens zijn regering werd onder andere een nieuwe taalwetgeving tot stand gebracht die belangrijk was voor de administratie en het onderwijs. Zijn regering hield niet lang stand door de aanzwellende economische crisis.

Daar was weinig van te merken tijdens de vergadering en zeker voor Hector Plancquaert met zijn pas gestichte *Vlaamsch-Christene Volkspartij* was er geen plaats in de herberg. Hij vergaderde samen met de roelanders – zij beslisten solidair te zijn in hun strijd binnen de *Belgische Volksbond* en er desnoods samen uit te stappen als aan de fundamenten van de christen democratie werd geraakt. Deze overeenkomst tijdens de viering was de aanzet tot de afscheuring die weldra zou volgen.

Met het *donche muziek* op kop keerden de daensisten uit Denderhoutem, Haaltert, Kerksken, Nederhasselt en Aspelare gelukkig huiswaarts. Ze hadden priester Daens gezien en gehoord, alles kwam in orde. Ze zongen geestdriftig het ganse repertorium liedjesteeksten dat was uitgedeeld tijdens de vlaggewijding, *de Hulde aan de Groene Vlag* en *het Demokratenlied*. De bijeenkomsten van de daensisten waren voor de jeugd een enige gelegenheid om het dorp te verlaten, jongens en meisjes namen er massaal aan deel en zongen uitbundig hun liefdeslied:

*Het vrouwvolk mag er ook een striksken dragen
Van schoon groen lint, al op hun beste kleet,
De andere staan niet in ons behagen,
Want zij worden van ons niet geëerd;
Zij mogen hier met ons niet mede wandelen
Langs bosch en velden, al in het jeugdig groen,
Zo zingen wij al met malkander,
Daarom hebben wij 'ne groene strik vandoen.*

De Woestisten

De katholieken waren er niet gerust in. Ondanks broodroof, leugens en verdachtmakingen kregen zij de roelanders niet dood. De beweging was zelfs springlevend door het succes van de samenwerkende weverijen. Reactie van de behoudsgezinden kon niet uitblijven. De katholieken uit de Denderstreek werden in *De Denderbode* opgeroepen om op zondag 27 juni de daensisten in Kerksken te overtroeven.

Kerkxken. Op zondag 27 juni aanstaande luisterrijk muziekfeest gegeven door de Katholieke Fanfaremaatschappij met goedkeuring van 't Gemeentebestuur. Acht muziekkorpsen zullen aan 't feest deelnemen. Om drie

uren 's namiddags vorming van den stoet. Dees maal zullen de huizen der Kerkxkenaren bijna allen bevlagd zijn.'t Zal wat anders zijn dan een wandeling door de groene velden, gelijk de belachelijke betooging der Roelanders het is geweest.

Naar Kerkxken, Zondag 27 juni!... Een blijk van hulde moet er gebracht worden aan onze zoo moedige katholieke vrienden van Kerkxken.

Zondag 27 juni, geen weer om een *woeste bok* door te jagen: de roelanders lachten in hun vuist. Zo'n rotweer, 't was het bewijs dat ons Heer 'n Christene was en gene Katholiek. De *grote* optocht van de katholieken werd beperkt tot het dorp en de steenweg. Niet omwille van het slechte weer, maar omdat de katholieken niet langs den Berg, het bolwerk van de roelanders, durfden te komen. *Een katholiek boerken van Denderhautem*, voor de daensisten 'n bok, bracht een uitvoerig verslag in *De Denderbode* van 4 juli 1897. Merkwaardig in zijn betoog was dat hij zichzelf *Woestist* noemde.

Feest te Kerkxken, minder gunstig weer, alle huizen bevlagd, vanaf drie uren veel volk op den Driehoek en het Dorp. Acht maatschappijen waaronder de katholieke Fanfaremaatschappij van Denderhautem gevolgd van meer dan 300 man, namen deel aan den stoet. Het was eene ware victorie; een drom van Katholieken doorkruisten de straten der gemeente; slechts hier en daar trof men een Daensistengezicht aan. De groene bende was vol droefheid en wee, toen ze zagen dat hunne flauwe betooging door die der Woestisten volkomen in donker daglicht werd gesteld. O wat verschil riepen velen uit! Zie ze daar staan drupneuzen die groene socialisten!

Uit goede bron vernemen wij dat eenige haantjes vooruit der Roelanderspartij, met enige Roelanders twee of drie eerwaarde priesters op het dorp hebben bespot.

Hoe is het toch mogelijk dat die mannen zich nog durven uitgeven voor christen! Alle eergevoel hebben zij verloren, en zij behouden nog slechts dien naam om beter de onnozele lieden tot hen te trekken, want christelijk gevoel is er niet meer in, neen, liberalen, socialisten en priesterhaters zijn hune vrienden; doch gedenk volksfoppers dat uwe kleine macht van dag tot dag mindert, en dat het plechtig uur gaat aanbreken, waarop gij door de stemmen der katholieken voor eeuwig zult verpletterd worden.

Wij zegden dat er veel volk was; welnu dat wordt weeral gelogenstraf door de Roelanders; maar och God laat ons daar

maar gauw overstappen, die venten moeten toch altijd liegen. Gij, ooggetuigen van dit feest, hebt u kunnen overtuigen dat de neringsdoeners eenen zeer goeden dag hebben gehad, tot spijt van wie 't benijdt. Zoo ver gaan de valsche democraten in hun verachtelijk werk, dat er een manneken was dat durfde zeggen dat niet een herbergier 6 franken had ontvangen. Welnu een herbergier die voorzeker van de minste verkocht heeft, verklaart dat hij dien dag meer ontvangen heeft dan al de bazen der Roelanderspartij op den dag der daensistenbetooging.

Wel dunkt u, lieve lezer, die Roelanders zijn toch schaamteloze leugenaars eh! Maar wees daar niet over verwonderd, gansch hunne politiek is gesteund op liegen en bedriegen.

Gaat voort in uwen strijd, katholieke vrienden van Kerkxken, tegen de misnoegde volksfoppers, aan u is de zegepraal, aan u de victorie!

Een katholiek boerken van Denderhautem.

De voortdurende provocaties van de conservatieve pers in Aalst tegen Daens stopten niet. Vooral *De Denderbode*, de concurrent van de bladen van Pieter Daens, trok fel van leer tegen de roelanders en de gebroeders Daens. Het blad verscheen 2 maal per week onder de titel *Vrij onafhankelijk volksgezind orgaan van Stad en 't Arrondissement Aalst*. Van zijn volksgezindheid en onafhankelijkheid was weinig te merken: als katholiek blad was het voor de katholieke en conservatieve kringen dé informatiebron over de werking en de politieke activiteiten van priester Daens en de daensisten, en werd het door de kerkelijke overheid gebruikt tegen *De Christene Volkspartij*.

11. Weer eenheid

Begin juli 1897 werd door de *Belgische Volksbond*, waarvan priester Daens (*Christene Volkspartij*) lid was, de druk op de roelanders en de partij van Hector Plancquaert (*Vlaamsch-Christene Volkspartij*) nog meer op de spits gedreven. Alle daensistische maatschappijen werden verplicht zich solidair te verklaren met de *Belgische Volksbond*. De Backer, De Pelsmaeker en Plancquaert weigerden hierop in te gaan. De breuk tussen de roelanders en de *Belgische Volksbond* was een feit. Als parlementslid van *De Christene Volkspartij* stond priester Daens machteloos alleen in de *Belgische Volksbond*. Een hopeloze situatie en een ramp voor de daensisten en hun maatschappijen. Bij Jozef Callebaut hielden de roelanders onder leiding van De Backer crisisberaad over de toekomst van de partij, de maatschappijen en de problemen van de *Samenwerkende Weverij*. Advocaat De Backer en Smid Lambrecht trokken naar Aalst en werden met open armen ontvangen door een wanhopige priester Daens. De eenheid in de partij werd hersteld en de gebroeders Daens beloofden deze te bezegelen op zondag 25 juli tijdens een grote partijbijeenkomst met meeting in Kerkxken. Pieter Daens beloofde de *Samenwerkende Weverijen* te steunen en hun waren aan te prijzen in zijn kranten.

Op zaterdag 24 juli 1897 heerste grote drukte op den Berg in Kerkxken. Aan de herberg van *Callens Zjeppen* werd alles in gereedheid gebracht voor de ontvangst van priester Daens.

Kerkxken 1953:
de kinderen van Jozef Callebaut voor de
ouderlijke woning,
de gewezen herberg Callens Zjeppen.
Vlnr: Maria Theresia, Maria Justina,
Albinus, Ida en Josephina Philomena.

Iedereen was actief, de mannen spanden een triomfboog over de straat, de vrouwen en kinderen versierden de constructie met bloemen en met groen, de kleur van de daensisten. Victorine D'Herde en haar dochters hielden grote kuis in het huis. Het bericht dat priester Daens naar Kerksken kwam ging als een lopend vuurtje rond. Velen geloofden het niet en verwezen naar het bezoek van 23 mei dat uiteindelijk niet was doorgedaan.

Op zondag 25 juli werd aan het kerkhof van Kerksken de koets van priester Daens opgewacht door een grote menigte, geleid door Jozef Callebaut. Hij nam plaats in de koets en triomfantelijk reden ze richting Berg. Een eindje vóór de herberg stapten ze uit en als bij een blijde intrede begaf het gezelschap zich tot aan de rijkelijk versierde ark. Priester Daens werd verwelkomd met bloemen. Victor Van der Haegen sprak een dankwoord uit en bedankte priester Daens voor zijn onverdroten inzet ter verdediging van de kleine man, zelfs bij de paus in Rome.

In de vergadering was de voltallige partijtop aanwezig: advocaat De Backer, Smid Lambrecht, Petrus Van Schuylenbergh, Prosper de Pelsmaeker, Hector Planquaert, Jozef Callebaut, Pieter Daens, priester Adolf Daens en de gemeentelijke afgevaardigden van de roelanders. De politieke toestand werd geëvalueerd, herbronning en reorganisatie waren noodzakelijk; wat met de *Belgische Volksbond*, waar de priester nog met één been in stond? Voor de *Samenwerkende Weverijen* van Kerksken en Denderhoutem stelde men een samenvoeging voor. In Aalst werd bij Pieter Daens een verkoopkantoor geopend voor de *weverij* en voor andere daensistische coöperaties. Zoals gebruikelijk bij zulke vergaderingen werden in het enthousiasme van het ogenblik ook een *Onderlinge Kas* (ziekenbond) en syndicaat gesticht.

Buiten wachtte geduldig een massa toehoorders. Vriend en vijand wilde priester Daens zien en horen. Ook een exemplaar van *De Werkman* waarin de goederen van de *weverij* aangeprezen werden was zeer gegeerd. Eerst sprak Petrus Van Schuylenbergh over het belang van de coöperaties, syndicaten en ziekenfondsen. Smid Lambrecht had het in zijn bekende stijl over de lotsverbetering van de werkman en de boeren. Voor de toespraak van priester Daens werd het podium, de stootkar van de wevers, in het midden van

Petrus Van Schuylenbergh

Aalst, 3 maart 1872
Aalst, 13 februari 1963

Hij behoorde tot de vroege kern van de roelanders. Vanaf 1898 werd hij in Ninove drukker en uitgever van het weekblad *Klokke Roeland*. Hij had de drukkersstiel geleerd bij Pieter Daens. In 1901 verhuisde hij van Ninove naar Aalst. In 1905 verliet hij het daensisme. *'Klokke Roeland'* bleef een sociaal en progressief blad maar had geen bindingen meer met de daensisten. Petrus Van Schuylenbergh werd de centrale figuur van het katholiek syndicalisme in het arrondissement Aalst. Van 1919 tot 1946 was hij Vlaamsgezind volksvertegenwoordiger voor de katholieken.

de boomgaard geplaatst. Hij sprak langer dan een uur over de sociale problemen. Hij huldigde pastoor Van Hoeymissen zaliger, die zeker ook zijn stakende wevers zou gesteund hebben. De katholieken volgden op enige afstand het hele gebeuren. Jozef Callebaut tot slot bedankte alle daensisten uit de omliggende gemeenten voor hun steun in de voorbije moeilijke maanden.

Het *hoge gezelschap* werd door Victorine D'Herde, echtgenote van Jozef Callebaut, ontvangen in de beste kamer. De tafel was gedekt met haar mooiste damasten tafelkleed, geweven door Kerkskenaren. Victorines dochters Maria en Justine hielpen het eetmaal aan te bieden aan priester Daens en het partijbestuur.

Na de ellende als gevolg van de staking, was dit een glorie-dag voor de daensistische Kerkskenaren, een groot volksfeest dat in het collectief geheugen van het dorp gegrift bleef. Tot 's nachts zongen ze in de herberg de profetische woorden van den groene strik:

Ziet Priester Daens, hij kan zooveel verdragen,
voor 't geen hij strijdt en voor eenieders dank.
Zij zullen het later wel beklagen,
die affronteeren zoo eenen braven man.
En laat ons al te samen zingen:
vivat Pastoor Daens met eerbied en fatsoen.
En laat ons al te samen dansen,
springen, daarom hebben wij 'ne groene strik vandoen.

68

Gazettenpraat

Op donderdag 29 juli schreef *De Denderbode*:

Kerkxken. Zondag 11., hielden de valsche demokraten aldaar meeting in een meerschken. Slechts een driehonderdtal personen waren aanwezig, waarvan de helft vrouwen en kinderen, 1/4 nieuwsgierige katholieken van Kerkxken en uit naburige gemeenten, 1/8 groene en roode socialisten en 1/8 jongelingen van 15 tot 24 jaar van Kerkxken. Ook zegde De Backer tegen onzen merteleer: vriend, 't is een fiasco en men moet voorzichtig zijn in 't spreken want het ziet er niet pluis uit. Onze merteleer en zijn schoenpoetser spraken doch wat de laatste wilde zeggen, heeft men zelfs niet kunnen gissen, want niemand heeft er een woord van verstaan. Na de meeting had het souper van spekkassaarts plaats in de voornaamste afspanning van den Middenberg. Hierover meer zondag aanstaande.

De officiële rapporteurs van het reilen en zeilen van priester Daens zullen met plezier de twee volgende bijdragen uitgeknijpt hebben voor hun verzamelmap. Als toemaatje het bericht van een fictief herbergbezoek met drinkgelag te Haaltert in de herberg bij Van Gysegem, omgedoopt tot *Van Bysegem*. De vernedering van Daens in *De Denderbode* ging zo ver dat ze het woord priester ondersteboven afdrukten, ook in de editie van zondag 1 augustus 1897:

Kerkxken. De groene socialisten hielden hier zondag eene meeting. (Priester) Daens kwam hier in rijtuig aan, vergezeld van zijn schoenpoetser en den baas van de gebroken ruit. Aan 't dorp was er niemand om de groene helden te bekijken of te ontvangen en men reed naar de Middenberg, alwaar men afstapte in de properste afspanning van 10 uren in de ronde. Hier was eene soort van triomfboog opgericht, er werd er een welkomgroet gelezen en aan de merteleer een bloemtuil aangeboden door een kerel die het vaderlijk huis is ontloopen.

De meeting had plaats in een meerschken. De eigenaars der aanpalende velden stonden op wacht om te beletten dat hunne eigendom zou beschadigd worden, maar zij hadden er weinig moeite mee. Slechts 350 toehoorders waren opgekomen, in groote meerderheid vrouwen, jongelingen en kinderen. Weinige Kerkxkenaren; bijna al de mannen waren katholieken, meest van Haaltert en elders...

Ook deed De Backer aan de merteleer opmerken dat men moest voorzichtig zijn in 't spreken want dat hunne tegenstrevers in meerderheid waren. Onze merteleer begon met te zeggen dat het hem toch zooveel genoeg doet, wanneer hij 't gelijk waar hoort roepen: Vivan paster Donche! Ik kan u niet zeggen, menschen, welke inwendige vreugde ik dan gevoel, riep hij uit. (Eene vrouwenstem) Weg met paster Donche! Vivan Woeste!.. Onze merteleer, De Backer en de schoenpoetser zagen er erg boos uit. Ze zouden de vermetele wel willen bestraffen hebben, maar ze durfden zich niet roeren: ze vreesden de mannen van Haaltert zeer.

Onze merteleer maalde zijn duizendmaal herhaald deuntje af over de pauselijke encycliek, 't zal beteren en 't moet beteren, over de vrouwen en jonge dochters die zijne beste propagandisten zijn, de regeling der pachten, in een woord, gansch de doodgezaagde zeevering die men wekelijks in 't Land van Aelst aantreft, werd herhaald. Dan sprak de schoenpoetser maar niemand begreep wat hij zeggen wilde... 't Was als of een Engelsche mylord aan 't praten was.

Geen enkele toejuicing werd gehoord maar wel spotgelach. Ook De Backer bekende openlijk dat het een armzalig fiasco was.....'t Keersken is te Kerkxken opgebrand. Na de meeting vergaderde men opnieuw in de properste afspanning der streek; de tafel was gedekt met een slaaplaken door de vliegen gedamasseerd, en den spekkassaart werd opgediend...

Eindelijk reed men terug naar Aelst; onderweg stapte men te Haeltert eens af bij Van Byseghem: onze merteleer gaf er een rondeken aan de compagnie omdat een zat wijf hem toeroept Vivan paster Donche, 't geene hem toch een inwendige vreugde verschaft. Maar men verzekert ons dat dit zat wijf haren kreet Vivan pastor Donche liet volgen van eenen helschen Potverd.....
Mannen! Mannen waar zijt gij gevaren!

Tot einde 19e eeuw is het archief van daensistische kranten eerder beperkt. Van de meeting in Kerksken op 25 juli 1897 bestaat wel een kort verslag. Pieter Daens schreef in zijn krant *Land van Aelst* op 1 augustus een poëtisch huldebetoon aan de Kerkskenaren naar aanleiding van het bezoek van zijn broer priester Daens:

Kerkxken, wat moet het daar hertelijk en schoon geweest zijn. Wij horen het alom verkondigen. Eene kristelijke gelukkige Meeting. Een zee van volk! De grootste zaal der steden zou te klein geweest zijn. Men heeft op den boomgaard moeten spreken. En al dat volk aangekomen door eigen beweging in zuivere zelfopoffering! Dat moedig volk van Kerkxken. Pastoor Van Hoymissen zaliger, onze hertelijke vriend zegde het zoo dikwijls: mijn Kerkxken, mijn ieverige manhaftig rechtzinnig volk. Er stond een schoon ark. Priester Daens werd verwillekomd met bloemtuilen en aanspraken. De Priester Volksvertegenwoordiger, Smid Lambrecht en Van Schuylenberg hebben er tot de menigte gesproken. Och menschen, benedicamus, laat ons God bedanken voor die strooming, een strooming die gelijk Schelde en Maas een nieuw frisch leven met kloek gezond bloed voor 't hert in 't Vaderland zal jagen.

Na het lezen van de katholieke versies van de daensistische bijeenkomst in Kerksken en die in het *Land van Aelst* zijn de woorden van Pieter Daens in het boek *Priester Daens, zijn leven en strijden* (april 1909 blz. 137) over de toenmalige berichtgeving te begrijpen:

De woede der Geldmacht kent rust noch genade; Advocaat De Backer ondervond het in Denderhoutem; tot in de vreemde Landen gingen de Katholieke Bewaarders zijne Samenwerkende Inrichtingen ondermijnen. Het zelfde lot onderging de Samenwerkende Weverij van Kerkxken, met zoveel kunde en orde ingericht door Advocaat De Pelsmaecker van Denderleeuw. De groote slag moest gegeven worden: wij wierden de aangloeiing gewaar van Haat en de Wraakzucht. Gazetten en Personen, die ons vroeger verdedigden, keerden zich van ons af, ja legden onze woorden en geschriften valsch uit.

Het waren niet de woorden en geschriften van priester Daens en de roelanders die de kerkelijke overheid en de *Belgische Volksbond* verontrustten, maar wel hun inzet om het lot van de arme werkmans te verbeteren door het inrichten van samenwerkende maatschappijen en coöperaties. Het bericht van *De Denderbode* van zondag 1 augustus 1897 dat samenwerkende weverijen een verkoopdepot hadden bij de gebroeders Daens was het zoveelste persknipsel voor de map van de tegenstanders.

Daarom niet getreerd en op een ander geprobeerd! En onze sibbedominé kondigt aan dat hij in den stal (pardon) in het bureel van zijnen stervenden Werkman een magazijn heeft geopend van geweeffsels! Wij drukken letterlijk over:

*Eenig Depot voor Aalst en omstreken:
Achterstraat, n° 17, Aalst (Burelen van Het Land van Aelst en de Werkman)
Uiterst voordelige prijzen en waren aller eerste kwaliteit.
Groote keus van handdoeken, servietten en tafellakens (handgespin)
Goed voor manshemden en matrassen, blauwe en grauwe katoen, contils enz.*

Wat zegt ge daarvan, gij brave winkeliers van Aalst en omstreken? De volksredders van Chipka beklagen gedurig onze winkeliers en ambachtslieden omdat hunne nering slecht gaat en omdat zij nog niet ongelukkig genoeg zijn richten zij den eenen bazar na den anderen in, en doen hun eene doodelijke concurrentie aan.

Wat Chipka hier beoogt, 't is een bazaar inrichten gelijk den Gentschen Vooruit en er den zoeten en winstgevenden rol spelen van Anseele.

En naar men ons bericht zal er kortelings ook eenen klee- en schoenwinkel en eene broodbakkerij ingericht

worden. 't Zal eene volledige instelling zijn gelijk Vooruit te Gent en Hand aan Hand te Aalst. Ehwel, winkeliers en ambachtslieden, wat zegt ge van die volksredders? Ge ziet van hier hoe rechtzinnig ze zijn, als ze u beklagen en tegen de coöperatieven uitvallen, die gesticht worden om aan de neringdoende burgerij en de ambachtslieden het brood uit den mond te stelen!

Het was voor de kerkelijke overheid onaanvaardbaar dat de sociale beweging rond priester Daens een eigen koers ging varen los van de sociale organisaties van de *Belgische Volksbond*.

De angst dat rond de *Vlaamsch-Christelijke Volkspartij* van Hector Plancquaert een nieuwe Vlaamse politieke sociale partij zou ontstaan als een nieuwe derde weg tussen het socialisme en het paternalisme van de katholieke partij was onaanvaardbaar. Op Hector Plancquaert had de kerkelijke overheid echter geen vat. Ze kon zijn nieuwe partij enkel dwarsbomen door het uitschakelen van het politieke boegbeeld, priester Daens.

12. Uitstoting

70

Na de pacificatiepolitiek van kardinaal Goossens en de toetreding van priester Daens tot de *Belgische Volksbond*, waardoor het eenheidskarakter van de katholieke partij leek hersteld, kwam de voorzitter Arthur Verhaegen in actie. Hij verstuurde een circulaire, ook aan *De Christene Volkspartij*, die haast als een akte van trouw aan de katholieke partij kon worden beschouwd. Zonder medeweten van priester Daens opende hij in maart 1897 een bezwarend dossier tegen Plancquaert, De Backer en de roelanders. De politiek van isolering van priester Daens werd goed onthaald door de tenoren van de katholieke partij en zelfs door de nieuwe nuntius Aristide Rinaldi. Maar tijdens de vlagwijding op 13 juni te Aalst, voor de clerus de officiële samensmelting van *De Christene Volkspartij* met de *Volksbond*, ontstond de dissidentie van de roelanders en Hector Plancquaert. Hiervan was Verhaegen op de hoogte en hij speelde samen met bisschop Stillemans het spel rond priester Daens ongemeen hard. Zij lagen op de loer om bij de minste misstap toe te slaan en priester Daens en de daensisten definitief te liquideren.

Arthur Verhaegen

Brussel, 31 augustus 1847

Elsene, 5 september 1917

Zijn grootvader Pierre-Theodore was het boegbeeld van de doctrinaire liberalen, medestichter van de Université Libre de Bruxelles en de machtige grootmeester van de loge.

Zijn vader, Eugène, was jurist met liberaal-katholieke sympathieën.

Arthur Verhaegen zelf ijverde voor de belangen van de arbeiders binnen de katholieke – conservatieve – Bewarende Katholieke Partij. Hij behoorde tot de hoge Gentse burgerkringen en had goede relaties met Mgr. Stillemans. Hij was medestichter in 1890 van het dagblad *Het Volk* en in 1891 van de *Belgische Volksbond* waarvan hij in 1896 voorzitter werd. In 1897 eiste en verkreeg hij de uitsluiting van de *Vlaamsch-Christelijke Volkspartij*.

Hierdoor werden de daensisten geïsoleerd van de rest van de progressieve christelijke arbeiders.

Aan de partij van Hector Plancquaert was het voorvoegsel *Vlaamsch* en *Christelijk* voor Verhaegen te veel.

Het gezamenlijk optreden te Kerksken op 25 juli 1897 van Priester Daens, lid van de *Belgische Volksbond* en de roelanders, leden van de *Vlaamsch-Christene Volkspartij*, was voor de kerkelijke overheid het bewijs dat hun poging om een kloof te slaan tussen priester Daens en de antiklerikale Hector Plancquaert was mislukt. De berichten in de katholieke pers over de samenkomen in Kerksken noopten Mgr. Stillemans op te treden: Daens kreeg van zijn bisschop te horen dat hij een maand lang geen mis mocht opdragen. Frans-Jos Verdoodt beschreef in *De zaak Daens, een priester tussen Kerk en christendemocratie* de suspensie van priester Daens als volgt:

Daens voelde zich ten zeerste verongelikt en overwoog waarschijnlijk om niet naar Gent te gaan. Op 4 augustus bood hij zich echter toch aan bij Stillemans, die hem in aanwezigheid van twee vicarissen-generaal de reden van de suspensie meedeelde. Koel en in weinig woorden, zoals Rinaldini aan Rome rapporteerde. De bisschop verklaarde ook dat hijzelf en de paus wensten dat Daens voor geen enkel politiek mandaat meer zou kandideren. De bisschop voegde er aan toe dat de paus hem persoonlijk tot verbod had gemachtigd, toen hij in mei in Rome zijn ad-limina-bezoek had afgelegd.

Daens antwoordde dat hij zich gebonden achtte tegenover zijn kiezers en een wens van zijn overheid niet volstond om die verbintenis te verbreken. Hij eiste een publiek bevel, opdat de volledige verantwoordelijkheid voor zijn verwijdering uit de Kamer zou vallen op diegene die hem zou dwingen een kandidatuur, aangeboden door zijn democratische vrienden, af te wijzen.

Stillemans reageerde meteen en stelde dat hij Daens formeel gebood om zich bij het einde van zijn parlementaire mandaat volledig uit de politiek terug te trekken. De priester herhaalde echter dat hij wachtte op een publieke akte vanwege zijn overheid. Hij vertrok uit Gent zonder enige toezegging te hebben gedaan.

De dag na het bewogen onderhoud in Gent ontving Daens het bericht dat zijn suspensie met een maand verlengd zou worden indien hij zou deelnemen aan daensistische bijeenkomsten in Harelbeke en Vichte. Die West-Vlaamse bijeenkomsten waren een initiatief van de medemerkers van Hector Plancquaert en het katholieke Fondsblad uit Gent had die samenkomsten verdacht gemaakt door te schrijven dat Plancquaert zich misdroeg tegenover de bisschoppen. De radicale daensist zou Stillemans hebben

aangevallen en Waffelaert hebben beledigd, maar om welke feiten het ging, is niet duidelijk.

Via een mededeling aan de Gentse senator Jules Lammens gaf Stillemans een beperkte bekendheid aan de nieuwe maatregel tegen Daens, maar de sanctie verscheen meteen in de pers, tegen de wens van de bisschop in. De pers steunde haar bericht op een niet nader genoemde Gentse bron. De daensisten reageerden geschokt. Plancquaert gaf de toon aan in het bittere weerwerk en verbreedde verder de psychologische kloof tussen de katholieke opinie en de daensisten. In de katholieke pers verdedigde Daens zijn deelneming aan de West-Vlaamse bijeenkomsten. Hij stelde dat het verbod op het betreden van herbergen ruim twee jaar oud was en nooit hernieuwd. Daarenboven oordeelde hij dat de gewraakte feiten buiten het geografische ambtsgebied van bisschop Stillemans vielen.

De priester schreef daarop ook een verzoekschrift aan Leo XIII om te bekomen dat het interdict (schorsing van de kerkelijke bediening) omtrent zijn politieke kandidatuur ingetrokken zou worden. Hij motiveerde zijn verzoek met de stelling dat alleen de christendemocraten konden verhinderen dat de Vlaamse werklieden massaal naar het socialisme zouden overstappen. Om die argumentatie te kunnen toelichten verzocht Daens de paus om een audiëntie. Waarschijnlijk liet Daens na om de brief te verzenden, maar enkele weken later richtte hij zich toch in dezelfde zin tot staatssecretaris Rampolla.

Tot zover de tekst van Frans-Jos Verdoodt in *De zaak Daens* waarin de auteur de verscheurende politieke loopbaan van priester Daens analyseerde. Het drama van priester Daens is vervat in de laatste zin van bovenstaande analyse. In tegenstelling tot de roelanders hadden de gebroeders Daens politiek gezien geen korte noch lange termijnvisie en door de dubbele, soms tegenstrijdige communicatie van beiden, zijn vele misverstanden ontstaan, zoals de persrellen na de suspensie van priester Daens door bisschop Stillemans. Deze werd schijnbaar opgelegd omdat de priester op 18 juli 1897 in Boom, Niel en Noeveren, in herbergen spreekbeurten hield voor het Syndicaat der Steenbakkerswerklieden. De bisschop nodigde hem op 4 augustus 1897 uit voor een gesprek over zijn politieke toekomst; Daens kreeg de levieten gelezen over de *Vlaamsch-Christelijke Volkspartij* en werd geconfronteerd met bezwarende persknipsels. De deur voor een politieke toekomst in de *Belgische Volksbond* werd gesloten en hij diende de politiek te verlaten.

Om politiek ophef te vermijden vroeg de bisschop geen ruchtbaarheid te geven aan het gesprek en de suspensie. Doch Pieter Daens sprak gedeeltelijk uit de biecht en verstreekte tegenstrijdige versies aan de roelanders en aan Hector Plancquaert. Deze laatste reageerde geschokt en vergeleek Stillemans met de hogepriester Caïphas en Daens met Christus. De polemiek rond de suspensie, gedeeltelijk gecreëerd door de daensisten zelf, bracht priester Daens in een uitzichtloze kerkelijke en politieke situatie.

In zijn boek *Priester Daens, zijn leven, zijn strijden, zijn lijden, zijne dood en verheerlijking* van 1909 schreef Pieter Daens op blz. 129: *den zondag 24 juli, was Priester Daens naar Boom geroepen voor 3 groote Meetingen*. Deze data werden overgenomen in historische studies van Hendrik Elias (1940), Karel Van Isacker (1959) en Jan De Maeyer maar de historische belangrijke spreekbeurten in Boom gingen door op zondag 18 juli.

Begin september werden de daensisten door het bestuur van de *Belgische Volksbond* pro forma voor de keuze gesteld zich loyaal op te stellen of de *Volksbond* te verlaten. Tijdens een speciale vergadering op 19 september 1897 vroeg voorzitter Verhaegen, op basis van het door hem aangelegd dossier, de daensisten uit te sluiten. Daens nam nog moedig zijn verdediging op, maar men luisterde niet meer naar de moe gestreden priester.

Volgende motie werd aangenomen met 111 stemmen tegen 2 en 35 onthoudingen:

Aan den bij den Belgische Volksbond aangesloten Maatschappij en personen wordt een maand gegund te kiezen tusschen den Belgischen Volksbond en de federatie met name Vlaamsch-christene Volkspartij.

Kardinaal Goossens trachtte in 1898 priester Daens een kerkelijke functie in Brussel te bezorgen maar dit mislukte omdat Priester Daens in Aalst in een emotionele toespraak van zijn aanhangers afscheid had genomen. De wrok van Hector Plancquaert tegen de klerikalen werkte *averechts* en deed op termijn een deel van de dissidente christendemocraten terugkeren naar de *Belgische Volksbond*. Onder hen Petrus Van Schuylenbergh (van 1919 tot 1946 katholiek volksvertegenwoordiger in Aalst) en Prosper De Pelsmaeker.

13. De samenwerkende weverijen

Op het einde van het eerste werkjaar (1897) bracht advocaat De Backer verslag uit over *de samenwerkende weverijen*. Er waren reeds 85 wevers in dienst. Twaalf jacquard-getouwen waren besteld. Hij voorspelde dat in juni 1898 beide maatschappijen 150 wevers konden tewerkstellen. Het was de ambitie van *De Christene Volkspartij* om tegen eind 1898 alle wevers van Denderhoutem, Kerksken en omstreken die niet contractueel gebonden waren aan een onderneming, in te schakelen in de coöperatie.

Advocaat De Backer in *Klokke Roeland* van 1 januari 1898.:

Samenwerkende Weverij. Sedert 'nen heelen tijd is niets gezegd over de inrichting. Nu, op het einde van het eerste maatschappelijk jaar, willen wij ons lezers den toestand doen kennen. En doen kennen, met recht op onderzoek. De maatschappij van Denderhautem telt reeds zeven en zestig wevers, en deze van Kerckken achttien. Kerckken brengt voor 't oogenblik vijf jacquardgetouwen in werking en Denderhautem heeft er twaalf in aankoop, die voor eersten Februari zullen werken. Bijgevolg, 't geen we in Maart jongstleden bevestigden is verwezenlijkt: ons werkvolk is vrij, ons werkvolk is verlost van een laakbaar trucsysteem, ons volk verkeert in welstand, geniet aanzien en achting vanwege de bazen, is mensch geworden en onafhankelijke burger, in plaats van werktuig en slaaf.

Nochtans, lezers, de strijd is hard geweest en moeilijk, en heeft aan de inrichters onrust en kommer en slaaplooze nachten gekost. Onze bewarende fabrikanten hebben hemel en aarde bewogen om de maatschappijen te doen vallen.

Hun hartedroom is mislukt, we zijn eindelijk op 't drooge, en we verzekeren dat voor eersten juni 1898 de twee maatschappijen meer dan honderd vijftig wevers zullen tellen, en met het einde van ditzelfde jaar al de wevers van gansch de streek, die niet geldelijk gebonden zijn, in die instellingen zullen ingelijfd worden.

Het behage onze bewarende fabrikanten of het behage hun niet, gebeuren zal het, de voorzegging van heden zal verwezenlijken, juist als onze voorzegging van vroeger. De tegenwerking heeft 'nen tijd lang den vooruitgang kunnen belemmeren, laster, ondermijning en bedreigingen hebben

Burgers, Werklieden.

Gij weet niet welke razernij de bewaarders met hunnen aanhang de Kristene Volkspartij vervolgen.

Gij weet ook wat al loensche middelen zij in 't werk stellen om de democratische instellingen te doen vallen.

Ja, meermalen hebt gij onze vijanden hooren uitbazunen, dat de samenwerkende Weverij van Denderhautem viel, ging vallen of gevallen was. Doch, Goddank, niettegenstaande al hunne leugens en kuiperijen, staat zij op vasten voet en gaat vooruit.

Hewel, gij, burgers en werklieden, die bij het hooren dier lasteringen verontwaardigd waart, ondersteunt uwe broeders en doet uwe aankopen in de

Samenwerkende maatschappij : « De Vereenigde Wevers, » te Denderhautem.

Gij zult er schoone en goedkope artikels vinden, zooals :

- Handdoeken, servetten, tafellakens.
- Lijnwaad, mixt, gebleekt en ongebleekt katoen in alle breedten. Blauw geverfd voor voor-schoten.
- Alle soorten van gemaakte hemden.
- Velours, demiet, garengoed dienstig voor werkbroeken.
- Elastieken in alle prijzen.
- Groote keus van vrouwenartikels. Stoffen voor onderrokken van drij, vier en vijf ellen voor 1 fr. enz., enz.
- Ook te verkrijgen alle soorten van keurslijven, (corsels).

Prijzen buiten alle concurrentie.
Depot voor Aalst en omstreken bij M. Petrus Daens-Mayart, Achterstraat, Aalst.

hunnen invloed doen voelen, maar hier zegeviert de waarheid.

Drukking is uitgeoefend op de spinners, om ons garen te weigeren. De bleekers werden geboicoteerd. Klokke Roeland waarin gewag over samenwerking werd neergelegd op de burelen der handelshuizen. De nadeeligste berichten werden rondgegeven. De maatschappij moest vallen, de maatschappij viel. En eindelijk zijn ons bewarende fabrikanen overtuigd van hunnen aanstaande ondergang. Hunne tong is verlamd door de welsprekenheid der feiten. Ook hunne houding geeft een sprekend bewijs hunner houding in dit opzicht. 't Geen vroeger onmogelijk was kunnen ze nu: ze geven grotere loonen, ze nemen de stukken in ontvangst al de dagen van de week (vroeger waren die dagen vastgesteld), ze onderzoeken de kledij niet meer der wevers, om na te zien of alles uit den achterwinkel komt. In een woord, de burelen onzer behoudsgezinden bazen, in stede van eene wezenlijke hel voor de wevers, zijn hervormd in land van belofte.

Ver van nog te broodrooven, en dezen die 't syndikaat zijn

aangesloten, in mora te stellen van te verzaken, of werkeloos op straat te vliegen, beloven ze reeds 'nen frank aan hem, die hen 'nen wever kan bijbrengen. Ook voeren ze reeds 'nen onderduimschen oorlog onder malkander, en bieden meer loon om 'nen wever te kunnen afhaken. Zoover zijn ze, dat ze op andere gemeente gaan wevers opzoeken, en daar voor 't zelfste werk twee franken meer aan loon geven, dan in de gemeente waar ze wonen. Daar springt de opslag in d'oogen niet, en hangen ze zelf de kat de bel niet aan. Zoo redeneeren ze: maar ongelukkiglijk voor hen, 't werkvolk hoort, en ziet, en begrijpt die handelswijze. Kommen moeten ze, waar wij ze willen hebben, (voor zolang ze nog bestaan, en teeken zullen geven aan een weinige leven). Niet lang meer, op t' einde van 1898 wordt de profundis gezongen. Er is reeds een van onder ons voeten, de andere zullen volgen.

Volgens benaderende berekening hebben de twee maatschappijen aan de wevers in den loop van dit jaar, reeds een voordeel bijgebracht van ongeveer twee en twintig duizend franken. Ook men bemerkt het aan den algemeen heerschenden welstand in de beide gemeenten: de loonen zijn merkkelijk verhoogd, zelfs bij de bewarende bazen; en de wevers zijn niet meer verplicht hunne inkoop te doen met ongeveer zestig ten honderd verhooging op den koop-prijs. Ho! madame zal geen vierduizend franken in haren achterwinkel meer winnen: neen madame zal zich moeten beperken bij eene 0 minder.

Er is dus een voorgaande, men moet volgen overal: de mogelijkheid is bewezen: 't is zelfs te verwonderen, hoe de werklieden dier nijverheid niet eerder op dit heilzaam gedacht zijn gekomen; de inrichting is gemakkelijk en de voordeelen zijn onberekenbaar. En nu dat het bewezen is, dat al die tegenwerking der capitallisten uitloopt op nen fiasco en deze voortaan op voorhand verlamd zijn. Dus: Kortrijkzanen, mannen van Deerlijk, Vichte, Wacken, enz. vooruit! (Tuitter)

Deze berichten over de samenwerkende weverijen waren euforisch. Het geloof in het eigen succes was groot, ondanks de tegenwerkingen. Tot in 1900 verschenen in de daensistische pers regelmatig aankondigingen.

Uiteindelijk bleken de samenwerkende maatschappijen van de Vlaamse Christene Volkspartij toch te klein en te beperkt om zich aan de snel veranderende economische evolutie aan te passen. Daarbij stegen de grondstoffen katoen en lijnwaad rond de eeuwwisseling fors in prijs. Al deze negatieve aspecten lagen aan de basis

van de stille aftocht van *de samenwerkende weverijen* in Denderhoutem en Kerksken.

Was advocaat Aloïs de Backer in januari nog optimistisch, de lente van 1898 werd dramatisch voor de *Vlaamse Christelijke Volkspartij*. Priester Daens kreeg van de kerkelijke overheid het verbod om zich opnieuw kandidaat te stellen voor de parlementsverkiezingen van 22 mei 1898. Tijdens zijn laatste Kamersitting op 3 maart 1898 sprak priester Daens tegelijk berustende en waarschuwendende woorden:

Men heeft me verplicht te zwijgen, men heeft mij gemuilkorfd, ik zal zwijgen, ik zal op geen enkele wijze meer deelnemen aan de strijd. Maar ik voorzie en ik voorspel U dat het een geweldige strijd zal worden, want ons Vlaamse volk is het juk beu van de ellende dat op haar weegt.

Voor de Kamerverkiezingen op 22 mei 1898 waren enkel Pieter Daens en Aloïs De Backer kandidaat voor de Christen Democraten. In Ninove diende de stichter van de roelanders, Jan-Baptist Van Langenhaeke, een afzonderlijke lijst in. Lijsttrekkers Pieter Daens en De Backer waren diep ontgoocheld. In het arrondissement Aalst behaalden ze 22.985 (42%) stemmen, een verlies van ruim 12% t.o.v. 1894 en de zetel van priester Daens ging verloren. De Backers gezin zat financieel aan de grond en met zijn gezondheid ging het niet goed. Hij verhuisde tijdelijk naar Schaarbeek waar hij een winkeltje opende van boter, eieren en linnen. Priester Daens verging het niet beter: een betaalde kerkelijke functie werd hem geweigerd en hij zocht tijdelijk zijn broodwinning in de verkoop van wijn en olijfolie.

14. Succes en rouw

Aloïs De Backer

De verkiezingen van 27 mei 1900 waren de eerste in het stelsel van Evenredige Verdeling. *De Christene Volkspartij* zat financieel aan de grond. Ze verspreidde een pamflet over de politieke toestand dat Pieter Daens publiceerde in *Het Land van Aelst* van 20 mei 1900.

De partij nam deel aan de verkiezingen in verschillende arrondissementen in Vlaanderen. Priester Daens en Smid Lambrecht waren kandidaat in Brussel, ze haalden 10.178 (4,10 %) stemmen en werden niet verkozen. De Backer, Pieter Daens, Frans Lebon uit Zottegem en Petrus Van Schuylenbergh, uitgever van *Klokke Roeland*, namen deel in Aalst.

Pieter Daens gaf in zijn krant van zondag 27 mei 1900 de kiezers de laatste instructies voor de kiesverrichtingen. Op het stembiljet stonden de nummers van de partijlijsten niet in de juiste volgorde:

Dus goed opgelet. De lijsten volgen op elkaar niet. In plaats van 1, 2, 3, 4, staan de lijsten als volgt: 1, 3, 4, 2. Nummer 3 staat dus achter nummer 1. 'Nen goeien dop onder N° 3 en 't is ermee gepast! Verleden week stond er bij misslag nummer 2 in de Klok, 't moet nummer 3 zijn. Democraten, opgepast, er mag geen enkele slechte kiesbrief zijn. Niet gepannacheerd, niet gepeuterd of zift, maar van boven op den kop onder nummer 3.

Ze behaalden samen 10.717 (19,6%) stemmen. De Backer werd verkozen en haalde de daensisten uit het parlementaire isolement. In tegenstelling tot priester Daens rekende De Backer zichzelf niet tot de rechterzijde. Hij vormde in overleg met Hector Plancquaert een eenmansfractie voor *De Christene Volkspartij* in het parlement. Ondanks zijn zwakke gezondheid ontwikkelde hij een belangrijke parlementaire activiteit. Hij pleitte voor degelijk onderwijs in de moedertaal en voor een Nederlandstalige universiteit in Gent die voor de Vlamingen een middel moesten worden om hun economische en sociale achterstand in te lopen. Hij bepleitte in de Kamer het daensistische programma met persoonlijke dienst-

plicht, progressieve belastingen en hogere lonen voor mensen met lage inkomens. Het lot van de duizenden *fransmans* bracht hij meermaals ter sprake.

Kort na de verkiezingen ontstonden spanningen tussen De Backer en de niet verkozen priester Daens. Aanleiding was een financieel akkoord, een voorstel van Plancquaert, dat wederzijdse geldelijke ondersteuning voorzag bij niet-verkiezing van één van beiden.

Priester Daens

Bij de Kamerverkiezingen van 25 mei 1902 werd een akkoord gesloten tussen priester Daens en de Brusselse middenstanders. De kerkelijke overheid had gehoopt op een mislukking en het einde van de *Vlaamsch-Christene Volkspartij*, maar die kwam versterkt uit de verkiezingen. Priester Daens werd verkozen in Brussel met 11.779 (4.85%) stemmen en zetelde samen met Aloïs De Backer voortaan in het parlement. Twee Christen democraten!

TIENDE JAARGANG Nr 21 5 CENTIEMEN HET NUMMER. ZONDAG 27 MEI 1900.

KLOKKE ROELAND

ORGAAN DER CHRISTENE VOLKSPARTIJ.

*Mijn roep is Roeland,
Als ik zeg, te het brant,
Als ik heb, o ho! en glorie,
In 't veld,
In Vlaanderenland!*

Alles voor en door het volk!

ABONNEMENTSPRIJS vooraf betaalbaar.
Een jaar 2,50 fr.; — 6 maanden 1,50 fr.; — 3 maanden 0,80 fr. (Voor 't buitenland 4,60 'sjaars).
Men schrijft in bij **P. Van Schuylenbergh**, uitgever, Kerkplein, Ninove, en in alle postkantoren van het land.

ANNONCENPRIJS per drukregel:
Gewone annuncen 0,15; dikwijls herhaalde bij overtrekkomst, wisselen 0,50; raklamen 0,75.
Alle briefwisseling, vrachttijd.
Ongeteekende brieven worden geweigerd. Men zendt alles vóór donderdag middag.

Kiezers van Aalst, gestemd op de tweede lijst onder nummer 3.

1

BWAARDERS

De Backer, Aloïs, advocaat	•
Daens, Petrus, gazetschr.	•
Lebon, Fritz, handelaar	•
Van Schuylenbergh, Petrus	•
PLAATSVERVANGERS :	
Van Schuylenbergh, Petrus	•
Lebon, Fritz	•

3

4

SOCIALISTEN

2

STEMT ONDER Nr 3

LIBERALEN

«Dus, goed opgelet! De lijsten volgen op elkaar niet. In plaats van 1, 2, 3, 4, staan de lijsten als volgt: 1, 3, 4, 2. Nummer 3 staat dus achter nummer 1. — 'Neu goeten dop onder N° 3 en 't is ernst gepast! Verleden week stond er bij mislag nummer 2 in de Klok, 't moet nummer 3 zije.
Democraten, opgepast. Er mag geen enkele slechte Kiesbrief zije. Niet gepauzeerd of gezakt, maar van boven op den kiep onder nummer 3.

christen kiezerskorps, 't zij katholiek 't zij vlaamsch christen demokraat.
Tegen die stellige verheffenis — ik zeg u uit — zult gij niets stellen kunnen dan: voor iedere kiezing 'om hup meermaals herhaalde stellige belofte, waarvan nooit iets is verwezenlijkt ten voordele van hoer, werkmán of middenstand.
Alleen ten voordele der hoogere standen heb val nu bilan een stellige actie!
En dit bekent gij zelven onrechtstreeks en hebben wij stellige bewezen in ons manifest.
Leest het, en gij zult uitroepen CONSTITUENT.
A. DE BACKER.

Kiezers, onthoudt
dat men maar óéns mag stemmen op ééne lijst. Van boven het witte bolletje in het zwart vierkant zwart maken. Anders stemmen is nietig.

Volksliefde.
De liberale progressisten hebben hier aan 't vlaamsch kiezerskorps doen overhandigen dat ze « ons manifest » noemen !!!
Er op antwoorden was afstand doen van alle gevoel van heideit: er zijn immers van die zaken die men best weerlegt met 'nen schokschouderenden glimlach.
Doe te meer, doe wij het niet, omdat inden het anders held nog niet genoegzaam vallen, dat bestaat, tusschen: die personen die men uit vroeger persónlijke geschillen op den besten liberaal doopte, in den grond overtuigde christenen zije, en dienverleens de christene demokratioe enzoren.

Madame

Ik kom met ontzetting den
slag te vernemen die u en ons allen
kruik te treffen!

U is een ware ramp. Die diep
grievet zal worden door al een
een Horansel en Volkesgeest hart lief

Vou u oot, mevrouw, u de dood van
ouren vriend en onkerstelbare verlies
en ons hart is getroffen door
medelijden als we denken op een
doveheid en den eener kinderen.

Ik zou u zoeken te troosten, doch
ik heb zelfs in dit geval troost en
veraanleiding wroding

Ik hoop, mynheer dat God u zal
de hulpe komen en wij van onzen
kant wij zullen al het mogelijke doen
om de ramp die u treft zoveel
mogelijk te verlichten

Uw diepbekende
H. Planquaert
Leut 26 mei 1904

Ten gevolge van een hartaanval moest priester Daens maandenlang wegblijven uit het parlement. Op 11 maart 1903 sprak hij voor het eerst weer in het halfroond, maar hij had niet meer het morele gezag van vroeger. Als volksvertegenwoordiger voor Brussel sprak hij hoofdzakelijk nog Frans, in tegenstelling tot Aloïs De Backer die zich in het parlement steeds bediende van het Nederlands. De samenwerking tussen priester Daens en de *Vlaamsch-Christene Volkspartij* verliep almaar moeilijker.

Parlementsverkiezingen mei 1904

Op 29 mei 1904 waren er parlementsverkiezingen in het arrondissement Aalst. Voor *De Christene Volkspartij* en de roelanders werden deze lijstvorming en verkiezing de meest dramatische gebeurtenis in hun politieke strijd. Gezien de wankele gezondheid van De Backer werd zijn medestander Hector Plancquaert door de roelanders beschouwd als zijn opvolger en eventuele plaatsvervanger. Bij de lijstvorming eiste Pieter Daens de tweede plaats en de eerste plaats voor de opvolging op. Hector Plancquaert verzeilde hierdoor in een kartel met de liberalen naar het arrondissement Dendermonde.

In volle verkiezingsstrijd werd De Backer ernstig ziek en overleed drie dagen voor de verkiezingen. Hij werd op de meetings vervangen door Albert Van den Bruele uit de Anderenbroek in Denderhoutem. Deze 19-jarige rijzige man was een vurig redenaar en volgens vele getuigen praatte hij als het ware zijn overleden mentor in het parlement.

Nog dezelfde dag betuigde De Backers vriend en politiek medestander Hector Plancquaert zijn medeleven aan de weduwe Emilia Maria Maes:

Madame,

Ik kom met ontzetting den slag te vernemen die u en ons allen komt te treffen! 't Is eene ware ramp die diep gevoeld zal worden voor al wie een Vlaamsch en Volksgezind hart heeft. Voor u ook, mevrouw, is de dood van onzen vriend een onherstelbaar verlies en ons hart is getroffen door medelijden als we denken op uwe droefheid en deze uwer kinderen.

Ik zou u pogen te troosten, doch 'k heb zelve in dit geval troost en aanmoediging nodig. Ik hoop nothans dat God u zal te hulpe komen en wij van onzen kant zullen al het mogelijke doen om de ramp die u treft zooveel mogelijk te verzachten.

*Uw diepbetreurde
H. Plancquaert
Gent, 26 mei 1904.*

De volgende drie dagen volgde een mensonterend politiek spel. *De Denderbode* van zondag 28 mei 1904 (verschenen op 27 mei) schreef:

Dood van M. De Backer. De heer Aloïs de Backer, eerste candidaat der christene volkspartij, is Woensdag namiddag, om 4 uren, in den nog jeugdigen ouderdom van 46 jaren, godvruchtig overleden aan de gevolgen der onverbiddelijke ziekte die zijn in den schijn kloek gestel, sedert geruimen tijd, ondermijnde.

De plechtige Begrafenis heeft heden Zaterdag 10 ½ uren zonder politieke betooging plaats gehad. Men bemerkte de tegenwoordigheid der heeren de Sadeleer, Baron Leo de Bethune en Pieraert. M. Woeste was belet.

Naar luid der wet moet de naam van M. De Backer op den stembrief behouden blijven. Indien het groene kliekje het quorum bereikt, 't is te zeggen, een getal stemmen bekomt grooter dan het vijfde van 't getal stemmen of kiescijfer der catholieke lijst, dan zou de tweede candidaat, alias Pie Daens verkozen zijn.

Uit de nieuwstijdingen, die wij hebben ontvangen blijkt het dat groene Pie er zijn boontjes niet op te week mag leggen, daar zelfs de leiders der christene volkspartij in bijna al de gemeenten besloten hebben aan 't Arrondissement van Aalst de schande te sparen van in de Volkskamer vertegenwoordigd te zijn door 'nen perfecte zeeveeraar, die zijne domme vervaardheid, aan groot en klein de les voorspellen wil. Neen die schande hebben zij besloten aan 't Arrondissement van Aalst te sparen...

Het Land van Aelst

20 mei 1900

AAN DE KIEZERS

De Kristene Volkspartij, zoo arm als 't Volk, geen groote manifesten kunnende rondzenden, richt zich tot U, Kiezers-Rechters, richt zich tot U in dees vliegend bladje.

Haar Programma is U bekend:

Erbied aan den Godsdienst, in alle vrijheid en Verdraagzaamheid, den Godsdienst verheffen en versterken, met Goed te doen aan Iedereen.

Een Ware Vertegenwoordiging van 't Volk; daarom, Zuiver Algemeen Stemrecht, onmiddellijk in Gemeente en Provincie.

Hulp aan 't Arbeidende Volk, Burger, Boer en Werkman, niet met hooge gevaarlijke sprongen te maken, maar met Volkswetten, die aanstonds kunnen uitgevoerd worden; namelijk de Pensioenkas, 0.75 tot 1 fr daags; een wijze regeling van den Arbeid; de lasten vermindert die op 't werkende Volk drukken, en de lasten gelegde op den grooten overvloed; afschaffing der Doodschuld in rechte lijn voor de kleine en middelbare fortuinen; aflossing der hypotheeken; Klimmende Belasting; Leerplicht, mits Vrijheid aan d' Huisvaders; strijd tegen luiheid en onwetendheid; Rechtvaardigheid en Voorzichtigheid in de Krijgslasten; bescherming van Landbouw, Nijverheid en Arbeid.

In een woord, Kiezers, de Christene Volkspartij vraagt wat uw eigen hert vraagt: Vrij zijn, niet gekwollen worden en uw Broodwinning hebben, kunnen leven volgens uwen staat... Een Volkskamer, uitsluitend bekom-

merd met de belangen van 't Volk, opdat elk die van goeden wil is, zou kunnen goed en gelukkig leven... In alle Steden en Dorpen, Vaderlijk Besturen, die zouden handelen als een goede Huisvader.

KIEZERS, die woorden staan U aan; ge zegt: 't Ware goed, 't ware schoon... Maar...- Wat is er? - Maar is 't mogelijk? - Kiezers, wat is onmogelijk in ons Programma?... wat kan niet uitgevoerd worden, onmiddellijk? En als het kan uitgevoerd worden, waarom niet meehelpen door uw stemming? 't Is het grootste goed dat gij ooit in uw leven zult kunnen uitvoeren.

KIEZERS, de oude Partijen zijn d'oude politieke partijen; zij kunnen de nieuwe wegen niet bewandelen; ze moeten aan d'oude voorrechten houden; hun horlogerie staat stil of gaat ver, zeer ver ten achteren;;;. Ge ziet wel die oude machtige catholieke Partij, ondanks den goeden wil van velen harer Leden, aan geen krachtige Wet voor 't volk durft te denken. Daarbij, de macht der oude Partijen zal groot genoeg zijn in de Kamer. De Socialisten springen veel 't hoog en te gevaarlijk. Waarom God en zijn Gebod aanranden!? Zelfs te Parijs verliezen de Socialisten, hun mannen hebben daar een groote kerk in brand

gestoken;;; Niets moet in vlam en vuur staan; Vrede en Welvaart moeten wij hebben;;; Daarbij, de Socialisten vragen alle Fabrieken en Mijnen aan de Staat ... Is dat mogelijk? Hoe kan dat geschieden? Is dat wenschelijk? De Mijnen, vermits het Staatsgrond is, 't zou nog kunnen zijn; maar al de Fabrieken, al de Nijverheden aan de Staat!?!?! Die verandert van hoofd en richting; zonder persoonlijke iever!...'t Ware d' algemene armoede.

KIEZERS, met betrouwen richt De Christene Volkspartij zich tot U... Te Brussel hebben wij n° 9 voor Priester Daens, Smid Lambrecht en hun Medebroeders; t' Aalst, t' Antwerpen, te Gent, te Dendermonde, te Kortrijk, te Leuven, stemt voor de Demokraten... Helpt de proef nemen van 6 à 7 Demokraten in de Kamer; en vermits de Demokraten overal niet kunnen rondgaan bij de Kiezers, verleent uw medewerking; onderricht de Kiezers, overtuigt ze, met rede en in vrede, geen lawijt of verwijt, geen last of geweld... In deze hoop, weest vriendelijk gegroet, namens De Christene Volkspartij.

Een harer Stichters
P. Daens, Gazetschrijver.

Begrafenis

Op zaterdag 28 mei 1904 werd De Backer begraven in Denderhoutem. Er was heel veel belangstelling; uit Kerksken kwam een afvaardiging met voorop Jozef Callebaut afscheid nemen. Reeds voor aanvang van de kerkdienst heerste er onrust en verwarring onder de plaatselijke leiders van *De Christene Volkspartij*. In de nacht van vrijdag op zaterdag waren in alle dorpen van het arrondissement groene aanplakbrieven opgehangen in naam van *De Christene Volkspartij*. Hierin werd opgeroepen niet voor De Backer te stemmen, vermits hij overleden was, maar voor de katholieken Moyersoën en de Bethune die ook democraten waren.

De kerkdienst werd een pijnlijke vertoning. De kerk was te klein, een massa stond buiten te wachten: onder hen ook priester Daens en priester Fonteyne die de toegang tot de kerkdienst was ontzegd. Op het kerkhof bracht een reeks lijkredes hulde aan De Backer. Ook priester Daens voerde hier het woord.

Na de plechtigheid heerste een crisissfeer bij de leiders van de partij. De honderden aanwezige kiezers waren in verwarring gebracht. Pieter Daens, nu symbolisch lijstaanvoerder en kandidaat volksvertegenwoordiger, verklaarde dat de groene aanplakbrieven in naam van de partij vals waren en dat de kiezers gewaarschuwd werden in *De Werkman*. Kaarten werden verspreid met de oproep te stemmen voor *De Christene Volkspartij* en ook voor De Backer:

Al degenen die nog eenig gevoel van menselijkheid bezitten, zullen aan die heilige taak met ons meewerken door op Zondag 29 mei te stemmen op de lijst Nr 2 en nergens anders.....

Wie voor ons stemt, stemt voor een pensioen zijner jeugdige en droeve Weduwe.

En ze weten in hert en ziel dat de kiezing voor M. De Backer geldig is en dat die herkiezing een titel zal zijn voor de Weduwe om een pensioen te bekomen in 't Goevernement. Met voor hem te stemmen stemt men een pensioen voor zijne vrouw en kinderen

Postuum verkozen

Bedroefd keerden de daensisten van Kerksken naar huis terug. Ook hier waren een paar valse groene affiches aangeplakt en was het bericht verspreid dat stemmen voor een dode een verloren en zelfs een ongeldige stem was. Als tegenreactie begonnen de

gebroeders Callebaut en hun vrienden daensisten op zaterdagavond een nachtelijke kiescampagne ten gunste van De Backer. Alle potentiële daensistische kiezers van wie er vele lezen noch schrijven konden werden bezocht en uit hun bed gehaald. De kaart met de belofte van financiële hulp aan de weduwe De Backer werd voorgelezen en overtuigde de kiezers. Jozef Callebaut vertelde later dat die nacht in Kerksken niemand geslapen had door de blaffende honden die de nachtelijke tocht van de daensisten hadden ondersteund.

Zondagavond was bij de daensisten het verdriet getemperd door de postume verkiezing van De Backer. De katholieke partij daarentegen was niet te spreken over de verkiezing van Pieter Daens. Zij had nog slechts drie verkozenen. *De Denderbode* van 2 juni 1904 schreef over deze verkiezingen:

Volkskamer arrondissement van Aelst. Catholieken 34.856(59.6) stemmen, Liberale 11325 (19.4)stemmen, Groene socialisten 9.480(16.2) stemmen, Roode socialisten 2.839(4.8)stemmen.

Gekozen dus: MM. Woeste, De Sadeleer, de Bethune catholieken, Rens, radikaal –socialist en De Backer, overleden, welke zal vervangen door zeeveeraar Pie Daens. Doch die uitslag is 't gevolg van den ellendigen kiestruk, van de strafbare kuiperijen der groene kandidaten waardoor zij een overgroot deel van 't kiezerskorps in de Cantons Ninove, Herzele en Geeraardsbergen hebben weten te verschalken. Het laatste woord is hierover nog niet gezegd; ten andere wij komen er op terug.

Omkoperij

Door de katholieke pers werd Pieter Daens in alle mogelijke toonaarden beschuldigd van kiesbedrog. Hij zou beloofd hebben de helft van zijn parlementaire wedde af te staan aan de weduwe van De Backer om haar aan een staatspensioen te helpen. De katholieken dienden een klacht in wegens inbreuk op art. 196 van het kieswetboek, het verspreiden (op duizenden exemplaren) van valse kiesbeloften, en vroegen de nietigverklaring van de verkiezing van Pieter Daens. Eind juni 1904 besliste het parket geen gevolg te geven aan de klacht. *De Denderbode* van 26 juni 1904 insinueerde dat er een verbreking van de verkiezing van Pie Daens zou komen door de Volkskamer zelf. De plaatselijke katholieke pers bleef maar zout strooien in de wonde die de dood van De Backer bij de roelanders had veroorzaakt en *De Denderbode* van 20 november 1904 roerde er nogmaals in:

Heeft hij al afgeduid? Indien wij goed zijn ingelicht dan hebben de heeren Leden der Volkskamer reeds hunne vergoeding voor de maanden Juni, Juli, Augustus, September en October ontvangen. Dus vijf maanden, 't zij meer dan 1660 franks.

Mag Groene Pie, getrouw aan zijne plechtige belofte, het vierde dezer som, zij 415 franks reeds afgestaan, of beter, uitbetaald hebben aan de weduwe en weezen, die arme bloeikens, van zijnen helaas! te vroeg overleden vriend?

Immers heeft hij zijne verkiezing niet te danken aan 't medelijden dat hij bij 't kiezerskorps verwekte door de voorspiegeling van den bekrompen, om niet te zeggen, armoedigen toestand waarin de We De Backer en hare weezen kwamen te vervallen door 't overlijden van hunnen echtgenoot en vader?

In die omstandigheden aan de We De Backer en hare weezen de 1000 franks jaarlijks weigeren af te staan, ware volgens ons, Groene Pie, niet alleen weduwe en weezen verdrukken maar ook een misbruik van vertrouwen plegen jegens de talrijke kiezers die u, uit medelijden voor hen en vertrouwend op uwe belofte, hunne stemmen gunden.

Afduimen moet ge, Groene Pie, of ge zult met den vinger gewezen worden.

Begin maart 1905 werd dankzij de inspanningen van Baron de Sadeleer door het parlement aan de weduwe van Aloïs De Backer en haar kinderen een pensioen van 2000 fr. toegekend. De Denderbode van 19 maart 1905 kon het niet laten na te trappen naar Pieter Daens en ook naar priester Daens die na het einde van zijn mandaat in 1898 tijdelijk financieel gesteund werd door de vrijzinnigen:

Groene Pie kondigt met zichtbaar genoegen aan dat de Volkskamer op haar budget een pensioen van 2000 fr. 's jaars, onder zekere voorwaarden heeft toegestaan aan de We van wijlen Aloïs De Backer. Geen wonder: nu denkt hij immers niet meer verplicht te zijn duizend franks van zijn parlementaire vergoeding af te staan...

De leus der groene volkspoppers is immers: alles voor 't oordje en alles voor de baat en Groene Pie zal O stellen en alles meedragen! Pilatus Daens heeft wel de 80 zilverlingen opgestreken die de Fransche socialisten voor hem in de logie gebedeld hadden!

Leeuwke

De dood van De Backer en zijn opvolging door Pieter Daens leidde in de Vlaams-Christene Volkspartij tot spanningen tussen de Aalsterse daensisten, de roelanders en Plancquaert. Deze laatste was verbitterd na de verkiezingen van 29 mei 1904 omdat hij eerst naast

de eerste plaats opvolging in Aalst had gegrepen en in Dendermonde naast de afgesproken opvolging in het parlement waar priester Daens, De Backer en Plancquaert een kartel hadden gesloten met de liberalen. De liberaal Van Damme werd lijsttrekker en Hector Plancquaert stond tweede en 1ste opvolger. Wie van beiden het meeste stemmen behaalde zou 3 jaar zetelen en de andere 1 jaar. De Denderbode van 16 juni 1904 verwees naar *Het Recht*, het weekblad uitgegeven door Hector Plancquaert:

Leeuwke Plancquaert, Volksvertegenwoordiger, *Het Recht* kondigt als een grrroot nieuws aan, dat er een accoord bestaat tusschen M. Van Damme, Liberaal, te Dendermonde tot volksvertegenwoordiger verkozen en Leeuwke Plancquaert, die de tweede voorkwam op de lijst der liberalen kandidaten. Naar luid van dit accoord zou deze die het meeste voorkeurstemmen bekwaam drie jaar zetelen en de andere één jaar. M. Van Damme die gekozen werd zal dus, na drie jaren, zijn ontslag nemen en voor het laatste jaar door M. Plancquaert vervangen worden. Dank aan de liberalen zal Leeuwke Plancquaert een jaar ter Kamer zetelen en dat zal, volgens 't *Recht*, eene gebeurtenis zijn die in onze geschiedenis als een wonder zal aangeboekt worden. En dan, zegt 't groen orgaan, zullen er drij democraten

80

ter Volkskamer zetelen... Drij op 166 !?! Maar zal Pie Daens die dank aan een ellendingen kiestruk als verkozen werd uitgeroepen wel ooit ter Volkskamer zetelen? Dat is nog niet definitief beslist en er is sterk aan te twijfelen. De kiesomkoperij is immers onbetwistbaar.

Binnen twee jaren is pater Daens aan herkiezing onderworpen en zal hij groot gevaar lopen zijn zetel te verliezen daar men dan meer en meer zal ondervonden hebben dat het slechts door volksopperij is dat hij, over twee jaren, er in gelukt is 't vertrouwen der hopplanters te winnen.

't Zou dus wel kunnen gebeuren dat Leeuwke Plancquaert in 1907-1908 gansch alleen ter Volkskamer de groene socialisten zou vertegenwoordigen!

De liberaal Van Damme weigerde in 1907 het afgesloten akkoord te honoreren en Plancquaert greep naast zijn parlementair mandaat voor 1907-1908. Plancquaert, de leeuw onder de christen democraten, die aan alle parlementsverkiezingen deelnam, doch op steeds verschillende plaatsen, werd nooit verkozen. Zijn leidende rol in de *Vlaamsch-Christene Volkspartij* werd overschaduwed door ideologische conflicten en persoonlijke rivaliteit.

Samen in het parlement

Dat beide broers Daens samen zetelden is minder bekend. Na de verkiezingen van 26 mei 1904 voegde Pieter zich bij zijn broer Adolf in het parlement. Pieter had noch het redenaarstalent, noch de intelligentie, noch de strijdvaardigheid van zijn broer. Hij sprak zoals hij schreef in *De Werkman*, het waren geen redevoeringen, maar tussenkomsten waarin hij smeekte en pleitte voor de belangen van de kleine man. Hij sprak in de Kamer consequent Nederlands ondanks alle spot en wrevel van zijn Vlaamse en franstalige collega's. Pieter Daens zetelde van 1904 tot zijn dood op 26 maart 1918. Het was zijn verdienste dat het daensisme de eerste wereldoorlog overleefde.

Zijn broer Adolf daarentegen sprak na zijn verkiezing in 1902 in Brussel meestal enkel nog Frans. Hij bleef er wel van overtuigd dat de taalstrijd nodig was om de Vlamingen uit hun geestelijke en stoffelijke ellende te tillen. Priester Daens legde in de zittijd 1904-1905 het allereerste wetsvoorstel neer voor de vervlaamsing van de Gentse universiteit.

Maar zijn werk als parlementariër was moeilijk: de katholieken behandelden hem als een onwaardige priester en de socialisten steunden hem vooral wanneer hij het episcopaat aanviel.

Opnieuw het Vaticaan

Sinds de Romereis van Priester Daens in mei 1895 ontspan zich tussen de kerkelijke overheid en de leiders van *De Christene Volkspartij* een schimmig machts spel. De partij beriep zich op de goedkeuring van het Vaticaan alhoewel er toen al tegen priester Daens een afkeuring was uitgesproken die officieel niet werd bekendgemaakt. De encycieliek van 18 januari 1901 *Graves de communi* was onrechtstreeks een duidelijke kritiek op het daensisme. Deze encycieliek aanvaardde het woord *christen democratie* niet als politiek systeem, maar enkel als *weldoende christelijke actie voor het volk* en stelde dat deze onderworpen was aan het bisschoppelijk gezag. De verkiezing van de gebroeders Daens, de groeiende aanhang van priester Fonteyne en de aangekondigde intrede van Plancquaert veront-rustte de katholieke partij en de kerkelijke overheid. Zij oordeelden dat Rome diende in te grijpen en een Vaticaanse brief werd opgesteld waarin de *twee chefs* Daens en Fonteyne publiekelijk werden veroordeeld. Staatssecretaris Merry del Val liet bij de aartsbisschop een brief betekenen waarin Daens en Fonteyne onomwonden werden veroordeeld door de paus. Deze

De Volkseeuw, zondag 9 april 1905 - DADD, Aalst.

De Volkseeuw

9 april 1905

Aan zijne eminentie
den Cardinaal Goossens,
Aartsbisschop van Mechelen.

Hoogsteerweerde Eminentie,

Goed gevonden hebbende ons bij middel der Druipers den brief te laten kennen van den Cardinaal-Sekretaris Merry del Val, zal Uwe Eminentie het ons niet kwade duiden, zoo wij van hetzelfde middel gebruik maken voor het recht van antwoord dat aan elke beschuldigde toekomt.

Over eenige jaren, wanneer Priester Daens voor de eerste maal Afgeveerdigde was ter Staten-Kamer, geliefde het Uwe Eminentie hem op zekeren dag te zeggen: 'Ik zegen U als de Vertegenwoordiger der Christene Democratie'. Dat gebeurde te Brussel ter Dekenij van Sinte Goedele, na eene gekende Meeting die hij met de Christene Democraten van Brussel in een zaal der Fabriekstraat gegeven had. Om getuigenis der Waarheid te geven, moest ik voor God verklaren dat ik sindsdien in niets veranderd ben. Wij verdedigen hetzelfde democratisch programma, wij hebben te strijden tegen dezelfde tegenstrevers, en wij betrachten hetzelfde doel: de stoffelijke en zedelijke verheffing van ons Vlaamsche Volk. Hoe is toch de zegening van destijds, vandaag in veroordeling veranderd? Op die vraag is dit antwoord alleen mogelijk: 'Onze vijanden zijn alvermogenend en drukken ons ter neder onder het gewicht van hunne lasteringen, van hunnen haat en van hun geld; ik versta door vijanden zekere Belgische Bewaarders'.

Wij zouden dus om drij redenen veroordeeld zijn.

En eerstens, wij zouden ongehoorzamen zijn en weerspanningen. Hoe dikwijls nog zullen wij de eerlijke verklaring moeten herhalen, die wij al zoo dikwijls en zoo uitdrukkelijk gedaan hebben! Wij zijn van harte aan onze Geestelijke Overheden onderworpen in alles wat den Godsdienst aangaat. Wat wil men meer? Of berooft ons misschien onze hoedanigheid van Christenen of zelfs van Priesters van onze rechten als Burgers, rechten welke de Apostel St-Paulus zoo kloekmoediglijk voor de Romeinsche Rechtbanken vereischte, wanneer hij uitriep: *Civis Romanus, ik ben Burger van Rome.*

Men verwijt ons ten tweede dat wij tusschen de gelovigen tweedracht zaaien. Ziedaar een lastering zo dwaas als hatelijk. Wij geloven in ons Democratisch Programma. Dat men in dit programma ons een enkel punt aanwijze, dat niet overeenkomstig is met de rechtveerdigheid. Men zal het niet kunnen. 't Is dus voor de rechtveerdigheid dat wij strijden en voor de rechtveerdigheid strijdende, verre van tweedracht te zaaien, werken wij aan de herstelling van den zoo diep geschokt en maatschapelijken vrede. Ziedaar dan de twee eerste tot niet gebracht.

Men voert er eene derde aan, en naar het schijnt niet de minst gewichtige. Wij zouden dus, in den strijd voor onze Volkspartij, ten onrechte het Oppergezag van den Heiligen Stoel hebben ingeroepen. Wij zullen

het zonder omwegen bekennen: wij dachten dat de Maatschappelijke Wereldbrief van Leo XIII, *Rerum Novarum*, gemeenzaam goed geworden was, om zoo te zeggen erfgoed aller Christenen en dat het toegelaten was, aan ons ook, dit gezag in te roepen bij de verdediging van ons Maatschappelijk Programma. Maar vermits de Cardinaal-Staatssecretaris van Rome het ons ten verwijte maakt, in zake de Onderrichtingen de Wereldbrieven van den Heiligen Stoel te hebben ingeroepen, zullen wij voortaan, uit eerbied voor zijnen wil, afzien van dit gezaghebbende betoog. Wij zullen van de Wereldbrieven niet meer spreken, ons voortaan nog alleen wapenende met de bewijsvoeringen ontleed aan de Rechtveerdigheid, de Waarheid en 's Volkswelzijn. Zoo doende zal men ons niets meer te verwijten hebben.

Daarenboven, wij hebben het natuurlijk en het goddelijk recht ons te noemen en te blijven, Catholieke Christenen, van herte gehecht aan de Goddelijke Kerk van Christus, wat ons niet beletten kan vrije Burgers te wezen.

Van Uwe Eminentie de zeer ootmoedigen en zeer onderdanige Dienaren

A. Daens, Priester
Fl. Fonteyne, Priester

Vaticaanse brief verscheen in de katholieke kranten van 31 maart 1905. Hij werd op zondag 2 april voor-gelezen op alle kansels in België en per bisdom voor-zien van de nodige toelichtingen.

In *De Volkseeuw*, het partijblad van De Christene Volkspartij in Brussel, publiceerden priester Daens en Fonteyne een open brief aan kardinaal Goossens als reactie op hun Vaticaanse veroordeling. Adolf Daens werd als priester opnieuw geconfronteerd met de ver-scheurende keuze die hij maakte op 1 oktober 1894: bij de lijstvorming van *De Christene Volkspartij* had hij gekozen voor het *Christene* in plaats van het *Katholieke* zoals hij schreef aan pastoor Springels van Kerksken. Het *Christene* stond voor de *stoffelijke en zedelijke ver-heffing van ons Vlaamsche Volk*, schreef hij in zijn reactie aan Kardinaal Goossens, het *Katholieke* beschouwde hij als *Onze vijanden zijn alvermogenend en drukken ons ter neder onder het gewicht van hunne lasteringen, van hunnen haat en van hun geld; ik versta door vijanden zekere België-sche Bewaarders*

Smid Lambrecht reageerde op zijn volkse manier in dezelfde krant. Voor hem was de veroordeling geen verrassing, ze was al lang voorbereid in kerkelijke kringen om de *Christen Volkspartij* uit te schakelen. In zijn ogen lag het volk niet wakker van de pause-lijke banbliksems en deden die enkel het respect voor priester Daens en Fonteyne stijgen.

Rondom den brief van Kardinaal Merry de Val.

Op 25 December l.l. woonden we met eenige vrienden in Brussel een kerstfeest bij en toevallig kwamen we daar in kennis met een hevigen Bewaarder, die er het haantje vooruit schijnt te zijn. Sprekende van onze vooruitgang in het arrondissement Brussel, zegde deze verzekerd te zijn, dat dit welhaast zou ingetoomd worden, want dat invloed hebbende personen bezig waren met te onderhandelen met Monseigneurs en zelfs te Rome om nogmaals de openbare afkeuring van Priester Daens en Fonteyne te verkrijgen en die altoos volgens hem den genadeslag moest geven aan onze werking bij de boeren waar we het meest aanhangers tellen.

Wéinig of geene aandacht werd er op geslagen en het is enkel deze week dat men mij het feit heeft herinnerd dat zich nog zou moeten vernieuwen 't naaste jaar voor de kiezing. Wat snullen aan te zien en tevens hoe nadeelig voor den Godsdienst, het Pauselijk gezag in te roepen om

een veroordeelde politiek van onrecht en laster in zwang te houden!

Want men heeft nu zondag overal 'dit briefje' zegt ons Volk, afgelezen. Welnu, niettegenstaande vele Priesters er op drukken om de stilzwijgendheid te bekomen, was 't op gelach dat de lezing onthaald werd en na de Mis ging men in den Anker of de Kroon om 'nen borrel. Men sprak over den brief net als over de duiven en goed weer, en 't was al. Neen, want men maakt zonder het te weten eene goede propaganda voor ons door die lezing, want wij hoorden reeds de bemerking maken dat er zeker Priesters waren die gereed stonden de Democratie bij te springen en men hoogerhand ongerust werd; van eerbied of zoo iets waarmede vroeger de Bisschoppelijke brieven werden bejegend, is er geene spraak meer, en dat is de schuld der Conservateurs, die sinds 10 jaar nog niets gedaan hebben dan geschermd met Nota's, Bisschoppelijke brieven en mandementen en de stilzwijgende goedkeuring der Kerk-overheid, die openlijk medestrijdt aan de zijde der kapitalisten tegen het arbeidende Volk.

Wat ons aangaat, denkt men door zulke middelkens onze werking te beletten of de HH. Daens en Fonteyne te ver-lagen in de oogen van het Volk? Men heeft het deerlijk mis, intengedeel, het zal een spoorslag zijn nog meer vooruit te gaan en hoe meer men tracht onze twee Demokratische Priesters te treffen, des te meer stijgen ze in achting bij de verdrukte landbouw- en werkersklasse.

Frans Lambrecht

Gedenkteken De Backer

Smid Lambrecht kreeg gelijk, de daensisten lieten de veroordeling door de kardinaal niet aan hun hart komen. Op zondag 30 april werd op het kerkhof van Denderhoutem het gedenkteken van advocaat De Backer ingehuldigd. Het werd betaald met centjes en kwartjes van francs van honderden daensisten en roelanders. Er werd verzameld aan de herberg *De Barreel op de kasseide Ninove – Denderhoutem*, duizen-den gewone volksmensen begeleid door talrijke muziekmaatschappijen woonden de plechtigheid bij. Op het dorpsplein sprak de jonge Albert Van den Bruelle de menigte toe. Priester Daens, priester Fonteyne en anderen brachten op het kerkhof hulde aan de overleden partijgenoot. Het was een van de grootste daensistische samenkomsten ooit en op bevel van de burgemeester werd de toegang aan een massa aanwe-

HULDE
 DER
 CHRISTENE
 DEMOCRATEN
 AAN
 HUNNEN VRIEND
 ADV. DEBACKER,
 IN LEVEN
 VOLKSVERTECENWOORDIGER
 VOOR HET
 ARRONDISSEMENT
 AALST
 ———
 1900 - 1904.

HERINNERING
 aan de overlijden van den geleerden A. DE BACKER
 te Denderbinnen, den 26 April 1904.
 (Erfgoed - ontwerp van H. Gelynsse, Denderbinnen, Namen)

HERINNERING

zigen tot het kerkhof verboden en door rijkswachters te paard belet.

De Denderbode van 7 mei 1905 schreef een uitvoerig negatieve bijdrage over deze plechtigheid, dreef de spot met de veroordeelde priesters Daens en Fonteyne en noemde hen voortaan *dominés*:

Bij de onthulling van den grafzuil, speelden de muzieken op 't voorplein treurmarchen. Voegen wij er ook bij dat de twee dominés een gebed zegden in 't latijn. Dominé Daens was wat ongesteld of ziekskes en kon zijne lijkrede niet uitspreken maar ze werd gedrukt en rondgedeeld. 't Is een aaneenschakeling van leugens en schijnheiligheid. Wat hij van wijlen M. De Backer zegt is voor al wie hem gekend hebben, juist het tegenovergestelde van de wezenlijkheid. Wellicht heeft Dominé Daens zich door spotternij willen wreken, want 't is van algemeene bekendheid dat M. De Backer hem in 't geheel in 't harte niet droeg. Nadat Dominé Fonteyne en advocaat Slap uit den Anderenbroek nog eenige woorden tot de aanwezigen hadden gesproken, was de comédie geëindigd.

Groene Pie vroeg aan den Burgemeester om 't volk op 't Kerkhof toe te laten maar hij werd afgeschept en hij trok er van onder juist lijk Azor die een schop heeft gekregen. De aanwezigen zijn dan bij groepjes op 't Kerkhof toegelaten geworden. Domme Daens sprak eenige woorden in eene herberg en Snotvink Van den Bruelle zeeverde wat van door eene venster op 't dorpsplein.

Bij de terugkeer van 't Kerkhof speelden de muzieken blijde pas-redouble's.

Ook de daensisten van Kerksken waren massaal aanwezig. Hun voorman Jozef Callebaut was zeer gelukkig met het indrukwekkend huldebetoon aan zijn dierbare vriend Aloïs, maar tegelijkertijd erg bedroefd over de interne afrekeningen in de partij. Na de pauselijke veroordeling van *De Christene Volkspartij* en haar leiders priester Daens en Fonteyne verkeerde de partij in diepe crisis. Medestanders van het eerste uur keerden haar de rug toe. De mentor van De Backer en de stichter van de roelanders en *De Christene Volkspartij*, Jan-Baptist Van Langenhaeke, ging persoonlijk aan bisschop Stillemans zijn breuk met priester Daens mededelen, in ruil voor een volle aflaat volgens Hector Plancquaert.

Petrus Van Schuylenbergh, uitgever van het partijblad *Klokke Roeland*, stapte over naar de Katholieke Werkmanskring en nam de titel *Klokke Roeland* mee, dat

een sociaal en progressief blad bleef zonder verdere bindingen met de daensisten. Van Schuylenbergh had ooit de drukkersstiel geleerd bij Pieter Daens en werd nu zijn voornaamste concurrent. Hij verliet naar eigen zeggen *De Christene Volkspartij* uit *gewetensbezwaren* na de brief van kardinaal Merry del Val, maar volgens Jozef Callebaut was de ware reden dat hij naast de opvolging van De Backer had gegrepen, opvolging die door Pieter Daens werd ingevuld.

Na de plechtigheid op het kerkhof hield de partijtop crisisberaad in het partijlokaal bij Camille Van Den Brempt op het dorp te Denderhoutem. Priester Daens was lichamelijk en mentaal een gebroken man. Tien jaar na zijn bezoek aan Rome in mei 1895 werd hem nu de eindafrekening gepresenteerd. Ondanks het enthousiasme en de strijd lust van de duizenden aanwezigen was de partijleiding ten einde raad. Hoe moest het verder? Er was wat verontwaardiging in de liberale en socialistische kranten, maar verder stonden ze alleen. Enkel Hector Plancquaert bleef strijdvaardig en legde als vrijzinnige het document van Rome naast zich neer. Hij schreef in zijn krant *Het Recht*:

Zullen we nu dood zijn? Wij geloven het niet, we zijn zelfs zeker van 't contrarie; nooit werd een beweging gesteund op zulke rechtvaardige grondbeginsels als De Christene Volkspartij, als de kopstukken ervan maar voorts doen en volhouden.

En dat deden ze: ondanks alles keerden de leiders en aanwezige daensisten huiswaarts met de overtuiging dat voor priester Daens en *De Christene Volkspartij* de overwinning nakend was. Onder de leiding van Jozef Callebaut keerden ze zingend terug naar Kerksken, luid klonk de laatste strofe van den groene strik met de profetische woorden:

*Ziet Priester Daens, hij kan zooveel verdragen,
voor 't geen hij strijdt en voor eenieders dank.*

*Zij zullen het later wel beklagen,
die affronteeren zoo eenen braven man.*

*En laat ons al te samen zingen:
vivat Pastoor Daens met eerbied en fatsoen.*

*En laat ons al te samen dansen,
springen, daarom hebben wij 'ne groene strik vandoen.*

Parlementsverkiezingen van 27 mei 1906

Bij de verkiezingen van 27 mei 1906 was uittredend volksvertegenwoordiger priester Daens opnieuw kandidaat in het arrondissement Brussel. Als antwoord op de aanhoudende laster en beschuldigingen in de katholieke pers schreef hij in *Het Land van Aelst* van zondag 6 mei 1906 een artikel met de titel *Wie zijn de ware en trouwe Democraten?* Hieruit enkele citaten:

Welhoe! Wij, Christene Democraten, die aan onze Vlag en aan ons Programma van 1893 zijn getrouw gebleven, die alles hebben geslachtofferd in den strijd voor de heilige Volkszaak, wij zouden onze Partij en ons Vlaamsch Volk verraden, ja zelfs verkocht zijn (verkocht! Brandt dat woord in den mond van den Verrader niet?), voor geld verkocht aan Geuzen en Vrijmetselaars! En waarom zouden wij de verkochten zijn? Omdat wij gebleven zijn hetgeen wij waren van den beginne af en hetgeen wij moeten zijn om niet opgeslorpt en verslonden te zijn door de Katholieke Bewaarderspartij, namelijk een zelfstandige Vrije Volkspartij, onafhankelijk van alle andere politieke Partijen?...

De Verrader raast ook van aanslag tegen den Godsdienst, als of wij, vrije Christene Democraten, de vijanden waren geworden van het Katholieke Geloof onzer Voorouders. Vijanden van 't Katholiek Geloof. Weet de Verrader dan niet meer dat de vrije Christene Democraten overtuigde en getrouwe Christenen zijn, uit der harte gehoorzaam aan de Kerkelijke Overheid in alles wat den Godsdienst aangaat, maar dat zij op politiek en stoffelijk gebied, het recht en de plicht hebben vrije Burgers te zijn, volgens het woord van Christus: 'Geef aan God wat God toekomt, en aan den Keizer wat den Keizer toekomt' - onfaalbaar en Goddelijk woord dat het onderscheid der twee Machten, geestelijke en tijdelijke Macht – heeft gesticht en den waren Vrede in de Maatschappij heeft gewaarborgd...

Het is dus hoogst nuttig voor ons Christen volk en bijgevolg voor de Godsdienst ook dat er in de Kamer 5 of 6 vrije Christen Democraten zetelen die van den eenen kant al de rechten der Katholieke Kerk zullen verdedigen, en van den anderen kant de verwezenlijking eischen van ons Volksprogramma waarin de redding en de welvaart besloten ligt. En dat zal in 't kort gebeuren tot spijt van al de Verraders die aan 't einde (want dat is het laatste lot der Verraders) door al de Partijen als vuiligheid zullen verworpen worden.

Priester Daens
Volksvertegenwoordiger

Zoals bij iedere verkiezing verliep de Brabantse lijstvorming moeilijk. Een verbond van de daensisten met de Brusselse Vlaamsche Volkspartij van Maurits Josson mislukte op het laatste ogenblik wegens sterke persoonlijke en ideologische verschillen.

De twee pauselijk veroordeelde priesters bundelden hun krachten: Daens werd lijsttrekker en Fonteyne lijstduwer en eerste opvolger. Als vertegenwoordiger van de sterke steenbakkersvakbond stond Frans Lambrecht uit Outer op de tweede plaats. Hij was in Brabant een populaire figuur, verbleef er regelmatig en huurde een kamer tussen 1898 en 1904 aan het Noordstation. Hij nam deel aan de verkiezingen in Brussel vanaf 1896 (5.876 stemmen) en in 1900, 1902 en 1906. De daensisten waren zegezeaker, geloofden zelfs twee zetels te zullen behalen.

Zij waagden de strijd tegen Kerk en staat maar haalden slechts 8.631 (3.09%) op een totaal van 279.206 geldige stemmen; de *Brusselse Vlaamsche Volkspartij* behaalde 1.284 (0.46%) stemmen. Dit was voor priester Daens en Smid Lambrecht een verkiezing teveel en betekende het einde van hun politieke loopbaan.

De koude smid

Frans Lambrecht keerde totaal leeg gestreden terug naar zijn geliefde Outer. Hij was een gebroken man, het heilige vuur waarmee hij vroeger tijdens zijn toespraken iedereen begeesterde was verdwenen. Hij werd ernstig ziek en dankzij priester Daens kon hij een maand rust nemen in Blankenberge. Hij leek wat hersteld maar bleef toch weemoedig. Zijn vrienden die hem bezochten moedigde hijzelf aan met de woorden: *uit mijn verdorde beenderen zal een zaad komen van nieuwe Democraten.*

Smid Lambrecht overleed op 29 oktober 1906, hij was 48 jaar. Zijn hele leven had hij gewijd aan de strijd voor *De Christelijke Volkspartij*. Op zaterdag 3 november werd hij begraven. Aangezien priester Daens was weerhouden wegens ziekte werd de menigte op het kerkhof toegesproken door Pieter Daens. Hij kondigde aan dat in de lente een gedenkteken op het graf van hun dierbare vriend zou ingewijd worden.

Het werd een mensonterende bedoening. Het gemeentebestuur van Outer weigerde grondafstand aan

Kiezers van Brabant

Stemt onder

N° 3

VOOR DE LIJST VAN
Priester Daens
 EN DE
 Christen Democraten

PAST WEL OP :
*Een puntje zwart gemaakt aan
 't hoofd der lijst, en dat is al.*

Men mag slechts één puntje
 zwart maken op **EEN** STEMBRIEF;
 die meer dan een puntje aan-
 raakt, maakt zijnen stembrief
NIETIG.

KIEZERS

VAN 'T ARRONDISSEMENT BRUSSEL !
 Het oogenblik is plechtig.

Twee zaken moeten geschieden : het Conservatief Mi-
 nisterie moet onver, om zijne ongerechtigheden en zijne
 machteloosheid,

en een nieuw Gouvernement moet worden tot stand
 gebracht, dat aan 't Land rechtvaardigheid en vrede zal
 schenken.

Rechtvaardigheid, geen dwang — Vrede geen noode-
 loos oorlogsgedrijf — dat wil het Volk.

Rechtvaardigheid en vrede, ziedaar ook het kort begrip
 van ons democratisch programma.

En dat programma zal de Christen Volkspartij aan de
 Regeering van morgen weten op te dringen, indien zij
 't getal Vertegenwoordigers bekomt waarop zij recht heeft.

Volksmannen van 't Arrondissement Brussel !

Van u hangt het dus af. Doet op 27 Mei uw plicht,
 gelijk uw gezellen uit West-Vlaanderen en andere gewes-
 ten zich gereed maken het te doen, stemt boven de lijst
 N° 3.

En het land zal U de twee gebeurtenissen te danken hebben
 waarnaar het verlangt : den val van 't reactionnair Minis-
 terie en den zegepraal van rechtvaardigheid en vrede.

3

Zoo zult gij
 stemmen

DAENS
LAMBRECHT
VAN DEN BOSSCHE
VAN REEPINGEN
STERCKX
BECKERS
DEKENS
VASTELS
EECKHOUDT
LEFÉVRE
DERYCKER
VAN DEN BRANDEN
FONTEYNE
PLAATSERVANGERS :
FONTEYNE
LAMBRECHT
VAN DEN BOSSCHE

Onthulling van het Gedenkteeken Smid LAMBRECHT.
(Ninove, 1 December 1907).

Th. Pauwels, Editeur, de Damier, 4, Brussel

24704

HULDE DER
CHRISTENE DEMOKRATEN
AAN HUNNEN LEIDER
SMID LAMBRECHT
IN LEVEN BESTUURDER DER
VRYE KLOK
1858 - 1906

HULDE DER
CHRISTENE DEMOKRATEN
AAN HUNNEN LEIDER
SMID LAMBRECHT
IN LEVEN BESTUURDER DER
VRYE KLOK
1858 - 1906

De *Christene Volkspartij* voor de oprichting van een gedenkzuil. Er werd toen grond aangekocht op het kerkhof van Ninove en de kist met het lichaam van Smid Lambrecht werd in Outer ontgraven en daarheen gebracht. *De Werkman* van 15 februari 1907 schreef:

Monument Lambrecht. De Vrienden en Partijgenooten die onze bladen lezen, zullen met verontwaardiging gelezen hebben dat we verplicht zijn geweest het lijk van onzen betreurden Hoofdman te ontgraven en over te brengen naar het kerkhof van Ninove; deze pijnlijke formaliteit vermeerderd de werking en bijzonderlijk de Kosten van het inrichtingscomiteit; dat de vervolging ons opbeure in de inzameling der stortingen voor een gedenkteeken. Een dringenden oproep tot de Vrienden in het bezit van lijsten, deze te volledigen en zoo haast mogelijk terug te zenden aan den Schatbewaarder. Men vergete het niet. In September plaatsen wij het Gedenkteeken Lambrecht. Het Comiteit.

Om de bijkomende kosten te dekken werd door het inrichtend comité een postkaart uitgegeven. Op 1 december 1907 werd onder massale belangstelling Smid Lambrecht een tweede maal begraven. Uiteindelijk zou hij op 19 augustus 1978 symbolisch terugkeren naar zijn geboortedorp. Op initiatief van het Davidsfonds Outer en met medewerking van het stadsbestuur van Ninove werd de gedenkzuil overgebracht naar het Kerkplein van Outer en werd de dorpskern omgedoopt tot de Smid Lambrechtstraat. *Ere wie ere toekomt!*

Het aanschijn van de dood

Na de verkiezingsnederlaag van mei 1906 was priester Daens een gebroken man. Hij vond onderdak bij zijn broer Pieter en werd weer verkoper van wijn en olijfolie.

Politiek was hij nog weinig actief. In *L'Avant-garde* van januari 1907, het maandblad van de Luikse christen democraten, bevestigt hij zijn geloof in een onafhankelijke christene volkspartij:

Wat mij betreft, werd mijn overtuiging met de jaren vaster, niettegenstaande alle vervolging en alle nederlagen: om een gelovig volk te redden is een vrije, onafhankelijke christen volkspartij noodzakelijk, gescheiden van de conservatieve

katholieke partij. En al mogen de conservatieve katholieken mij dat als een misdaad aanrekenen, ik ben ervan overtuigd dat de goede rechtvaardige God mij vergiffenis zal schenken.

De pauselijke veroordeling door de brief van staatssecretaris Merry del Val had maar één doel: het neutraliseren van priester Daens en het vernietigen van *De Christene Volkspartij*. Eind januari 1907 werd Daens ernstig ziek. Op 29 januari trok hij in bij zijn nicht Maria Delafortrie-Daens in de Molenstraat, hij wilde biechten en de laatste sacramenten ontvangen. De drie voorwaarden van Bisschop Stillemans werden op 31 januari 1907 in het Frans voorgelezen aan zijn ziekbed door onderpastoor Van den Abeele:

Ik betreur de ergernis die ik heb gegeven door mijn ongehoorzaamheid tegenover de bisschop en de Heilige Stoel. Ik betreur zolang onder suspensie te zijn gebleven en niets te hebben gedaan om hieraan een einde te stellen. Ik verzaak aan iedere politieke manifestatie bij mijn begravenis.

Priester Daens betuigde zijn instemming met een hoofdknik, sprak zijn biecht en ontving de laatste sacramenten. In schijn waren bisschop Stillemans en priester Daens verzoend; deken Roelandts van Aalst echter misbruikte de hoofdknik van de verzwakte Daens om een breuk te forceren met *De Christelijke Volkspartij*. De volgende dagen verzamelde en publiceerde de deken een reeks verklaringen van Daens waarin die afstand nam van zijn politiek verleden.

Op 3 februari 1907 vergaderde de *Vlaamsch-Christene Volkspartij* in Brussel; voorzitter priester Daens kon niet aanwezig zijn. De deken bezorgde per expreszending een brief van priester Daens aan het partijbestuur waarin hij verklaarde:

Katholiek priester, willende gehoorzamen aan mijn bisschop, wiens inzichten overeenkomen met die van de Heilige vader, verzoek ik de algemene vergadering van De Christene Volkspartij, mij niet meer te verkiezen als voorzitter of ere-voorzitter.

Of priester Daens ook geknikt heeft bij het opstellen van deze verklaring is niet geweten, maar de volgende dag werd de brief gepubliceerd in *Le Patriote*. Het was

*De werkman, vrijdag 15 februari 1907
DADD, Aalst.*

de start van een verwarrende twist rondom de vraag of Daens afstand had genomen van zijn partij en politiek verleden. Het gebeuren beroerde de Belgische pers tot bij de dood van Daens. Volgens de katholieke pers had Daens zijn dwaling ingezien en was hij teruggekeerd naar de katholieke partij. Voor de liberale pers was het een enige gelegenheid om het belang van de scheiding tussen Kerk en staat te beklemtonen en de meedogenloze reacties van de katholieke Kerk tegen haar priester Daens aan te klagen. De socialistische pers had geen begrip voor de houding van Daens en zijn partij en hoopte dat dit debacle van *groene* socialisten *rode* zou maken.

Pieter Daens reageerde in een pamflet tegen de valse berichten over zijn broer in de katholieke pers. *De Werkman* van 15 februari 1907 wijdde hij haast volledig aan de verdediging van zijn broer. Hierbij de eerste en laatste paragraaf:

Priester Daens heeft zich bekeerd! Hij heeft alles herroepen! Die woorden loopen rond in de Katholieke Drukkers;

de Konservateurs rijden en rotsen, leuren en zeuren met die woorden. ...

Demokraten, het zijn wreede Dagen van List en Valsheid, de Leugens vliegen in de lucht; maar de Waarheid zal volgen: wat God bewaart, is wel bewaard; na lijden zal verblijden komen; de Strijd gaat voort; kloekmoedig en eendrachtig, tot Heil van 't Volk.

Aalst, 9 februari 1907

Pieter Daens, Volksvertegenwoordiger.

De perikelen over de zogenaamde bekering van priester Daens werden verder uitgevochten in de pers en leidden tot een breuk tussen de broers. Adolf maakte Pieter het verwijt dat hij leugenachtige berichten verspreidde over het ontvangen van de laatste sacramenten en Pieter beschuldigde Adolf ervan dat hij *De Christene Volkspartij* wilde opnemen in de *Katholieke Partij*.

Hector Plancquaert maakte gebruik van de wederzijdse beschuldigingen van de broers om zijn invloed

90

Priester Daens op zijn doodsbed

Slaaf noch Bedelaar mag de Werkman wezen, Hij moet een Vrij en Welvarend Man zijn.

Woorden van Priester Daens.

Priester Daens

Na hem zestien jaar bevochten te hebben, bespot, gebroodroofd, in beeldtenis verbrand, opgehangen, de beenen afgekapt, nu, dat hij berecht is en ziek te bedde ligt, zijn vervolgers en vijanden willen hem, zijn Gedachtenis, zijn Volkspartij, zijn Familie onteeren en aan den algemeen haat prijs geven.

In de vinnigste zielesmart moet ik, zijn Broeder recht staan en spreken tegen de ongehoorde valschheden, verspreid in al de gazetten der wereld, want tegenwoordig schrijft men reeds tot in Amerika dat Priester Daens de vrije Kristen Democratie verloochend heeft.

Welnu, dat is *valsch, valsch*, al wat de gazetten schrijven is VALSCH.

Zondag na d'Elf-uren-Mis waren wij bij hem met twee Leden der Familie die gehoord hebben dat hij zegde : Ik heb maar *EEN ENKELEN INTERWIEUW* onderstaan en er zeer weinig gezegd.

VALSCH is het dat hij, den nacht als hij in stervensnood was, den Priester heeft doen roepen ; hij zegde : Ik ben heel gerust en heb over korten tijd te Brussel gebiecht. Ja hij was lastig en gram, als men zegde dat een Onderpastoor ging komen.

VALSCH dat Priester Daens ons huis verlaten heeft met opzet ; neen, hij was zeer bevangen op zijnen adem, meinde naar Nizza te gaan, en in zijn hoofd stekende dat hij een zeer groote kamer moest hebben met vensters naar 't Zuiden, zoo is hij eensklaps weggegaan.

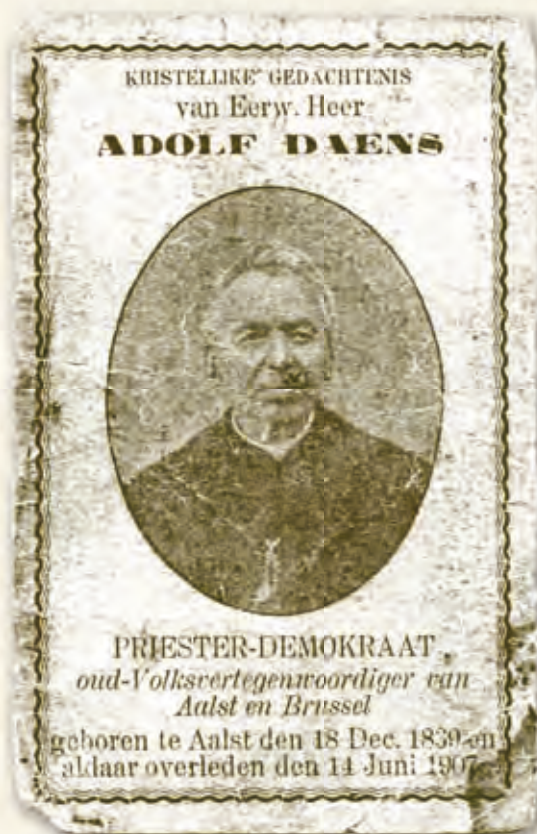
VALSCH is het dat ik gezegd heb : Broeder, gaat gij onze 17jarige Werking verloochenen ? NEEN, er is daar niets van ; ik heb gezegd : Wij mogen gerust voor God verschijnen met ons Kristene Volkspartij... Waarmee hij volkomen instemde, en met de grootste gerustheld de Dood zag naderen ;

VALSCH is het, dat Priester Daens iets verloochend heeft of iets afgezworen van het Programma der Kristen Volkspartij ;

VALSCH dat hij voor zijn Berechting de Formuul van Verloochening heeft aanvaard ; dien donderdag 31 Januari is men er twee maal meê afgekomen ; tweemaal was de vaste antwoord : Ik teeken niets ! Rond 4 ure was het laatste oogenblik nabij ; dan keerde men terug ; Priester Daens moest niets doen dan een toestemming geven met zijn hoofd, als men in 't Fransch voorzegde : Indien ik, als Priester, ongehoorzaam geweest ben aan mijnen Bisschop, ik vraag er Vergiffenis over.

HET IS VALSCH, VALSCH dat Priester Daens gezegd heeft : Ik ga voortaan als goede Christen leven ; ik vraag vergiffenis over de verergernis die ik gegeven heb ; ik zal de dagen die mij nog overblijven, doorbrengen met God te bidden, dezelfde genade te schenken aan hen die naar mij geluisterd hebben.

Dat alles is VALSCH, VALSCH, VALSCH ! Dit alles

en macht te versterken en zijn *Vlaamsche-Christene Volkspartij* te laten overleven.

Priester Daens herstelde slechts tijdelijk van zijn hartkwaal en overleed op 14 juni. Hij werd begraven op 17 juni 1907 om 9 uur. Op zijn kist ontbrak, tot ergernis van de christelijke daensisten, de priesterlijke stola. De plechtigheid gebeurde in alle eenvoud in een overvolle Sint-Martinuskerk. Geen muziek, geen vlaggen, een stille mis zonder gezang. Vele daensisten uit Kerksken woonden de plechtigheid bij en gingen mee maar het kerkhof. Politieke toespraken waren verboden. Hector Plancquaert beschreef in zijn krant *Het Recht* het afscheid van priester Daens als volgt:

Eenen aandoenlijken stond, misschien wel den gevoeligsten die ik in mijn leven zag, gebeurde daar. Die 1500 menschen knielden allen neer en al weenende las Petrus Daens luidop een Onzen Vader die door het volk werd beantwoord. Men moest daar een hart van steen hebben om bij zulk schouwspel niet bewogen te zijn. Daarna verliet de menigte in de grootste stilte het doodenveld en begaf zich naar 't lokaal der christene democraten. M. Petrus Daens weigerde het rijtuig dat hem aan 't kerkhof wachtte, zeggende dat hij zijne vrienden te voet vergezeld.

Alle aanwezigen voelden toen de pijn, de pijn daensist te zijn. Een pijn die generaties lang onder de christen

democraten werd doorgegeven. Jozef Callebaut en later zijn familie bewaarde het gebedsprentje van priester Daens als een relikwie, samen met de foto van hun heilige martelaar op zijn sterfbed.

Op het kerkhof van Aalst werd op 13 september 1908 een grafmonument onthuld met een bronzen medallion van priester Daens en de eenvoudige tekst:

Priester Daens, uit vurige dankbaarheid heeft het werkende volk u, martelaar uwer volksliefde, dit gedenkteken opgericht.

De banvloek

Op 3 februari 1907 was tijdens de vergadering van de *Vlaamsch-Christene Volkspartij* te Brussel de brief van deken Roelandts voorgelezen; hierin verzaakte priester Daens aan het voorzitterschap van de partij. Priester Fonteyne werd de nieuwe voorzitter. Op 17 februari 1907 vergaderde de *Vlaamsch-Christene Volkspartij* in Gent. Priester Fonteyne diende zijn ontslag in als voorzitter en werd opgevolgd door Hector Plancquaert. Die vreesde na de verwarrende krantenberichten dat Aalsterse daensisten zouden toetreden tot de katholieke partij. Hij wilde duidelijkheid over de houding van priester Daens en vroeg hem in een brief:

of U Edele De Christene Volkspartij in haar programma en hare werking goedkeurt ofwel afkeurt. Er kwam geen antwoord. De wrijvingen met de daensisten uit Aalst en Pieter Daens namen toe. Priester Daens zelf was de verzoening niet ongenegen.

De *Vlaamsch-Christene Volkspartij* organiseerde op 8 september 1907 een congres. Plancquaert wilde de partij herinrichten buiten Pieter Daens om en nodigde hem en zijn aanhangers niet uit. Ze kwamen echter wel, maar vergaderden afzonderlijk in de Parnassus in Gent. Pittig detail voor de Kerkskenaren: Victor Van der Haegen en Jozef Callebaut reisden als goede vrienden met de trein naar Gent. Victor vergaderde bij de groep Plancquaert, Jozef steunde Pieter Daens. Deze groep beschouwde zich als de erfgenaam van het daensisme en drong met veel kabaal de vergaderplaats van Plancquaert binnen. Na hevige discussie blies Plancquaert de aftocht en stichtte nadien een nieuwe partij. Dit werd een avontuur van slechts korte duur. Als vrijzinnige geraakte hij in een isolement. Op het congres van de daensisten te Denderleeuw in 1909 zocht hij weer aansluiting.

Pieter Daens kwam na de dood van zijn broer als overwinnaar uit het conflict met Plancquaert. De kern van de *Christelijke Volkspartij* bleef gevestigd in de streek van Aalst. Een verzoening tussen Plancquaert en Daens kwam er pas na de verkiezingen van 1912. Het opzet van de kerkelijke overheid om met de Vaticaanse brief van Staatssecretaris Merry del Val *De Christene Volkspartij* te vernietigen was mislukt, de brief gaf haar daarentegen een nieuwe impuls om te overleven in de grote wereldbrand van 1914-18.

15. Katholieken

Vanaf 1890 maakte de maatschappij een zware crisis door. De Belgische industrie had te kampen met een tekort aan afzetmogelijkheden en met hoge werkloosheid. De landbouw kreeg af te rekenen met goedkopere landbouwproducten uit andere werelddelen. De grootgrondbezitters vreesden voor de ontwaarding van hun landbouwgronden. De boeren zagen met de daling van de prijzen hun inkomens slinken. De katholieke Kerk en de toenmalige katholieke partij vreesden de plattelandsvlucht. Als

de verarmde boeren naar de wereldse stad trokken was het gevaar groot dat zij de Kerk de rug zouden toekeren en zouden overlopen naar de opkomende socialistische partij.

Pastoor Constantien Pringels volgde de plaatselijke en algemene politiek op de voet. De pastoor trachtte als zielenherder alle inwoners van Kerksken, katholieken, liberalen, daensisten, groene en rode socialisten in zijn kerk te houden. Hierbij kreeg hij op 20 augustus 1895 steun van onderpastoor Henricus De Proost, professor in het Sint-Jozefinstituut in Sint-Niklaas. Deze zeer sociaal ingestelde priester activeerde verschillende plaatselijke sociale werken. Hij werd afgevaardigde van de maatschappij *Eigen haard* die ongeacht de politieke kleur voor menig Kerkskenaar de financiering van een eigen woning mogelijk maakte.

Op 15 maart 1896 werd in aanwezigheid van Baron de Bethune van Aalst een plaatselijke afdeling van de boerenbond opgericht. De boeren sloten zich massaal aan. Vijfentwintig mannen stelden zich kandidaat als afgevaardigde voor de verkiezing van het Midden-Comiteit te Herzele op 25 april.

De Maatschappij van Onderlingen Bijstand, die opgericht was op 10 juli 1892 en waardoor de protesterende socialisten destijds het dorp waren uitgedreven, werd nieuw leven ingeblazen. Pastoor Pringels schreef in zijn dagboek:

Op zondag 26 april 1896, heb ik het bestuur van den onderlingen bijstand, die op vervallen stond, gedeeltelijk veranderd en den Eerwaarde Heer Braeckman met algemene stemmen doen kiezen als schatbewaarder, penningmeester en schrijver van dit sociaal werk. Het schijnt dat het zijnen bloei zal hernemen.

Gemeenteraadsverkiezing 15 oktober 1899

Na een paar maanden van betrekkelijke politieke rust namen de spanningen tussen de plaatselijke machthebbers, geleid door fabrikant burgemeester Leander Meganck, en de daensisten opnieuw toe. Op 15 oktober 1899 waren er nieuwe gemeenteraadsverkiezingen. De houding van het kerkelijk gezag tegenover priester Daens had de plaatselijke bevolking de

voorbij jaren werkelijk opgedeeld in twee kampen. Ieder kamp had zijn beenhouwer, bakker en melkboer. Veranderen van bakker was voor de buitenwereld gelijk aan overlopen naar de andere partij. Plaatselijk trachtte pastoor Pringels zich buiten het politiek gewoel te houden. Hij hield de kerk in het midden om de daensisten niet te verliezen voor het katholieke geloof.

Op 15 oktober werd de gemeenteraad gedeeltelijk vernieuwd. De vier gemeenteraadsleden (verkozenen van de eerste serie op 17 november 1895): 2 daensisten en 2 katholieken moesten worden vervangen. Na een hevige strijd wonnen de daensisten en behaalden ze de meerderheid. Op hun lijst werden verkozen: Lodewijk Roelandt met 304 stemmen, Jean-Baptiste Vijverman (300) en Jozef Welleman (298). Bij de katholieken werd Egide Wellekens met 287 stemmen herverkozen.

De Denderbode van 19 oktober 1899 berichtte onder de rubriek verkiezingen:
Kerkxken, Roelanders en roode socialisten gekozen maar op 29 oktober kwam er een rechtzetting.

94

Nog de verkiezingen in Kerkxken. Zondag 11, hebben wij gemeld dat te Kerkxken gekozen waren Roelanders en Roode Socialisten. Men heeft ons verkeerdelijk ingelicht en om de waarheidswille zeggen wij heden dat er van geen rode socialisten sprake kan zijn, dat de gekozenen al Roelanders zijn.

De sociale inzet van de daensisten in Kerkxken werd beloofd. Ze behaalden samen met de verkozenen van 1895 (tweede serie) de absolute meerderheid in de gemeenteraad: vijf daensisten tegenover vier katholieken

Voor burgemeester Leander Meganck, die benoemd was tot 1903, was dit een patsituatie. Besturen met een meerderheid van daensisten was geen optie. De katholieken legden op 24 oktober 1899 een klacht neer bij de gouverneur waarbij zij de verbreking vroegen van de verkiezingen. De klacht tegen Victor Van der Haegen, Camille Meganck en Jozef Callebaut verweet de daensisten nogal royaal geweest te zijn met bier en jenever. Tot vóór WO II zou men bij iedere verkiezing in Kerkxken gul omspringen met zelf gestookte jenever om kiezers te overtuigen. Kerkxken was niet voor niets het dorp van de jeneverdrinkers.

Op 31 januari 1900 werd het nieuwe gemeentebestuur geïnstalleerd. Het was de eerste gemeenteraad met een meerderheid van roelanders (daensisten) in de Denderstreek. De verkiezing van een nieuwe schepen zorgde nog voor een verrassing. Er waren twee kandidaten: oud-schepen Egide Wellekens (katholiek) en Frans Coppens (daensist). Groot was de consternatie toen Frans Coppens werd verkozen met zes stemmen tegen drie. De katholieke verkozene Camille Meganck had gestemd voor de daensist Frans Coppens. Hierdoor werd Kerkxken de komende jaren onbestuurbaar. Het schepencollege was bij meerderheid katholiek terwijl de daensisten de meerderheid hadden in de gemeenteraad. Deze situatie werd nog bemoeilijkt door de persoonlijke vete tussen burgemeester Leander Meganck en de 75-jarige Frans Coppens. Alles wat de katholieke burgemeester voorstelde werd verworpen door de gemeenteraad.

Den slechten weg

De daensisten werd een leugenachtige, lasterlijke en gewelddadige kiescampagne verweten. Ze werden door de geestelijke overheid soms op een weinig christelijke wijze behandeld. Bewijs hiervan is een anekdote, typisch voor die tijd. Ze overkwam Frans De Roeck, de auteur van Het lied *De Groenen Strik*. Hij werd het slachtoffer van een conflict tussen daensist Frans Ringoot en onderpastoor Henricus De Proost, die inmiddels op 29 januari 1900 was overgeplaatst naar Rupelmonde.

Frans Ringoot, bakker op het dorp te Kerkxken, riep de hulp in van de bisschop van Gent om 200 fr. terugbetaald te krijgen die De Roeck geleend had door bemiddeling van onderpastoor De Proost. Blijkbaar werd toen door de bevolking nog veel gemakkelijker een beroep gedaan op de geestelijke overheid om tussenbeide te komen in zuiver wereldlijke aangelegenheden. Bakker Ringoot weigerde iedere intrest of afbetaling van De Roeck en dagvaardde onderpastoor De Proost voor de terugbetaling. De bisschop vroeg uitleg aan pastoor Pringels, want De Roeck beweerde dat Ringoot van de nieuwe partij was en alleen maar moeilijkheden wilde creëren met de geestelijkheid.

Herxalen den 24 October 1899.

Wynheer de Gouverneur,

Wij ondergetekenden hierzels der gemeente Herxalen nemen de heer eerbiedige vrijheid te de verbreking der kieking van 15 October 1899 te vragen om de volgende redenen:

1^e De genaamde Victor Van Der Haagen en Camilla Mejanek van Herxalen, hebben Pieter Buijck voor de kieking in den voormiddag twee genover en bier doen drinken. dat het hem onmogelyk was te stemmen, by hooren dat het stem buickje lijns omviel. toen hy er inchtvond. Al de leden van het Stemmen zullen bevestigen.

2^e Een Auguste Moorck die stappen wilde opgaan om te stemmen heeft Joseph bullebaunt hem by de schouders gegrepen en terug naar de herberg gesteward om hem te doen drinken en aldus te beletten zijne stem uit te brengen.

3^e Een der Candidaten Louis Stoklandt heeft ter herberg van Leo Van Der Haagen twee hondred punten bier gegeven, en dit lydens de stemmen van al dese feiten zullen bevestigende getuigenissen gegeven worden.

Wij mogen rechtuit bekennen, Wynheer De Gouverneur dat meer dan vyftig kiezers in dronken toestand zijn komen stemmen.

Gauwaard, Wynheer De Gouverneur onze eerbiedige groeten

J. Van Doorenbergh
J. Jansen.

Het was geen toeval dat onderpastoor De Proost in Rupelmonde op 16 oktober 1900, net toen pastoor Pringels bij hem op bezoek was, een *brandbrief* van de bisschop van Gent ontving. De financiële perikelen tussen Ringoot en Frans De Rouck bleven het dorp beroeren. Volgens de onderpastoor was duidelijk sprake van een politieke afrekening tussen beide partijen:

Rupelmonde 16 oktober 1900
Geachte Heer Sekretaris,

Ik ben verwonderd eenen brandbrief te ontvangen om 200 fr schulden te betalen die ik vroeger als onderpastoor in Kerkxken nooit gemaakt heb.

Ik heb alleenlijk een woord ten beste gesproken voor eenen armen werkmán, (die ik van den verkeerden weg heb geholpen) bij een zekeren bakker van Kerkxken die hem dan 200 fr geschonken heeft aan 3% intrest. Dit was om de laatste onkosten te betalen van ene nieuwe woonst dat de vennootschap Eigen Heerd hem gebouwd heeft.

Die man tracht dat stillekens aan weer te geven, doch daar hij in de laatste kiezing niet gehandeld heeft naar de goesting van voormelden Bakker Ringoot is deze laatste mistkontent en wil hij absolut zijn geld terug om dien man met vrouw en kinderen in moeilijkheden te brengen.

96 *De heer Pastoor Pringels van Kerkxken was juist bij mij toen ik uwen brief ontving. Hij was ten uiterste verwonderd en mismoed over zulke ongegronde klacht ten mijnen opzichte, daar Hij reeds lang alles wist. Het zou niet te verwonderen zijn dat Hij een woord op papier zou zetten om mij te verdedigen van de onverdiende beschuldiging.*

Ik dierf hopen, Vereerde Heer Sekretaris, dat gij van dezen uitleg kennis wilt geven aan Monsieur of aan anderen die er mede bemoeid zijn.

Aanvaard, geachte Heer sekretaris
mijne eerbiedwaardige groeten.
De Proost

De volgende dag, 17 oktober 1900, schreef Pastoor Constantien Pringels in naam van Frans De Rouck aan de bisschop van Gent een verklarende brief over de feiten en voegde er zijn eigen mening aan toe in het voor Frans De Rouck onbegrijpelijk Latijn.

Monseigneur,

Ik ben verwonderd dat M. De Proost, Onderpastoor van Kerkxken, in het Bisdom is aangeklaagd om eene schuld van 200 fr te betalen. Het is dien heer niet die 200 fr moet betalen, maar wel ik, en zie hier den uitleg daar van: Hij heeft mij van den slechten weg afgetrokken en mij op de goede baan gebracht met mij een huis te bezorgen door de maatschappij Eigenheerd, anders was ik misschien reeds een echte socialist. Wanneer ik het geld der sociëteit ontvangen had en den akte gepasseerd bij een notaris had ik rond de 200 fr te kort voor onvoorziene onkosten en uitgaven. Die som zou ik wel kunnen ontvangen hebben door de sociëteit maar de oude akt moest vernietigd worden om dan eenen nieuwen akt te maken hetgeen mij een onkost van 50 fr ging veroorzaken. Ik had reeds over de 40 fr moeten geven voor den eersten akt. De president of de schrijver der sociëteit gaf mij als raad die 200 fr tijdelijk te ontleenen aan eenen vriend of kennis en dat met gelegenheid af te korten. Ik heb de som van 200 fr aan Ringoot, bakker te Kerkxken, ontleend met de voorspraak van den Heer Onderpastoor, wie er anders voor niets tuschen komt, aan intrest van 3 fr per honderd. Verleden jaar, op den vervalldag van den intrest, ben ik de som en intrest van 6 fr aan den bakker gaan betalen. Doch hij heeft geweigerd en zie hier om welke reden: er is eene nieuwe partij ontstaan in Kerkxken van twistmakers en anderen dien opgemaakt worden door eenige kopstukken tegen geestelijke en wereldrijke oversten, partij waarvan ik vroeger den schijn toch had van mee te doen, wanneer ik op den slechten weg was. Maar daar ik nu als treffelijk man handel en leef met een eigen huis te bezitten en dat ik hun kiespropaganda afkeur, zoo wil den voornoemden bakker Ringoot, die er onderduims deel van maakt, mij nu te kort doen en mij dwingen 50 fr onkosten te maken, om 200 fr te betalen, die hij niet het minst nodig heeft.

Daarom, monseigneur, heeft hij u geschreven, om dien heer onderpastoor voor zijn goed werk te berispen en op dat dien heer mij zou verplichten dien nutteloozen onkost te maken.

Ik bied U, Monseigneur, Mijne onderdanige gevoelens van eerbied en genegenheid.

Frans De Roeck, schreinwerker, Kerkxken.

Quod ego infrascriptus omnino attestor, adjiciendo insuper hoc esse infamem vindictam Daensista una et liberalium. Kerkxken, 17 mensis Octobris 1900.

Vrije vertaling:

Ik, ondergetekende, bevestig dat volmondig en voeg er bovendien aan toe dat dit een eerloze wraakactie is vanwege één daensist en van de liberalen. Kerksken, 17 oktober 1900.

Begin november werd bakker Ringoot terugbetaald. Haast cynisch dankt hij de Bisschop om zijn tussenkomst.

Kerksken, den 5 november 1900

Eerwaarde,

*Gij hebt mij gevraagd om u eens te laten weten als ik vol-
daen was van Mr den onderpastoor van Ruppelmonde.
Ik heb mijn geld ontvangen den 4 november. Ik bedank
u van harte voor uwe goedheid voor hetgeen gij voor mij
gedaen hebt.*

Mijne hartelijke groetenis

Frans Ringoot

Dit verhaal geeft een beeld van hoe diep de breuklijn was tussen katholieken en daensisten. Nu lijkt het haast komisch maar toen ging het over het harde bestaan. Frans De Roeck en zijn nazaten bleven bij alle gelegenheden trouw *Het lied van den Groenen Strik* zingen en hijzelf bleef trouwe lezer van *De Werkman*.

Pastoor Pringels trachtte beide partijen te verzoenen, maar dit gelukte hem niet, de kloof tussen katholieken en daensisten werd steeds dieper. Hij overleed op 19 december 1902. In zijn laatste bedenkingen over de plaatselijke politiek klinken bitterheid en ontgoocheling:

*De kiezing van 1899 heeft de tegenpartij van den burge-
meester met eene stem meerderheid doen zegepralen. Deze
hebben begonnen met de bijlage van den Heer onderpastoor
voor 't zondags assisteren te beknibbelen, en den Eerwaar-
de pastoor Braeckman van zijn hulpgeld voor de zondags
assistentie te willen berooven. 2^e met aan muziek zijne
jaarwedde van fr 50,00 af te trekken; zij beweerden dat
zij noch socialisten, noch liberalen, noch Daensisten zijn:
hunne handelswijze is zooveel te meer onverstaanbaar.*

Zijn opvolger was Pastoor Van der Meulen. Hij werd aangesteld op 30 december 1902 en was een vurige tegenstander van de daensisten.

De politieke en kerkelijke spanningen hadden een hoogtepunt bereikt toen Victor Van der Haegen op 5 april 1901 in *De Werkman* Eerwaarde Zuster Colomba, moeder overste van de kantschool, beschuldigde van uitbuiting. De volgende tien jaar werd Kerksken een politiek slagveld. De eindafrekening volgde in 1910, met Victor Van der Haegen als voornaamste protagonist.

16. Kanttekeningen

In België waren anno 1900 ongeveer 160 scholen voor kant- en borduurwerk actief. Drie kwart van deze scholen werd door religieuzen bestuurd. In de meeste gevallen bestonden ze uit een bewaarschool en een lagere school, waaraan kantwerkklassen waren toegevoegd.

De meisjes werden op zeer jonge leeftijd – gewoonlijk tussen zes en negen jaar – op de kantschool aanvaard. Ze kregen een christelijk gerichte opvoeding en een paar uur catechismusles. Tevens werden hun de meest elementaire beginselen van lezen, schrijven en rekenen aangeleerd.

Het aantal werkuren verschilde van school tot school. Volgens een statistiek van het arbeidstoezicht, opgesteld in 1886, varieerden de werkdagen van 6 tot 13 uren, zowel in de geestelijke als in de wereldlijke kantwerkscholen. Om deze lange dagtaak draaglijk te maken hadden de zusters een schrander middel gevonden: de kinderen werkten op muziek, onder het zingen van godsdienstige of vaderlandse liederen. Sommige fijne kanten vergden een leertijd van vijf tot tien jaar. Dit betekende dat vele goede kantwerksters 18 jaar waren vooraleer ze als zelfstandige kantwerkster konden meehelpen aan het onderhoud van het huisgezin.

Tot het einde van de 19e eeuw was er geen enkele vorm van arbeidsbescherming. Er waren geen sociale wetten of arbeidsregelingen voor vrouwen en kinderen. De arbeidsomstandigheden van de kantwerksters veroorzaakten verschillende ziekten en afwijkingen, zoals bijziendheid door het lange werken bij kaarslicht en afwijkingen van de wervelkolom door de gebogen houding van de jonge kantwerksters.

1900 Wereldtentoonstelling Parijs: Jenny Minne stelde een nieuwe naaldkantsoort voor , Point d'Eeckent. Kantwerksters uit Haaltert van het gehucht Ekent toonden hun vaardigheid..

Negentiende-eeuwse rapporten maken herhaaldelijk gewag van exploitatie van kinderen door hun ouders of door de kloostergemeenschappen. Vaak gebruikten die hiervoor het argument dat de jeugd door een nuttige bezigheid behoed werd voor zedenbederf. De zelfstandige kantwerkster op het platteland was meestal gebonden aan de uitgevers, *de facteurs* van het kantwerk. Dezen verdeelden het werk en betaalden in eigen naam of in opdracht van de veelal Brusselse ondernemers voorschotten in de vorm van garen, geld, levensmiddelen of goederen. Hierdoor konden de kantwerksters soms levenslang niet ontsnappen uit de schuldschroef. In de hoop op nieuw werk, verkopen ze dikwijls een geringer loon. Misbruiken waren legio.

Het was Pastoor Van Hoeymissen die de kantnijverheid naar Kerksken bracht. Toen hij in 1832 bij zijn aankomst in de parochie geconfronteerd werd met de bittere armoede, startte hij een hulpplan. Begin 1845 telde het dorp 100 werkloze gezinnen. In dat jaar trok de pastoor naar Brussel *om eene meesterese te bekomen, om de kinders te leren kantwerken en om een bureau te hebben om voor te werken*. Hij haalde een Brusselse *meesterese* naar Kerksken, die hij 2 Bfr. per dag betaalde, en huurde een woning op het dorp: de kantschool was geboren. De pastoor duldde geen concurrentie. De familie De Wolf-Portemont startte

begin 1848 een kanthandel maar deze was geen lang leven beschoren. De kantschool daarentegen groeide en in 1856 kocht Van Hoeymissen een woning (de huidige herberg Korlick) voor de kantschool en het herbergen van vijf zusters van de orde der Penitenten uit Opbrakel. De eerste overste was Moeder Stanislas (Joanna Verbraeken) die van de primitieve instelling een bloeiend opleidingscentrum maakte. Jonge meisjes en vrouwen kwamen er hun vak leren. Zodra ze voldoende bekwaam waren om bepaalde stukken te maken werden ze door de school vergoed.

In 1862 bouwde men een nieuwe kantschool en een nieuw klooster in de Beekstraat, waar de zusters in mei 1865 hun intrek namen. De school werd enorm geapprecieerd en kreeg talrijke internationale prijzen. Voor de eerste wereldoorlog was de kantnijverheid een bloeiende activiteit voor 80 % van de vrouwen in Kerksken. Tot WO II bleven de kloosterzusters actief in het uitgeven van kant. De invoering van de algemene leerplicht in 1914 was een streep door de rekening van de kantscholen. Van dan af moesten de kinderen immers naar de *gewone* school, wat het einde van de kantscholen betekende.

Na hun basisopleiding werden de beste kantwerksters aangetrokken door het Brusselse kanthuis Minne-Dansaert, opgericht in 1856. Dit vestigde zich in

Haaltert in de wijk Ekent, waar Jenny Minne in 1889 de Sint-Annakantschool oprichtte.

Vooraf de jonge kantwerksters uit Kerksken waren zeer gegeerd na hun degelijke opleiding in de kantschool van het klooster. Ze werden door Jenny Minne verder gespecialiseerd in het vervaardigen van fijne naaldkanten. Met premies en hogere lonen dan diegene die *de facteurs* uitbetaalden wist zij de beste kantwerksters aan te trekken. In Haaltert en de omliggende dorpen stelde ze tot 1000 thuiswerkende kantwerksters tewerk. Het directe contact tussen fabrikant en kantwerkster werd hierdoor gerealiseerd en was voordelig voor beide partijen. De *facteurs* die met de grote winstmarges gingen lopen werden uitgesloten. Tijdens de werldeftentoonstelling te Parijs in 1900 stelde Jenny Minne een nieuwe naaldkantsoort voor onder de naam *Point d'Eekent* (Ekentse naaldkant).

Het klooster van Kerksken werkte nauw samen met Minne-Dansaert. Na een conflict over privéstoelen vooraan in de kerk te Haaltert, besloot Jenny Minne voortaan de missen in Kerksken bij te wonen. Pastoor Constantien Pringels vond een goudstuk in de schaal en prompt kregen Jenny en haar dienstpersoneel een hele rij voorbehouden.

In 1896 viel Kerksken een grote eer te beurt: de kantschool kreeg de opdracht mee te werken aan het bruidskleed van prinses Hendrika, de kleindochter van Leopold I, die in het huwelijk trad met Prins Emmanuel d'Orleans. Vóór de commercialisering werkte het klooster samen met de kantuitgeefsters van de familie Fermon, Driehoek te Kerksken, die nauw samenwerkte met de firma Sacré uit Brussel. Voor dat kunstig kantwerk kwam er zelfs hoog bezoek naar Kerksken, maar er ontstonden ook verschillende persrellen over de uitbuiting van de kantwerksters.

Dit prinselijk huwelijk werd ingezegend in de periode dat het politieke mandaat van priester Daens en de daensistische kranten sterk gevisieerd werden door de kerkelijke en politieke overheid.

Op 11 februari 1896 was het huwelijksdiner voor Leopold II een geschikte aanleiding om over de zaak Daens toponverleg te plegen met aartsbisschop Goossens, Charles Woeste en de pauselijke nuntius Nava. Leopold II meende dat Daens diende ontmaskerd te worden als de motor van De Christene Volkspartij en als de heimelijke aanhitser van de werklieden tegen de gevestigde sociale orde. De koning liet de kerkelijke overheid ook verstaan dat ze de gelovigen de lectuur van *Het Land van Aelst* en *De Werkman* moest verbieden. Volgens de vorst verschenen in dat blad

Kantwerksters van het huis Minne -Daensaert.

1910 Kantwerksters in Kerksken. Vlnr: Katrien Fermon, Rosa Massé, Anna Fermon, Delfine Lievens, (?), Marie Roelandt, Gudula Roelandt en Josefina Fermon.

immers beledigingen aan het adres van de monarchie.

De tentoongespreide pracht en praal tijdens de huwelijksplechtigheid stond in schrill contrast met het hongerloos dat uitbetaald werd aan de kantwerksters. De katholieke kranten prezen het jonge echtpaar de hemel in en schreven uitvoerig over het bruidskleed van prinses Hendrika. In de socialistische pers ontwikkelde zich een polemiek over de onzin van al die pracht en praal. Op 12 februari 1896, de dag na het huwelijk, klaagde de Waalse krant *Le Peuple* onder de titel *L'Exploitation Dentellière* de uitbuiting aan door de firma Sacré van de kantwerksters in Kerksken:

Neerpelt, 9 februari 1896.

Wij ontvangen van een van onze abonnees de volgende brief.

Geachte Heer Directeur,

Deze morgen las ik in le Peuple een artikel van J. Lekeu, getiteld "de verklaring van een kantwerkster". Deze uiteenzetting herinnerde mij aan een ongekend verhaal, dat jullie een idee zal geven van de ongehoorde uitbuiting waarvan de kantwerksters het slachtoffer zijn. Herinner jullie, een aantal jaren geleden stemde de stad Brussel een krediet van 100.000 Bfr voor de aankoop van een kanten sjaal voor een lid van de Koninklijke familie. Ik weet niet of het voor de koningin of iemand van de prinsessen was en ik weet evenmin voor welke gelegenheid. En wat gebeurde,

een tijdje later bevond een familielid zich bij vrienden van hen in Aalst, en men stelde een uitstap voor naar de kantschool van Kerksken waar men met de uitvoering van de sjaal bezig was. En ziehier wat men vernam uit de mond van de directrice van het klooster die zich van geen kwaad bewust was.

De stad Brussel had 100.000 Bfr gestemd voor de aankoop van een sjaal. De stad Brussel onderhandelde met La maison Sacré voor een bedrag van 80.000 Bfr. De Heer M.L. Sacré onderhandelde met het klooster van Kerksken voor een bedrag van 25.000 Bfr! In het klooster van Kerksken werd de sjaal gemaakt in verschillende onderdelen. Al deze onderdelen werden uitgevoerd aan een bepaalde prijs, waarvan ik de precieze som niet met zekerheid kan zeggen. Al wat ik weet is dat de kantwerksters samen nog geen 3.500 Bfr kregen. In die tijd heb ik de rekening gemaakt en ik geloof zelfs dat het nog minder was.

Belangstellenden, die zich interesseren, kunnen zich informeren bij een zelfstandige kantuitgever, vroegere leerling van de kantschool in de omgeving van het klooster, die vast en zeker meer details kan geven over de juiste cijfers. Maar wat denken jullie van de sjaal van 100.000 Bfr die voor La maison Sacré, die ten slotte maar tussenpersoon was, de som van 55.000 Bfr opbracht, en van het klooster dat ook meer dan 20.000 Bfr op zak stak, terwijl de kantwerksters die hun ogen beschadigden met dergelijk werk een hongerloos ontvangen. Is dit niet schandalig?

Uw Abonnee

Prinses Hendrika en prins Emmanuel d'Orleans.

Het artikel over de uitbuiting van de arme kantwerksters werd door andere kranten overgenomen en veroorzaakte een echte rel in het hele land. Omstreeks 1900 verdiende een goede kantwerkster, die 13 uur per dag werkte, 1,35 Bfr. Ter vergelijking: een brood van 2 kg kostte toen 0,45 Bfr. De tussenpersonen bepaalden het loon van de kantwerksters; het loon dat ze uitbetaalden balanceerde vaak op het randje van de uitbuiting.

Om de gemoederen en de kritiek op het koninklijk huis te sussen werden de arme kantwerksters van Kerksken vereerd met hoog bezoek. Hierover schreef Pastoor Pringels:

De vol en de volan (bruidssluijer) der prinses Henriette, door de kantwerksters van Kerksken op de best volmaakte wijze vervaardigd zijnde, hebben er om hun genoeg aan de werkessen uit te drukken 5 gravinnen de parochie den eersten zondag van de vasten bezocht en aan die jonge dochters een achternoenmaal geschonken, bestaande uit hesp, brood, pistolets, oranjeappelen en bier, aan welk gastmaal deelnamen de gravinnen d'Oultremont, Vanderburgh, madame De Smet de Naeyer (chef du ministère), madame Brone en madame la comtesse de Mérode de Westerlo.

102

De Denderbode van 10 maart 1896 berichtte uitvoerig over dit hoog bezoek van zondag 23 februari 1896.

Kerkxken. In zijn nummer van 12 Februari laatst schreef De Volksvriend dat men in Loo-ten-Hulle van meening is dat de kantwerksters dier gemeente aan het bruidskleed van prinses Hendrika hebben gearbeid. Dit is onnauwkeurig. De sluijer dienende tot garnituur van het kleed is gemaakt te Kerkxken, onder het bestuur van Jufvrouw Catharina Fermon, aldaar woonachtig, en op voorstel van jufvrouw Nathalie Fermon, wonende te Brussel, Regencestraat, nr18.

De volants of belegsels zijn vervaardigd in het klooster te Kerkxken, onder het bestuur der Eerwaarde Zusters, op voorstel van Mijnheer Sacré van Brussel. Meer dan 225 kantwerksters onzer gemeente hebben daaraan gearbeid. Tevereden over dit prachtig en kunstig werk, had H.K.H. Gravin Van Vlaanderen het verlangen uitgedrukt, de bewaame werksters van Kerkxken een feestmaal aan te bieden. Dientengevolge hebben wij de eer zondag laatst 23

Februari, te Kerkxken eenige edele Damen te mogen ontvangen waaronder de Gravinnen John d'Oultremont, de Merode-Westerloo, Charles van der Burcht, Madame de Smet-de Nayer en Madame Braun.

Om 1 ure 's namiddags werden de afgevaardigde Damen aan de statie te Haeltert door den heer Burgemeester ontvangen, die hen tot Kerkxken vergezeld. Van in de voormiddag wapperde de nationale vlag aan alle huizen; eenieder was te been, en honderden personen uit de omliggende gemeenten kwamen de opgeruimde dorpingen vervoegen.

In de ruime zaal der gemeenteschool waren 260 kantwerksters vereenigd, waar hun een lekker feestmaal werd opgediend. Jufvrouw Marie Meganck, dochter des heeren Burgemeesters, heeft in eene prachtige en wel doordachte rede doen uitschijnen hoe zeer Kerkxken de Koninklijke Familie genegen en dankbaar is voor de eer hun aangedaan. Trouwens evenals nu, bij het huwelijk van prinses Hendrika, hebben de kantwerksters van Kerkxken het bruidskleed van prinses Josephina mogen vervaardigen (Daverende toejuichingen begroetten deze aanspraak). Een kantwerkster, in naam harer gezellinnen bedankte Jufvrouw Nathalie Fermon voor al het werk dat zij hun reeds in menige gevallen had bezorgd, beloofde op den weg voort te gaan. Ook stuurde de Eenv. Heer Pastoor een woord van dank toe aan de heer Sacré. De gravin de Merode bracht eenen heildronk aan de jonge gehuwden, die door een daverend handgeklap werd begroet. Eene kantwerkster dronk op de gezondheid der afgevaardigde Damen. Daarna werden eenige Vlaamsche liedjes gezongen en werd vroolijk gekaut. De fanfaremaatschappij Vrede en Eendracht der gemeente voerde eenige stukken uit alsook de Brabançonne die rechtstaand aanhoord, levendig werd toegejuicht. Een prachtige bloemtuil door de kantwerksters aangeboden, alsook den tekst der aanspraken, werden door de edele Damen meegenomen, om aan H.K.H. de Gravin van Vlaanderen te overhandigen. Dit genoeglijk feestje, zoo wel gelukt, zal nooit uit het geheugen der inwoners van Kerkxken gewischt worden.

J. Tijding.

De polemiek over het loon van de kantwerkers werd in de socialistische pers gevoerd tot bewijs van de uitbuiting van de werklieden. Kanthandelaar mijnheer Sacré, ere-genodigde te Kerksken op zondag 23 februari om de kantwerksters in de bloemetjes te zetten, publiceert een antwoord op de aantijgingen in *Le Peuple* van 12 februari en eist een opname van zijn brief

op dezelfde plaats en in alle kranten. Over Kerksken heeft hij nog nooit gehoord en het uurloon van de kantwerksters kent hij ook niet.

Le Peuple van 24 februari 1896 publiceerde het recht van antwoord:

Uitbuiting kantwerksters:

De heer Sacré: kanthandelaar rue Bériot 27 te Brussel,

21 februari 1896

Mijnheer de uitgever,

In de krant van 12/2 publiceerde u onder de titel 'Uitbuiting van de Kantwerkster' een brief van een abonnee. Geen enkel woord van hetgeen hij schrijft is juist. Hij weet zelfs niet voor wie de sjaal (sluier?) bestemd was. Ik wil er uw lezers attent op maken dat er slechts twee kantstukken besteld werden door de stad Brussel. Een werkstuk dat

geschonken werd aan de Koningin n.a.v. haar zilveren huwelijksjubileum kostte 12.500 Bfr. Een tweede was een voille geschonken aan de Aartshertogin Stephanie ter gelegenheid van haar huwelijk. Dit laatste werd vervaardigd door onze firma voor de prijs van 25.000 Bfr, dit is ver van de 100.000 Bfr. gemeld door uw abonnee. Beide kantstukken werden uitsluitend vervaardigd door kantwerksters uit Brussel, uitgezonderd enkele bloemstukjes. Bijgevolg, droomt uw correspondent, als hij beweert dat de kantwerksters van Kerksken de stukken vervaardigd hebben. Hij durft zelfs beweren met krasse uitspraken dat de Moeder Overste van het klooster te Kerksken bevestigde dat:

1. De stad Brussel een krediet stemde van 100.000 Bfr.
2. De stad onderhandelde met de firma M.L. Sacré voor 80.000 Bfr.
3. Dat Sacré onderhandelde met het klooster van Kerksken voor 25.000 Bfr.

Kerksken, kanthandel Victor Van der Haegen-Droesbeke
Vlnr: Alfons en Florine Van der Haegen, de knecht
en Gustaaf Van der Haegen.

De verbeelding van uw correspondent kent geen grenzen. Hij weet zelfs wat de kantwerksters ontvangen! Hij weet zelfs te melden dat een werkster hem bevestigde dat de ontvangen som 3.500 Bfr was en zelfs minder! Ik vind het spijtig dat u geen informatie ingewonnen hebt bij het stadsbestuur alvorens fabeltjes te vertellen van 1001 nacht. Het was nochtans eenvoudig geweest, aangezien jullie waarschijnlijk vrienden en medewerkers hebt in het bestuur.

Mag deze brief verschijnen in de krant, op dezelfde plaats en wel eveneens de bladen vervittigen om mijn antwoord te publiceren onder voorbehoud van alle rechten.

Ontvang, mijnheer, mijn vriendelijke groeten
L. Sacré

N.B. de voile van de Koningin kostte slechts 12.500 Bfr. en de voile van de prinses 25.000 Bfr. Het spijt ons dat wij het juiste uurloon van de kantwerksters die deze twee kunstwerken gemaakt hebben niet kennen.

Hierna werd tijdelijk de polemiek over de uitbuiting van de kantwerksters in Kerksken afgesloten. Vijf jaar later, in *De Werkman* van 5 april 1901, klaagde kant-handelaar Victor Van der Haegen moeder overste van het klooster en de kantschool aan wegens uitbuiting op basis van het artikel in *Le Peuple* van 12 februari 1896. Zuster Colomba diende Van Der Haegen van antwoord in *De Denderbode*. Het zou nooit meer goed komen tussen hem en de zuster. Deze aantijgingen zullen in 1910 leiden tot zijn politieke ondergang.

In februari 1897, na de werkstaking bij de weverij Smits, werd de stakingsleider Victor Van der Haegen gebroedroofd. Hij opende een herberg op Terlicht en startte er tevens een kanthandel. Hij bezorgde werk en een inkomen aan vrouwen van *fransmannen* en gebroedroofde wevers. Hij werd een directe concurrent van het klooster dat tot dan de kantproductie in Kerksken monopoliseerde. Door zijn kanthandel - de winstmarges waren immens - werd Victor Van der Haegen begin 20^e eeuw een van de rijkste inwoners van Kerksken en bouwde hij in 1907 een herenwoning op de Driehoek, rechtover de toenmalige burgemeester Leander Meganck.

Victor Van der Haegen schuwde nooit de confrontatie en ging met zijn kanthandel de concurrentie aan met het klooster en het huis Minne-Dansaert. De

kantscholen beschouwde hij als oneerlijke concurrentie en in overtreding met de wet op de kinderarbeid van 1892. Op zijn aangeven verscheen in *De Werkman* van vrijdag 5 april 1901 een artikel over de uitbuiting van de kantwerksters in Kerksken. Hij was de Franse taal machtig en gebruikte als bron het artikel in *Le Peuple* van 12 februari 1896 en de discussie die over deze uitbuiting ontstaan was. Ook wou Van der Haegen zijn politieke tegenstander, burgemeester Leander Meganck, een loer draaien want deze meet zich koninklijke allures aan sinds het bezoek van 5 gravinnen aan Kerksken op 23 februari 1896.

Het artikel in *De Werkman* veroorzaakte algemene commotie in de Denderstreek. Vooral in Kerksken zorgde het voor hoog oplopende discussies. Een antwoord kon niet uitblijven. In *De Denderbode* van woensdag 24 april 1901 richtte Zuster Colomba zich rechtstreeks tot Pieter Daens, de verantwoordelijke uitgever van *De Werkman*.

*Open Brief aan Petrus Daens,
uitgever van De Werkman te Aalst*

Mijnheer Daens, in uw blad De Werkman van 5 April laatst hebt gij het goed gevonden allerlei leugens te schrijven op 't Klooster van Kerkxken en de Zusters te beschuldigen van oneerlijkheid, daar zij onder het loon zouden doen werken, en de kantwerksters uitbuiten. Sedert lang weten wij, dat gij er op uit zijt, al wat catholiek is aan te vallen, en dat op oneerlijke wijze, want gij vindt er geen bezwaar in grove leugens over te drukken uit socialistische roddelbladen als Le Peuple en dat wel uit nr 43 van 't jaar 1896, dagtekening 12 Februari. Gij weet zeer wel dat het artikel nopens het arbeidsloon der kantwerksters in Le Peuple verschenen, door den heer Sacré op afdoende wijze weerlegd is in het nr 55 van 24 februari zelfde jaargang. Gij moet dit antwoord gelezen hebben, en bijgevolg zijt gij heel goed met 't volgende bekend:

Dat de sluier, aan prinses Stefanie geschonken ter gelegenheid van haar huwelijk, vervaardigd is door het huis Sacré van Brussel, en dat hij maar 25.000 fr, betaald werd en niet 80.000 zooals gij op valsche wijze schrijft. Dat deze sluier gemaakt is door kantwerksters van Brussel en niet door meisjes van Kerkxken.

En gij durft zeggen dat het klooster 25.000 fr voor ontving en de werkmeisjes maar 5.000 fr. kregen. Men moet gemeene en schaamteloze leugenaar zijn, om aldus de

waarheid te durven verdraaien.

Men weze eerlijk in alle beoordelingen zegt gij. Ja, maar begin eerst zelf eerlijk te zijn, Mr Daens. Mogen mannen, die wetens en willens andere belasteren, aanspraak maken op den naam van eerlijke en deftige lieden?

Het antwoord is gemakkelijk om vinden, en ik laat uwe lezers oordeelen of uwe handelswijze eerlijk is. Uw doel is gekend. Sedert ettelijke jaren houdt gij u onledig met de werkende klas tegen de patronen op te hitsen, den klassenstrijd aan te vuren, de godsdienstige gevoelens in de herten der werklieden uit te dooven, en hen aldus ongelukkig te maken, om hier uwe eigene verheffing te bewerken; dat is 't wat gij betracht, dat is uw streven. Welke ellendige rol! Mochte God u de gratie geven om tot inkeer te komen en voor het goede te strijden, in plaats van dit verachtelijk werk te verrichten!

Zr Colomba, Overste van 't Klooster.

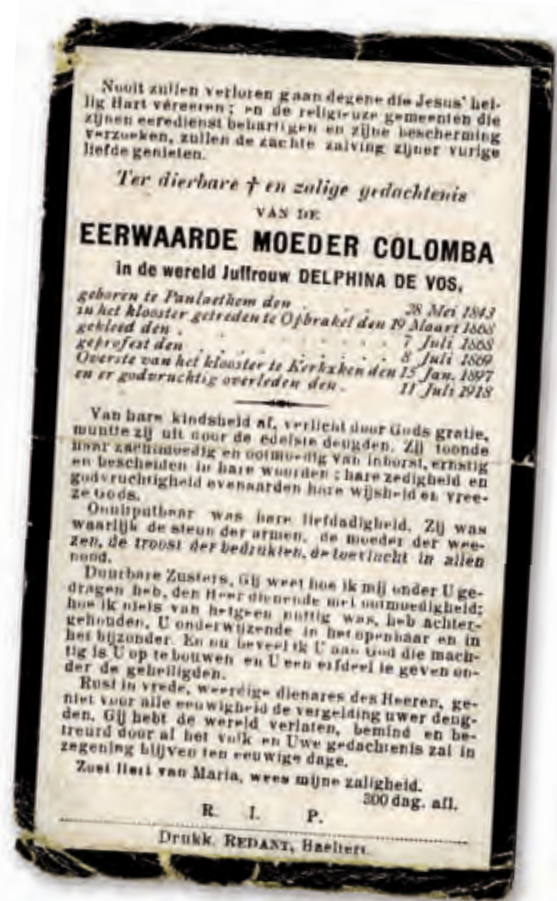
De Denderbode voegde er nog aan toe:

't Woord is nu aan u, Pie Daens, met al uwe eerlijkheid en deftigheid waar gij altijd op boft.... Ja, 't woord is aan u, wij openen onze kolommen voor uw antwoord. Maar zoo als altijd zult gij uit uwe chipaksche schelp niet durven kruipen en den lafaard vertoonen!

Om de geloofwaardigheid van de Daensisten te ondermijnen.

Was Victor Van der Haegen ook op de hoogte van het antwoord gepubliceerd door de heer Sacré in *Le Peuple* van 24 februari 1896? Het antwoord van Zuster Colomba was vernietigend voor de daensisten. Voor haar en Jenny Minne was het een punt van eer, maar ze wilden vooral vermijden dat het statuut van de kantscholen ter discussie werd gesteld, de eigenlijke bedoeling van de aanklacht. De wet stelde dat kinderen onder de 12 jaar niet zouden werken in de nijverheid. De jongens tussen 12 en 16 jaar en de meisjes tussen 12 en 21 jaar zouden niet meer dan 12 uur per dag mogen werken en niet meer dan 6 dagen in de week. De kantscholen(ateliers) maakten gebruik van een uitzondering van de wet op de kinderarbeid:

Werken verricht in gestichten (werkplaatsen) waar alleen familieleden gebruikt worden, onder 't gezag van den vader of de moeder, 't zij van een voogd, mits de gestichten niet als gevaarlijk, ongezond of hinderlijk gerangschikt zijn.

Waar het voor de daensisten de bedoeling was om de kinderarbeid en de uitbuiting van de kantwerksters aan te klagen, werd het probleem door de katholieke pers terzijde gelaten maar ook gretig gebruikt om de geloofwaardigheid van de daensisten te ondermijnen.

De Denderbode van zondag 28 april 1901 goot nog wat olie op het vuur:

Wij hebben gezegd dat wij onze kolommen zouden openen voor het antwoord van Pie Daens aan Eerw. Moeder Colomba van Kerkxken, maar wel te verstaan onder voorwaarde dat Pie zich zou gedragen naar de stipte voorschriften van 't dekreet op de drukpers. Nu, men weet het, voor die groene alweter bestaat er noch wet, noch dekreet, noch recht; hij is de held voor wie allen en alles buigen moeten. Indien wij met eenen loyalen confrater te doen hadden in stede van met eenen overmoedige raren groenen vlegel, wij zouden toegeven en 't gene hij wekelijks in 't Land van Aelst en Werkman zeevert maar afkondigen: immers de groene volksfopperij is zoo dood gezaagd dat ze nog zoveel effect op den ernstigen man kan maken als eene visscatorie

op een houten been. Maar Daensisten geven wij geen spel-
lepuntje toe en zoveel te meer dat hij door zijn versteende
koppigheid nooit toegeven kan. Hij kent en weet het altijd
beter als Z.H. den Paus, H.H. de Bisschoppen, als de
Pastoors, als de Missionarissen, als de Gouverneurs, als de
Burgemeester enz. enz. van gans de wereld.

Voor Jozef Callebaut, leider van de daensisten in Kerks-
ken, waren het moeilijke tijden. De verdeeldheid in de
partij tussen de aanhangers van priester Daens en de
medestanders van advocaat Hector Plancquaert kwam
aan de oppervlakte. Victor Van der Haegen, geestesge-
noot en volgeling van Hector Plancquaert, schuwde
nu noch later de confrontatie met de heilige huisjes.

Voor Jozef Callebaut kwam het er nu vooral op aan
het vertrouwen in *De Christene Volkspartij* te herstel-
len. Samen met de 76-jarige schepen Frans Coppens
trachtte hij de schade te beperken en de gemoederen
te sussen. Na meer dan een maand werd in overleg
met Pieter Daens een antwoord overgemaakt dat ver-
scheen in *De Denderbode* van zondag 12 mei 1901.

Denderbode, in uw Nr van zondag 21 April, pagina 2
kolom 1, staat een open brief aan Petrus Daens door zuster
Colomba, overste van het klooster te Kerkxken; ge geeft
dien brief af in groote letters en voegt erbij:

't Woord is nu aan u Pie Daens, met al uw eerlijkheid
en deftigheid waar gij altijd op boft... Ja, 't woord is aan
u, wij openen onze kolommen voor uwe antwoord. Maar,
zoaals altijd zult gij uit uwe Chipaksche schelp niet dur-
ven kruipen en den lafaard vertoonen.

Denderbode, elk weet dat ik al mijn artikels onderteeken
en altijd bereid ben voor mijne gedachten en woorden te
verschijnen, overal, ja zelfs in lokalen van tegenstrevers.

In dit geval, wat doet gij? Gij daagt ons uit met stoere
woorden, gij roept: Wij openen onze kolommen... (?) wij
sturen u eenen brief, niet te lang, goed bij tijds, zonder
persoonlijkheden, en gij zoekt spitsvondigheden en wispel-
turigheden, wij zouden u door 't gerecht moeten dwingen
mijn antwoord op te nemen!!!????(1)

Aan zuster Colomba antwoorden wij:

De zaak van den sluier is mondgemeen, 't gansche land
door; wij spreken ervan, uiterst gematigd, in 't voordeel van
Kerkxken: zuster Overste ontkent alles; zelfs, schrijft ze,
is de sluier te Kerkxken niet gemaakt; het kost ons geen

moeite die logenstraffing op te nemen.(2)

Maar, zuster Overste gaat verder; ze verwijt ons de wer-
kende klas op te hitsen tot hun ongeluk, en tot mijn eigene
verheffing. Ons eigene verheffing!!! Wij worden aardig ver-
heven! Overal uitgedreven, gebroodroofd, gestooten tot op
den grond bij 't armste werkvolk; waar elk mag komen, wij
worden eruit gejaagd. Een schoon verheffing!

En wij hitsen 't werkvolk op! Ach, zuster Overste, ik neem
het niet kwalijk dat Ued. weinig politiek kent, doch zeg eens:
De gelijkheid van stemrecht vragen, elke man, eene stem,
gelijk het in alle andere landen bestaat, die broederlijkheid,
is dat ophitsing?

In elke besturen een eerlijk toezicht vragen: door 't even-
redig stelsel, zuster Overste, is dat ophitsing?

Vragen elke soldaat voor zijn lot, geen vrijkoopning voor
geld, om het kazerneleven te verbeteren, is dat ophitsing?
Bescherming en hulp vragen voor den Arbeid, is dat op-
hitsing?

Volkswetten vragen en volksbestaan, opdat de Arbeid hier
zijn brood zou hebben en dat veel min landbouwers zou-
den moeten naar Frankrijk trekken, is dat ophitsing?

Zuster Overste, indien gij ons programma wilt lezen en
overwegen, indien gij u wilt afvragen: Indien dit Program-
ma wierd uitgevoerd, zou alles niet veel beter gaan voor
Kerk en Staat? Zou hier niet meer Vrede, Vriendschap,
Welvaart zijn zuster Overste, als gij hier uw Christen
Hert, rechtzinnig laat spreken, gij zult God bidden op-
dat de Christelijke Volkspartij overal zou mogen gekend
wezen, gelijk ze waarlijk bestaat en gelijk zij 't Vaderland
zou willen ingericht zien.

Waarmede wij u hartelijk groeten, zuster Colomba en
Denderbode verzoeken dezen brief op te nemen in ant-
woord op zijn artikel in 't Zondagnummer van 21 April
1901. Op te nemen, vragen wij, in zijn nummer van
Zondag 12 mei aanstaande.

Hoogachtend, elk den goedendag. P. Daens

Aalst, 8 Mei 1901.

(1) Spitsvondigheden... Neen, neen, we willen ons door
u, groene Pie, niet laten beetnemen door u te laten mis-
bruik maken van onze toegevendheid en ons meer gezeever
te laten opdringen dan het strikt recht u toekent. Wat het
dwingen door 't gerecht betreft, begin maar als 't lust!

(2) 't Kost u geen moeite de logenstraffing op te nemen
u door E.Z. Columba gegeven. Zoo dus ge bekent dat
ge met eene schuldige lichtzinnigheid de beledigingen en
lasteringen hebt afgekondigd die eene godverloochenende

en godsdiensthatende drukpers tegen de E.R. Zusters van Kerkxken de wereld heeft ingezonden. Maar wat is 't? Geus en socialist zijn uwe bondgenoten; 't zijn volgens u goede christenen, die godverloochenaars, die godsdiensthaters, die vervolgers van priesters en kloosterlingen.

Of de E. Zuster Colomba u zal antwoorden gelooven we niet; zij heeft haar doel bereikt, namelijk, u doen bekenen dat gij de liberalen en socialisten zijt bijgesprongen om haar en hare medezusters te helpen beleedigen en lasteren. Aardige eerlijk en deftigheid!

Hiermee werd het gevecht in de pers afgesloten. Maar in het dorp leidde het tot een verdere polarisatie. Katholieken en daensisten konden elkaar niet meer luchten, zelfs tot in de gemeenteraad was alles geblokkeerd, ondanks een daensistische meerderheid.

17. Une élection partielle

18 oktober 1903

Na de aanvaring met zuster Colomba verloren de daensisten het politieke mededogen van pastoor Pringels. Ook zijn opvolger, pastoor Petrus Franciscus Van Der Meulen, benoemd op 30 december 1902, was zoals de meeste pastoors in de Denderstreek uitgesproken tegenstander van priester Daens.

De gemeenteraadsverkiezingen van 18 oktober 1903 beloofden een krachtmeting te worden.

Pastoor Van Der Meulen steunde burgemeester Leander Meganck tot op de preekstoel. De burgemeester spaarde geld noch macht, won glansrijk de verkiezingen en heroverde de meerderheid in de gemeenteraad.

De Denderbode van vrijdag 23 oktober berichtte:

Tē Kerkxken is de Daensistenpartij verpletterd. Al de Catholieke Candidaten met den heer Burgemeester Leander Meganck aan 't hoofd zijn gekozen. Ziehier de officiële uitslag: Catholieken: Meganck Leander 423, Heereman Omer 424, Hendrickx August 417, Van Den Eynde Philemon 398, Van Lul Ferdinand 411.

Daensisten, liberalen en socialisten: Cobbaut Frans 190, Coppens Frans 207, Meganck Camiel 219, Meganck Jos 192, Van Londerssele Cyriel 189.

Pastoor Petrus Van Der Meulen was gelukkig met de nederlaag van de daensisten en schreef in zijn dagboek:

In oktober 1903 heeft de lijst van den burgemeester Leander Meganck, na eenen hevigen en kostelijke (300fr) strijd, de partij van Frans Coppens eene zoo duchtige klopping gegeven (217 stemmen meerderheid) dat het hem de goesting zal benemen nog ooit in het strijdperk te treden.

Met de 78-jarige Frans Coppens verdween de laatste telg van een politieke dynastie uit de gemeenteraad van Kerkxken. Zijn vader Nicasius, handelaar, was al schepen in 1822 onder het Hollands Bewind. Frans volgde hem in 1858 op en was schepen tot 1895.

Hij bleef ongehuwd en zijn beroep was *Bijzondere*, wat toen betekende dat hij iemand was die niet leefde van arbeid. Hij was liberaal en sociaal en vond zijn gedachtegoed terug in het daensisme. Gedurende meer dan 50 jaar zorgde hij er in samenwerking met pastoor Van Hoeymissen voor dat ieder gezin in Kerkxken een stukje grond kon bewerken. Het verdwijnen van Frans Coppens uit de gemeenteraad was vooral voor de minst gegoeden een ramp. Zij verloren hun politieke vrijheid uit angst hun pachtgrond te verliezen.

Pastoor Van Der Meulen en burgemeester Meganck vestigden hun macht onder het motto: *wiens brood men eet diens woord men spreekt*. Onder druk van de burgemeester benoemde de gemeenteraad op 7 maart 1904 zijn zoon Gustaaf Meganck tot gemeentesecretaris. Door de familiale onverenigbaarheid van burgemeester en gemeentesecretaris diende Leander Meganck ontslag te nemen als burgemeester, doch hij bleef gemeenteraadslid.

Het pas verkozen raadslid Omer Heereman werd schepen. Hij was getrouwd met de kleindochter van oud-burgemeester Leander Hendrickx, werd voorzitter van het Weldadigheidsbureel (OCMW) en dienstdoend burgemeester. Hij heerste als een despoot en was onverbiddeijk: wie openlijk trouw bleef aan het daensisme zag zijn pachtcontract voor grond beheerd door het Weldadigheidsbureel opgezegd. Politiek werd de klok vijftig jaar teruggedraaid. Alle maatschappelijke en sociale verwezenlijkingen van pastoor Van Hoeymissen werden afgeschaft.

Gelukkig voor vele daensisten beheerde Frans Coppens nog privé pachtgronden van de Familie De

Brouwer en bleef hij rentmeester voor de gronden van notaris Fraeye de Veubeke uit Brugge. Hij bezorgde de trouwe daensisten nog een stukje grond door verdere opdeling van de percelen en behoedde ze daarvoor voor de armoede.

20 oktober 1907

Na zijn nipte niet-verkiezing als gemeenteraadslid in 1895 was Victor Van der Haegen opnieuw in het strijdperk getreden. In februari 1897, na de werkstaking bij de weverij Smits, had men hem als stakingsleider gebroodroofd en was hij kanthandelaar geworden. Tijdens de verkiezingen van 1907 klaagden de daensisten het onrechtvaardig beleid van dienstdoend burgemeester Heereman aan. Het gedachtegoed van priester Daens en Van Hoeymissen werd opnieuw inzet van de verkiezingen, ditmaal met succes. De vijf daensisten werden verkozen en veroverden weer de meerderheid in de gemeenteraad. De verliezende partij kon zich niet neerleggen bij het nipte verlies en de niet verkozen katholieken Jean Wellekens en Theofiel Roelandt dienden klacht in:

24 oktober 1907,

Aan den Heer Gouverneur der Provincie Oostvlaanderen in Gent

Gezien dat de uitslag der stemopneming der gemeente Kerkxken doet kennen dat de Heeren Louis Roelandt en J.B. Vijverman slechts twee stemmen boven de volstreckte meerderheid bekomen hebben en dat men ons verklaart dat er in de afgekeurde brieven geldige brieven zijn van wederzijde nemen wij ondergetekende Jean Wellekens en Theophiele Roelandt beiden kandidaten de eerbiedige vrijheid aan de Heer Gouverneur te vragen de stemopneming te willen herzien en ons den uitslag er van te doen kennen.

Met hoogachting gegroet

Jean Wellekens, Theophile Roelandt

De klacht werd door de gouverneur afgewezen.

Op 11 januari 1908 werd de nieuwe gemeenteraad samengesteld. De katholieken hadden vier raadsleden: burgemeester Leander Meganck (die niet meer kon zetelen), dienstdoend burgemeester en schepen Omer Heereman, de raadsleden Philemon Van Den Eynde en Ferdinand Van Lul.

De daensisten hadden vijf raadsleden: Victor van der Haegen, René Coppens, Camiel Meganck, Lodewijk Roelandt en Jan-Baptiste Vijverman.

De daensist René Coppens werd verkozen tot schepen. De daensisten droegen Victor Van der Haegen voor als nieuwe burgemeester ter vervanging van dienstdoend burgemeester Omer Heereman. De gemeentesecretaris Gustaaf Meganck weigerde de voordracht van de daensisten in te dienen omdat zijn vader nog altijd verkozen was. Hij werd hierin gesteund door volksvertegenwoordiger Baron de Sadeleer uit Haaltert. Een hevige strijd barstte los tussen dienstdoend burgemeester Heereman en Victor Van der Haegen. De daensisten blokkeerden de gemeenteraad. Ze daagden pas op bij een derde bijeenroeping en verwierpen dan bij meerderheid alle voorstellen.

Une élection partielle

Op 9 maart 1908 overleed Leander Meganck en zat Kerkxken officieel zonder burgemeester. Op 16 juni overleed de daensist Louis Roelandt; de gemeenteraad bestond nu nog uit drie katholieken en vier daensisten. De kandidatuur van Victor Van der Haegen als burgemeester werd opnieuw ingediend. Volksvertegenwoordiger Pieter Daens drong aan bij de hogere overheid maar deze gaf belet: de katholieke regering weigerde een daensist tot burgemeester te benoemen. Ze werd hierin opnieuw gesteund door baron de Sadeleer. Begin november 1908 werd Omer Heereman tot minderheidsburgemeester benoemd. Op zondag 22 november werd hij plechtig ingehuldigd in Kerkxken.

Op 24 november 1908 interpelleerde volksvertegenwoordiger Pieter Daens minister van binnenlandse zaken M. Schellaert over de onwettige benoeming van Omer Heereman. Een kort verslag werd genoteerd in de Annales Parlementaires de la Chambre des représentants, toen nog eentalig Frans:

La parole est à M. Schellaert, ministre de l'intérieur et de l'agriculture, pour répondre aux questions posées:

Par M. Daens, au sujet de la nomination du bourgmestre de Kerkxken.

Réponse. – Le bourgmestre nommé était premier échevin faisant fonction de bourgmestre. Il est membre du conseil depuis plusieurs années. Une élection partielle aura lieu incessamment.

De arrondissementcommissaris adviseerde het kiezerskorps bijeen te roepen om een einde te stellen aan de *schandelijke* toestand ten aanzien van de belangen van de gemeente. De gemeenteraad kreeg opdracht een tussentijdse verkiezing te houden op 20 december 1908.

Weken vóór de verkiezing vierden laster en geweld hoogtij. Velen leefden met de angst dat hun grond zou afgenomen worden door de nieuwe burgemeester. Jozef Callebaut, ouderdomsdeken van de daensisten, besepte dat de houding van pastoor Van Der Meulen beslissend werd voor de uitslag. In *Het Land van Aelst* van 13 december 1908 richtte hij samen met volksvertegenwoordiger Pieter Daens een smeekbede tot de pastoor om de bevolking niet verder uit zijn kerk te jagen.

Kerkxken, die parochie op den steenweg van Aalst naar Geeraardsbergen, boven Haaltert nabij Heldergerm. Heldergerm, de Parochie van den nederigen en verstorven Pastoor De Maeyer. Kerkxken, de Parochie van den Volksvriend Pastoor Van Hoeymissen, van den wonderbaren Horlogemaker, in de jaren 50 ontbood de eersten Leopold hem naar zijn Hof te Brussel om zijn wonderwerken te toonen aan 50 grote Invités. Kerkxken, de Parochie der ervaren kunstgeweeffels, der wereldberoemde tekenaars en werksters van kanten. Kerkxken is nu ook beroemd door een wonderbare kiezing. Een oud vervallen vadsig Bestuur is daar vervangen door jonge felle kloeke mannen, echte Kerkxkenaren; de Raad was 5 nieuwe tegen 4 oude; een lid der oude sterft, de Burgemeester, is nog 3; een lid der jonge sterft, is nog 4.

Men voorziet een kiezing voor die twee leden; en wat gebeurt er? In plaats van de Kiezing af te wachten voor 't benoemen van eenen Burgemeester en 't kiezen van eenen Schepene, er wordt in Aalst gekonkelalonneld, de Burgemeester wordt benoemd in de Minderheid, en men laat de Meerderheid niet toe een Schepene te kiezen. Ik klaag in de Kamer dien akt van krommenellenboog aan, de Minister sluit zijn oogen; er is geen recht te verkrijgen; ondertusschen is de Kiezing vastgesteld op ZONDAG 20 DECEMBER.

Burgemeester Omer Heereman

Appelterre-Eichem, 7 juni 1875
Kerksken, 18 maart 1937

Na de dood van zijn ouders kwam Omer Heereman naar Kerksken inwonen bij een ongehuwde tante. Hij huwde met Leonie Hendrickx, de kleindochter van burgemeester Anselmus Hendrickx (1830-1864) die ooit aan pastoor van Hoeymissen 1000 fr. toegangsgeld voor de hemel had betaald! In 1907 werd Omer Heereman schepen, in 1908 werd hij benoemd tot minderheidsburgemeester ter vervanging van de overleden burgemeester Leander Meganck. Hij was rentenier, overtuigd katholiek, anti-daensist en tegenstander van alles wat vernieuwing bracht. Zijn macht steunde op het feodaal principe van verpachten van gronden. Hij overleed kinderloos en zijn familie erfde gronden en financiële schulden.

Wat zullen wij zeggen? Aan de Bewoners der Parochie van te raadplegen, te oordeelen en te vonnissen... Ze zijn ter plaatse en hebben het oud Bestuur aan 't werk gezien; ze kennen de Mannen die zich voorstellen. Een zaak zouden wij betreuren: dat de Geestelijkheid er zou tusschen komen, Eerw. Pastoor, Eerw. Onderpastoor of iemand der Kerk; de Kandidaten der twee Partijen zijn immers goede Kristene Menschen; van niemand is iets te vreezen tegen Kerk of Godsdienst. Welk nadeel voor het Kerkelijk Gezag daar tusschen te komen! De Paus Pius X schrijft het zoo uitdrukkelijk: Als Aartsbisschop van Venetië, heb ik altijd gezien dat 't Geestelijk zich vele vijanden maakte met zich in de Gemeentekiezingen te mengen. Overjaar, in 1907, op een groote Parochie van Brabant, de twee zoons van 't Kasteel praamden E.H. Pastoor voor de Gemeentekiezing. M. de Pastoor weigerde beleefd. Ze gingen naar Mechelen. M. de Pastoor werd bij den Aartsbisschop geroepen; Hoogweerde, zegde hij daar, moet ik den helft van mijn Parochianen uit de Kerk jagen? Gebiedt gij het, ik zal het doen. Nu komen allen geerne naar de Kerk: kom ik er tusschen, 't zal wrok en nijd zijn, met tegenzin nog naar de Kerk komen en later uitblijven. Z.M. de Aartsbisschop zweeg, M. de Pastoor bemoeide zich met de kiezing niet: en hij bleef de geliefde en geëerbiedigde Pastoor van al zijn Parochianen.

110 De katholieken zetten hun zwaar geschut in. Kandidaat gemeenteraadsleden zijn: fabrikant Domien De Schepper, schoonbroer van de overleden burgemeester Meganck, en Jean Wellekens, landbouwer. De tegenkandidaten zijn Emiel van Buggenhout, liberaal en Pieter De Meerleer, daensist.

Zoals gebruikelijk in Kerksken werd er voor de verkiezingen door beide partijen kwistig drank geschonken. Reeds de zaterdagnacht waren er vechtpartijen en verbaal geweld. In de zondagsmis nam de pastoor alle twijfel weg voor wie men diende te stemmen, wat de gemoederen niet suste. Bij het doorsijpelen van de eerste resultaten begon de heisa: heetgebakerde en dronken katholieken en daensisten gingen met elkaar op de vuist. De champetter kon de gemoederen niet bedaren en riep de hulp van de Rijkswacht in.

Deze verkiezingsrellen haalden zelfs de nationale pers. Op de voorpagina van *Het Laatste Nieuws* van dinsdag 22 december 1908 lezen we:

Van onze medewerker uit Aalst. Eene woelige gemeentekiezing te Kerksken-bij-Aalst. Erge toestand – Revolverschoten.

Zondag had te Kerksken eene gedeeltelijke gemeentekiezing plaats in vervanging van twee raadsleden, onlangs gestorven. De gemeenteraad was samengesteld uit 4 christen-democraten en 3 katholieken: iedere partij had een mandataris verloren. Vóór eenigen tijd had het gouvernement een katholieken burgemeester benoemd in de minderheid, maar weigerde tot eene verkiezing te doen overgaan voor een schepen door de meerderheid. Van daar de reden der woelingen die wij nu te betreuren hebben. De Daensisten stelden voor MM. Emiel Buggenhout en Pieter De Meirleire; de klerikalen hadden MM. Dominique De Schepper en Wellekens. Deze laatsten zijn gekozen verklaard met 153 stemmen meerderheid. Men spreekt van zedelijke drukking op arbeiders en van erge feiten welke bij de bestendige deputatie zullen worden aangeklaagd.

Zohaast de uitslagen gekend waren hadden erge woelingen plaats in verscheidene herbergen; des avonds ontmoetten benden manifestanten elkaar, gewapend met revolvers en messen. Er zijn vele gekwetsten geweest. De Burgemeester heeft de hulp van acht gendarmen moeten invoeren. De herbergen werden gesloten om 9 uren. Revolverschoten zijn gelost geweest op vele plaatsen. De gendarmerie was gedurende den ganschen dag Maandag gekonsigneerd: de geesten zijn nog altijd ten ergste opgewonden.

Hip! Hip! Hoera!

Ook *De Denderbode* van 22 december 1908 berichtte uitvoerig over de nederlaag van de daensisten. De overwinning van de katholieken werd beschouwd als een nederlaag voor Pieter Daens en alle daensisten in de Denderstreek. Vooral kandidaat burgemeester Victor Van der Haegen werd op de korrel genomen:

Kerksken, Buitengewone Gemeentekiezing op zondag 20 december ll.

Katholieke zegepraal.

Uitslag Kath. Kandidaten / M.M. De Schepper, 401 stem.; Wellekens, 395 stem.

Groene, roode, blauwe kandidaten: M.M. Van Buggenhout, 252 stem.; De Meerleer, 295 stem.

Onze catholieke vrienden zijn nu wederom meerderheid in den raad. 't Is eene schitternde zegepraal door onze

vrienden van Kerkxken behaald op de verbondene machten der groene en roode socialisten en liberalen aangevoerd door Groene Pie en krachtadig ondersteund door socialisten en liberale logiegasten van Aalst en omliggende. Proficiat dus!

Men meldt ons van hier en daar dat de ster van den groenen zeeveeraar van Chipka zichtbaar aan 't verduisteren, aan 't dalen is. Kerkxken is er 't bewijs van; de oogen zijn aan 't opengaan en men begint de tuimelperten te bemerken van de groene politieke hansworsten en velen schuifelen ze uit...

En Groene Pie, 't orakel van Chipka was zoo zeker van de zegepraal zijner klikjannen dat hij er op wedden durfde, zegde hij En Van der Haegen, de candidaat Groene Burgemeester, verzekerde het ook overal Maar 't is van buizegem...

Wij zijn zeker dat men vrijdag en zondag in De Werkman en Het Land van Aelst zal jammeren van kolossaal kiesbedrog.... Maar als 't nu zoo is wat moeten de groentjes, de blauwtjes en de roodjes toch domme kwispels zijn om zich altijd te laten foppen!

Zelfs pastoor Van Der Meulen kon in zijn memoires zijn vreugde niet verbergen over de nederlaag van de daensisten en paraphraseerde om af te sluiten het refrain van het Daenslied: Hulde aan de Groene Vlag:

Na een hevigen strijd, werd de Heer Omer Heereman burgemeester genoemd (in de minderheid) en bekwam men eene kiezing voor twee nieuwe leden in plaats der overledenen.

In deze kiezing, die gesteld werd op den 20 december, bewam den H. Dominique De Schepper, Katholiek lid, 401 stemmen tegen 252 stemmen toegekend aan Emiel Van Buggenhout, liberaal-daensist en Jan Wellekens 395, Katholiek lid, tegen 295 toegekend aan Pieter De Meerleer, daensist. Wat er door de Daensisten, om hunne kiezing te doen gelukken is gelogen, gelasterd en geweld gebruikt is onzegglijk. Des ter schooner zeegepraal.

Hip! Hip! Hoera!!!

Tot verontwaardiging van Jozef Callebaut, Victor Van Der Haegen en alle daensisten minimaliseerde Pieter Daens in zijn krant *Het Land van Aelst* de nederlaag en het belang van deze tussentijdse verkiesing voor zijn partijgenoten.

Tegen alle verwachtingen in heeft de oude partij de meerderheid behaald met een klein aantal stemmen. Maar 't is een kiezingske geweest uit den ouden bak: hebben is hebben en krijgen is de kunst. Een sterk beroep gestaafd op onloochenbare feiten is naar de Deputatie gezonden. De Bewaarders (de katholieken) van Kerkxken zijn om les gekomen naar Aalst. Men spreekt van 40 getekende briefkes.

Voor Victor Van der Haegen was het een strijd op leven en dood geweest. Zijn droom om de eerste daensistische burgemeester te worden ging niet in vervulling. Na de verkiesing kwamen de tongen los. Elke werkmán, pachter of schuldenaar die afhankelijk was van de katholieke partij en als daensist bekend stond, was verplicht geweest zijn stem uit te brengen op een door de heersende klasse aangeduide manier. Zo verplichtte fabrikant Domien De Schepper zijn werknemers, die behoorden tot het daensistische kamp, met een vooraf afgesproken teken hun stem uit te brengen. Burgemeester Heereman dreigde daensistische kiezers hulp te ontzeggen van het weldadigheidsbureel dat hij beheerde. Van de talrijke getuigenissen van dwang beschikken we over twee klachten, een van Pieter De Meerleer en een van Emiel Van Buggenhout, die werden ingediend bij de gouverneur en beide mede ondertekend waren door Victor van Der Haegen en Petrus Buyl.

In *De Denderbode* van 27 december 1908 werd de katholieke overwinning bejubeld. Over dwang werd hier niet gerept en de rellen na de verkiesingsuitslag werden geminimaliseerd:

Kiezing te Kerkxken - Wij hebben het Donderdag 11. voorgezegd dat Groene Pie de schitterende zegepraal onzer katholieke vrienden aan kolossaal kiesbedrog zou toeschrijven. Nu, zoo is 't wezenlijk. Tegen alle verwachting, schrijft hersenloos van Chipka, heeft de oude partij de meerderheid met een klein getal stemmen... Een klein getal stemmen! 145 stemmen meerderheid op 1207 uitgebrachte stemmen. En lijk aan alle veroordeelden eenige uren worden gegeven om hunne rechters te verwenschen, zoo gaan de afgekookte groentjes zich troosten met een reklaam in te dienen tegen de geldigheid der kiezing bij de Bestendige Deputatie...

Men spreekt van 40 getekende briefkes. 't Is grof, zei Pierlala van Chipka. De bewaarders van Kerkxken zijn om les gekomen naar Aalst. Zijn de groentjes, de blauw-

Aan de Heeren der Bestendige Deputatie
van den Provincieraad van
Oost Vlaanderen te
Gent

Vertoond met diepen eerbied.
De ondergeteekende Emil Van Buggenhout
landbouwer, te Hoerkschen, er Candidaat voor
de tweede reeks in de gemeente kiezing van 20^{de}
December laatste. Neemt de eerbiedige vrijheid
Ued door het volgende te laten kennen, dat hij
zich verzet tegen de goedkeuring der bovengemelde
kiezing.

- I. Volgens getuigen door ons op het kiesbureau
aangesteld I. Petrus Duyf. 2 Janderhaegen Victor
zoude er een verschil van kiesbrieven bestaan, tusschen
de opstelling voor en na de kiezing. (ziet proces verbaal:)?
- II. Volgens nauwkeurig onderzoek van het kiesbureau
en kiezerlijst mochten de stembussen, slechts 666.
zeg, zes honderd zes en zestig stembrieven bevatten,
en er zijn er voor de eerste reeks 670. en voor de tweede
reeks 668 stembrieven uitgebracht. (ziet proces verbaal:)?
- III. Dat volgens verklaring van getuige Janderhaegen
Victor, er voor den lijst n^o I. een groot getal gekende
stembrieven zijn uitgekomen, voortspruitende
uit dwang, die op de vrijheid en overtuiging

Van den kiezer is gedrukt, die verplicht waren te stemmen met een alfond. ● met een streepje ⊖ ⊕ met een pint ○ met een kruisken ⊕ enz. zoo of ons door de volgende getuigen is overgebracht. 1 Petrus De Wether, 2 Camiel De Cock 3 De Hegele Serafien, De Cock Theophil, 4 De Pelsmaeker, Frans enz.

III. Dat volgens getuigen de stemming, niet geheim is bewaard. verschillende klachten zijn ons aangebracht, dat den bijzitter Jns Charles De Meulemeester, de brieven uit de handen der kiezers nam, ze naar het licht hiel, om ze doorschijnen te kennen, onder andere. Camiel Baetens, De Wether enz. Het geen eene groote opschuwing onder de kiezers bracht.

Alle deze fytten tegenstrevig zijnde met de wet, als ook met de kieswetten van 11 April en 12 September 1849. alsook met deze van 30 December 1887. en verdere yegronde fytten die wij bij de bevoegde overheid der rechtbank aanklonden. bidden wij Ued Heeren der bestendige Deputatie genoly te gunnen aan onze klachten; en verhoppen van uwen t wege eene afkeuring voor wat de goedkeuring der kiezing betreft?..

Wij hebben de heer Ued. onze hoogste achting aan te bieden

Uwe nederige dienaar

E. Jan Buggenhouck

Getuigen
H. A. van der Haegen

Kerkschen, den 22. December 1908

tjes en de roodjes van Kerckken dan zulke kenhuibens, dat men ze kan bij 't vuur zetten zonder het gewaar te worden? ... Maar neen, groene Pierlala, 't zijn de oogen die beginnen open te gaan. De menschen beginnen hun buikske vol te krijgen van alle ellendige hansworsterijen.

De geruchten welke in onze Stad liepen over woelingen en overrompeling der Gendarmen waren ten zeerste overdreven. Ziehier wat we er uit vertrouwbare bron over vernemen. Verleden Zondag, tijdens het nazicht en de telling der kiezing, hielden de Gendarmen het volk op eenigen afstand van het ijzeren hekken der school waarin de werkzaamheden plaats hadden. Het begon er al woelig te gaan, daar de eerste uitslag voor de groenen niet bevredigend was. Een persoon kwam nader, doch een gendarm duwde hem met de hand achteruit, maar dit scheen den man niet naar zijnen zin te zijn, want deze gaf den gendarm eenen hevigen kaakslag. Daarop sprong den anderen gendarm ter hulp en wilde de slager binden: hierop ontstond hevig rumoer, men riep: vooruit allen gelijk, en in een oogenblik was de eerste gendarm aangegrepen door vier à vijf mannen die aan zijn lijf hingen, zij trokken aan zijne kleederen, zij wilden zijn geweer overmeesteren, zijne képi geraakte onder de voeten, doch hij verweerde zich dapper en hield zich recht. Middelerwijl had de andere gendarm den eersten woestaard losgelaten en zijnen makker ter hulp gesprongen en zoo gelukte het hun beiden na veel moeite zich los te wringen, hunne wapens vrij te maken en het volk op afstand te doen terugkeeren, doch niet zonder veel moeite en geweld te moeten gebruiken en op den uitroep van: 'in naam van de wet of ik schiet met den revolver'. De képi en de koorden van den eenen gendarm waren bevuild en beschadigd, maar van hunne kleederen was niets verscheurd, tenzij den aanrander de zijne. Intusschen kwam de heer commandant der brigade ter plaats, dan was de orde gauw hersteld. Weinige minuten daarna werd den tweeden uitslag gemaakt, hij beantwoordde ten volle aan den eersten. De katholieken hebben eenen schoonen zegepraal behaald, 401 en 395 stemmen tegen 252 en 259 stemmen.

De groenen trokken al drupneuzen naar huis; de vlaggen werden spoedig uitgestoken, rustig werd er denzelfden dag en des anderendags gefeest. Van parket is er geene spraak geweest. Verders is alles nogal rustig afgeloopen.

Voor de triomferende katholieken en burgemeester Heereman waren nu alle politieke obstakels opgeruimd. Op 24 december meldde de gemeentesecretaris

ris Gustaaf Meganck de hervatting van de democratie in Kerksken aan de gouverneur in Gent:

Aan Gouverneur

Als antwoord aanbevolen brief 5de afdeling nr 22156 23 dezer laten we weten als dat gezien de gemeenteraadverkiezingen van 20 dezer, het ons onmogelijk is geweest de gemeenteraad te vergaderen. Zooals U weet en reeds dikwijls ondervonden heeft was het ons onmogelijk met de Daensisten meerderheid voort te besturen, wij hebben dan de kiezing van 20 dezer afgewacht, welke ons een katho-

nte KERKXKEN

Gemeenteraad op 7 Juli 1909

en te helpen deken tot de inrichting
er feestelijkheid.

De kosten die de maatschappij te dra-
heeft zijn als volgt :

500 fr. aan eemedaillen, premiën,

500 fr. voor tr. laat, enz.

150 fr. aan drie kosten, enz.

Dus eene som van 1150 fr. welke
maatschappij zal betalen hebben

De Voorzitter,
V. Vanderhaegen.

Dit is leterlijk wat ik geschreven heb
door niemand te teekend dan door mij
urft beweeren dat wij die som vragen
de gemeente getekend door drie leden.

De Burgemeester — Neen of nooit,
ullen mij te komen.

Vanderhaegen — Ja, ge kunt ze op
erkmuur plakken zooals uw ander
ens met de kie
nen in Kerkxk
valsche leugen

De Burgemeester
aar, maar gij.

Vanderhaegen
dat kunt gij.

Vanderhaegen. — Wanneer gij mij-
ne opmerkingen, besproken, inschrijft.
Wordt gesloten.

DAGORDE :

Goedkeuring der armrekening.

De gemeenteontvanger geeft lezing
der rekening over uitgaven van kleergoed
aan den armen uitgedeeld.

Vyverman. — Een oogenblik ; ik

frank is betaald aan De Schepper en
Delphine De Neve over levering aan klee-
deren. Wij hebben hier in de zitting meer-
malen gesproken over de andere stielmans
zooals de arme weduwe van August Jan-
sen en al de andere gepatenteerde winke-
liers. De Burgemeester heeft toegestaan
dat ieder zijn aandeel zou gehad hebben
van den verk. Ik moet bestatigen dat
het nog altijd
moeten ge
dat het de rij
zijn die al
ken heb

Pamflet van Victor Van der Haegen.

lieke meerderheid gegeven heeft. Wij zullen dus vergaderen
zoodra de kiezing goedgekeurd zal zijn en zullen dan ten
spoedigste alle zaken regelen, bewaarscholen, opmerkingen
gemeentebegroting enz. enz.

Wij durven verhoopen dat mijnheer de gouverneur ons
dan uitstel zal verleenen.

Met al onze achting.

De macht der tegenstrevers

Het waren geen vrolijke eindejaarsfeesten voor de
daensisten. De aanhangers van burgemeester Heere-
man vierden uitbundig hun overwinning door met
kachelbuizen door het dorp te sleuren ter ere van de
gebuisde groene burgemeester. Het bekvechten en we-
derzijdse beschuldigingen in de herbergen maakten
van vroegere vrienden de ergste vijanden. Het dorp
werd weer opgedeeld in twee kampen: katholiek of
liberaal; niet groene of rode socialist, niet wever of werk-

man, niet pachter of seizoenarbeider, maar enkel van wie men financieel afhankelijk was bepaalde tot welk kamp men behoorde.

Victor Van der Haegen bleef strijdlustig. Zijn verbale strijd beperkte zich niet tot de gemeenteraad. Hij had al enige ervaring met de pers en publiceerde na iedere zitting zijn visie op het gebeuren. Enkele fragmenten van de zitting van de gemeenteraad van 7 juli 1909 zijn bewaard gebleven.

Zelfs de nationale politiek met volksvertegenwoordiger Baron de Sadeleer werd erbij gehaald. Nog steeds was er immers geen antwoord aangaande de klacht van Pieter Daens over de onwettelijke benoeming van burgemeester Heereman en de klacht tegen de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen van 20 december 1908.

Het beleid van burgemeester Heereman toonde geen mededogen met de daensisten.

Er heerste wantrouwen en angst. Berichten over de slechte gezondheid van de 84-jarige Frans Coppens maakten velen ongerust, zeker de *fransmannen* die bij hem een stukje grond pachtten. Men fluisterde dat de burgemeester de ontvangerij van Frans Coppens zou overnemen. De jaarlijkse betaling van de pacht bij Frans Coppens was een gezellig onderonsje waarop naar plaatselijke traditie een *druppel* jenever werd aan-

geboden. Hij informeerde naar de familietoestand en wie financiële problemen had kreeg korting of zelfs volledige vrijstelling van pacht tot volgend jaar. Waren de berichten van afzetting van Frans Coppens juist, dan was dit het ergste wat de daensisten en de zwaksten in de gemeente kon overkomen.

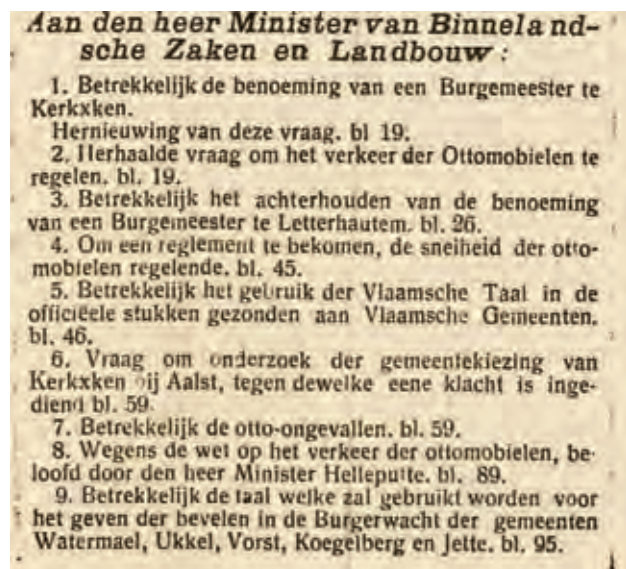
Een korte passage in de memoires van pastoor Van Der Meulen bevestigde het vermoeden dat einde december bevestigd werd:

In begin van 't jaar is Frans Coppens, toezienner van de goederen van de heeren De Brouwer en de notaris Fraeye, afgezet van zijne ontvangerij, om zijnen oneerlijke handel jegens hen, en Mijnheer Omer Heereman, burgemeester, is in zijne plaats benoemd. Hierdoor is de macht der tegenstrevers te niet gedaan.

Deze laatste zin was de bevestiging van de ongeschiktheid van de plaatselijke kerkelijke overheid aan de politieke macht van de nationale katholieke partij. Het doet terugdenken aan het kaartje van priester Daens in oktober 1894 aan pastoor Springels waarin hij koos voor het Christelijke tegenover het Katholieke. Het sociale weefsel dat door pastoor Van Hoeymissen en Frans Coppens voor de minsten onder de bevolking was opgebouwd, werd eind 1909 in Kerksken vernietigd.

Plaatselijk kwam de samenwerking tussen daensisten en liberalen onder druk. De uitspraak over de klachten ingediend eind 1908 tegen de benoeming van burgemeester Heereman en de fraude bij de verkiezingen ingediend door Emiel Van Buggenhout bleef uit. Herhaaldelijk interpelleerde volksvertegenwoordiger Pieter Daens zonder gevolg: alles werd tegengehouden door Baron de Sadeleer, zijn katholieke tegenstrever uit Haaltert. Begin juni 1910 werd de minister van binnenlandse zaken Schellaert nogmaals geïnterpelleerd door Pieter Daens. Zijn eerste en zesde vraag ging over Kerksken: 1^e *Betrekkelijk de benoeming van de Burgemeester te Kerkxken*. 6^e *Vraag om onderzoek der gemeentekiezing van Kerkxken bij Aalst, tegen dewelke eene klacht is ingediend*. Het verzet tegen de verkiezingen verwaterde, evenals de samenwerking tussen liberalen en daensisten.

116

De Werkman, zondag 6 juni 1910 - DADD, Aalst.

18. Afrekening

Een terugblik

Gedurende meer dan 50 jaar was Frans Coppens Rentmeester voor het beheer in Kerksken van de gronden van de familie De Brouwer en notaris Fraeye de Veubeke uit Brugge.

Oorspronkelijk waren rentmeesters tussenpersonen voor de adellijke heren. Zij inden de pachten (renten) voor het jaarlijks gebruik van gronden of het lenen van geldsommen. De vergoeding van de rentmeesters kende twee systemen: een overeengekomen percentage op de ontvangsten of een jaarlijks vast bedrag dat de rentmeester betaalde aan de eigenaar. Dit laatste systeem leidde in vele gevallen tot woeker en uitbuiting van machteloze boeren.

De rentmeester bemoeide zich ook met het wel en wee van de pachters, bij overlijdens speelde hij een belangrijke rol in de overdracht van het pachtrecht. De pacht diende jaarlijks betaald; volgens de plaatselijke gebruiken was dit in Kerksken tussen Kerstmis en Nieuwjaar bij de rentmeester thuis.

In de 19de eeuw beheerden de rentmeesters hoofdzakelijk *zwart goed*. Dit was de benaming die tijdens de Franse Revolutie werd gegeven aan het vastgoed van de geestelijkheid en de adel, dat door de Franse staat werd onteigend en vervolgens ten gunste van de staatskas verkocht. De bedoeling was de financiële crisis te bedwingen en het staatsbankroet van Frankrijk na de revolutie af te houden.

België werd vanaf 1 oktober 1795 formeel door Frankrijk aangehecht. Op 1 september 1796 werden de abdijen en kloosters in de negen Belgische departementen gesloten en hun goederen in beslag genomen. De onteigende goederen werden verkocht aan de meestbiedende. Vele kerkelijke gebouwen en gronden kwamen in privéhanden terecht. De nieuwe eigenaars waren doorgaans vermogende en ondernemende leden van de bourgeoisie uit de steden. Vooral in kleine gemeenten durfde de plaatselijke bevolking niet te bieden bij de verkoop van de kerkelijke goederen, onder druk van de pastoors. In Kerksken werden de gronden van de abdi van Affligem, de abdi ten Roosen te Aalst, de priorij van St-Genesius-Rode, de Claren te Gent en de plaatselijke kerkelijke

eigendommen opgekocht door stedelingen en zelfs door Franse ambtenaren en militairen.

Vluchtelingen?

Toen definitief bekend werd dat burgemeester Heereman de nieuwe rentmeester werd nam de onrust bij de daensisten toe. Burgemeester Heereman maakte bekend dat de pacht op het dorp te Kerksken diende betaald in de herberg *Bij Votje*, die werd uitgebaat door het echtpaar August Reynaert en Mathilde Welleman. De naam van de herberg verwees naar de gelijkenis tussen de corpulente eigenaar en een biervat.

Tussen Kerstmis en Nieuwjaar was het aanschuiven in de herberg om de nieuwe pachtvoorwaarden van rentmeester Heereman te vernemen. In ruil voor het bekomen van een nieuw pachtcontract dienden de daensisten publiekelijk te verzaken aan het ideeëngoed van priester Daens. Jozef Callebaut (ook pachter) kon de publieke vernedering van de arme daensisten niet meer verdragen. Hij ging voor zijn beurt en klaagde de handelswijze van de rentmeester aan. Na een lange discussie eiste Heereman dat ook Jozef Callebaut verzaakte aan het gedachtegoed van priester Daens. Het antwoord was duidelijk *neen*. Heereman sprak publiekelijk zijn verdict uit: *dan moet je je land laten liggen*. Het antwoord van Jozef Callebaut was klaar en duidelijk: *'t land ligt er en 't ligt er goed*. Hij verliet de herberg samen met talrijke daensisten. Door deze discriminatie dreigden vele daensisten in de armoede te belanden. Velen beschouwden emigratie naar Amerika als enig middel tot vlucht uit de ellende. Ook de zonen Albien en Edward van Jozef Callebaut en zijn schoonzoon Romain De Kegel zagen hier geen toekomst meer, toen burgemeester Heereman hun pachtgrond verbeurde. Ze vertrokken met andere lotgenoten uit Kerksken naar het beloofde land. Waren zij politieke of economische vluchtelingen?

Schielijk overlijden

Op 11 december 1909 overleed in Parijs onverwachts Jenny Minne (zie bijdrage over kant). Zij beheerde

het huis Minne-Dansaert in Haaltert en had geen opvolgers. Haar grootste betrachting was de kantnijverheid in Haaltert en omgeving te behouden. In 1908 stemde ze in met de oprichting van een Nationale Maatschappij voor de kantproductie, maar door haar plotse overlijden werd dit project niet uitgevoerd. Haar kantschool in de Ekent telde een paar honderd leerlingen, maar haar aandeel in de thuisarbeid was veel belangrijker: in de omliggende dorpen stelde Jenny Minne meer dan 1000 thuiswerkende kantwerksters tewerk. Door haar dood moest plaatselijk een miljoenenbusiness verdeeld worden. In 1901 telden Haaltert en Kerksken 24 kantfabrikanten, in 1910-11, een jaar na de dood van Jenny Minne, 41. Begin 1910 veroverde kanthandelaar Victor Van der Haegen het grootste marktaandeel ten nadele van kantuitgeefster Catherina Fermon, het klooster in Kerksken en de kantbaronnen uit Haaltert. Ook de gemeentesecretaris van Kerksken, Gustaaf Meganck, startte een kanthandel. Concurrenten genoeg dus om de handel van Jenny Minne binnen te halen.

Naamloze brief

118

In de lente van 1910 werd Kerksken opgeschud door het gerucht dat Victor Van der Haegen werd beschuldigd van erge feiten. Allerlei vragen deden de ronde: steunden de aantijgingen op een naamloze klacht? Aan wie was het schrijven gericht? Wat hielden de beschuldigingen juist in? Waren er getuigen? Victor Van der Haegen ontkende alle beschuldigingen. De opgeroepen katholieke gemeenteraadsleden Joseph De Rijck en Theophiel Roelandt weigerden à décharge te getuigen, zodat Victor Van der Haegen voor de rechter werd gedaagd. Het proces beroerde het ganse dorp en lokte zware discussies uit. Victor Van der Haegen werd in eerste instantie door de rechtbank van Oudenaarde veroordeeld tot zes jaar gevangenis en tien jaar ontzetting uit zijn burgerlijke en politieke rechten. In De Volksstem van 11 juni 1910 verscheen de bekendmaking.

De beschuldigde ging in beroep en verscheen op 9 juni 1910 voor het Hof van Beroep van Gent. Hij werd uiteindelijk veroordeeld tot drie i.p.v. zes jaar gevangenis en verlies van zijn burgerlijke en politieke rechten gedurende 20 i.p.v. 10 jaar. Het halveren van de gevangenisstraf maar het verdubbelen

van ontzeggen van zijn burgerrechten wezen in de richting van een politieke en economische afrekening. Deze gebeurtenis dreef de gemoederen in het dorp op de spits. Men was believer of non-believer. Verdenkingen over het indienen van de aanklacht gingen naar de pastoor, de burgemeester en zuster Colomba van het klooster.

De juiste toedracht en het verloop van de processen zijn niet meer te achterhalen. De procesarchieven in Oudenaarde werden tijdens WO I vernietigd en die van het Hof van Beroep in Gent gingen verloren door een zware brand in 1924. Na intensief zoeken in het rijksarchief van Beveren werd in het register van de Veroordelingen volgende vermelding gevonden: *Van der Haegen Victor, 7/12/1869, handelaar, Kerksken, 9-7-10, aanslagen eerbaarheid, 3 jaar gevang, 20 jaren berooving burgerlijke rechten.*

Falsus Testis

Het werd politiek stil in Kerksken. De daensisten waren politiek en moreel verslagen. Jozef Callebaut voelde zich een stuk verantwoordelijk. Was dit het resultaat van 15 jaar strijd voor een betere sociale samenleving? Het geloof in christelijke waarden overtuigde hem van een werk van barmhartigheid: *de gevangenen bezoeken*. Volksvertegenwoordiger Pieter Daens bezorgde Jozef Callebaut de toelating van de minister voor het bezoeken van Victor Van der Haegen in de gevangenis. Wat daar besproken werd is niet bekend. Victor vond zijn veroordeling een afrekening. Vanuit de gevangenis regisseerde hij de volgende maanden zijn verdere strijd tegen de katholieken in samenwerking met de liberalen. Tijdens een van de bezoeken verwisselde een onschuldig

De Volksstem, zaterdag 11 juni 1910 - DADD, Aalst.

kerkboek van eigenaar - daarin aantekeningen van Victor.

In *De Werkman* van 21 oktober 1910 verscheen een kort naamloos bericht dat verwees naar de gebeurtenissen van de voorbije maanden:

Kerkxken: Er staat geschreven: Falsus Testis; die valsch zweert, zal gestraft worden, zienlijk en onzienlijk! Dag noch nacht zal hij rust hebben: te vergeefs zal hij in den drank den worm der knaging willen dooden! En als binst zijn leven niet hersteld wat door zynen valschen Eed werd gepleegd, dan zullen eeuwige tormenten hem folteren. Geen vergiffenis voor den valschen Eed of er moet herstelling zijn.

Op 18 december 1910 verscheen in *De Volksgazet*, het liberaal democratisch weekblad van het arrondissement Aalst, volgend vervolg op *Falsus testis*.

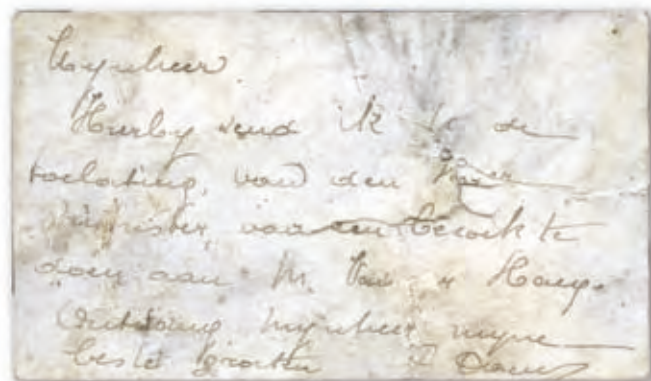
Vriend B. te Kerkxken. Ja, van in de oudste tijden af kan men nazien dat valsche getuigenis geven op deze wereld reeds zienlijk gestraft wordt. Daar is niet de minste twijfel over, ge zult zien dat het zoo zal uitvallen. Nog wat geduld!

Vriend B. was de plaatselijke correspondent Bisschop van *De Volksgazet*. Iedereen was nieuwsgierig om de waarheid over de veroordeling van Victor Van der Haegen te kennen. In de zomer van 1911 werd het drama van vorig jaar aan de Kerkskenaren voorgesteld in drie bedrijven en een korte epiloog:

Eerste bedrijf: *De Volksgazet* van zondag 20 augustus 1911 berichtte over de gedeeltelijke vernieling van het bietenveld van burgemeester Heereman.

Deze vernietiging kaderde in de ellende van de *fransmannen* (daensisten) aan wie in 1910 pachtgronden werden afgenomen door de burgemeester. Vele gezinnen kwamen hierdoor op het randje van de hongersnood of weken uit naar Amerika.

Kerkxken, Maandagmorgen waren de beeten op eenen akker van den burgemeester gedeeltelijk verwoest. Ter plaatse vond men, zoo wordt er beweerd, een klein gebedenboek en eene pijp. 't Is al heel zonderling dat boosdoeners 's nachts uitgaan met hun kerkboek op zak en dat

zij dat boek achterlaten, met hunne pijp er bij, ter plaatse hunner euweldaad.

Maar wat nog zonderlinger schijnt, 't is dat er in dat boek een naam en een adres geschreven zijn van een persoon die uit oorzaak van zijn omgang met zekeren persoon verdacht is geen vriend te zijn van den burgemeester. En eindelijk, wat er nog 't zonderlingste is van al, 't is:

1° dat 't gebedenboek toebehoorde noch den persoon wiens naam er ingeschreven staat noch aan niemand van zijn gezin.

2° dat de naam en het adres door eene andere hand geschreven zijn dan deze van dien persoon, de genaamde Felix S.

Deze bezit eene pijp gelijkend aan deze welke men beweert bij de verwoeste beeten gevonden te hebben. 't Algemeen gevoelen in Kerkxken is, dat eerloze personen het kerkboek in de beeten hebben gelegd om te dienen als aanwijzing, en de pijp, met de hoop dat deze zou kunnen dienen als bewijs tegen Felix S. en zynen gezin Gustaaf V.d.H.

Wij vernemen dat de eerste zich rechtstreeks heeft gewend tot den heer procureur des Konings te Oudenaarde om van dezen hoogen ambtenaar te bekomen dat er streng zou gezocht worden naar den eigenaar van het gebedenboek, naar den persoon die er den naam van F.S. heeft ingeschreven.

Laat ons hopen dat dit onderzoek zal ingesteld en zorgvuldig geleid worden opdat men tot de ontdekking der waarheid kome. Als dan zou er wel licht kunnen opgaan in het duister politiek drama dat verleden jaar te Oudenaarde en te Gent werd gespeeld.

Bisschop

Tweede bedrijf: *De Volksgazet* van 27 augustus 1911. Hier wordt Gustaaf Van Der Haegen, broer van Victor, als dader van de vernietiging van de bieten opgevoerd. Maar vooral de vreugde bij burgemeester, pastoor en klooster vallen op bij het vernemen van de veroordeling van Victor; er kwam zelfs champagne en een dansje bij te pas. Ook Pieter Daens werd een gebrek aan steun aan de veroordeelde verweten. In plaats daarvan werden de plooiën glad gestreken met zuster Colomba naar aanleiding van het artikel verschenen in *De Werkman* van 5 april 1901 over de uitbuiting van de kantwerksters in Kerksken:

120

De zaak van 's burgemeesters verwoest bietenveld wordt hier nog altijd druk besproken. Het feit dat men Gustaaf Van der Haegen zoekt in te mengen opent vele monden en het politiek drama, waarvan ik in mijn laatsten brief sprak, wordt veel meer besproken dan de eenige vierkante voeten betraven die uitgetrokken werden.

Indien, zoo wordt er gezegd, het slachtoffer van dit politiek drama gevallen is, dan is het wel omdat hij zekeren persoon in den weg liep en hij den haat van zeker goedje op zich had getrokken door zijn onafhankelijk zijn en door zijne vrijzinnigheid. Toen uit Audenaarde de mare van zijn val toekwam werd er, in zekere huizen, champagne gedronken en personen, wien door hun maatschappelijken stand, het dansen verboden is, sloegen 'nen goeiën flikker en deden hare omgeving met haar flikkeren.

Toen ter tijde was men erg verwonderd dat het slachtoffer van dien politieken haat hulp en bescherming had gevraagd bij een, in schijn ten minste, hoog geplaatst politiek man te Aalst.

Later is het uitgekomen, dat deze het ongelukkig slachtoffer, door beloften van hulp en bescherming, er toe ge-

bracht had in hem een onbeperkt vertrouwen te hebben. Hoe hij dat vertrouwen beloofd heeft, dat weet men te Audenaarde maar al te wel in zeker midden, waar men luidruchtig zijne verontwaardiging uitdrukt als men er aan denkt hoe dit politiek heerschappij samenspande met de vijanden van den ongelukkige die in hem zijn helper en beschermer meende gevonden te hebben. Thans zou de aartsvijand van den gevallene het politiek heerschappij van Aalst door een vuur dragen. Wee hem, die 't wagen zou een woordje te zeggen of een feitje te begaan dat tegen dien Aalsterschen Mijnheer zou zijn: onze Kerkxkensche pochhans zou hem spoedig doen zien dat hij ook zekere macht bezit.

Er zal licht komen, er moet licht opgaan in 't duister politiek drama van verleden jaar.

Bisschop

Derde bedrijf: *De Volksgazet* van 13 september 1911. De verwarring werd ten top gedreven, de werking van het gerecht werd in vraag gesteld. Het zoeken naar de waarheid over de naamloze aanklacht tegen het slachtoffer, de oorzaak van zijn veroordeling leek in de doofpot beland. Met de gemeenteraadsverkiezingen van 15 oktober 1911 in zicht, werd tot slot de spot gedreven met een van de leiders van de katholieke partij in Kerksken, zeker niet burgemeester Heereman, zijn gezin bleef kinderloos:

Kerkxken, Nu wordt er in 't publiek gezegd, dat het onderzoek in de zaak van 's Burgemeesters betraven gesloten is en dat er niemand zal vervolgd worden. Zij die dat gerucht verspreiden zijn in staat uiterst wel ingelicht te zijn, zoodat er niemand twijfelt of het gerucht is de uitdrukking der waarheid, zooveel te meer daar tot hiertoe nog 't minste gevolg niet is gegeven aan de klacht door Felix S. gezonden aan het Parket van Audenaarde. En dat vindt de bevolking van Kerkxken zeer drollig. Is het niet in 't belang van de Justicie van te weten wie de eigenaar is van de pijp en van het kerkboek die in de verwoeste betraven gevonden werden?

Van te weten wie valschelijk den naam van Felix S. in dat kerkboek heeft geschreven? Het is klaarblijkend dat er hier pogingen hebben plaats gehad om eenen onschuldigen te doen straffen. Wie heeft het gedaan? Wie had er belang zulks te doen? Onze bevolking is zeer ongerust omdat er in haar midden een lafaard woont die er op uit is onschuldigen te doen straffen en dat het Parket niets doet

om dien lafaard te ontdekken. De Justicie die gewoonlijk zoo nieuwsgierig is en gaarne haren neus steekt in zaken die verdacht voorkomen, zou ze niet wel doen ook eens haren neus te steken in deze zaak om te onderzoeken of 't geschrift uit de gevonden kerkboek niet overeenkomt met dat van eenen naamlozen brief die zich bevindt in het dossier van onzen ongelukkige vriend Victor Van Der Haegen? Indien de twee geschriften overeenkomen dan kennen wij iemand die kan zeggen wie de schrijver is van den naamlozen brief.

Hier wordt er nog altijd hertelijk gelachen met de droeve avontuur die over veertien dagen gebeurd is aan een der cheffen van de dompers. Mijnheer was naar Aelst komen manifesteren met de katholieke jonge wachten. En zoo als gewoonlijk alle Zondagen en zelfs in de week was hij maar in de kleine uurkens thuis gekomen en met een formidabel stuk in zijne kraag. Geklopt en herklopt, geschud en herschud aan het hekken, geroepen en herroepen, niets gekort, de vrouw en de kinderen bleven slapen als of zij niets hoorden. Wat bleef er te doen? Niets anders dan over het hekken te klouteren; maar ongelukkiglijk, onze manifestant geraakte met zijn kleeren vast aan de punten van het hekken en geen middel om er af te geraken. Schrikkelijke toestand! De dag ging opkomen, 't volk zou naar den kouter of naar 't werk gaan en hem daar zien hangen tussen hemel en aarde! Wat zou er gelachen worden! En zoo dicht bij de gemeentekiezing! Onze zatlap begon te huilen en te kermen om een steenen hart te doen breken; en eindelijk kwamen vrouw en kinderen toch buiten en ze verlostten hem uit zijnen neteligen toestand. Maar zij hebben hem die verlossing duur doen betalen want er werd op geklopt gelijk op eene oude matras.

En 't zijn zulke mannen die uitverkoren worden als verdedigers van Kerk en Godsdienst, van den familiegeest en van de Openbare Zeden!

Bisschop

Epiloog

Het geval Van der Haegen beheerste de publieke opinie in Kerksken. Believers en non-believers wisten het ook niet meer toen in de *Volksstem* van 4 mei 1912 de veroordeling verscheen van Felix Spitaels voor het vernielen van de bieten van burgemeester Heereman op 14 augustus 1911.

De Volksstem, zaterdag 4 mei 1912 - DADD, Aalst.

In 1913, na zijn ontslag uit de gevangenis van Oudenaarde, werd Victor Van der Haegen opgewacht aan het station in Haaltert door Jozef Callebaut en talrijke medestanders. Samen keerden ze terug naar Kerksken.

Gemeenteraadsverkiezingen van 15 oktober 1911

De daensisten waren uitgeteld, voorman Jozef Callebaut was een gebroken man. De oppositie werd aangevoerd door de liberalen Livien Van Melkebeke en Emiel Van Buggenhout. Deze rijke boeren hadden geen vrees om gebroodroofd te worden, het ultieme wapen van burgemeester Heereman. De kiescampagne van de katholieken was nationaal en plaatselijk vooral gericht tegen de liberalen en socialisten. De *Volksstem* van 13 oktober 1911 waarschuwde voor de goddeloze partijen:

De gevangnissen en de strafgestichten, dat zijn de kloosters der goddeloozen. Liberalen en socialisten hebben ook kloosters, zij hebben hunne kloosters. Zij staan in vele steden, zijn dik bevolkt en kosten veel geld. Die kloosters zijn de gevangnissen. Overal waar zij het kunnen gedaan krijgen, hebben de goddelooze liberalen en socialisten het geloof gedood in de harten der mensen: met het gedacht der Godheid, der eeuwigheid hebben zij ook het geweten, de eerbaarheid en de eerlijkheid uit de harten gerukt. En als er geen God of geen Opperste Rechter meer is, dan is het natuurlijk gevolg dat diefstal, aanslag, ontucht, zelfmoord, moord, bedriegerij en andere misdaden stijgen op verschrikkelijke wijze. De gevangnissen zijn de kloosters van 't ongeloof, 't zijn uwe kloosters, maar kloosters die wij moeten bouwen, onderhouden en bewaken met onze centen, met pensionarissen die wij moeten onderhouden uit onze zak, en die ons jaarlijks

millioenen kosten tegen de goddeloosheid, tegen het noodlottige socialisme, tegen het Daensisme! Tegen de liberale schoolpolitiek.

Voor eene christelijke gemeente. Voor uw oud geloof. Voor de ziel van 't kind. Voor uwen godsdienst.

De katholieken boekten een bescheiden winst in Haaltert en Denderhoutem, maar in Kerksken werd de tegenpartij letterlijk van de kaart geveegd: de katholieken met burgemeester Heereman zetelden voortaan met zes raadsleden tegen drie daensisten en geen enkele liberaal.

De *Volksstem* van 17 oktober 1911 triomfeerde:

In Kerksken hebben de Daensisten of socialisten eene duchtige rammeling gekregen. Heel de katholieke lijst is gekozen met overgrote meerderheid. Van 's morgens voor de hoogmis waren de liberale Heeren van Haaltert komen zien, maar in den namiddag trokken zij al drupneuzend naar huis. Leve de katholieke partij!

De liberale *De Volksgazet* van 12 november 1911 klaagde de handelswijze aan van de katholieke partij en de geestelijken bij de laatste verkiezingen. Morele en sociale druk door de Kerk was schering en inslag in alle plattelandsgemeenten in de Denderstreek:

De Volksstem beroemt er zich over dat te Denderhoutem de democraten ten val zijn gebracht. Maar zij wacht zich wel er bij te voegen, dat er slechts enkele stemmen te kort kwamen aan den achtbaren doctor Pauwels om gekozen te zijn, zij wacht zich ook wel bekend te maken, hoe groot het aantal witte en nietige stemmen waren, gevonden in de Denderhoutemsche kiesbussen, omdat dit aantal zoo buitengewoon groot was dat iedereen zich afvragen moest hoe 't mogelijk was. Op die vraag zouden de Denderhoutemnaren dadelijk antwoorden: Al wie als democraat, liberaal of socialist bekend stond en maar eenigzins, 't zij als pachter, 't zij als werkman, 't zij als schuldenaar, afhankelijk was van een klerikaal, is door dezen, hoe ver ook hij woonachtig mocht zijn, verplicht geweest zijn stembrief te vernietigen, op eene hem aangeduide wijze, of, indien hij nog eenig politiek vertrouwen inboezemde aan de klerikale dwinglandden, zijne kiesbrieven wit in de stembus te steken.

Hetzelfde is gebeurd te Kerksken, waar 't aantal witte en nietige brieven waarlijk schandalig groot was en op menige andere plaats in het arrondissement.

Mchtig zwaar was overal ook de geestelijke dwang uitgeoefend op het kiezerskorps. Biecht- en predikstoel werden bezoedeld door de schandelijke kiespropaganda welke er gemaakt werd. In menige gemeente werd de geestelijke dienst, in de kerk, met haaste afgerammeld om de pastoor en de onderpastoor toe te laten zich in de naaste nabijheid der kiesbureelen te begeven ten einde aldaar, tot op het laatste oogenblik hunne macht te doen gevoelen aan den kiezer en dezen te beïnvloeden.

Te Haaltert, onder andere, in een enkel kiesbureau, werden er, door een enkele onderpastoor, 64 (vier en zestig) stemmen opgeleid!, zodat men op minstens 300 het aantal stemmen mag schatten welke te Haaltert werden opgeleid. Driehonderd, op de nagenoeg 1500 geldig uitgebrachte stemmen, of eene op vijf! Is dat geene schande, Roept dat geene wraak?

De katholieken behielden de meerderheid tot bij de verkiezingen van 9 oktober 1938. Omer Heereman bleef burgemeester tot bij zijn overlijden op 18 maart 1937.

19. De pijn Parlementsverkiezingen 1912

Plaatselijk likten de daensisten en liberalen hun wonden: politiek waren ze monddood geworden. Velen zagen minder en minder mogelijkheden en weken uit naar Amerika, het Beloofde Land, waaruit steeds meer optimistische berichten kwamen over een betere toekomst. Tientallen jonge mannen, vrouwen en kinderen uit Kerksken waagden de overtocht. Op 12 april 1912, kort voor de Kamerverkiezingen van 2 juni, werd de bevolking van Kerksken geconfronteerd met de ramp van de Titanic. Vijf inwoners verdronken, drie mannen, een vrouw en een kind. Zij waren allen op zoek naar een beter bestaan dat hun hier niet werd gegund wegens hun politieke overtuiging.

De lijstvorming voor de parlementsverkiezingen van juni 1912 was aanleiding tot ruzie en scheuring in *De Christene Volkspartij*. Door het bestuur van de arrondissementsbond werd in een poll de eerste plaats toegewezen aan Pieter Daens, de tweede plaats en die van

eerste opvolger aan Albert Van den Bruele, zijn toekomstige schoonzoon.

Alfons Dumont, gemeenteraadslid in Erpe, Hector De Leersnijder, landbouwer uit Ninove en Victor Van der Schueren, lid van 't Armenbestuur in Ninove, hadden alle drie op de lijst gestaan in 1908, zij noemden dit een fopperspoll vol bedrog en gekonkel ten voordele van de familie Daens.

Betwisting

Alfons Dumont uit Erpe stond in 1908 tweede op de lijst na Pieter Daens. In 1912 kreeg hij de derde plaats maar aanvaardde dit niet. Hij betwistte de uitslag van de pollverrichtingen en in een pamflet keerde hij zich tegen Pieter Daens. Hij beschuldigde hem van machtsmisbruik en financiële malversaties. Dumont klopte aan bij de liberalen die kartel vormden met de socialisten. Hij hoopte op een tweede plaats maar hij ving bot. Hierna zocht hij zijn heil bij de katholieken maar die hielden hem aan het lijntje.

De Werkman van 10 mei 1912 reageerde op de vaandelvlucht van Dumont naar de katholieken:

De Werkman, 5 april 1912 - DADD, Aalst.

Albert Vanden Bruele

Denderhoutem 19 februari 1885
Terneuzen 4 oktober 1943

Hij was een boerenzoon en moest als oudste van vier kinderen op de boerderij helpen. Van kinds af was hij betrokken bij de daensistische strijd. 's Avonds volgde hij les bij advocaat Aloïs De Backer om zich door zelfstudie op te werken. Hij verving De Backer als spreker wanneer die ziek was.

Samen met zijn dorpsgenoot Petrus Van den Abeele leerde hij de drukkersstiel bij Karel Weckers in Koeckelberg. In 1906 begon deze een eigen drukkerijtje en drukte het weekblad *De Vrije Klok*. In 1907 stichtten ze samen in Ninove een eigen drukkerij met de naam 'Van den Abeele & Van den Bruele'. In 1909 ging Van den Bruele werken bij Pieter Daens in Aalst, maar bleef zijn vriend in Ninove helpen. Op 21 augustus 1912 huwde hij met Anna Maria, dochter van Pieter en vestigde hij zich als zelfstandige drukker in Denderleeuw.

Hij speelde een belangrijke rol in de Christene Volkspartij in het arrondissement Aalst en ook in de overkoepelende Vlaamsch-Christene Volkspartij waar hij probeerde de eenheid onder de daensistisch geïnspireerde leden te verbeteren en te herstellen. Hij was ook nauw betrokken bij de lijstvorming die in 1912 leidde tot een scheuring in het arrondissement Aalst.

In augustus 1914 werd hij onder de wapens geroepen en vocht hij bij de kanonniërs in Kallo. Na de val van Antwerpen deserteerde hij en verstopte zich meer dan een jaar in zijn geboortehuis in Denderhoutem. In augustus 1917 trad hij toe tot het activisme en in 1918 werd hij lid van de Raad van Vlaanderen. Op 3 november 1918 vluchtte hij naar Duitsland waar hij vijf jaar verbleef. Op 3 juli 1920 werd hij door het assisenhof van Brabant bij verstek tot 20 jaar gevangenis veroordeeld. Zijn huis en bezittingen in Denderleeuw werden door de Belgische staat in beslag genomen. Eind 1923 verhuisde hij met zijn gezin naar Terneuzen waar hij in 1943 overleed na een splende ziekte.

't Is alsdan dat gij tot die akelige Bewaarders gekeerd zijt, tot dezen die U gedurende 20 lange jaren, volgens uw schrijven, gebroodroofd hebben, tot deze Bewaarders, die met wellust de tranen telden, die uwe vrouw en kinderen stortten, tot deze Bewaarders die zegden dat zij maar zouden gerust zijn als zij uw vrouw en kinderkens zagen langs de straat het bete broods afbedelen, in een woord tot deze akelige Bewaarders die U wilden ziel en lichaam dooden, tot deze van wien gij in uw brief van ontslag als partijgenoot met de meeste verachting schreef en welken gij zoudt bevochten hebben, tot dezen zijt gij overgelopen om uwe oude vrienden en gebroodroofde werkmakers te verraden.

De mistevreden Dumont werd ook misbruikt door de katholieke Bewaarders in hun campagne tegen de Christene Volkspartij. Uiteindelijk werd hijzelf door alle partijen uitgespuwd en nam hij deel aan de verkiezingen als enkeling. Hij haalde in het hele arrondissement 175 stemmen.

Ruzie

124

Voor de katholieke pers was de openbare ruzie tussen de kandidaten van *De Christene Volkspartij* de ideale gelegenheid om af te rekenen met Pieter Daens en zijn partij. *De Volksstem* van donderdag 9 mei 1912 berichtte uitgebreid over de conflicten ontstaan na de pollverrichtingen. Ze maakte melding van de overstap van baron Karel de Béthune naar de katholieken. Zijn broer Lodewijk bekleedde de derde plaats na Woeste en Moyersoën. De krant spaarde ook advocaat Celestin Ghyssele uit Aalst niet, de nieuwe kandidaat voor *De Christene Volkspartij*, en ook de meningsverschillen tussen Hector Planquaert en Pieter Daens werden uitvergroot.

In Kerksken steunde Jozef Callebaut volop de voorgedragen lijst van *De Christene Volkspartij*. Met Albert Van den Bruele op de tweede plaats en eerste opvolger was het gedachtegoed van de roelanders en advocaat De Backer verzekerd voor de toekomst. Ook de katholieken zaten niet stil. *De Volksstem* van 30 april 1912 schreef lovend over de meeting op zondag 28 april van de katholieke propagandistenbond te Kerksken:

Een dag zonder weerga! Te Kerksken om 10 ure meeting in 't schoollokaal. E. HH. pastoor, onderpastoor, burgemeester Heireman en de schepenen zijn aanwezig met 200 man. M. Heireman opent de meeting met een warm woord. Leo Crick spreekt over de drij tegenpartijen. A. Bauwens over de Congoleugens van M. Daens en over de Vlaamsche Hoogeschool; Advocaat De Clercq over de schoolpolitiek en de landbouwbescherming.

De drij redenaars spraken puik en bekwamen veel, veel bijval en gedurige toejuichingen.

De strijdliederen wierden schitterend uitgevoerd door een groep ferme zangers, gedrild door den E.H. onderpastoor! Brave mannen! Ge hebt er eer van!

Alleenheerschappij

De streek van Ninove, het bolwerk van de roelanders met als trouwste vertegenwoordiger Aloïs Haelterman uit Aspelare, kreeg de laatste week voor de verkiezingen nog een zware opdoffer te verduren. Hector De Leersnijder klaagde in een openbare verklaring aan de kiezers van het Arrondissement Aalst, Pieter Daens aan als alleenheerser. Hij zei dat reeds in 1908 en verwees toen uitvoerig naar de lijstvorming van 1908:

Dat alles was gebeurd zonder mijn wete, en zonder de wete der Kiezer. Ik weigerde. Dat moest eerlijk gaan. Ik ging bij Daens en vroeg een algemeenen poll. De Heer Daens antwoordde: Wie zou dat denken, dat men Mij aan eenen algemeenen poll zou onderwerpen. Ik antwoordde: U, Mijnheer Daens stellen wij daarbuiten en schenken U de eerste plaats! Dan hebt ge toch geene reden van klagen. De Heer Daens antwoordde: Onze partij is te zwak om eenen poll te houden. Ik deed opmerken, dat het juist een zwakke partij was, die moest pollen, om zeker geen misnoegden te maken. De Heer Daens keerde mij den rug en ging henen! ...

Die woorden waren de Heer Daens overgemaakt en op 25 mei ontving ik van de Heer Daens den volgenden brief, die ik nog in mijn bezit heb.

Aalst, den 25-5-08

Waarde Vriend,
Als de landbouwers Ued. daar stellen, om in de toekomst eerste plaatsvervanger te zijn, dat is eene andere zaak.

De Volksstem donderdag 9 mei 1912

M. Petrus Daens wederom openbaar geschandvlekt en verloochend door een der hoofdmannen zijner partij M. Baron Karel de Bethune!

M. Daens had in een propagandanummer de grootste beschuldiging geslingerd naar den gekenden volksvriend Baron Lodewijk de Béthune, 3de candidaat van den Katholieken lijst, en hem verweten dat hij zijne eigen partij verraden had in de balloteering van 28 October 1911 en met den katholieken werkmanskring van Aelst gewerkt had voor een liberaal! Op die schandelijke lastering is een openbaar protest gevolgd! Vele daensisten keurden luidop de handelswijze van P. Daens af, die aldus een alomgekenden volksvriend wilde besmeuren en bevuilen.

Baron Karel de Béthune, een der hoofdmannen der daensisten zelf, die als tweede candidaat hunner partij gekozen was in de Gemeentekiezing te Aelst, stuurde een openbaren brief, om de snoode handelswijze van Pieter Daens naar verdienste te bestempelen. Dat protest verscheen in den Dageraad van zondag 5 mei. Baron Karel de Béthune schrijft onder andere: Ik moet bekennen dat het herhalen van de beschuldigingen van M. Daens in de Volkswil

eene laffe en onbehendige daad is, gansch onwaardig van iemand die als Hoofdman eener partij wil aanzien worden; zulke handelswijze zal alle eerlijke en rechtzinnige lieden doen walgen. Ik ben gelukkig deze gelegenheid waar te nemen om aan mijn broeder baron Lodewijk de Béthune te verklaren dat ik altijd aan zijne zijde zal staan om zijne eer te wreken, telkenmale dat men hem op eene onrechtvaardige wijze zal aanvallen; het is voor mij een broederlijke plicht aan den welken ik niet zal te kort blijven.

't Is klaar M. Daens heeft een laffe daad begaan, zijne handelswijze doet walgen; hij is onwaardig als hoofdman der partij! Zoo spreekt Baron Karel de Béthune! Iedereen heeft er zijn goesting van! Iedereen loopt weg!

Victor Van der Schueren, van Ninove, die in 1908 kandidaat was met P. Daens, heeft hem met walg verlaten!

Hector De Leersnyder, een dier verstandigste en geleerdste landbouwers van onze streek, die ook in 1908 kandidaat was met P. Daens, kon het niet meer uithouden!

Alfons Dumont van Erpe, hun genegen tweede kandidaat, komt in een aandoenlijk en treffend manifest zijn afscheid van P. Daens aan te kondigen. Carbisier van Lede is er gaan loopen, als eerlijk man.

Nu Baron Karel de Béthune schandvlekt thans openbaar P. Daens.

En gij, advokaat Ghyselinck, man met opvoeding, geleerdheid en deftigheid, gij die aan de daensisten uw gezag prijs hebt gegeven, zijt op uwe beurt ook schandelijk gefopt door M. Daens en openbaar beleedigd. Wat gaat gij doen?

Al die heeren mogen met advocaat Plancquaert in koor herhalen: 't Is het lot van al die een Daens helpt en ondersteunt, van er van gefopt te worden. Dat is niet zeer christelijk maar 't is echt Daens. Men hoort van niets meer bij de daensisten dan verraad, fopperij en ruzie! Waar zal dat eindigen? Waar gaat dat naartoe!!!

In *De Werkman* van 10 mei 1912 reageerde Jan De Neve, voorzitter van de pollcommissie van de Christelijke Volkspartij en derde kandidaat op de lijst van

De Christene Volkspartij, tegen de uitlatingen van Dumont over de bedrieglijke poll en de financiële afspraken.

De Werkman

10 mei 1912

Mijn antwoord aan Mr Alfons Dumont, gewezen Kandidaat voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers der Christene Volkspartij van het Arrondissement Aalst. Heden verkocht aan de oude Bewaarders

Het ligt niet in mijn bedoeling, te antwoorden op de lasterlijke aantijgingen tegen onzen grijzen en nooit volprezen Volksvertegenwoordiger den heer Petrus Daens en Vriend Albert Van den Bruele, deze zullen dit in beter en gepastere woorden doen dan ik, nederige werkmán. Ik wil enkel antwoorden op hetgene waarin ik betrokken geweest ben en ik zal dit zoo klaar en duidelijk 't mij mogelijk is, trachten te doen, ten 1ste als lid der Pollcommissie, ten 2de als voorzitter van 't Depouilleerend Bureel.

M. Dumont schrijft in zijn manifest op M. Daens:

Wat zint gij in uwe Daensche ziel? Nu plaatst gij mij op een fopperspoll vol bedriegerij en konkelfoes op N° 3.

1e leugen: Het is niet Mijnheer Petrus Daens, zooals gij schrijft, die den Poll verzonnen heeft, maar wel 't Bestuur van den Arrondissementsbond, waarvan gij Dumont, de eer had Ondervoorzitter te zijn, maar op wiens vergaderingen gij altijd vergat tegenwoordig te zijn of tot daar om zekere omstandigheden niet geraakte.

2e leugen: Het is niet den heer Daens die U in den Poll op nummer 3 plaatste, maar wel de 100 leden van den Arrondissementsbond die deel namen aan de Poll.

3de leugen: Gij noemt dit een fopperspoll vol bedriegerij en konkelfoes: ik, Jan De Neve, lid der Pollcommissie, beroep U in een openbaar debat uwe woorden goed te maken, ik laat U dag, uur en plaats vaststellen, maar op eene plaats toegankelijk aan 't publiek. Indien gij deze uitdaging niet aanvaardt, zal het Volk U naar verdienste schatten en U voor een gemene leugenaar aanzien.

Gij zelf hebt bekend gedurende de stemming, dat dit de schoonste kiezing was welke ooit geschied was, en 't is maar nadat de uitslag van den Poll bekend was, dat gij begonnen zijt met te zeggen dat gij bedrogen waart en dat gij u afscheurt van de Christene Volkspartij, maar dat ge nog niet wist bij wien. Gij zoudt gaan, dit was de waarheid dat gij niet wist bij wien U aan te sluiten, want gedurende de 14 eerste dagen waart gij den man der Liberalen en gij boftet er op dat gij op dien lijst de tweede plaats mocht innemen. Maar deze hebben u gewikt en gewogen en gij zijt te licht bevonden en aan de deur gezet, U nagenoeg zeggende dat zij van geene overloopers of verraders wilden.

En nu, de kwestie van de 4.000 fr. welke M. Daens trekt als Volksvertegenwoordiger even als M. Woeste, Moyersoén en alle andere Volksvertegenwoordigers? Den heer Daens, die altijd den eerste en de laatste op zijnen post is, om Boer, Werkman en Burger tegenover wien te verdedigen; en gij zegt heer Dumont, dat M. Daens niets moet afstaan van die 4.000 fr. Gij weet dat gij liegt en dit schandelijk, gij weet dat Daens jaarlijks

veel meer dan 1.000 fr. geeft aan propaganda. Gij schrijft dat Jan De Neve, dien braven en nederigen werkmán, ook moest 1.000 fr. afstaan, indien de heer Daens kwam te sterven, maar gij geeft hier maar een deel van 't kontrakt door mij ondertekend; immers onmiddellijk daaronder staat hoe de verdeeling van deze 1.000 fr. welk ik jaarlijks verplicht was af te staan, moest gebeuren en dit hebt gij voorzeker met opzet vergeten in uw manifest te schrijven want eerst en vooral was ik verplicht aan u M. Alfons Dumont jaarlijks 500 fr. te geven, niet voor de propaganda, maar voor uwen eigen zak.

Ik verzoek M. Dumont, het kontrakt door mij ondertekend, in zijn geheel te laten verschijnen, dan zal het kiezerskorps kunnen oordeelen over uwe rechtvaardige handelswijze. De ander 500 fr. waren bestemd voor de propaganda, maar niet voor de Familie Daens, zoals een eenvoudige mensch uit uw dubbelzinnig schrijven moest denken.

Dit is wat ik wilde antwoorden op uw manifest, heer Dumont en ik ben verzekerd dat alle eerlijke lieden uwe laffe handelswijze zullen afkeuren en met 2 Juni den lijst der Vrije Christene Demokraten zullen zegevierend uit de stembus doen komen en onzen ouden en grijzen strijder kloeke en moedige helpers in de Kamers zal vinden.

Een trouwe medestichter der Vrije Christene Volkspartij.
Jan De Neve

Het is één onmogelijk iets. Albert Van den Bruele is een jongen zonder bestaan en zijne toekomst is kamerlid zijn. Ued. als landbouwer zou misschien ook uwe boerderij niet willen opofferen om in de Kamer te zetelen of er ook wel geen gelegenheid voor hebben. Ik durf straf op U rekenen, Ued. behouden als strijdende democraat.

Rechte genegenheid

P. Daens

Dus, geachte kiezers, na zoo eene verklaring, moest ik niet meer twijfelen de Heer Daens te verlaten, vermits hij als alleenheerscher vier jaar op voorhand beschikte over de twee candidaturen, ten voordeele van Van den Bruele! Geen vrijheid! Geen poll! Niet de wil van 't volk! Maar de wil van M. Daens ALLEENHEERSCHERIJ

De Leersnijder verweet Albert Van den Bruele dat deze omgng met vrijdenkers en het gedachtegoed van Aloïs De Backer verloochende. Hij riep op te stemmen voor de katholieke volkskandidaten Baron Lodewijk de Béthune (3de plaats) en lijstduwer Leo Cosyns, burgemeester van Meerbeke.

Alleen in eeuwigheid

De dag van de verkiezingen 2 juni 1912 kondigde *De Denderbode* het einde aan van de politieke loopbaan van Pieter Daens en misbruikte de naam van *Klokke Roeland*, het vroegere partijblad van de roelanders wiens titel Petrus Van Schuylenbergh bij zijn overstap in 1905 ten dienste had gesteld van de katholieken:

M. Daens verlaten door iedereen, blijft gansch alleen met Van den Bruelle zijn toekomstigen schoonzoon. Wij ontleenen aan Klokke Roeland: wat eenieder in dezen kiesstrijd heeft opgemerkt, is de volslagen verlatenheid waarin M. Daens verkeert. Vroeger kwamen zijne beste sprekers naar ons arrondissement afgezakt. Wij hoorden hier Hector Plancquaert, Leonce Ducattillon, Priester Fonteyne en anderen, die hun talent kwamen schenken tot ondersteuning van M. Daens. Deze keer niets van dit alles. M. Daens bleef, naar het woord van vader Vondel 'Alleen in eeuwigheid', enkel bijgestaan door M. Van de Bruele, een jongen zonder beteekenis.

Nationaal werden de verkiezingen gewonnen door de katholieken. Ze behaalden de volstrekte meerderheid in beide kamers. Voor *De Denderbode* van 6 juni 1912 was de ziel van 't kind gered en was de meerderheid te danken geweest aan goddelijke hulp:

Schitterende zegepraal der Katholieken. Verplettering der vijanden van God, Kerk en Vaderland. De zondag 2 juni 1912 zal als een heugelijke dag, in gouden letteren, in de kronieken der Katholieke Bewarende Partij geschreven worden. Eerst en vooral een dankgebed aan den Allerhoogste welke België heeft bevrijd van onder de helse klauwen te vallen van den blauwe en roode godshaters die nu nog erger zouden te werk gaan dan hune voorgangers van het vervloekte laatste geuzenministerie. De Kiezers van steden en dorpen hebben hun vertrouwen, hunne genegenheid voor de Katholieke Partij uitgedrukt; 't is een machtige stroming die ze naar haar dreef. En dit getuigt die zoo talrijke aanwinst van stemmen voor Katholieke Kandidaten't land door, van noord tot zuid, oost tot west, zoo wel in de Walen als Vlaanderen. Neen, het kiezerskorps heeft zich niet laten foppen door het spook der kloosters en door lasteringen tegen de Missionarissen, die moedige helden welke alles opofferen voor de bekeering tot het ware Geloof en de beschaving van nog wild gebleven rassen. Neen, de beledigingen en lasteringen tegen H.H. de Aartsbisschop, Bisschoppen, Priesters en Kloosterlingen hebben 't kiezerskorps niet kunnen ontroeren; ze hebben het doen walgen.

Ook Pieter Daens, die nipt zijn zetel als volksvertegenwoordiger kon behouden, moest het ontgelden:

Maar zeg eens, Pie, waar zijn de stemmen naartoe gegaan, die ge achteruit werd geslagen? Gij hebt 2661 stemmen verloren tegen 1908 zonder uw proportioneel aandeel er bij te rekenen in de vermeerdering van 't getal kiezers. Het kiezerskorps is met 10 ten honderd vermeerderd en als men uw aandeel erin, volgens de uitgebrachte stemmen, rekent op 670 stemmen, dan zijt gij 3331 stemmen achteruitgegaan.

De *Christene Volkspartij* behaalde 12.735 stemmen (18,94 %), een verlies van 2.661 en behield één gekozene: Pieter Daens. De Katholieken behaalden 41.402 stemmen (61,56 %), een winst van 6.069 en hadden hiermee 3 gekozenen. Het kartel liberalen-socialisten kreeg 12.811 stemmen (15,9 %), een ver-

OPENBARE VERKLARING VAN HECTOR DE LEERSNIJDER

gewezen candidaat der Christene Democraten
voor de Kamerkiezing in 1908.

Aan de Christene Democraten en aan al de Kiezers van het Arrondissement Aalst

In deze laatste dagen werd ik dikwijls aangerand door eenige Daensisten, er worden mij zelfs brieven met smaad en belediging gestuurd. Dit alles omdat ik de Daensistenpartij vertalen heb.

Ik heb altijd het voornemen gehad te zwijgen! Maar het is zoover gekomen, dat zwijgen voor mij een gevaar en een misdadig zou worden.

Vier jaar geleden ben ik kandidaat geweest met de Heer Daens. Ik ben altijd de democratie genegen geweest, en aangemoedigd door een groep eerbare kiezers, dacht ik bij Daens de ware democratie te vinden.

Stemmen op de geschriften en redenswijzen, die mijn onzerprouwe advocaat De Backer, die verklaard had voor doel te hebben de katholieke partij te democratiseren en meer volksgezind te maken, heb ik met vollen moed den strijd aangevangen.

Op 2e Paaschdag 1908 werd ik te Nimbe door een eerlijk persoon aan de Heer Daens voorgesteld, om kandidaat te worden 's Namiddags, denzelfden dag heb ik met de Heeren Daens en Van den Bruel, eene meeting gaan houden op Aspelare. In die meeting stelde de Heer Daens mij voor aan 't volk, en mijne candidatuur werd met toejuichingen aanvaard. Voort hebben wij meetings gehouden, die allen zeer wel gelukt, onzen bijval was groot. De Heer Daens ze de tot mij: **Ik ben content van U; het volk vraagt U; gij zijt onze man!**

Een en tijd nadien had eene algemeene kiesvergadering plaats te Aalst in 't lokaal. Iedereen dacht dat men zou overgaan tot het rangschikken der kandidaten. Maar neen, verscheidene personen deden hunne aanspraak, en de Heer Daens repte geen woord over de schikking der kandidaten.

Ik vroeg aan den Heer Daens: «Gaan wij eens overgaan tot den poll voor het rangschikken der kandidaten?»

De Heer Daens antwoordde mij in stilte: «Siel U gerust! Gij zijt onze man 't zal al wel zijn; ik ben content van U.»

En eenige dagen daarna, ontving ik een geschrift, mij meldende dat de kandidaten geplaatst waren, en dat ik de vierde plaats als werkelijke kandidaat veroverd had! en de derde plaatsvervangende!!!

Dat alles was gebeurd zonder MIJN WETE, en zonder de WETE der KIEZERS.

Ik weigerde. Dat moest eertijk gaan. Ik ging bij Daens en vroeg een algemeenen poll.

De Heer Daens antwoordde: «Wie zou dat denken, dat men MIJ aan eenen algemeenen poll zou ongerwerpen!!!»

Ik antwoordde: U, Mijnheer Daens, stellen wij daarbuiten, en schenken U de eerste plaats! dan hebt getoch goede reden van klagen.

De Heer Daens antwoordde: Onze partij is te zwak om eenen poll te houden.

Ik deed opmerken, dat het juist een zwakke partij was, die moest pollen, om zeker geen misnoeden te maken.

De Heer Daens keerde mij den rug en ging henen!

Onder de kiezers werd vast besloten eenen poll te houden, en yel gesteld op den volgenden Zondag. Dit werd aan de Heer Daens overzonden, en iedereen verwachtte eene uitnodiging ofwel ruchtbaarmaking in onze gazetten. Maar neen, de Heer Daens liet niemand daarvan, alles bleef stil. **ER MOCHT GEENEN POLL WAZEN!**

Ik was voornemens alles te verlaten, omdat er daar geen rechtvaardigheid was, maar **ALLEENHEERSCHING** van M. Daens, en gal er kennis af aan een waaren vriend, die mij antwoordde: **Doet dat niet, Daens is in staat te verklaren, dat HIJ U WEGGEJAAGD HEEFT. GIJ kent de Heer Daens nog niet!**

Ik behield mijn candidatuur uit vrees van alzoo op den hoop toe nog gealfronteerd te worden door M. Daens.

Op den 20 Mei 1908 was ik in 't lokaal te Aalst, met eenige vrienden, die mij vroegen: «Waarom zijt gij de eerste supplicent nie? Gij als boer moet toch zien, dat de grootste macht der Daensisten op den boer ligt.»

Ik verhaalde van het geval, en zeede zoo eenen leide van niet te kunnen blijven volgen, die alleen tambour Major speelt, en niet meer te kunnen dulden dat al de bevelen van Chiqua moesten uitgaan! Dat ik mij niet wilde onderwerpen aan een alleenheerscher!

Die woorden waren de Heer Daens overzonden, en op den 25 Mei ontving ik van de Heer Daens den volgenden brief, die ik nu in bezit heb.

Aalst, den 24-5-08.

Waarde Vriend,

Als de landbouwers Ued. daar seilen, om in de toekomst eerste plaatsvervangende te zijn, dat is eene andere zaak.

Het is een onmogelijk iets. Albert Van den Bruel is een jongen onder bestaan, en zijne toekomst is kamerlid zijn.

Ged. als landbouwer, zou misschien ook uwe boerderij niet willen opofferen om in de Kamer te zeten, of ook wel geen gelegenheid voor hebben.

Ik durf straf op U rekenen, Ued. behouden als strijdende democraat.

rechtvaardigheid.

P. D.

Dus, geachte kiezers, na zoo eene verklaring, moest ik niet meer twifelen de Heer Daens te verlaten, vermits hij als alleenheerscher vier jaar op voorhand beschikte over de tweede candidatuur, ten voordeele van Van den Bruel. Geen vrijheid! geen poll! niet de wil van 't volk! maar de wil van M. Daens! **ALLEENHEERSHERIJ!**

Daaruit is ook genoegzaam te verstaan hoe en op welke wijze den poll bij de Daensisten is bewerkt geworden, dees jaar, gezien kost wat kost, Van den Bruel de tweede candidatuur moest hebben. De Heer Daens had het mij reeds over vier jaar geschreven.

Hadde de Heer Advokaat Gysselecx voor zijn optreden mij komen raadplegen, ik had hem in de brief van Daens, de eerste plaatsvervanger getoond, en hij zou nu niet gefopt z n.

De eerste rede om dewelke ik de partij verlaten heb, is dus de volgende: Dat er rond Daens niet de minste vrijheid bestaat. Het volk heeft er niets te zeggen! De boeren zijn er van geen tell bij alleen, als **OPPERMEESTER** wil over zijn partij beschikken, en zoo is het dat door hem de partij in den grond geboord is.

Maar **NOG ANDERE REDEN** hebben mij aangezet om vaarwel te zeggen aan de Daensistenpartij.

In onzen kiesstrid in 1908 zeten wij een programma, voortuit aangarade de scheide **LANDBOUWREVOLKING**, en bevatte namelijk de volgende punten:

lies van 398 en had één gekozone: de afgescheurde Alfons Dumont met 175 stemmen (0.26%)

Uit Brugge kwam er goed nieuws: daar werd priester Fonteyne verkozen als Christen Democraat en weer zetelden twee daensisten in het parlement.

Bijzonderste aanvoorders

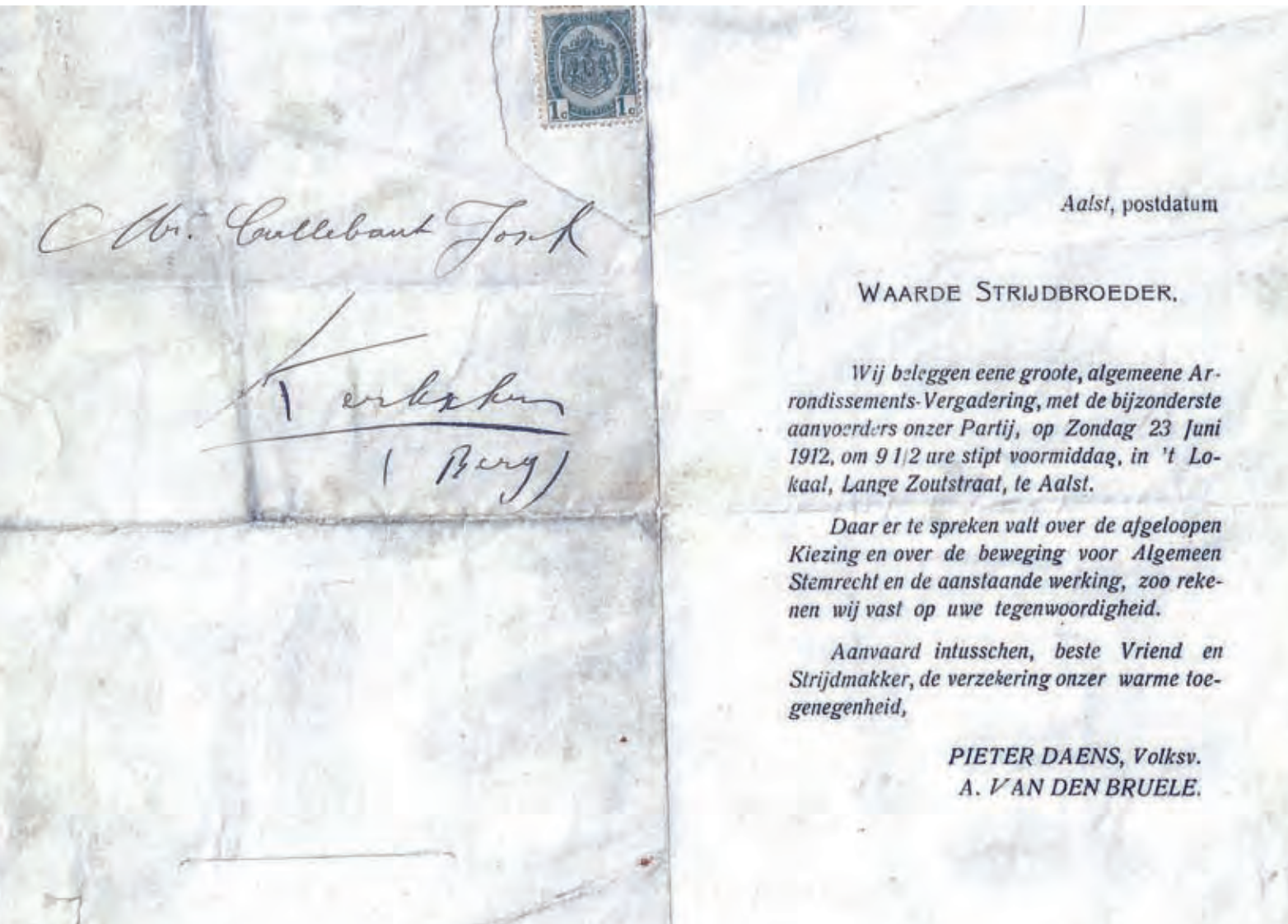
In het arrondissement Aalst likten de daensisten hun wonden. Na jaren strijd stonden ze niet verder dan bij de aanvang in 1894 met één volksvertegenwoordiger en enkele duizenden stemmen minder. Het was Albert Van den Bruele uit de Anderenbroek in Denderhoutem die de partij een nieuw elan gaf. Hij organiseerde op zondag 23 juni 1912 *een grote, algemeene Arrondissements-Vergadering, met de bijzonderste aanvoorders onzer Partij*. Ook Jozef Callebaut uit Kerksken was er, hij was reeds lid van het partijbestuur vanaf 1894 en bleef het tot zijn dood.

Na deze arrondissementsraad speelde Albert Van den Bruele een belangrijke rol in de partij. Hij verzoende

na jarenlange ruzie Pieter Daens en Hector Plancquaert. Hij huwde op 21 augustus 1912 met Anna Maria Daens, de dochter van Pieter Daens, en ontpopte zich meer en meer als diens opvolger. Hij werd hoofdredacteur van *De Vrije Klok* waarin hij de ver-nederlandsing van het openbaar leven in Vlaanderen en van de Gentse universiteit verdedigde.

Parlementsverkiezingen 1914

Voor de verkiezingen van 24 mei 1914 werden alle krachten gebundeld om twee daensistische volksvertegenwoordigers uit het arrondissement Aalst naar de Kamer te sturen. Albert Van den Bruele stond de tweede plaats af aan Hector Plancquaert, die in Aalst al kandidaat was geweest in 1894. Het waren de succesrijkste verkiezingen voor de daensisten. Pieter Daens werd voor de zesde maal verkozen, maar Hector Plancquaert miste nipt de verwachte tweede zetel. Hij zou de geschiedenis ingaan als de meest onfortuinlijke leider van het daensisme.

Aalst, postdatum

WAARDE STRIJDBROEDER.

Wij beleggen eene groote, algemeene Arrondissements-Vergadering, met de bijzonderste aanvoorders onzer Partij, op Zondag 23 Juni 1912, om 9 1/2 ure stipt voormiddag, in 't Lokaal, Lange Zoutstraat, te Aalst.

Daar er te spreken valt over de afgeloopen Kiezing en over de beweging voor Algemeen Stemrecht en de aanstaande werking, zoo rekenen wij vast op uwe tegenwoordigheid.

Aanvaard intusschen, beste Vriend en Strijdmakker, de verzekering onzer warme tegenegenheid,

PIETER DAENS, Volksv.
A. VAN DEN BRUELE.

Over de nipte niet-verkiezing van Hector Plancquaert schreef *De Werkman* van 29 mei 1914

Zondag, van 's morgens af, was er groot gewoel in en rond ons lokaal; rond 4 ure stond het volk tot op de kalsei, als de tijdingen begonnen te komen stond 't volk tot aan het Sint-Jorisstraatje; uit 't lokaal waren al de stoelen en banken weg. De eerste tijdingen waren zoo goed dat elk uitriep: PLANCQUAERT IS GEKOZEN! Er waren bureelen in welke wij de Katholieken van zeer nabij volgden; een onstuimige geestdrift ging losbersten, nooit zou dat gezien zijn geweest, in eenige stad van ons land; maar rond 8 ure ging het vaste bericht: buitengewoon veel stemmen maar Plancquaert niet gekozen, hij komt eenige honderde stemmen te kort. Dan werden de volkeren door een zware treurmoedigheid bevangen. Meer dan 20.000 stemmen, maar geen tweede zetel! Veel verdriet bij de Demokraten, pijnlijk verdriet.

De *Christene Volkspartij* behaalde in Aalst 20.118 stemmen (28,16 %), een groei van 9,22 % en één gekozen: Pieter Daens. De Katholieken behaalden 36.136 stemmen (50,58 %), een daling van 10,98% en 3 gekozenen. De Liberalen kregen 11.359 stemmen (15,9 %), een groei van 1,00 % en één gekozen. De socialisten haalden 3.832 stemmen (5,36 %).

130 De katholieke partij behaalde iets minder dan het dubbele van de stemmen van *De Christene Volkspartij*. Door het heersende kiessysteem werd Hector Plancquaert niet verkozen. Hij was de christendemocraat die het vaakst deelnam aan verkiezingen maar zoals gezegd nooit werd verkozen.

Antiklerikaal

De politieke wrok en antiklerikale politiek van Hector Plancquaert was begrijpelijk als men leest hoe onderpastoor Renaat De Canck in Denderhoutem (1901-1914) over Advocaat De Backer en de daensisten dacht:

R. De Canck, Hamme, 26 mei 1914
Vriend Cyriel, In geval dat gij de tichen voor mijn schoenen nog niet gekocht hebt, wacht nog wat en maak mij een paar pantoffels in licht leder zoals de uwe om dagelijks hier in huis mee aan te loopen, licht, zacht en plooibaar

leder. Breng ze maandag mede.

Héwel wat zegt ge van de uitslag der kiezing? Onze partij is overal zoowat achteruitgegaan, bijzonder in 't land van Aalst hé. 't Is onmogelijk 'nen daensist te bekeeren. Hun gedacht is gemaakt en blijft vastgekankerd; 't zijn waarlijk Kettters en er valt niets anders mee te doen dan voor hunne bekeering te bidden. 't Zijn de jonge nieuwe kiezers bijzonder die de Katholieke partij haten, niet wetende waarom en toch niet deugen, oproermakers en deugenieten!! Dat de vrienden van Denderhoutem van nu af maar goed beginnen te werken voor de aanstaande gemeenteverkiezing. 't Is beter in tijds dan te laat. Mijne groetkruisen aan gansch 't huisgezin alsook die van Delphine.

Tot maandag R.D.C

Het was opmerkelijk dat nog haast de helft van de kiezers voor andere partijen dan de katholieken stemde, ondanks hun verkettering door de kerkelijke overheid van Aalst in *De Volksstem* van 24 mei 1914. De politieke en kerkelijke ontvoogding had nog een lange weg te gaan.

Wereldbrand

Op 28 mei 1914 werd in Sarajevo Frans Ferdinand van Oostenrijk vermoord. Dit was de laatste aanleiding tot het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog, die Europa politiek volledig zou veranderen.

De daensisten Hector Plancquaert en Albert Van den Bruele werden hiervan ook onrechtstreekse slachtoffers. Toen op 26 maart 1918 Pieter Daens overleed zou hij opgevolgd worden door Hector Plancquaert of Albert Van den Bruele. Maar hun politieke voorkeur tijdens WO I werd hun fataal. Ze waren beiden actief geweest in het activisme en waren lid van de Raad van Vlaanderen. Na de laatste vergadering van deze Raad op 6 november 1918 vertrokken beiden naar Bad Salzuffen in Duitsland en later naar het neutrale Nederland. Ze werden bij verstek veroordeeld en al hun bezittingen werden door de Belgische staat in beslag genomen. Pas na de toepassing van de algemene amnestiemaatregelen in 1929, keerde Plancquaert terug. Hij vond onderdak in Outer bij zijn vriend Denis Ceuterick en verbleef bij hem tot zijn

“ De Volksstem, ”

komt den volgenden brief te ontvangen

Aalst, 20 Mei 1914.

Mijnheer de Opsteller,

Deze week lezen wij in uw geëerd dagblad « DE VOLKSSTEM », dat Mijnheer Daens in zijn gazet heeft geschreven dat Christus met zijne Kerk is voor de leering **maar niet voor de bestiering**, en dat de Paus **enkel** onfeilbaar is in zaken van geloof.

Als ambtelijke vertegenwoordigers van den Katholieken Godsdienst in de stad Aalst, achten wij het een strengen gewetensplicht tegen deze twee beweringen **openbaar protest** aan te teekenen.

Moesten wij zwijgen, menige onzer parochianen zouden in dwaling kunnen komen nopens de waarheden van ons H. Geloof. Zulks mogen wij niet gedoogen. Als zielenherders zijn wij gehouden het Christen Geloof te verdedigen wanneer het wordt aangerand en te beletten dat onze schapen door een valsche leering worden misleid.

Met het geestelijk gezag waarmede God ons heeft bekleed, komen wij dus verklaren dat de woorden van M. Daens **gedoemd zijn** door de Algemeene Kerkvergadering welke in het Vatikaan van Rome gehouden werd in het jaar 1870.

Opdat niemand aan de echtheid onzer verklaring zou twijfelen, geven wij hieronder den oorspronkelijken tekst der bovengemelde Kerkvergadering met de officieele Vlaamsche vertaling:

Si quis dixerit R. Pontificem habere tantummodo officium inspectionis vel directionis, non autem plenam et supremam potestatem jurisdictionis in universam Ecclesiam, non solum in rebus quae ad fidem et mores sed etiam in his quae ad disciplinam et regimen Ecclesiae pertinent, anathema sit.

(Sessio 18 Julii 1870, cap. III.)

Docemus et divinitus revelatum dogma esse definimus: R. Pontificem cum ex cathedra loquitur..., per assistentiam divinam ipsi in B. Petro premissam, ea infallibilitate pollere, qua divinus Redemptor Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide vel moribus instructam esse voluit.... Si quis huc nostrae definitioni contradicere praesumpserit, anathema sit.

(Sessio 18 Julii 1870, cap. IV.)

Indien iemand durft zeggen dat de Paus alleenlijk het ambt van toezicht of leiding heeft, maar geenszins de volle en opperste rechtsmacht over de Algemeene Kerk, niet alleen in zaken die het Geloof en de zeden, maar ook in deze die de **regeltucht en het bestuur der Kerk aangaan**, hij zij in den ban.

(Zitting van 18 Juli 1870, Hoofdstuk III.)

Wij leeren en verklaren dat het een door God geopenbaard leerstuk is: dat de Paus, wanneer Hij spreekt ex cathedra..., door den goddelijken bijstand, hem in den H. Petrus beloofd, die onfeilbaarheid bezit waarmede de Goddelijke Verlosser gewild heeft dat zijne Kerk in het bepalen der leer over geloof en zeden zou voorzien zijn.... Indien iemand deze bepaling durft tegen spreken, hij zij in den ban.

(Zitting van 18 Juli 1870, Hoofdstuk IV.)

Deze officieele teksten bewijzen zonneklaar dat God met zijne Kerk is niet enkel voor de leering, **maar ook voor de Bestiering** en dat de Paus wanneer Hij spreekt ex cathedra, onfeilbaar is, niet enkel in zaken van geloof, **maar ook in zaken van zeden**.

Hieruit blijkt dat de leering van M. Daens niet overeenstemt met de leering van de H. Kerk en dat zij **als eene ketterij** moet aanzien worden.

Aanvoerd, Mijnheer de Opsteller, de verzekering onzer hoogachting.

Kanunnik ROELANDTS,

Pastoor-deken;

E. H. LAUWERYS,
Pastoor van O. L. V.

Pastoor van St-Jozef,
E. H. VAN HERREWEGHE,

dood in 1953. Albert Van den Bruele vestigde zich in Terneuzen en overleed er in 1943.

De pijn

Ook Jozef Callebaut en zijn echtgenote Victorine D'Herde wachtten nog bittere jaren. Hoe was het gesteld met hun zonen Albien en Edward, die in 1910 waren uitgeweken naar Amerika? Zouden zij ze nog terugzien? Zoon Albien had zich met zijn echtgenote Clementia Van Den Storme definitief gevestigd in Detroit. In de lente van 1914 kwamen zoon Edward en schoonzoon Romain De Kegel terug naar Kerksken. Eind mei 1914 keerde Edward terug naar Detroit, hij reserveerde ook de tickets voor zijn echtgenote Marie De Winter en kinderen Jozef (3 jaar) en Justine (5 jaar) die zich bij hem zouden vervoegen in het najaar. Door het uitbreken van WO I in augustus 1914 gebeurde de gezinshereniging pas in juni 1919. De echtgenote van Romain De Kegel, Justine Callebaut, weigerde om haar ouders te verlaten en met haar 5 kinderen naar Amerika te emigreren. Het eerste wat Romain kocht met zijn zuur verdiende dollars was grond, want nooit zou hij nog pacht willen betalen aan burgemeester Heereman. Hij schafte zich ook paard en kar aan en werd tijdens WO I, dankzij zijn kennis van het Engels, voerman voor de Amerikaanse 'Commission for Relief in Belgium'. Deze humanitaire hulporganisatie was beter bekend als 'Belgium Relief,' het hulpcomiteit voor voedselhulp aan België. Na WO I werd hij voor zijn inzet gedecoreerd.

132

Gedurende vijf jaar verschaftte Victorine D'Herde onderdak aan haar schoondochter Marie De Winter en haar twee kinderen. Ze wisten te overleven dankzij de hulp van de familie en de schamele inkomsten van de herberg. Jozef Callebaut was een gebroken man: door zijn engagement in *De Christene Volkspartij* was de weverij van zijn vader teloorgegaan en twee zonen en vele vrienden waren uitgeweken naar Amerika. Hij kwijnde weg van verdriet en overleed op 19 februari 1917. Het nieuws van zijn overlijden verspreidde zich snel en zijn echtgenote ontving talrijke steunbetuigingen. Zelfs burgemeester Heereman kwam afscheid nemen, 's avonds als een dief in de nacht. Hij condoleerde Victorine D'Herde met de woorden 'je man was mijn tegenstrever, maar hij was

een eerlijk en rechtvaardig man'. Het waren geen troostende woorden voor Victorine, ze voelde de pijn die haar echtgenoot geveld had: **de pijn daens-ist te zijn.**

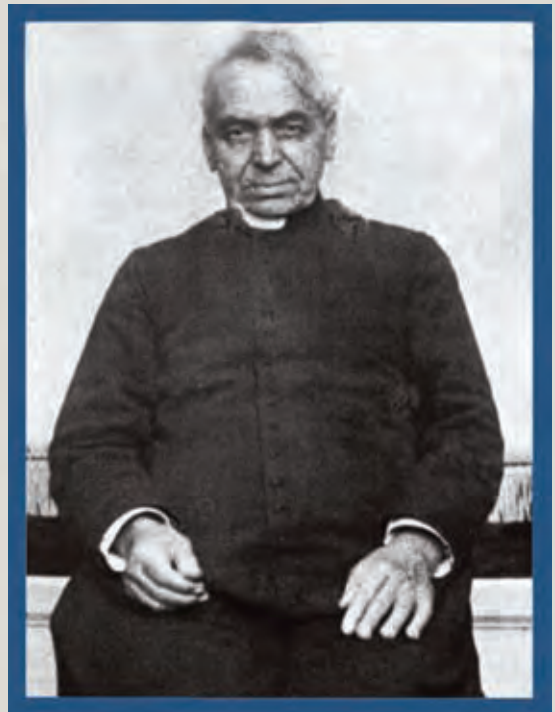

Victorine D'Herde.

Aspelare 29 mei 1854
Kerksken 3 oktober 1932

Echtgenote van Jozef Callebaut. Ze was gedurende 52 jaar de waardin in de herberg "bij Callens Zjep-pen".

deel 2
daensisme
in noord-
amerika

1. Kettingmigratie

De context

Migratie is van alle tijden. De trans-Atlantische emigratie vanuit België belandde in een stroomversnelling einde 19de, begin 20ste eeuw. De overgang van de traditionele landbouw naar meer commerciële uitbating en de afwezigheid van plaatselijke industrie samen met de opkomst van mechanische spinnerijen en weverijen zorgden voor een zware crisis in de Denderstreek. Handgeweven lijnwaad kon niet langer concurreren met de fijnere machinale productie. Wie de armoede en werkloosheid wou ontvluchten moest elders werk zoeken. De eerste emigranten werkten vooral in de bietenoogst als seizoenarbeider in Frankrijk en noemde men *de Fransmannen*, anderen emigreerden naar Amerika. Brochures met advertenties *Kosteloze Landhoeven in Amerika en Canada* lokten de arme wevers en kouterboeren naar het nieuwe continent. Velen haptten toe en vertrokken, meestal uit economische overwegingen. Soms speelden ook kerkelijke en politieke motieven mee of omzeilden jonge mannen de loting voor de twee jaar durende legerdienst. Uiteraard waren er ook de klassieke avonturiers. Werd het voor velen een succesverhaal, menige andere keerde bevoorruit en ontgoocheld terug. Wie het in Amerika of Canada maakte, pronkte bij de terugkeer naar het geboortedorp met de verdiende dollars en de bijhorende sterke verhalen. De anderen zwegen...

134

De Denderstreek

Voor tientallen Kerkskenaren die vóór WO I naar Amerika emigreerden golden dezelfde motieven: met weven en spinnen was bijna niets meer te verdienen; de verwachtingen van advocaat Aloïs De Backer en Jozef Callebaut bij de stichting van de *Samenwerkende Weverijen in Kerksken en Denderhoutem* in 1897 waren te hoog gegrepen en de coöperatieve stierf een stille dood. Ook de tewerkstelling van de seizoenarbeiders in Frankrijk kwam onder druk: door de Franse Senaat werd om de eigen tewerkstelling te beschermen de grensarbeid voor de Belgen beperkt tot 40 km over de landsgrens. Dit was de doodsteek voor duizenden *Fransmannen* uit de Denderstreek die tot

nu toe ternauwernood hadden weten te overleven. Volksvertegenwoordiger Pieter Daens interpeleerde de minister van buitenlandse zaken hierover op 1 februari 1910. Het verslag hiervan geeft een beeld van hoe 100 jaar geleden Vlaams spreken in de Kamers werd behandeld.

Buffalo's

Eenschets van de armoedigesituatie in onze regio blijkt uit nevenstaande interpellatie. Omgezet in actuele waarden verdiende volgens volksvertegenwoordiger Pieter Daens een arbeider in Frankrijk 5 à 6 Bfr. (€ 25 à 30) per dag. In de Denderstreek werden nog hongerlonen van ca. 3,5 Bfr. (€ 15) uitbetaald. In 1910 kostte een brood van 1 kg 0.30 Bfr. (€ 1.54), hetzij 10 % van het dagloon. In Amerika verdiende een arbeider in de gasfabriek 2 \$ (€ 53,14) per dag of een uurloon van € 6,64. Opvallend was de hoge verloning van 6 \$ (€ 159,42) per dag tijdens de zomer in de bietenteelt. Het loon in de bietenteelt werd niet berekend per uur, maar per bewerkte oppervlakte. Men deed graag een beroep op de Vlamingen aangezien ze bekend stonden als de beste bietenbewerkeren en de beste arbeiders in de suikerfabrieken door hun ervaring in Frankrijk. De Vlamingen kregen in Noord-Amerika de bijnaam *Buffalo's*, wat zou verwijzen naar het feit dat ze konden werken als buffels.

De onzekerheid over de toekomst van de seizoenarbeid in Frankrijk, het van de daensisten afnemen van de pachtgronden maar vooral de hoge lonen in Amerika overtuigden velen om de overtocht naar *het beloofde land* te wagen. Door hard te werken en zuinig te leven konden ze in een paar jaar haast een fortuin verdienen. De lokroep van de seizoenarbeiders naar Amerika was zo sterk dat de Franse boeren de Vlamingen in de lente van 1910 niet zagen opdagen en volgende oproep plaatsten in *De Werkman* van 1 april: *Men vraagt voor Frankrijk 900 goede beetenkappers in brigaden van 3 man. Schrijven: Wiels, 19 rue Pasteur, Cureghem, Bruxelles*

De overtocht naar Amerika maken was geen probleem. Ticketverkopers schuimden samen met tijdelijk teruggekeerde dorpen en cafés af met wondere verhalen over de nieuwe wereld. Goed

Annales Parlementaires, Séance du 1er Février 1910

Reprise de l'interpellation de MM. Debunne et Lorand à M. le Ministre des affaires étrangères
« sur les mesures qu'il a prises pour sauvegarder les intérêts des ouvriers belges qui travaillent en France, intérêts qui sont sérieusement menacés par suite du vote de la chambre française les concernant »

M. Le président. La parole est à M. Daens

De heer Daens. – Ga ik ook geweld doen aan mijne tong en aan mijn Hart om mijne opmerkingen in gebrekkig Fransch voor te dragen? Neen, dat moet niet. In naam van meer dan 4 miljoen Belgen en bijzonderlijk in naam mijner kiezers, acht ik mij verplicht mijne moedertaal te spreken. Nu meer dan ooit, nu dat deze vergadering eene ware volkskamer worden moet, is het noodig dat het volk hier zijne taal hoore spreken. Dan en dan alleen zullen wij tot een ideaal komen, dat al de leden dezer Kamer de twee talen machtig wezen, of ten minste de twee talen verstaan.

M. Terwagne. – Mais jusqu'à ce moment-là, vous faites du tort à toutes les causes que vous défendez.

De heer Debunne. – Vindt gij niet belachelijk, mijnheer Daens, van u in het Vlaamsch te wenden tot eenen Minister die deze taal niet verstaat?

De heer Daens. – Belachelijk! Onze eigene schoone taal spreken! Hij zal morgen lezen wat ik heden gezegd heb.

De heer Van Langendonck. – Hij moet vandaag nog antwoorden.

De heer Daens. – Indien gij dit mijnentwege belachelijk vindt Vlaamsch te spreken, dan is het nog veel belachelijker voor u, Vlaming, die uwe eigene taal goed machtig zijt, hier de Fransche taal te komen spreken op eene bespottelijke wijze. (*Hevige tegenpraak op sommige banken links.*)

M. Lorand. – Notre collègue, M. Debunne, a très bien fait de se servir d'une langue que toute la Chambre comprend pour traiter une question qui intéresse toute la Chambre. Parler une langue qui la plupart des membres ignorent, pour le plaisir de faire une parade de chauvinisme linguistique, eût été de sa part une manifestation ridicule! (*Très bien ! très bien ! à gauche et à l'extrême gauche.*)

M. Debunne. – Je demande la parole pour un fait personnel. (*Non ! Non ! à l'extrême gauche.*)

De heer Daens. – Een Vlaming moet, bovenal in zaken van groot belang, zijne taal gebruiken.

M. Lorand. – C'est absurde.

De heer Daens. – Laat mij spreken

M. Terwagne. – Ce n'est pas à vous à dire que les autres sont ridicules !

De heer Daens. – Wij hebben het hier lastig genoeg.

M. Lorand. – Je le répète, c'eût été là une manifestation absolument ridicule. Défendons les droits Flamands, mais ne faisons pas de parades inutiles.

M. Daens. – En parlant flamand, je fais mon devoir.

M. Lorand. – Votre premier devoir est de tâcher de vous faire comprendre par vos collègues et non de vous livrer à des manifestations platoniques en faveur de la langue flamande, dont vous savez bien que nous défendons les droits, quand il y a des droits à défendre.

M. Terwagne. – Vous affaiblissez d'autant plus la cause que vous prétendez défendre ici.

De heer Daens. – Ik herhaal het, in al die groote zaken die wij hier te bespreken hebben, zouden de Vlaamsche vertegenwoordigers dienen hunne taal te gebruiken. Het is hunne eerste plicht, want de Vlaamsche taal dient gesproken te worden in eene Volkskamer.

M. Terwagne. – Vous êtes un démagogue tout simplement.

M. Demblon. – On est bien libre, n'est-ce pas, de choisir la langue dont on veut se servir ? Nous avons toujours défendu les droits légitimes des Flamands ; mais n'attaque pas la langue française !

De heer Daens. – Ik weet het, het is een lastig en pijnlijk werk hier altijd de Vlaamsche taal te brengen, maar het is noodig nuttig werk en daarbij aanzie ik het als een plicht. Het Vlaamsch wordt hier als ondergeschikt aanzien. Dat moet eindigen en daar kan geen einde aan komen, zoolang al de leden de twee talen niet machtig zijn. Daartoe zal men alleen geraaken met hier altijd de Vlaamsche taal te gebruiken.

De heer Debunne. – Wij hebben zoo goed als gij, de rechten der Vlamingen verdedigd, en dit, in alle omstandigheden.

M. Demblon. – Nous avons toujours défendu les droits des Flamands, ne nous attaquez donc pas.

M. Terwagne. – M. Debunne a posé un acte d'intelligence et de savoir-vivre vis-à-vis de M. le ministre.

De heer Daens. – Wij staan hier voor eene ernstige zaak die een groot getal mijner kiezers aanbelangt. Uit de Dendervallei gaan ook vele arbeiders naar Frankrijk werken, maar het groote schof bestaat uit de 60.000 tot 70.000 die elk jaar naar Frankrijk gaan voor oogst en betteraven. Moesten die arme lieden niet in Frankrijk kunnen gebezigd worden, het ware voor hen en de hunnen de hongersnood. Weliswaar zijn ze tot nu nog gespaard. De Fransche wet zegt immers dat, boven de 40 kilometers van de grenzen, de wet niet zal toepasselijk zijn.

De heer Debunne. – De wet zegt dit niet. Dit amendement werd ingetrokken en telt niet meer.

De heer Daens. – In alle geval, worden ze nu gespaard, dan zullen ze toch later ook getroffen worden en het is in naam van die werklieden dat ik hier de stem verhef. Ons land, ons klein België is rijk, zegt men dikwijls: doch indien ons volk Frankrijk niet had, dan zou het van honger sterven.

De heer Verheyen. – Dit is overdreven.

De heer Daens. – In 't geheel niet mijnheer, ik weet het bij ondervinding; den dag der kiezing waren in 't arrondissement Aelst 5.200 kiezers afwezig; in ons gebuurte zijn er dorpen van 3.000 zielen, uit welke 260 bewoners jaarlijks naar Frankrijk moeten. Van 60.000 tot 70.000 werklieden gaan telken jaar in Frankrijk werken en slaven om er het geld te winnen, dat hier hunne pachten betalen moet. Het is dus met genoegen dat ik bestatig dat de Kamer en de Regering eenparig zijn om te trachten van Frankrijk te bekomen, dat de onrechtvaardigheid welke men wil begaan tegenover ons werkvolk niet verwezenlijkt worde.

Gaat dieper in die zaak, en gij zult vinden dat de reden om dewelke ons werkvolk uitwijken moet, nog altijd dezelfde is: de hongerloonen. Ons volk in België verdient met moeite genoeg voor dagelijkschen armenkost, koopen wat elk mensch noodig heeft voor lichaam en huis, voor vrouw en kinderen, dat is volstrekt onmogelijk aan honderden duizenden, dat is onmogelijk en daaruit volgt dat alle nijverheden en ambachten kwijnen en vervallen.

In Frankrijk winnen de werklieden familielonen, 5 tot 6 frank daags, terwijl hier ons werkvolk hongerloonen van 3 of ten hoogste 3fr. 50 c. daags verdient. In een land gelijk het onzen met neerstig, deftig, spaarzaam volk, indien elk huishouden won wat het noodig heeft om meubels te koopen en alles waarover een huishouden moet kunnen beschikken, dan zou niemand moeten uitwijken en in den vreemde zijn brood gaan verdienen.

Wij zullen dus strijden tegen de voorgestelde rechten, maar tevens zullen wij ook, in ons land, alles in het werk stellen opdat onze arbeiders in België het noodige verdienen om deftig te leven. Men zegt heel dikwijls: “Wacht u van den eersten stap, want op den eersten stap volgen anderen”.

Ik hoop dat de Kamer eenstemmig zal zijn en de Regeering krachtdadig zal te werk gaan om de eidelijke stemming in den Franschen Senaat te voorkomen. Als onze werklieden niet meer in Frankrijk kunnen gaan werken, dan weet ik niet wat er hier van hen zal komen.

Onze jonge Vorst zegde hier: België is gelukkig, België is rijk! Groote dwaling! Rijk en gelukkig in de hoogte, ja. Maar allen, die de toestand kennen, wij weten dat er in de hoogte eene weelde is gelijk men er nooit in het land gezien heeft; maar in de laagte, bij het volk is ellende, onbeschrijfbare ellende. Ik wensch dat het voorstel door de Fransche kamer aangenomen, door den senaat afgekeurd worde, want anders zou het eene algemeene ramp zijn voor ons land (*Zeer well! aan de uiterste linkerzijde*).

M. le président. – Il n’y a plus d’orateurs inscrits. La discussion est close. Je mets aux voix l’ordre du jour suivant :

«La Chambre, confiante dans les sentiments d’amitié et sympathie réciproque qui unissent la France et la Belgique et considérant que les mesures proposées en France contre les ouvriers et les produits belges causent dans nos populations une légitime émotion, et que leur vote apporterait une profonde perturbation dans les relations auxquelles la Belgique attache le plus grand prix, compte que le gouvernement continuera à se faire l’organe de ses sentiments auprès du gouvernement français et passe à l’ordre du jour. Lorand, Debunne, Vandervelde, Huysmans, Maenhaut, De Sadeleer »

– Cet ordre du jour est adopté à l’unanimité.

Interpellatie van Pieter Daens in de kamer van Volksvertegenwoordigers, 1 februari 1910.

betaald werk was er in overvloed. Vooral Detroit was aantrekkelijk: de stad was in volle opbloei door de almaar groeiende auto-industrie. De Vlamingen stonden hoog aangeschreven als goede werkers en waren er welkom. Velen kregen hierdoor de indruk dat de dollars aan de bomen groeiden en de straten geplaveid waren met goud.

Kettingmigratie

Aan plaatselijke agenten ticketverkopers was er geen tekort. In Haaltert kon men terecht bij Remy Heyman voor tickets van de Red Star Line, bij Georgine Heyman-Van den Steen voor tickets van de Canadian Pacific Railway, voor boeking bij de White Star Line bij Frans Van Schandevael, herbergier en verzekeraar op Ter Linde in Denderhoutem. Voor de Cunard Line verkocht Ruffin De Winter tickets: hij woonde in de Stichelen te Denderhoutem en in zijn herberg prijkten mooie affiches met afbeeldingen van de schepen. De snelste en verzekerde overtochten werden tegen matige prijzen aangeboden. Als Rufin De Winter vier à vijf kandidaten had bestelde hij de tickets en begeleidde hij zijn klanten naar Antwerpen, waar hij hen bij het agentschap afleverde en zijn commissie opstreek. 1906 tot 1914 was een periode waarin seizoenarbeiders meestal voor twee à drie jaar naar Amerika gingen en daarna terugkeerden. Vanaf 1910 ontstond de eerste definitieve emigratie door gezinsherenigingen met verloofden, vrouwen en kinderen die zich aansloten bij de emigranten.

In *De Werkman* van 28 januari 1910 lezen we:

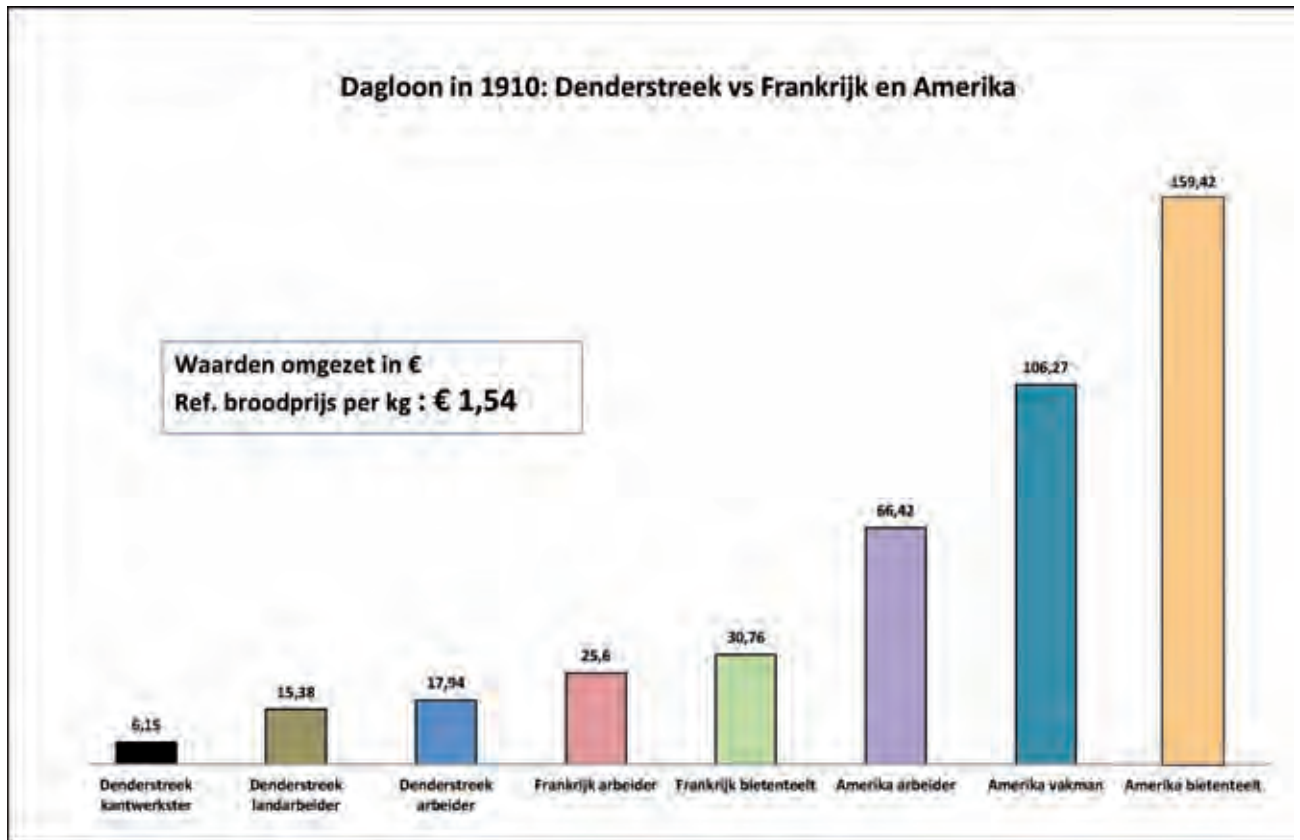
“Naar Amerika - Franschmannen, afkomstig van Denderhoutem (Leebeke) vertrekken Zaterdag 29 dezer uit Antwerpen met de Red Star-Lijn naar Detroit-Michigan, deze hebben reeds allen familiën en kennissen aldaar gevestigd; deze zijn verzekerd werk te hebben in de fabrieken, in afwachting van het tijdstip om de betteraven te bewerken, alsdan verlaten meest allen de stad om de onderneming te doen, zelfs ambachtlieden sluiten zich hierbij aan om het handwerk te verrichten, immers de Belgen staan aldaar gekend als de beste werklieden. Hedendaags reist men naar Amerika, juist als over 30 jaren naar Frankrijk; vele vrouwen zijn bij hunnen man aldaar gekomen, anderen vertrekken den 10 Februari naar Amerika.

Ook Jozef Callebaut zag in 1910 met pijn in het hart zijn zonen Eduard en Albien en zijn schoonzoon Romain De Kegel vertrekken naar Detroit. Nog hetzelfde jaar voegde Clementina Van Den Storme zich bij haar echtgenoot Albien. Ze openden een pension-herberg en Clementina zorgde voor de familie en de opvang van talrijke dorpsgenoten.

Positieve berichten over *het beloofde land* inspireerden jaarlijks tientallen Kerkskenaren om een betere toekomst te zoeken in Amerika. In april 1912 boekten zes dorpsgenoten een overtocht naar Amerika bij Frans Van Schandevael, agent van de White Star Line in Denderhoutem. Ze boekten op de Titanic, niet voor de luxe, maar voor de dumpingprijzen die de White Star Line aanbood. Als derdeklas passagiers betaalden ze 9 pond en 10 shilling (nu € 1082). De mix van deze groep landverhuizers was een schoolvoorbeeld van kettingmigratie in de meest klassieke vorm: de geleidelijke verplaatsing van inwoners van een dorp naar een nieuwe locatie in een ander land.

Het Land van Aelst, 21 april 1912.

De seizoenarbeiders in Amerika verdienen op jaarbasis het vijf- tot zesvoudige van de arbeiders in de Denderstreek. Buiten het bietenseizoen aanvaardden ze alle mogelijke jobs.

Kettingmigratie bestaat uit vier fases:

1. Enkele pioniers vertrekken; Philemon Van Melkebeke bij voorbeeld woonde op een boerderij in de Boekent te Kerksken en ging op verkenning naar Canada waar kosteloze boerderijen werden aangeboden.

2. Succesvolle pioniers nemen contact op met familie en vrienden op het thuisfront en zorgen voor huisvesting en werk in de nieuwe locatie; Alphonse De Pelsmaeker bij voorbeeld woonde op de Berg te Kerksken en kreeg een ticket van zijn broer Gustaaf die zich reeds in juli 1907 in Detroit had gevestigd.

3. Pioniers laten hun echtgenotes en kinderen overkomen; Jean-Baptist Van Impe vertrok als pionier

in mei 1910. Begin 1912, na twee jaar hard werken, keerde hij terug en besloot zich definitief te vestigen in Amerika met zijn gezin: zijn echtgenote Rosalie Govaert en hun dochter Catharina. Hij verkocht have en goed en kocht 3 tickets voor de Titanic. Het gezin kreeg zelfs korting en betaalde voor 3 tickets 24 pond en 3 shilling (nu € 2.787).

4. Bij fase vier van een kettingmigratie ontstaat er een Vlaamse gemeenschap. Minder ondernemende familieleden volgden op een later tijdstip de pioniers zodat gezinshereniging plaats vond: vrouwen en kinderen werden opgevangen, uitgeweken familieleden of ouders voegden zich bij de reeds gemigreerde kinderen. De groep vormde een netwerk en bleef grotendeels gehecht aan zijn oorspronkelijke cultuur. Tradities en taal werden vaak doorgegeven aan de kinderen.

Onvoorziene fase: migranten halen hun eindbestemming niet. Duizenden politieke en economische vluchtelingen verdwijnen spoorloos en halen zelden het nieuws!

De opvarenden van de Titanic vormden hierop een uitzondering. In de nacht van zondag op maandag 14-15 april 1912 ramde het schip een ijsberg en zonk. Deze scheepsramp was de grootste ooit en wereldnieuws. Van de 2223 passagiers werden er 706 gered, onder hen Kerkskenaar Jean Scheerlinck. Hij meldde op 19 april zijn redding met een telegram aan zijn moeder. Toen drong de ware toedracht van de ramp

door in Kerksken. Onder de 1517 slachtoffers waren 5 dorpsgenoten: Philemon Van Melckebeke, Alphonse De Pelsmaker, Jean-Baptist Van Impe, Rosalie Govaert en Catharina Van Impe. Kerksken werd in diepe rouw gedompeld. Op dinsdag 28 mei kwamen de Kerkskenaren bijeen in de kerk voor een plechtige dienst tot zielerust der vijf *ongelukkige slachtoffers van den Titanic*. *De Volksstem* schreef op 1 juni:

Waren tegenwoordig: de familie, de burgerlijke overheden, de kinderen der scholen en eene ontelbare menigte volks, gansch de kerk was vol, Een blik op de twee arme weesjes van Impe-Govaert deed menige tranen uit de ogen ontrollen.

Schrok dit de emigranten af? Nee, tien dagen na de ramp met de Titanic vertrokken weer 18 emigranten van Kerksken en Denderhoutem, ditmaal aan boord van de Lusitania. Nog honderden anderen uit de Denderstreek volgden hun voorbeeld; velen hiervan waren kinderen van roelanders en daensisten.

DE VOLKSSTEM

OPENBARE VERKOOPING
van
HUISMEUBELN
WINKEL- en HERBERGGERIEF
Beestialen en Landalem
te Kerksken, Terlicht.

De Notaris DE VUYST te Borsbeke, zal ten verzoeke en huize van Jan Baptist Van Impe-Govaert, te Kerksken, Terlicht, openbaar verkoopen, op Vrijdag 5 April 1912, om 9 ure voormiddag :

HUISMEUBELS : 2 stoven, tafels, stoelen, 2 commodekassen, potten, pannen, marmieten, hakkers, tobbers, lijsten, ledekant met ressort en andere, reguleateur en verder huisgerief.

WINKEL- en HERBERGGERIEF : toog, buffet, 3 tafels, tanken, groote spiegel, bascule, balance, bogaalen, glazen, flesschen, schenkschotels, bakken, kuipen, eenige winkelwaren, enz.

LANDALM : kortewagen, aalkuip, schuppen, braken, reeken, spaden, hoeweel, pik, ricken, enz.

BEESTIALEN : 1 geit vol lam, jonge trekhond, 2 boenders. Verders eene hoeveelheid brandhout mest en strooi.

De hofstede van Jan Baptiste Van Impe, te Kerksken, Terlicht groot 5 aren 50 centiaeren is te huren terstond. Voor alle inlichtingen zich te wenden ten kantore van den Notaris De Vuyst, te Borsbeke of tot den eigenaar.

2. Detroit

De pioniers

In Detroit was in 1900 reeds een sterke Belgische, vooral Vlaamse gemeenschap aanwezig. Zij had haar wortels in de 17e en 18e eeuwse nederzettingen van protestantse Walen en Hollanders. Maar in 1847, vlak na de hongersjaren die Vlaanderen op korte tijd uitmergelden, ontstond een nieuwe volksverhuizing van vooral West-Vlamingen die het in hun thuisland voor bekeken hielden. Omstreeks 1880 was er ook een instroom van gebroodroofde Waalse socialisten en syndicalisten die opgekomen waren voor algemeen stemrecht en menswaardige arbeidsvoorwaarden in de Waalse industrie.

In mei 1882 voegde Charles Goddeeris uit Roessellare zich bij zijn streekgenoten in Detroit, waar hij tot zijn dood in 1933 de drijvende kracht was van de Belgisch-Vlaamse gemeenschap. Deze beschikte al in 1884 over een Vlaamse Kerk waar Vlamingen en Hollanders de diensten bijwoonden en die de *Ziekenmaatschappij St. Vincent a Paulo* beheerde die hulp bood aan emigranten in nood. Goddeeris zette zich in voor de maatschappelijke en culturele noden. In

1893 richtte hij het Vlaamse muziekgenootschap *The East Detroit Band* op en stichtte hij de toneelvereniging *Kunst en Vermaak*. De Vlamingen ontmoetten elkaar op zondag in Vlaamse herbergen om er met de duiven of kaart te spelen, te bollen of herinneringen op te halen. De Belgische gemeenschap in Detroit was vóór WO I een schoolvoorbeeld van de vierde fase van de kettingmigratie: het vormen van een eigen gemeenschap.

Robert Houthaeye beschreef in zijn boek *Camille Cools en zijn Gazette van Detroit* de Belgische immigrantengemeenschap van voor WO I als volgt:

De Vlamingen stonden er bekend om hun schilderachtige kledij, meegebracht uit het Oude Land, met hun klinkende klompen en al. Ze bleven erg trouw aan de tradities der voorouders. Niettemin waren ze wars van elke clanvorming. Iets wat men bij die vele andere nationaliteiten wel zag. Bovendien leken die lieden uit het landje aan de Noordzee erg taalvaardig te zijn, al waren het maar werk-mensen. Ze waren voorts ten zeerste op amusement

gesteld en stichtten talloze ontspanningsclubs van bolders, boogschutters, kaarters, vogelpickers en duivenmelkers.

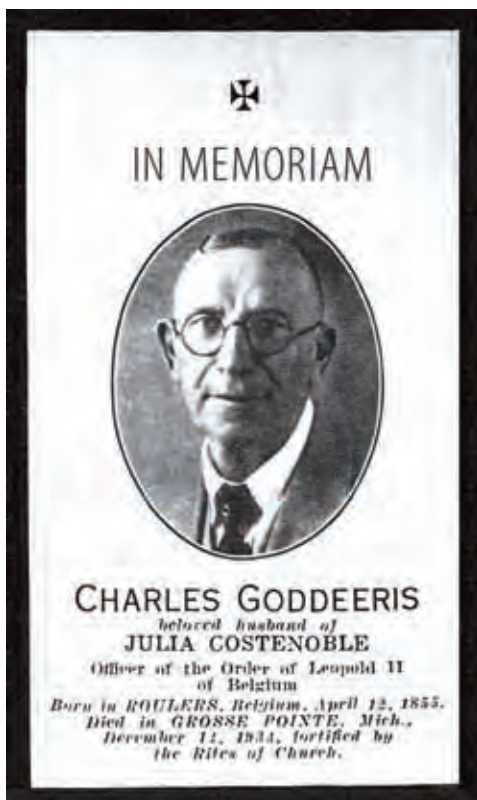
De daensisten

De emigranten uit de Denderstreek vertoonden ook veel van de kenmerken van de kettingmigratie. Zij waren behalve economische ook politieke inwijkelingen of vluchtelingen. In het *Oude Land* waren de meesten overtuigde daensisten geweest. Hun hoop aldaar op lotsverbetering, uitgesproken door priester Daens, was door de Belgische katholieke machthebbers de kop ingedrukt. Zij waren vervolgd en gebroodroofd; zelfs hun gronden waren hun afgenomen. De plotse toestroom van daensisten in de Belgische gemeenschap in Detroit kwam er de betrekkelijke rust verstoren: zij waren armoedzaaiers en spraken een taaltje dat zelfs een West-Vlaming en dus zeker een Franstalige (Waal) niet begreep. Ze vestigden zich rond Jefferson Avenue, Franklin Street en Adair Street in overvolle pensions, in barakken en bij gewezen dorpsgenoten zoals Denderhoutemnaar Louis Uyttenhove en Kerkskenaar Albien Callebaut.

Zeven dagen op zeven

De Vlamingen vielen op door hun noeste werkzaamheid; vooral tijdens de bietenooft werkten ze van de ochtend tot de avond. De met goud geplaveide straten vonden ze hier niet, hard labeur des te meer. Toen in Detroit de eerste Ford auto's rondreden was er nood aan verharde wegen. Vele Vlamingen werden kasseileggers, want ook deze zware job werd zoals in de bienteelt betaald per gepresterde taak en niet per uur zoals in de fabrieken.

Buiten het bienteenseizoen waren ze genoodzaakt in de fabrieken te werken of hielpen ze bij de aanleg van de metro. Het hardste en best betaalde winterlabeur was uit de dichtgevroren meren ijs hakken en dit opstapelen in reusachtige silo's en ijskelders. Wie dit deed kreeg als bonus zondagswerk in de zomer: met ijs rondrijden naar de herbergen. Dit werd goed betaald en leverde heel wat spaarcenten op; met het extra zondagswerk verdienden ze zeven dagen op zeven geld.

Aalst -- Zondag
 Ijzige, rillige, grillige locht. Ik hoor zeggen :
 't Heeft te nacht goed gevrozen.
 Gister avond is hier aangekomen onze Vriend,
 felle Spraker, Schrijver en Inrichter
FRANS COBBAERT
 vnn Nederhasselt. Advokaat De Backer teekende
 zijn kloekste Artikels **EEN BOERVAN NEERHASSELT.**
 Vriend Cobbaert vertrekt dijnstag naar Ame-
 rika met 17 kameraden uit Neerhasselt en Aspe-
 lare ; ze gaan naar Canada, 2000 uren ver ; van
 Antwerpen op Engeland; daar wat vertoeven; dan
 op een grooter Schip, 7 à 8 à 9 dagen op Zee,
 dan 5 à 6 dagen op den Trein. Zaterdag is Cob-
 baert in ons Lokaal geweest, hij heeft hier ver-
 nacht en vloog ten 7 en half per velo naar Neer-
 hasselt om er d'Hoogmis te hebben; want al de
 Demokraten blijven goede Geloovigen, vooraleer
 weg te reizen, ze gaan te biechten. Er vertrek-
 ken er gedurig ; het bestaan wordt hier moeilijk ;
 het zijn de kloekste en felste manskerels die weg
 gaan , Cobbaert denkt na 3 of 4 jaren terug te
 zijn in 't Vaderland ; ik heb hem, in naam der
 vrienden een kollektie boeken meegegeven, een
 paternoster en een kaartspel voor onderwegen ;
 de uren zijn lang op zee ; men kan niet altijd le-
 zen of studeeren ; al kaartende zal hij aan Aalst
 denken. Gelijk ik aan Frans zeggende op den
 bijgang van ons Lokaal, toen wij het afscheid
 moesten nemen : ik ben den kloeken behendigen
 strijder veel verschuldigd ; en mijn handdruk
 was vurige dankbaarheid en diepe ontroering.

De Werkman, 7 maart 1913.

Dollarsland

Niet iedereen kon het harde labeur en de scheiding met het gezin aan. Dollars aan de bomen waren er niet te plukken, er was veel uitbuiting en de levensomstandigheden waren zeer hard. Vele families maakten zich ook zorgen, vooral de achtergelaten vrouwen en kinderen. Jozef Callebaut plaatste de onrust van de betrokken families op de agenda van *De Christene Volkspartij*. Pieter Daens' vraag om hulp bij de consulaire diensten bleef onbeantwoord. Frans Cobbaert uit Nederhasselt, begenadigd spreker en organisator, ging in naam van *De Christelijke Volkspartij* de uitgeweken daensisten in Amerika ondersteunen en legde de basis van het latere Vlaams-nationalisme in De-

Frans Cobbaert

Nederhasselt, 25 -03-1886
 Detroit, 29 -06- 1929

Hij was de zoon van Donatus en Philomonia Vandewiele uit Heldergerm. Hij was een boerenzoon en behaalde door zelfstudie het diploma van notaris. Als roelander van de tweede generatie was hij heel actief in de daensistische beweging. Toen hij als notaris hier geen kansen kreeg week hij in 1913 uit naar Amerika. In samenspraak met Pieter Daens ging hij er tijdelijk de honderden uitgeweken daensisten en seizoenarbeiders uit de Denderstreek sociaal ondersteunen.

Hij stond in 1914 aan de wieg van de Gazette van Detroit en was hoofdredacteur van 1916 tot 1922. Door zijn werkkracht en organisatietalent veroverde hij in Detroit maatschappelijk aanzien en werd hij in 1922 voorzitter van de Belgian American Century Club N°1.

Als daensist stapte hij mee in het Vlaams-nationalistisch project van het weekblad *De Straal*, dat in september 1925 eindigde. Hij was niet gehuwd en overleed op 45-jarige leeftijd in Detroit.

troit en in Ontario (Canada). Hij vertrok in maart 1913 samen met tientallen nieuwe emigranten.

Hij was gediplomeerd notaris en verzette zich tegen de uitbuiting van de zwaksten. Hij ijverde voor betere arbeidsovereenkomsten en veiligere werkomstandigheden. Hij bemiddelde met de overheid over alle administratieve problemen waar zijn vaak ongeletterde en Engelsonkundige landgenoten mee te kampen kregen. Hij hield ook meetings en verdeelde in Detroit de daensistische weekbladen *De Werkman* en *Het Land van Aelst*. Die werden verkocht in de herbergen van voornoemde streekgenoten Louis Uyttenhove uit Denderhouten en Albien Callebaut of van anderen zoals Omer De Clercq uit Nederhasselt.

Eind december 1913 stuurde Cobbaert twee nieuwjaarswensen naar *De Werkman* van Pieter Daens (verschenen op 16 januari 1914):

*Neen broeders! .. verzaakt aan d'autokraten
Wil voor uw kroost, uw recht, uw brood opstaan
Helpt op, hoog op De Christene Democraten.
Uw heil en troost ligt onder 't groene vaan.*

*En eens dat groene vrije vaandel
Op Vlaanders bodem wapperen zal
Dan krijgt er elken mensch zijn aandeel
Zijn volle brood en zijne rechten al.
Dan zal alom de vrede en welstand tronen
De vlaamsche zoon blijft in zijn Vaderland
Daar zullen wij dan ook dezelfde loonen
Genieten als in het verre dollarsland.*

*Op Vlaamsche volk, wreekt dan uw rechten!
Wij bidden 't u van over d'oceaan.
Laat Vlaandren toch niet langer meer verknechten.*

*Maar redt het door de groene vaan.
En dan o volk dan niet meer uitgeweken
Naar 't Vreemde land, over de wilde zee
Dan vinden wij het brood in onze streken
Bij d'eigen haard, in liefde en in vree!*

3. Een Vlaamsche Gazette

Vlaamsch Recht

Frans Cobbaert spande zich optimaal in voor het welzijn van de daensisten in Amerika en zocht contact met alle verenigingen van de Belgische gemeenschap. Zijn medestander was Camille Cools, voorzitter van de vereniging *Vlaamsch Recht*, die protesteerde tegen de franstalige Belgische diplomatie. Erkenning van het gebruik van het Nederlands in openbare instellingen was een heet hangijzer bij de Belgische ambassadeurs en consuls. Camille Cools in de *Gazette van Moline* van 15 oktober 1908:

Wij verzoeken vriendelijk aan de wetgevende macht in België, recht in gebruik van onze moedertaal, het Vlaamsch. Al de stukken en papieren heb ik ontvangen en opdat ieder een Vlaming zou kunnen teekenen, zullen wij meetings houden waarop iedereen hartelijk zal ontvangen worden.

Hetgeen wij verzoeken is:

Verzoek eerbiedig onze Vlaamsche senators, Vlaamsche volksvertegenwoordigers en ook Vlaamsgezinde sociëteiten bij het Belgisch bestuur aan te dringen, dat voortaan voor de Vereenigde Staten van Amerika, slechts consulaire ambtenaren benoemd worden die Vlaamsch ook en niet alleen Fransch kennen.

Verzoek eerbiedig ook de tegenwoordig dienstdoende consulaire ambtenaren die zelve ongelukkiglijk de moedertaal van veruit het grootste getal Belgische landverhuizers niet kennen, eenen Vlaamschsprekende secretaris op hun bureel te houden.

Zaterdag 17 oktober om 8 ure 's avonds, meeting bij Jules Danneels, 107, Adair str.

De twaalf apostelen

Frans Cobbaert werd in Amerika met dezelfde sociale en maatschappelijke problemen geconfronteerd als in de Denderstreek en besefte de kracht van een eigen weekblad. In 1913 verschenen in de Vlaamse kolonies in Canada en de VSA reeds een paar plaatselijke Vlaamse kranten: de oudste was *Depere Standaard* en werd de eerste maal uitgegeven in 1878 in het stadje Depere in de staat Wisconsin; *De Volks-*

De Werkman

16 januari 1914

Nieuwjaar uit Amerika

Daar we reeds zoolange van vrienden en kennissen gescheiden zijn, achten wij het ons ten plicht van uit het verre Amerika aan al onze lezers, bij den aanvang van 't jaar, onze beste heil- en gelukwenschen aan te bieden. We wenschen dan al onze vrienden lezers en lezeressen van harte een goed en gelukkig jaar, veel voorspoed in hunne ondernemingen en welvaart in zaken. Wij wenschen aan allen wilskracht en standvastigheid in de politieke denkwijzen, want van allen weten we dat onze partij het mikpunt is van lasterlijke aanvallen vanwege katholieke, liberale en socialistische kopstukken. Hebben wij niet vele lastige dagen gekend? Zagen wij niet tijdens de laatste kiesperiode benevens de hemeltergende aanvallen, dat er tot ons wolven in schaapsvellen gehuld doordrongen om door arglist en vleierij ons volk aan 't wankelen te brengen en hen van onze geliefde volkspartij af te rukken en naar de bewaarderspartij over te voeren?

Hebben wij niet gezien dat hooge kasteelbewoners, onder andere M. De Bethune en Cosyns, van uit hunne kasteelen tot in de armste huttekens nederdaalden om ons volk over democratie te komen handelen en het zoo valschelijk om de tuin te leiden? Hebben wij niet gehoord dat die hooge blazoenvoerders ons met goed bestudeerde maar ijdele beloften heb-

ben overladen? En nu, nu dat M. De Bethune, het kopstuk der schapenveldragers, omtrent 2 jaren kamerdienst achter den rug heeft, wat heeft hij nu, voor het arme volk, dat hij zoveel beloofde, gedaan? Niets! Nog min dan den geringsten koeijongen die men ten platte lande aantreft. Hij beloofde den afgesloofden werkman een pensioen van 1 frank per dag en wanneer er ter kamer sprake was, stemde hij tegen. Hij beloofde pachtsrechten en belastingen op het inkomgeld en heeft er van gansch den tijd dat hij zetelt, geen gebenedijd woord van gesproken. Hij schreeuwde met al zijne aanhangers: geen kanonnen, geen nieuwe lasten meer; en de weinige dagen nadien stemt hij, hij de nieuwe Messias, de door het volk gevloekte legerwet. Nog veel valt er op de kap van dat heerschap te zeggen, doch reeds meer dan eens werd het den lezer voor ogen gelegd. En nu er dees jaar eene nieuwe kiezing moet plaats grijpen en M. De Baron in de weegschaal moet komen, zal het volk dat persoonkje wel te licht bevinden.

U ook, dappere propagandisten en medewerkers voor de volkszaak, u ook bieden wij onze beste gelukwenschen. Met u waren we dikwijls in ons geliefd lokaal te Aalst vergaderd om samen onze werkzaamheden te regelen. Samen deelden wij kommer en wee, vreugde en triomf; met u hielpen wij M. Daens, ondanks laster en leugen, naar de Kamer voe-

ren. En gij, gewaardeerden en nooit volprezen volksvertegenwoordiger, M. Daens, aan U bijzonderlijk een gelukkig nieuwjaar. Schep moed in uwen strijd, waarde vriend, hij zal voor uwen hoogen ouderdom hard wezen, doch schep moed en wilskracht, nogmaals zal het volk u om uwe heldhaftige houding ter Kamer sturen. En wij zijn te verre van u verwijderd om u thans met woord en daad bij te staan, het doet ons leed aan 't harte, want wij streden zoo gaarne aan uwe zijde voor ons geliefde volk. Doch is het ons niet toegelaten dit maal bij u te zijn om de oude bewaarders te helpen aflossen, toch zullen we u van hier poeder zenden om de klerikale forteres te bombarderen.

Mochte het nieuwe jaar 1914 voor onze kristene Volkspartij een jaar van uitbreiding en triomf wezen, en mochte onze partij over gansch België hare vertakkingen zien aangroeien en verdubbelen tot verovering van meer recht en meer gelijkheid voor ons Vlaamse volk.

Dit ware nog onzen aller vurigsten wensch.

Frank Cobbaert,
Detroit 16 December 1913

GAZETTE VAN DETROIT

HET LICHT VOOR 'T VOLK

4 Cents per Nummer
\$ 1.00 per Jaar.

Voor alle Inlichtingen wend U tot
Camille COOLX, Uitgever,
928 Congress St. E. Cor. Lieb, St.

Kleine Aankondigingen 2 c. per woord.
Grootte volgens overeenkomst.

AAN ONZE LEZERS

Nog niet goed zijnde om onze Gazet op haar geheele groote te laten verschijnen kunnen wij toch niet nalaten onze vrienden die nog niet al te wel met de Engelsche taal uitvoeten kunnen over alles wat den Oorlog in Europa betreft in te berichten.

Zijnen een paar weken zal onze Gazet van den hofte voortduren, om later nog groeter te worden. Zij zal niet alleen alle nieuws bevatten van Nederlands en onstrekken, maar ook van gansch België, en de sport liefhebbers zullen ook niet vergeten worden, in een woord zij zal ieder een zoeken te bevredigen.

Daarom doe ik een oproep aan al de Belgen van Detroit en omgiffende, die zonder willen zwaie werken aan den spoedigen voortuitgang der Gazette; heizy door mede te werken in haren opstel, of door het nemen van een jaar abonnement, slechts 1 dollar per jaar, of die eene reklaam voor hunne zaken in de Gazette zenden willen zetten, dat zij zich wenden tot

Camille Coolx
928 Congress St. E.
Detroit, Mich.

Als de Gazette vergroot zooals het formaat der Amerikaansche dagbladen zy zal aan denzelfden prijs blijven, ook zullen wy dan eenen schoonen FEUILLETON beginnen, het zal een der **SCHOONSTE ROMANS** zyn welke nog verschenen is.

OORLOGNIEUWS

DUITSCHLAND ZEND 1.900.000 SOLDATEN NAAR FRANKRYK

De Keizer verzamelt een leger van 1.900.000 Man om met hun tegen Frankrijk op te trekken en 900.000 welke op de frontieren liggen maakt het groot getal van 1.900.000 de Keizer zegt dat hij de wereld zal veroveren.

De Belgen hebben rond de 2.000 Duitse Spions gevangen genomen waarvan reeds 100 door den Kop gesloten zijn.

Belgie Zwaarte met Duitse Spions Sommige van deze welke men door den Kop gesloten heeft waren gekleed in Belgische Gendarmen Garde Civie, Soldaten en Officieren van het Belgisch leger, veel spions hadden hommen bij zich en revolvers, zij reden bijna allen in Automobiels, zij hadden valsche telegram op zich en vervalschte brieven van het Belgische Minister van Oorlog.

Juist vooraber men vocht waren teekens op de bruggen te besporen werken van de Spions om de bruggen te doen Springen, alle Automobiels worden alle mijl ver aangehouden om ze te onderzoeken.

DE DUITSCHERS VERBRANDEN HUNNE LYKEN

Te Luik verbranden de Duitschers hunne lijen, zy leggen ze op hoopen van 30 door de laatste military salus geven enige schotet over de lijen en worden dan verbrand, de officiers zeggen dat het noodig is, om ziekten te voorkomen. men bericht ook dat de Duitsers de Belgische Soldaten in de Maas werpen om naar de zee gedreven te worden.

20 Vrachtschepen zijn als Duit genotten in de Baltische Zee door de Russische Vloot

London Aug. 12. Uit St. Petersburg komt een telegram dat de Russische vloot 20 Schepen gekaapt hebben en dat zij de Baltische zee doorkruisen de Schepen zyn naar Cronstadt gebracht en hunne bemanning worden als Krijgsgevangenen gehouden.

BERICHT

Toekomende week zal de Gazette 6 bladzyden behelzen.

STADSNIEUWS

GROOTE BRAND \$45.000 SCHADE

HET OUDE HEDDLE HOUSE EENS HET SCHONSTE EN GROOTSTE HOTEL VAN DETROIT AFGEBRAND

Dinsdag middag is brand ontstaan in het oude Hedde House aan Jefferson en Randolph st. brand ontstond in twee plaatsen tezelve tydel veel vreemdelingen woonden op de bovenverdiepen, drie vrouwen waren in cinnicht gevallen en werden door de pompiers en politie op straat gedragen, het vuur zette zich snel voort en korten tyd hadden viel het dak in, sluisende personen stakken op den brande. zie zie 120 schade bedraagt \$45,000.

Brand is ontstaan in de woning van Ernest Ryngaert, aan Tenneyson en Essex Avenues, de schade bedraagt \$1.500.

Carl Myer van Hongaarsche belien-de van de Detroit Golf Club sloot zich een kogel door den kop, de oorzaak dezer zelfmoord is onbekost.

Eugene Frite 3 jaar oud zoon van Henry Frite 722 Robins Avenue, werd zoo laag verbrand met in een eener koken te water te vallen, dat hij in de zwaarste pyns overleden is.

Theophile Francois Belgische Consul van Detroit werd dezer dagen gevraagd door Amerikaansche gazette schryvers wat hij dacht van Luik. Luik zegde hij is een stad van ijzer voortbrengels en ijzeren mannen.

LANDVERHUIZERS

Washington, Rond de 70.000 landverhuizers zijn in een jaar meer in de Verenigde Staten ingekomen dan in vorige jaren, van 30 Juni 1913 tot 30 Juni 1914 zijn 1.385.349 personen ingekomen de laatste 12 maanden. Het grootste getal Landverhuizers welke hier voordien toegelaten zijn was in 1907 en beliep tot 1.254.548 personen.

Camille Cools

Moorslede, 13-04-1874

Detroit, 27-09-1916

De familie Charles Cools – Amelia Depuydt immigreerde in de lente van 1889 naar Detroit. Hun zoon Camille huwde in 1902 met de Deense Margaret Nielson. Van jongsaf kwam hij in contact met Charles Goddeeris en samen ijverden zij voor het sociale en culturele welzijn van hun Vlaamse lottogenoten.

Vanaf de start in 1907 tot 1912 was hij agent-correspondent van de *Gazette van Moline* voor Detroit. In 1912 opende hij samen met Pieter Vinckier een drukkerij genaamd *Cools-Vinckier Printing Co.* Deze werd later omgedoopt tot *The Belgian Press*. Hij gaf alle mogelijke drukwerk uit, zo bijvoorbeeld in 1913 een *Vermakelijken Almanak* van meer dan 100 blz.

In 1913 werd de *Belgian American Century Club N°1* opgericht en hij was een van de eerste honderd leden. In deze vereniging groeide de gedachte om een eigen Nederlandstalige krant uit te geven in Detroit, met Camille Cools als drijvende kracht. In augustus 1914 verscheen het eerste nummer van zijn *Gazette van Detroit*. Hij bleef hoofdredacteur tot bij zijn plotselinge dood op 27 september 1916.

De *Gazette van Detroit* bleef als gedrukte krant exact een eeuw bestaan.

stem was opgericht in 1890 en de *Gazette van Moline* in 1907. Van deze laatste was Camille Cools van bij de oprichting agent-correspondent voor Detroit en omgeving.

In 1913 werd de *Belgian American Century Club N°1* opgericht. De naam century verwees naar 100, het maximum aantal leden; Charles Goddeeris, Camille Cools en Frans Cobbaert, die voortaan *Frank* genoemd werd, behoorden bij de oprichters van deze Club. In Amerika betekende *Belgisch* eigenlijk *Vlaams*. Volgens de autochtone Amerikanen spraken de Vlamingen onder elkaar *Belgisch*. De *Club N°1* was een overkoepelend orgaan en coördineerde het bloeiende Belgische, dus Vlaamse verenigingsleven. De kern noemde zich *de twaalf apostelen*. De *Belgian American Century* speelde met de gedachte om ook een eigen blad uit te geven.

Een coöperatieve werd opgericht onder de leiding van drukker Camille Cools. Hij beschikte over de nodige infrastructuur en de wil om een weekblad uit te geven. Hij doopte het blad *Gazette van Detroit* in navolging van de *Gazette van Moline*. Voor daensist Frank Cobbaert was de nieuwe krant *Het licht van het volk*; zij moest opkomen voor de verdediging van het volk tegen uitbuiting door het kapitaal.

Op 13 augustus 1914 verscheen het eerste nummer van de *Gazette van Detroit – Het licht voor 't Volk*, met dubbele titel. Het nieuwe weekblad kon op geen beter tijdstip verschijnen: de Duitse troepen waren op 4 augustus 1914 België binnengevallen en de Belgische gemeenschap zag reikhalzend uit naar nieuws over de gebeurtenissen in Vlaanderen en Europa. Wekelijks berichtte het blad over de militaire ontwikkelingen en legde de klemtoon op de steden en dorpen van de immigranten. Een paar kolommen bleven ook voorbehouden voor de berichtgeving over de Belgische kerk en het verenigingsleven in Detroit.

Veel aandacht ging ook naar de reizen van Pastoor Syoen naar het neutrale Nederland. Hij bracht meer dan honderd Belgische vrouwen en kinderen daaraan voor gezinshereniging; uit Denderhoutem de familie Frans Noyaert (3) en Victor Goubert (2); uit Heldergerm Aloïs De Bodt (7) en Gustaaf Van Den Driessche (5); uit Kerksken Jean Meganck (5). Brie-

AAN DE BEETWERKERS

Waarde Broeders,

Ten einde de poging aan te wenden om ons lot, dat zoo ellendig en rampzalig mag genoemd worden, wat te verzachten, hebben wij sloten eené groote openbare vergadering, met meeting, te houden, dat wij voor het gemak der hier verblijvende beetwerkers, in tweeën hebben gesplit, de eerste den **Zaterdag den 22 April, bij René P. Danneels 107, Adair st.** en de tweede den **Woensdag 26 April bij Alois Martens 1384 Mack ave,** telkens om 8 ure 's avonds.

Hierdoor zullen de beetwerkers langs Adair st. en Jefferson ave, goed in de mogelijkheid zijn de eerste, wijl die van den Belgischen hoek best mogelijk de tweede, zouden kunnen bijwonen.

Als sprekers zullen optreden, om het lot en de noodzakelijkheid der beetwerkers te behandelen. Frank Cobbaert, Gerard Baertsoen en Omer De Clercq.

Op! Vrienden beetwerkers!... Vooruit naar deze vergadering ten einde te zien en te hooren wat er voor u kan gedaan worden.

Namens het voorloopig Comité.
FRANK COBBAERT

Gazette van Detroit, 31 maart 1916.

146

2de Jaargang DETROIT MICH., VRIJDAG 14 APRIL 1916 Nummer 36

A BELGIAN NEWSPAPER PUBLISHED EVERY WEEK	GAZETTE VAN DETROIT HET LICHT VOOR 'T VOLK WEEKBLAD VERSCHIJNENDE ELKEN VRIJDAG.	LEEND ALLE BRIEFWISSELINGEN NAAM THE BELGIAN PRESS DETROIT, MICH.		
Printed at Detroit Postoffice as second class matter.	3 CENTS PER NUMBER.	THE BELGIAN PRESS CAMILLE COOLS, UITGEVER Detroit Mich.	Elkier Aankondigingen 75c. per regel. Orde, volgens overeenkomst.	Verreuzigle Sheets, per jaar \$2.00 Belgium, per jaar \$2.25 VÓOROP BETAALBAAR.

BEETWERKERS ALLEN NAAR DE VERGADERING
DE DUITSCHERS HEBBEN MEER DAN 200,000 MAN
VERLOREN IN DEN SLAG VAN VERDUN.
Veel stoomschepen gezonken. - Een spioen ter dood veroordeeld in Engeland. - Grooten hongersnood in Albania.
De Amerikaansche troepen in Mexiko.

Gazette van Detroit, 14 april 1916.

ven en berichten over het oorlogsgebeuren werden gepubliceerd, nadat ze via Nederland overgesmokkeld waren.

Daensistische vakbond

Voor Frank Cobbaert primeerde de inzet voor het lot van zijn streekgenoten, de *Fransmannen*. Toen Canada betrokken raakte bij WO I, stopte de toevloed van seizoenarbeiders uit de Denderstreek. De suikerfabrieken van Wallaceburg rekruteerden nu hun tijdelijke arbeiders net over de grens bij de vele Vlamingen in en rond de industriestad Detroit.

Vanaf mei 1915 legden ze speciale treinen in om de seizoenarbeiders naar het kappen van de kleine bieten te lokken, vanaf oktober om ze de bietenoogst te doen binnenhalen.

Intussen escaleerden de klachten van de *beetwerkers* over uitbuiting en onmenselijke levensomstandigheden. Frank Cobbaert schreef in de *Gazette van Detroit* van 14 april 1916 een oproep tot alle bietwerkers in Detroit.

Hij plande de oprichting van een vakbond en was een van de eerste Vlaamse unionisten in Amerika. Hij slaagde erin om voor de bietenwerkers in Wallaceburg en vanaf 1917 ook in Chatham betere werkvoorwaarden en hogere lonen te bedingen. Na de oorlog verwierven tientallen bietbewerkers dankzij deze zuur verdiende centen een eigen boerderij. In die streek overleefde het gedachtegoed van het daensisme en het latere Vlaams-nationalisme tot in het begin van de 21ste eeuw.

De dood

Op vrijdag 29 september 1916 verscheen er geen *Gazette van Detroit*. Deze publicatie was het meest verspreide Vlaamse Weekblad geworden in de V.S.A. en Canada, maar Camille Cools, drukker, uitgever en hoofdredacteur, was op 27 september overleden. Robert Houthaeye schreef hierover op blz. 32 van zijn boek:

De Gazette van Detroit meldde de dood van haar stichter op 6 oktober 1916 en pakte op de frontpagina uit met een rouwbericht. Men ziet Camille Cools, zittend met

strohoed en aan het schrijven. Frank Cobbaert schreef het in memoriam, getiteld: In Rouw gedompeld. Vanaf de geboorte van het weekblad aanzag men het als een petekind. De medewerkers en adverteerders schaarden zich rond de wieg, gaven het beste 'geestesvoedsel' en zagen het verbazend snel groeien. Nu dat hun geliefd kindje reeds wat kracht in zich begon te bezitten, nu dat het reeds kon gaan wandelen en op de schoot niet meer moest gevoerd worden, werd de vader, de beschermer en bijstander van dat mollig groeiend kindje door de zeis der dood getroffen, en moest voor eeuwig vaarwel zeggen aan dit dierbaar pand waarvoor hij zoveel zorg koesterde.

Camille Cools werd als hoofdredacteur opgevolgd door Frank Cobbaert. In het nummer van 20 oktober 1916 schreef hij:

Wij zullen overal waar het kan zijn, de arme, zo dikwijls verdrukte Belgische werkmans ter zijde springen en hem helpen en bijstaan zoveel wij maar kunnen. Wij zullen noch aanzien noch kapitaal duchten, als het maar de verdediging der werklieden, onze broeders, betreft, en om het even of het kapitaal ons veracht, versmaadt of hoont, of niet, wij zweren het, de verdediging zal in onze kolommen prijken. Wij zullen als voorheen met de slaven van de arbeid lijden en strijden. Wij zullen in hun midden zijn en blijven en daar waar men ons nodig heeft zullen wij niet tevergeefs moeten gezocht worden. Wij willen wat recht en menselijk is en zullen en moeten winnen wat wij willen.

Onder Frank Cobbaert groeide de *Gazette Van Detroit* dankzij de adverteerders uit tot een blad van acht pagina's. Van de zeven herbergen die reclame maakten waren er vijf uit de Denderstreek. Vlaamse handelaars van kruidenierswaren, schoenen, zuivel en vlees prezen hun waren aan. Men had zelfs een Vlaamse 'lijkbezorger'. Stads- en sportnieuws ontbrak evenmin. De activiteiten van de verenigingen (duivenvluchten, boogschieten, bollingen en kaartingen) werden aangekondigd en besproken. Wekelijks verschenen berichten over de oorlog in Europa. Maar vooral het familienieuws uit de steden en dorpen waar de migranten hun familie en vrienden hadden achtergelaten werd gretig gelezen.

Hulde aan Pieter Daens

Er werd een correspondentennet uitgebouwd in de VSA, Canada en Vlaanderen. De *Gazette van Detroit* vormde een sterke band tussen Vlamingen in Detroit die de krant in tweede lezing doorstuurden naar de familie in het vaderland. Vice versa zond men uit de Denderstreek *De Werkman* naar Detroit voor informatie over de sociale en politieke strijd in de Denderstreek en in Vlaanderen.

In het vooruitzicht van de eerste parlementsverkiezingen na WO I van 16 november 1919 werd in het arrondissement Aalst een kartel gesloten tussen de *Kristen Volkspartij* en de *Vlaamsche Frontpartij*. Om dit luisterrijk te bezegelen werd op 12 oktober 1919 voor Pieter Daens een gedenksteen onthuld. Zoals gebruikelijk werd het gefinancierd door de kleine bijdragen van honderden daensisten. Ook de daensisten in Detroit droegen hun steentje bij. Frank Cobbaert publiceerde in de *Gazette van Detroit* van 3 oktober 1919 de steunlijst en een huldebetoon aan zijn mentor Pieter Daens. Deze bijdrage verscheen op zondag 17 oktober in *De Werkman* en ook op zondag 26 oktober in *Het Werkswelzijn* in West-Vlaanderen.

tie naar de VSA en Canada om te bedanken voor de geleverde hulp maar ook om verdere steun te vragen voor de wederopbouw van België.

In de Belgische pers werd deze reis uitvoerig gevolgd. In *De Volksstem* van 5 oktober 1919 kon men lezen:

De reis der Belgische Vorsten. De boodschap van Koning Albert: op het punt den Amerikaansche bodem te betreden, houdt de Koning der Belgen er aan het volk der Vereenigde Staten het groot genoeg uit te drukken waarmede de Koningin en hij, op uitnodiging van president Wilson, in dit land gekomen zijn. De Koning brengt aan deze bevriende natie de uitdrukking der diepe erkentelijkheid zijner landgenoten voor de grote stoffelijke hulp uit Amerika tijdens den oorlog gebracht. Eeuwig zal de naam de 'Commission for the Relief of Belgium' in de gedachtenis der Belgen blijven leven. De Koning verheugt zich bij de gedachte van het bezoek aan de steden, wier harten met de Belgische steden geklopt hebben en wier voortdurende opofferingen geene palen kenden. Wij zullen de gelukkige gelegenheid hebben de voornamen burgers te ontmoeten die, met de edelste gevoelens bezield, zich aan het hoofd hebben gesteld der inrichtingen, bestemd om het lijden van den oorlog te verzachten.

Cacao en kledingstukken

Haast alle gemeenten in België stuurden als dank naar de beschermgemeente in Amerika een klasfoto. Ook Kerksken bleef niet achter en stuurde een foto naar de beschermgemeente Cheneclady, die cacao en kledingstukken had bezorgd aan de schoolgaande jeugd van Kerksken. Hier de klas van Zuster Scholastica met klassieke foto's van het vorstenpaar, de Amerikaanse vlag en de foto van President Wilson. Op het bord staat: *As a gift of their gratitude from the Belgium children of Kerkxken to the little Americans of Cheneclady – 1914 -1918.*

Kardinaal Mercier

Ook kardinaal Mercier reisde mee met het koninklijk gezelschap. Hij verzamelde fondsen voor de wederopbouw van de Leuvense universiteitsbibliotheek die werd vernietigd door de Duitsers in de nacht van 19 op 20 augustus 1914. Naar schatting 300.000

4. Commission for Relief in Belgium

Hulporganisatie

Tijdens WO I verstreekte de Amerikaanse hulporganisatie *Commission for Relief in Belgium*, voedselhulp aan België. Tussen 1914 en 1918 leverde ze ongeveer 320.000 ton meel. De lege meelzakken werden zorgvuldig verzameld en herverdeeld aan scholen voor beroepsopleiding, naaiateliers, kloosters en kunstenaars. Daar werden ze gerecycleerd tot klederen, accessoires, kussenslopen, tassen en andere nutvoorwerpen. Voedingsmiddelen in België, geïmporteerd door de CRB, bleven eigendom van de Amerikaanse ambassadeur in België, tot bij de verdeling onder het Belgische volk. Deze humanitaire hulp redde België van de hongersnood tijdens WO I. In 1919 reisde onder de leiding van de koninklijke familie een delega-

De Werkman,

17 oktober 1919

De Hulde uit Amerika, ter eere van Pieter Daens

Het was met innige aandoening dat ik door toedoen van mijn ouden en trouwen strijdmakker, Victor Bocqué van Aalst, verwittigd werd dat er eene inschrijving op handen was, om een gedenkteeken op het graf van onzen gewaardeerden leider, Pieter Daens, op te richten, en waar wij, vrienden van den duurbaren afgestorvene hier in Amerika, heel gaarne eene kleine helpende hand aan reiken. Die man, die Volksvriend, stond steeds op de bres om de werkende massa hulp te bieden, en daarom is het ook ons aller plicht hem te gedenken, en het onze bij te dragen om eene eeuwige herinnering op zijn graf te plaatsen.

Duizenden mijlen zijn wij heden van de plaats verwijderd, waar het stoffelijk overschot van dien grooten Volksvriend rust, en sommigen van ons zullen misschien nooit de gelegenheid meer bezitten om nog een bezoek aan zijn graf te brengen, doch niettemin zijn wij het plan der Hoofdmannen van Aalst genegen, van op zijn graf eene herinnering te plaatsen, welke voor altijd een klinkend bewijs zal zijn dat Pieter Daens een Volksvriend was, en dat dit volk hem met een schoon gedenkteeken heeft willen vereeren. Wanneer wij hier de droevige mare kregen dat onzen geliefden leider bezweken was, dan griefde ons zulks onzegbaar want wij wisten hoe zeer hij bij zijn volk geacht en bemind werd, doch dan getroosten wij ons nog bij de gedachte dat hij een reeds bejaarde man was, en dat hij een opvolger zou achterlaten, welke opnieuw met volle kracht kon in den strijd springen, en de partij naar den voorspoed en de overwinning leiden.

Edoch, de mensch wikt, maar God beschikt, en met benepen hart moeten wij ook vernemen dat Frans, zijn zoon, die vrome ziel als een held aan de Yzerslag is gevallen, en zijn leven aan de groote Volkszaak heeft geofferd. Dat die dubbele slag voor de achtbare

familie Daens verpletterend-gevoelig moet geweest zijn, dit moeten wij geenszins betwijfelen, want die duurbaren hebben reeds te veel moeten lijden omdat hunne twee hoofden als baanbrekers voor onze Volkspartij dierven optreden; en daarbij dan nog dien vreeslijken slag; dit is voorwaar te veel! Aan hen, aan die vrome zielen onze innigste deelneming voor wat zij daardoor te doorstaan kregen.

Doch ook op eene andere plaats moet het dubbel afsterven een gapende leemte gelaten hebben, namelijk in de partij, de Kristene Volkspartij van het arrondissement Aalst. Daar ook waren zoowel den ouden als den jongen Daens noodzakelijk onmisbaar, mogen wij zeggen, doch daar ook heeft men moeten gedoogen dat beide ten graven daalden, en voor altijd aan de liefde hunner medestrijders ontrukkt werden.

Vrienden strijders der Kristene Volkspartij, aan wier zijde ik voor eenige jaren den strijd medemaakte, wij van in Amerika, betreuren ten zeerste het dubbel verlies welke den oorlogstijd u berokkend heeft, want wij weten het maar te goed dat gij tegen dergelijk verlies bezwaarlijk bestand zijt, doch hoop! Hoop in de toekomst! De oorlog, wij weten het, is eene erge beproeving geweest voor de werkende massa in België, doch wie weet, misschien heeft zij de baan geopend voor een nieuw leven, een leven uit welke onze geliefde partij lauweren zal kunnen plukken. Vooruit op de baan der Democratie! Vooruit voor recht en brood voor den werkslaaf, wij zullen uwe beweging van hier met aandacht volgen, en al zijn wij in de onmogelijkheid van u veel te helpen, toch zal onze kleine gift hier een bewijs zijn dat we steeds bereid zijn nog eene helpende hand te reiken daar waar de gelegenheid het toelaat!

Laat de groene vaan weelderig hare hoop over de werklieden van het

geknakte land ontplooiën! Laat ons volk de zuivere waarheid door uwe propaganda weten, eens toch zal de dag aanbreeken waarop uw streven zal beloond worden, en wie weet, die dag is misschien zeer nabij! Nogmaals moed in den strijd, beste vrienden, en tot wanneer wij nog eens het geluk smaken van elkander de hand te drukken en mondelings over den Volksstrijd te spreken!

De totale inschrijving belooft de som van 30.75 dollar voor welke er ons in de Bank een totaal van 220 fr. is gegeven geworden en welke wij verleden maandag naar het Hoofd Komiteit van Aalst hebben gezonden. Wij kunnen niet nalaten hier in naam van het Komiteit een woord van dank te sturen voor de bijdragen welke, er hier zijn ingezameld, en welke hopen wij, het zijne zal bijdragen om een schoon gedenkstuk op het graf van den overledene Volksvriend te plaatsen.

Frank Cobbaert, Hoofdopsteller,
Gazette van Detroit Michigan. U.S.
Amerika

Nota, Wij danken den goeden Vriend Cobbaert voor zijn schoon artikel en hartelijke woorden van dank sturen we tevens aan de brave kloeke jongens, die in 't verre land zich trouw herdenken en Vlaming blijven en Kristen Demokraat niettegenstaande alles trots allen. Wat een voorbeeld!

1e rij v.l.n.r.: Marie Triest; Florine Paeridaens; Delfine Welleman; Renilde De Meerleer; Césarine De Rijck; Germaine Beernaert; Martha Roelandt; ??; Hortense Roelandt; ??.

2de rij: Emma Muylaert; Maria Gees; ? Ruysinck; Germaine Van Mol(?) ;??; ??; Maria Meganck; Margareta Schoupe; Maria De Rijck; Antoinette Scheerlinck; Maria Sienaert; Maria De Vuyst en Odiele De Meerleer.

3de rij: Alfons Brewee; ??; ??; ??; Marcel Asselman; Gustaaf Van den Broeck; ??; ??; Cyriel Taeleman; ??; ??.

4de rij: ??; ??; ??; Henry De Pelsmaeker; ??; Albert Bailly; Julien De Rijck; ??; Edgard Van Keymeulen; ? Van der Haegen.

Links en rechts van het beeld achteraan: Julia De Rouck en Irma Lievens.

boeken, 800 incunabelen en 950 handschriften gingen in vlammen op. Van de universiteitshallen bleven enkel de zwartgeblakerde muren overeind. Deze brand groeide in Amerika uit tot een symbool van het lijden van *poor little Belgium* onder de brutale Duitse bezetting.

Vele Amerikaanse universiteiten en hogescholen kwamen met geld over de brug voor een nieuwe bibliotheek in Leuven, Die werd opgetrokken op het huidige Ladeuzeplein. De inwijding ervan vond symbolisch plaats op 4 juli 1928, de verjaardag van de Amerikaanse onafhankelijkheid.

Op zijn rondreis door Amerika en Canada bezocht kardinaal Mercier Boston, Toronto en vele andere steden. In Detroit werd hij feestelijk ontvangen door de bisschoppen, de Belgische kerk en de Belgische

gemeenschap. De voorzitter Charles Goddeeris en de medewerkers van de *Belgium Relief* comités werden extra in de bloemen gezet en de ingezamelde financiële steun voor de wederopbouw van de universiteit werd aan kardinaal Mercier overhandigd. Later werd in Detroit een straat naar hem genoemd.

5. Een nieuwe golf

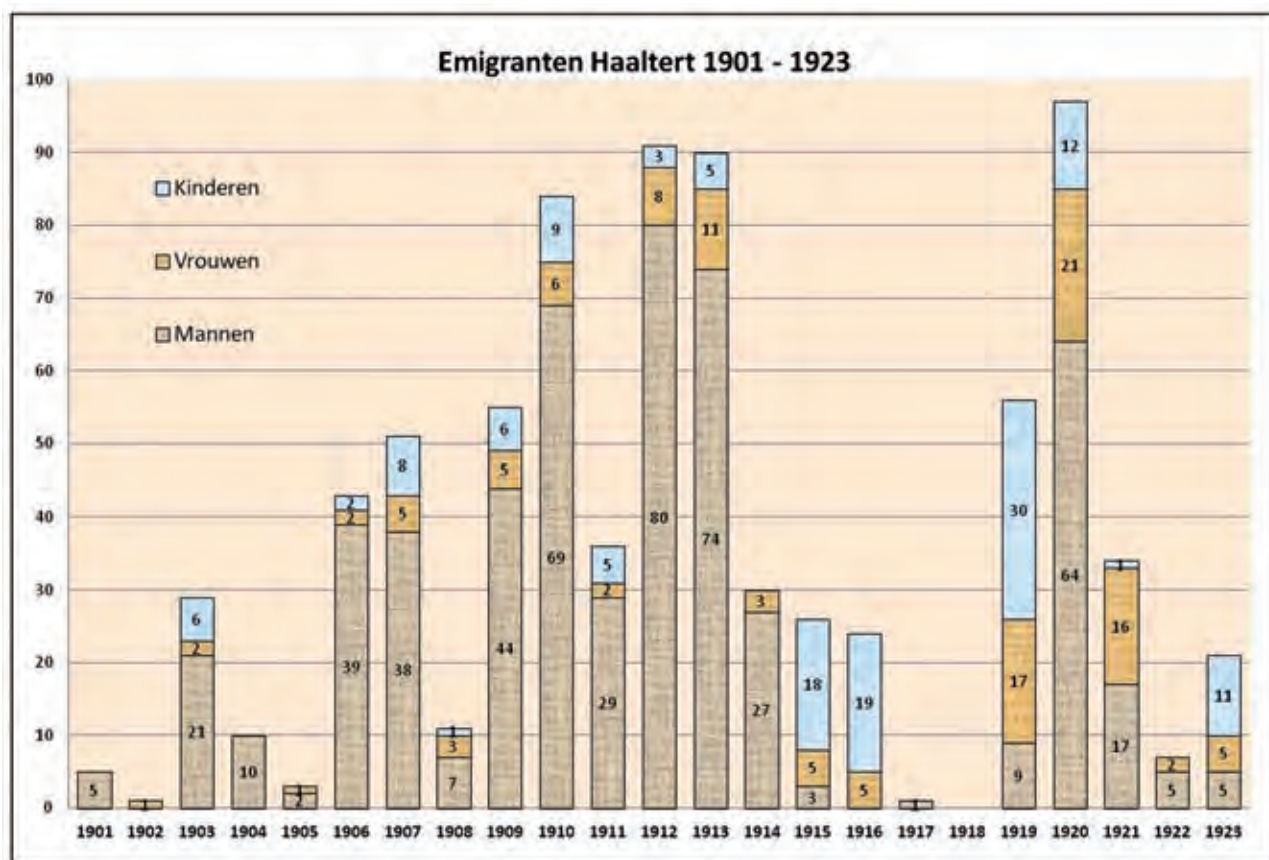
Gezinshereniging

Kort na het einde van WO I was er een nieuwe legale emigratiegolf naar de VS (zie grafiek). In het kader van gezinshereniging voegden zich in 1919 zeventien vrouwen en dertig kinderen na jaren scheiding bij hun echtgenoot en vader. De *Gazette van Detroit* speelde hierin een grote rol: Frank Cobiaert publiceerde in zijn krant de naam en de plaats van herkomst van alle nieuwe inwijkelingen, wat het vlot terugvinden van familie en vrienden vergemakkelijkte. Een van de eerste vermeldingen van gezinshereniging betrof het gezin van Edward Callebaut uit Kerksken: in juli 1919 verwelkomde Edward in Detroit zijn echtgenote Maria De Winter (32j), zijn dochter Justine (10j) en zijn zoon Jozef (8 j) na 8 jaar scheiding. In de periode 1920-1923 keerden tientallen mannen even terug naar het oude land, huwden en vestigden zich met hun gezin definitief in de VS.

De Emergency Quota Act

Na de oorlog ontstond ook een nieuwe immigratiegolf naar Canada. De VS kon de toevloed van Europese inwijkelingen door gezinshereniging niet meer aan en vaardigde in 1921 de 'Emergency Quota Act' uit: deze beperkte het aantal toegelaten immigranten tot 350.000 per jaar, dit was nog 3% van het immigrantenaantal dat in 1910 uit eenzelfde land kwam. In 1924 werd het quotum verder verlaagd tot 2%, wat het einde betekende van de uittocht naar de VS. De emigratie verplaatste zich nu naar de Canadese provincie Ontario en meer bepaald naar de streek van Chatham, Windsor, London en Wallaceburg.

Van hieruit staken velen illegaal de grens over naar de VS en vestigden zich bij de Vlaamse gemeenschap in de staat Michigan met Detroit als centrum. Smokkelaars organiseerden in de zomer de oversteek met bootjes van de Grote Meren. De winterperiode was nog beter geschikt: dan trok men te voet vanuit

Deze grafiek bevat enkel de legale immigratie in de VS, geregistreerd bij aankomst op Ellis Island New York. Over de massale immigratie naar Canada na WO I zijn geen statistische gegevens bekend en ook niet over de honderden uit Haaltert die illegaal de grens tussen Canada en de VS overstaken.

Chatham over de dichtgevroren Detroit River, de verbindingsweg tussen Lake St Clair en Lake Erie. Later werden heroïsche verhalen verteld over de illegale oversteeek. In 1924 konden de VS en Detroit de illegale immigratiestroom niet meer aan.

Een nieuwe politieke uitdaging

In de lente van 1920 hield ook Victor Van der Haegen het in Kerksken voor bekeken. Politiek was hij 20 jaar vleugellam door het verlies van zijn burgerrechten als gevolg van zijn sterk betwiste veroordeling in 1910. Nieuwe verhalen over het beloofde land, verteld door dorpsgenoten die tijdelijk terugkeerden en daarna met vrouw en kinderen definitief vertrokken, maar vooral het politieke succes van zijn oude strijdmakker Frank Cobbaert in Detroit lokten de toen 51-jarige Victor Van der Haegen naar Amerika. Hij kwam op 22 april 1920 aan in New York, niet als immigrant maar als zakenman. Zijn contactadres was NY General Delivery City Hall (stadhuis), zijn contactpersoon was zijn vriend M. Maitland.

Victor reisde door naar Detroit en vestigde zich op de Bessemore ave 900 bij de uitgeweken daensisten uit de Denderstreek. Aan actiedrang en creativiteit had hij geen gebrek. Hij wou voor zijn familie een nieuw leven opbouwen in Amerika en was geen armoedzaaier zoals de gewone landverhuizers. Frank Cobbaert ontving zijn gewezen vriend en strijdgeneoot als de boodschapper van het nieuwe politieke gedachtegoed uit het *Oude Land*. Het was als een droom voor Victor Van der Haegen om in de *Gazette van Detroit* samen met Frank Cobbaert het gedachtegoed van priester Daens en de christendemocratie te verspreiden.

Ook de West-Vlamingen hadden oor voor deze politieke boodschap, want velen waren fonteynisten, volgelingen van Priester Florimond Fonteyne, volksvertegenwoordiger voor de *Kristene Volkspartij* in West-Vlaanderen van 1912 tot 1919. De charismatische Victor Van der Haegen genoot ook de sympathie van Charles Goddeeris, de voortrekker van de Belgische gemeenschap in Detroit. Spoedig kregen ze ook steun van de jonge Adolf Spillemaeckers, een

Het personeel van *The Columbia Savings Bank of Detroit*. Eerste van links Gustaaf Van der Haegen.

1525

Form 203
U. S. DEPARTMENT OF LABOR
NATURALIZATION SERVICE

TRIPLICATE
(To be given to the person making
the Declaration)

No. 25825

UNITED STATES OF AMERICA

DECLARATION OF INTENTION

Invalid for all purposes seven years after the date hereof

Eastern District of Michigan, }
Southern Division, } ss:

In the District Court of the United States.

I, Gustaaf Van Der Haegen, 18 years,
occupation Laborer, do declare on oath that my personal
description is: Color white, complexion fair, height 5 feet 5 inches,
weight 127 pounds, color of hair blond, color of eyes blue,
other visible distinctive marks none.

I was born in Kerhoken, Belgium
on the 26th day of September, anno Domini 1902; I now reside
at 900 E. Bessemore Ave., Detroit, Michigan.
(Give number, street, and city or town)

I emigrated to the United States of America from Antwerp, Belgium
on the vessel Finland; my last
(If an alien arrived otherwise than by vessel, the character of conveyance or name of transportation company should be given)
foreign residence was Kerhoken, Belgium; I am not married; the name
of my wife is _____; she was born at _____

and now resides at _____
It is my bona fide intention to renounce forever all allegiance and fidelity to any foreign
prince, potentate, state, or sovereignty, and particularly to _____

Albert I, King of The Belgians of whom I am now a subject

I arrived at the port of New York, in the
State of New York, on or about the 27th day
of September, anno Domini 1920; I am not an anarchist; I am not a
polygamist nor a believer in the practice of polygamy; and it is my intention in good faith
to become a citizen of the United States of America and to permanently reside therein:
SO HELP ME GOD.

Gustaaf Van Der Haegen
(Original signature of declarant)

Subscribed and sworn to before me in the office of the Clerk of said Court
at Detroit, Mich., this 4th day of November
anno Domini 1920.

[SEAL]

John J. ...
Clerk of the District Court of the United States.

By _____, Deputy Clerk.

16-1734

153

1920: Verblijfsvergunning van Gustaaf Van der Haegen voor 7 jaar in de USA.

ontgoochelde frontsoldaat uit WO I; hij werd hun grote medestander en dé ideoloog in de Vlaamse gemeenschap in Amerika.

Van politiek alleen kon Victor Van der Haegen niet leven: hij werd bediende, nadien verkoper en zakenman. Zijn zonen Arthur en Gustaaf werkten in de banksector en Julien kreeg een betrekking bij de *Gazette van Detroit*, eerst als letterzetter en later als drukker. In de zomer van 1923 vestigde ook zijn echtgenote Octavie Droesbeke zich bij de familie op Marck Ave 11243 in Detroit.

Detroit kende een geweldige expansie: het lag in een bosrijk gebied en woningbouw voor de inwijkelingen ging gepaard met stelselmatige ontbossing. Victor zag een geweldig gat in de markt: het bouwen van stenen huizen in plaats van de gebruikelijke houten woningen. Hij richtte een steenbakkerij en bouwfirmas op en stelde tientallen dorps- en streekgenoten tewerk, onder hen de gebroeders Albien en Eduard Callebaut. Hij fungeerde als de loco-burgemeester

van de Kerkskenaren in Detroit. Hij hielp bij huisvesting en bij sociale en maatschappelijke problemen. Zo was hij getuige van de elektrocutie van de 24-jarige Petrus Schoupe, zoon van Gustaaf en Maria Callebaut uit Kerksken en schreef hij een in memoriam in de *Gazette van Detroit*. Zijn zoon Arthur hield een bezinning bij de begrafenis. Het verslag hiervan schetst een beeld van de verbondenheid van de Kerkskenaren en alle daensisten in Detroit. Deze zou verscheurd worden door de politieke strijd in het *Oude Land*.

154

Detroit: Edward en Albien Callebaut als bouwvakkers bij Victor Van der Haegen. Edward overleed in 1937 op 53-jarige leeftijd. Albien stichtte later in Detroit een eigen succesvolle bouwonderneming.

Petrus Schouppe begraven.

PETRUS SCHOUPPE

Geboren te Kerkken, België, den 4 April 1897, en hier in Detroit verongelukt den 12 October 1921.

Maandag voormiddag werd hier in Detroit, Petrus Schouppe, van Kerkken, O. VI, België het slachtoffer van een ongeluk in de Calvers & Son Coal Yard, onder een grooten toeloop van volk ter aarde besteld. Na het lijk bij Chas. Verheyden, Belgische Lijkbezorger, te hebben afgehaald, had er om 9 ure in de Belgische kerk een plechtige lijkdienst plaats, gedurende welke er menige traan werd weggepinkt. Na den lijkdienst begaf den treurigen stoet, met familieleden en vrienden, zich naar het Mt. Olivet Kerkhof, waar den braven jongeling, welke op 24 jarigen leeftijd den levensdraad werd afgesneden voor altijd werd terruste gelegd. Toen zijne doodkist in den kuil was nedergezonken, sprak Arthur Van Der Haegen, een intieme vriend van den afgestorvenen, de volgende lijkrede uit, welke op de aanwezigen diepen indruk maakte:

HEEREN EN DAMEN; VRIENDEN EN AANWEZIGEN

Van tijd tot tijd reept ons een pijnlijke taak naar het doo-
denveld, doch zelden als deze, van onzen duurbaren afgestorven vriend Petrus Schouppe, die op zulke tragische wijze aan zijn einde kwam, en weldra voor altijd aan ons oog zal onttrokken worden. 't Bezien van dit gapende graf, welke den jeugdigen jongeling gaat verzwelgen, doet ons aller zenuwen sidderen.

Het aanschouwen van die doodkist, die de stoffelijke overblijfsels van onzen diep betreunden vriend bevat, om ze aan den schoot der aarde toe te vertrouwen, is voor ons allen een pijnlijk schouwspel.

Pijnlijk zeg ik. Voorzeker; om het onherstelbaar verlies van eene zoo edele ziel, een waren vriend, en tevens een braven en deugdzaam jongeling, die een voorbeeld was onder duizenden, waardoor hij de achting en vriendschap verwierf van al die hem kenden.

Heel gaarne behielden wij hem in ons midden, alhoewel hij voornemens was kortelings naar zijn vaderland terug te keeren. Immers, Petrus was een goede kameraad, goed en vriendelijk van karakter, die vreugde schiep waar droefheid heerscht! Helaas! Hij heeft in zijn voornemen niet kunnen volharden. Een doodelijk ongeluk trof hem, om zijne ziel naar een eeuwig Vaderland te ontvoeren!

Ach! O, onverbidde-
lijke dood, waarom moest gij uwen haat op een zoo minbaren zoon, een lieven broeder, een waren vriend, afkoelen? Waarom moest hij het slachtoffer worden van zulk een ongeluk, na meer dan zeven jaar het voorwerp en slachtoffer te zijn geweest van ongelukken en tegenspoed van allen aard? Zeven jaar zeg ik: Voorzeker! Want, kon onzen duurbaren vriend van uit zijn graf spreken om ons den lijdensweg den calvarieberg, dien hij heeft bewandeld, bijzonder tijdens de oorlogsjaren, voor oogen te stellen, het zou de droefheid, die ons heeft getroffen, nog duizendmaal vergrooten.

Vooreerst was hij het voorwerp van door de Deutsche barbaren naar ver afgelegene streken ontvoerd te worden, om daar, onder hunne tyranische folteringen, koude en honger te verduren, terwijl het zweepstagen, als hagelsteen over hem en zijne makkers regende! Toch weerstond den moedigen jongeling aan al die ijselfijke beproevingen, tot wanneer het einde van den oorlog naderde, en hij in November 1918, naar zijne haardstede terug keerde.

Sedertdien vatte hij de gedachte op om naar Amerika te komen, om hier een beter en geruster leven te komen slijten, alsook om zich door zijne werkzaamheid een weg te banen voor de toekomst, terwijl hij zijn geld zocht te sparen om er ouders en familie mede te verrassen en te steunen.

Helaas! welke wreede teleurstelling! Nauwelijks zestien maanden bracht hij hier door, juist in den slechtsten tijd dien Amerika ooit heeft beleefd, wat wederom een strijd was om leven of dood, voor den braven jongeling.

Pijnlijk was zijn afscheid van vader en moeder, zusters en broeders, wanneer hij hun met een "tot gelukkig wederziens" begroette. Helaas! een nog ongelukkiger afscheid, omdat zulks het laatste en voor eeuwig was.

Welk vreeselijk tooneel zal die noodlottige mare bij de lieve ouders en bloedverwanten niet verwekken, te meer, omdat hij, den lieveling, hun als een duurbaarste pand nauw aan het harte lag. Immers, onze onvergeetbare vriend Petrus, was een onschatbare goede werkmans, steeds met heldenmoed bezield, zuinig in zijne levenswijze, goedhartig en met eenie Christens overtuiging, waardoor de droefheid in het onherstelbaar verlies des te meer vergroot.

Het offer is thans ook overgroot voor de diepbetroefde ouders en familie, doch zijne eerbare nagedachtenis zal hen troosten, zoo een deugdzaam en voorbeeldige zoon te hebben voortgebracht, wien, als een parel van diamant, aan hunne kroon zal glinsteren. Voor ons allen, hier rond zijn graf geschaard, blijft hij thans ook een onvergeetbare vriend, wiens nagedachtenis voor altijd in ons geheugen zal plaats nemen.

Vaarwel, dus beste vriend en goede broeder! Dat onze bede bij den Allerhoogste worde verhoord, om u het heil van het eeuwig leven te laten genieten, en zijne glorie in den Hooge!

Nogmaals Vaarwel, goede trouwe vriend, vaarwel, en tot in het eenwige!

6. Flandria – America

Gelijkberechtigting

Het ging de krant van Frank Cobbaert voor de wind. Toen in 1919 François, de Belgische consul in Detroit, overleed werd hij opgevolgd door de franstalige P. Boeye. *Weerom een die geen Vlaams verstaat* schreef Frank Cobbaert in de *Gazette van Detroit*. De krant wijdde veel aandacht aan de terugkeer van de Vlaams-Amerikaanse frontsoldaten en publiceerde lijsten van gesneuvelden. Herdenkingsmissen werden druk bijgewoond. De strijd voor de gelijkberechtigting van de Vlamingen kwam in Detroit in een stroomversnelling terecht, bewerkstelligd door de teruggekeerde en diep ontgoochelde soldaten die aan den lijve de vernedering wegens hun taal hadden ondervonden aan het IJzerfront. Cobbaert bracht in de krant behalve plaatselijke informatie ook meer berichten over de politieke evolutie in Vlaanderen. In hun hart wilden de meeste immigranten zo vlug mogelijk met een goede spaarpot terugkeren naar een sociaal leefbaar Vlaanderen.

Ook *De Werkman* werd gretig gelezen. Het succes in het arrondissement Aalst van het kartel *Kristen Volkspartij – Vlaamse Frontpartij* bij de Kamerverkiezingen van 16 november 1919 liet niemand onberoerd. Er waren twee gekozenen: de daensist Leopold Van Opdenbosch en de fronter Hendrik Borginon. De veroordeling en de uitwijking naar Nederland van de daensistische leiders Hector Plancquaert en Albert Van den Bruelle zette ook kwaad bloed.

In de lente van 1920 werd de Belgische (Vlaamse) gemeenschap in Detroit opgeschrikt door een omwenteling. In navolging van Frank Cobbaert was Adolf Spillemaeckers uit Antwerpen in de herfst van 1919 op het toneel verschenen. Het waarom vertelde hij in het boek *The Belgians in Ontario, a History* van Joan Magee, uitgegeven in 1987. Hierbij vrij vertaald zijn verhaal dat hij haar op 86-jarige leeftijd vertelde:

Ik was een stokebrand in Antwerpen en hield toespraken over de Vlaamse kwestie. Gewezen Belgische soldaten die naar Amerika waren verhuisd wensten mijn overkomst om hun te helpen geld in te zamelen voor de Vlaamse zaak. Wie naar de VS wou komen belandde op een lange wachtlijst. Mijn vrienden ex-soldaten wilden

me zo spoedig bij hen dat ze me brieven schreven om als de weerlicht over te komen - een huwelijk was nog geen hinderpaal- en om er actief te zijn in de Vlaamse beweging. Samen met een vriend van me, hij had in Detroit drie broers, kwam ik aan in Chatham om vast te stellen dat hier niets was dan gras, dor prairiegras. Na een paar uur kwam de boer uit Wallaceburg naar wie we geschreven hadden ons oppikken met zijn rijtuigje. Hij was zeer gelukkig met ons, niet alleen omwille van onze arbeid op het landbouwbedrijf maar ook omdat ik een goede zanger was en van elke dag een feestje trachtte te maken nadat ik de koeien had gehoed. Er kwam elke week een koopman uit Detroit eieren, boter en kaas kopen. De vrouw van de boer vroeg hem om haar twee ooms van hier naar Detroit bij hun verloofde te brengen. “Ze zijn zo glad geschoren dat je niet kunt merken dat ze geen Amerikanen zijn.” (De douanepost was dichtbij het Indianenreservaat op Walpore Island) “Kan ik ze even zien”, vroeg hij.

1986 Windsor: Adolf Spillemaeckers vertelde op 86 jarige leeftijd zijn verhaal aan Joan Magee.

Wij mochten direct mee met hem maar moesten een sigaar opsteken. "Je zegt enkel yes, yes, yes tot de douaniers." We werden in de ferry geduwd en tijdens de overtocht werd ik zeeziek, niet door de branding maar door de eerste sigaar die ik ooit te roken kreeg. Aan de overkant werden we opgewacht door Vlamingen die door de vrouw van de landbouwer waren opgebeld. Wij waren dus niet alleen: ettelijke ex-soldaten wachtten ons op aan de overzijde, om samen met ons naar het verre Detroit verder te reizen. Op dit eigenste ogenblik werd Flandria-America geboren.

Anti-Belgisch

De boodschap van Adolf Spillemaeckers als afgevaardigde van de Frontpartij uit Antwerpen klonk als muziek in de oren van de teruggekeerde frontsoldaten en daensisten in Detroit. Het succes van het samengaan van de Kristen Volkspartij en de Vlaamse Frontpartij in Aalst overtuigde hen. Enthousiast steunden Frank Cobbaert en Victor Van der Haegen het idee van Adolf Spillemaeckers om Flandria-

Detroit 9 juli 1922: inwijding van de vlag van Flandria America.

- 1 Frank Cobbaert
- 2 Octavie Droesbeke, echtgenote van Victor Van der Haegen
- 3 Adolf Spillemaeckers
- 4 Julien Van der Haegen
- 5 Gustaaf Van der Haegen
- 6 Florine Van der Haegen
- 7 Charles Goddeeris
- 8 Victor Van der Haegen
- 9 Arthur Van der Haegen
- 10 Achiel De Temmerman

America op te richten. Zij kregen zelfs de steun van de peetvader van de Belgische gemeenschap, de zeer Vlaamsgezinde Charles Goddeeris.

De politieke boodschap van *Flandria-America* werd gedrukt bij de *Gazette van Detroit*.

Adolf Spillemaeckers en Victor Van der Haegen wilden intussen het bestuur van het blad overnemen, maar de poging om de meerderheid der aandelen te verwerven mislukte. De groep rond bankier Veys had onraad geroken en samen met Peter Corteville en zijn schoonbroer Leo Leplae verwierven ze eind 1920 51% van de aandelen.

Flandria-America bleef wel actief en bouwde een heel netwerk uit van culturele en politieke activiteiten, niet alleen in Detroit maar ook in Canada. Adolf Spillemaeckers stichtte twee oud-strijdersbonden aangesloten bij V.O.S, een voor de Vlamingen met Amerikaanse nationaliteit en een voor de nieuwe Vlaamse immigranten, meestal gewezen frontsoldaten maar ook in België van desertie beschuldigde soldaten die na het beleg van Antwerpen in augustus 1914 naar Nederland waren uitgeweken en van daar naar Amerika.

158

In 1922 werd Frank Cobbaert N°1 (voorzitter) van de *Belgian American Century Club*. Als hoofdredacteur van de *Gazette van Detroit* was hij een van de meest invloedrijke personen in de Belgische gemeenschap in Detroit. De plechtige inwijding van de vlag van *Flandria-America* en de 11 juliviering tijdens dewelke Adolf Spillemaeckers een anti-Belgische redevoering hield en de bevrijding van Vlaanderen zag in een samengaan met Nederland, gingen niet onopgemerkt voorbij.

De anti-Belgische toon en de Vlaams-nationalistische politieke visie van *Flandria-America* wekte onmiddellijk reactie op bij de gesettelde Belgische immigranten. Door hun inzet tijdens WO I voor de Amerikaanse hulporganisatie *Commission for Relief in Belgium* en de bezoeken aan Amerika van Koning Albert en van Kardinaal Mercier aan Detroit was er bij velen een sterk Belgisch nationaal gevoel ontstaan.

Emiel Hullebroeck

Gentbrugge 20-02-1878
Liedekerke 26-03-1965

Studeerde aan het Gentse conservatorium en stichtte in 1899 het Gents A Capellakoor, een kamerkoor dat op vele internationale wedstrijden werd bekroond. Op vraag van het Algemeen-Nederlands-Verbond (AVN) bracht hij meer dan 2000 muziekvoordrachten om het zelfbewustzijn van het Vlaamse volk te stimuleren. Het grootste deel van WO I bracht hij door in Nederland waar hij liederavonden hield in vluchtelingenkampen van Vlaamse soldaten en burgers. De Belgische militaire overheid zag dit als een vorm van spionage en na de oorlog werd hij ervan beschuldigd te ijveren voor de aansluiting van Vlaanderen bij Nederland. In 1923 maakte hij een tournee van zangavonden door de Verenigde Staten en steunde de vereniging *Flandria-America* in haar strijd voor de rechten van de Vlamingen in België. Hij verdedigde er ook het samengaan van Nederland en Vlaanderen in een nieuw vaderland: *Dietsland*.

Vooral Gaston Veys, bankier en beheerder van de spaarcenten van de immigranten, verzette zich tegen elke uiting van het toen ontluikend Vlaams-Nationalisme. Ook Louis Van Dierendonck, schrijver en zaakwaarnemer voor de vele eenvoudige Vlamingen, wilde geen onrust. Hun wil werd wet en Peter Corteville, eigenaar van 51% van de aandelen van de *Gazette van Detroit*, bedankte de daensist Frank Cobbaert voor zijn inzet gedurende 8 jaar als hoofdredacteur van de krant. Hij werd vervangen door Horstense Leplae (Essen 1879–Detroit 1963), nicht van aandeelhouder Leo Leplae. Zij was onderwijzeres en bleef hoofdredactrice tot in 1954. Op 21 februari 1949 werd zij geridderd in de Orde van Leopold II voor haar verdienstelijk werk voor België in Detroit. Cobbaert bleef wel medewerker van de krant.

Verworpingen

In 1923 maakte Emiel Hullebroeck een rondreis door Amerika om het Vlaams bewustzijn van de kolonisten op te beuren na de verschrikkelijke wereldoorlog. Hij bezocht New York, Chicago, Detroit, Moline en alle Vlaamse nederzettingen. In *Het Vaderland* van 19 juni 1923, *Staat- en Letterkundig Nieuwsblad* uitgegeven in 's Gravenhage Nederland, verscheen een uitgebreide bijdrage over de culturele rondreis van Emiel Hullebroeck door Amerika.

Hij kwam niet alleen om te zingen. Als afgevaardigde van het Algemeen-Nederlands Verbond (ANV) wou hij in de lijn van de volksliedbeweging via muzikale opvoeding het zelfbewustzijn van het Vlaamse volk stimuleren.

Met de opbrengsten van zijn liederenavonden financierde hij het Werk der Vlaamse oorlogsmeters, dat hij samen met zijn echtgenote had opgericht. Met de politieke strijdliederen als *De boeven van Fresnes* en *De verworpingen van de IJzer* wekte hij na de oorlog grote beroering, ook bij de leden van *Flandria-America* en zeker bij de talrijke ontgoochelde frontsoldaten in Detroit. Adolf Spillemaeckers stichtte een mannenkoor van ex-soldaten die tijdens de vele culturele avonden deze liederen uit volle borst zongen als afsluiter.

Meer belangstelling

Het bezoek van Emiel Hullebroeck aan Detroit bracht de bewustwording van de Vlaamse immigranten in een ongeziene stroomversnelling. Zijn ijveren voor de aansluiting van Vlaanderen bij Nederland vond gehoor bij *Flandria-America*.

Hij sprak zijn bewondering uit voor de Ierse gemeenschap in Amerika die deelnam aan het politieke bestuur tot op het hoogste niveau, maar in het thuisland gewikkeld was in een burgeroorlog met Groot-Britannië na de Paasopstand van april 1916.

Het huidige Ierland ontstond in 1922. Ook de politieke en financiële steun van de Ierse gemeenschap in Amerika speelde een belangrijke rol. De Ierse natievorming was een langdurig proces van vallen en opstaan met Sinn Féin die langs politieke weg wilde slagen en het Ira dat geen geweld schuwde tegen Groot-Britannië.

De activiteiten van de verenigingen rond *Flandria-America* werden met argusogen gevolgd. Dit blijkt uit o.a. volgend kort bericht in de *Gazette van Detroit* van 27 juli 1923.

Het familiefeest van den Soldatenbond. Men moest geen detektief zijn om te zien dat er iets ophanden was. Zondag morgend rond het lokaal van den Soldatenbond. De duivenmelkers dachten zeker dat de vrouwen nu ook in de duivenmelkers business gegaan waren doch ze waren mis gerekend: 't was niet anders dan een familiefeest of picnic voor de leden en hunne familie, van de Roose-Vanker Post, van de American Legion en V.O.S. Reeds van 10 ure 's morgens brachten de auto's de genoodigden naar de private gronden aan de rivier, waar de Amerikaansche en de Vlaamsche Vossenvlag wapperden aan den ingang.

Flandria-America voelde zich geroepen om de Vlaamse ontvoogding tegen de Franstalige machthebbers in België te ondersteunen. Adolf Spillemaeckers en Victor Van der Haegen vonden een bondgenoot in de Hollandse (Nederlandse) gemeenschap in Detroit en wensten samenwerking met de groep Noord-Amerika van het A.N.V. In hun taalverbondenheid voerden ze samen, naar het voorbeeld van de Ieren, de strijd op tegen de verdrukking van de Vlamingen

Het Vaderland, Staat-en Letterkundig Nieuwsblad, Nederland

19 juni 1923

Emiel Hullebroeck over de Vlamingen in Amerika

Hij wijst er eerst op, dat Belgisch in Amerika eigenlijk Vlaamsch beteekent. Wanneer de Amerikaan van iemand zegt dat hij Belgisch spreekt, dan bedoelt hij Vlaamsch. In Nieuw York, Chicago enz. wonen zeer veel Vlamingen, maar er is geen verenigingsleven; anders dan in Detroit en te Moline.

Detroit, aldus Hullebroeck, is de grootste Vlaamsche nederzetting in Amerika. Daar wonen, ongeveer in dezelfde stadswijk, zowat 15.000 Vlamingen en daar is ook Vlaamsch verenigingsleven. Verschillende maatschappijen, die een groot ledenaantal tellen, onderhouden er een nauw verband en zorgen voor leiding en verpoozing. Daar is vooreerst de St. Charles-vereeniging, met liefdadige strekking, aan wier hoofd staat de goede, rijke Vlaming Charles Goddeeris, die reeds 40 jaar in Amerika woont en er een talrijke familie van kinderen en klein-kinderen om zich heen ziet. Goddeeris is door alle Vlamingen in Amerika bekend en bemind om zijn edelmoedig karakter, zijn opwekkend woord, zijn vrijgevege behulpzaamheid.

Er zijn twee bloeiende toneelmaatschappijen, die uitstekend werk verrichten: Kunst en Vermaak en 't Roosje bloeit in 't Wilde. Verder zijn er twee oud-strijdersbonden: De Roose-Vanker-Post, aangesloten bij V.O.S. en wier leden Vlamingen zijn, die als Amerikaansche

burgers den oorlog meemaakten, en de pas gestichte bond Flandria-America, bestaande uit leden van onzen Vlaamschen Oud-Strijdersbond, die nog geen Amerikaansche burgers zijn geworden. Een andere Vlaamsch-Amerikaansche vereniging is de Am. Century Club No 1, aan wiens hoofd staat de vroegere opsteller der Gazette van Detroit, de heer Frank Cobbaert. De Gazette van Detroit, het kranige weekblad, is thans in handen van den zeer sympathieken Vlaming Peter Corteville, die niets onverlet laat om het steeds te verbeteren en uit te breiden.

Zooals men ziet, is Detroit een centrum van Vlaamsche bedrijvigheid. De Vlamingen voelen er zich thuis zoals nergens in Amerika. Zij leven er in grooten welstand en hebben er bijna allen hun eigen huis dankzij de hooge loonen.

Moline, het lieflijke stadje gelegen aan de oevers van den Mississippi in den staat Illinois, heeft insgelijks een flinke Vlaamsche nederzetting, die men schat, de voorstad East-Moline medegerekend, op ongeveer 8000 Vlamingen, die zich ook bij voorkeur in één wijk nederzetten. Hier ook weer tal van vereenigingen, die helaas de broederlijkheid soms geheel anders verstaan dan in haar goede betekenis. Dat is in veel gevallen echter slechts een kwestie van personen, niets anders. Moline heeft ook een veelgelezen weekblad, de Gazette van Moline, die vooral in

den staat Illionois verspreid is, en de Vlamingen bij elkaar houdt.

Over het karakter der Vlaamsche Amerikanen zegt Hullebroeck het volgende: De in Amerika verblijvende Vlamingen leven eenigzins vervreemd van het moederland. Zij denken er voortdurend aan terug, weliswaar, doch zij weten niet wat er omgaat. Van de Vlaamsche Beweging zijn ze niet op de hoogte en over 't algemeen snappen ze er nog de belangrijkheid niet van. Zij zijn, zoals ons Vlaamsche Volk was voor den oorlog onverschillig, en als ik daar zo vond in hun groote onbeholpenheid, of laksheid, of ongevoeligheid – hoe zou ik het best noemen? – dan kwam in mij het besef veel sterker dan ooit te voren, dat ons Vlaamsche Volk in het oude land aan 't veranderen is, dat het langzamerhand weer zelfbewust wordt, in een woord dat eindelijk de Vlaamsche Beweging het tijdperk is ingetreden van volksmedewerking, dus van machtsverovering, zonder dewelke alle rechtsbeweging vruchteloos is.

In Detroit echter vond ik meer belangstelling, meer navraag, meer begrip voor alles wat ons streven betreft, ook daar nochtans is de massa dom en geestesarm, doch daar zal het getij spoediger keeren, omdat daar menschen zijn, die eenigzins kunnen leiden en kunnen verstaan.

1924 Detroit: Afdeling toneel Flandria-America

V.l.n.r. staande: Arthur Van der Haegen, Frans Bourgeois, E. Vander Waerden, R. Schelstraete, (?), (?) en Julien Van der Haegen.

Zittend: Mevr. B. De Waele, K. Vanden Bruelle, Mevr. M. Vande Putte, Adolf Spillemaeckers en Madeleine Baeyens.

en hun Nederlandse taal in België en droomden van een nieuw vaderland: *Dietsland*.

Zij stichtten een toneelafdeling, niet om kluchtige toneelstukken op te voeren maar om de Vlamingen in Amerika te confronteren met de Vlaamse strijd in het Oude Land.

In Detroit ontbrak het *Flandria-America* aan communicatie, de beweging werd zelfs doodgezwegen in de *Gazette van Detroit*, alhoewel al haar propaganda bij de krant werd gedrukt. Adolf Spillemaeckers, Victor Van der Haegen en Frank Cobbaert speelden daarom met het idee een eigen weekblad uit te geven. In afwachting verkondigden ze hun boodschap in *De Werkman* die langs beide zijden van de oceaan door de daensisten gretig gelezen werd.

In *De Werkman* (toen Tolk der Kristene Volkspartij – Vlaamsche Front P.V.N). van de maand mei 1923 verscheen een reeks artikelen van Achiël De Temmerman (schuilnaam A. Tom) onder de titel *Uit Denderhaute naar Amerika*. Hij beschreef de kettingmigratie van het begin van de 20ste eeuw. Een korte samenvatting van deze artikelenreeks geeft een beeld van hoe de daensisten dachten over hun *Oude en Nieuwe Vaderland*.

Dietsland

Afkomstig van het Middelnederlands woord *diet* (volk).

In en na de Eerste Wereldoorlog kwam de term *diets* in het bijzonder in gebruik bij Groot-Nederlanders die vanuit de Dietse (Nederlandse) taal- en cultuurgemeenschap ook een politieke Dietse eenwording bepleitten. In die zin ontstonden De Dietsche Bond (1917), de Dietsche Studentenbond (1922), en de Dietse Studentencongressen (1923) en periodieken als Dietsche Stemmen (1916) en de Dietsche Gedachte (1926).

Een nieuwe dimensie kreeg het woord in de jaren dertig toen een aantal bewegingen een politieke en culturele eenheid van de Nederlandstalige gemeenschap voorstonden. Dit gebeurde met de Nederlandse Nationaal-Socialistische Beweging (NSB 1931) en in Vlaanderen met het Verbond van Dietsche Nationaal Solidaristen (Verdinaso 1931), opgericht door Joris van Severen, en met het Vlaamsch Nationaal Verbond (VNV 1933) van Staf De Clercq.

Na 1945 bleef het diets nog gebruikt door enkele organisaties als het Algemeen Diets Jeugdverbond (ADJV 1949), de Dietse Solidaristische Beweging en het Verbond van Nederlandse Werkgemeenschappen WERE DI met het blad *Dietsland Europa*.

Tot de oprichting van het Vlaams Blok in 1978 werd deze organisatie geleid door Karel Dillen. Tot op heden bestaat nog het Algemeen Diets Jongerenverbond (ADJOV 1961), opgericht door Maurits Cailiau.

De Werkman, *Tolk der Kristene Volkspartij – Vlaamsche Front* mei 1923

Denderhautem: In gansch het arrondissement Aalst is het gekend, dat Denderhautem sedert vele jaren aan de spits staat voor het leveren van uitwijkelingen naar Noord-Amerika en Canada. Het begin en de oorsprong dier uitwijking, met nadere beschrijving erbij, zal hoop ik, aangenaam zijn aan de lezers van De Werkman. Over Detroit deze stad moet ik wat meer uitleg geven. Denderhautem komt in die bevolking tusschen met 300 zijner volkskinderen. Als de zaken normaal marcheeren is daar altijd werk te bekomen, aangezien er 1.600 fabrieken (zonder de kleine) in werking zijn. De fabriekswerkers alleen zijn 350 duizend in getal. Voor de autofabrikatie noemen wij in de eerste plaats Henri Ford de miliardair die voor zijn paart er jaarlijks zoowat 1.325.000 autos vervaardigt. Evenzoo heeft hij fabrieken in Ontario (Canada) en elders. Hij heeft nu ook onlangs eenige mannen van zijn personeel naar China gestuurd om daar aan 100 jonge Chinezen, die op Amerikaanschen grond geboren zijn, het noodige technisch onderricht te geven en er vervolgens zijn plan van fabrikatie en handel uit te voeren. In Amerika gaat alles praktisch en ook zeer snel, want ze weten de spreuk "time is money" goed toe te passen, en in hun handel en wandel zeggen ze altijd "business first", zaken vooraf. Edelmoedigheid en liefdadigheid wordt er zeer beoefend en ondanks al de weelde bestaat er groote vrijheid. Moest ge ginder aan die menschen uitleggen hoe het hier gaat in België, dat bijvoorbeeld in Denderhautem Peer zijn land is opgezegd met Kerstmis, omdat zijn zoon Frans muzikant blijft bij de democraten en andere dozijnen kleingeestigheden meer, z'en zouden dat niet kunnen begrijpen en zulke slavernij betreuen. Sedert 5 jaren doet men in Detroit alle jaren voor den winter eene omhaling ten bate van alle slag van noodlijdenden waarvan ook immigranten die in nood zijn, genieten. Veelal wordt er ook gesproken in kerken, want in Amerika worden de kerken nog

al gebruikt om burgerlijke maatschappelijke zaken te bespreken. Wie er kop in heeft om Engelsch te leeren heeft in Detroit daartoe alle gelegenheid. Van half September tot April zijn scholen in gang en dit bijna kosteloos. Het zijn allen Amerikaansche juffers die er de lessen geven en zich alle moeite geven, om aan hunne leerlingen kennis te geven in de Engelsche taal. Al kende gij van het Engelsch slechts no en yes, ge moet niet bang zijn u naar de avondschoole te begeven, want men treft daar menschen aan van 40 jaren en meer die vele jaren reeds in Amerika verblijven en nog bitter weinig Engelsch kennen. Ten andere, alle werkgevers moedigen hunne werklieden (uitlanders) aan er naar toe te gaan, wat beiden voordeelig is en hun zodoende de gelegenheid te geven om de noodige begrippen van het Amerikanismus te vatten. Dat er in eene kolonie van 4 à 5000 personen, na eenige jaren wat merkwaardige gebeurtenissen plaats grijpen spreekt van zelfs. In den wereldoorlog 1914-1918, voor Amerika was het 1917, Meimaand, tot 1918, wapenstilstand. Hewel, uit Denderhautem waren zoowat 25 jongens ingelijfd in de legers der Vereenigde Staten en Canada. Een deel daarvan zijn naar het front in Frankrijk en België gekomen, zelfs hebben verscheidene van hen in de Canadeese rangen rond Ieperen hun plicht vervuld. Eenigen onder hen zijn na den wapenstilstand naar Denderhautem gekomen op bezoek en na zich daar een levensgezellin te hebben uitgezocht, er mede overgevaren naar hun tweede vaderland. De groote meerderheid onzer Amerikanen die ginder eenige jaren verbleven hebben, kunnen zich hier zoo moeielijk vergenoegen met de Belgische toestanden en verkiezen den Amerikaanschen levenstrant. Als eenvoudige werkmans, indien gij meent u te moeten beklagen over iets, stapt maar gerust in een groot bureel binnen, houdt uwe klak op uw hoofd, doet uwe reden uiteen, en men zal u aanhooren en u recht laten wedervaren, zonder

dat gij een briefke mede hebt van den baron, den directeur of andere dikke bazen. Vindt men u bekwaam, ge kunt tot alle ambten geraken, mits natuurlijk de inburgering bekomen te hebben, wat gemakkelijk gaat, en u te schicken naar 's lands wetten. Men zal niet onderzoeken of gij vooruitloper zijt van deze of geene politieke partij. Tegenwoordig varen al dezen die vertrekken rechtstreeks naar Canada, om reden dat enkel deze met Amerikaansche inburgeringspapieren in de Ver. Staten binnen mogen. Men laat in de Staten maar 3 per honderd binnen van het getal Belgen die voor den oorlog inkwamen, en men spreekt nog om het op minder te brengen. Wie dus uit Canada zich laten binnen slibberen in de Staten, die riskeert hem dan iets. Indien men u ontdekt in de Staten, als binnen gekomen zonder toelating, zou men u seffens zonder complimenten terugsturen naar Canada. Welke gevolgen en indrukken een verblijf van onze jongens in Amerika medebrengt, kan men bij meest allen ontwaren. Zij hebben eenen kijk gedaan in de wereld en men kan het hen goed aanzien dat zij onder menschen hebben geleefd. Dat groot lawijt welke aan de Vlaming zoo eigen is, dat is verdwenen. Zij zijn meer zindelijk en net en kunnen doorgaans hun paart redeneeren op eene zachte wijze. Ze zijn eene vrije behandeling op het werk gewoon geworden en kunnen zich dan ook niet meer schicken in al de benijding en afgunst, die men helaas hier onder de werkmenschen nog veel tegenkomt. Ze kunnen hier ook niet meer smeeken, de mouw vegen van de werkbazen, daar ze gewoon zijn in volle vrijheid goed werk voor een goed loon te verruilen. Alhoewel ze zooals hooger gezegd, ernstiger en min luidruchtig zijn geworden, maken zij een keurkorps uit, beziel met een echt democratischen geest, die zij uit het land van den dollar hebben overgebracht.

Tweetalige krant

Flandria-America bleef actief en verlangde naar een eigen tweetalige krant. Ook de Ieren hadden hun strijd voor een zelfstandig Ierland met resultaat verdedigd vanuit Amerika. Steun kwam uit onverwachte hoek: kunstschilder-professor Emiel Jacques. Hij steunde de leden van *Flandria-America* in hun opzet om een eigen weekblad uit te geven, maar hij zag het ook ruimer: het moest Nederlanders en Vlamingen verenigen in Amerika maar ook in Europa. Het idee van een eigen krant was geboren. Victor Van der Haegen zorgde voor de praktische oplossing: de drukkerij zou ingericht worden bij zijn zoon Arthur; zijn zoon Julien, drukker bij de *Gazette van Detroit*, zou instaan voor de technische uitvoering. *Flandria-America* had de wind in de zeilen en zou weldra zijn blijde boodschap niet alleen in Detroit maar in gans Amerika en Vlaanderen verkondigen.

Victor Van der Haegen publiceerde in *De Werkman* van 25 september 1924 een merkwaardige *brief aan het volk van Kerksken*, waardoor hij niet alleen de inwoners van Kerksken, maar ook van heel Vlaanderen wakker wou schudden voor de ontvoogdingsstrijd verdedigd door *Flandria-America*.

Emiel Jacques
Kunstschilder

Moorslede, 17 -07- 1874
Bellaire (VS), 16-08-1937

Hij kreeg een opleiding tot huisschilder, volgde avondlessen aan de Stedelijke Academie voor Schone Kunsten in Roeselaere (1890-1893) en voltooide zijn kunstenaarsopleiding in het Hoger Instituut voor Schone Kunsten te Antwerpen. In 1913 werd hij benoemd tot leraar tekenen aan de Stedelijke Academie te Mechelen. Hier kwam hij in contact met Vlaamsgezinden. Op de Vlaamsch Nationale Landdag van 4 februari werd hij tot lid van de Raad van Vlaanderen gekozen. Ideologisch wenste hij een politiek zelfstandig Vlaanderen en raakte hij betrokken bij het activisme. Hij week uit naar Nederland en werd bij verstek tot tien jaar gevangenis veroordeeld. In 1923 emigreerde hij naar de VS waar zijn broer woonde. Hij publiceerde een reeks artikelen over de Vlaamse en Belgische toestanden. Hij publiceerde belangrijke Engelstalige bijdragen in *De Straal*, die overgenomen en becommentarieerd werden in de Engelstalige pers. Na het verdwijnen van *De Straal* in september 1925 was hij nog een paar jaar de enige Vlaamse nationalist die in het Engels publiceerde. Hij kwam hierdoor in conflict met de Belgische gemeenschap in Amerika, vooral in Detroit.

De Werkman

25 september 1924

Brief aan het volk van Kerkxken

Bijna vijf jaar bevind ik mij op Amerikaanschen bodem, waar ik in de beste welvaart een goede gezondheid geniet. Dank den goede God, des te beter geschikt om tot ons geliefde volk van Kerkxken en alle goede Vlamingen, het woord te sturen. Overtuigd als ik ben, dat duizenden en duizenden Vlamingen, met genegener blikken naar Amerika zien, wil ik door bemiddeling der gazet "De Werkman" u eenige schetsen uit onze Amerikaansche Vlaamsche kolonie mede deelen.

In Amerika, waar de welvaart van 't volk zoo hoog te prijken staat, zijn de Vlamingen in vooruitgang aan de spits. Vlamingen zijn en worden de beste Amerikaanders. In Amerika, waar alle volksstammen zijn vertegenwoordigd, waar iedereen is verplicht de Engelsche taal te leeren voor eigen belang, is de Vlaming de uitmuntende! De Vlaming is er gekend als den beste en vatbaarste werkmán, is onderscheiden door eerlijkheid en wordt geacht om zijn vrolijk karakter. Weldra zullen wij de Vlamingen, zoowel als de Ierlanders, in politieke kringen zien opschieten, om tot Washington door te dringen. Wat de Vlamingen in 94 jaar in België niet hebben kunnen verwezenlijken, zullen wij Amerikaanse Vlamingen, hier in vijf à tien jaar bereiken.

In Amerika, zoowel als in België, is de vereeniging "Flandria-America" ruim twee jaar in Detroit gesticht. De strijd voor 't recht en de vrijheid van 't Vlaamsche volk is reeds zoo bekend gemaakt, dat we alle sympathie voor Vlaanderen in Amerika hebben gewonnen.

De Ierlanders, of liever gezegd de Iersche afstammelingen, die in Amerika om zoo te zeggen de besturen in handen hebben, zijn onze

warmste vrienden en verdedigers. Ja, beste lezers, hier in Amerika, duizenden mijlen van Vlaanderen, stroomen uwe Vlaamsche broeders zamen dag en nacht, om voor het recht en de vrijheid van 't Vlaamsche volk te strijden, terwijl we met verbazing opzien naar de onverschilligheid van zekere gemeenten die wij niet eens in den strijd vermeld zien. Bijvoorbeeld onze gemeente Kerkxken!

Ik kan slecht begrijpen dat een volk onverschillig blijft wanneer het zijn eigen belangen of welvaart zou gelden. Immer leven in mij nog de geweldige indrukken van voorheen, toen de bevolking van Kerkxken aan het hoofd stond der Demokratische beweging. Wanneer het plaats nam aan de zijde van Priester Daens, Advokaat De Backer en Pieter Daens, de mannen van 't recht en de vrijheid van 't Vlaamsche volk, die hun goed en leven offerden voor het heil van Vlaanderen!....

Onverschillig blijven wanneer ge ziet dat uwe broeders uit Amerika en alle gewesten der wereld opstaan voor uw heilig recht, voor Vlaanderens zelfstandigheid. Onverschillig blijven wanneer ge jaren lang de ploerterij der conservatieve bende naspeurt, die ons met alle onrecht bevechten. Onverschillig blijven, nu dat ge meer en meer u kunt overtuigen van de onafmeetbare schelmstukken die in België tegenover onze Vlaamsche zonen worden afgespeeld; nu dat de oorlog u alles heeft geleerd, dat ge het verschil hebt leeren kennen tusschen een zuiveren overtuigden Vlaming, ter dood veroordeeld, en een voor 't gerecht bewezen 37 dubbele moordenaar en Boche, Baron Coppée, vrijgesproken!

Onverschillig blijven, neen! Vlamingen, dat kunt ge niet! Mischien weerhouden u de vroe-

gere politieke partijgevoelens. 't Zij katholiek, liberaal of socialist vervalt. Wij zijn Vlamingen. Hewel wij behooren tot den Vlaamschen nationalistischen strijd, tot de partij zelve die alleen het recht heeft om in Vlaanderen voor dit oogenblik te bestaan. Vlamingen zijn Vlamingen, als het geen bastaards zijn, zoo oordeelen wij Amerikaanse Vlamingen. Bijgevolg, overwegende dat den Vlaamschen strijd in België niets anders bevat dan een streven naar recht en vrijheid, tot de welvaart van 't Vlaamsche volk, zijn geestelijke en wereldlijke overheden verplicht, aan 't hoofd te staan van hun stambroeders, om ze tot den Vlaamschen strijd te voeren. Overtuigd zijn we, dat de honderden priesters met hart en ziel den Vlaamschen strijd genegen zijn, doch die uit loutere onrechtvaardigheid en Vlaamschen haat, door franskiljonsche overheid worden onderdrukt!

Bisschop Cellier, in Holland, legde den nadruk op den strijd voor zelfstandigheid dien wij, Vlamingen, hebben te voeren. Wij moeten sterk staan om ons volle recht te veroveren! Wat wil zeggen: Vlamingen, wijkt niet af van uwe idealen, hoe zwaar ook de tegenkanting moge zijn. Vlaamsche priesters, Vlaamsche overheden, in de vrijheid en zelfstandigheid van Vlaanderen ligt ons aller heil besloten. Vlaamsche volk, burgers en werklieden, strijdt met degenen die ons het zaad van recht en vrijheid in 't hert deden ontkiemen, opdat het Vlaamsche vruchten voortbrengende. Dan, en dan alleen zullen wij mogen roepen: Leve de vrijheid! Leve Vlaanderen! Leve zijn volk!

Uw Vlaamsche broeder, Victor Van der Haegen

7. Heimwee

Kosteloze Landhoeven

Toen de rechtstreekse toegang naar de VS werd beperkt door de Emergency Quota Act verplaatste de immigratie zich richting Canada. In 1922 schreef Frank Cobbaert in de *Gazette van Detroit* dat nu de VS zijn deuren gesloten had de immigranten welkom waren in Canada:

De openbare schuld der Dominion Canada belooft daaromtrent \$ 2.500.000. En als men nagaat dat deze schuld telkenjare aangroeit, is dat meer, veel meer dan een volk kan betalen.

Eene enkele uitkomst om dien toestand te wijzen ware de bevolking te vermeerderen. En dat kan gemakkelijk gaan. Hoeveel dompelaars in Europa zoeken niet hun land te verlaten, waar zij hun bestaan niet kunnen maken, om naar hier te komen, naar de Ver. Staten bijzonderlijk. Maar nu de Ver. Staten hare deuren sluit voor de vreem-

delingen buiten het bepaalde quota, waarom zouden deze naar Canada niet gaan, naar die uitgestrekte landerijen, waar men uren en dagen kan reizen door onbewoonde plaatsen, waar inwijkelingen zich zoo gemakkelijk zouden kunnen neerzetten, om hun eigen grond te bewerken en te verbouwen.

Over eenige weken werd de Immigratiewet nagezien in Canada, en vele wijzigingen werden tot stand gebracht. Ieder landverhuizer moest tot heden \$250 kunnen toonen, vooraleer binnen gelaten te worden, dit ook is nu weggenomen. Landbouwers worden aangemoedigd, arbeiders die op de farm leven worden ook gevraagd, huisgezinnen met talrijke kinderen zullen weinig moeilijkheden bijgebracht worden om burgerrecht te verwerven, en zullen er zeer wel ontvangen worden. Die kinderen zijn eigenlijk de toekomst van een land. Ook kunnen de farmers, vooraleer zij zich in eene colonie vestigen, eene zeker opleiding genieten; lessen volgen over koloniale interessen en koloniaal leven. De jonge bijzonder kunnen groot nut trekken daaruit en aldus eene richting ontvangen, welke invloed zal hebben op gansch hun leven en wandel.

Kosteloze Landhoeven aan iedere man van meer dan 18 jaren klonk als muziek in de oren van de landarbeiders in de Denderstreek, de honderden *Fransmannen* die jaarlijks naar Frankrijk trokken voor de bietoogst. Zeker in Denderhoutem, Haaltert, Heldergerem en Kerksken was er geen gebrek aan kandidaten. Ticketverkopers schuimden de herbergen af om de arme dompelaars een bootreis naar Canada aan te smeren. Ze vertelden niet dat deze gronden dienden ontgonnen te worden in de provincies Manitoba, Alberta en British Columbia en niet in de provincie Ontario waar reeds een Vlaamse gemeenschap aanwezig was. Ook familieleden en vrienden van de in de VS wonende dorpsgenoten waren potentiële klanten voor de ticketverkopers. Wettelijk waren ze verplicht de kandidaat immigranten in te lichten over de immigratiewetten in de VS:

De stoomvaartmaatschappijen en hare agenten moeten een uittreksel uit de Immigratie-Wetten der Vereenigde Staten op eene goed zichtbare plaats in hare kantoren ophangen of nederleggen en daarop de aandacht van aanstaande passagiers vestigen.

De ticketverkopers verkochten het liefst all-in pakketten met trein- of busreis naar de haven van vertrek, boottocht en treinreis naar de eindbestemming in Canada. Aan het station in Haaltert had Georgine Heyman een agentschap van de Canadian Pacific Railway; dit bood aan:

Regelmatische Sneldienst van Antwerpen door prachtschepen, voor vervoer van Kajuit, Tourist en Derde klas passagiers, doorvoerbiljetten voor alle bestemmingen in Canada en de Vereenigde Staten, alsmede voor China, Japan en Australie via Canada.

Voor de bestemming VS via Canada verzekerden ze de argeloze landverhuizers dat ze hun *mannekens* hadden in Wallaceburg en omgeving om de clandestiene overtocht naar hun familieleden in Detroit te regelen.

De *Gazette van Detroit* waarschuwde regelmatig tegen het misbruik en de uitbuiting van de landverhuizers. In de krant van 27 juli 1923 was te lezen:

Landverhuizers binnengesmokkeld, moeten terug. Tien landverhuizers, allen Belgen en Hollanders, waaronder 2 vrouwen, poogden Vrijdag over het St. Clair meer, de Ver. Staten binnen te geraken, doch gelukten niet in hune pogingen. Met hun getienen waren ze van Montreal gekomen en daar 't quota voor hun land reeds vervuld was, konden zij bij geen middels binnen geraken op eenige wettige manier. Twee politie officieren reden per toeval langs de St. Clair River, toen zij een groepje zagen ontschepen dichtbij Marine City. Daarna stapte hetzelfde groepje in een autobus die hen naar Detroit zou voeren, waar hunne vrienden en kennissen verder voor hunne landgenooten zouden zorgen. De politie kwam ongenood er tusschen. De tien Belgen en Hollanders moesten mee naar de hoofdkwartieren der Immigratie en heel waarschijnlijk zullen zij naar Europa teruggevoerd worden. Woodward en Kerr, de eigenaars van den truck, zijn ook in aanhouding gesteld en weigeren te zeggen hoeveel geld zij door de landverhuizers beloofd werden om dezen binnen te smokkelen.

In 1920 vaardigde de overheid een verbod uit op de productie en verkoop van sterke dranken, de zogenaamde *drooglegging*; die heerste tot 1933 en was bedoeld om het alcoholisme uit te roeien. In 1924 was er economische crisis in de VS. Ook Detroit bleef niet gespaard. De stad kon niet langer de massale illegale instroom vanuit Canada aan. De grenscontrole werd van maand tot maand strenger. Ook de Prohibitiewet tegen alcoholgebruik werd verstrengd, zodat zelfs op zondag geen enkele herberg meer mocht opengaan. Het was precies daar dat de Vlamingen elkaar vonden om te kaarten, te bollen en herinneringen op te rakelen uit Vlaanderen. Kort na het begin van de drooglegging hadden ze een vereniging met de ronkende naam *Bond ter Bestrijding van de Prohibitie of de Onthouding van den Drank* opgericht. Kerkskenaren en hun streekgenoten waren jeneverdrinkers en hadden reeds voor WO I een illegaal netwerk van jeneverstokerijen in Detroit en omgeving uitgewerkt. Door de economische crisis ontstond een immense werkloosheid.

De Volksstem van zaterdag 26 juli 1924 publiceerde op zijn voorpagina onder de titel *Uitwijking naar Canada* een artikel van Frank Cobbaert dat was verschenen in de *Gazette van Detroit: Ter inlichting van de mensen die zich maar al te lichtvaardig door aanwervingsagenten laten overhalen om naar Canada uit te wijken*.

De waarschuwing kwam niets te laat. In de zomer van 1924 stond in Detroit de Belgische gemeenschap sociaal, maatschappelijk en politiek zwaar onder druk. De werkloosheid bedreigde de welvaart van vele gezinnen. De illegale immigratie stopte niet en vele dompelaars doolden rond en leefden in armoede. Drankmisbruik tierde welig en de producenten beconcurrerden elkaar, de Vlamingen met jenever en de Ieren met whisky. Politiek verdeelde *Flandria-America* met zijn activiteiten en visie op de toekomst van België, de Belgische bevolking van de US in een Belgische en een Vlaamse gemeenschap. In samenspraak met het stadsbestuur en het Belgisch consulaat in Detroit werd beslist in te grijpen tegen de illegale toestanden.

In Kerksken was het een publiek geheim, en in 1987 lichtte Adolf Spillemaeckers in zijn getuigenissen aan Joan Magnee een tipje van de sluier:

Vijf jaar later, september 1925. Adolf Spillemaeckers was in 1924 naar België teruggestuurd na een razzia in Detroit tegen Belgische immigranten die illegaal in de VS waren binnengesmokkeld. Toch zou hij zoals vele teruggestuurden teruggaan, ditmaal legaal en zonder omwegen. Hij zette zijn werk met Flandria-America verder, richtte toneelverenigingen op en steunde Vlaamse culturele programma's. Tijdens de week werkte hij als opsteller in Detroit, maar in het weekend bezocht hij de Vlaamse gemeenschappen in Ontario en in het Grote Merendistrict van de USA. Hij was vooral actief in Wallaceburg, Chatham, Leaningtom, Blemheim en Windsor.

Kermis

Eind september 1924 keerden totaal onverwachts tientallen streekgenoten terug uit de provincie Michigan en de stad Detroit. De Kerkskenaren vertelden dat ze *heimwee* hadden naar hun jaarlijkse kermis, de laatste zondag van september. Een leugentje om bestwil want er was meer aan de hand: van de 'Emergency Quota Act' van 1921 was voor de Belgen in 1924 het quotum verlaagd tot 2%, hierdoor ontstond massa illegale immigratie van Vlamingen uit Canada naar Detroit.

In samenspraak met de Belgische consul in Detroit werden eind augustus, begin september 1924 tientallen Belgen die illegaal het land waren ingekomen en betrokken waren bij illegale handel opgepakt en het land uitgewezen. Op vraag van de Belgische gemeenschap en de consul werden ook de leden van *Flandria-America* gevisieerd, een enige gelegenheid om die Vlaamse oproerkraaiers de mond te snoeren. Adolf Spillemaeckers was in 1919 vanuit Canada met de boot illegaal overgezet naar Detroit en Victor Van der Haegen had zich in 1920 bij aankomst in New-York niet laten registreren als immigrant. Beiden werden opgepakt, opgesloten en het land uitgewezen.

Na zijn brief uit Amerika aan de inwoners van Kerksken en zijn afgebroken politieke engagement in Detroit, lag het niet in de aard van Victor Van der Haegen en de tientallen uitgewezen dorps- en streekgenoten om terug te keren met hangende

De Volksstem

26 juli 1924

Uitwijking naar Canada.

‘Wie niet horen wil moet voelen’; zegt ons de oude Vlaamsche spreuk, en die kan hier goed toegepast worden op dezen die, ondanks de genoegzame vermaningen, toch niet willen aannemen wat gevaar er bestaat om zich nog langer in de Verenigde-Staten te laten binnen smokkelen.

Geen dag gaat er voorbij of er worden met gansche groepen binnengesmokkelden bij de kraag gevat, doch meer anderen gelukken er nog dagelijks in de wachten te verschalken, en binnen te dringen, om in de meeste gevallen nadien in de handen der wet te vallen. En ondanks het groote gevaar, is het binnensmokkel nog voorts zoo groot, dat de gevangenen tot proppens toe opgevuld zijn, en dat wij nog dagelijks meer en meer in het net vallen. Tot enkele weken geleden kon men bij de overheden, met het toepassen der grenssluitingswet gelast, nog medelijden en genegenheid afsmeeken, doch door het groot gedrang om ondanks de bestaande wet hier toch binnen te dringen, worden die overheden barsch en hardvochtig, en willen van geen medelijden meer weten. Honderden gevallen, en hieronder zijn de Belgen ook talrijk, hebben er hier zich in de laatste weken voorgedaan, en ondanks de dagelijkse aanhoudingen is het Immigratiebureau in de onmogelijkheid den invloed te stremmen, en het eenige middel is, doeltreffender maatregelen te nemen. En die doeltreffender maatregelen zullen ongetwijfeld zijn, van strengere gevangenisstraffen toe te dienen. Geen dag gaat voorbij of wij zien in de dagbladen een lijst verschijnen van de overgesmokkelden die in het gespannen net vielen, en daar de zoo menigvuldige gevallen, en al die reeds gegevene waar-

schuwingen toch niets verhelpen, begint men reeds te gewagen van eene veel grotere straf, 20 jaar opsluiting in het gevang, toe te passen.

Tot eenigen tijd geleden kon men voor de slachtoffers om de eene of andere reden, nog medelijden afsmeeken, en van Moeder Justitia verzachtende omstandigheden verkrijgen, doch door den te grooten toeloop, en de te menigvuldige herhalingen, wordt het hart van Moeder Justitia koud en ongevoelig, en zij staat op het punt harde kastijdingen toe te dienen.

Dat zij, en voornamelijk onze land- en taalgenoten, welke zich nog ofwel in Canada, ofwel in België bevinden, goed in acht nemen aan welke gevaren zij zijn blootgesteld, indien zij 't wagen hier zich te laten binnen smokkelen, want eens in het net is het te laat, en worden er menige bittere tranen voor weggepinkt. Wij weten het, deze welke zich in Canada bevinden kunnen daar voornamelijk in den Winter niets verrichten, en dusvolgens ook niets verdienen, waardoor zij in den Winter moeten opleven wat zij in den Zomer gewonnen hebben. Doch is het niet beter van daar den tijd af te wachten om hier wettig te mogen binnen komen, dan gevaar te loopen hier soms voor jaren lang in het gevang geworpen te worden?

Doch zooals wij het vroeger schreven, en zulks is hier aan de overheden ook niet onbekend, negen van de 10 die uit België naar Canada komen – dit is maar om van de Belgen alleen te klappen – komen met het gedacht over van uit Canada hier binnen te dringen, en de grensbewakers te verschalken, omdat ja men het hen aldus in België heeft ingepompt. En omdat zij het zoo zijn wijsgemaakt, en zij die gedachten diep in het hart

gegrift hebben, is het dat zij naar gene vermaningen willen luisteren, en denken dat zij ook kunnen doen wat anderen hen voordeden. Doch eens in de klem is het te laat, en gevang, wee, lijden en tranen zijn er dan het gevolg van.

Naar wij komen te vernemen heeft men in België reeds aangevangen, strengere maatregelen te nemen tegen dat algemeen wegdrijven naar Canada, doch het is meer dan tijd ook, want genoeg, te veel onzer arme landgenooten zijn reeds aldus naar het gevang gedreven, waar zij als misdadigers moeten boeten, omdat zij het zich op hunne beurt ook waagden naar meer welstand te komen zoeken.

En het zijn de zoogenaamde aanwerfers of agenten in België die het hoofd van zooveel onzer landgenooten weten op hol te brengen van hier zooveel geld te komen verdienen met in de beetvelden, koolmijnen, en dies meer te komen werken, doch zij toonen de medalie maar langs eene zijde, en eens hier, doch dan te laat, begint men ook de andere zijde der medalie te beschouwen, waar de weg naar bitterheid, ellende en verdriet staat ingegrift, wat men hen in België verdoken houdt.

Wij willen hierbij nogmaals eene waarschuwing geven aan onze landgenooten, van zich niet zoo lichtzinnig te laten beetnemen, en eerst grondig te overwegen wat zij begaan, en aan welke gevaren zij zich blootstellen.

Wij zijn er van overtuigd dat zij dan zoo lichtzinnig het gevaar in den muil niet meer zullen loopen, en zich veel ellende en tranen zullen sparen.

Detroit, Frank Cobbaert

pootjes. Tijdens de lange bootreis organiseerden ze samen hun *blijde intrede*. Na aankomst in Kerksken werd een vergadering belegd in de herberg bij *Callens Zjeppen*, uitgebaat door Victorine D'Herde. Ook haar schoonzoon Romain De Kegel en kleinzoon Gustaaf waren teruggekeerd en zaten in het huldigingscomité. Na een drietal vergaderingen werd de viering gepland op zondag 26 oktober 1924. Het feest werd opgeleusterd door de muziekmaatschappijen van Aspelare en Denderhoutem. Vele vrienden daensisten van de omliggende gemeenten waren aanwezig. Karel Van Opdenbosch, toenmalig voorzitter van de daensisten, hield de gelegenheidstoespraak. Hierdoor kreeg Victor Van der Haegen niet de gelegenheid zijn politieke boodschap over *Flandria-America* te verkondigen. Na de viering werd in de herberg van *Callens Zjeppen* naar aloude traditie *De Groenen Strik* gezongen.

In *De Werkman* van 2 november 1924 dankte Victor Van der Haegen alle aanwezigen en gaf alsnog overzicht van zijn politieke strijd in Amerika en zijn visie op het verleden en de toekomst van Vlaanderen.

Hijzelf kwam politiek terecht in een vacuüm. De plaatselijke daensistische partij had na de dood in 1917 van Jozef Callebaut geen slagkracht meer. Zijn broers Emiel en Albien waren *rode socialist*en geworden en vooral Albien werd actief in de socialistische partij. In het arrondissement Aalst verkeerde de daensistische partij in een diepe crisis. In de eerste naoorlogse parlementsverkiezing, op 16 november 1919, kwamen de daensisten en fronters samen op in een kartel. Karel Van Opdenbosch (daensist) en Rik Borginon (fronter) werden verkozen. Bij de verkiezingen van 20 november 1921 werd het kartel niet hernieuwd

UIT KERKSKEN

We vernemen het goede nieuws dat ons aller trouwe vriend

Victor VAN DER HAEGEN

deze week is aangekomen.

Victor verbleef seder 4 1/2 jaar in Détroit alwaar hij met z'n zoon Arthur, Ach. Temmerman, uit Denderhoutem, Spellemaekers uit Willebroek, de oude Godderis en tal van andere bekenden, de ziel van *Flandria-America* was.

We heeten Victor van harte welkom in ons midden.

Op het laatste oogenblik vernemen we dat de vrienden van Kerksken en omliggende gemeenten besloten hebben hem, naar alle waarschijnlijkheid op Zondag 12 Oktober, een welverdiende hulde te brengen.

Reeds gaven Muziek en Jeugdafdeeling van Denderhoutem hun toetreding en zullen naar alle waarschijnlijkheid Aspelare en Terjoden volgen.

Bravo vrienden !

Toekomende week meer daarover. Elk houde zich echter gereed.

Met deze noodigen we den lezer uit de Vergadering bij te wonen die zal gehouden worden op Zondag 5 Oktober, om 2 1/2 uur namiddag, bij de W^c CALLEBAUT, Berg, Kerksken.

Dagorde : Hulde aan Victor Van der Haegen.

De Werkman

2 november 1924

Kerksken,
Geachte Lezers en lezeressen

Laat mij toe U een woord van dank te schrijven over het huldebetoog, dat mij Zondag laatst ten deele viel. Immers blijft dit eerbewijs voor mij, een mooi verschijnsel!!

Alhoewel ik meer dan dertig jaar strijden achter den rug heb, kon ik mij aan deze toch niet verwachten, te meer, dat ik sedert meer dan tien jaar uit het strijdekamp ben verdwenen; wel is waar, ben ik de laatste jaren uitwijking naar Amerika, niet werkeloos gebleven, integendeel.

Want, indien het Vlaamsche democratische Volk niet bij machte is zijn recht te veroveren in Vlaanderen, dan zullen wij, Amerikaanse Vlamingen en burgers, het den Belgischen Staat afdwingen.

Het is dus met gespannen aandacht, dat we de politieke beweging van België bespieden en opvolgen. Een reden te meer, dat ik onder den invloed van teleurstellingen op te loopen, mijn geboortegrond ben genaderd. Gelukkig, Goddank, bezat ik gansch verkeerde gedachten over de gemoederen van het volk. Verrassing op verrassing viel mij ten deele voor wat den vooruitgang op democratisch, Vlaamsch, nationalistisch gebied aangaat, doch ik kan slechts samenvatten, hoe een kleine gemeente als Kerksken, waar het volk sedert tal van jaren van alle politieke leiding was beroofd, is getrouw gebleven aan zijne Vlaamsche democratische overtuiging. Het huldebetoog was des te meer hartroerend voor mij, terwijl ik tot in de ziel getroffen, veel moed nodig had, om de duizenden vrienden en kennissen te bedanken. Volgaarne had ik bij mijne dankbetuiging eene kleine

toespraak willen voegen om de bekendmaking van den achtbaren heer Van Opden Bosch te verduidelijken, die met eene lofrede mijne terugkomst in aansluiting met de Vlaamsche Kristene Volkspartij besprak. Helaas! 't Was mij onmogelijk. En zoo ben ik er toegekomen, in korte woorden, mijne verklaring aan de leiders der democratische Vlaamsche nationalistischen afgelegd, hier neer te schrijven.

Dat ik als afgevaardigde van Flandria-America uit Amerika ben gekomen, om den Vlaamschen strijd helpen uit te vechten. Dat wij, Vlamingen, geen ander partij meer herkennen dan een democratische Vlaamsch nationalistische partij, die alleen geschikt en bevoegd is om Vlaanderen te redden en te dienen, spruit uit het volgende: Sedert 1830 zijn drie machtige partijen aan het bewind geweest in België, katholieken, liberalen en socialisten. En hoe zijn wij, Vlamingen, die 94 jaar behandeld geweest? Als minderwaardigen, als werktuigen, als slaven, als lastenbetalers, als knechten van een partijdig goevernement! Ons Vlaanderen telt 70% der Belgische bevolking. Hoeveel hoogeschoolen tellen wij? Er is een Waalsche hogeschool in Luik, er is een te Brussel, te Leuven en te Gent, waar de Walen in hun moedertaal kunnen leeren voor alles wat ze wezen willen. Dus vier hoogeschoolen voor de Walen en geen enkele voor den Vlaming!

Verleden jaar hebben wij de Vlamingen met recht zien opstaan om voor hunne 70 % bevolking eene hogeschool af te dwingen. Wat hebben we verkregen, een verfranschte brok, waar alle weldenkende leerlingen zijn van weggebleven! Waar bestaat nog een land,

een natie, dat in zijn moedertaal geen onderwijs kan of mag genieten? Nergens als in België.

Welaan, beste lezers en lezeressen, wanneer ge u overtuigt van deze eenige verpletterende waarheid, zonder verdere aan te roeren, wie van de drie machtige partijen zult ge nog herkennen en vertrouwen schenken? Aan deze die 94 jaar onze Vlaamsche rechten hebben miskend, en niet alleen onze rechten miskend maar onze Vlaamsche zonen gebroodroofd, gemarteld, levenslang veroordeeld, verwurgd, stoffelijk en zedelijk vermoord hebben?!

Vlamingen van rechten bloede, weest op uwe hoede, want lafaards en bedriegers zullen u komen zeggen dat ze Vlamingen zijn, zij die 94 jaar ons Vlaanderen en zijn volk hebben bedrogen, zullen u willen doen gelooven dat ze deel nemen aan den heiligen Vlaamsche strijd.

Ziedaar, geachte lezers, waarom we geen andere partij meer herkennen dan onze eigen zuivere Democratische Vlaamsche Nationalistische partij en roepen we: Weg met de valschaards en bedriegers! Lang, veel te lang heeft het geduurd, maar nu is hun einde nakend.

Antwerpen heeft reeds de voorhoede van 't leger verslagen. West-Vlaanderen kapt in; Limburg zal gedeeltelijk overwinnen en wij, Oost-Vlaanderen, moeten den zegepraal behalen.

Victor Van der Haegen

Nota van de Red. : Ons antwoord aan troebelwater visscherbladje, blijkt aldus overbodig. Daar heeft onze vriend Van der Haegen zelf voor gezorgd."

en was er geen daensist noch fronter meer verkozen in Aalst. Het belette Victor Van der Haegen niet om zijn politieke boodschap en visie van *Flandria-America* te verspreiden in Vlaanderen.

In *De Werkman* van 23 november 1924 maakte hij een staatkundige analyse van de Verenigde Staten van Amerika en beschreef zijn toen visionaire staatkundige droom van het (con)federale België. Naar het voorbeeld van Washington zag hij voor Brussel een centrale plaats weggelegd in het nieuwe België:

Kerksken, Vlaanderens Zelfstandigheid.

Wanneer we deze hoofdlijnen neerschrijven, dan is de noodzakelijkheid er bij, om Vlaanderens zelfstandigheid te verduidelijken, om de menigvuldige Vlamingen beter in te lichten. Immers, er zijn nog te veel Vlamingen onbewust van de noodzakelijkheid van Vlaanderens zelfbestuur! Bijgevolg, brengen wij vooreerst het rijk en weelderig Noord-Amerika te berde met zijn 48 staten, bewijzen we hierdoor waaraan en waardoor het Amerikaansche volk, zijn voorspoed en welvaart te danken heeft. Het machtig Amerika heeft een wijs voorbeeld gegeven door zijn land in staten te verdeelen: iedere staat is geschikt naar zijne landelijke ligging, volgens de bergen, volgens de wateren en het klimaat. Iedere staat heeft zijn zelfbestuur, staat onder de voogdij van Washington, beschikt over zijn vrijheidsrecht. Het is bewezen dat Amerika aan deze staatsinrichting, zijn snelle ontwikkeling, zijn goede verstandhouding en vooruitgang te danken heeft. Gansch Amerika draait als een raderwerk rond de spil van Washington!

Weliswaar speelt het kapitaal een groote rol; toch blijft den Amerikaan bij zijne vrije overtuiging en aan het belang der zaken gehecht. Het Amerikaansch volk heeft niets gemeens met kwakzalvers of volksfoppers. De Amerikaners zijn niet gediend met bedriegers of charlatans waarvan het in België krioelt, neen, neen.

In Amerika zoude men geen 94 jaar dulden, dat een handvol overheerschers (franskiljons) een gedeelte van het land verdrukt houden; het van rechten berooft! Zijne taal miskent!

Amerika eerbiedigt het recht der volkeren, het recht van al de volksrassen die op zijn bodem verblijven. Vlamingen, zult ge u niet geëerd voelen over onzen Belgischen staat,

door wien gij als minderwaardigen in eigen land wordt behandeld!?

Vlamingen, wanneer gij het onderscheid zult hebben leeren kennen tusschen de vrije staten van Amerika en ons armzalig verdrukte Vlaanderen, dan zult ge ook begrijpen, hoe broodnoodig het is, ons Vlaanderen in een zelfstandigen vrijen staat te herschappen.

Vlamingen, Gij die u nog onverbasterd voelt, Gij die het Vlaamsche hart nog op de rechte plaats draagt, Gij die medelijden voelt voor onze Vlaamsche broeders, gebroodroofd, verbannen en gekerkerd, Gij die eerbied gevoelt voor onze Ijzersoldaten, Gij die den miljoenen dans wilt zien verdwijnen voor leger, wapens en oorlogsgerief, Gij die Vlaanderen wilt helpen redden, komt in ons rangen.

Victor Van der Haegen

Vele van zijn uitgewezen lotgenoten likten hun wonden, maar sommigen hadden het zoals in de volksmond gezegd, *in Amerika gemaakt*. In Kerksken bouwden velen een nieuwe woning en kochten landbouwgrond, ze waren het afnemen van hun pachtgronden door burgemeester Heereman niet vergeten. *Wiesj* uit de Beekstraat kocht grond in de huidige Wolvenstraat en bouwde er een reeks huurwoningen. *Jef Auto* kocht een van de eerste personenwagens van het dorp en bouwde een herenwoning en weverij op de Driehoek. *Jefken* kwam letterlijk met dollars beladen terug, bij het inschepen verborgen hij, zijn vrouw en kinderen de dollars over gans hun lichaam, zelfs tot in hun kousen en schoenen. Hij kende pas rust toen de boot richting België vertrok, dronk in de bar een whisky van de concurrentie op de goede thuiskomst en heeft de resterende veertig jaar van zijn leven rustig gerentierd. En *Tör* kocht in de zomer van 1925 een autobus en noemde deze *De Straal*.

8. De Straal

Met Raad en Daad

Eens hun wonden waren gelikt coördineerden Adolf Spillemaeckers en Victor Van der Haegen vanuit Kerksken de verdere uitbouw van *Flandria-America* en de uitgave van een eigen weekblad. Voor zijn verplaatsingen naar Kerksken had Spillemaeckers geluk: Frans De Hertogh uit Hemiksem die een dagelijkse autobusverbinding van Aalst naar Geraardsbergen verzorgde nam hem graag mee naar Kerksken.

Bij de Vlaamse politieke partijen vonden ze weinig steun voor hun project. In de Denderstreek streefde Van Opdenbosch naar samenwerking met de Fronters om de Christendemocratie te laten overleven. In Antwerpen kreeg Adolf Spillemaeckers wel enig gehoor bij de Fronters, maar radicale steun en medewerking kregen ze van het *Katholiek Vlaams Hoogstudenverbond Leuven* (KVHV). Dit had een plakbrief verspreid in Vlaanderen onder de titel *Aan 't Katholieke Volk van Vlaanderen - Wat er te Leuven gebeurt*. Hierin werd verwezen naar de conflicten in 1924 in Leuven tussen de Waalse en Vlaamse studenten met gewelddadige betogingen en het wegsturen door Kardinaal Mercier van de Vlaamse studentenleiders.

Adolf Spillemaeckers en Victor Van der Haegen zochten en vonden steun bij Hector Plancquaert en Albert Van den Bruele, de veroordeelde en verbannen leden van de Raad van Vlaanderen. Zoals gezegd kregen ze ook daadwerkelijke steun van kunstschilder-professor Emiel Jacques. Hij steunde *Flandria-America* in zijn opzet om een eigen weekblad uit te geven maar zag het ook ruimer: het moest ook Nederlanders en Vlamingen in Amerika en in Europa verenigen. Het weekblad tot verspreiding der Vlaamsch-Nationale gedachte *De Straal* was geboren. De geboorte werd aangekondigd op zondag 8 februari 1925 door 't *Getrouwe Maldegem*, het meest verspreide weekblad in Vlaanderen dat ook een aangepaste uitgave verzorgde in Nederland en Amerika.

De Straal: Flemish Weekly

Een teeken des tijds voorwaar! Reeds lang bestonden in de Verenigde Staten van Amerika voor de duizende en duizende Vlamingen daar woonachtig, weekbladen die informatiebladen mogen heeten. Zoo o.m. De Gazette van Detroit en De Gazette van Moline. Doch nu bereikt ons het nieuws dat kortelings nog een nieuw Vlaamsch weekblad zal gesticht worden in Amerika, dezen keer een zuiver Vlaamsch nationalistisch strijd- of gedachtenblad. Het zal heeten met dubbelzinnige titel 'De Straal'. Dubbelzinnig is deze beeteekenis dat het onbewimpeld den straal der waarheid zal laten gaan over alle Vlaamsche aangelegenheden, en ter zelvertijde met den snijgenden, priemenden straal van het wrekende woord, gesproken aan den anderen kant van de wereld, de vijanden van Vlaanderen zal helpen drijven. Het adres van 'De Straal' is: 510, Monroe Avenue, Detroit (Michigan), V.S. America. En verantwoordelijke uitgevers in Amerika heeten MM. Willaert en A. Van der Haegen.

Een aantal vooraanstaande lieden, natuurlijk meestal uit Vlaanderen, Holland, Engeland en elders hebben hunne geregelde medewerking geestdriftig reeds toegezegd. En, wij spreken natuurlijk nog niet van de opstellers uit Amerika zelf, onze Vlaamsche vrienden van ginder, zonder te vergeten te vermelden de reeds talrijke Amerikaansche Hoogleeraars en Hoogstudenten, die Nederlandsch en de Belgische-Vlaamsche toestanden in het licht der wereldgebeurtenissen beschouwden en zich ook als medewerkers lieten opteekenen.

Dees week kwam te Leuven het bestuur van het Algemeen Vlaamsch Hoogstudenverbond bijeen en koos zijn officiële correspondent, die wekelijks dus uit eerste hand en naar volle waarheid in De Straal de Vlaamsche Studentenkronijk zal schrijven. De Straal zal dus zijn iets in den aard, zoo meenen wij, van het weekblad Vlaanderen alhier verschijnend, maar met nog veel vrijer woord, vermits het onder den klauw van geen franskiljonsche censuur zal liggen! Het hoofdkenmerk van De Straal volgens den wil van de stichters: trouwe waarheid, zaakrijkheid en volledige vrijheid om alles onbewimpeld te zeggen met man en paard, volgens de waarheid.

Is dat nu geen teeken des tijds? En dat doet ons denken aan die zeven eeuwen verdrukking die Ierland van Engeland onderging, zonder dat de wereld er zich om bekommerde feitelijk, Engeland het hooge woord te spreken hebbende de wereld rond. Het is slechts dertig, veertig jaar geleden dat de wereldopinie voor Ierland gewonnen is,

sinds de Ieren zelf Iersche strijd- en gedachten-bladen in de Vereenigde Staten zijn gaan stichten. En dit zal leelijk de oogen openen van deze die, meestal uit eigenbelang ons willen wijs maken dat De Vlaamsche Beweging uitsluitend een binnenlandse beweging is.

Op 2 april 1925 verscheen in Detroit het eerste nummer van De Straal op groot krantenformaat (hoogte 38 cm x breedte 28 cm). In de hoofding volgende citaten: *Hollanders en Vlamingen Ons geschil is te klein om gespleet te blijven*, van Willem Van Oranje en *Ons bloed spreekt eenzelfde taal: wij zijn één!* van Professor Daels, gevolgd door nevenstaand poëtisch editoriaal dat duidelijk verwees naar de Ierse vrijheidsstrijd en de poging tot internationalisering van de Vlaamse strijd.

De inhoud was een regelrechte aanval op de Belgische Kerk en Staat. Vooral de tweetaligheid van het weekblad was grensverleggend. In de katholieke pers in Amerika kwam enkel de Belgische visie van de Vlaamse strijd aan bod. In *The Catholic Sentinel* van 27 november 1924 veroordeelde de Leuvense priester J. Van Heyden het Vlaams nationalisme. Emiel Jacques repliceerde in *De Straal* met zijn visie onder de titel *Language Conflict in Belgium Menaces Catholic*. Zijn Engelstalige bijdragen zullen de komende maanden in de Amerikaanse pers aandacht krijgen en onrust veroorzaken bij de Belgische en kerkelijke overheid. In niet mis te verstane woorden werd in *De Straal* het einde van het huidige België aangekondigd en de geboorte van een nieuw vaderland, *Dietsland*.

Hier is De Straal

O broeders van heel Vlaanderenland,
 Ons bindt een trouwe Gildenband
 dat is de blijde mare die we u heden brengen.
 Vlaanderen ontwake voor goed!
 Lees regelmatig DE STRAAL en U zult meevoelen.
 Ons blad wil zeggen, aan deze zijde van den Oceaen,
 met beslistheid en durf,
 hoe België Vlaanderen tracht te wurgen.
 Zoo brengen we de Vlaamsche toestanden in 't klare licht
 der wereldgebeurtenissen.
 We volgen 't spoor der Ieren en beslist krijgen wij de
 wereldopinie aan onze zijde.
 Dan zal ook België zijne prooi loslaten,
 dan zal recht zegevieren boven geld en macht.
 Voor het kleingeestige walgen we,
 en hebben geen tijd te verspillen aan persoonlijkheden,
 maar ... ranselen ongenadig zij die het zelf zullen
 gewild hebben.
 Stamgenoten door gansch Amerika,
 onverschillige, die werkeloos zijt gebleven
 en beroept op Amerika om U te verrechtvaardigen,
 begroet het rozige licht van de klimmende
 Vlaamsche dageraad
 en blijft uw voorgelacht niet verloochenen.
 We willen geen strijd, maar vrede, maar recht;
 vrede door 't recht.
 De Reorganisatie van den Belgischen Staat
 dringt zich op!
 Wie kiest er – dat is de eenige keuze – tusschen
 Vlaanderen vrij en den Staat België?

Met de bijdrage van het KVHV over de studentenrevolte in Leuven en het wegsturen aan de universiteit van de studentenleiders zorgde het eerste nummer van *De Straal* tot de onverwachte internationalisering van de Vlaamse strijd. In Amerika was *Little Belgium* en de universiteitsstad Leuven met de door de Duitsers vernietigde universiteitsbibliotheek het symbool van verdrukking en ellende in Europa. In Amerika steunden de universiteiten financieel de wederopbouw van de bibliotheek in Leuven maar in die Vlaamse stad werden de Vlaamse studenten die ijverden voor hun eigen taal en rechten van de universiteit weggestuurd! Onbegrijpelijk voor de Amerikaanse opinie; het Ierse verhaal van onderdrukking en vrijheidsstrijd bestond dus ook in België. Dit kreeg aandacht in de Amerikaanse pers en met het eerste nummer van *De Straal* hebben de uitgevers hun doel bereikt: aandacht wekken voor de Vlaamse strijd!

174

Werkelijk, wat te Leuven aan de Universiteit geschiedt, tusschen de Vlaamsche studenten eenerzijds, en anderzijds de Fransgezinde Academische Overheid – speelbal en uitvoerder van de bevelen van de Vlaamsch hatende geldmagnaten van Brussel en Parijs is in verkleinden vorm, het beleid van gansch de Vlaamsche Beweging. Het gaat er nu op leven of dood tusschen Vlaanderen en België. 'To be or not to be' is voor beiden de inzet van den verwoede strijd. Het is zelfs zoo waar, dat op aanvraag van een trouwe vriend van 'De Straal' het Hoofdbestuur van het Algemeen Vlaamsch Hoogstudentenverbond, nadat het stichten van ons blad amper was bekend gemaakt, dadelijk bijeen kwam en een Bestendigen Officieelen correspondent van dat verbond bij 'De Straal' benoemde. Dat toont al dadelijk wat overwegend belang voor de toekomst van Vlaanderen wat nu te Leuven sinds een jaar gebeurt, ook is. Dikwijls zullen wij dus hier, punt voor punt, dien echten reuzenstrijd te beschrijven en te bespreken hebben. Als inzet geven wij hier reeds de beknopte geschiedenis van de feiten, zoo ze opvolgentlijk voorvielen te Leuven sinds een jaar. Zij

staan bijeen gebracht, zeer kortbondig, in den tekst van een plakkaat dat op duizende exemplaren in alle gemeenten van 't Vlaamsche land uitgeplakt werd om het Vlaamsche Volk aan te zetten geen cent meer te geven zoo lang Leuven zich liet gebruiken, tegen Vlaanderen, door de Vlaamsch-hatende caste van België en Frankrijk. Wij verzoeken onze lezers aandachtig die zeer beknopte feitenreeks te lezen en te onthouden. Die schets zal de grondslag zijn van al wat volgen zal over Leuven weldra. Een tragische geschiedenis is het, wij zeiden het reeds, op leven of dood. En, er 'n is dus geen enkel Vlaming, geen een in geheel de wereld, die dus, als hij nog voor een cent bloed in zijn aderen heeft, zich kan desinteresseeren van zulk eenen strijd, waar het gaat om leven of dood van zijn eigen stam, zijn eigen volk. Elk een leze dus aandachtig onderstaand plakkaat:

Vlamingen! Het oogenblik is ernstig. Vlaanderen toekomt staat op het spel. Men wil Vlaanderen tot knecht maken van vreemde machten. Daarom wordt het militarisme op de spits gedreven, geheime militaire akkoorden gesloten, alle rechtsherstel geweigerd. De studentenschap is bewust van den nood van 't volk. Daarom kan zij het recht niet laten ontvreemden om samen met 't strijdende Vlaanderen den kamp aan te gaan voor ons zelfstandigheidsideaal Vlaanderen aan de Vlamingen!

De Vlaamsch vijandige machten vreezen dit Vlaamsch bewustzijn van de studenten, de volksleiders van morgen. Daarom dwingen zij de overheid der katholieke Universiteit van het eerste beste voorwendsel gebruik te maken om haar gezag tegen ons te misbruiken. Verzet daartegen was onze gebiedende plicht. Daarom brachten zij blijmoedig de offers.

Zal Vlaanderen lijdelijk toezien dat de beste zijner kinderen ter wille hunner liefde voor de volkszaak worden gebroken? In het volle besef van de betekenis onzer daad doen wij een dringende beroep op de katholieke openbare meening:

Met den spijt in het hart doch gedwongen door den nood der omstandigheden en ervan bewust dat wij uitsluitend een plicht vervullen, moeten wij U aanzetten zoolang de Leuvense Universiteit op zoo een treurige wijze aan hare roeping tegenover Vlaanderen te kort schiet, zoolang zij zich laat gebruiken als een wapen tégen de Vlaamsche beweging, volstrekt allen geldelijken steun rechtstreeks of onrechtstreeks te weigeren aan deze inrichting.

20 Februari 1925

Het Katholiek Hoogstudentenverbond van Leuven.

De Straal

2 april 1925

Aan 't Katholieke Volk van Vlaanderen

Wat er te Leuven gebeurt

13-14 April 1924: een handvol Waalsche en franskiljonsche studenten poogt te vergeefs het Groot-Nederlandsch Studentencongres overhoop te zetten en in een Vlaamsche stad aan de Vlamingen de straat te ontzeggen. De Vlaamsche studenten blijven kalm.

15 April: De Waalsche fascist Colback schiet van achter een deur de Vlaamsche student Vallaeys uit rassenhaat neer.

18 April: Colback wordt door het Belgisch gerecht op vrije voeten gesteld.

3 Mei: De Hoogeschooloverheid laat Colback en de rustverstoorders onverlet, vaardigt echter een 'Avis' uit waarbij aan de studenten alle betoogingen, in verband met politieke en taalvraagstukken worden verboden.

16 Mei: De Voorzitter van het Kath. VL. Hoogstudentenverbond Beeckman wordt uit de Universiteit gesloten om in een open brief protest aangeteekend te hebben tegen deze maatregel die in feite enkel de Vlaamsche studentenbeweging treft en die den nadeeligen toestand voor de Vlamingen in

België tracht te bestendigen.

5 Juni: Aan de ondervoorzitter student Romsée verklaart de Rector der Hoogeschool, dat hij rekening moet houden met de Vlaamsch-vijandige geldschietters der Universiteit.

15 Oktober: Het bestuur van het Kath. VL. Hoogstudentenverbond legt in een brief aan de bisschoppen de zware grieven der Vlaamsche studenten bloot. Hunne eerbiedige bede om recht wordt onbeantwoord gelaten.

30 Oktober: Gebruik makend van onjuist gebleken beschuldigingen, en omdat zij weigerden de belofte af te leggen 'op volstreekte en onvoorwaardelijke wijze te zullen gehoorzamen aan alles wat de Hoogeschooloverheid mocht gelieven te bevelen', worden ondervoorzitter Romsée en student Herbert uit de Universiteit gesloten.

10 December: De Hoogeschooloverheid verbiedt aan de Vlaamsche studenten hun herstelden kameraad Valleys te bezoeken.

13 December: Wegens overtreding van dit verbod worden makker Lens en vaandrig Christiaen uitgesloten.

18 December: Solidariteitsbetooging en protestmeeting der oud hoogstudenten van Vlaanderen.

Tegenbetoging der Walen. Als gevolg drie nieuwe verwijderingen: makkers De Vlieger, Daems en Flamee. Acht andere Vlaamsche studenten worden voor een maand doorgezonden.

22 December: De Walen houden een vergadering met politieke strekking. De Rector bezorgt hun een zaal.

16 Januari 1925: Z.E. Kardinaal Mercier stuurt zijn gelukwensen aan de coalitie van Waalsche en franskiljonsche studenten die zich tegen de Vlaamsche openlijk vereenigen.

Midden-Februari: Laatste bemiddelingspogingen opnieuw afgewezen.

11 Februari: Dit verbond van Waalsche en franskiljonsche studenten houdt een straatbetoging met politieke strekking, onder bescherming van de Akademische Overheid, die zodoende haar eigen verbod onder de voeten treedt.

17 Februari: De Vlaamsche student E. Van de Walle weggestuurd omdat zijn makkers hadden tegenbetoogd. Hij zelf was bij de tegenbetooging niet aanwezig.

De Straal, 2 april 1925, blz. 2.

Nog voor het verschijnen van de oproep van het KVHV in *De Straal* werd de studentenbond op 10 maart 1925 door rector Ladeuze ontbonden. Het KVHV bleef weliswaar bestaan, maar verloor krediet bij de katholieke publieke opinie. De Vlaams-nationalistisch gezinde studentenleiders zoals Gerard Romsée werd de toegang tot de universiteit verboden en zij kwamen in de greep van de extreem Groot-Nederlandse visie. In december 1928 ontvingen de ouders van alle Vlaamse studenten een schrijven van rector Ladeuze, waarin geëist werd dat de student er zich schriftelijk toe zou verbinden zich te onthouden van elke separatistische of anti-Belgische betoging. Het zal nog tot de studentenrevolte van begin 1968 duren vooraleer de universiteit van Leuven gesplitst wordt en tot een volwaardige Nederlandstalige Universiteit wordt uitgeroepen.

Terugblik

In het hoofdartikel van *De Straal* werd de Kerk en met name kardinaal Mercier verguisd voor zijn houding tegenover de Vlamingen en het miskennen van hun taal. Op 7 februari 1906 was Mercier tot aartsbisschop van Mechelen benoemd en in 1907 tot kardinaal. Hij bleef aartsbisschop tot aan zijn dood in 1926. Vóór de Eerste Wereldoorlog liet hij zich actief in met het politieke leven: hij identificeerde de belangen van de katholieken in België met de door de Franstalige bourgeoisie beheerste Katholieke Partij, die hem de beste waarborg leek voor de vrijheid van de Kerk en een afweermiddel tegen het antireligieuze marxisme.

Hij werd bekend door zijn houding ten opzichte van de Duitsers tijdens de Eerste Wereldoorlog. Door zijn herderlijke brieven, waarin het verzet van de bevolking tegen de Duitse bezetting tot uiting kwam, kreeg hij groot aanzien in eigen land en bij de geallieerden. Zo veroordeelde hij in 1916 de deportaties van arbeiders naar Duitsland. Vooral bij de patriotistische Franstalige gemeenschap van België was zijn reputatie gevestigd.

Na 1918 toonde hij zich meer bezorgd om de nationale eenheid: hij bestreed de eisen van de Vlaamse Beweging en verzette zich sterk tegen de verne-

derlandsing van vooral het universitair onderwijs in Vlaanderen. Met de leiders van de Vlaamse Beweging had hij dan ook een zeer moeizame relatie. Mercier had geen principiële bezwaren tegen het Nederlands, maar bleef niettemin overtuigd van de intellectuele superioriteit van het Frans als cultuur- en wetenschapstaal.

Hij beschouwde het Frans als de cultuur- en staats-taal van België en was tegenstander van de volledige vernederlandsing van Vlaanderen. Andere bisschoppen en hogere geestelijken daarentegen schaarden zich achter een minimumprogramma voor de erkenning van het Nederlands. Vele lagere geestelijken, de *«petits vicaires»*, waren uitgesproken Vlaamsgezind, sommigen zelfs Vlaams-nationalist. In 1925 raakten alle bisschoppen, ook Mercier, het eens om het minimumprogramma te ondersteunen. In een gezamenlijk schrijven van 2 februari vroegen zij de Franstaligen de rechtmatige Vlaamse eisen te erkennen. Dit was het gevolg van de angst voor het anti-Belgische Vlaams-nationalisme, dat wortel schoot in de katholieke studentenbeweging. De top van de Kerk wilde erger voorkomen toen ze onder druk kwam te staan van *Flandria-America* en zijn strijd voor erkenning van de rechten van de Vlamingen naar het voorbeeld van de Ieren. Het hoofdartikel in *De Straal: Zijne Eminentie Kardinaal Mercier en de Vlaamse Kwestie* verwees naar de vastenbrief van de Belgische bisschoppen van 1925. Het eerste deel verwees naar de vastenbrief zelf, deel twee was de reactie van *Flandria-America*, geïnspireerd door de ideeën van Hector Plancquaert.

In het oude land waren de verbannen promotoren van *De Straal*, Victor Van der Haegen en Adolf Spillemaeckers, tevreden met het verschijnen van hun weekblad. De beweging rond *Flandria-America* zocht contact met Het Algemeen Nederlands Verbond (ANV). Dit was opgericht in 1895 door de Aalstenaar Hippoliet Meert, die later betrokken werd in het activisme, en beoogde de vorming van een band tussen de Nederlandssprekenden wereldwijd. In het eerste nummer van *De Straal* verscheen een uitgebreid artikel over de werking en doelstellingen van het ANV. In het maandblad *Neerlandia* van april 1925 werd vermeld:

De Straal

2 april 1925

1. Vastenbrief

De Vlaamsche kwestie verdeelt ons. Voornamelijk pas na den oorlog is die verdeeldheid bijzonder scherp geworden: die toestand duurt immer voort, en verergert wellicht nog onder de jeugd der hoogeschoolen. Waar schuilt nu de oorzaak van de verdeeldheid? Moet zij toegeschreven aan zekere bepaalde grieven waarvan de Vlaamsche bevolking de herstelling vraagt in zake van onderwijs, van gerecht en van dienstplicht in het leger? Misschien ook draagt in zekere mate daartoe bij het bitter aandenken welk het Vlaamsche volk bewaard heeft van het dikwijls zoo traag erkennen van zijn rechten in 't verleden.

En doch, naar de meening van hen, die in staat zijn dieper in de ziel van het Vlaamsche volk te dringen, ligt de ware grief nog elders, en heeft zij een meer algemeen karakter. Reeds in een gezamenlijken brief uit 't jaar 1906 waren deBelgië te waarden en nog meer te doen waarden.

Vandaag zouden wij volgeerne bijvoegen dat ten allereerste geldt dat het Vlaamsche volk – of zoo gij dit liever hoort, hetgeen men overeengekomen is te heeten de Vlaamsche ziel – te waarden en meer te doen waarden.

De eenheid van het Belgisch vaderland werd niet alleenlijk gemaakt uit wetgeving, uit orde en tucht,

uit uitwendige dienstbetooningen of uit gezamenlijke arbeid zijde aan zijde: zij is gemaakt of beter gezegd, zij zal tot stand komen uit wederzijdse sympathische en volkomen kennis, uit een van beide kanten gevoeld verlangen, te willen gelijkerwijs deelnemen in een zelfde opklimming naar een hoger ideaal. De Vlamingen vragen niet dat men aan de Walen ontneme hun invloed of hunne rechten. Zij houden niet op dit te herhalen, en somtijds zelfs op 't allervinnigste; hun aandacht bedoelt geen andere lieden, zij bepaalt zich bij hun eigen alleen. Maar zij begeeren niet als Belgen van ondergeschikten rang behandeld te worden, nagevoeg als arme bloedverwanten in den huize van parvenus.

En, inderdaad, hun verleden, zou dit verleden achter het verleden van Wallonië staan? Hebben zij ook niet, zij, hun beroemdheden op het gebied van koophandel, van letterkunde, van kunsten? Kunnen zij ook niet hun onwankelbare trouw aan het katholieke leven doen gelden? En pas van gisteren is 't geleden onder de overrompeling van den vreemden indringer, hebben zij dan niet bijna allen het degelijk bewijs geleverd van bewonderingswaardige onbaatzuchtigheid in hunnen eerbied voor het eenige wettig gezag des Lands? En is het uit hunne rangen niet, dat ons leger zijn sterkste aandelen heeft getrokken?

Wij kunnen niet aannemen, dat

die gevoelens in onze Vlaamsche jeugd van heden zouden uitgedoofd wezen. Er zijn ja, langs de beide kanten van den grensmuur, vooroordeelen, gebrek aan wederzijdse kennis, en wantrouwen dat daaruit ontstaan is, ongetwijfeld maar wij kunnen onmogelijk gelooven dat bij de eenen en de anderen, bij allen, het hoogste verlangen niet wezen zou, maatschappelijke en christelijke broederlijke onder elkaar te zien heerschen. In dien toestand, welken wij nu maar kort en bondig voorstellen, valt er geen bepaald heelmiddel aan te wenden. Ook is het ons inzicht niet er een toe te passen, zelfs niet er een aan te duiden. Maar wij drukken op deze algemeene raadgeving:

Walen en Vlamingen, leert beter elkander kennen, broederlijker elkaar begrijpen en wederzijds uwe wettige verlangens eerbiedigen en betrachten. Gij zijt broeders: behandelt elkaar niet als vijanden: doch neen, dit ware nog veel te weinig gezegd, behandelt elkaar niet als vreemdelingen. De vrede van België is maar tegen dien prijs mogelijk. De ware nationale voorspoed hangt er van af.

De Belgische Bisschoppen

De Straal

2 april 1925

2. Commentaar

Opvallend is het zeker dat zijne Eminentie voor 't eerst een openbaar blijk van genegenheid aan de Vlamingen schijnt te geven. Ik zeg "schijnt" omdat 't lezen van dit punt van den vastenbrief velen sceptisch laat. Andere beweren dat die brief in 't begin van Mgr. Merciers episcopaat zou moeten geschreven zijn. Nu is het te laat, voegen zij erbij. De zinspeling op den gezamenlijken brief van 1906 moet niet uitgelegd worden als zouden de Belgische Bisschoppen iets of wat gedaan in België meer gewaardeerd zou worden maar zou zelfs in Vlaanderen ondergeschikt blijven aan 't Frans. In een optreden te Brussel, drie jaren geleden op de sociale studievergadering der katholieke studenten, heeft zijne Eminentie ook gewaagd over 't misprijzen der Vlaamsche taal. Een jaar geleden, toen de aartsbisschop van Utrecht 'n officieel bezoek bracht aan Zijne Eminentie Kardinaal Mercier – om inlichtingen te vragen over de Universiteit van Leuven, voor 't openen der Universiteit van Nymegen – was alles Vlaamsch op 't Mechelsch Aartsbisdom. Dat was de eenige maal dat zulks voorgevallen is. Verder hebben de Vlamingen al niet veel genegenheids blijken ontvangen vanwege de Hooge're Geestelijkheid. In meer dan een schrijven van Zijn Eminentie sedert den oorlog werd uitgevaren tegen de activisten. Vanwaar nu deze ommekeer?

Vijf, zes maanden geleden drukte mij een R.K. Nationalist zijn vrees uit, dat men van uit Rome alle separatistische plannen zou dwarsbomen. Ik antwoordde dat ik zulks niet dacht: had Rome booze plannen, men zou er reeds meer van gehoord hebben. Rome is in geenerwijze er tusschen gekomen om de Ieren in hunnen vrijheidsstrijd te hinderen, en men is in Rome bezorgd met het R.K. geloof in de Vlaamsche gouwen. Comte Martagnac – al heeft hij op zijn inkwest geen nationalistes aangesproken – moet toch wel gehoord hebben dat zelfbestuur in de lucht hing: en Roma, mora, Rome heeft tijd en zal zich wel wachten olie op 't vuur te gieten. Misschien denkt men ook in de eeuwige stad dat zelfbestuur de beste waarborg is voor 't geloof in Vlaanderen. Men schijnt er overigens zeer goed op de hoogte te zijn van wat er in Vlaanderen omgaat. Zelfs heeft Zijne Eminentie, bij zijn laatste verblijf in Rome – einde December 1925 – den toestand in België leren kennen, en hij was als van de Hand Gods geslagen. In de maand Oogst '24 verwekte een statistiek bekend gemaakt in 'n Sociale Week, en volgens dewelke 80 percent der werklieden van geen godsdienst meer moeten weten, een pijnlijken indruk op Kardinaal Mercier, maar deze indruk werd weggepraat of uitgevaagd door de omgeving Zijner Eminentie, en nu heeft Rome de wond weer opengemaakt! Vandaar die noodkreet over de Vlaamse Questie,

die ommekeer in- ten minste- de wijze van spreken en zinspelingen op feiten die enkel door Vlaamsch nationalistes bladen aangehaald werden: en is het uit hun rangen niet, dat ons leger zijn sterkste aandeelen heeft getrokken? Men kan ook tusschen de regels lezen dat zijne Eminentie de regeering afkeurt, die de wonde zoo lang heeft laten etteren. Dat is geen pluimke voor minimalisten.

Kardinaal Mercier is een heilige, een geleerde, maar lijdt aan ijdelheid en is zeer ongelukkig in het kiezen zijner medewerkers en raadgevers. Zijne Eminentie placht te zeggen van Mgr. Van Ballaer: nous sommes deux têtes sous un même bonnet (wij denken altijd hetzelfde). Mgr. Van Ballaer stierf verleden zomer. Men zegt dat men dat goed kan zien – bij 't lezen van den Vastenbrief – dat Mgr. Van Ballaer er niet meer is. En tevens wordt nog eens opgehaald 't lolleke van de guitige 'petit vicaire' die eenige weken na de dood van Mgr. zijn 'kranske' verraste met de volgende mededeeling:

Er is nieuws gekomen uit 't Vagevuur. ?? !!!!? Ja Mgr. Van Ballaer moet daar tien jaren lang De Vlaamsche Leeuw zingen!

Brabander

Verschenen is *De Straal*, Vlaamsch weekblad voor Detroit (Michigan). In zijn eerste nummer staat een groot artikel over het A. N. V. en zijn streven. Het blad heeft de vertegenwoordiging van de Groep voor Detroit op zich genomen. Mevr. Mathilde Herman en de heer M. Willaert staan aan het hoofd, de heeren R. Vreven en A. Van der Haegen maken deel uit der redactie. De heer Willaert schreef: „*De Straal* zal met kracht optreden voor den bloei en groei van Groep Noord-Amerika.»

De redactie en administratie van *De Straal* was gevestigd in de kantoren van The Columbia Savings Bank of Detroit. De drukkerij was gevestigd bij Arthur Van der Haegen. Het drukken gebeurde na de werkuren door broer Julien, eveneens drukker bij

DE STRAAL.

Al wie belang stelt in den groei en de expansie van de Vlaamsche Nationale gedachte, al wie geloof aan de noodwendigheid van het internationaliseeren der Vlaamsche beweging, zal er aan houden geregeld te lezen het eerste en tot nog toe het eenige Vlaamsch Nationalistisch weekblad, dat buiten Vlaanderen verschijnt, nl. "DE STRAAL" die van af 5 April 1925 gepubliceerd wordt te Detroit, in de Vereenigde Staten van Amerika.

Medewerking aller bevoegde Vl. Nationalisten is gewenscht. Al wat de redactie betreft, zende men rechtstreeks:

"To the editor of "DE STRAAL" Flemish Weekly, 8015 Kercheval Avenue, DETROIT, (Michigan) U. S. America. Discretie stipt gewaarborgd.

De abonnementsprijs in Amerika is drie dollars. Echter, gezien onze lage valuta en om aan alle Vlamingen zooveel mogelijk toe te laten "DE STRAAL" te lezen, werd voor de abonnementen in België en Holland een reductie toegestaan van 20 0/0

Abonnementen op "DE STRAAL" voor België en Holland worden genomen bij den boekhandel "GUDRIJN" 98-100 Emele Jacomainlaan, Brussel.

Men zende, met het volledige adres van den inschrijver, het bedrag zijnde dertig franken, liefst per postcheck, op nr 101948 aan gemelden boekhandel, zoodra mogelijk

't Getrouwe Maldegem, zondag 2 mei, 1925.

de *Gazette van Detroit*. In 't *Getrouwe Maldegem* werd aan abonnementenwerving gedaan. Dit weekblad verscheen in Vlaanderen, Nederland, Canada en de Verenigde Staten.

Regelmatig was er in Kerksken overleg tussen Victor Van der Haegen en Adolf Spillemaeckers, die gebruik maakte van de bus van Frans De Hertogh. Ook Maria Van Cauwenbergh uit Kerksken nam dagelijks de bus naar Aalst. Ze werd verliefd op de chauffeur en huwde met hem op 9 juli 1925. Getuige was Adolf Spillemaeckers, daar de ouders van Frans De Hertogh in Amerika verbleven. Kort na hun huwelijk vertrokken beiden naar Amerika en verkochten ze de autobus aan Victor Van der Haegen. Zoals hun ondertussen succesvol geworden weekblad, noemde hij zijn busmaatschappij *De Straal*.

Het weekblad genoot vooral bijval bij de intellectuelen in Amerika en de studenten in Vlaanderen. Het politiek project van *Flandria-America* werd nog steeds met argusogen gevolgd door de overheid in België en het consulaat in Detroit, dat ook ongerust werd over de impact van het weekblad *De Straal* op de Engelstalige pers in Amerika. Ter gelegenheid van 11 juli 1925 verscheen van *De Straal* een extra strijdlustige uitgave. In samenwerking met de redactie in Detroit en het thuisfront in Kerksken slaagden ze erin onder de titel *Leve Vlaanderen Den Leeuw!!* bijdragen te publiceren van de toenmalige culturele, politieke en wetenschappelijke elite van Vlaanderen. De medewerkers werden aangekondigd onder de titel:

Vlaanderen aan de Vlamingen van Amerika.

Wij zien het als een hulde – ons blad nog daargelaten – aan de Vlamingen van Amerika, dat zooveel vooraanstaande Vlamingen uit Vlaanderen, hebben gewaardeerd mede te werken aan ons 11de Juli-nummer!

*Het zal wel nutteloos zijn te zeggen en er op te steunen, dat al wie nog Vlaming is, in zijn hart en met der daad, zeer gevoelig zal wezen aan dit gebaar, waarvan elk van ons, in deze omstandigheden, meer dan ooit, de volle dracht en de volledige beteekenis zal bevoeden! Wat ons betreft hier in *De Straal* gaarne, wij zeggen en getuigen het volmondig, wij voelen ons ten uiterste vereerd door die welwillende en veelvuldige medewerking!*

Doch, daar is meer! Die hoogst gewaardeerde en hoog geschatte medewerking is niet enkel voor De Straal eene eer, maar ook en tevens eene gansch bijzondere aanmoediging om voort te doen, meer dan ooit, op den ingeslagen weg. Vlaanderen en de Vlamingen ten bate!

Dat de meest beroemde Vlaamsche geleerden zooals Prof. Dr Daels (Gent), Doctor H. Allaey (Antwerpen) enz., dat de hoogst geprezen letterkundigen en meesters van de gedachte en het woord, zoo als E.H. Cyriel Verschaeve, Felix Timmermans, Edward Vermeulen, Pol de Mont, Jozef Muls, dichter Van Oye, Dr. Muylle, Filip de Pillecyn, Dr Albert Van Driessche, Karel Elebaers enz. tot aan de meest befaamde tusschen jonge Vlaamsche dichters en kunstenaars zoo als Dirk van Sina, Wies Moens en Alice Nahon; dat de Vlaamsche strijders en voormannen van af de ouderen Dr Eugeen Van Oye en Pol de Mont, tot de jongeren die nu volop in het vuur en geweld staan,

zoo als Herman Vos, Emiel Wildiers, zoo als Piet Finne en Leuridan; dat eindelijk de Voorzitster zelf van heel de Vlaamsche georganiseerde meisjes-beweging Julia Putman en de Voorzitter zelf van heel de Vlaamsche georganiseerde Studentenbeweging Jef Vermeulen, dat zij allen die het leerende, het lijdende en strijdende Vlaanderen vertegenwoordigen er aan gehouden hebben aan dit ons eerste feestnummer, mede te werken, is het meest onomstootbare bewijs dat zij, die weten en de nood van Vlaanderen begrijpen, beter dan wie ook, oordeelen dat De Straal en heel de Vlaamsche Beweging, of beter het Vlaamsche bewust blijven in Amerika een ernstige en groote rol te vervullen hebben, Vlaanderen ten bate. Dat de Vlaamsche nationale richting van De Straal de goede is, de noodzakelijke en de eenige goede en dat dus De Straal er moet gesteund worden door al wie in Amerika, 't zij man of vrouw, Vlaming is, van Vlaamsche bloede! Wij vragen dan in hoogen ernst aan elke Vlaming in Amerika, op

180

1925 Autobusdienst Kerksken-Aalst, De Straal.

Op de foto voor 't Horlogeken v.l.n.r.: Jean Baptist De Coster, Cesarine De Pril, Prosper De Pril, Frans Goeman en Frans De Schrijver.

In de bus: chauffeur Cyriel D'Haeseleer, Marie Wijnant, (?), (?) reclame De Straal, (?), Kind (?) moeder ?, Ida Van der Haegen en ontvanger Alfons Van der Haegen.

WEEKBLAD TOT VERSPREIDING DER VLAAMSCH-NATIONALE GEDACHTE

Vlamingen en Hollanders! Ons geschied is te kleen om geploet te blijven...

Redactie en Administratie: 8015 Kercheval Ave. DETROIT, MICHIGAN

ABONNEMENTPRIJS: Per jaar 2.00 Per half jaar 1.25

Drukkerij in Europa: BOEKHANDEL 'GUURON' 64-700 Rm. Jansmijnstraat Brussel (Belgie)

Heil U, o Vlaanderen!

Leve Vlaanderen Den Leeuw!

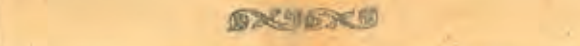
Gulden Sporendag

De nationale hoogdag van Vlaanderen. Waarom de Vlamingen van heel de wereld den 11 den Julij vieren?

A DE DADZAKS... We hebben de taal der Vlaanderen... Het is de taal der Vlaanderen... De taal der Vlaanderen...

Het wraaksein is gegeven Hij is hun tergen moe; Het vuur in't oog, met woede Springt hij toe...

Vlaanderen van de Vlamingen van Amerika... Wij kunnen het nu niet behouden... Het is een groot verlies... Vlaanderen van de Vlamingen van Amerika...

Van wege E.H.Cyr. Verschaeve

Wij, en niet hij, hebben wij psoel en een spjel met portret, te... Cyriel Verschaeve is een der maaghesten van Vlaanderen...

De Vlaanderen van de Vlamingen van Amerika... Het is een groot verlies... Vlaanderen van de Vlamingen van Amerika...

1302 Voor de Vlamingen in Amerika

Vlaanderen van de Vlamingen van Amerika... Het is een groot verlies... Vlaanderen van de Vlamingen van Amerika...

dezen 11sten Julidag aandachtig dat eenig gebaar, eenig in de geschiedenis, van het Vlaamsche dagbladwezen te willen overwegen. Ze zullen, ongetwijfeld ook dan, de eenige beteekenis van dat gebaar begrijpen en het besluit dat voor elken Vlaming in Amerika daar in besloten ligt. In alle geval, men weze er van overtuigd, de vijanden van Vlaanderen zullen dit wel begrepen hebben! Wij, intusschen, danken van harte gemoedelijk en gemeend, al die Vlaamsche voormannen, wier opstellen hierachter nu volgen, voor bewijs! Leve Vlaanderen . De Straal

Het verhaal van *De Straal* eindigde met een liefdesaffaire: Mevr. Mathilde Herman, filiaalhoudster van de Savings Bank en uitgeefster van *De Straal*, verdween met een som geld en met een zekere Hendrik Kuyer, een wereldreiziger uit Volendam. Gedurende de zes maanden dat *De Straal* verscheen werd het blad doodgezwegen door de *Gazette van Detroit*. In het nummer van 2 oktober 1925 echter werd op dubbelzinnige wijze wel het einde ervan aangekondigd:

De Straal is verdwenen. jammer is het voor die knappe mannen van hier en van het Oude Land, voor de belanglooze, ijvervolle, offervaardige medewerkers die de Straal in 't leven riepen en de tijd en geest vrijelijk ten dienste en ten voordele stelden van hun ideaal, van de Vlaamsche kwestie. De Straal was met de zuiverste inzichten gesticht, merkwaardig van inhoud en schrijfrant, het orgaan der Vlaamsch-Nationalistische gedachte.

Een nieuwsblad stichten is geen lachedingen, bijzonder hier in Amerika waar alles stukken van menschen kost. Wij zien hier Community Papers verschijnen en verdwijnen in korte maanden. Het geld is de zenuw van den handel en dit ondervond ook de Straal Publishing Co., die duizende en duizende dollars verspeelde en door schulden te neer gedrukt onder het onbehendige bestuur der laatste tijden den laatsten adem blies.

Daarenboven is een strijdblad hier op zijne plaats niet. Wij zijn hier buiten het strijdperk. Vlamingen van ginder verstaan niets van de Amerikaanse toestanden. Men vergelijk de Amerikaanse Vlamingen niet met het anderhalf miljoen Ieren die alhier verblijven, hunne fortuin maakten en thans de ongelukkige, strijdende Iersche broeders op den geboortegrond helpen. Ons hoopje Vlamingen – wat is 40.000 Vlamingen, fabriekwerkers en laborers voor 't meerendeel in alle hoeken en kanten van Amerika verspreid? – kan weinig bijdragen tot den strijd. Elke Vlaming strijdt eerst en vooral voor eigen leven en bestaan

voor hem en zijn gezin. In Detroit maakt hij gewoonlijk schoon geld, maar de last van het dure leven drukt loodzwaar op zijne schouderen.

Eenige belangrijke kolommen over de Vlaamsche kwestie, in een populair blad ingelascht, waarin stap voor stap de feiten opgesomd worden naarmate zij zich voordoen, zullen graag gelezen worden door ons volk, ons Vlaamsche volk dat niet ontaard is, maar door den dagelijkschen ommegang met Amerikanen, door de drukte van 't dagelijksch werk en 's levens omstandigheden zoo sterk niet zijn liefde voor den ouderengrond gevoelt.

Was er een andere oorzaak dan de liefdesaffaire voor het plots verdwijnen en opruimen van het weekblad? Vreesde de *Gazette van Detroit* de concurrentie van *De Straal*? Was het weekblad een doorn in het oog van de Belgische gemeenschap en de Consul in Detroit? Vreesde de Belgische staatsveiligheid het succes van de Ierse vrijheidsstrijd en de groeiende studentenrevolte van het *Algemeen Vlaamsch Hoogstudenverbond*? De samenloop van allerhande invloeden deden het weekblad de das om.

Volgens Victor Van der Haegen, die geen hoge dunk had van de Belgische instellingen, was de staatsveiligheid de boze wolf. Getuigenissen van zijn drie zonen die medewerkten aan *De Straal* gaven ook geen passende verklaring. Volgens Gustaaf, die werkte in de Savings Bank bij Mathilde Herman, was concurrent bankier Gaston Veys, belgicist en grote tegenstander van het Vlaams-nationalisme de spil in het complot; hij was gekant tegen elke uiting van Vlaams-nationalisme en een Vlaming buiten Vlaanderen had zich niet te bemoeien met de politiek. Volgens Arthur, redacteur en uitgever, bestond de drukkerij *De Straal Publishing Co.* juridisch zelfstandig. Zoon Julien, drukker van *De Straal* en werknemer bij de *Gazette van Detroit* tot 1963, was formeel: de *Gazette van Detroit* werd gesteund door de Belgische overheid in haar strijd tegen *De Straal*. Na de liquidatie van *De Straal* in september 1925 kreeg de *Gazette van Detroit* belangrijke financiële steun in ruil voor een Belgisch verhaal en het doodzwijgen van het Vlaams nationalisme in Vlaanderen, Canada en Amerika. Als trouwe drukker tot het einde van zijn loopbaan werd hij zelf niet gedecoreerd. Peter Corteville daarentegen, de eigenaar van de krant, werd voor zijn pro-Belgische houding op 1 februari 1931 geridderd in de Orde van Leopold II en bij het bezoek van koning Boudewijn

op 14 mei 1959 bevorderd tot ridder in de Kroonorde. Hortense Leplae, die Frank Cobbaert in 1922 verving als hoofdredactrice, werd op 21 mei 1949 tot ridder geslagen in de Orde van Leopold II.

Ook Robert Houthaave verwees in zijn boek *Camille Cools en zijn Gazette van Detroit* naar de ondergang van *De Straal*:

De Vlaams-nationalisten konden dus, net als de Ieren, in het Engels schrijven over hun zaak ten behoeve van het Amerikaanse publiek. Men ziet van hier dat inzonderheid de Belgische diplomatie daar allerminst mee gediend waren!

Amerikaanse professoren, Ierse nationalisten en ook Emiel Jacques steunden De Straal. Doch het blaadje kreeg felle

1949 De medewerkers aan de *Gazette van Detroit*.

Staande: Peter Corteville, Gaston Vanden Heede, Richard Corteville, Gerard Roose en hoofdredactrice Hortense Leplae.

Zittend: Gustave Vermeulen, Mary Marchand en Julien Van der Haegen.

tegenkanting. Anderzijds werden artikels opgenomen die er volgens Emiel Jacques niet thuishoorden. De Straal hield in 1925 op te verschijnen. Volgens professor Jacques was een zekere Mathilde Herman, die in het hoofdbestuur zat, met al het geld van het weekblad gaan lopen. En daar machines enz. nog niet geheel betaald waren, werd alles aangeslagen. De schuldigen van de ondergang zouden uitgekocht geweest zijn door Belgische agenten... De Gazette van Detroit, die volgens Emiel Jacques (toen) pro-Belgisch was, had De Straal geheel doodgezwegen. Ineens schreef het blad dan lange artikelen om de Vlamingen daar te waarschuwen dat al die activisten die zich Vlaams-nationalisten noemden, eenvoudige bedriegers waren en de lichtgelovigen hun geld aftroggelden. Ze schenen waarlijk blij te zijn met de ondergang van De Straal

De volgende weken werd in de *Gazette van Detroit* en de *Gazette van Moline* het verdwijnen van *De Straal* en de affaire van Mevrouw Mathilde uitgebreid belicht met foto's en verhalen van slachtoffers. Op 9 oktober verschenen op de voorpagina foto's van Mathilde Herman en haar reisgenoot Hendrik Kuyer. Hierbij enkele citaten:

Mrs. Mathilde Herman verdwijnt met de spaarpenningen van landgenoten. Sommige Belgen hebben zich nogmaals laten beetnemen en ditmaal door een behendige vrouw. Mrs. Mathilde Herman, 43 jaar, eigenaarster van De Straal Publishing CO en uitgeefster van De Straal, een Vlaamsch Weekblad dat voor de eerste maal op 1 sten April laatsleden hier in Detroit verscheen, wordt ieverig door de politie opgezocht wegens onregelmatigheden en aftruggelarij door haar gepleegd en waarvan ongelukkiglijk hare eigene landgenoten de eerste en beklagenswaardige slachtoffers zijn geweest.

Verscheidene duizende dollaars werden alzoo geleend en gebruikt tot inrichten van De Straal. Maar wie iets kent van den drukkerstiel en bijzonderlijk een uitgever van een nieuwsblad weet genoeg dat de machienen en het materiaal stukken van menschen kosten en dat er veel geld moet achter zitten om het zaakje in gang te steken en in 't leven te houden. Zoolang de duizende dollaars gemakkelijk ontleend geraakten, scheen de drukkerij goed te gaan. Maar allicht rees er mistrouwen. De menschen die hun geld terug vroegen werden beleefd verzocht van den tijd af te wachten of aan de deur gezet! En den 23 september verdween Mrs Herman, een groot gedeelte der ontleende gelden met zich

meenemend. Zij moeten veel menschen bij 't vuur gezet hebben. In de drukkerij van De Straal is alles leeg. De schuldeischers kwamen terstond hun niet-betaalde machiënen, de handelaars hunne niet-betaalde waar teruggeischen. Onnodig er bij te voegen dat deze zaak druk besproken werd door de Belgen.

Het nieuws was ook vlug bekend in België. *De Volksstem* van 23 oktober publiceerde behalve gedeelten van de bijdrage die verscheen in de *Gazette van Detroit* van 9 oktober ook het verslag verschenen in de *Gazette van Moline*:

De Straal is uitgestraald. Aldus betitelt de Gazette van Moline haar artikel en dit naar aanleiding van het geval: Mrs Mathilde Herman, eigenares en uitgeefster van het weekblad De Straal is gaan vliegen en De Straal heeft afgedaan met stralen!

De stralen van het weekblad hebben slechte stralen van twist en tweedracht onder de Belgische bevolking van Detroit uitgezonden. Het doel van het blad dat klaarblijkelijk te rapen lag in zijne artikelen was slechts de overheden van ons vroegere vaderland aan de schandpaal te nagelen. Hunne pogingen zijn mislukt en ten eeuwige dage hangt zij aan den paal. Het lot was niet wat de Vlamingen er van verwachtten.

Vrouw Herman beweerde dat De Straal de verloren rechten der Vlamingen zou terug geven, met koning en grondwet door hare leugenachtige taal in den modderpoel te dompelen. Maar het oude spreekwoord zegt: die een put graaft voor een ander valt er zelf in, en nog nooit is dit beter bewaarheid geweest. Haar val was immers te voorzien daar leugentaal altijd eerst of laatst gestraft wordt. 't Is echter jammer dat zoovele personen hun hebben laten vangen door hare vleiende woorden. De Straal heeft slechts vierentwintig nummers uitgegeven en vele artikelen hebben achtbare lieden met modder besmeurd. Betreurenswaardig is het nochtans dat menige Vlamingen alhier nu al hun troost en steun verliezen en De Straal moeten vaarwel zeggen.

De vrouw heeft ook 10.000 dollars meegenomen van haren man, de spaarcenten van het werk van gansch zijn leven.

Bisschoppelijke veroordeling

Het eerste nummer van *De Straal* oordeelde dat de bisschoppelijke vastenbrief van 2 februari 1925, waarin de Belgische bisschoppen de Franstaligen vroegen de rechtmatige eisen van de Vlamingen te erkennen, te laat kwam en kreeg een vervolg. In oktober 1925 volgde nog een collectieve brief waarin enerzijds het Waals- en het Vlaamse-nationalisme en anderzijds de rechten en rechtmatige wensen van de Vlamingen volledig in overeenstemming met het hoogste goed van de godsdienst en de onverdeelde eenheid van het vaderland werden genoemd. Had de kerkelijke veroordeling van het Vlaams nationalisme iets te maken met de internationalisering en de vergelijking van de Vlaamse verzuchtingen met de Ierse door *De Straal*? Dat is een open vraag voor historici. Voor Victor Van der Haegen, die in het verleden reeds onheus door het gerecht behandeld werd, was het duidelijk: de stralen van de Vlaamse vrijheidsstrijd werden in Detroit gedooft door de Belgische instellingen.

Doorzetten

Ondanks het verdwijnen van *De Straal* zette Emiel Jacques zijn strijd verder: hij stond aan de wieg op 11 februari 1926 van *The Flemish American League* die tot doel had het Vlaams-nationalistisch ideeëngoed beter te verspreiden. Adolf Spillemaeckers keerde legaal terug naar Detroit en samen met Emiel Jacques organiseerde hij in 1927 een 11-juliviering. Een gelegenheidsblaadje *De Goedendag* werd uitgegeven met bijdragen in het Nederlands en het Engels, o.a. het artikel *Belgium versus Flanders* verschenen in *The Catholic World*. Zoals in Vlaanderen werd ook in Detroit de strijd tussen de Belgicisten (o.a. Gaston Veys) en de nationalistes (o.a. Emiel Jacques) steeds bitsiger. Robert Houthaeve schreef hierover uitvoerig in *Camille Cools en zijn Gazette van Detroit*:

Er waren in de autostad een paar activisten die hard werkten om de Vlamingen op de goede weg te krijgen. Doch hun werk werd, volgens Emiel Jacques, gans ontzenuwd door de Gazette van Detroit en de Gazette van Moline, de enige Nederlandse bladen in de V.S.A.. Ze werden door België in het geheim ondersteund. De meeste uitgeweken Vlamingen waren gewone werkmensen.

Twee echter, Gaston Veys, bankier die hun spaargeld had, en Louis Van Dierendonck, schrijver en zaakvoerder voor de Vlamingen, deden ze buigen naar hun wil. Beide heren waren razend tegen elke uiting van Vlaams-nationalisme.

Emiel Jacques wist een klein artikel in de Gazette van Detroit te doen opnemen, getiteld: 'Aan mijne Dietsche Broeders in Amerika'.

Van Dierendonck reageerde in een lang artikel in de Gazette van Detroit, dat opgenomen werd in de Gazette van Moline van 18 oktober '28: 'Waarom men de Aktivisten in België niet loslaat'. Hij stuurde het ook naar Jacques zelf om hem als het ware uit te dagen. Schrijver viel Emiel Jacques en de activisten in het algemeen aan met scheve voorstellingen en aantijgingen die reeds lang afdoend weerlegd waren geweest als lasterlijk en niet steekhoudend. Gaston Veys uit South Bend, Ind. van zijn kant stuurde een open brief naar de Gazette van Detroit, die gepubliceerd werd op 19 oktober '28: 'Open brief aan den Heer Professor Emiel Jacques, schrijver van het article 'Aan mijne Dietsche Broeders'.

Veys begon met te zeggen dat genoemd artikel menige Belg verontwaardigd moest hebben; hij viel Emiel Jacques in de rug aan met beledigende benamingen en inzichten om bij de lezers de indruk te wekken dat men hem moest vluchten en verafschuwen als de pest. Hij betitelde hem als een verrader en een 'Duitsch' in plaats van 'Dietsch'. Zijn plaats was in de gevangenis of aan de galg. Vlaanderen afscheuren en bij Nederland voegen bestempelde Veys als zuiver landverraad.

Emiel Jacques scheen wel lelijk in Veys zijn weg te lopen, alhoewel hij hem nooit een stro in de weg had gelegd. De bankier ontpopte zich blijkbaar als een echte Belgische gendarm. Als men die moedige daad in België te weten zou komen, zou hij vast en zeker gerecompenseerd worden met een mooie decoratie. Professor Jacques kon hem niet moedig en fier noemen die hem zo'n lelijke naam gaf buiten zijn weten om.

Veys beklemtoonde dat een Vlaming buiten Vlaanderen het recht niet had te spreken voor Vlaanderen. Hij drukte de hoop uit dat het weekblad voortaan zijn kolommen voor hem zou gesloten houden. Veys, die benadrukte dat zo'n mens als Emiel Jacques een oneer en een schande was voor ons ras, begreep maar niet hoe de kunstenaar in Amerika geduld werd.

In 1930 organiseerde Gaston Veys een eeuwefestreis naar België met de *Belgenland*, het vlaggenschip van

de *Red Star Line*, dat de voorbije decennia duizenden Vlaamse immigranten van het Oude naar het Beloofde land had gebracht. Tijdens de reis zou volgens de organisatoren *alles op zijn Belgisch gaan*. In Antwerpen werden ze verwelkomd door burgemeester Frans Van Clauwelaert in het Vlaams; de Belgische consul die meereisde antwoordde in het Frans.

In de loop van de jaren 1930 interesseerde professor Emiel Jacques zich meer en meer voor de Amerikaanse politiek. Hij verwierf in 1935 het Amerikaanse staatsburgerschap en werd het hoofd van de afdeling Schone Kunsten aan de *University of Notre Dame* in South Bend, Indiana.

Adolf Spillemaeckers bleef actief in de *Gazette van Detroit* onder het pseudoniem *Pee Vlaming*. Ter gelegenheid van 11 juli-vieringen publiceerde hij in 1930 een boekje onder de naam *Anti-30*, waarin hij de *Gazette van Detroit en Moline* verweet de Vlamingen slechts te informeren over duivenwedstrijden, dansfeesten, gebroken armen en benen in plaats van het Vlaamse volk met hand en tand te verdedigen en op te komen voor zijn gemeenschappelijke belan-

Adolf Spillemaeckers publiceerde, na zijn terugkeer in Amerika, onder pseudoniem P. Vlaming artikelen in de Gazette van Detroit over de Vlaamse beweging en de Groot-Nederlandse gedachte. In zijn bureau heeft hij op de landkaart van België duidelijk de taalgrens getrokken.

gen. In Detroit verwaterde het Vlaams nationale na het verdwijnen van *De Straal*. De *Gazette van Detroit* werd weer het maatschappelijk bindmiddel tussen de Vlamingen in Amerika, Canada en ook een stukje Vlaanderen dat de gedrukte versie van de krant hielp overleven tot haar 100ste verjaardag. *Flandria-America* gaf na de teloorgang van *De Straal* nog een paar jaar het tijdschrift *Bij ons Volk* uit maar stierf een stille dood als politieke beweging.

Spillemaeckers, samen met pater Ladislas Segers, ps. Vossenbergh (Jozef Segers, Zondereigen 2 oktober 1890 – Chatham Canada 19 augustus 1961), brandier tijdens WO I, verspreidde in de Vlaamse gemeenschap in de provincie Ontario het Vlaamse nationalisme tussen WO I en II zoals het in Vlaanderen beleefd werd. In 1986 publiceerde hij op 86 jarige leeftijd *The Flemish Movement in Belgium*.

De Straal in Kerksken

Victor Van der Haegen bouwde zijn busmaatschappij *De Straal* uit tot een van de grootste van de streek. In 1931 werd de lijndienst uitgebreid tot Geraardsbergen, Lede en Hofstade; de Kerkskenaren konden nu naar de mooie winkels en markten reizen. Op zondag zaten de bussen overvol met jongeren die stieken in Aalst naar het park en de cinema trokken. De donderpreek van de pastoor over de verderfelijke stad kon hun pret niet drukken. In 1935 stichtte hij een reisbureau. Hij organiseerde plezierreizen naar de Zoo in Antwerpen, naar Blankenberge en de Bloedprocessie in Brugge en meerdaagse reizen naar buitenlandse steden en internationale tentoonstellingen. Het verhaal van *De Straal* eindigde in mei 1940 toen alle bussen werden opgeëist door het Belgische leger.

Voor Victor Van der Haegen eindigde zijn politiek avontuur niet in Amerika: na zijn terugkeer engageerde hij zich opnieuw in de dorpspolitiek.

De reisbussen van De Straal openen nieuwe horizonten voor de Kerkskenaren.

Samenvatting van het verhaal van Charles Guns en Odil Van den Storme uit Kerksken

Sommigen verlieten België omdat het land beperkt was in zijn mogelijkheden. Anderen deden het om verplichte dienst in het Belgische leger te ontlopen nu geruchten over een nakende grote oorlog in Europa steeds sterker werden. Nog anderen hechten geloof aan de woorden van familieleden en vrienden die voor hen naar de VS waren uitgeweken en meldden dat goed werk en verdienste voor het rapen lagen en dat het gezegde klopte dat de straten ginds “geplaveid waren met goud”. Sommigen wilden enkel gedurende een korte periode veel geld verdienen in de States en daarna terugkeren naar het vaderland.

Charles Guns behoorde tot die laatste groep. Hij had net zoals zijn voorvaders altijd in Kerksken en omstreken gewoond en altijd geleefd van de landbouw of als wever. Hij was vrijgezel en bleef in het leger tot oktober 1906. Toen hij naar Kerksken terugkeerde liet de twintigjarige Odilla Van den Storme haar oog vallen op de knappe, zeven jaar oudere soldaat.

De vrouwen in de familie van Odilla waren begaafde kantwerksters. Odilla vertelde later aan haar kinderen dat haar moeder de kant afleverde bij de plaatselijke nonnen die de werkjes verkochten in Brussel. Toen haar moeder op een bepaald ogenblik zelf naar Brussel reisde waren de nonnen niet opgezet met deze ‘broodroof’. In de familie loopt het gerucht dat de Belgische koning Odilla’s kant kocht en liet verwerken in de bruidsjurk van zijn dochter.

Naarmate de geruchten over een nakende oorlog sterker werden overtuigde Odilla haar man om naar Detroit te vertrekken, een bestemming die haar zus Elodie met echtgenoot Albert Steenhout in 1906 hadden opgezocht. Ook haar jongste zuster Clementine had zich in 1910

bij haar man Albien Callebaut gevoegd in Detroit. Allen waren opgetogen over hun verblijf in Amerika. Als Charles nu werk kon vinden in Detroit zou Odilla metertijd haar zaak verkopen en bij hem komen.

Odilla arriveerde in New York aan boord van de SS Vaderland op 15 oktober 1912, in het gezelschap van haar schoonbroer Isidor Guns. Ze moesten hun weg trachten te vinden naar Detroit, wat niet gemakkelijk was aangezien zij enkel Vlaams spraken. Het jaar nadien keerde ze terug naar België om haar twee kinderen op te halen die ze achtergelaten had bij haar moeder in Kerksken.

Later vertelde Odilla dat ticketverkopers alle dorpen afschuimden om mensen te overhalen voor hun scheepslijnen te kiezen bij emigratie. Zo zou een nieuw onzinkbaar schip van de White Star Line op 10 april 1912 de overtocht aanvatten. Charles wou direct boeken maar Odilla overtuigde hem te wachten omdat ze meer tijd nodig hadden voor de voorbereidingen van de reis. Daardoor boekte hij de latere overtocht van 27 april 1912, op het schip SS Lusitania. Andere mensen uit Kerksken waren vertrokken met de vroegere boot waarvan 1500 opvarenden op zee omkwamen in de ramp van de Titanic.

Het gezin Guns baatte een logementhuis uit op Jefferson Court en gaf voornamelijk onderdak aan jonge Belgen die afgekomen waren op het werk in de fabrieken. Charles werkte in de Detroit Kachelwerken en later in de automobielfabrieken, terwijl zijn vrouw het pension openhield. De vrouwen zetten driemaal daags de kamers klaar voor de wisselende ploegen van de arbeiders. Odilla poetste ook plaatselijke bioscopen samen met haar zuster Elodie om een centje bij te verdienen. Later zei Odilla tegen haar kinderen dat ze geloofde dat ze een gemakkelijker leventje zou hebben gehad indien ze in België was gebleven

Familie van Jozef Callebaut - Victorine D'Herde

188

1953: Jozef Callebauts kinderen, Ida, Maria, Justine, Albien en Josephine, zijn na 43 jaar weer samen. ter gelegenheid van het gouden huwelijksjubileum van Romain De Kegel en Justine Callebaut .

1^e rij: Herman De Kegel, Martha De Kegel, Joris De Kegel, Magda Van Melckebeke, Agnes De Pelsmaeker, Paul De Pelsmaeker, Helene De Kegel, Jozef De Pelsmaeker, Wilfried Goessens en Erik Goessens.

2de rij: Maria De Kegel, Rosine De Kegel, Ida Callebaut, Maria Callebaut, Romain De Kegel, Justine Callebaut, Albien Callebaut (uitgeweken in 1910), Josephine Callebaut, Irma De Kegel, Gustaaf De Kegel, Marie Louise Welleman.

3de rij : Frans De Kegel (oorlogsburgemeester 1942-1944), Octavie Meganck, Henry Van Melckebeke, Clemence Schouppe, Agnes De Kegel, Julienne De Kegel, Georgette De Kegel (VU-volksvertegenwoordigster 1974-1977), Georgette Baeyens, Christiane De Kegel, Maria De Leeneer, Achiel De Pelsemaeker, Maria De Kegel met Elie De Pelsemaeker, Romain Van Melckebeke, Jean De Rijck.

4de rij: Remy Goessens met Frans Goessens, Ida De Kegel, Georges Welleman, Frans De Kegel, Gustaaf Baeyens, Marcel De Kegel, Victor Taeleman, Justine Taeleman, Edward De Kegel, Octaaf Beerens, Adrienne Van Melckebeke, Prosper Welleman, Rachel van Assche.

9. Roots

Tot het midden van de vorige eeuw keerden de emigranten van de eerste generaties slechts even terug naar hun geboortedorp bij belangrijke familiale gebeurtenissen. Tijdens de wereldtentoonstelling in Brussel van 1958 kwam daar plots verandering in: het vliegtuig overbrugde in één dag de afstand waar een boot 2 weken voor nodig had.

In 1962 werd de Vlaamse-Canadees-Amerikaanse Vriendenkring (Vlakanam) gesticht en de volgende decennia konden tienduizenden Vlamingen wederzijds hun familie bezoeken aan de andere kant van de Atlantische Oceaan. Mej. H. De Geest in Aalst vertegenwoordigde in de Dender-streek Vlakanam en bracht honderden familieleden van Denderhoutem, Haaltert, Heldergem en Kerksken weer samen.

De familie Callebaut

In 1910, na het verlies van hun pachtgronden, waren Edward en Albien Callebaut naar Detroit emigreerd. Edward overleed in Detroit op 6 juni 1937 zonder zijn ouders of familie nog terug te zien. Als emigrant van de eerste generatie overleed hij als het ware (mentaal) tweemaal, wat symbolisch weergegeven wordt in zijn tweetalig doodsprentje.

In februari 1953 vierde Justine Callebaut haar 50-jarig huwelijksjubileum. Een enige gelegenheid om broer Albien te overtuigen na 43 jaar scheiding terug te keren naar zijn roots in Kerksken. Het werd een emotioneel weerzien. Er werden familiefoto's genomen en tijdens het familiefeest werd uitbundig *Het lied van de groenen Strik* gezongen. Deze familiehereniging was de start van wederzijdse contacten en bezoeken die nu tot in de vierde generatie nog bestaan.

Mary Ann Nichols

Brigitte Van den Eynde uit Denderhoutem plaatste een oproep in de *Gazette van Detroit*: ze zocht naar verwanten van haar familievader in Amerika. Ze kwam in contact met Frank Guns, een neef van Mary Ann Nichols, die ook een kleinkind was van Charles Guns (°Kerksken 02/07/1879). Er ontstond een innige vriendschap. In het speciaal nr. van het tijdschrift van de Heemkundige Kring Haaltert (2012, nr 1) ter herdenking van 100 jaar Titanic vertelde Mary Ann Nichols het emigratieverhaal van haar grootouders.

In 2013 was Mary Ann Nichols te gast in Denderhoutem. Marino Verbeken, correspondent van Het Nieuwsblad, noteerde op 10 april haar verhaal:

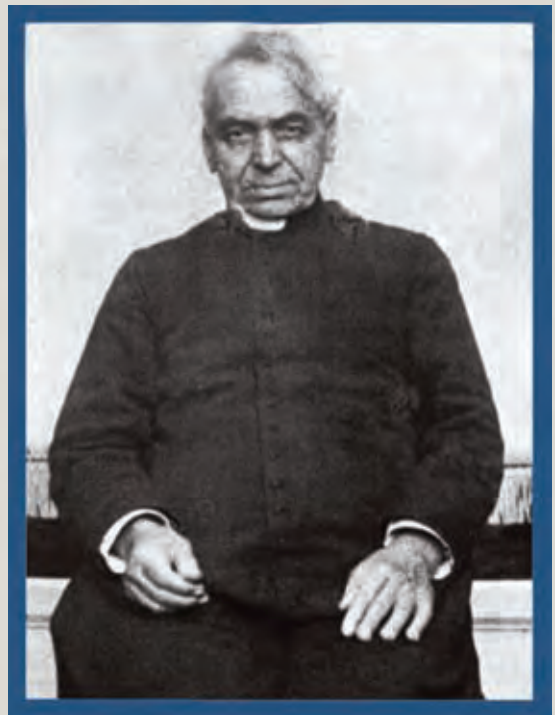
De huizen zien waar mijn familie opgroeide: wonderfult. Amerikaanse op zoek naar Vlaamse roots in Denderhoutem. Deze week verblijft Mary Ann Nichols uit het Amerikaanse Detroit samen met haar dochter Elie bij de familie Van den Eynde in Denderhoutem. De namen laten het niet vermoeden maar beide families zijn met elkaar verweven, dankzij Charles Guns, een Haaltenaar die ruim een eeuw geleden naar de VS emigreerde. Mary Ann Nichols, die de kleindochter is van Charles, zocht de hele levensgeschiedenis van haar grootouders op. Enkele jaren geleden kwam ze ook in contact met haar achternicht, de Denderhoutemse Brigitte Van den Eynde. De Amerikaanse is in de wolken dat ik een week lang bij mijn nichtje Brigitte en haar vader, pépé Willem kan logeren. Hij leert Engels van mij en ik leer Vlaamse woordjes. Maar ik vind het ook schitterend om de woningen, de buurten te zien waar mijn voorouders zijn opgegroeid en om hier te wandelen in hun straten. Voor mij is het echt een avontuur om hier te zijn. Zondagavond hebben wij al een cafébezoek. Dat wou ik echt zien: ik wou een typisch café bezoek en er proeven van het Belgisch bier. De verhalen van mijn grootmoeder, over de cafés van toen, zijn legendarisch. Ze vertelde me hoe de mannen er zich konden laten scheren terwijl je er ook kon eten: 'osjepot' waarmee de Amerikaanse hutsepot bedoelde. Mary Ann bracht overigens het soldatenboekje van haar grootvader Charles mee. Het boekje uit 1902 werd alvast uitgeleend aan de Heemkundige Kring.

Op de foto Mary Ann op de geboortegrond van haar grootvader in de Bergstraat, links de foto van de woning die werd gesloopt in 1960. Ze werd ontvangen in het gemeentehuis door burgemeester Veerle Baeyens en kon het huwelijksregister van haar grootouders inkijken. Zij is immigrante van de derde generatie met een Poolse vader en grootouders uit Kerksken.

De mens is altijd op zoek naar een betere toekomst voor zichzelf en voor zijn kinderen. Het einde van Odilla's verhaal dat ze een gemakkelijker leventje zou hebben gehad indien ze in België was gebleven illustreert de pijn die haar zoektocht naar een betere wereld met zich meebracht. Als migrant weet je nooit wie je had kunnen zijn als je in je geboortedorp was gebleven, **de pijn migrant te zijn.**

deel 3
een nieuw begin

1. Verkiezingskartel

De fronters

Na de eerste wereldoorlog werd in België het algemeen enkelvoudig stemrecht ingevoerd. De verkiezingen van 16 november 1919 wijzigden grondig de politieke machtsverhoudingen. De oude katholieke partij verloor haar absolute meerderheid. De socialisten, verenigd in de Belgische Werklieden Partij (BWP), werden de tweede nationale partij, vóór de liberalen die veel van hun macht verloren. In de katholieke partij verloren de conservatieven veel invloed. De vleugel van de christendemocraten, ontstaan uit de vroegere *Volksbond*, kreeg meer inspraak en werd ongevormd tot het *Algemeen Christelijk Werkersverbond* (ACW). De *Christene Volkspartij* was totaal ontwricht en bestond nog enkel in die Vlaamse arrondissementen waar voor WO I sterke figuren actief waren. Hector Plancquaert, Albert Van den Bruele e.a. waren uitgeschakeld ten gevolge van hun activistisch verleden. Volksvertegenwoordiger Pieter Daens was overleden. Om te overleven werd in de provincies West- en Oost-Vlaanderen een verkiezingskartel afgesloten met de jonge partij *Het Vlaamsche Front* waarvan het programma en de doel-

stellingen veel overeenkomsten vertoonden met die van *De Christene Volkspartij*.

In het arrondissement Aalst had het verkiezingskartel veel succes. De Christene Volkspartij beschikte er over een uitgebouwd partijkader, belangrijke sociale organisaties, een weekblad en een korps van kiezers die zich daensisten bleven noemen. Het kartel behaalde 11.559 (26.75%) stemmen en twee verkozenen, voorman en lijsttrekker Karel Van Opdenbosch en de fronter Hendrik Borginon. Hun verkiezing was te danken aan het nieuwe stelsel van apparentering, het toewijzen van restzetels door een systeem van lijstgroepering per provincie. Elders behaalde het kartel nog drie verkozenen: Adiel Debeuckelaere in Antwerpen, Boudewijn Maes in Gent en in Brabant Staf De Clercq, de latere leider van het VNV.

Voor de verkiezingen van 1921 werd het kartel niet hernieuwd door de invloed van minder Vlaamsgezinde elementen in *De Christelijke Volkspartij* en radicale planquaertisten die op hun autonomie gesteld waren. De uitslag werd voor beide partijen teleurstellend: er zetelde geen daensist meer in het parlement!

Partij van Vlaamsche Nationalisten

Na de nederlaag vonden in Aalst de voorstanders van samenwerking elkaar terug. Het kwam tot een akkoord tussen daensisten en fronters. Het daensisme werd geïntegreerd in het Vlaams-nationalisme. Anders dan in andere arrondissementen verliep dit in Aalst heel vlot. Het samengaan werd uitbundig gevierd op 9 september 1923 ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van het vrouwenziekenfonds. Nergens was de versmelting zo volledig dankzij de daensistische coöperatieven, ziekenfondsen, muziekmaatschappijen en het historisch kiezerskorps. In Aalst hadden vooral Jan De Neve, Jan De Beul, Victor Bocqué en Ernest Van den Berghe zich voor de eenmaking ingezet.

Na de verkiezingen van 15 april 1925 zetelde de daensist Karel Van Opdenbosch tot 1936 ononderbroken in het parlement voor de eengemaakte *Christene Volkspartij – Vlaamse Frontpartij van Vlaamsche Nationalisten* (PVN). Hij was in Aalst actief op gemeentelijk vlak en was in 1921 schepen geworden.

De leiding van de Frontbeweging
v.l.n.r.: Filip de Pillecyn, Adiel Debeuckelaere, Frans
Daels, Hendrik Borginon en Victor Vangrambergen.

PRIESTER DAENS

ADV. H. PLANQUAERT

Toen deze volksmannen, allen eerlijke kristelijke geloovigen, den strijd aanbonden voor de verbetering van den toestand der arbeiders, voor de redding van de kinderen van 8 jaar die geestelijk en lichamelijk vermoord werden door menschonteerende fabriekarbeid als in de continus, toen sleurden de bewaarders, toen sleurde de coffrefort de kerk en den godsdienst in den strijd, verketterde alles wat democratisch dacht en voelde.

En duizenden arbeiders hebben toen de kerk met de partij veroordeeld en verlaten.

De reactionaire staatskatholieke politiek heeft den godsdienst uitgebuit en het godsdienstig gevoel heeft het gelag betaald.

Vandaag is het algemeen erkend dat Priester Daens en z'n vrienden goed hadden gezien.

Vandaag echter wordt de godsdienst in een nieuwen strijd gesleurd.

De schoone ziel van de kinderen van 8 jaar die de ouderen onder ons tegen hen bevrijd hebben uit den onzedelijken fabriekarbeid wordt thans misbruikt.

Zij die schermen met de schoone ziel van 't kind laten hun liberale bondgenooten met rust, ze spreken niet van de schoone ziel van de kinderen van Brussel, Vorst, Anderlecht, Luik, enz., door hen verraden, ze spreken niet van de ziel onzer jongens van 20 jaar, ze spreken niet over de ziel van ons volk, die door hen 100 jaar werd verkracht.

Ja, we wenschen voor onze kinderen een kristelijk onderwijs.

MAAR WE KLAGEN HET ALS EEN MISDAAD AAN ONZE KLEINE ARBEIDERSKINDEREN TE BETREKKEN IN DEN STRIJD VOOR EEN REACTIONAIRE, OVERIGENS IN MEERDERHEID ANTI-VLAAMSCH EN MILITARISTISCHE PARTIJ.

We klagen het aan dat er van den vertrouwenspost van den onderwijzer misbruik wordt gemaakt om kleine, onwetende kinderen met staatskatholieke kiesmanifesten op te zenden.

We klagen het aan dat de godsdienst thans weer voor politieke doeleinden wordt geschaad.

Eerlijke katholieke menschen zullen kristelijk stemmen maar zij zullen tegen de houding der staatskatholieken protest aantekenen door te stemmen voor de

Kristene Volkspartij-Vlaamsche Front

die door heel haar verleden alle waarborgen geeft, maar tevens hun rechten op elk gebied verzekeren, hun belangen dienen, hun geloof eerbiedigen, vrijwaren en verdedigen.

Namens de Kr. Volkspartij-Vl. Front :

Al de Kandidaten op lijst 4.

Stemt Vlaamsch en Volksch

■ onder nummer 4 ■

Overeenkomst tusschen
HET VLAAMSCHE FRONT
en de
KRISTENE VOLKSPARTY

- I.-Uit grondig onderzoek en ernstige besprekingen voorafgaandelyk gevoerd, blykt het dat doel en programma van beide partyen zich in hoofdzaken zoo volkomen dekken, dat er, principieel geen reden bestaat om nog langer twee afzonderlyke groepeerings te blyven uitmaken.
- II.-Volledige versmelting ware, theoretisch, het ideaal. Het is echter nog noodig rekening te houden met beschouwingen van plaatselyken en ook nog van politiek-historischen aard, welke die zuivere versmelting niet overal wenschelyk of mogelyk maken.
- III.- De practische oplossing van het vraagstuk wordt daarom tusschen de Kristene Volksparty en Het Vlaamsche Front geregeld als volgt:
- A)-De Kristene Volksparty bekent uitdrukkelijk te zyn een Vlaamsch Nationalistische Party.
Als waarborg daarvoor neemt zy in haar programma formeel "Zelfbestuur" op en voegt zy by haar naam de bepaling: "Party van Vlaamsche Nationalisten" (P.V.N.)
 - B)-In het arrondissement Aalst-Ninove, wordt de frontorganisatie versmolten met de Kristene Volksparty onder den naam: Kristene Volkspartij-Vlaamsche Front
 - C)-In andere arrondissementen der provincie Oost-Vlaanderen, waar beide partyen nog haast elkander ingericht zyn, zal de versmelting ook gebeuren, met dien verstande, dat de machtigste groepeerings de andere in haar schoot zal oplossen. Het ééngemaakte organisme zal daar den naam van: H.V.F.-K.V.-P.V.N. dragen.
 - D)-De Kristene Volksparty en Het Vlaamsche Front verbinden zich wederkeerig geene afdeelingen te erkennen of aan tenemen die zouden bestaan of gesticht worden buiten de bindende bepaling van bovenstaand litteraat.
 - E)-Het voorstellingsrecht van kandidaten voor de verschillende verkiezingen, behoort uitsluitend aan de door beide partyen erkende organisaties uit de kiesomschryvingen.
 - F)-Afgevaardigden van de Kristene Volkspartij hebben vanzelfsprekend zitting met gelyke rechten in den Algem. Raad van de Party der Vlaamsche Nationalisten.
 - G)-Het economische programma der beide partyen zal zoo spoedig mogelyk in wederzydsch accoord worden vastgelegd, opdat de houding der afgevaardigden in 't Parlement niet alleen op Vlaamsch Nationaal gebied maar ook in sociale en economische aangelegenheden voor allen dezelfde zou zyn.

Het volgend jaar werd hij in augustus drie maanden geschorst wegens een beledigend artikel over kroonprins Leopold in *De Werkman*.

Na de dood van de katholieke burgemeester Eugeen Bosteels werd in 1925 Van Opdenbosch waarnemend burgemeester.

Op 11 juli 1925 liet hij op het stadhuis van Aalst de Vlaamse leeuw klauwen in plaats van de Belgische driekleur; hij werd hiervoor door de gouverneur uit zijn schepenambt ontzet. Ruzies in de gemeenteraad en interpellaties in de Kamer volgden. Op 16 augustus was er zelfs een grote Vlaams-nationale sympathiebetoging voor deze *heldendaad*, georganiseerd door Ernest van den Berghe. De P.V.N. kreeg de wind in de zeilen en bij de verkiezingen van 26 mei 1929 werd in het arrondissement naast Van Opdenbosch ook Odiel Debeuckelaere verkozen tot volksvertegenwoordiger; hij zetelde tot 1932, behoorde tot de leiding van de *Frontbeweging* en was de medeopsteller van de eerste Open Brief van de *Frontbeweging* aan de koning der Belgen, Albert I.

Begin 1933 was het Vlaams-nationalisme in het arrondissement Aalst goed gestructureerd. Het beschikte er over een stevig partijapparaat, een uitgebouwde vakbond, werklozenkas en ziekenfonds. Er bestond een samenwerkende maatschappij *Volksverheffing* die een complex van coöperaties beheerde: een bakkerij, een apotheek en een drukkerij, het *Vlaams Huis van Aalst*. Het was een daensistische erfenis uit het begin van de eeuw.

2. De eenheidsbeweging

Begin 1933 nam Hendrik Borginon, fractieleider van de Vlaams nationalisten in de Kamer, het initiatief voor een nieuwe eenheidspartij. Staf De Clercq werd voorzitter van het leidingcomité. Het opstellen van een basisprogramma had zijn absolute prioriteit. Hij kreeg hierbij de steun van Paul-Felix Beeckman en Tony Herbert; beiden kwamen uit het Algemeen Katholiek Vlaamsch Studentenverbond (AKVS) en genoten bekendheid sedert zij in 1924 bij de Leuvense studentenrevolte van de universiteit werden weggestuurd. Ze steunden de Groot-Nederlandse

Karel-Leopold Van Opdenbosch

Meerbeke, 16 juni 1867

Gent, 1 mei 1940

Was van 1919 tot 1921 daensistisch volksvertegenwoordiger in kartel met de Fronters. Vanaf 1925 tot 1936 zetelde hij voor de Partij van Vlaamsche Nationalisten.

In 1932-1933 verzette hij zich openlijk en radicaal tegen de autoritaire ontwikkeling van het Vlaams nationalisme. In 1933 werd hij uit het VNV gesloten en richtte hij samen met Plancquaert en anderen de Vlaams-Nationale Democratische Partij op. Slechte resultaten bij de parlamentsverkiezingen van 1936 betekenden het einde van zijn partij en van zijn politieke loopbaan.

Ernest Van den Berghe

Aalst, 02 november 1897

Aalst, 27 augustus 1995

Zijn ouders hadden sympathie voor het daensisme. Hij kreeg een gelovige maar antiklerikale opvoeding en studeerde aan het atheneum in Gent. Onder invloed van zijn leraars kwam Van den Berghe tijdens WO I terecht in het activisme en werd hij ondervoorzitter van de Aalsterse activistische beweging *Ontwaakt*. Na de oorlog werd hij lid van de Frontpartij. In 1919 nam hij deel aan de verkiezingsstrijd in het arrondissement Aalst en was hij verbindingsman tussen de daensisten en Het Vlaamsche Front. Hij zette zich in voor de versmelting van de naam van de Christene Volkspartij en het Vlaamsche Front in de P.V.N.. Hij werd een van de zwaargewichten binnen het daensistisch-Vlaams-nationalistisch netwerk van coöperatieven, vakbonden, ziekenfondsen en van de moderne Aalsterse drukkerij-uitgeverij Volksverheffing. Hij bracht de verscheidene daensistische vakbonden samen in het Vlaamsch Nationaal Vakverbond (VNVV) dat later overging in het Vlaamsch Nationaal Syndicaat (VNS) en geleid werd door Marcel De Ridder.

Hij was betrokken bij de oprichting van de Vlaams-nationale (eenheids)partij, het Vlaamsch Nationaal Verbond (VNV) van Staf De Clercq en werd in 1935 benoemd tot algemeen secretaris. In 1939 nam hij deel aan de verkiezingen en werd rechtstreeks verkozen tot parlements lid; hij bleef dit tot 1944.

Na de dood van VNV-leider De Clercq gaf Ernest Van den Berghe op 30 januari 1943 om gezondheidsredenen zijn ontslag als algemeen secretaris. Na de oorlog verklaarde hij dat de politieke strijd waarin het VNV verwickeld was geraakt hem fysiek teveel had belast. Zijn ontslag om politieke redenen had hij reeds aangeboden in 1942 omdat hij, zo verklaarde hij zelf na de oorlog, het oneens was met de strategie die het VNV voerde ten opzichte van De Vlag en de SS. Na de oorlog werd Van den Berghe veroordeeld tot drie jaar cel en daarna in beroep tot vijf jaar. Eind 1948 werd hij vrijgelaten.

Officieel speelde hij na de oorlog geen politieke rol meer. Achter de schermen echter oefende hij voortdurend invloed uit op het Vlaams-nationalisme in de partijpolitieke beweging en in strijd- en cultuurverenigingen. Hij steunde de Volksunie van bij de oprichting en nam initiatieven om een verzoening tot stand te brengen tussen de Volksunie en het Vlaams Blok.

gedachte, waren in de ban van de Nieuwe Orde en staken hun afkeur voor de democratie niet onder stoelen of banken. Hun ontwerpen werden bekritiseerd en aangepast. Na lange discussie over een *gezonde en aangepaste volksmedezeggenschap en democratie* werd de nieuwe partij autoritair met alle gezag bij de leider en zijn hoofdraad. Op 7 en 8 oktober 1933 verscheen de proclamatie van de stichting van het *Vlaamsch Nationaal Verbond* (VNV) in de Vlaams-nationalistische weekbladen. Als doelstelling werd de Groot-Nederlandse gedachte vooropgesteld; alleen werd de klemtoon verschoven naar de Vlaamse zelfstandigheid. Van de volgelingen werd dwingende tucht en geloof in de leiding verwacht. Zij moesten individueel toetreden en de regionale partijen werden ontbonden.

Machtsgreep

In Aalst werd de politieke leiding van Karel Van Opdenbosch overgenomen door de jongere Ernest Van den Berghe voorstander van de eenheidsbeweging. De versmelting tussen de PVN van de oude daensisten en het VNV was quasi volledig.

Over deze machtsgreep van het VNV schreef Van Opdenbosch in een schrijftje zijn verhaal over het einde van *De Christene Volkspartij* (197-198).

In *De Vlaamse Volkseeuw* van eind oktober schreef Van Opdenbosch als volksvertegenwoordiger voor de Partij van Vlaamsche Nationalisten:

Wij behoren tot de democratie. Al wat fascisme is verfoeien wij, of dat fascisme nu is het fascisme van Mussolini, het fascisme van Hitler, het fascisme van Van Severen of het fascisme van Staf De Clercq.

Op 17 november 1933 keurden de bestuursleden van de *Christene Volkspartij-Vlaams Front*, de SM Volksverheffing, de Verenigde Ziekenfondsen, het Vlaams Nationaal Vakverbond en verscheidene Vlaams-nationale fanfares en wijkverenigingen een motie goed die Van Opdenbosch wegens zijn uitlatingen tegen het VNV uit de partij zette. De motie werd de dag erna bijgetreden door de arrondissementsraad. Na een rede van Hendrik Elias waarin hij de standpun-

vervolg op pagina 200

19)

Karel Leopold Van Opendenbosch,
notities over het einde van de Christene Volkspartij

III. Tot in 1932 was het nog altijd het oude programma van de Christen Volkspartij dat richting gaf in onzen strijd, zoowel op politiek, als op sociaal en economisch gebied.

De politieke vrijheid en de democratie waren voor ons eeuwige waarheden, eeuwig als de menscheit zelve.

Hij willen het bestuur van het volk,
door het volk en voor het volk.

Die grondbeginselen hebben wij altijd hoog gehouden, verdedigd; zij zijn voor ons iets heilig omdat ze komen van onze eerste leiders!

Zeker, wij hebben ons programma moeten aanpassen aan de naoorlogse omstandigheden en noodwendigheden. Dat was noodzakelijk en wij hebben er niet tegen opgerien, omdat sommige dingen door trialst aangekleefd en door dik en dun daarna verdedigd weldra bleken onverdedigbaar te zijn en te dom om dood te doen.

In 1932 werd Staf Declercq gekozen te Brussel, maar zijn verkiezing werd geïnvallideerd omdat hij driemaal zijn kandidatuur had gesteld; wanneer hij dat maar eens doen mocht

Vervolg notities Karel Leopold Van Opdenbosch

Blz. 20

Borginon werd dus verkozen verklaard. In mei 1933 ontvingen wij een verzoek van Borginon: Staf Declercq was in moeilijke omstandigheden; er waren 5.000 fr. noodig om hem te redden. De acht volksvertegenwoordigers zouden dus elk zeshonderd frank storten ineens; dat was 4.800 fr.; de tweehonderd ontbrekende zou Borginon daarbij leggen. Dat werd aanvaard.

Maar op een zekeren dag lekte het uit dat Declercq met ons geld naar D. was gereisd om er de heele theorie en praktijk van Hitler te bestuderen. Ondertussen kwam het ook in 't licht dat een veertiental personen, eigenmachtig, zonder eenig mandaat, zonder van om het even wie eenige opdracht te hebben gekregen, te Brussel veel malen waren vergaderd. Op een zekeren dag zouden ze met een nieuwe leering, met een nieuw stelsel voor de dag komen en zeggen: "Dat is het nieuwe nationalistisch evangelie; buiten dit evangelie is de zaligheid niet mogelijk!"

Blz. 21

In Het land van Aalst zou meester Elias de nieuwe theorieën ontwikkelen en lepel voor en lepel na aan de arme lezers, lijk een kostbaar medicijn toedienen. De artikelen van de advocaat misten hun doel. Ze waren immers zoo hoogdravend geschreven dat de menschen er niet uit wijs werden. Hij moest zelfs een paar maal naar Aalst komen om zijn artikelen en het heele viesachtige gedoe nader toe te lichten. Op een zekeren avond zei Marcel De Ridder de vakbondsleider van 'Ik Dien': "Als gij niet vooruitgaat, doen wij dat!" Die had niet begrepen.

Op een anderen dag schreef Frans D'Haese, het provinciaal raadslid voor Herzele-Zottegem: "Ik meen dat de tijd gekomen is dat we in korps en met zooveel als we zijn kunnen, moeten overgaan naar de ééne, groote katholieke partij".

Den 24e sept. 1933 publiceerde Het Land van Aalst het verslag over een voordracht in gesloten kring te Gent gehouden door De Clercq.

Blz. 22

Den 1e oct. kwam hij spreken te Denderhoutem met Elias en De Ridder en zij piepten geen woord over de nieuwe richting, noch over het nieuwe programma.

Den 6e oct. een Vrijdag was er een vergadering van 14 personen te Aalst. De meerderheid van die vergadering bestond uit betaalde mannen van Volksverheffing, drukkerij, ziekenbond, vakvereniging; daar werd beslist het

Daensisme over boord te gooien en de nieuwe richting te volgen. Ik was de eenige in die vergadering die protesteerde.

Den 8e oktober stond alles reeds in Het Land van Aalst. Alles? Neen, de geheime onderrichtingen verschenen niet! Zonder het volk te raadplegen, zonder het te kennen, en heen te kijken, gingen die kerels – met de goedkeuring van de dertien – aan den gang.

Ik werd naar geen enkele vergadering meer uitgenodigd. Ik posteerde in De Volkseeuw en kreeg den duivel voor mijn nieuwjaar.

Blz. 23

Het Land van Aalst schreef den 19e Nov. 1933: "Van Opdenbosch, alvorens zijn mandaat te eindigen, steekt zijn partij in den rug". Ik stuurde een antwoord per aangetekend schrijven, gelijk dat de manier is onder dagblad-schrijvers. Zij namen niet op. Ik deed mijn antwoord door het ambt van de deurwaarder beteekenen. Dat kostte me 125 fr. Ze namen niet op; dan daagde ik den verantwoordelijken uitgever voor de rechtbank van Dendermonde. Ze stonden er mee verlegen te Dendermonde. Het was immers 103 jaar geleden dat een gelijkwaardig feit zich nog had voorgedaan (te Gent in 1831). Ik vroeg: opname van mijn antwoord; honderd frank eerherstelling. Het Land van Aalst, werd verwezen tot alle kosten, 100 fr eerherstelling, tot 7 fr boete per dag van af de weigering van opname tot den 19e juli, dag waarop mijn antwoord verschijnen zou in Het Land van Aalst.

Blz. 24

In hun meetingen schelden zij ons voor scheurmakers. Te Brussel roept een zakkeroller meeloopend met de anderen 'Houdt den dief!'. Zij doen ook zo. Wij gaan onze wegen zonder ons om de anderen te bekommeren. Wij weten dat onze strijd lastig zal zijn. Dat zij de macht hebben, de drukpers en ik zei bijkans en het geld. Dat hebben we lang gedacht. Wij weten nu dat zij in krot zitten, diep, diep, Wij zijn arm; maar in de krot tot over de ooren zitten we niet. Daarom kunnen wij met gerust gemoed de taak van iederen dag aanvatten, terwijl zij met allerhande loensche middelen en manoeuvres hun vermolmd boot boven water houden. Eens zinkt hij weg en gaat de juichkreet over Vlaanderen.

'Wel beste! Wie een put graaft voor anderen stuikt zelf daarin. Amen'.

Arrondissement Aalst: de integratie van een politiek-financieel complex en de eliminatie van daensist Karel Van Opdenbosch

De Aalsterse organisatie was sterk, maar die sterkte was in zekere zin ook haar zwakte. De economische crisis bracht het financiële complex van de partij in gevaar. De Vlaamse Spaar- en Leenbank had veel kapitaal onderschreven, o.m. door de financiering van het Vlaams Huis en de drukkerij. De pijlsnel stijgende werkloosheidsuitkeringen door het vakverbond en de deposito-opvragingen tengevolge van de financiële crisis brachten de bank danig in moeilijkheden. Gedurende de stichtingsmaanden van het VNV was de toestand kritiek. De onderschreven aandelen waren slechts voor 1/5 volgestort. Er werd koortsachtig gezocht naar kapitaalkrachtige Vlaams-nationalisten buiten het arrondissement om de liquiditeitsproblemen te verhelpen door nieuwe deposito's aan te trekken. Hun werd gewezen op de politieke gevolgen van een faillissement.

Als Aalst faillieerde kreeg het Vlaams-nationalisme een onherstelbare slag. Het is duidelijk dat deze financiële kwestie, waar alle eminente Aalsterse Vlaams-nationalisten bij betrokken waren, niet kan worden veronachtzaamd. In welke zin de houding tegenover het nieuwe verbond erdoor werd beïnvloed, is niet gemakkelijk meer te achterhalen aangezien de archieven maar gedeeltelijk voor

het onderzoek toegankelijk zijn. Zeker is dat Volksverheffing een sleutelrol speelde; de maatschappij was hoofdaandeelhouder van de bank maar tegelijk ook een belangrijk schuldenaar.

Toen op 31 december 1935 de inmiddels herdoopte Vlaamse Deposito en Leenbank de bank 'De Volkswil' van Denderhoutem op sloppte, nam zij een renteloze en niet-gewaarborgde lening van 345.000 frank over die 'De Volkswil' had toegekend aan het Verbond van Vlaamse Huizen. In dat Verbond was in feite Volksverheffing de belangrijkste groep. Toen binnen de bank verzet rees van beheerders die een zuiver zakelijk beheer wensten, werd een regeling getroffen waarbij Volksverheffing 85.000 frank van de schuld van het Verbond overnam en waarborgde met een hypotheek op haar bezittingen. Volksverheffing nam bovendien een nieuwe hypotheeklening voor 160.000 frank tegen 5% die gewaarborgd werd met het in pand geven van de aandelen van haar drukkerij. De overige 100.000 frank bleef het debetsaldo van het Verbond dat gewaarborgd werd door 'jaarlijkse stortingen van zekere personen en inrichtingen'. Later, midden 1936, was er sprake van een hypotheeklening ten belope van 236.000 frank om de schulden van het Verbond van

Vlaamse Huizen en van Volksverheffing bij de bank te dekken. Ik heb niet kunnen achterhalen hoe de financiële afhankelijkheden precies in elkaar zaten. Zeker is dat de zaken niet florissant waren.

Even zeker is dat Ernest Van den Berghe een zeer belangrijke rol speelde. Hij was de man achter Volksverheffing. Hij beheerde o.m. de moderne drukkerij die voor het VNV zo belangrijk was en die trouwens later door het VNV zou worden overgenomen, inclusief de financiële verwickelingen.

Ernest Van den Berghe was binnen het arrondissement dus een spilfiguur maar niet het enige zwaargewicht. Aan politieke spanningen ontbrak het evenmin. Eind augustus 1933 gingen Staf De Clercq en Hendrik Borginon poolshoogte nemen in Aalst. Zij constateerden dat de persoonlijke verhoudingen 'archi-slecht' waren. De gebroeders D'Haese waren zeer negatief ingesteld tegenover Ernest Van den Berghe, die blijkbaar het laken volledig naar zijn kant trok door zijn feitelijke machtspositie als organisator en beheerder van de partijinstellingen.

vervolg van pagina 196

ten van het VNV uiteenzette besliste de vergadering met eenparigheid van stemmen (min één onthouding toe te treden tot het VNV.

De Vlaamse Volkseeuw van 10 december 1933 publiceerde een brief van Hector Plancquaert aan mevrouw Daens hierin schreef hij:

Ik heb gehandeld zonder M. Van Opdenbosch te spreken en hij zonder mij te spreken. Wij werden beide geleid door de zelfde reden. Wij beiden oude christen democraten van 't jaar 1894 kunnen toch geen deel uitmaken van eene nieuwe partij die, alhoewel op bedekte en schijnheilige wijze doch noodgedwongen naar 't Fascisme leidt. En 't moet wel zijn dat onze handelswijze gegrond was, aangezien kort na onze daad, 't programma der nieuwe partij terug in den oven was gestoken, om er natuurlijk uit te komen bedekt met een democratische saus ten einde het volk te bedotten.

De Vlaamse-Nationale Democratische Partij

Met Van Opdenbosch verdween uit het Vlaams-nationalisme in Aalst een principieel verdediger van een democratisch partij- en samenlevingsmodel. Zijn verdwijning had niet alleen ideologische oorzaken. Er bestonden al veel langer spanningen rond zijn figuur en over het feit dat hij optrad als lijsttrekker van de *Christene Volkspartij-Vlaamse Front*. Zijn verzet tegen het VNV werd door de Aalsterse tenoren gretig aangegrepen om hem politiek te liquideren. Met hem verdween ook de christen-democratische component van het Aalsterse Vlaams-nationalisme.

Met de steun van Hector Plancquaert, Benedikt De Cock en een paar getrouwen stichtte Van Opdenbosch de *Vlaamsch-Nationale Democratische Partij*, die ze beschouwden als de voortzetting van de Christene Volkspartij. Het weekblad de *Vlaamsche Volkseeuw* stelde zijn kolommen open voor de nieuwe partij. Bij de verkiezingen van 24 mei 1936 leden zij een zware nederlaag: zij behaalden 897 (1,36%) stemmen tegenover 10.723 (16,22%) voor de eenheidsbeweging VNV. Dit betekende het einde van de daensistische beweging (ChristeneVolkspartij) als onafhankelijke beweging. Van Opdenbosch trok zich terug uit

de politiek en vestigde zich met zijn gezin in Gent. Onder het pseudoniem Stijn Storms bleef hij literair actief.

De leider

Staf de Clercq was vastbesloten zijn VNV te doen slagen en stelde zich pragmatisch op tussen de radicalen en de gematigden. Hij benoemde de jonge advocaat Reimond Tollenaere tot propagandaleider. Die moest een geheime kernbeweging uitbouwen waarmee De Clercq zijn macht kon vergroten. Tijdens de eerste Vlaamsch-Nationale Landdag van het VNV in 1935 liet hij zich *consacrer*en als leider van de Dietse Volksstaat.

De verkiezingen van 1936 betekenden de definitieve

doorbraak van het VNV. Om de radicalen en gematigden aan boord te houden besliste de kernbeweging naar de kiezer te gaan onder de naam *Vlaamsch Nationaal Blok* (VNB). Het behaalde in de Vlaamse kantons 166.737 (13,6%) stemmen, waardoor zijn aantal Kamerzetels verdubbelde naar zestien en zijn aantal senatoren steeg van één naar negen. In Aalst was er een stemmenverlies door het afzonderlijk opkomen van de *Vlaamsch-Nationale Democratische Partij*. In plaats van Van Opdenbosch ging advocaat en journalist Bert D'Haese naar de Kamer en Jan-Baptist De Neve, boegbeeld van de daensisten, werd verkozen in de Senaat. Hij zetelde samen met Aalstenaar dok-

Aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog werd het *Vlaamsch Nationaal Verbond* gestigmatiseerd als een potentiële Vijfde Colonie. De VNV-propaganda benadrukte de onafhankelijkheid van de partij.

ter Hilaire Gravez die was verkozen in Gent.

Het VNV verwierf na deze verkiezingen nagenoeg het monopolie van het partijpolitieke Vlaams-Nationalisme. De staf van leider De Clercq omvatte Reimond Tollenaere, Hendrik Elias, Ward Hermans, Herman van Puyembrouck (Antwerpse Frontpartij), Gerard Romseé en Ernest Van den Berghe, die de functie van algemeen secretaris uitoefende.

Aan de gemeenteraadsverkiezingen van 1938 namen vele VNV-kandidaten deel op kartellijsten; dat leverde een 600-tal gemeentemandarissen op. Dit was een serieuze vooruitgang in vergelijking met 1932 maar beantwoordde toch nog niet aan de verwachtingen van de leiding. De Denderstreek was succesvol dankzij de plaatselijke organisaties van de verdwenen *Christelijke Volkspartij*. Vele VNV-leden zetelden in de gemeenteraden, in Kerksken bijvoorbeeld waren dat Victor Van der Haegen en Frans De Kegel.

De parlementsverkiezingen van 1939 brachten niet de verhoopde doorbraak. In Aalst verdween senator Hilaire Gravez. In 1938 was hij uit de partij verwijderd omdat hij als leider van het *Algemeen Vlaamsch Nationaal Jeugdverbond* (AVNJ) teveel een eigen koers had gevolgd.

Bert D'Haese verving in de senaat de bejaarde Jan-Baptist De Neve. Ernest Van den Berghe werd volksvertegenwoordiger en de centrale figuur in het partijapparaat; hij bracht door zijn daensistische wortels heel wat partijpolitieke ervaring met zich mee en door de VNV-leden in de Denderstreek werd hij als leider aangezien.

Verblind

De eigen leden van het VNV werden door propaganda sterk beïnvloed. Velen hadden ongeduldig gewacht op de beloofde machtsuitoefening en de Nieuwe Orde. Na de Duitse inval in mei 1940 beaadden de Vlaams-nationalistische fracties zich over de nieuwe situatie. Op 14 mei 1940 beslisten zij in aanwezigheid van de leider tot geen tweede activisme. Maar reeds op 3 juni 1940, twee dagen nadat het Militaire Bestuur (MB) zich in Brussel had geïnstal-

leerd, profileerde De Clercq het VNV als collaboratiebeweging. Vele militanten geloofden hun leiders en marcheerden mee naar het onbekende.

3. De Vlag

Dat het licht worde.....

Op 21 november 1919 oordeelde de gemeenteraad dat het niet nodig was om Kerksken aan te sluiten bij de vereniging die instond voor de verlichting met elektriciteit. *“Geen nut voor de bevolking en geen vraag van de neringdoeners”*, aldus de diepgaande analyse van burgemeester-rentenier, Omer Heere-man, voor wie alles best bij het oude bleef.

Bij de eerste naoorlogse gemeenteraadsverkiezingen van 24 april 1921 werd het enkelvoudig algemeen stemrecht ingevoerd voor mannen en vrouwen. Er werden twee lijsten ingediend: een katholieke met burgemeester Omer Heere-man als lijsttrekker en een tweede, die een combinatie was van liberalen, daensisten en socialisten. De katholieke druk op de kiezers was enorm wegens de angst voor het verlies van pachtgronden. De burgemeester won dan ook de verkiezingen met zes zetels tegen drie en alles bleef bij het oude.

Er kwam licht....

De daensisten waren uitgeteld. Hun boegbeeld Jozef Callebaut was overleden en vele daensisten waren uitgeweken naar Amerika. Jozefs broer Albien veranderde van *groene* in *rode* socialist en samen met Domien Buyl en Frans Van den Storme, lokaalhouder van *Café In Den Bareel* aan de kerk, werden de socialisten actief in Kerksken. Begin januari 1924 breekt in de weverij Smits een staking uit. De wevers werden enkel vergoed voor het aantal uren effectief weven. Het fabriceren van de spoelen gebeurde thuis onbetaald. Dit vroeg gemiddeld twee tot drie uur extra werk buiten de dagtaak. Smits had gedreigd de weefgetouwen naar de wevers thuis te brengen om meer dan 8 uur per dag te kunnen werken. Het socialistisch weekblad *Recht en Vrijheid* van 2 maart 1924 kondigde aan:

Kerksken, einde der staking, komt na 4 weken strijd te eindigen, met voldoening voor de werklieden. De werklieden hebben bewezen bewust te zijn, dat ze door vereeniging nog meer hervormingen zullen kunnen veroveren. En nu mannen aan de propaganda, om de werkers uwer gemeente, die nog buiten onze rangen staan er in te krijgen.

Onder druk van de Firma Smits die elektrische motoren voor de zijdefabriek wou plaatsen, sloot de gemeente zich in 1924 aan bij de *Compagnie d'Electricité de la Dendre*. Een nieuwe mechanische afdeling voor het maken van spoelen werd opgericht en de vrouwen deden hun intrede in de weverij. De gemeente kreeg het moeilijk om de financiering van het gemeentelijk elektriciteitsnet rond te krijgen en slaakte een heuse noodkreet op de gemeenteraad:

Dagelijks dringt de Sociéte de la Dendre bij ons aan hen te betalen, met bedreiging den courant af te snijden... voor ons een reden om aan te dringen, om seffens te betalen, zooniet zullen wij afgesneden worden.

Voor de gemeenteraadsverkiezingen van 10 oktober 1926 dienden de socialisten overal kandidatenlijsten in. *Recht en Vrijheid* van 4 april 1926 was optimistisch voor de partij en schreef:

Op vele buitengemeenten van ons arrondissement gaan de Socialisten voor de eerste maal hunne kandidatuur stellen: in Welle, Iddergem, Haeltert, enz.

Het is het bewijs, dat onze gedachten nog ineten op den buiten en dat er daar durvers gevonden worden, die zich

Kerksken: kerkplein met links Café In Den Bareel, het partijlokaal van de socialisten. Het café verdween in 1957 bij de aanleg met twee rijstroken van de steenweg Aalst-Geraardsbergen.

los gerukt hebben van de versleten Daensistische partij om nu voor het roode ideaal te kampen. In nog andere gemeenten is er kans en zou er moeten aangedrongen worden, bij voorbeeld in Kerkxken en in Denderhoutem waar er met de provinciekiezing 176 socialistische stemmen waren. Het vinden van kandidaten is daar natuurlijk dikwijls eene moeilijkheid.

In het kieshokje

Ondanks hun actieve werking slaagden de socialisten er in Kerkxken niet in een lijst in te dienen. De kiezer kreeg slechts de keuze tussen twee lijsten: de katholieken met burgemeester Omer Heereman en een lijst *Gemeentebelangen* aangevoerd door zijn gewezen gemeentesecretaris Gustaaf Meganck. Deze slaagde erin naast liberalen en daensisten ook Jozef Temmerman als verruimingskandidaat op zijn lijst te plaatsen, een intellectueel afkomstig uit Aalst die als *mijnheer* werd aangesproken door de Kerkskenaren. Hij was muziek- en toneelliefhebber, stichtte de eerste *boekery*, vormde de Vlaamse Toneelkring *Voor Taal en Volk* en leidde het kerkkoor.

Tijdens de kiesstrijd werd door de burgemeester een politiek gevoerd die niet wars was van intimidatie en persoonlijke bedreigingen. In het heetst van de kiesstrijd richtte de lijst *Gemeentebelangen* nog een laatste oproep aan de bevolking:

Tot U dan, Kiezers en Kiezeressen van Kerkxken, richten we een krachtigen oproep. Met volle plichtsbesef en verantwoordelijkheidsgevoel willen we ons ten dienste stellen onzer medeburgers, ons gemeentelieven waardig en gezond maken, ons Volk hooger-op voeren, en wapenen in den harten strijd, die iedereen van ons in de tegenwoordige moeilijke tijden te kampen heeft. Maar daarom moeten wij eendrachtig zijn: eendracht is een voorwaarde tot macht.

Schenk ons dan uw steun! Onze strijd wil zuiver en deftig zijn! Aarzel geen ogenblik! Laat U niet beïnvloeden door valsche beloften, bedreigingen of andere sluwe middelen. De kiezing is geheim en streng straft de wet allen dwang, broodroof en kiesomkooprij. In het kieshokje zijt ge alleen en daar doet ge uw gedacht. Stemt dus, in volle vertrouwen, voor onze kandidaten, op wier steun en hulp ge altijd en overal zult mogen rekenen. Zij meenen het goed, willen het goede en zullen met de noodige kennis en gezag, onze gemeentebelangen weten te behartigen. Leve onze vrije kandidaten.

De uitslag was verrassend. De partij van de burgemeester haalde zes zetels, de lijst van *Gemeentebelangen* drie. De winnende partij vierde haar roes uitbundig met spottende liedjes, beschimpingen en roddels. Kop van jut werd Jozef Temmerman. Het succes van zijn *boekery* was blijkbaar een doorn in 't oog van de tegenstander, want tijdens een nacht in februari 1927 veranderden de boeken van eigenaar. Het gebeuren werd later in een lied bezongen met de nodige spot. Wat door de ene partij bestempeld werd als diefstal, werd door de andere uitgelegd als rechtmatige terugname.

De vlag voorop

Na de terugkeer van Victor Van der Haegen uit Amerika kreeg zijn gedachtegoed van *Flandria-America* plaatselijk weinig aandacht. Hij zette zich volledig in voor de uitgifte in Detroit van het kleine weekblad *De Straal* en plaatselijk voor het uitbouwen van zijn gelijknamige busmaatschappij. De liquidatie van zijn weekblad door de Belgische overheid dreef hem terug naar de politiek. In De Partij der *Vlaamse Nationalisten* (PVN) vond hij veel terug van zijn Vlaams radicaal gedachtegoed. Hij engageerde zich in de plaatselijke politiek na de vaststelling dat de lijst *Gemeentebelangen* was mislukt.

Hij ging weer de strijd aan met zijn oude vijand bur-

Aan de Bevolking van Kerkxken

Geachte Kiezers en Kiezeressen,

Leest dit met aandacht, a. u. b.

Wij staan voor de Gemeenteverkiezingen.

Spijtig genoeg geeft deze gebeurtenis maar al te dikwijls aanleiding tot **kleinzielige Personenpolitiek**: Menschen strijden tegen elkander, niet omdat ze op maarschappelijk, bestuurlijk en economisch gebied verschillende beginselen aankleven, maar wel om eene of andere reden van persoonlijken aard.

Dit is "politiek", in den *lagen* zin des woords, welke we hier enkel vermelden om ze *af te keuren*.

Wij verstaan door politiek, de *Kunst en Kennis om te besturen*.

De gemeentelijke inrichting staat dichtst bij het *volk*; daardoor kent ze best de nooden van het volk en kan de Gemeente, in zeer veel gevallen, beter dan de Staat of wie ook, de vereischte maatregelen treffen tot **zedelijke, maatschappelijke en stoffelijke verheffing** van de bevolking.

De bevolking van Kerkxken is uitteraard *Christen en Vlaamsch*.

Vruchtbare politiek tot algemeen nut is dus enkel mogelijk, wanneer ze steunt op een **Christen en Katholiek Vlaamsch-Democratitch programma**.

Wie kan zulk programma verwezenlijken?

Alleen een wijs *Christen Volksgezind bestuur*.

Wat verstaan wij door zulk bestuur?

Een bestuur, afkeerig van alle haat- en wraakpolitiek en heerschzuchtige dwingelandij, hetwelk beslist de **katholiek-democratische richting** inslaat, de welvaart, vrede en heiligheid der familie verdedigt, het levenslot der arbeiders verheft, de principen van onzen Katholieken Godsdienst hoog houdt en in al zijn daden de *Naastenliefde en de Rechtvaardigheid* tot grondslag legt.

Zulk bestuur zal noodzakelijkerwijze hand in hand gaan met de Geestelijke Overheid tot bevordering der christelijke levensbegrippen.

Het zal waken over de belangen van ons christelijk onderwijs en de degelijke opvoeding der Jeugd.

En dit kunnen we vooral de **Ouders** niet genoeg oo het hart drukken. De dorpsschool is voor velen onzer volkskinderen veelal de bijzonderste en eenigste hefboom, die het latere leven regelen zal.

Christelijk Onderwijs, christelijk Volk!

Onverschillig Onderwijs. onverschillig Volk!

Hoe groot de verantwoordelijkheid!

Eindelijk zal zulk Bestuur immer het algemeen welzijn weten te behartigen boven eigenbelang en persoonlijke voordeelen.

gemeester Heereman en kreeg de steun van de drie kleinzonen van zijn overleden vriend Jozef Callebaut. Deze waren het afnemen van de pachtgronden van de familie niet vergeten. Samen richtten ze de *Vlaamsch Nationalen Strijdersbond* op om de daensisten te beschermen tegen de oprukkende socialisten. Het had succes en dat diende gevierd te worden met de wijding van hun vaandel op zondag 28 juni 1931. Victor Van der Haegen vroeg de Burgemeester:

In naam van den Vlaamsch Nationalen Strijdersbond van Kerksken neem ik de eerbiedige vrijheid Ued. de toelating te vragen ter dier gelegenheid eene betooging alsmede eene openbare meeting in de gemeente op touw te zetten.

Het schepencollege besliste in zitting van 20 april

*De derde generatie daensisten: drie kleinzonen van Jozef Callebaut steunden Victor Van der Haegen in zijn politieke strijd.
Zittend Gustaaf De Kegel,
Kerksken, 27 maart 1905-15 december 1983
Staande v.l.n.r. Frans De Kegel,
Kerksken 7 januari 1908- Ninove 7 augustus 1973
Edward De Kegel,
Kerksken 29 augustus 1909 - Aalst 29 december 1988*

1931:

Gezien wij reeds meermalen in verschillende andere plaatselijkheden hebben moeten bestatigen dat zulke danige betoogingen van aard zijn, de eenheid van onzen nationale instellingen te krenken en wij diens volgens zouden moeten beletten de te houden openbaren meeting. Besluit: Slechst een bevestigend antwoord aan hunne vraag te verlenen voor wat hunne vlaginhuldiging aangaat.

De inhuldiging van de vlag werd een uitbundig succes. De oude daensisten en vele anderen in Kerksken voelden zich weer verenigd in hun Vlaamse en sociale strijd. Het groene van de daensisten in de vlag ontbrak niet maar het nieuwe gedachtegoed van de *P.N.V.* was ruimer en radicaler.

In de strijd om de oude daensisten te recupereren bleven de socialisten in het arrondissement Aalst niet stil zitten. In alle gemeenten trachtten ze vaste voet te krijgen door het stichten van plaatselijke afdelingen. De erkenning werd bezegeld met een vlaginwijding waarbij alle bestaande afdelingen en kernen werden gemobiliseerd. Op zondag 13 september 1931 was het de beurt aan Kerksken. Verschillende muziekmaatschappijen zorgden tijdens de optocht door de gemeente voor een strijdlustige sfeer bij de duizenden deelnemers. Alle politieke tenoren waren aanwezig. Domien Buyl, bode voor syndicaat en ziekenbond, werd gehuldigd. Zelfs een van de oudste daensisten van het dorp, de 86 jarige Albien Callebaut, liep mee in de stoet, tot vreugde van de socialisten.

Het plaatselijk succes van de *Belgische Werklieden Partij* viel niet in goede aarde bij pastoor Hendrik Arents. Vanop de preekstoel veroordeelde hij de rode socialisten en hamerde hij erop dat enkel organisaties met het woord *Katholiek* voor een gelovige aanvaardbaar waren. Het vakbondsblad *Voor Allen* van 11 augustus 1935 reageerde:

Onze biechtvader is een prachtmodel van haat. Hij, die geroepen is vrede te brengen onder de mensen, is een voorbeeld van socialistenhater, ongeduldig als hij is grijpt hij naar de kleinste gelegenheid om misbruik te maken van den stoel der waarheid. Hij is politiker, de katholieke vakbonden zijn de beste; aan geen anderen bond kan men beter de belangen der werklieden toevertrouwen. De socialisten worden rijk zegt hij op het zweet der armen. Wanneer men werkt en zwoegt en daarmee nog maar ordentelijk door de wereld wil geraken is dat nog geen bewijs van rijkdom. Een wijze raad; bekommer u niet om politiek en de socialisten, maar kuisch uwen hof, het is een plek waar onkruid staat.

Recht en Vrijheid

Socialistisch Weekblad voor het Arrondissement Aalst, 20 september 1931

*De Vlaginhuldigingsfeesten te Kerkxken
Een dag van flinke Propaganda voor het Socialisme.
Geestdriftige massa.*

Kanongeschut verkondigde aan de inwoners van Kerkxken en omliggende dat 's zondags de eerste roode banier in het kleine dorpje, meestendeels bewoond door nederige wroeters, zou worden ingehuldigd. Een gaan en keeren zonder weerga gedurende gansch den morgen om te versieren en te bevlagen. Reeds van half twee kwamen de eerste groepen toe. Jonge Wachters en meisjes van de jeugdgroep van Ninove en Denderleeuw waren in de bres om bloempjes te verkoopen. Jammer genoeg dat hun voorraad veel te rap was uitgeput en ze aan honderden vrienden een bloempje moesten weigeren. Rond 4 uur was alles rondom 't dorp vol volk geloopt. Ontelbare autobussen moesten zich een eind uit den weg zetten om de vorming van den stoet toe te laten.

Aan het hoofd van den stoet stapten de gezellen Nichels, Haelterman, Flips, Vijverman, Buyl, De Kock en De Nauw. De fanfare Hand in Hand van onze wakkere vrienden van Aalst opende den stoet, gevolgd van al de vlaggen uit Aalst. Lede, Meire, Hofstade en Nieuwerkerken volgden en waren allen goed vertegenwoordigd. Op statige wijze sloot het Rood verweer, afdeling Aalst aan, met als leider de sympathieke arrondissementssecretaris Berghman: waarlijk een groep flinke soldaten van het roode leger.

Idegem gaat de fanfare De Voorwach van Ninove vooraf en laat het ons ronduit zeggen: hunne op-

komst was buiten verwachting. De fanfare laat zich duchtig hooren en de 96 flinke Jonge Wachters komen er in statig gelid door onder toezicht van hun wakkere hulp-leider Van Vaerenbergh. Met hun mandolinnkens halen die jongens en meisjes de genegenheid weg van gansch de werkersbevolking op den doortocht van de feeststoet. De vrouwtjes van Ninove waren ook vertegenwoordigd.

De mannen uit het zwarte kanton Sottegem zijn er ook met hunne vlaggen en zooals overal zijn ze goed vertegenwoordigd.

De wakkere fanfare De Werker uit Denderleeuw sluit de reeks muzikanten, gevolgd van de jeugdgroep met hunne flinke opschriften, ten voordeele der mutualistische gedachte. Een spandoek als protest tegen de inzichten der regeering om de ouderdomspensioenen te verminderen, wordt goed opgemerkt. De makkers uit Liedekerke met onzen Louis Pasop aan 't hoofd hadden er aan gehouden, met versierde velo's te volgen. Erembodegem en Haeltert sloten den stoet der vreemde makkers.

De makkers van Haeltert waren er wat jaloersch om nog geen vlag te bezitten en deden hun best om souchen te verkopen. Nog wat geduld, jongens, toekomstige jaar is 't uwe beurt.

Eindelijk, na de lange reeks die ons reeds was voorafgegaan, volgt Kerkxken zelve met zijn prachtige vlag. Laat ons maar verklaren: zoo een toeloop van arbeiders en vrouwen, jongens en meisjes hadden

we niet verwacht. Juist geteld 336 in getal volgden de Kerkxkenaren hun symbool.

We merkten op de 86 jarige Albien Callebaut uit den Boekent die trots zijn hoogen ouderdom in blijde stemming de ganschen stoet mee maakte. Wat zal hij genoeg gehad hebben na zoovele jaren strijd een prachtige dag als vandaag te mogen beleven.

Aan het huis van vriend Domien Buyl maakte de fanfare van Aalst halt. Cesar Haelterman overhandigde aan Buyl een prachtigen bloemen ruiker en wees op de groote verdienste van Mien. Deze antwoordde zeer ontroerd.

In goede orde kwam de stoet, na de prachtig bevlagde huizen van Berg en Terlicht te zijn voorbijgetrokken, aan 't lokaal. Op het verhoog namen onze vooraanstaanden plaats. Gezel Alfred Nichels overhandigde de vaandeldrager de prachtige vlag en wees er op dat Kerkxken het ten volle waardeerde een schoonen dag als vandaag te beleven.

Vriend Cesar Haelterman dankte de vrienden van Kerkxken voor den prachtigen uitslag die ze reeds bereikten en wakkerde aan, om met meer vuur dan ooit het zwarte nest in 't kanton Herzele te bewerken.

Voorwaar Zondag 13^e September was een prachtige dag voor de partij en iets eenig in zijn aard voor Kerkxken zelve. De reeks der vlaginhuldigingen dit jaar is gesloten.

Wanneer de pastoor tegen de goddeloosheid van het socialisme predikte hoorde men geschuifel van stoelen. Hij joeg met zijn aanhoudende aanvallen de vele socialisten uit zijn kerk. Domien Buyl, bode van de socialistische ziekenbond, verpinkte nooit en bleef iedere zondag naar de kerk komen.

Geen kiezing

De verkiezingen van 9 oktober 1932 dienden zich bijna aan zonder stemming. De burgemeester diende een volledige lijst in en kraaide reeds victorie. De samenstelling van een kartellijst van daensisten, liberalen en socialisten tegen burgemeester Heereman mislukte. Op de valreep werden nog twee onvolledige lijsten neergelegd. De socialist Domien Buyl hield woord en vormde een lijst met vier kandidaten. Victor Van der Haegen diende een lijst met drie kandidaten in onder de naam *Vlaams Blok*. De kiesstrijd verliep bitsig, vooral daensist Victor Van der Haegen, lijsttrekker voor het *Vlaams Blok* moest het ontgelden in een pamflet uitgegeven *Namens het Kieskomiteit van de burgemeester*.

De uitslag was verrassend voor iedereen. Ondanks hun actieve werking behaalden de socialisten 156 stemmen (12 %) en geen zetel. De lijst van de burgemeester behield zijn volstrekte meerderheid met 726 stemmen (56 %) en zes verkozenen. Heereman bleef burgemeester en op 7 februari 1933 legden de nieuwe schepenen August Michiels en Cyriel Van Londersele de eed af. Victor Van der Haegen triomfeerde toch met zijn *Vlaams Blok* en behaalde 413 stemmen (32 %) en drie zetels, iedereen was verkozen op zijn lijst. De liberalen die een kartel weigerden schreven op 23 oktober in hun blad:

De fronters schreeuwen victorie met de overwinning van 3 kandidaten van hun lijst. Er stonden er maar drie op voor negen plaatsen. Maar het schoonste van heel de historie is dat de 1ste kandidaat een fronter is en de twee andere werklozen zijn die gesyndikeerd zijn bij de socialisten. Of anders gezegd een partij van haken en oogen.

Victor Van der Haegen, de morele winnaar van de verkiezingen, vond onderdak met zijn medestanders bij de pas opgerichte eenheidsbeweging VNV.

Vlag van de Vlaamsch Nationale Strijdersbond van Kerksken. Ingewijd op 28 juni 1931.

Albien Callebaut, Kerksken,
7 januari 1846 -18 september 1936
De broer van Jozef sloot zich na WO I
aan bij de socialisten.

Gemeentekiezing van Kerkxken

Bert was bezig met zijn alaaam af te kuischen, lijk hij op den kouter zijn patatten had uitgekapt, toen Louis hem op den schouder sloeg en vroeg :

— Hewel Bert, hebben ze naar u dees week nog met geen steenen geworpen ?

B. - Met steenen geworpen ? !

Louis - Ja, tergelegenheid van de kiezing van Zondag.

B. - Jommer, jommer 'k heb gehoord dat 't geen kiezing is ! Wie gaat hem da riskeeren ?

L. - Toetoe man ! 't Er zijn venterdopen drie lijsten ! De socialisten en dan die hoeveerdige man met zijn bussen !

B. - Daar van den Draak ?

L. - Ja.

B. - Hm... Over dertig jaar had die man redelijk veel vrienden op de gemeente... Maar !... Maar !... Er is sedert dertig jaar al wat voorgevallen op de gemeente. Brrr...

L. - Ja ! Brrr... Doch jongen laat ons die oude koeien uit den gracht niet halen.

B. - 't Is veruit best dat zulk potje gedekt blijft.

L. - Ja jongen, maar, hoe gaat dat dikwijls ? Met zulke tijden, wordt alles nog eens opgehaald !

B. - Jommer, jommer hij zal venterdopen toch 't verstand hebben van zijn bek te houden !

L. - Zijnen bek houden ! Ge zijt ne gozien ! Hij heeft reeds in een artikeltje in 't Land van Aalst „ naar onzen deftigen en braven Burgemeester, met een steen geworpen ! Ja, hij begint reeds dammen te zetten !

B. - Ha ! die dames zullen heel waarschijnlijk dienen om de Vlaamsche zeden in te dijen !

L. - Hij spreekt daar ook van Mussolini ; wie zou hij daarmee beduiden ?

B. - Ja jongen, moet ge dat vragen ! Nog eens op onzen rechtvaardigen Burgemeester die hem alles gaf waar hij naar vroeg, en waarvoor hij hem nog zooveel verschuldigd is.

L. - Ja, ja dat gaat zoo in den beestenwereld. — Geef uw kat 't beste van uw teljoor, zij zal ook haar kodde laten zien en in een hoekske gaan zitten grollen.

B. - Jongen 'k geloof dat hij al te veel gekregen heeft, maar de weelde is een kwade beest.

L. - Dat is waar. Maar ge weet toch wel, dat zulke groote geleerden, die Gent bezochten, stad, waar er een Hoogeschool is, hun talent toch eens moeten exposeeren.

B. - 'k Ben venterdopen krieus !

L. - Ja ik ook. Maar dezen voornoen heb ik nog gelachen. 'k Ging me, lijk ik van Heldergem kwam, in den Boekeut om nen demi, en 'k zag daar Mien uit de Pennestraat, die, van als hij mij zag, ne stoel pakte en hem bij mij schoof om wat te vezelen... Jo, jo, zei Mien, 'k heb het ook voor de vaste waarheid hooren zeggen.

— Wadde Mien ? Hewel, zie luistert, en zoo begon hij : Er is nen Heer van Gent bij den Grooten geweest, naar 't schijnt een der bijzonderste schilders van 't land. En ik kan 't goed gelooven, want 'k moet zat geweest zijn of ik zelf heb hem aan 't Horlogieken zien voorbijtrekken. Ne man met 'n grooten zwarten slappen hoed, een bokkenbaardje, en ne grooten zwarten strik onder de kin ; nen echten Rubbens.

— Hewel, wat is er daar van zeik. Hewel zie zei Mien, die vent is bij den Burgemeester zijn

dienst weest presenteeren, om in geval dat die man van de bussen te veel zijn steertje zou roeren, zijn portret eens gratis te maken voor iedereen. Hij zou hem schilderen zoo 't schijnt, op een geel doek, met zwart gegarnierd; in alle posen. Alla zoodanig schilderen dat alle vaders, moeders, jonge dochters, iedereen, de redelijke en stoffelijke deugden zou kennen van dien droeven held

B. - Wat ge venterdopen allemaal zegt !

L. - Ja, dat komt er dikwijls van ' als ge 't zwijgen aan u hebt, en als uw hoeveerdigheid, u altijd beestigheden doet uitsteken.

B. - Maar Louis, zou het waar zijn, dat de Burgemeester daar veel voor gewerkt heeft, om de bussen van Kerkxken blijven te bollen ! Dat anders, die van Geesbergen, zouden blijven rijden hebben ! Dat waren perta'g vriendelijke menschen hé ?

D. - Ja, vriendelijker dan de dees. Want over twee jaar zat ik in den bus, aan de Statie te Haaltert om 6 uren en minuten. De trein kwam binnen met het werkvolk. De Baas van den bus, zag ze komen aangeloopt en riep : " Moeten die verkens ook nog mee ? ! " Is dit de handelwijze waarop hij de democratische gedachte in ons werkvolk wil prenten ?

B. - Hoe is 't mogelijk ?

L. - Toch wel Bert want hij is dommekraat, hoor !

B. - Mor Louis, wat staat er op zijn bussen geschilderd ? Eén Vaderlandsche Leeuw ? !

L. - Ja maar, hij rijdt voor de Belgische Buurtspoorwegen ! Maar alla bij 't Vaderland geld verdienen ; daar is hij niet vies van ! 'Thuis gaan die centjes toch in 't geel heurzeken met zwarte kiekkes erop.

B. - Wa kommedie venterdopen !

L. - Ja, en zulke kommedianten zouden willen stemmen rondhalen... Ik weet niet waar zulle !

B. - Ik ook niet !

Nauwelijks was dit gezegd, of Threze, de gebuu'vrouw van Louis, kwam zich in het gesprek mengen. Wacht Threze we gaan samen naar huis... Alla Bert, tot Zondag hé jongen, en doe uw Plicht.

Threze. - Louis jongen, wie dat er zich nu mee de kiezing wil moeien hé ? Zou die ouwe man niet kontent zijn misschien met hetgeen ons jonge mannen hier op Kerkxken reeds gedaan hebben ? Dan staat hij alleen hoor, want we kunnen ons op geen enkel manier verbeteren.

L. - Och mensch, de Burgemeester die altijd zoo rechtvaardig en voor iedereen zoo goed en gediensig is geweest, zal in zijn eer hersteld worden, gij zult dat zien !

T. - Dat is heel zeker. 'k Hoore ook veel klokken luiden. Wat ik toch ook weet : Over dertig jaar was ik jong en schoon en... jongen ik zal maar zwijgen, maar wat ik zeg : Ik ben van de bussen benauwd.

L. - Ja, ja, de menschen houden nog allemaal aan het ZEDELIJKE en STOFFELIJKE welzijn onzer gemeente, en daarom zult ge zien, zal iedereen, als één man stemmen onder

Goeden avond Threze.

Thr. - Van de gelijken Louis. En tot Zondag hé ! !

Namens het Kieskomiteit.

Rood of geen brood

Ondanks het minder goede verkiezingsresultaat bouwden de socialisten voort aan de uitbouw van hun syndicaat en ziekenbond. Hun sober resultaat schoven ze in de schoenen van de bemoeienissen van de pastoor. Ook de concurrentie van het daensistische Vlaams-nationalistisch netwerk van coöperatieven, ziekenfondsen en vakbonden had meegespeeld. In de Denderstreek en ook in Kerksken groeide onder de leiding van Marcel De Ridder het *Vlaamsch Nationaal Syndicaat* (VNS) uit tot een sterke vakbond. Er ontbrandde plaatselijk een bittere strijd met de internationale politieke omwentelingen op de achtergrond.

In *Recht en Vrijheid* van 27 september 1935 verscheen een roep aan de kameraden van Kerksken, meestal oud-daensisten, om op zondag 6 oktober 1935 deel te nemen aan een grote optocht te Aalst tegen het dreigende VNS-fascisme dat zijn Daensprincipes verloochende.

*KERKXKEN Kameraden, de partij roept u!
Herhaalde malen hebben we vastgesteld dat de frontpartij een gedaante- of naamverwisseling onderging, telkens om het uiteenvallend kraam wat langer recht te houden. Toch zagen we steeds dat ze de democratische gedachte aankleefde, aldus de oude Daensistenprincipes verder propageerende.*

1938 De propagandaclub van de socialisten. Staande v.l.n.r.: Arthur De Meerleer met brood, ernaast Gustaaf Van den Stock met pet. Uiterst rechts zittend Domien Buyl.

Heden is daar een gansche omdraai in gekomen. Nu zijn ze fascisten geworden? Zeker want De Ridder riep het te Aalst op hun Landdag uit: Kameraden, gij hebt in Vlaanderen het nationaal-socialisme gebaard!

Zooals ge ziet een echte Hitlertaal. Die triestige heeren dromen dus van een diktatuur en geweld en dat ze het vooral op die verdomde socialisten hebben gemunt hoeft niet gezegd. Welnu, we kunnen het de enkele fronters onzer gemeente verzekeren, indien ze als fascisten willen optreden, dat we ons niet zullen laten doen! Kameraden en vrouwen, zondag 6 Oktober te 15 uur, grijpt er te Aalst een Groot Optocht plaats, tegen het V.N.S.-fascisme, tegen elke diktatuur, voor democratie, voor socialisme! Alle antifascisten, alle socialisten moeten dien dag naar Aalst! Laat ons toonen dat er in Vlaanderen nog geen plaats is voor Hitlerbarbarisme.

Kerksken kende in deze periode ook een bloeiend socio-cultureel leven. Het bezat twee actieve toneelverenigingen: *Kunst en Vermaak* met de burgemeester Heereman en *Voor Taal en Volk* met Gustaaf Meganck als erevoorzitter. *Voor Taal en Volk* onder leiding van Jozef Temmerman voerde niet alleen blijspelen op: met het toneelstuk *Onder de Sovjetvlag* werden de inwoners van Kerksken geconfronteerd met de politieke veranderingen in gans Europa. *De Volksstem* van 14 december 1933 wijdde er een lovende kritiek aan:

209

Het ontroerend drama Onder de Sovjetvlag, een spel uit het hedendaagse Rusland met brio opgevoerd. Met liefde gespeeld en warme toejuichingen. Voorzitter Jozef Temmerman leidde de vertoning in en hield voor oogen, met betrekking tot het drama dat ging volgen, hoe het Bolsjewisme zich tot taak heeft gesteld de burgerlijke en christelijke levensbeschouwing te vernielen, teneinde een nieuwe samenleving te stichten op marxistischen grondslag. Den opvoerenden Kring weze gelukgewenscht. Hier werd een daad gesteld van zuivere Katholieke actie. Proficiat mannen.

De burgemeester bleef niet achterwege in de Vlaamse strijd. Zijn vereniging *Kunst en Vermaak* organiseerde op 11 juli 1934 de eerste plaatselijke 11 juliviering onder het motto:

Weg de onverschilligheid, met geestdrift naar een schooner Vlaanderen, en door een schooner Vlaanderen naar een eendrachtiger België.

A.
V. V. K.
V.

KERKXKEN

GULDENSPORENFEEST

op Woensdag 11 Juli 1934
in de zaal bij **POL VAN BOVEN.**

PROGRAMMA :

1. — Om 7,30 s'avonds : Vorming van den stoet aan het lokaal Pol Van Boven.
2. — Optocht met muziek « Kunst en Vermaak ».
3. — Volksvergadering in de zaal Pol Van Boven.
Iedereen welkom - Ingang vrij.
4. — Feestrede.
5. — Vlaamsche liederen door mannen - en kinderkoor
Deklamatie - Kluchtige tweezang.
6. — Kostelooze Tombola naar schoone prijzen.

Vlamingen van Kerkxken, harop, uit uwe schelp, viert mee !!!
Weg de onverschilligheid, met geestdrift naar een schooner
Vlaanderen, en door een schooner Vlaanderen naar een eendrach-
tiger België. Bevlagt uwe huizen. **DE INRICHTERS.**

Op 18 maart 1937 overleed burgemeester Heere-
man. Gedurende 30 jaar had hij als conservatieve
katholiek, gesteund door de plaatselijke kerkelijke
overheid, de gemeente bestuurd. Hij werd opge-
volgd door eerste schepen Cyriel Van Londersele.
De gemeenteraadsverkiezingen van oktober 1938
beloofden een harde strijd te worden in het her-
tekende politieke landschap. *De Vlaamsche Strijders-
bond* met boegbeeld Victor Van der Haegen opende
het vuur. Op maandag 2 mei 1938, daags na de so-
cialistische hoogdag, vierde het *Vlaamsch Nationaal
Syndicaat* (VNS) zijn honderdste lid met een op-
tocht door de gemeente en op kop de leeuwenvlag,
tot ergernis van sommige leden van de socialistische
vakbond. Frans De Kegel, uitbater van het Vlaams
Huis en correspondent van *Sinjaal*, het weekblad
van het *Vlaamsch Nationaal Syndicaat*, schreef in het
nummer van zondag 8 mei 1938:

*Kerksken: het V.N.S. uit onze gemeente heeft verleden
Maandag een zijner schoonste dagen beleefd die wij tot
hiertoe gekend hebben. Het vierde namelijk dien dag zijn
100ste lid. Te dier gelegenheid werd een uitstap gedaan
met muziek, voorafgegaan van de Leeuwenvlag, gevolgd
door een 400 tal flinke stoere Vlamingen, mannen die
weten wat zij willen en waarvoor zij strijden.*

*Ter herberg van kameraad Gossyn Benoit, die juist het
100ste lid was, werd een korte gelegenheidstoetspraak ge-
houden door Meester Bert D'Haese. Deze wijst ons op
de schoone taak die ons V.N.S. hier in onze gemeente
nog te wachten staat, vooral nu dat het zoo goed als ze-
ker is dat de verplichte verzekering er door komt. Verder
handelt hij ons over de Man van het plan die op zoo'n
schandelijke wijze de vlucht nam na een begrootingste-
kort achter gelaten te hebben van bijna 2 miljard. Bert
D'Haese eindigt zijn al te korte rede onder geestdriftig
applaus en Hou-Zee-geroep. Een bewijs dat hij onze
mannen naar het hart gesproken heeft.*

*Daarna werd door kameraad Van der Haegen een ge-
schenk aangeboden aan kameraad Gossyn die zeer onder
den indruk scheen te zijn van dit gebeuren.*

*Dan ging het terug naar het Vlaamsch Huis, waar tot
laat in den avond Vlaamsche strijdliederen weerklon-
ken. Bert, jongen, dit had ge moeten kunnen bijwonen,
nooit in uw leven hebt ge meer gezonde Vlaamsche leute
gezien, het zou zeker deugd hebben gedaan aan uw
Vlaamsch hart.*

*En nu vooruit, kameraden, niet gerust op onze lauwe-
ren, terug aan het werk, onverminderd moeten wij onze
aktie doordrijven. Wij hebben een groot voordeel op onze
tegenstrevers, wij staan sterk, wij hebben overtuigde
mannen aan het stuur staan, wij zijn kameraden, so-
lidair met mekaar, gedreven door een zelfde liefde: het
V.N.S. om onze gemeente groot te maken. Vooruit dan
stoere kerels, niet versagen, met onverminderde geestdrift
aan het werk, zoo bouwen wij in Kerksken een sterke
burcht van het V.N.S.*

*Onze socialisten zorgden bij de gelegenheid voor de ko-
mische noot. Bij onzen optocht ontmoetten wij een roode
vod. De man die dit uithing dacht zeker ons te kunnen
tergen, doch neen man, wij zijn te slim. Een andere so-
cialist riep ons na 'Weg met Hitler!' Die dacht zeker dat
wij in Berlijn of Weenen zaten. Wij raden hem aan dat
daar eens te gaan roepen.*

*Een woordje van dank aan onze kameraden, die dit feest
hebben ingericht en vooral aan de muzikanten van Terjo-
den, die in de mate van het mogelijke hebben bijgedragen
om dit feest zoo schitterend te doen lukken.*

*Kameraden Hou-Zee
Frans De Kegel*

Geen omkoperij

Met het verdwijnen van Omer Heereman beloofden
de gemeenteraadsverkiezingen van 9 oktober 1938
een spannend verloop te krijgen. Drie volledige lijs-
ten werden aan de kiezers voorgelegd: 1. de katho-
lieken met lijsttrekker burgemeester Cyriel Van Lon-
dersele, 2. de socialisten aangevoerd door Philemon
Muylaert en 3. een kartel van Vlaams-nationalisten,
liberalen en onafhankelijken met Victor Van der
Haegen als kandidaat burgemeester.

Ondanks het kiespamflet "Nr 1 behaalt zondag voor
de zooveelste maal de verdiende zege" was de uitslag in
het voordeel van nr. 3, het kartel. Het behaalde vijf
verkozenen: Victor Van der Haegen (164), Frans De
Kegel (119), Henri De Neve (109), Jan Wellekens
(106) en Karel Herremans (102). Voor de katholie-
ken zetelden Cyriel Van Londersele (181), Alfons
Janssens (93) en August Michiels (19) en de socialis-
ten hadden voor de eerste maal een gekozenen: Phile-
mon Muylaert (37).

AAN DE KIEZERS EN KIEZERESSEN VAN KERKSKEN

Iedereen is nu zeker in 't bezit van onzen kandidatenlijst.

De eerste kandidaat :

CYRIEL VAN LONDERSELE: Burgemeester. De eenvoudige landbouwer, het hart op de rechte plaats, de ontwikkelde man, die 17 jaar het ambt van schepene waardig heeft uitgevoerd. Een die meer kennis van zaken heeft dan velen wellicht meenen. **De burgemeester bij wien arm en rijk even welkom zijn, 't zij in de week, 't zij 's Zondags, 't zij in de straat of op den akker.**

De man die geen glorie wil, maar alleen zijn volk wil dienen.

MICHIËLS AUGUST: De man die niet beter vraagt dan zijn evenmensch te dienen en alles ten beste te schikken voor 't welzijn der gemeente. **'n Man uit één stuk.**

GOOSSENS GUSTAAF: De wijd bekende volksvriend, die voor zes jaar op schitterende wijze verkozen werd. **Een die weet wat werken is en die dus ook best de belangen der werkende klas kan verdedigen.**

WELLEMAN ALFONS: Een eerlijk, braaf man, die zich door zijn werk gemakkelijk op de hoogte kan houden van alle nooden. **Een die reeds lang op de bres staat, wanneer er moet gehandeld worden in 't belang der gemeente.**

REYNAERT FRANS: De nederige landbouwer en sympathieken volksvriend. Een die bewezen heeft dat hij in den gemeenteraad op zijn plaats is.

VAN DER ECKEN KAMIEL: Een eerlijk, rechtvaardig man met ondervinding, wiens verleden voor hem spreekt.

MERTENS JOZEF: De moedige strijder, propagandist van het CHRISTEN WERKLIEDENVERBOND. **Een flink element, die onvermoeibaar een eerlijken strijd voert voor de zoo kostbare belangen van den werkman.**

D'HONDT ALBERT: De nederige landbouwer die gerust met zijn goed karakter en edele inborst als voorbeeld kan gesteld worden.

JANSSENS ALFONS: Een jonge werkkraft, vol moed en opofferingsgeest, wanneer het gaat om zijn evenmensch te helpen. **Een die er niet voor terugdeinst den strijd te voeren voor het welzijn der gemeente.**

KERKSKENAREN, U moogt vertrouwen schenken aan de lijst nr 1

De kandidaten zijn allen Christen Vlamingen, brave volksmenschen, bij wien iedereen, ja iedereen, altijd mag gaan aankloppen en indien het noodig mocht zijn, zelfs rekenschap vragen.

't Zijn strijders voor het welzijn der gemeente!

't Zijn strijders voor de vrijheid en den vrede!

't Zijn strijders voor de belangen van iedereen! 't Zij werkman, boer of burger.

Nr 1 behaalt Zondag voor de zooveelste maal een verdiende zege!

Stemt nr EEN! Ja, op dien lijst alleen!

GEMEENTE KERKSKEN

Plechtige inhuldiging van den

Heer JAN WELLEKENS

ALS BURGEMEESTER, OP ZONDAG 20 AUGUSTUS 1939.

Programma:

Te 1 uur. Aankondiging van het feest door Kanongebulder.

Te 2 uur. Vorming van den **PRAALSTOET**.

Te 2 1/4 uur Verwelkoming van den Heer Burgemeester aan de grens der gemeente (Landledestraat).

N. B. — De Heer Burgemeester zal den stoet in oogenschouw nemen, vóór het gemeentehuis.

ORDE VAN DEN STOET:

1. Vaandeldragers te Paard.	16. De jonge Sportvrienden
2. Versierde rijwielen.	17. Muziekmaatschappij: De jonge Kunstminnaars, Haaltert
3. Ruiters	18. De Oogst (Beneden Berg)
4. Versierde rijtuigen, reclaamwagens en autos	19. De Windmolen (Hoek en Hollestraat)
5. Muziekmaatschappij (Moed en Volharding) Denderhautem	20. Moderne tijden
6. Praalwagen: De Plesjerine met haar makkers (Bovenste Berg)	21. St Martinus met gevolg
7. De lustige Wagen (Bovenste Berg)	22. Praalwagen, voorstellende de verheerlijking van den Guldensporenslag, voorafgegaan van Ridder Geeraard van Rotselaer en de vaandrighs van Vlaanderen en van de heerlijkheid van Rotselaer waartoe Kerksken behoorde ten tijde van den Guldensporenslag. Tooneelbond voor «Taal en Volk» en Dorp.
8. Groep K. S. A. Vlaamsche Knapen Kerksken-Haaltert	23. Leden van het Feestkomiteit, Commissie O. O. Kerkraad.
9. Vrij en eerlijk spel (Terlicht)	24. Gemeenteraad en Burgemeester met eerewacht.
10. De weefnijverheid Firma SMITS	
11. Het Huwelijksreisje	
12. Prins Boudewijnboot	
13. Op een Perzische markt (Boekent)	
14. Afvaardiging Oudstrijders	
15. Talrijk huisgezin (Landlede)	

WEGWIJZER VAN DEN STOET:

Boekentstraat, Boekent, Watervoor, Beekstraat, Berg, Terlicht, Driehoek en Dorp.

FEESTELIJKHEDEN:

1. Ontvangst van den Heer Burgemeester op het Gemeentehuis.
2. Feestrede door het Feestkomiteit.
3. Luisterrijk concert door de Muziekmaatschappijen.
4. Om 9 uur 's avonds **PRACHTIG VUURWERK** tusschen Dorp en Driehoek.
HET FEESTKOMITEIT.

Allerlei onregelmatigheden vierden hoogtij: voorzitter August Van den Steen beging een misrekening bij het toekennen van de overdrachtstemmen en verklaarde op zondagavond J-B De Pelsmaeker voor gekozen. Maandagnamiddag organiseerde De Pelsmaeker een koffietafel op zijn overwinning, doch het feest eindigde in een begrafenisstemming toen meester August Van den Steen met de mare kwam dat Alfons Herremans in zijn plaats verkozen was.

Lijsttrekker en uittredend burgemeester Cyriel Van Londersele legde een klacht neer wegens omkoperij. Hij schreef:

Zoo heeft de leider der lijst nr 3, lijst Van der Haegen Victor, nat. Vlaamsch gezind, zich veroorloofd niet alleenlijk de dagen die de kiezing voorafgingen stemmen af te koopen, maar zulks heeft ook plaats gehad den dag der kiezing, zelfs voor de stemburelen. Tot staving van mijn gezegde, zie verklaringen des aangaande hiernevens.

De zaak werd ernstig genomen en de politie stelde een onderzoek in. Van de acht ondervraagden bevestigden er vier dat ze respectievelijk 8,5fr, 10fr, 5fr en 10fr ontvangen hadden. De Bestendige Deputatie aanvaardde de verkiezingsuitslag omdat:

214

de geringheid der aangeboden sommen er op wijst dat hier geen omkoperij op groote schaal is gebeurd. De commissaris laat de drinkgelagen van kant omdat deze in algemeen regel voorkomen bij elke verkiezing en door alle partijen in de buitengemeenten worden ingericht.

Jan Wellekens werd tenslotte voorgedragen als burgemeester en benoemd op 22 februari 1939. Victor Van der Haegen en Henri De Neve legden de eed af als schepen. De inhuldiging van de nieuwe burgervader op zondag 20 augustus 1939 moest groots worden. Niet minder dan 24 groepen namen deel aan de praalstoet en het feest werd aangekondigd door kanongebulder en beëindigd met een prachtig vuurwerk. Daar de katholieke muziek- en toneelmaatschappij *Kunst en Vermaak* van oud-burgemeester Heereman de feestviering boycotte, zorgen de muziekmaatschappijen *Moed en Volharding* uit Denderhoutem en *De jonge Kunstminnaars* uit Haaltert voor de feestvreugde. Lieten de Kerkskenaren de oorlogsdreiging niet aan hun hart komen, enkele maanden later barstte het geweld los. Vier jaren van ellende en ontbering stonden voor de deur.

4. Tot het bittere einde

De schemeroorlog

Op 26 augustus 1939 werden de actieve regimenten van het Belgische leger oorlogsvaardig verklaard en werden de reservedivisies heropgeroepen. Op 3 september 1939 nam koning Leopold III het bevel van de troepen op zich. Diezelfde dag werd de katholiek-liberale regeringscoalitie uitgebreid met de socialisten. Het kabinet kwam onder de leiding van de Waalse katholiek Hubert Pierlot en kreeg van het parlement bijzondere machten. Het mocht regeren met besluitwetten en de parlementaire mandaten werden verlengd voor de duur van de oorlog.

Het VNV legde via Gerard Romsée op 5 september een loyaliteitsverklaring af tegenover België. Staf De Clercq sprak die op 9 september tegen en wou de neutraliteitsgedachte verspreiden onder de soldaten. Frans en Edward De Kegel waren gemobiliseerd in Limburg en werden per telegram uitgenodigd bij Ernest Van Den Berghe, algemeen secretaris van het VNV. Zij kregen de opdracht een vorm van defaitisme te ontwikkelen bij de gemobiliseerde troepen. Ze rapporteerden dit aan een VNV-afgevaardigde in een hotel in Hasselt, die instructies en pamfletten uitdeelde en heel snel een houding van *niet strijden* tegen Duitsland kon losweken. In januari 1940 werd daarom aan *Volk en Staat*, het partijblad van het VNV, verschijningsverbod opgelegd door de overheid. Hiertegen werd geprotesteerd, er werden slogans verspreid en er braken relletjes uit in Geetbets en Leopoldsburg. Om propagandistische reden zal de leider van het VNV, Staf De Clercq, na de aanvankelijke Duitse overhand in 1940 de activiteit van de Militaire Organisatie (MO) schromelijk overdrijven.

Oorlog

In 2006 publiceerde het Davidsfonds *Wij zijn nooit kind geweest* van Walter Gansemans. Hierin vertelden een vijftiental bekende Vlamingen over hun jeugd tijdens WO II. Een van hen was Jos De Cock, geboren te Kerksken op 1 maart 1926. Een eerste fragment van zijn belevenissen:

Toen de oorlog begon was ik net veertien jaar. Thuis hadden we een tweedehandsradio. Mijn moeder is mij 's morgens vroeg wakker komen maken met de woorden "t is oorlog". Toch ging ik naar school en de mensen stonden buiten om commentaar te geven. De school was dicht, ik keerde terug naar huis. Rond een uur of tien hingen de eerste stuka's al boven ons dorp, het kleine Kerksken. De vliegtuigen vlogen door elkaar heen, ik noemde dat 'weven', om een goede positie te zoeken richting Aalst waar ze de bruggen over de Dender zouden bombarderen. Verrassend snel waren de Duitsers er, nog voor de capitulatie van ons leger. Aangezien de bruggen over de Dender stuk waren, konden ze niet via Aalst en zijn ze langs Ninove omgereden. Ze kwamen eigenlijk door de achterdeur binnen.

De eerste kennismaking met de bezetter was beangstigend, maar niet verschrikkelijk. Hoe langer de oorlog duurde, hoe meer de tekorten zich lieten voelen. Eten, kleren, alles moest worden gekocht met rantsoenbonnen.

Voorlopig eindigde voor België de oorlog na de capitulatie op 28 mei 1940. Zoals vele duizenden soldaten werd ook Leopold III krijgsgevangen genomen door de Duitsers. De ministerraad ontnam hem diezelfde dag alle bevoegdheden, op basis van artikel 82 van de Grondwet: de koning 'verkeerde in de onmogelijkheid om te regeren'.

Het economisch leven was stil gevallen. De bezetter trachtte dit opnieuw op te starten ten dienste van zijn verdere oorlogsvoering. Begin juni 1940 telde België 600.000 werklozen en duizenden krijgsgevangenen. Op 28 mei 1940 deed de koning een oproep tot wederopbouw, hierin gesteund op 2 juni door een herderlijke brief van de kardinaal-aartsbisschop van België.

Werken

Aan werk in dienst van de bezetter was er geen tekort. De *Werbestelle* in Aalst stuurde regelmatig een afgevaardigde naar Kerksken. Hij overtuigde de werklozen van de vele voordelen van tewerkstelling in Duitsland. Velen, soms zelfs man en vrouw, gingen vrijwillig werken voor de bezetter, eerst in Duitsland, later ook in Frankrijk. Ze verdienden soms nog wat extra door het smokkelen van voedsel. Sommigen stapten om de sociale en financiële voor-

delen in schijnbaar onschuldige tewerkstellingsprojecten zoals *Landsdienst*, *Fabriekswacht*, *Vlaamse Wacht* en werden zo stap voor stap meegesleurd in militaire Nieuwe Orde bewegingen.

De nationale vakbondsleiders waren in mei 1940 de Belgische regering naar Frankrijk gevolgd. De in België gebleven leiders geraakten verstrikt in een machtsstrijd. Het economische leven herpakte zich slechts langzaam.

In juni 1940 werd in Kerksken de COO, in de volksmond *den armen* geheten, overrompeld door steunaanvragen van noodlijdende gezinnen. Van de 2.600 inwoners waren er 1.800 die om steun vroegen. Het gemeentebestuur vond dat overtrokken en richtte zich tot de bevolking om de steunmaatregelen in goede banen te leiden:

Het gemeentebestuur met de commissie van openbare onderstand, onder geleide van het provinciaal bestuur, zijn verplicht drastische maatregelen te nemen tegen overdreven, ongehoorde noodklagers der gemeente, alsook zullen er maatregelen getroffen worden tegen de onbeschaamde stoutmoedige personen die het bestuur op brutale wijze uitdagend komen bedreigen. Iedere belediging of uitdaging zal in de toekomst met vervolging en uitsluiting van steun worden bestraft. Een nieuwe lijst voor steun zal gevormd worden, waartoe iedere aanvrager van steun een formulier zal in te vullen en te ondertekenen hebben,

215

Winterhulp. V.l.n.r. Omer Gees, Maurice De Geest, Suzanne De Geest, Esther Lievens, Maria Duym, Alice Van Den Brouck.

Werkloosheid - Verplichte tewerkstelling

Tijdens de bezetting hebben de Duitsers een economische relancepolitiek gevoerd. Prioriteit was oplossen van het werklozenprobleem door de inschakeling van de Belgische arbeidskrachten in de Duitse oorlogvoering. De bezetter bracht een ganse organisatie op de been, de *Arbeitseinsatz und Sozialwesen*, voor de aanwerving van vrijwillige arbeiders in Duitsland. De aanwerving gebeurde over *Werbestellen* met *Aussen- en Nebenstellen* die een dicht net van aanwervingsbureaus vormden samen met de Belgische arbeidsbureaus.

Aangelokt door hogere lonen, betere arbeidsvoorwaarden en meer sociale voordelen zijn vanaf juni 1940 honderdduizenden Belgen naar Duitsland vertrokken. Vanaf 1942 ontstond een nieuwe situatie. De oorlogskansen leken te keren en velen werden afgeschrikt door de bombardementen op Duitse steden en industriegebieden. De vrijwillige tewerkstelling in Duitsland leverde niet meer de verhoopte resultaten op. Op 6 oktober 1942 decreteerde de *Militärverwaltung* de verplichte tewerkstelling in Duitsland

van mannen tussen 18 en 50 en van ongehuwde vrouwen tussen 21 en 35 jaar. De verordening wekte verbijstering en verontwaardiging bij de bevolking en lokte een stroom van protesten uit bij de hoogste burgerlijke en kerkelijke instanties. In januari 1943 werd afgezien van de opeising van de vrouwen. Iedere mannelijke inwoner werd verplicht zich te laten registreren bij het *Arbeitsamt*. Om dat alles op een efficiënte manier uit te voeren werd het arbeidsboekje ingevoerd.

In september 1943 schakelde men over op collectieve oproepingen: jonge mannen van jaarklassen 1920 (23 jaar) en 1921 (22 jaar) werden opgeroepen, in maart 1944 de klassen '22, '23 en '24. Ook deze nieuwe methode leverde weinig resultaat op. Duizenden jongeren weigerden gevolg te geven aan de oproepingsbevelen. Geregeld werden door de *Feldgendarmarie* controles en razzia's gehouden. Zij die door de mazen van de controles glipten hadden geen recht meer op rantsoeneringszegels en werden als het ware vogelvrij verklaard.

Vakbonden - De Unie van Hand- en Geestesarbeiders (UHGA)

In mei 1940 bestonden in België drie erkende vakbonden: het socialistisch Belgisch Vakverbond (BVV), het Algemeen Christelijk Vakverbond (ACV) en de Algemene Centrale van de Liberale Vakbonden (ACLVB). Alle waren nauw verbonden met de nationale partijen. In 1936 was de Arbeidsorde opgericht, een gemeenschappelijk initiatief van Rex en het VNV. Deze studiegroep streefde naar de corporatieve organisatie van werkgevers en werknemers. Het VNV beschikte over enkele vakbondskernen, vooral in de Denderstreek en gegroepeerd in het Vlaamsch Nationaal Syndikaat (VNS).

Op 1 augustus 1940 besliste de bezettende overheid dat de lonen op het peil van de 10de mei werden vastgezet en dat stakingen, vakbondsvergaderingen en het uitgeven van vakbondsbladen verboden waren. De uitbetaling van de werklozensteun, die vóór de oorlog voor vakbondsleden aan de vakorganisaties was toevertrouwd, werd nu door de Commissie van Openbare Onderstand (COO) verzekerd.

Het Duits *Militair bestuur* (MB) stuurde aan op een eenheidsvakbond naar het model van het *Deutsche Arbeitsfront* (DAF). Het VNS had reeds voor de oorlog contact met de Arbeidsorde en sloot er zich als

eerste bij aan, gevolgd door de vakverenigingen uit het socialistische en christelijke kamp. In het begin leek het of dit zou slagen en de gedachte aan een eenheidsvakbond was hierbij niet uit de lucht. Deze gedachte werd gesteund door de vertrouwensman van het aartsbisdom Carl Verwilgen, secretaris-generaal voor Arbeid en Sociale Voorzorg en commissaris-generaal voor Wederopbouw van het land. De eerste ronde van de besprekingen tussen de traditionele vakbonden en de Nieuwe Orde-bewegingen mislukte in augustus 1940. In augustus 1941 kreeg de samenwerking enige structuur en vaste vorm onder de naam *De Unie van Hand- en Geestesarbeiders*. In mei 1942 werd de Unie door het MB belast met de waarneming der belangen van de arbeiders en hun gezinnen. Op 26 augustus 1942 besloot het MB tot de liquidatie van de vroegere vakbonden. De christelijke en socialistische vakbonden trokken zich terug uit de Unie. De vakbondsleden die in de Unie bleven na eind 1942 werden lid van een collaborerende vereniging. In september 1944 stortte de Unie in, velen onder haar leiders vluchtten tijdelijk naar Duitsland en werden wegens collaboratie veroordeeld.

om ieder afzonderlijk geval te kunnen onderzoeken. De steunenieters van het mannelijk geslacht en die de zestien jaar hebben bereikt zullen voorzien worden van een werkkaart, die bij het werk zal moeten afgestempeld worden om steun te kunnen genieten. De uitbetalingen van steun zullen per wijk en per ABC opgesteld en worden geregeld.

Namens het bestuur

De Burgemeester den 6 juli 1940.

De COO slaagde erin de grootste nood te lenigen voor de gezinnen die geen grond bezaten of van wie de mannen krijgsgevangen waren. Wie grond kon verbouwen had geluk, want dit bracht voedsel in het bakje. Behoeftigen konden ook een beroep doen op het nationale Winterhulp-programma, een organisatie die door inzamelen van voedsel en kleding de ergste armoede probeerde te verhelpen.

In *Wij zijn nooit kind geweest* vertelt Jos De Cock:

Mijn vader was voor de oorlog werkloos en vanaf 1941 begonnen ze al wie 'beschikbaar' was op te eisen om hen naar Duitsland te sturen. Mijn vader, oud-strijder en fervent anti-Duits, dacht: als ik vrijwillig ga, kan ik een plaats kiezen waar ik wil werken en kunnen ze mij niet in een vliegtuigfabriek steken, want dat is gevaarlijk werk.

Het is al bij al meegevallen, hij kreeg goed eten, bracht zelfs chocolade, brood en koffie mee elke drie maanden als hij naar huis kon komen. Mijn broer is dan ook meegegaan omdat het daar goed was. Maar hem hebben ze direct in de Junkers-vliegtuigfabrieken gestoken als draaier. Mijn vader werkte in een brouwerij. Hij is daar tot het einde van de oorlog gebleven...

Op een zeker moment waren er in het dorp en in de buurt jongens die gingen werken in Frankrijk, aan de Atlantikwall. In het straatje waar wij woonden was een van de jongens naar Frankrijk gaan werken. Als hij verlof had, vertelde hij prachtige verhalen over het lekkere eten dat ze ginder kregen, zowaar een hemel op aarde. Mijn moeder had het ook gehoord en zei me: "Zou je toch ook eens niet meegaan?"

Bovendien was mijn broer die vroeger in de Junkers-fabriek in Duitsland had gewerkt bij de vliegtuigen, niet meer teruggegaan en hij werd gezocht. We moesten snel iets vinden en hij dacht: als we nu eens met zijn tweeën

naar Frankrijk gaan werken voor de Wehrmacht aan de Atlantikwall, dan kunnen ze mij niet meer oproepen om naar Duitsland terug te keren.

We moesten daar zeven dagen per week werken. Aan het einde van de veertiendaagse weken werden we uitbetaald. We kregen dan ook Franse rantsoenzegels en een Ausweis om even terug te keren naar huis. Zo kon ik een vals verlofbewijs maken voor mij en voor mijn broer, en ook voor een kameraad van hem. We hebben daarmee nooit last gehad. We zijn dikwijls gecontroleerd geweest en nooit heeft iemand enige achterdocht gehad, nooit.

We werden uitbetaald in Frans geld en konden dat in België alleen maar wisselen als we een verlofbewijs konden tonen. Daarvoor gingen we naar de Deutsche Bank, vroeger de Kredietbank, en we hadden nooit problemen.

Rantsoenering

Snel was het duidelijk dat de officiële markt niet in staat was om de Belgische bevolking te voeden. De waarnemende secretaris- generaal van Volksgezondheid en Ravitaillering Delhaye stelde de eerste rantsoeneringstabel van de bezettingsjaren op.

Op 14 december 1940 vergaderde de gemeenteraad van Kerksken met als aanwezigen: Jan Wellekens, burgemeester, Victor Van der Haegen en Henri De Neve, schepenen, Cyriel Van Londersele, Alfons Herreman en Alfons Janssens, leden en Jos De Geyter, secretaris. Waren afwezig: August Michiels, Philemon Muylaert en Frans De Kegel; deze laatste werkte vrijwillig in Duitsland.

De gemeentelijke begroting en belastingen voor 1941 en een ganse reeks maatregelen voor steunverlening en bevoorrading werden goedgekeurd. Kerksken telde 91 landbouwers die onderworpen waren aan een teeltplan. De beslissingen van de gemeenteraad, zes blz. lang, werden als bewijs van goede samenwerking in moeilijke tijden ondertekend door de burgemeester Jan Wellekens en beide schepenen Victor Van der Haegen en Henri De Neve.

De burgemeester was verantwoordelijk voor de correcte leveringen. De landbouwers, onderworpen aan het teeltplan voor de levering van broodgraan, dienden voor eind 1940 aan hun verplichtingen te voldoen. Verschillende landbouwers werden begin 1941 in gebreke gesteld door de hogere overheid en

Persoonlijk vervalste identiteitsdocumenten van Jos De Cock.

Zeer belangryk

Arrondissementscommissariaat van Aelst.

Boek B, nr 37064.

Aalst, den 5 Februari, 1941.

Levering van broodgraan.

Mynheer de Burgemeester,

De bevoegde Overheid biedt een laatste kans, tot levering van broodgraan, aan de landbouwers uwer gemeente die tot heden aan hun verplichtingen te kort gebleven zyn.

Op *Lins* dag, 11te Februari, te 76 uur zeer stipt, zullen twee Controleurs zich ten gemeentehuize aanbieden, vergezeld van een polizeibeambte. - Uwe aanwezigheid aldaar is strikt vereischt.

Tydens deze samenkomst zullen de betrokken landbouwers nogmaals aangezet worden, en dit voor de laatste maal, zich met de leveringen in orde te stellen.

Aan de weigeraars zal worden medegedeeld dat, in geval van tekortkoming, gansch hun voorraad in beslag genomen wordt.

Ieder landbouwer zal een verklaring moeten onderteekenen, waarby hy zich verbindt een door hem aan te duiden hoeveelheid broodgraan te leveren.

Ik verzoek U, Mynheer de Burgemeester, by ontvangst dezer onmiddelyk tot hoogergemelde samenkomst op te roepen.:

1°) al de landbouwers der gemeente die minder dan de 8/10 der opgelegde leveringen gedaan hebben; de belanghebbenden dienen ervan ~~te~~ verwittigd dat hun tegenwoordigheid verplichtend is.

2°) de voor uwe gemeente aangestelde vertrouwensman der Nationale Landbouw-en Voedingscorporatie. (*M^r: Van Melkbeke Looim*
Bachant)

Ik acht het overbodig U aan te manen deze onderrichtingen met de meeste zorg en spoed uit te voeren.

De Arrondissementscommissaris a.l.

L. Crick

Aan den Heer Burgemeester van

Kerkstun

geruchten over malversaties bij de leveringen deden de ronde. Op 5 februari 1941 ontving de burgemeester van de arrondissementcommissaris de opdracht om op 11 februari 1941 op het gemeentehuis alle in gebreke gestelde landbouwers uit te nodigen. Deze dienden zich te verantwoorden in aanwezigheid van de burgemeester, twee controleurs en een *polizeibeamte*.

Na de controle werd vastgesteld dat zelfs de burgemeester als landbouwer zijn aandeel niet had geleverd: leveringen van andere landbouwers waren ingeschreven op zijn naam. Hij werd afgezet als burgemeester wegens fraude en zijn veestapel werd aangeslagen door het ministerie van Volksgezondheid en Ravitaillering.

De eerstvolgende gemeenteraad van 15 maart 1941 werd voorgezeten door eerste schepen Victor Van der Haegen in aanwezigheid van Henri De Neve, tweede schepen, Cyriel Van Londersele, Alfons Herremans, Alfons Janssens, Philemon Muylaert en gemeentesecretaris Jos De Geyter die het verslag notuleerde:

Bij de openverklaring dezer zitting vraagt de voorzitter aan den gemeentesecretaris lezing te geven aan den raad van het besluit van waarnemende Secretaris-Generaal van het Ministerie van Binnenlandse zaken en Volksgezondheid waarbij den heer Jan Wellekens, uit zijn ambt als burgemeester der gemeente wordt ontzet omdat hij zich tegen de uitvoering van de beschikking door de Hogere Overheid in zake ravitaillering getroffen, verzet heeft en in erge mate aan zijn ambtsplichten is tekort gebleven.

Het was de laatste gemeenteraad gedurende de hele oorlogsperiode. Deze gebeurtenis was de aanleiding tot een sfeer van wantrouwen en angst jegens de plaatselijke overheid.

Victor Van der Haegen, eerste schepen, werd dienstdoende burgemeester en zijn levensdroom, burgemeester van Kerksken te worden, leek in vervulling te gaan, al was het in moeilijke omstandigheden. Maar alhoewel hij lid was van het VNV, liet de benoeming op zich wachten.

Speelbal

Het VNV werd vanaf mei 1940 een speelbal in de machtsconfrontaties tussen de verschillende bewegingen die meewerkten met de bezetter. Op 2 april 1941 werd VNV- volksvertegenwoordiger Gerard Romsée benoemd tot secretaris-generaal van binnenlandse zaken. Zijn aanstelling was een machtsgreep van het VNV in de provinciale en gemeentelijke besturen. Voortaan werden alleen nog VNV-getrouwen benoemd. Vanaf 21 april 1941 werd vergaderen door de Duitse overheid aan de gemeenteraden verboden en het bestuur werd overgedragen aan het schepencollege. Voor Ernest Van den Berghe, volksvertegenwoordiger en algemeen secretaris van het VNV, was de afzetting van de burgemeester een enige gelegenheid om te bewijzen dat het VNV voortaan instond voor recht en orde. Hij ontfermde zich persoonlijk over het dossier Kerksken en de benoeming van de nieuwe burgemeester. Hij werd hierbij echter geconfronteerd met het probleem dat VNV- en gemeenteraadslid Frans De Kegel samen met zijn echtgenote in Hannover werkte en diens broer Edward krijgsgevangene was.

Van de Berghe zorgde voor de vervroegde vrijlating van Edward en gebood hem zich bij terugkeer onmiddellijk bij hem aan te melden. Edward kreeg een dubbele opdracht van de VNV-secretaris: toetreden tot de Vlaamse wacht die in oprichting was en contact opnemen in Duitsland met zijn broer Frans om hem te pramen terug te keren uit Hannover en zijn benoeming als burgemeester te aanvaarden. Dit alles gebeurde en Ernest Van den Berghe overhandigde aan Frans De Kegel zijn benoeming tot burgemeester; hij wees erop dat de benoeming van Victor Van der Haegen als dienstdoend burgemeester van Kerksken niet paste in de verjongingsstrategie van het VNV. De moeder van Frans De Kegel, Justine Callebaut, verzette zich heftig tegen de benoeming van haar zoon. Zij was de ellende die het politieke engagement van haar vader Jozef in De Christene Volkspartij vóór WO I in de familie had veroorzaakt nog niet vergeten. Frans De Kegel keerde onder haar impuls tijdelijk terug naar Hannover.

Victor Van der Haegen zette op 72-jarige leeftijd zijn taak als dienstdoend burgemeester verder. In de notulen van de weinige schepencolleges tot eind 1942

ENTLASSUNGSSCHEIN

BEWIJS VAN ONTSLAG – CERTIFICAT

Der belgische Kriegsgefangene 39048

Name: DE KEGEL EDUARD

ist auf Befehl des Oberkommandos der Wehrmacht in seine Heimat entlassen.

Wohnsitz (woonplaats, domicile): KEKCKEN BERG 295 (O.VL.)

Beruf (beroep, profession): WEVER

Der Entlassene ist angewiesen, sich in seinem Wohnsitz sofort bei der Ortspolizeibehörde zurückzumelden, an seine Arbeitsstelle zurückzukehren, sich jeder feindseligen Handlung gegen Deutschland und die deutsche Wehrmacht zu enthalten und die noch in seinem Besitz befindlichen Bekleidungs- und Ausrüstungsstücke des belgischen Heeres sofort bei der Polizeibehörde seines Wohnsitzes abzugeben.

De ontslagene is aangewezen zich in zijn woonplaats onmiddellijk op het Politiebureau terug te melden, zijn werkplaats weer op te zoeken, zich iedere vijandelijke actie tegen Duitsland en de Duitse weermacht te onthouden en de in zijn bezit zijnde militaire kleding en stukken van uitrusting van het Belgische leger spoedig op het Politiebureau van zijn woonplaats in te leveren.

Le renvoyé est obligé de se présenter tout de suite auprès de la police de son domicile, de retourner à l'emplacement où il travaillait avant la guerre, de s'abstenir de toute action dirigée contre l'Allemagne et les autorités militaires et de rendre immédiatement auprès de la police de son domicile les vêtements et équipements militaires de l'armée belge encore en sa possession.

den 12 2 1940.

Kommandantur Stalag XIV
Oflag

Kommandant

*Gefly door ons burgemeester d.d.
dus gemeente*

*Keiksluy 25/2/41
d.d. Burgemeester*

V. Vanderhaeghe

Bewijs van ontslag van Edward De Kegel als krijgsgevangene.
Ondertekend door dienstdoend burgemeester Victor Van der Haegen.

KONINKRIJK BELGIË
 MINISTERIE
 VAN
 BINNENLANDSCHE ZAKEN
 en Volksgezondheid

KABINET.

N^r 212-IV.

BIJLAGE

N. B. — In het antwoord de dagtekening en het nummer van dit schrijven, onder opgave van den dienst, herhalen.

Brussel, den _____

Geachte Heer,

Ik heb de eer U te berichten dat ik u aangesteld heb tot burgemeester der gemeente KERKSKEN.

Ik spreek de hoop uit dat het vertrouwen dat ik in U stel door deze benoeming niet zal worden beschaamd en dat U deze nieuwe taak zult opnemen met zin voor orde en verantwoordelijkheid, in den dienst der geheele bevolking.

Heel bijzonder vestig ik uwe aandacht op uw zware ambtsplichten ter zake van de stipte uitvoering van alle besluiten die verband houden met de bevoorrading : op dit gebied vooral zal ik geen enkele tekortkoming dulden.

Ik reken op uw volle toewijding en op uw loyale medewerking.

Met bijzondere hoogachting,
 DE SECRETARIS-GENERAAL,

Romsée

G.ROMSÉE.

Den heer DE KEGEL, O.,
 Burgemeester te KERKSKEN (arr.Aalst).

Brief van de secretaris-generaal Gerard Romsée, zonder data van uitvoering.
 Dit document werd in de maand april 1941 door nationaal secretaris van het VNV Ernest Van den Berghe overhandigd aan Frans De Kegel. Volgens de notulen van de gemeenteraad en het schepencollege nam die op 13 januari 1943 de taak op zich van burgemeester

Gerard Romsée

Guigoven, 11-10-1901
St-Lambrechts-Woluwe, 14-4-1976.

Was de zoon van welgestelde Franssprekende ouders. Vanaf 1920 studeerde hij aan de universiteit te Leuven. Vrij snel werd hij actief in het Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond (KVHV). Hij geraakte in 1924 betrokken bij een scherp en langdurig conflict tussen de Vlaamse studenten en de Franstalige academische overheid. Toen bleek dat de studenten niet door de knieën gingen, werd een aantal van hun leiders, onder wie Romsée, van de universiteit weggezonden.

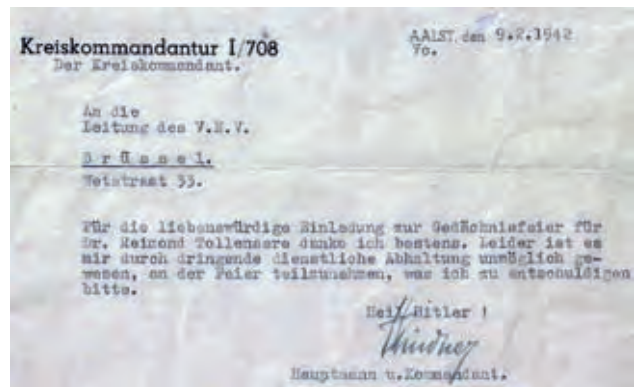
Romsée werd door zijn optreden in de studentenrevolte van 1924-1925 een bekende figuur en werd in Vlaamsgezinde milieus als een martelaar van de Vlaamse zaak beschouwd. Op 26 mei 1929 werd hij verkozen tot volksvertegenwoordiger in Tongeren-Maaseik voor de Katholieke Vlaamse Volkspartij Limburg (KVVL). Deze partij stond los van de Frontpartij. Hij huldigde een uitgesproken katholiek standpunt, wilde niet weten van Groot-Nederland en zwoer bij de omvorming van de Belgische staat in federalistische zin. In 1939 werd hij voorzitter van de parlementaire Kamerfractie van het VNV.

Na 10 mei 1940 steunde hij de houding van koning Leopold III en keerde zich tegen de regering Pierlot, die was uitgeweken naar Frankrijk en zich vanaf oktober 1940 vanuit Londen opwierp als enige wettelijke regering van België. Hierna sloeg Romsée een andere weg in: deze van de *collaboratie van het minste kwaad*. Begin augustus 1940 werd hij benoemd tot commissaris voor de repatriëring van de Belgische vluchtelingen in Frankrijk. Op 2 april 1941 werd Romsée secretaris-generaal van binnenlandse zaken en volksgezondheid, functie die hij uitoefende tot het einde van de oorlog. Gerard Romsée was nu een machtig man en droeg bij tot de *greep naar de macht* van het VNV door de benoeming van Vlaamse nationalist in de vele diensten die van hem afhingen. Begin september 1944 vluchtte hij naar Oostenrijk. In 1948 werd hij in beroep door het krijgsgerecht veroordeeld tot een gevangenisstraf van twintig jaar en een boete van 10 miljoen frank. Vele zogenaamde raadsels, mysteries en andere geheimen rond zijn figuur zullen blijven bestaan tot na de publieke toegankelijkheid van de oorlogs- en repressiedossiers.

zetelde hij alleen, als burgemeester-voorzitter en als eerste schepen. Hij bestuurde Kerksken op een zo sereen mogelijke wijze in deze turbulente periode.

Tollenaere

Op zaterdag 7 februari 1942 organiseerde de VNV-leiding een heldenhulde voor Reimond Tollenaere. Hij was VNV-volksvertegenwoordiger geweest en had zich actief ingezet voor de werving van vrijwilligers voor het Oostfront. Hij vertrok op 6 augustus 1941 met het Vlaams Legioen naar Rusland waar hij op 22 januari 1942 dodelijk werd getroffen door bevriend artillerievuur van de Spaanse Division Azul. Zijn dood was een zware klap voor het VNV-bestuur en voor Staf De Clercq die in Tollenaere zijn opvolger zag, en werd aangegrepen om hem als held op te voeren in de collaboratiestrategie van het VNV.

Antwoord van de Kreiskommandant van Aalst aan de VNV leiding voor het bijwonen van de Reimond Tollenaere-viering op 7 februari 1942.

In Kerksken werd onder impuls van Algemeen VNV-secretaris Ernest Van den Berghe de *Bergstraat* omgedoopt tot *Reimond Tollenaerestraat*. Dit huldebetoon werd vermeld op de toenmalige nationale radio-omroep, het N.I.R. en zelfs op de Duitse zenders. In de notulen van het schepencollege echter is geen enkel spoor van dit feit terug te vinden.

De volgelingen van het VNV keken met ontzag op naar de leiding. Edward De Kegel trad zoals gevraagd

toe tot de eerste lichting van De Vlaamse Wacht en tekende een contract voor één jaar. Bij de opleiding werd men geconfronteerd niet alleen met de Vlaamse leuze *onverduitscht onverfranscht* maar ook met organisatorische en ideologische problemen. In de zomer van 1941, na het aantreden van de Vlaamse Wacht en een vurige toespraak door de leiding, werd opgeroepen symbolisch een stap vooruit te zetten en toe te treden tot het Vlaams Legioen. Edward De Kegel deed de stap niet. Hij verliet de Vlaamse Wacht bij het einde van zijn jaarcontract.

Overleven

In 'Wij zijn nooit kind geweest' vertelt Jos De Cock verder:

Hoe langer de oorlog duurde, hoe meer de tekorten zich lieten voelen. Eten, kleren, alles moest worden gekocht met rantsoenbonnen. Dat was natuurlijk niet genoeg. Bovendien was het brood zeer slecht, er zat naast meel van alles in. Als je erin beet kwamen er slierten van in je mond. Groen slijm stak in zo'n brood, vies was dat...

224

Mijn peter was al een oude man, maar hij kon nog met de zeis het graan maaien. Ik moest helpen om de schoven te binden en recht te zetten, en vooral om er 's nachts bij te waken, want er werd gestolen waar je bij stond. Ook de aardappelen moest ik bewaken tegen de dieven – ik was zestien. Ik kan je verzekeren dat het verdomd zwaar en zwart was 's nachts. Er waren geen sprankeltjes licht te zien: dat was trouwens streng verboden...

Een ander probleem was de verwarming. We kregen wel een klein rantsoen kolen, veel te weinig om te koken en voor de verwarming. Dus moest ik er 's nachts weer op uit om houten palen van afsluitingen weg te halen. Dat waren dikwijls spoorwegbiels, overlans doorgezaagd, prima stookhout, meestal van eik en nog geteerd ook. Wij waren zeker niet de enigen die dat deden. Als die voorraad op was, gingen mijn broer en ik de doornenhagen te lijf met een hakbijl, opnieuw in het donker. Die stukken hout werden op de buis van de Leuvense kachel gedroogd. Op een donkere avond, in volle winter, heb ik in mijn hand gehakt doordat die stukken haag vol ijs zaten. Met een hand waar het bloed aanvroor ging ik naar huis. Mijn moeder was bang natuurlijk en ik ging

met haar naar de dokter. Die heeft mij prima verzorgd – al zie je nog dat litteken aan de knokkels van mijn linkerhand – en hij schreef bovendien een bon uit voor een extra rantsoen van vijftig kilo kolen...

Bomen waren een dankbaar doelwit voor wie brandstof nodig had. Zo moesten tijdens de winterperiode alle eiken langs de steenweg eraan geloven. Kort vóór de winter van 1943 kreeg veldwachter Jozef De Pauw van de burgemeester de stille wenk om één collectieve boomvelling toe te laten in de dorpskom. Van 's morgens vroeg kreeg iedere boom een bestemming, bij avondschemering werd gestart met het vellen en de volgende morgen was alles netjes opgeruimd en verdeeld. Niemand had iets gemerkt en daar de bomen van de staat waren en dus van iedereen kraaide er geen haan naar.

Nog een verhaal: de fabuleuze haringvangst. Er was voor iedereen vis voorzien, zoveel kilo per gezin. De vishandelaar van onze streek had geen al te beste reputatie en hield zoveel mogelijk haring achter om die in het zwart te verkopen. De volgende lading heeft hij echter niet gekregen. Een schepen, Vlaamsgezind, maar zeker geen nazi, heeft de haring in zijn garage laten opslaan en eerlijk verdeeld.

Victor Van der Haegen beredderde als dienstdoende burgemeester het wel en wee van de Kerkskenaren. Niemand was happig om verantwoordelijkheid op te nemen. Met de hulp van zijn zoon Alfons en van Remi Goossens en Gustaaf De Kegel werd gepoogd de bevoorrading te verzekeren. Dankbare taken waren het niet, doch enige historische correctie is nodig bij bovenvermelde visverdeling: de Belgische vissers haalden een vangst binnen van ongeveer 40.000 ton haring, het land werd er dus bijna mee overspoeld. De kranten gaven zelfs recepten om haring te bereiden. De lading haring waarover Jos De Cock vertelde werd door een naamverwisseling bij de verkeerde handelaar geleverd. Bij aankomst in Kerksken informeerde de vrachtwagenchauffeur naar het adres van een zekere Coppens. Hij kapte de vislading af bij kruidenier Valerie Coppens op het dorp i.p.v. bij Henri Coppens, vishandelaar in de Watervoor. De levering vond zeker niet plaats bij Van der Haegen, zoals gesuggereerd door Jos De Cock.

Vlaamsche Wacht

Werd opgericht begin 1941 en bestond oorspronkelijk uit ex-officieren en soldaten van het Belgisch Leger en leden van het Verbond der Vlaamse Oud-strijders (VOS) en het Vlaamsch Nationaal Verbond (VNV). Van meet af aan bestond er onduidelijkheid over het doel van de Vlaamsche Wacht. Het VOS meende dat het een Vlaamse Rijkswacht zou worden die uitsluitend met waakdiensten in het belang van de Vlaamsche Volksgemeenschap zou worden belast. Er werden officieren gerekruteerd in de krijgsgevangenenkampen en vrijwel onmiddellijk bleek dat de Vlaamsche Wacht werd ingezet als een hulpstroep van de bezetter en geleid werd door een Duits kader dat in het Duits bevelen gaf. De bezetter wilde met het oog op de aanstaande aanval op de Sovjet-Unie Duitse bezettingstroepen terugtrekken uit België. In 1943 werd de organisatie steviger verankerd in de Duitse Wehrmacht. In juli 1944 legde de Vlaamsche Wacht de eed voor Hitler af waardoor de wachters *Wehrmachtangehörige* werden en onder de Duitse krijgswet vielen. Bij de bevrijding trok de Vlaamse Wacht naar Duitsland. De resterenden werden grotendeels in de *Division Langenmark* ingelijfd. Enkele honderden wachters weigerden en werden tewerkgesteld in Duitse fabrieken. Tijdens de repressie werden de leden van de organisatie wegens militaire collaboratie veroordeeld tot een celstraf. Zij kwamen na enkele jaren vrij.

De bemoeizucht van de Duitsers was eindeloos. Voor alles was een kaart verplicht en het weinige dat men bezat werd soms opgeëist. Een voorbeeld: de politieverordening van 25 maart 1942 over het afleveren van eieren. Vele gezinnen hielden kleinvee of pluimvee. Ondanks de moeilijke omstandigheden waren de bezitters van kippen verplicht om wekelijks één ei per kip in te leveren. De inzameling gebeurde elke woensdag door Frans Stevens, Terlicht, die de ingezamelde eieren naar het verzameldepot in Gavere voerde.

Echte of vermeende uitvluchten om aan de leveringen te ontsnappen waren legio:

Mijnheer de Burgemeester, het is ons onmogelijk van nog eieren te leveren want wij hebben een kiek gestorven en wij hebben een kloek met kieksken en ons andere kloek ook al drie weken en tot nu toe hadden wij ons eieren bijeen gehouden om toch kunnen te leveren maar nu Mijnheer de Burgemeester is het onmogelijk. Felix Welleman.

Heer Burgemeester, ik ondergeteekende verklaar dat ik mijn hen die ik nog in mijn hok had geslacht hebt, zoodus dat ik er geen meer heb, Met Hoogachting, Frans Callebaut.

In april 1942 was de Bergstraat reeds omgedoopt tot Reimond Tollenaerstraat. In geen enkel officieel document is hiervan enig spoor te vinden. De beslissing hiertoe werd hoogst waarschijnlijk genomen door Ernest Van den Berghe als propagandamiddel, met of zonder stilzwijgende toestemming van het gemeentebestuur.

De honger werd niet gemilderd door de zwarte markt; smokkelaars, woekeraars en de strenge winter van 1943 hebben een groot deel van de bevolking op de knieën gekregen. In maart 1944 werden de jonge mannen van de jaarklassen '22, '23 en '24 collectief opgeroepen voor tewerkstelling in Duitsland. Voor wie weigerde en onderdook werden de rantsoeningszegels administratief ingetrokken. In de lente van 1944 deed de burgemeester een oproep tot solidariteit onder de bevolking om de grootste nood te leningen. Gegoede burgers kregen een persoonlijke oproep van de burgemeester.

De inzameling gebeurde in samenwerking met het Gemeentelijk comité voor hulp aan geteisterden, dat werd opgericht op 11 juni 1943.

GEMEENBESTUUR
KERKSKEN

Kerksken, den 29/6/44

AAN DEN HEER *Melkebeek Florent.*

Naarmate de oorlog in hevigheid toeneemt drukt hij van langs om meer zijn stemel van armoe en ellende op den kleinen man.

Velen onzer inwonersverkeeren dan ook in den grootsten nood. Hier helpt geen jammeren of klagen, alleen hulp, daadwerkelijke hulp kan redding brengen. Wij hebben dan ook besloten een inzameling van geld en eewaren te doen. Wij zullen als volgt te werk gaan:

U hebt het nog tamelijk goed en hebt in den laatsten tijd een varken geslacht, wij vragen van U minstenskgr. vleesch.

U hebt leghennen en wij vragen Ueieren.

U zijt landbouwer en wij vragen Ukgr. meel of kgr. aardappelen.

U zijt een goede burger en wij vragen U fr.

Denkt er aan, vooral gij, landbouwers, dat de nood groot is en dat ge tot duren plicht hebt deze nood zooveel mogelijk te helpen lenigen.

Een paar bedienden en ik zelf zullen U een dezer dagen een bezoek brengen, om het geld en de waren in te zamelen.

Het comité voor hulp aan geteisterden, afdeling Kerksken, zal zich met de verdeeling van deze waren gelasten. Alle schenkers zullen er ten allen tijde controle kunnen op uitoefenen.

De Burgemeester,
FR. DE KEGEL

* Het overbodige schrappen.

Samenstelling van het Comité:

De Kegel Frans, burgemeester
De Kegel Gustaaf, plaatsvervangend voorzitter
Mevr. Van der Haegen Alfons, verpleegster
Mej. Van den Steen Maria, onderwijzeres, hulp-
verpleegster
Mej. Gees Ida, verzorgster, kookster
Michiels Jan, onderwijzer, afgevaardigde Winter-
hulp
Ghijssels Maurice, schoolhoofd, secretaris.

Boerenwacht

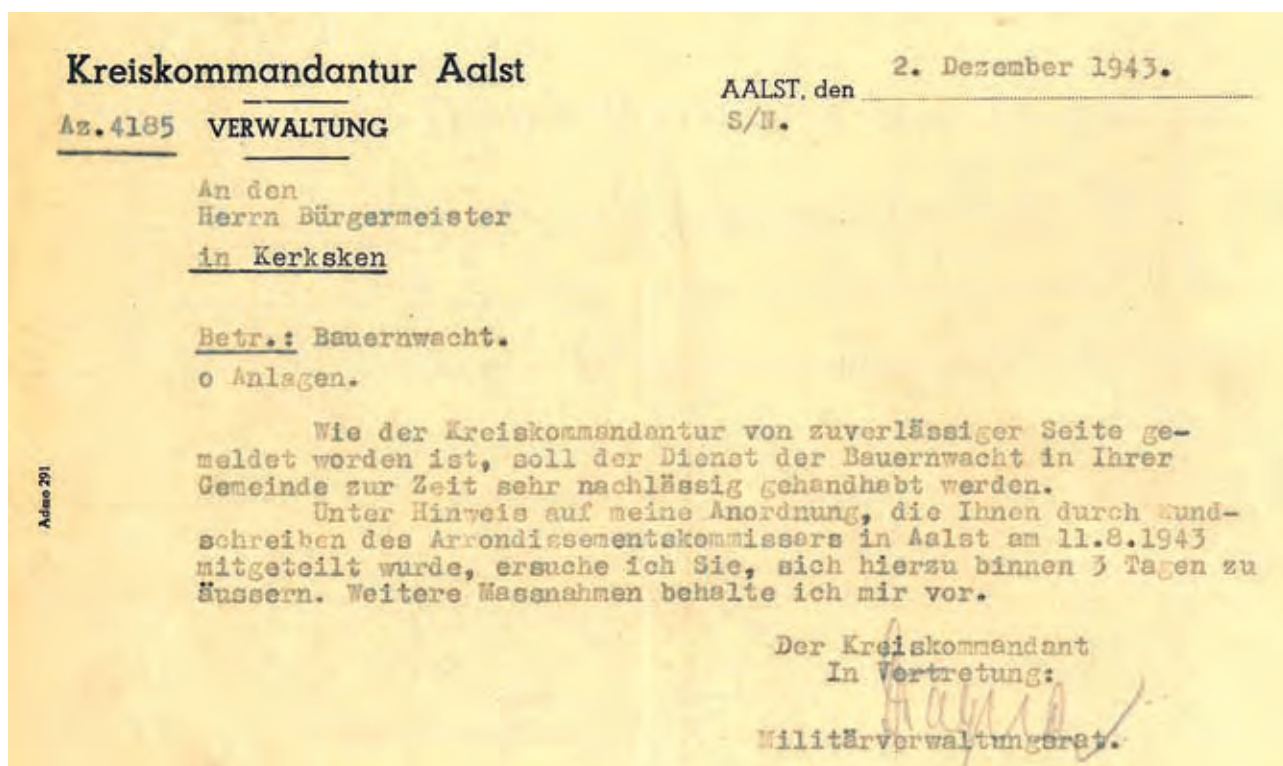
Tijdens de oorlog waren de vruchten des velds een verlokking voor al wie honger leed. Met de regelmaat van een klok werden aardappelen, groenten en fruit geroofd. Stond de oogst in de oppers dan kon de middelste pikkeling wel eens ongezien verdwijnen. Klaver en gras waren uitstekend konijnenvoer.

Een ondankbare taak was het verplichten van de boeren tot ravitaillering en levering van voedsel. Remi

Goossens diende de te leveren quota vast te leggen volgens teeltplannen; dit lukte enigszins voor de bewerkte percelen in de gemeente, maar voor percelen in eigendom of bewerkt in aangrenzende gemeenten was de controle haast onmogelijk, wat soms leidde tot zware discussies. De toenemende diefstal van de vruchten der aarde werd door sommige boeren aangegrepen om te ontsnappen aan de verplichte leveringen. Daarnaast verkochten ze voor grof geld hun producten op de zwarte markt.

Dit alles leidde tot talrijke klachten bij de *Kreiskommandantur* in Aalst. In de winter van 1943 werd de burgemeester verplicht strenger op te treden. In opdracht van de hogere overheid ging de gemeente over tot de oprichting van een boerenwacht. Landbouwers of loontrekkenden die een stuk grond bewerkten namen eraan deel. In de zomer trokken ze de wacht op van 8 uur 's avonds tot 4 uur in de morgen. De

De boerenwacht werd verstrengd eind 1943. De Kreiskommandantur ontving talrijke klachten van de boeren over diefstal van hun vruchten. Zij konden hierdoor niet voldoen aan de opgelegde leveringen.

diefstallen verminderden snel. De boerenwacht stond onder de leiding van veldwachter Jozef De Pauw die werd bijgestaan door de *stok-champetter* Gustaaf De Kegel en de plaatselijke boeren en vrijwilligers. Hun wapen was een stok en de sociale controle.

Verdween er iets op het veld, dan wist men meestal wie de dief was, maar het hing er ook vanaf wie de bestolene was: waren het armoedzaaiers die elkaar bepikten dan werd er opgetreden, waren het rijke boeren of smokkelaars dan werd er al eens een oogje dichtgeknepen. Wanneer iemand op heterdaad werd betrapt, werd geprobeerd de zaak in der minne te regelen. De wacht was vooral bedoeld als afschrikking, al werd diefstal bij een gewone particulier strenger bestraft dan diefstal bij een grote boer. Moeilijkheden met de boerenwacht mondten na de oorlog ook vaak uit in afrekeningen met de betrokken bestuursverantwoordelijke.

Laatste rij v.l.n.r.: Jozef De Cock; Paul D'Hondt; Jozef Boeykens (sneeuw witje); Hilaire Van Opdenbosch; E.H. Van den Bossche; Florent Boonen en Albert De Neve.

Gestapo en razzia's

Alleen al de naam *Gestapo* zorgde voor angst. In Kerksken maakte Emiel van Keymolen deel uit van deze gevreesde organisatie. Hij was een nietsnut met de bijnaam *tweetobben*, hij was klein en geblokt, maar in uniform werd hij gevreesd in gans de streek.

Na de nederlaag van het Duitse leger in Stalingrad en de aanhoudende bombardementen op de Duitse steden liep de vrijwillige tewerkstelling in Duitsland terug. Zij die er in het begin van de oorlog geen probleem hadden van gemaakt om naar Duitsland te gaan werken, kregen er de schuld van dat jonge mannen, geboren tussen 1920 en 1924, werden opgeëist om er verplicht te gaan werken. De jacht op werkweigerars ging open en langzaam verspreidden de razzia's zich van de steden naar het platteland.

In *'Wij zijn nooit kind geweest'* lezen we:

Een onderwijzer van het dorp en leider van de KAJ, meester Paul D'hondt, later getrouwd met Paula Van Opdenbosch, stuurde briefjes mee met de schoolkinderen om te waarschuwen voor razzia's. Hij wist dat

van de veldwachter. De Duitsers waren op zoek naar jonge mannen die niet in Duitsland wilden gaan werken. Meester Paul had ons ook lidkaarten van het Rode Kruis bezorgd, zodat we na het spervuur 's nachts nog de baan op konden gaan om in geval van bombardementen te kunnen helpen. Hij bezorgde mij ook papieren voor vrijstellingen, met fraaie Gotische letters. Dan moest daar wel nog een stempel en een handtekening op. Zo'n handtekening namaken was voor mij een klein kunstje en die stempel lukte ook goed. Er stonden geen namen op die vijf, zes papieren die ik heb vervalst, zodat ik als ze mij zouden oppakken nooit zou kunnen verklappen voor wie ze bedoeld waren. Die schoolmeester heeft veel mensen geholpen.

In augustus 1943 werd Kerksken een eerste maal geconfronteerd met een gewelddadige razzia. Op een zondagnamiddag verraste de Gestapo een groep ondergedoken jongelingen aan de kapel in de Watervoor. Ze vluchtten nog weg doch Gaston Roelandt en Roger Lievens werden aangehouden. De bevolking kwam ter hulp en bood voor hun vrijlating zelfs geld aan de Gestapo. Bij een tweede vlucht poging opende de Gestapo het vuur. Marie De Pelsmaecker kreeg een kogel in de knie en Gaston Roelandt werd ernstig gewond. Dokter Van Rampelbergh en onderpastoor Van den Bossche werden ter hulp geroepen. De gewonden werden overgebracht naar het ziekenhuis. Denis Van Driessche, lid van de fabriekswacht, verdedigde met zijn dienstwapen zijn familielid Roger Lievens. Beiden werden tijdelijk aangehouden en door bemiddeling van de burgemeester kon Roger Lievens ontsnappen aan zijn wegvoering naar Duitsland.

Een tweede razzia gebeurde tijdens de voorbereiding van een toneelopvoering in de zaal Molle Marie (nu zaal Roxy). De Gestapo, die de vorige nederlaag nog niet had verteerd, sloeg weer toe. De aanwezige ondergedoken jongeren konden vluchten, enkelen werden gecontroleerd maar niemand werd aangehouden. Het verbod door het gemeentebestuur tot opvoering van het toneelstuk *Sneeuwwitje* kwam er na een betrouwbare tip dat de Gestapo tijdens de opvoering een razzia plande. Deze voorzorgsmaatregel werd door de jeugdige toneelspelers als een groot onrecht ervaren:

Meester Paul had ook een toneelbond gesticht. Van verzet of ontspanning voor jong en oud was er in die jaren in ons dorp geen sprake. Ik was er natuurlijk ook bij: ik deed het licht, ik grimeerde, bouwde de decors en soms speelde ik een kleine rol mee. Tegen het einde van de oor-

log hadden we 'Sneeuwwitje' op het programma gezet. Iedereen werkte prima mee, zeker de kinderen. Maar de week voor de opvoering vielen de Duitsers binnen met de oorlogsburgemeester en alles werd verboden. De voorstellingen waren al weken vooraf uitverkocht. Na de oorlog is het stuk dan wel opgevoerd.

Behalve talrijke persoonsgerichte acties naar werkweigeraars was er een laatste razzia een week vóór de bevrijding. Het was zondag 27 augustus 1944; een vrachtwagen verscheen langzaam op de helling aan de kerk, de Gestapo! Talrijke jongeren tussen 17 en 25 jaar, verzameld voor fotograaf Marcel De Rijck, vluchtten weg en sommigen verborgen zich in de omliggende huizen. Ernest Reynaert en Roger Herremans, die over vrijbewijzen beschikten, werden gecontroleerd. Ernest had valse papieren maar ze merkten het niet, Roger daarentegen, die een echt vrijbewijs had, werd resoluut opgeladen. Ook de ijsventer uit Nieuwerkerken die toevallig met zijn triporteur kwam aangerezen werd opgepakt. Voor ze wegeden plunderden de Gestapo's nog de ijskar: met hun handen smeerden ze het ijs op de koeken. Later op de dag werd Roger Herremans vrijgelaten door bemiddeling van een vrouw die Emiel Van Keymolen kende en met hem goederen smokkelde. Twee dagen later, op dinsdag 30 augustus, wachtte Roger Lievens, lid van de weerstand O.M.B.R., in een elzenbosje Emiel Van Keymolen op. Deze werd beschoten en toen hij hevig bloedend hulp zocht weigerden de omwonenden. Uiteindelijk bood hem Octavie Fermon de eerste hulp. Een paar dagen later nam hij de benen naar Duitsland. Terug in het land werd hij in 1945 in het station herkend en ter plekke afgeranseld. Hij werd aan het gerecht overgeleverd, kreeg de doodstraf en werd terechtgesteld.

De derde weg

Eind augustus 1944 vergaderde in Aalst voor de laatste maal het arrondissementeel VNV-bestuur, zijn kaderleden en beleidsverantwoordelijken. De VNV-leider Hendrik Elias had gehoopt om een uitweg te vinden in de zogenaamde derde hypothese die hij samen met Gerard Romsée ontwikkelde: in geval van een Duitse terugtrekking en een onderhandelde vrede voor België zou het VNV tijdelijk in het machtsvacuüm de orde handhaven. Deze zogenaamde *derde weg* leefde sterk bij burgemeesters en ambtenaren die ongeschonden uit deze uitzichtloze oorlogssituatie wilden komen. Het bleek een ijdele hoop. Nu de bevrijding eraan kwam restte de VNV-leiding nog enkel de vlucht naar Duitsland. Aan de

beleidsverantwoordelijken werd deze mogelijkheid aangeboden en een paar duizend, sommigen met het ganse gezin, volgden de leiding naar Duitsland. De burgemeester en de eerste schepen waren ervan overtuigd dat zij hun taak met plichtsbesef hadden uitgevoerd en bleven ter plaatse.

Bang wachten

Na de landing in Normandië nam de bevolking een afwachtende houding aan. Kerksken hunkerde naar de bevrijding. Zij die de voorbije jaren gretig gebruik hadden gemaakt van alle mogelijke voorstellen hielden zich plots in de luwte. De Duitsers en wie er mee samenwerkte werden meer en meer gehaat.

Op vrijdag 25 augustus 1944 werd Parijs door de geallieerden bevrijd. Hetzelfde weekend werden de woningen van VNV-leden, gemeentelijke ambtenaren, onderwijzers en personen die aangesloten waren bij paramilitaire organisaties met hakenkruisen beklad. Maar ook om andere redenen werden hakenkruisen geschilderd: persoonlijke vetes of zelfs duistere commerciële bedoelingen waren voldoende om een tegenstander *zwart* te maken. De burgemeester, de plaatselijke verantwoordelijken voor de ravitaillering en de boerenwacht werden gewaarschuwd voor wat hun te wachten stond: een doodskistje werd op hun vensterbank geplaatst.

Bij de bevrijding waren in Kerksken twee weerstandsgroepen actief: het O.M.B.R. (Organisation Militaire Belge de Résistance) onder de leiding van Roger Lievens en het O.F. (Onafhankelijkheidsfront) van communistische signatuur onder de leiding van René Volckaert. Deze laatste beleefde kort

voor de bevrijding een politieke metamorfose en in het machtsvacuüm tussen de bevrijding op 3 september 1944 en het einde van de oorlog op 8 mei 1945 speelde hij een belangrijke rol.

Kort vóór de bevrijding nam het aantal leden van die organisaties zienderogen toe. Vaak waren het diegenen, die tijdens de oorlog het vaakst hadden aangeklopt bij het bestuur voor alle mogelijke gunsten, die later de hand hadden in allerlei baldadigheden.

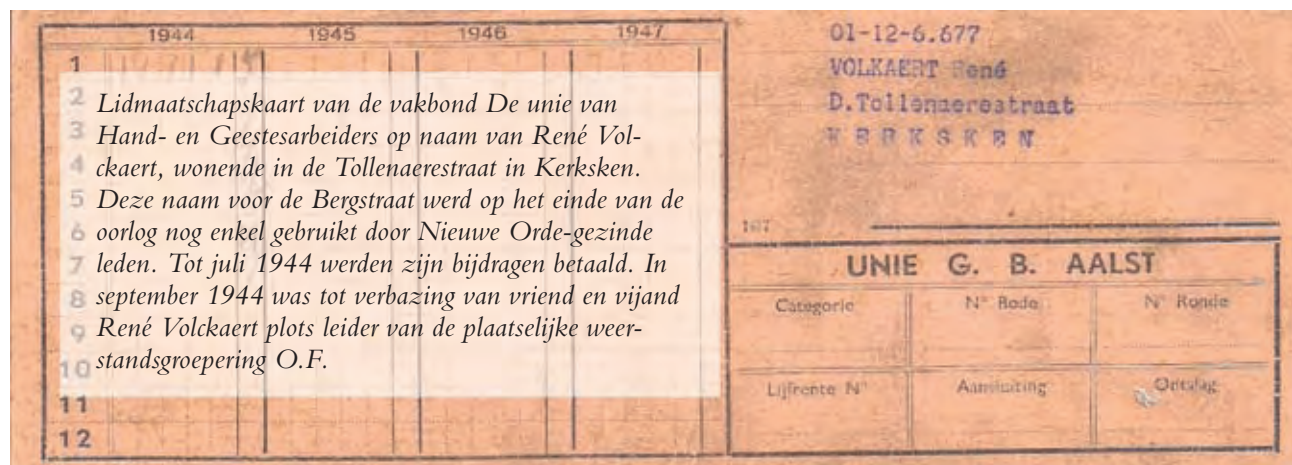
Bevrijd!

Op zondag 3 september 1944 strompelde het zich terugtrekkend Duitse leger door het dorp. Moedeloze soldaten met paarden, karren en alles wat wielen had keerden terug naar de heimat. Op het dorp in Haaltert werd even gerust en trachtte men de aftocht enigszins te reorganiseren. Nederlandse vrijwilligers die deel uitmaakten van het Duitse leger grepen deze kans aan en beëindigden hun aftocht in Kerksken waar ze tijdelijk onderdak kregen bij Theodoor Michiels. Gelukkig werden ze niet ontdekt door de Duitse motards die zochten naar de verdwenen vrachtwagen en inzittenden.

Op zondagavond trokken de eerste Engelse colonnes door Kerksken. De uitbundigheid was enorm. Iedereen danste met iedereen.

De huizen waren bevlagd met de Belgische driekleur, dikwijls door de bewoners zelf vervaardigd in alle mogelijke formaten. De nacht was één groot feest, de spontane ontlasting van vier jaar opgekropte ellende, angst en onzekerheid. Vreugde en blijdschap heersten alom, maar ook woede...

230

Afrekening

De volkswoede richtte zich op de eerste plaats tegen de plaatselijke overheden. Victor Van der Haegen, eerste schepen en verantwoordelijke voor de ravitaillering, begaf zich zoals de voorbije vier jaar voor zijn dagtaak naar het gemeentehuis. Hij werd er opgewacht door de weerstand. Jos De Cock vertelt hierover:

Repressie is er zeker geweest, maar dat waren jaloerse afrekeningen. De zonen van die malafide vishandelaar hebben de schepen die gezorgd had voor een juiste verdeling van de haring met geweerkolven op een hoge vrachtwagen gestampt. Dat heeft me zo tegen de borst gestuit, een oude man die geslagen werd. Bij de oorlogsburgemeester is de hele boel kort en klein geslagen. Zijn vrouw is bij meester Paul komen smeken om een goed woordje te doen voor haar man. De meester heeft dat gedaan.

De 75-jarige Victor der Haegen werd tot bloedens toe geslagen door een lid van de O.M.B.R. en met een gebroken kaakbeen opgesloten in de gemeentelijke jongensschool. Honderd meter hogerop beukte de leider van de O.F. de deur van het *Vlaams Huis* in dat tevens de woning was van de burgemeester. De bierkelder werd leeggeplunderd en de oprukkende Engelse soldaten werden getraakteerd op geuze. De woning werd leeggehaald, zelfs de vuile was werd gestolen. Veldwachter Jozef De Pauw, destijds een man met aanzien, trachtte in de mate van het mogelijke het wettelijk gezag te handhaven. Zijn zoon Noël vertelde over de aanhouding van de burgemeester Frans De Kegel, in de volksmond *Sooi*:

De beelden die het klaarst in mijn geheugen zijn gebleven zijn die van de repressie.

Daags nadat de eerste Jeep van de bevrijder door het dorp was gereden werden diegenen die ervan verdacht werden met de vijand te hebben samengewerkt, opgebracht naar het gemeentehuis en de gemeenteschool. Een tijdje ervoor werd er bij nacht op de huizen van sommige mensen een hakenkruis met teer aangebracht. Zelfs ik, als elfjarige, besefte dat dit een willekeurige selectie was, een afleidingsmaneuver.

De verzetslieden doken op uit het niets, sommige waren zelfs gewapend, maar de meesten waren verzetsstrijders

van het laatste uur of van daags tevoren. In plaats van de orde te handhaven maakten zij zich schuldig aan plundering en brandstichting. Willekeurig brachten zij mensen op tussen rijen waanzinnig joelende dorpsgenoten en burenen. Hoe laag kan een mens vallen. In ieder geval, in mijn ogen van toen: heel laag.

Ik heb gezien hoe ze naar het huis van de burgemeester gingen. Iemand van de brigade schoot met een geweer een kogel door het venster boven, een klein rond gaatje. Ze hadden verwacht dat het venster aan scherven zou vliegen. Nadien sloegen ze de grote voorruit met hun geweerkolf aan diggelen en drongen het huis binnen. Iemand kwam naar buiten en riep : de vogel is gaan vliegen. Daarna plunderden ze het huis leeg. Toen ze van plan waren om het in brand te steken is mijn vader tussenbeide gekomen en wees hen op het gevaar voor brand in het aangrenzend huis van Richard Van De Velde, waar Sooi met zijn gezin in de kelder ondergedoken zat. Hij heeft al die tijd gehoord wat er in zijn huis gaande was. Nadat hij de verzekering had gekregen dat zijn gezin geen geweld zou worden aangedaan en zijn huis niet worden afgebrand heeft hij zich vrijwillig aangegeven, handen omhoog, met opgeheven hoofd, waardig. Hij was mager en zag er erg vermoeid uit.

Sooi was een eerlijk man en een idealist, en idealisten zijn kwetsbaar.

De woning van de gemeentelijke ambtenaar voor de ravitaillering, Remi Goessens, was het volgende doelwit. Zijn woning werd belegerd, geplunderd en in brand gestoken. Petrus De Neve, gealarmeerd door de rookwolken, begaf zich naar de plaats van de brandstichting en maande zijn twee zonen Cyriel en Richard aan stante pede mee naar huis te gaan. Zij waren ook lid van de O.M.B.R.

De leden van de weerstand maakten hun overwinningstrondgang door de gemeente samen met opgezwepte volgelingen en kinderen. De leider van de O.F. besliste wiens Belgische driekleur mocht blijven hangen of niet. Bij woningen gebrandmerkt door een hakenkruis werd de bewoner meestal aangehouden, geslagen en voorgeleid naar de gemeenteschool. Vele mannen doken onder bij burenen of vrienden, zeker zij die de voorbije week een doodskistje aan hun woning hadden gevonden. Hun vrouwen en kinderen werden vaak aangehouden en vernederd. Er heerste

*Maandag 4 september 1944:
Engelse colonnes op weg naar Antwerpen.*

*Zondag 3 september 1944:
aftocht van de Duitsers.*

Weerstanders O.F. (Onafhankelijk Front) V.l.n.r.: Marcel Impens, Marcel Van den Eynde, Cyriel Goossens, Kamiel Van Impe, Alfons De Boeck, Marcel Stevens en René Volckaert.

Maandag 4 september 1944: de Engelse bevrijders worden uitbundig ontvangen.

Weerstanders O.M.B.R. (Organisation Militaire Belge de Résistance)
V.l.n.r.: Frans Van Cutsem, Cyriel De Neve, Jozef Van den Eynde, Alexis De Pelsmaeker,
Albert Van Keymeulen, Roger Lievens, Gustaaf Coppens, Frans De Schrijver en Richard De Neve.

Zondag 29 mei 1945 bevrijdingsstoet

234

totale willekeur; de minste beschuldiging van wie dan ook kon leiden tot vergelding en aanhouding. Dit lot trof ook een paar plaatselijke onderwijzers. Dagelijks werden de aangehouden inwoners afgevoerd naar *De pupillen* in Aalst, met de vrachtwagen van de Duitse Wehrmacht die de gedeserteerde Nederlanders hadden achtergelaten.

Naar Alfons, de gehandicapte zoon van Victor Van der Haegen en de verantwoordelijke voor de bevoorradings, werd door de weerstand dagen lang koortsachtig gezocht. Hij werd uiteindelijk gelokaliseerd in café 't Horlogeken bij zijn zus Ida. Zij beschermde haar broer, die doodziek van angst in bed lag. Om hem te immobiliseren werd hem zijn houten been afgenomen. Triomferend trok een weerstander ermee naar het gemeentehuis al roepend 'we hebben hem'.

De toenmalige pastoor Kamiel Michiels had veel invloed bij alle instanties. Gedurende de oorlog bemiddelde hij meermaals in alle stilte tussen het bestuur en de gelovigen. In de eerste week na de bevrijding, toen er gebrand en geplunderd werd en vrouwen en kinderen werden opgesloten, bleef hij in de pastorie. Op zondag 10 september sprak hij tijdens zijn homilie verzoenende taal: *Wij zijn allemaal christenmensen*

en het plunderen, branden en achtervolgen moeten stoppen. Na die uitspraak verbeterde de toestand. Sommige gestolen goederen werden terugbezorgd en ook Alfons Van der Haegen kreeg zijn houten been terug.

Verzoening

De leiders van de arbeidersjeugd KAJ en VKAJ die op 10 januari 1943 in Kerksken het bezoek hadden kregen van hun leider E.H. Cardijn waren de enigen die de moed hadden te protesteren tegen het optreden van de weerstand. In het boek *Geen dienaar van de macht* getuigde Paula Van Opendenbosch:

'Vrij, vrij!' roept vader op 3 september 1944. De Engelse tanks daveren binnen na een uitputtende slag om de Normandische stranden en het hinterland. Na een emotionele nacht gaan wij de maandagmorgen naar de kerk en danken voor de verworven bevrijding zonder slachtoffers. Wat nooit in dit dorp werd gezien: iedereen maakt samen een enorme rondedans. Twee bedeesde zusterjes doen eindelijk mee. Vreugde overal, nooit zag ik grotere blijdschap. Het volk blijft feesten, er zijn bevrijdingsstoeten, georganiseerde en spontane. Sommige huizen en luiken blijven gesloten. Eén van die stoeten brengt ons

voor het huis van een notoire Vlaams-nationalist. Hij was wat arrogant, dreigde nogal eens, discrimineerde en gaf voorrechten. Eerst brood en melk en suikerbonnetjes en aan sympathiserende gegadigden een fietsband of aan zwangere vrouwen dubbele zegeltjes. Maar zoveel gewone mensen hielden zich rustig en betuigden hun verbale instemming. We zien dan wel. Een gemeenschap van kleine lui zonder al te grote drama's en met aan de omstandigheden aangepaste moed, nooit overmoed.

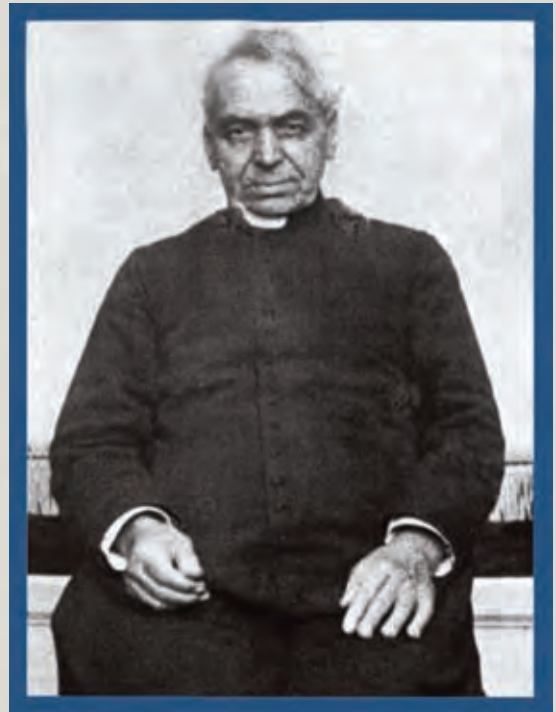
Nu wordt er binnengebroken, worden ruiten en deuren stukgeslagen, meubels naar buiten gegooid. Er klinkt applaus en awoertgeroep. De wieg en de babykleertjes maken cirkels in de lucht. De bewoners zijn gevlucht. Marjet en ik kijken en kunnen onze ogen niet geloven. Zijn dit de mensen van ons eigen dorp? Is dit de bevrijding? Het herwinnen van de zolang bezongen democratie? Dit kan niet, wij protesteren. Het duurt maar even want wij zijn verplicht te vluchten, ons uit de voeten te maken. Thuis huilen wij uit op mekaars schouder. Het tijdperk van de vergelding is begonnen. De bevrijding heeft maar een etmaal geduurd. Tijdens de grote bevrijdingsmeeting te Brussel in het Paleis voor Schone Kunsten bezweert Cardijn: 'Laat ons niet spreken over het monopolie van de vaderlandsliefde, maar laat ons spreken over het monopolie van de liefde!' Ook de geblakerde huizen van 'de zwarten' mogen nooit meer kunnen.

Samen met haar echtgenoot Paul D'Hondt sprak zij verzoenende taal tijdens de bevrijdingsoptochten in mei 1945. In augustus 1945 werd de Christelijke Volkspartij (CVP) gesticht. Na de afkondiging van het Kerstprogramma vroeg de CVP de gelijkwaardige behandeling van Vlamingen en Walen in de

centrale besturen; de meeste Vlaamsgezinden rekenden op de CVP voor de behartiging van de Vlaamse belangen, ook waar het de repressie betrof. Paul D'Hondt verdedigde de volgende jaren in gans het arrondissement Aalst deze standpunten van de CVP. Hij ontfermde zich ook over persoonlijke dossiers van slachtoffers van de repressie. Door zijn tussenkomst kregen velen strafvermindering. In 1951 huwde Paul D'Hondt met Paula Van Opdenbosch. Kort na hun huwelijk werd hun woning nog beklad met een hakenkruis wegens hun verzoenende boodschap.

Na de bevrijding beleefde Justine Callebaut harde tijden. Haar drie zonen Frans, Gustaaf en Edward De Kegel werden aangehouden. Haar zoon Frans, oorlogsburgemeester, werd veroordeeld tot 8 jaar hechtenis. Door de tussenkomst van meester Paul D'Hondt kreeg hij strafvermindering en werd hij vervroegd in vrijheid gesteld. Bij Justine Callebaut knaagde tot bij haar overlijden in 1958 de pijn die het politiek engagement van haar vader Jozef en van haar zonen, ondanks haar verbod, had veroorzaakt in de familie. Ondanks alle ontberingen bleven zij overtuigde daensisten.

deel 4
de erfenis

1. De Vlaamse Volkspartij

Een nieuw begin?

Door het samenwerkingsverbond afgesloten tussen België, Nederland en Luxemburg (Benelux) in september 1944 voelden de aanhangers van het dietse gedachtengoed zich gesterkt in hun project Dietsland. Volgens hen lag de oplossing van de Vlaamse eisen in een verenigd Europa. Ze kregen onrechtstreeks steun van Paul-Henri Spaak, die op het hoogtepunt van de koningskwestie zelfs bereid was de koningin van Nederland te erkennen als staatshoofd als hij maar van Leopold III verlost werd. In september 1944 verdwenen in de Denderstreek de eenheidsbeweging (VNV) en het daensisme gedeeltelijk van het politieke toneel. De meeste kaderleden werden getroffen door de repressie en verloren hun burgerrechten

Benoit De Cock en Hector Plancquaert waren in 1936 kandidaten geweest van de *Vlaamsch-Nationale Demokratische Partij* in Aalst. Vóór en tijdens de oorlog waren ze geen lid van het VNV. Nu gaven ze een aanzet voor het overleven van het daensistisch en democratisch Vlaams-nationalisme in de Denderstreek. Hector Plancquaert werd in 1949, hij was toen 86 jaar, gevraagd kandidaat te zijn op de lijst van de *Vlaamse Concentratie*. Hij kon die politieke uitdaging echter niet meer aan. De verkiezing voor de *Vlaamse Concentratie* werd geen electoraal succes en de organisatie verdween. De Cock werd later lid van *Broederband* en hielp vele slachtoffers van de repressie.

238

Vlaamse Volkspartij – Aalst

In de Denderstreek werd een eerste vriendenkring van repressieslachtoffers opgericht. In de lente van 1952 stichtten zij de *Vlaamse Volkspartij*, waarvan de oud-daensist Benedikt De Cock voorzitter werd. In het partijblad van juli 1952 werd gepleit voor federalisme en de heropstanding van het Vlaams bewustzijn n.a.v. de viering van de 650ste verjaardag van de Guldensporenslag. In het partijmaandblad nr. 3 van juli 1952 deed de voorzitter een oproep tot eenheid rond de *Vlaamse Volkspartij*.

Broederband

De vereniging Broederband werd in 1964 officieel gesticht als een federatie van vriendenkringen van repressieslachtoffers. Ze was vooral actief in de Denderstreek waar in de jaren 1950 al een eerste vriendenkring was ontstaan. Voorzitter was Arthur De Troyer uit Erwetegem. Men wilde de Vlaamse doden waardig herdenken en de Vlaams-nationalisten en daensisten helpen de trauma's en het isolement veroorzaakt door de repressie te overwinnen. Andere thema's waren amnestie, radicaal Vlaams-nationalisme en de Groot-Nederlandse gedachte. Pogingen om Broederband uit te breiden tot de jongere generaties mislukten gedeeltelijk. In de periode 1965-1978 speelde Broederband wel een belangrijke rol in de wederopleving van het Vlaams bewustzijn. Vanaf 1979 trachtte het de splitsing van de Vlaamse nationalist in een Vlaams Blok- en een Volksuniestrekking tegen te gaan en beide partijen te verzoenen. In Antwerpen leidde het electorale succes van het Vlaams Blok tot de fusie van Broederband met het Bormshuis (BDAC). Het bestuur van Aalst-Denderstreek verzette zich hiertegen omdat de politieke ongebondenheid hierdoor verloren ging. Het ontbond zijn organisatie in september 1997.

W.V.P.

DE WAARHEID IS ONS WAPEN! — DE RECHTVAARDIGHEID ONS DOEL! — AVV-VVK

11 JULIVIERING

In nagenoeg het ganse Vlaamse land wordt bijzondere aandacht besteed aan de 650e verjaardag van de GuldenSporenslag. Zowel in de kleine gemeenten dan in de grote steden werden GuldenSporencomités opgericht met het oog op een waardige herdenkingsplechtigheid.

Herleving? Heropstanding van het Vlaams-bewustzijn?

Hoe dan ook, de 11 Juliviering 1952 zal een zeer betekenisvol karakter dragen, het is zeer verheugend zulks te mogen vaststellen. Ondanks de aanvallen der Vlaamshatende pers en zijn dito scribenten; ondanks het geknip en geknoei der laffe politiekers, door Vlaamse kiezers verkozen, maar verknecht aan hun Waalse meesters; tenslotte niettegenstaande de herhaalde vergaderingen van mensen en groeperingen welke zich het monopolie van vaderlandsliefde hebben toegeëigend en elk Vlaams gebeuren als inciviek bestempelen.

De Vlaamsvoelende gemeenschap heeft zich aan dit alles niet gestoord, omdat de Vlaamse gemeenschap begrepen heeft,

Want, tegenover elke poging tot het wurgen en verdrücken van het Vlaams "Zijn", en het Vlaams voelen, zal de Vlaamse gemeenschap zich verzetten; tegenover elke vernedering en uithoening zal de Vlaamse gemeenschap zich te weer stellen. Zo ook deden onze voorouders in 1302, zij ook hadden een ongelijke strijd te strijden tegen een overmachtige doch vreedzame verdrucker. Een verdrucker welke de Vlaamse gemeenschap eveneens had veroordeeld tot het knechtschap.

Onze strijd is thans ongeveer dezelfde. Onze vijanden van heden zijn weliswaar geen "vreemden", erger nog, onze vijanden bevinden zich onder ons en hebben eveneens slechts één doel: de Vlaamse evolutie te beknotten in een geest van Machtavelisme. Onze strijd is eveneens gericht tegen een overmachtige tegenstrever, maar wij zullen deze strijd leveren zonder wapens in de hand. Onze strijd zal derwijze zijn dat wij de Vlaamse gemeenschap zullen wijzen op de aanslagen op haar gepiegd; dat wij de Vlaamse gemeenschap zullen wijzen op de rechten en plichten waarop zij mag en moet aanspraak maken; dat wij de Vlaamse gemeenschap zullen aanzetten tot volharding in de strijd en bij deze zelfde gemeenschap het Vlaams bewustzijn levendig zullen houden.

Het is nu juist, bij gelegenheid van de 11 Juliviering dat wij deze bedenkingen naar voren brengen, omdat 1952 een zeer betekenisvol jaar is en zal zijn. Inderdaad, dit jaar bracht ons de Vlaams heropstanding, dit jaar begint het Vlaamse land zich te herstellen van de bloedige wonden welke in haar niddlen werden geslagen, de 11 Juliviering 1952 zal in dit teken staan en een belijdenis zijn van Vlaams bewustzijn.

Vlaanderen, wiee di A...

**Trots boeien
zal Vlaanderen bloeien!**

Ihr V. VAN DER HAEGHE
Steenweg
KERSKEN

VLAAMSE VOLKSPARTIJ - AALST

MAANDBLAD — Nr 3 — JULI 1952

Verantw. Uitg. B. De Cock, Binnenstraat 31, Aalst.

Het Schandaal der ZIEKENBONDEN !!!

Als geestelijke erfgenamen der Daensen, der Frontiers, der Vlaams-Nationalisten (zelfs der Rexisten die dergelijke schandalen « de Geldmanne » dieerven aanklagen) kunnen wij ons niet onbetuigd laten, bij het schromelijk bedrog, dat nu door de Groten tegen de Volkamens wordt gepleegd bij de afschaffing van de tussenkomst der Mutualiteit, in zake « Specialiteiten ».

Sinds jaar en dag, hebben de mensen aan hun Ziekenbond betaald, na de Bevrijding waren het ongehoorde hoge bedragen en afhoudingen op hun loon. Sinds jaar en dag beloofde men tussenkomst voor alle nodige medische behandelingen en geneesmiddelen.

Nu op amper zeven jaar van het bestaan van de hooggeroemde « Maatschappelijke Zekerheid » boukt dit Fonds, door het wanbeheer van de « Groten », een fabelachtig tekort en worden aan de mindere man de beloofde voordelen onttrokken, want hij moet nu uit eigen zak de « Specialiteiten » bekostigen, die hij voor zijn geneezing nodig heeft, zelfs die geneesmiddelen die in de gewone handel niet te verkrijgen zijn, noch door een gewone apotheker kunnen vervaardigd worden.

Dit is een openlijke bedrog, een verbreken van het gegeven woord. In de gebruikelijke rechtspraak heet dit « een bedrieglijk failliet » en de schulddigen vliegen daarvoor in het geding.

Maar de faillietmakers zijn nu grote Heren, ze rijden in prachtige limousines en wonen in paleizen. Zo blijft de oude volksspreuk waarheid: « De grote dieven rijden te paard. » De kleine hangen tussen hemel en aarde !!!

Omdat wij als volgelingen van Priester Daens, weer de waarheid durven zeggen en de rechtvaardigheid dienen, zal dus mogelijkwijze weer vervolging intreden, want hij de machtigen is er nog weinig veranderd sinds Broedero in het geding ging omdat hij dichtte:

HIER VERKOOPT MEN PIPEN.

« GROTE EN KLEINE STELEN »

MAAR GROTE STELEN HET MEEST !!!

Bij de Bevrijding heeft men het Vlaamse Volk willen bevrijden van allen die het in eerlijkheid en rechtvaardigheid hebben gediend. Men heeft die mensen als Naazi's, Gestapo's, Dictators, in het geding gemeten of vermoord, en meest al hun bezittingen onttolen.

De beste Ziekenbonden, naar ieders bekendnis, van de Daensen, Frontiers en Vlaams-Nationalisten, heeft men ontbonden en de overblijvende gebieden (want zij beheerden zuinig de bijdragen hunner leden) hebben zij als Christus klederen, verdeeld tussen de kleurpartijen.

Wanneer de mededinging der Goeden was uitgeschakeld, konden de kleurpartijen dan ook vrijelijk hun weg gaan, een leger van bedienden opzetten; miljoenen vergoelen aan Klinieken en Poliklinieken, waar, onder vorm van allerlei onderzoeken of schijnoperaties de mensen hun centen uit de zak werden gevoerd.

Waar ten tijde van de « Dictators », als Jan De Neve en Maurits Schoupe van de « Verenigde Ziekenbonden der Christene Volkspartijen » de leden nog eens samen werden geroepen en naar hun voorstellen werd geluisterd; mogen de leden of aangesloten bij de « Waas Democraten » wijzen en betalen!

Nu de Dictators en al het Nazigespuis uit de weg geramd zijn, heest thans de echte « Democratie » van het onverantwoordelijk proletariaat!

Dat zien alle verstandige mensen, welke zich niet laten volpompen door Radio en leugenzetten, met allerlei misleidende propaganda; tharenboven een vloed van sportberichten, welke er vooral op berekend is, de aandacht van de mensen van hun ware belangen af te leiden. Zij kunnen nog begrijpen wat hun eigenlijk, als mens, als Vlaming en voornamelijk als Arbeider: 't zij landarbeider, ambachtzman, handelaar, boer of geestesarbeider, werkelijk aanbelangt. Zij weten dat de Daensen, de Frontiers, ja, ook de Rexisten hun volk in oprechtheid, eerlijkheid en overvaardigheid hebben gediend en dat ook hun volgelingen van de VLAAMSE VOLKSPARTIJ kun vertrouwen waardig zijn.

Eenheid. *Onze tijd is vervloekt om zijn leugen, haat, laster en radeloosheid! De sociale bewegingen noch de oorlog schijnen de mensen geleerd te hebben, dat het leven der Volkeren, evenals dit van de mens een hiërarchisch geheel vormt, waarin de hogere en lagere functies met elkaar vergroeid zijn. Er is ook haat in de wereld, ontzaggevoel veel haat. Maar daartegen strijdt toch principieel de Vlaamse Beweging! Wie is er niet die zegt en herhaalt, dat alles uit liefde en offervaardigheid voor zijn Volk geofferd wordt! En past de Vlaamse Beweging niet in het raam van de beweging voor speciale rechtvaardigheid en naastenliefde! Wij zijn allen min of meer solidaristen, zodra wij erkennen dat het grote gezin, waartoe wij behoren voor onze IK-Heid gaat en de geestaristocraten hun volk dienen te leiden. Dit sluit de veroordeling in van het verregaand individualisme zoals wij dat kennen. Het individualisme immers heeft in al zijn vormen het LEVENSDOEL minstens praktisch genegeerd en zodoende de middelen tot spil van het leven gemaakt. In de komende tijden zal het DOEL van het EIGEN of NATIONAAL LEVEN richtinggevend zijn.*

In alle volkeren staan jonge krachten op om aan de reorganisatie van de gemeenschap te werken met het geloof in een nieuw ideaal! De verdediging van dit NIEUW IDEEAAL mag echter niet hoofdzaak worden, waardoor het een bron van tweedracht zou worden. Het ideaal der jongeren is boven de specifieke Vlaamse doelstelling uitgegroeid. Deze Vlaamse doelstelling moet echter de brede stevige basis blijven voor de gemeenschappelijke actie. VLAANDEREN EERST, moet de leuze zijn.

Laten de jongeren niet te ontstuimig hun denkbeelden opdringen, maar met de tijd meebrengen zodat de eenheid door hun werkelijkheidszin bewaard blijft. Laten wij in het belang van VLAANDEREN deze eenheid bewerkstellingen in de schoot van de VLAAMSE VOLKSPARTIJ.

2. De Volksunie

Verruiming

De Christelijke Volkspartij (CVP) startte een verruimingsoperatie: de Vlaams-nationalisten Gerard Romsée, Hendrik Borginon, Adiel De Beucelaere en Bert D'Haese oordeelden dat de Vlaamse belangen het best binnen de CVP behartigd werden. Hun hoop bleek ijdel, het homogene CVP-bewind

van 1950-1954 maakte geen gewag van steun aan Vlaamse eisen.

In de Denderstreek volgde een reeks Vlaams-nationalisten deze weg naar verruiming niet. In Kerksken zegden de daensisten dat de CVP de naam van de partij van priester Daens gestolen had en misbruikte. Door de stichting van de *Vlaamse Volksbeweging* werd de Vlaams-nationalistische partijvorming bevorderd. In maart 1954 ontstond de *Christelijke Vlaamse Volksunie* (CVV) die op 11 april 1954 bij de parlementsverkiezingen een verkozene behaalde in Antwerpen: Herman Wagemans.

In de Denderstreek werden twee kernen actief: in Aalst kreeg Emiel Steenhout de medewerking van de oude daensisten Jan Thijbaert, Robert Van Holsbeek, Edmond Cooman en de scholier Willy Cobbaut uit Lede. In Ninove sloegen Emiel Van De Weyer en Frans en Edward De Kegel de handen in elkaar. Deze twee groepen werden in november 1954 betrokken bij de oprichting van de *Volksunie*, een Vlaams-nationale politieke partij met in haar programma de eis voor een federale inrichting van België. Emiel Steenhout werd in Aalst de eerste arrondissementele voorzitter.

De bisschop

In de eerste jaren van haar bestaan kreeg de partij af te rekenen met de polarisatie van politiek en maatschappij door de Schoolstrijd. Zij opteerde voor schoolvrede door federalisme. Voor de CVP was de VU als een bijkomende partij die het katholieke Vlaanderen dreigde te verscheuren. Door de schoolstrijd werden de verkiezingen van 1 juni 1958 een strijd tussen enerzijds liberalen, socialisten met nu ook de VU en anderzijds de CVP. De Brugse bisschop Emiel De Smedt liet op 25 mei 1958 een herderlijke brief in alle kerken voorlezen waarin hij verklaarde: *dat het te bereiken doel vereiste dat alle gelovigen voor de CVP zouden stemmen en 'stemmen voor de Volksunie in de huidige omstandigheden zwaar zondig' was.*

Dit publieke stemadvies werd hem in Vlaams-nationalistische en daensistische kringen blijvend kwalijk genomen. *De Volksunie* had gehoopt bij deze verkiezing een doorbraak te realiseren maar het werd een

Schendt de Volksunie de kristelijke eenheid ?

NEEN !

De uitspraken van het hoogste kerkelijk gezag staan aan onze zijde.

Paus Pius XI schreef : *De Kerk en haar vertegenwoordigers, in al de graden van de hiërarchie, kunnen nooit een politieke partij zijn, noch gebonden met de politiek in één partij*". Dezelfde Paus schreef in zijn brief „Peculiare Quadam” nogmaals: „*De geestelijkheid wordt belast met de godsdienstige belangen van geheel de bevolking, en het past haar dan ook niet met om het even welke partij verbonden te zijn*”.

Om deze redenen oordeelt de Volksunie, dat het voor het kristendom in Vlaanderen niet wenselijk is, aan een bepaalde partij gebonden te zijn, maar dat het voor het gezag der Kerk voordeliger is, dat dit kristendom zich op verschillende opiniestromingen en gezindheden zou kunnen beroepen.

De C.V.P. heeft dus allerminst het recht zich met het kristendom te vereenzelvigen, want ook Paus Leo XIII verklaarde : „*De Kerk willen inlijven in een partij en er een medewerkster van willen maken om gemakkelijker zijn tegenstrevers te kunnen overwinnen, is op zeer onkiese wijze misbruik maken van de godsdienst*”.

Trouwens in de meeste landen van Europa - o.m. in Frankrijk waar kerk en school er veel slechter voor staan dan hier - worden meerdere kristelijke partijen door de hogere kerkelijke overheid erkend.

Waarom is de VOLKSUNIE NOODZAKELIJK ?

Gezien de C.V.P. gedurende haar „volstrektemeerderheids”-beleid en haar 4 jaren „volstrekt” *LAMLENDIGE* oppositie, het vertrouwen van haar kiezers verloren heeft, door op sociaal-economisch en vooral op Vlaams gebied in gebreke te blijven, geloven wij nog alleen door eigen strijd, deze sociaal-economische en vooral Vlaamse belangen te kunnen verdedigen.

Daarom stellen wij ons vertrouwen in een jonge, strijdvaardige en **ZELFSTANDIGE VLAAMSE PARTIJ :**

De Volksunie.

Het is de **ENIGE PARTIJ** in **VLAANDEREN**, die open staat voor iedereen die het goed meent met ons volk.

LEES ONS BLAD

De Volksunie

TE KOOP IN DE DAGBLADWINKELS.

Verantwoordelijke uitgever : H. Wagemans, Stefaniestraat, 14, Antwerpen.

ontgoocheling. Enkel partijvoorzitter Frans van der Elst werd verkozen.

Doorbraak

Toch werd na de verkiezingen van 1958 de uitbouw van de partij verdergezet. In de Denderstreek werden plaatselijke VU-afdelingen opgericht in Kerksken, Aalst, Ninove en Terjoden. Na de verkiezingen van 26 maart 1960 volgde de doorbraak. De VU kreeg 5 volksvertegenwoordigers en twee senatoren. Het arrondissement Aalst vierde uitbundig feest wegens de verkiezing van 2 plaatselijke mandatarissen: volksvertegenwoordiger Richard Van Leemputten en senator Renaat Diependaele.

De doorbraak kwam zo maar niet uit het niets. Einde van de jaren vijftig kwam de niet-politieke Vlaamse Beweging uit de catacomben. Het communautaire vergelijk van Hertoginnedal in juli 1963 effende de weg naar een poging tot frontvorming van Vlaamsgezinden van divers pluimage. Deze samenwerking culmineerde begin jaren zestig tot een politieke agitatie die zijn vruchten begon af te werpen: de eerste (1961) en de tweede (1962) mars op Brussel brachten tienduizenden Vlamingen op de been en leidden tot een verhoogde activiteit van de niet-partijpolitieke Vlaamse Beweging. Ook niet-katholieke Vlaamsge-

zinden vonden voor het eerst sinds de Tweede Wereldoorlog opnieuw hun weg naar die Vlaamse Beweging. Met de verkiezing van Daniël De Coninck in het arrondissement Brussel kreeg ook het zogeheten sociaal-flamingantische zijn plaats in de VU.

Dissidentie

De Vlaamse Democraten waren het eindpunt van een rijpingsproces binnen de Vlaamse Volksbeweging. Staf Verrept ontloopte zich naast Antoon Roosens al spoedig tot de ideoloog van het sociaal-flamingantisme. In hun spreekbuis, het maandblad *Het Pennoen* van juni 1964, schreef hij:

Gisting op het Vlaamse front.

Wij hebben reeds jaren gekozen voor een sociaal-flamingantisme, voor een modern en revolutionair Daensisme, voor een echt Vlaams front dat streeft naar een Vlaanderen dat ook staatkundig de uitdrukking moet zijn van een economisch rechtvaardig hervormde maatschappij. Van een volksgemeenschap waarin alle klasse-privileges die op geldbezit steunen, zullen afgeschaft zijn. Dat is geen pleidooi tegen rechtmatige eigendom, zonder welke de mens niet werkelijk vrij kan zijn. Wij vechten voor een Vlaanderen waarin niet elkeen voor zichzelf leeft doch allen voor elkaar. De vernieuwingsideeën van het

242

1° JAARGANG JANUARI 1955 N° 1

DE VOLKSUNIE

MAANDBLAD — ORGAAN VAN «DE VOLKSUNIE» V. Z. W.

Oorlogsbelasting in 1952 :
De 4 Vlaamse provincies : 295 miljoen
De 4 Waalse provincies : 70 miljoen
Gaat de Vlaamse Beweging u niet aan ?

Ten geleide

MANIFEST VAN DE VOLKSUNIE

De ondergetekenden, promotors en oud-kandidaten der Christelijke Vlaamse Volksunie, trouw aan de nationaalistische grondbeginselen van de Vlaamse beweging,

STELLEN VAST :

- dat spijt alle officiële beloften het Vlaams werkloosheidsprobleem onopgelost blijft;
- dat ondanks alle taalwetten de taalgrievens nog steeds niet zijn opgelost, de denationalisatie te Brussel en aan de taalgrens voortduurt;
- dat de Vlaamse afgevaardigden in de drie traditionele partijen niet in staat zijn gebleken de Vlaamse problemen op te lossen, omdat er voortdurend het hogere Vlaams belang aan minderwaardige partijdoelinden offeren, hierbij schandelijk kapitulerend voor de Waalse partijleiders;
- dat in Vlaanderen en Wallonië een steeds groeiend gevoel van onbehagen bestaat tegenover de eenheidsstaat, die de vrije ontwikkeling van de Vlaamse en Waalse volksgemeenschap belemmert.

ZIJN OVERTUIGD,

- dat Vlamingen en Walen alleen in het kader van een federale bondsstaat zich overeenkomstig hun eigen volks-

OF SOCIAAL GEBIED :

- Erkenning van de persoonlijke en familiale belangen van de werkmens. Opslorping van de structurele werkloosheid door bescherming van de bestaande en oprichting van nieuwe industrieën in Vlaanderen. Uitroeiing van de kanker der « mobiliteit » door werkverschaffing ter plaatse aan de Vlaamse arbeider.

OF HET GEBIED VAN DE MIDDENKLASSE :

- Vrijwaring van de belangen der middenklasse in de ruimste zin door het treffen van de vereiste sociale en economische maatregelen ter waarborging van haar bestaan en haar traditionele zelfstandigheid.

OF LANDBOUWGEBIED :

- Bevordering van de landbouw als voornaamste tak van onze nationale produktie en erkenning van de boerenstand als een hechte waarborg voor het voortbestaan en de ontwikkeling van ons volk.

OF FINANCFEEL GEBIED :

Dat de Vlaamse Beweging door de monarchische politieke omstandigheden werd uiteengebroken, zal weinig toelichting behoeven. De bevrijding in de bewaarde Vlaamse eroderen raven op de maag gevallen. Terwijl enerzijds de actieve Vlaamse beweging na de oorlog tussen de moderatoren der repressie werd gescrepen en verpulverd, heeft men anderzijds de versnippering moeten aanvaarden van zo vele kostbare Vlaamse krachten over verschillende kleine en allerleestijns groepen. Wel zijn er centra van Vlaamse politieke leven aan te wijzen, maar deze missen vaak elk onderling verband.

Politieke zwakte der Vlamingen : ekonomische en taalpolitieke grievens.

Het ontbreken van een Vlaamse politieke machtsfactor vormt de groote verklaring voor de noodtoestand der Vlaamse beweging, die sinds de oorlog po-

sociaal-flamingantisme spreken steeds sterker tot de jongere generatie, die zich bewust wordt dat ze naar eigen inzicht en op eigen kracht moet durven handelen. De tactische wegen die ons naar ons doel kunnen leiden, zijn belangrijk, doch nooit zo belangrijk dat ze ons tot onaantvaardbare compromissen mogen brengen.

In het licht van een beslissende krachtmeting tussen unitarisme en federalisme in België, zijn wij bereid onze volle verantwoordelijkheid overal en in alle omstandigheden op te nemen. Sommigen onder ons desgevallend ook op het vlak van de partijpolitieke strijd, doch dan op basis van eerbied voor onze opvattingen en 'vrij' blijvend onze eigen visie op de Vlaamse Beweging te handhaven en uit te dragen.

Binnen de VU was er naast het engagement van Daniel Deconinck met de steun van partijsecretaris Wim Jorissen een duidelijke invloed van de sociaal-flaminganten merkbaar. Buiten de VU was er belangstelling van onder meer Maurits Coppieters, Wilfried Martens, Antoon Roosens en Staf Verrept die de stap naar een partijpolitiek engagement voorbereidden.

Bij de traditionele nationalist en ex- VNV-er's, volksvertegenwoordiger Leo Wouters en Reimond Mattheysens groeide echter ook de argwaan tegen deze evolutie. Hun voornaamste spreekbuis was 't Pallieterke waarin pater Marcel Brauns, een moraaltheoloog en bijbelspecialist, zich met het vlammende zwaard in de vuist verzette tegen een kartelvorming met de *Vlaamse Democraten*.

De rijzende ster aan het VU-firmament, Hugo Schiltz, werd belast met de gesprekken voor frontvorming met de *Vlaamse Democraten* waarbij VU-volksvertegenwoordiger Daniël De Coninck zich duidelijk aangesloten had. De VU-top wenste geen frontvorming tussen groepen, maar een frontvorming binnen de partij en vreesde dat een aantal mensen rond Daniël De Coninck een linkse putsch wilden plegen in de VU. Daarom werd het bestaan van de *Vlaamse Democraten* als groep binnen de partij geweigerd en werd geëist dat ze zich onderwierpen aan de partijtucht. De lijstvorming voor de verkiezingen van 23 mei 1965 werd een breukpunt. Bij het toekennen van verkiesbare plaatsen eisten de *Vlaamse Democraten* in Brussel één mandaat voor Roosens in

de Kamer en één mandaat voor Verrept in de Senaat. Voor de VU was de machthonger van de democraten zo groot geworden dat ze elk realisme uit het oog hadden verloren en daardoor het einde van de Vlaamse frontvorming in Brabant veroorzaakten. Daniël De Coninck samen met de groep rond Staf Verrept en Antoon Roosens en een aantal medestanders van de VU besloten afzonderlijk op te komen bij de parlementsverkiezingen onder de naam *Vlaams Front van Democraten*. Het liep uit op een mislukking: ze haalden 6553 stemmen tegen 29.978 stemmen voor de VU.

't Pallieterke van 10 juni 1965 maakte het proces van de *Vlaamse Democraten*:

Mijn brief aan de heer Wim Jorissen, senator, Brussel. Op hetzelfde ogenblik dat de arbeiders zoals op 23 mei zou blijken, zich klaarmaken om uit de socialistische partij weg te vluchten en naar rechts te zwenken, orakelden onze progressisten dat de VU een soort bijhuis van de BSP moet worden om ook het rood werkvolk aan te lokken. Ik weet niet hoeveel overtuiging er zat in uw progressisme, hoeveel humeurigheid en hoeveel onverteerde rancune. In elk geval hebt gij bewust of onbewust een grote denkfout begaan. Een denkfout die u, ook al hebt gij Daniël Deconinck zijn laatste zotternij alleen laten begaan, politiek gesproken een bank achteruit heeft geplaatst.

In *Het Pennoen* daarentegen kreeg Daniël Deconinck een eresaluut:

Wij wensen aan Daniël Deconinck, de moed van Jaurès die naar zijn krant telegrafeerde: ik ben met een grote meerderheid verslagen...leve de sociale republiek!

De groep van *Vlaamse Democraten* viel na deze verkiezingsuitslag quasi onmiddellijk uiteen en vormde de latere kern tot de oprichting van partijpolitieke formaties links van de socialistische partij.

Vooruit

De verkiezingen van 23 mei 1965 werden de definitieve doorbraak van de VU. Inmiddels werd alles op alles gezet om met verruimingslijsten naar de verkiezingen te gaan. Er werden nieuwe kandidaten aangetrokken zoals voormalig VVB voorzitter Maurits

Coppieters in Sint-Niklaas en Vic Anciaux in Brussel. Deze en vele andere kandidaten vormden met de oude getrouwen sterke lijsten. Ook de politieke omstandigheden zaten mee. De Marsen op Brussel en de ontgoocheling over de vastlegging van de taalgrenzen, Hertoginnedal en de grendelgrondwet speelden een grote rol in het succes. De VU verdubbelde bijna haar stemmen van 182.407 naar 346.860. Het aantal Kamerzetels maakte een sprong van 5 naar 12.

Met de wind in de zeilen stichtte de partij plaatselijke *Vlaamse Clubs* om een ruimer publiek aan te spreken. Zo werd op het tiende partijcongres in april 1969 een sociaal-economisch ontwikkelingsplan voor Vlaanderen voorgesteld dat duidelijk democratische en progressieve kenmerken vertoonde.

De meer traditionele *rechtervleugel*, geleid door Karel Dillen, kwam in de verdrukking. Die kleine groep ijverde voor een solidaristisch georganiseerde maatschappij en haalde zijn inspiratie onder meer in vooroorlogse geschriften van het VNV en Joris van Severen.

De partij wikt

Voor de verkiezingen van 10 maart 1974 ging in het arrondissement Aalst alle aandacht naar de eerste opvolgersplaats. Na 14 jaar parlementair werk zou na de verkiezingen dokter Richard Van Leemputten als lijsttrekker plaats ruimen en het mandaat overlaten aan de eerste opvolger. Er dienden zich twee kandidaten aan: Frans Jos Verdoodt en Jan Caudron. Zij waren beiden telgen van een daensistische familie.

Voor het arrondissementsbestuur was de keuze verscheurend. De invloedrijke financieel sterke afdeling Terjoden zocht in alle stilte een derde aanvaardbare kandidaat. De populaire TV-journalist Paul Ghijsels uit Haaltert werd aangezocht en uitgenodigd bij de latere voorzitter Hugo Schiltz, die akkoord ging met het voorstel. Door de regeringscrisis kwamen de verkiezingen echter onverwacht vroeg en in Terjoden verongelukte op de terugweg na een vergadering Alfons Vander Burght, de voornaamste verdediger van dit plan. Paul Ghijsels, die zich op dat ogenblik in Z-Amerika bevond, werd uiteindelijk niet voorgesteld aan het arrondissementsbestuur.

Dit wakkerde de strijd aan tussen de twee andere kandidaten en verdeelde de arrondissementsraad in twee evenwaardige blokken. Het kanton Ninove

suggereerde zelfs als oplossing een vrouw aan te duiden als eerste opvolgster: het feminisme was een hot item geworden in alle partijen. De patsituatie werd opgelost toen Frans Jos Verdoodt zich terugtrok als eerste kandidaat opvolger, nadat hem in alle stilte een functie als provinciaal senator of alleszins een parlementair mandaat was beloofd. De arrondissementsraad keurde de lijst goed: Jan Caudron werd de *kroonprins* en Georgette De Kegel kreeg als feministe de tweede plaats na volksvertegenwoordiger Richard Van Leemputten.

Tweemaal feest

Ondanks licht stemmenverlies behaalde de partij 22 volksvertegenwoordigers, het hoogste aantal ooit. In Aalst was iedereen verrast: de Vlaams-nationalisten behaalden in het arrondissement twee mandaten. Richard Van Leemputten bleef parlamentslid tot de verkiezingen van 1977. Georgette De Kegel werd parlamentslid ondanks een schijnbaar onverkiesbare plaats. Het arrondissementeel bestuur en de partij zaten verveeld met deze onverwachte verkiezing. De afgesproken beloften tegenover Verdoodt werden niet ingelost. Het geplande scenario van ontslag en opvolging door Jan Caudron werd evenmin uitgevoerd.

De Gazet van Aalst van zaterdag 16 maart 1974 maakte een analyse van het electoraal tornooi en schreef:

Maar zoals de lezers inmiddels wel bekend, kwam de klap op de vuurpijl voor Georgette Martens –De Kegel. Woensdag om 19u30 kreeg zij het verlossend antwoord. Meteen kon de nieuwe volksvertegenwoordiger haar vrienden uit de VU op een biertje inviteren. Geen champagne? Georgette houdt het bij een licht democratisch biertje. Hier en daar zijn er mannen in de VU die achteraf bekeken betreuren dat zij zich niet meer ingespannen hebben voor de tweede plaats. Maar de VU wou zich aanbieden met een vrouw op een verkiesbare plaats. Ook al had een Antwerpse krant geschreven dat vanuit de Denderstreek exclusief mannen naar de Wetstraat gingen. Het kan dus wel anders. De VU lacht fijntjes.

In Kerksken was er niet alleen feest in de VU-afdeling en de familie van Georgette De Kegel, maar ook de plaatselijke CVP kon juichen. Paula Van Opdenbosch, die zich reeds decennia lang had ingezet voor het plaatselijk sociaal-culturele en politieke leven, werd in de CVP als eerste plaatsvervanger op de senaatslijst na een harde strijd tussen Middenstand

en ACW voorgedragen als provinciaal senator. Dat was het begin van een lange en invloedrijke politieke loopbaan. Een week later schreef De Gazet van Aalst over de voorbije verkiezingen:

Post –elektoraal

De kandidatuur van Mevr. Paula D'Hondt-Van Opdenbosch als provinciaal senator is sedert einde vorige week definitief, nadat omtrent de verschillende kandidaturen door het provinciaal CVP-komitee te Gent daarover heel wat gediskussieerd werd. Oud-Minister en voormalig gekoöpteerd senator Vlerick behaalde slechts één stem. Hij kan nog uitsluitend via nationale koöptatie een parlementair mandaat in de Senaat bekomen.

Het arrondissement komt tijdens deze legislatuur met niet minder dan 6 volksvertegenwoordigers en 3 senatoren (arr. Aalst-Oudenaerde) aan bod. Met inbegrip van mevrouw Paula D'Hondt als prov. Senator, zijn er in totaal 10. Acht mannen en twee vrouwen. De verkiezing van VU kandidaat Georgette De Kegel tot volksvertegenwoordiger versterkte de positie in de CVP van Mevr. Paula D'Hondt voor haar kandidatuur.

Paula Van Opdenbosch
© Foto De Maitre.

Vierde generatie

Nadat alle emoties wat bedaard waren verscheen in het weekblad *WIJ* van zaterdag 11 mei 1974 een kennismaking met Georgette De Kegel:

In het spoor van daensistische voorvechters.

Het politieke verleden van kamerlid Georgette De Kegel is niet zo bijzonder ingewikkeld. Zij behoort tot de vierde generatie daensisten en heeft nimmer opgehouden zich sociaal te engageren. Vanuit haar jeugdijaren heeft zij goed onthouden hoe hard de miserie kan aankomen. Haar vader heeft tijdens de oorlog veel misdeelden geholpen en werd zelf als burgemeester na de oorlog getroffen. Het gezin De Kegel was in de streek van Kerksken bijzonder bekend en geliefd. Men wist dat men er niet aan dovemans deur kwam aankloppen. De sociale bezieling heeft Georgette vandaag nog steeds niet losgelaten. Het partijwerk kwam er als vanzelf bij.

Toen ze nog tiener was, fietste ze met haar broer de buurt af tijdens avondlijke plaktochten. Ze was reeds snel een overtuigde militante. Zij werd opgenomen in de arrondissementenraad van de Volksunie-Aalst, en toen ze pas twintig was stichtte ze met enkele medewerkers de VU-afdeling Ninove. Georgette De Kegel was er als de kippen bij toen het taalactiekomitee (TAK) met zijn prikacties de verminderde Vlaamse strijdbaarheid weer trachtte aan te wakkeren.

Voorts zal Georgette De Kegel niet rusten vooraleer de amnestie-eis gerealiseerd is. Als tweede VU-vrouw in de kamer zal Georgette ook haar mannetje staan voor de verwezenlijking van het zelfbestuur voor Vlaanderen. Met Georgette De Kegel is een nieuwe Daensiste in het parlement getreden.

245

Federalisme

In 1975 en 1976 beheerste de lokettenkwesie in Schaarbeek de politiek. In allerlei betogingen gingen de VU-mandatarissen confrontaties aan met de ordediensten en lieten zich niet onbetuigd in talrijke acties.

Intussen liep een nieuwe reeks gesprekken en initiatieven omtrent de staatshervorming tussen vertegenwoordigers van de traditionele en van de federalistische partijen. De amnestie-eis kwam in 1976 naar aanleiding van het zilveren ambtsjubileum van Koning Boudewijn opnieuw ter sprake.

De parlementsverkiezingen van 1977 brachten een stagnatie mee voor de VU. De besprekingen met CVP, PSC, BSP-PSB, FDF en VU met betrekking

tot een regeerakkoord resulteerden in het Egmontpact.

In dit akkoord was sprake van federalisme met een eigen Vlaams parlement, een eigen regering, geen driedelige gewestvorming, waarborgen voor de Vlamingen in Brussel, het handhaven van de taalwetgeving en de aanzet tot het opruimen van de sociale gevolgen van de repressie. Er ontstond een Anti-Egmont Komitee waar zich talrijke Vlaamse strijd- en cultuurverenigingen bij aansloten. Ook de partijmandatarissen van de VU reageerden verdeeld. In de herfst van 1977 werd het akkoord uitgediept en herwerkt tijdens besprekingen in het Stuyvenbergkasteel. Onder meer de uitdoving van het inschrijvingsrecht werd hierbij bedongen. De kritiek bleef en een oproep van VU-voorzitter Schiltz op 28 februari 1978 om een breed Vlaams overleg te organiseren werd afgewezen. De daaropvolgende regeringscrisis, uitgelokt door eerste-minister Tindemans, maakte een einde aan het Egmontpact.

Scheuring

De tegenstand tegen het Egmontpact werd de katalysator voor het ongenoegen van de radicale vleugel in de VU. Er ontstonden twee kleine partijen: de

Na het verwijderen van onwettige borden in de lokettenzaal van het Schaarbeekse gemeentehuis werden de VU-parlementsleden opgesloten in de gemeentelijke amigo. Vlnr.: knielend Ludo Sels, Jef Valkeniers en André De Beul.

Rechtstaande: Jo Belmans, Raymond Mattheysens, Paul Peters, Jaak Vandemeulebroucke, Vic Anciaux en Georgette De Kegel.

Vlaamse Volkspartij (VVP) rond gewezen VU-senator Lode Claes en de Vlaams-Nationale Partij (VNP) onder de leiding van Karel Dillen. Aan de verkiezingen van 17 september 1978 namen ze als kartel deel onder de naam *Vlaams Blok*. Deze verkiezingen brachten een zware nederlaag mee voor de VU; zij verloor een derde van haar parlementaire mandaten. Karel Dillen werd als enig parlamentslid verkozen voor het Vlaams Blok. De eerstvolgende decennia zou deze partij ondanks een cordon sanitaire almaar groeien en het politieke landschap beheersen.

De Volksunie begeleidde de verdere staatshervorming wisselend in regering en oppositie. In 1993 nam de partij op haar congres een maatschappelijk programma aan met progressieve accenten en voegde aan zijn benaming *Vlaamse Vrije Democraten* toe.

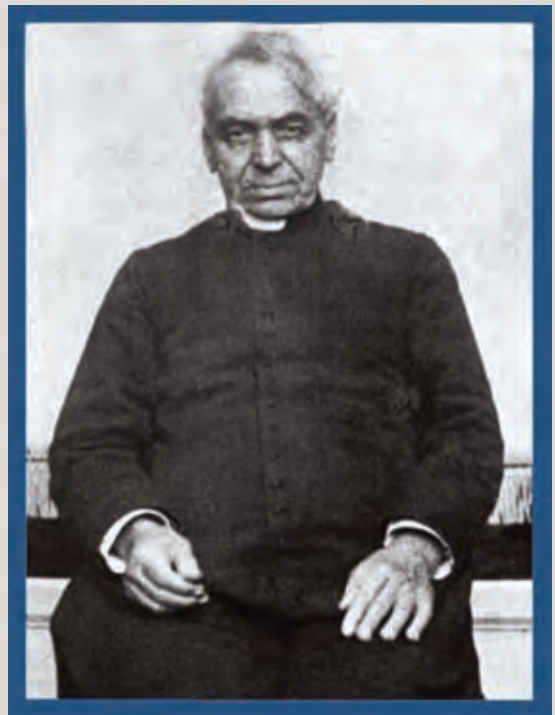
Op 13 oktober 2001 viel de partij bij een intern referendum uit elkaar in drie groepen met verschillende klemtonen: Vlaams-Nationaal rond Geert Bourgeois (47 %), de Toekomstgroep rond Bert Anciaux (23 %) en Niet Splitsen, de middengroep rond Johan Sauwens en Nelly Maes (30 %). Geen van de drie groepen behaalde de absolute meerderheid, zodat de naam Volksunie niet kon worden overgedragen. De Toekomstgroep en Niet Splitsen gedroegen zich als *missionarissen* van het Vlaams-nationalisme in andere partijen waar ze zich bij aansloten. De groep Vlaams-Nationaal erfde als grootste de partijinfrastructuur. Hieruit ontstond in de herfst van 2001 de *Nieuwe Vlaamse Alliantie* (NVA).

De pijn

Na WO II werden in de Denderstreek vele daensisten aangetrokken door het politiek verhaal van de *Volksunie*. Ze herkenden een deel van hun gedachtegoed in deze partij.

De politieke tweespalt na het Egmontpact veroorzaakte politieke discussies tussen de derde en de vierde generatie daensisten. Het politieke erfgoed van de *Vlaamse Beweging* bleef daarbij niet gespaard van allerlei commotie. Tweedracht bij de jaarlijkse IJzerbedevaart en de bloemenhulde aan het priester Daensmonument op 1 mei 1995 droegen bij tot **de pijn daensist te zijn!**

deel 5
herdenken

1. Eretitel

Terugblik

Priester Adolf Daens overleed op 14 juni 1907. In april 1909 publiceerde Pieter Daens een eerste boek over zijn broer. Het was een levensschets met de titel *Priester Daens, zijn Leven, zijn Strijden, zijn Lijden, zijne Dood en Verheerlijking*. Het boek, uitgegeven door de drukkerij der Werf, Eiland Chipka Aalst werd te koop aangeboden tegen 1 fr. en werd aangekocht door de geletterde daensisten. Deze lazen voor uit het boek 's avonds voor de familie en in de zomer soms voor tientallen aanhouders die de gebeurtenissen zelf meegemaakt hadden. Uit deze samenkomsten ontstond een eerste haast mythische verering voor priester Daens en werd de basis gelegd voor alle latere herdenkingen.

In december 1939 wilden in Aalst de daensisten de honderdste verjaardag van de geboorte van priester Daens plechtig herdenken. Er werd een comité opgericht met als voorzitter Jan De Neve en als secretaris Victor Bocqué. Door de sociaal en politiek onzekere toestand, de mobilisatie en de dreigende oorlog, werd de viering minder groots dan het comité oorspronkelijk had gepland: op 17 december 1939 werd een misviering opgedragen in de Sint-Martinuskerk en in de namiddag was er een herdenking in de grote zaal van het Vlaams Huis in de Molenstraat.

De volgende paar jaar hielden Ernest Van de Berghe en het VNV in datzelfde Vlaams Huis toespraken over de nieuwe politieke weg van de eenheidsbeweging. Deze sleurde in de Denderstreek honderden daensisten mee in een politiek avontuur dat de leiders misschien wel maar de volgelingen wellicht niet voorzien hadden. Na jaren van stilte en verdriet werden in 1952 naar aanleiding van de 650ste verjaardag van de Guldensporenslag zowel in grote steden als in kleine gemeenten Guldensporencomités opgericht.

Rebel

Doordat het Vlaams bewustzijn zich herstelde werd in de lente van 1952 een nieuwe daensistische partij gesticht, *De Vlaamse Volkspartij – Aalst*, met aan de

wieg o.a. Victor Van der Haegen en de voorzitter van de partij, Benedikt De Cock.

De Vlaamse Volkspartij - Aalst (V.V.P.) kondigde in haar maandelijks partijblad nr. 2 van juni 1952 de 650ste verjaardag van de Guldensporenslag aan:

De Vlaamse Volkspartij te Aalst roept alle Vlamingen uit het Aalsterse op tot de eerste Grote Na-Oorlogse Guldensporenviering, die zal plaats hebben op 13 juli 1952 om 20 uur in het lokaal De IJzer, Vlaanderenstraat, 13, Aalst. Geen enkele Vlaming mag ontbreken.

In hetzelfde nummer verscheen onder de titel *Herdenking Priester Daens* een bijdrage over de misviering en het huldebetoon op 8 juni 1952 naar aanleiding van de 45-jarige verjaardag van zijn overlijden. Er wordt ook verwezen naar de Christelijke Volkspartij (C.V.P.) en haar standpunten t.a.v. de figuur van Daens:

ADOLF DAENS,

geboren te Aalst in de Kerkstraat, den 18 December 1839, zijne Ouders waren kleine Burgers; primus in 't Collegie, opvolgentlijk Professor van Rhetorika te Bergen, Turnhout, Dendermonde, onderpastoor te Kruishoutem en te St-Niklaas, sticht in 1893 de Kristene Volkspartij, wordt Volksvertegenwoordiger van Aalst en van Brussel, godvruchtig overleden te Aalst den 14 Juni 1907. (Zie zijn Levensbeschrijving door Pieter Daens, zijn Broeder, schoon groot boek, te koop aan 1 fr.)

Ik zou alle meeschen willen gelukkig zien. (Worden van Priester Daens).

Dat de C.V.P.-bladen thans ontdekt hebben, dat er destijds in het Aalsterse een priester-werkman geleefd heeft. Spijtig dat men nu eerst, Priester Daens is reeds meer dan 45 jaar overleden, tot die bevinding is gekomen dat Hij toch een geniaal man en Priester is geweest. Zij geven Hem de Eretitel Rebel en vragen aan de jonge Vlamingen Hem in hun gebeden niet te vergeten. 't Kan verkeren!!

Het succes van deze viering was de stimulans om de vijftigste verjaardag van de dood van priester Daens passend te herdenken. Gesteund door oud-daensisten en Vlaams-nationalisten werd het Priester Daenscomité opgericht, dat in 1957 een reeks plechtigheden organiseerde.

2. Vijftig jaar

Misviering

Op 28 juli 1957 werd een heilige mis in de Sint Martinuskerk en een optocht naar het graf van priester Daens gepland. De kerkelijke overheid en de bisschop van Gent volgden na vijftig jaar de katholieke partij (C.V.P) nog niet in de waardering voor het gedachtegoed van priester Daens: een volwaardige herdenkingsmis en passende homilie werden door de bisschop verboden.

In de Standaard van maandag 29 juli 1957 schreef Luc Delafortrie over deze plechtigheid volgende bijdrage:

Vlaamse Volkspartij Aalst *maandblad nr. 2 juni 1952*

Herdenking Priester Daens

Op zondag 8 juni had een plechtig Jaargetijde plaats in de Kerk der Eerw. Paters Capucienen te Aalst, ter nagedachtenis van priester Daens. In de kerk, bijna gans bezet, mochten wij in 't bijzonder de aanwezigheid van Mevr. Van den Bruele-Daens en de Heer H. Plancquaert aanstippen. Na de H. mis werd stoetsgewijze, de Jeugd voorop, naar het Kerkhof gegaan. Kransen werden op het praalgraf nedergelegd door de Volkskunstgroep Iwein, het A.D.J.V. en een bloemengarve van v.z.w.de Klimop. De heer B. De Cock, oud-daensist, sprak een ontroerende heldenhulde. Zijn betoog schetste de grootheid van wijlen priester Daens, wiens leven en idealen hij als voorbeeld stelde aan de jeugd. De vele vrienden uit Moeskroen, die de verre reis hadden

gemaakt, werden hartelijk bedankt voor hun grote verering welke zij koesteren voor priester Daens. Deze plechtigheid werd besloten met het heerlijk en aangrijpend lied 'Vaarwel, Mijn Broeder', gezongen door de groep Iwein, onder de leiding van Dhr. Rob. Van Daele, welke wij hiermede danken voor zijn steeds belangloze medewerking.

In het lokaal De IJzer werd een Herdenking van priester Daens gehouden. De zaal was feestelijk opgesmukt: tussen de beelden van de gebroeders Daens hing de oude Wijkvlag der Christene Democratische Partij van Aalst-Schaarbeek. De aanblik was werkelijk verbluffend. De Voorzitter van de Vlaamse Volkspartij, Dhr Muller, stelde de feestredenaar, Meester Plancquaert, voor. Deze werd bij het bestijgen van het podium, langdu-

rig toegejuicht door de talrijke aanwezigen. In zijn schitterende rede wees hij erop dat allen moeten strijden met liefde, overgave en vastberadenheid. Hij als negentiger, nog immer strijd-lustig zoals voor zestig jaar, toonde ons hoe wij de strijd moeten voeren door liefde voor Taal, Zeden en Volk. Nooit heeft hij versaagd en hij staat nog op de bres om de noden van zijn geliefd Vlaamse Volk te lenigen. Deze rede, meermaals door toejuichingen onderbroken, werd beëindigd met een daverend applaus. Na enkele woorden van dank door Dhr. Muller gezegd, bedankten Dhr. De Cock, Mevr. Van den Bruele-Daens en de vrienden van Moeskroen, waarop deze schitterende vergadering eindigde met het zingen van het Lied van de Groene Vlag en de Vlaamse Leeuw!!

Priester Daens te Aalst gehuldigd. Plechtigheid op het kerkhof onder grote toeloop van volk.

Gisteren had in Aalst de eerste plechtigheid plaats in de herdenking van priester Daens. Te 10 u. werd een H. Mis opgedragen in de St-Martenskerk. De ruime kerk was bomvol gelopen en vele gelovigen moesten blijven rechtstaan omdat ze geen plaats meer vonden. Het moet betreurd worden dat de mis met een kwartier vertraging begon. De gelovigen waren ook verwonderd omdat geen offer werd toegestaan. De H. Mis werd opgedragen door een priester die niet tot de dekenij behoorde. Er was ook geen aangepast sermoen. Het moet gezegd worden dat zulks ergernis verwekte bij de vele aanwezigen.

Na de H. Mis begaf de stoet van ongeveer tweeduizend personen zich naar het kerkhof. Vooraan ging een muziekkapel, samengesteld uit muzikanten van Denderbelle en Moeskroen. Er volgden vier groene vlaggen: drie oude vaandels uit Moeskroen en de sierlijke Herdenkingsvlag. Er volgde een eindeloze rij van kransen en bloemstukken.

Bij het graf las de E.H. De Vos, die daartoe een bijzondere vergunning had bekomen, de gebeden. De h. Benoit De Cock, een oud-daensist, hield de gelegenheidsspraak. Hij drukte er zijn voldoening over uit dat na vijftig jaren priester Daens in eer wordt hersteld, spijs alle misverstanden

Namens de familie sprak generaal-majoor J. Bouhon, oudste neef van priester Daens. Hij toonde zich bijzonder getroffen door de algemene hulde, uitgaande van alle standen en vele politieke strekkingen. Zoals vele prachtfiguren uit de geschiedenis, heeft priester Daens het ongeluk gehad een halve eeuw te vroeg geboren te zijn. Daarom werd hij door een groot gedeelte van zijn tijdsgenoten niet begrepen en zelfs tegengewerkt. Hij was zijn tijd verre vooruit, en was vóór de letter een Europeaan en wereldburger. Hoewel hij miskend werd, kende hij geen verbittering of haat, omdat hij daartoe te diep kristelijk en te menslievend was.

Toekomstige zondag wordt in het Aalsterse stadhuis vergadering gehouden, een academische zitting waarop o.a. de h. André Demedts het woord zal voeren. Een tentoonstelling wordt in het belfort ingericht. Later zal een standbeeld worden ingehuldigd op de Werf. Om dit alles mogelijk te maken worden door de studenten van het

Jezuïetencollege en het atheneum, samen met universiteitsstudenten omhalingen in de stad gedaan.

Het blijkt dat de ganse bevolking geestdriftig was met deze herdenking. Des te meer kan de houding van de plaatselijke geestelijkheid betreurd worden, die haar onwil op allerlei wijzen doet blijken. Zij is blijkbaar nog vijftig jaar achter.

Tentoonstelling

De volgende zondag, 4 augustus 1957, was de academische zitting in de feestzaal en de opening van de tentoonstelling in het belfort een overweldigend succes. De Standaard van 5 augustus bracht uitgebreid verslag, waarvan hier de inleiding:

Gisteren verliep de tweede herdenkingsdag van de priester Daens-hulde te Aalst. Het was een aangrijpende beto-

The image shows a handwritten receipt and a list of contributions. The receipt is from 'Faktuur No. 50' issued by 'Mr Wanderschaegen Victor Debet' to 'De Regel Edward' for the 'Priester Daens Hulde'. Below the receipt is a table of contributions from 'Kerksken' on July 31st.

Kerksken den 31 Juli 1957		
Ombrengingen van Debet tot Regel van Priester Daens hulde		
van	Careman Carmel	100
"	De Regel Edward	100
"	Coaldhout Jolie	50
"	" Justine	50
"	" Josephine	50
"	Oversten Rome	50
"	De Regel Buissof	50
"	Wanderschaegen zelf	50
		500
"	Wanderschaegen Jolie	50

Bijdragen van de daensisten uit Kerksken.

ging. Te 10 uur werd in het stadhuis door het stadsbestuur een receptie aangeboden aan de leden van het herdenkingskomitee, de familie en de genodigden. Daarna begaf men zich naar het gotische belfort waar de tentoonstelling werd geopend. De h. Alexander De Vos, een veteraan uit de strijd van de gebroeders Daens, zette de betekenis ervan uiteen. In ons is geen bitterheid overgebleven, aldus de h. De Vos. Priester Daens werd fel gehaat, doch ook fel geliefd. De leuze van deze priester was: Ge kunt God niet dienen en de rijkdommen.

Monument

Het hoogtepunt van de herdenking was de oprichting van het monument aan de Werf. Het eerste concept van beeldhouwer Mark De Bruyn, een eenvoudig beeld, was uitgegroeid tot een groot gedenkteken waarop priester Daens afgebeeld stond omringd door een arbeidersgezin. De onthulling werd gepland eind september.

Naar oude daensistische traditie werd het herdenkingsmonument van priester Daens gefinancierd

door zijn volgelingen. Ook de Kerkskenaren lieten zich niet onbetuigd. Onder impuls van Victor Van der Haegen en Edward De Kegel droegen zij hun steentje bij.

Het beeld werd plechtig onthuld op zondag 29 september 1957 op de Werf in Aalst. Het stelt priester Daens voor als gids en trooster tussen een arbeider en zijn zoon. Achter hen gaat een volkswrouw schuil met op de arm een kind.

Samen met Georges De Neve en Romain Eeman, veteranen die de strijd met priester Daens hadden meegemaakt, onthulde de 88-jarige Victor Van der Haegen het monument. Voor hem en de talrijke aanwezige Kerkskenaren was het een ontroerend moment. Hun strijd en lijden waren niet zinloos geweest.

De Standaard van maandag 30 september 1957 bracht een uitvoerig verslag met een samenvatting van de plechtigheid:

29 september 1957: op weg naar de inhuldiging aan de werf:
V.l.n.r.: Victor Van der Haegen, Sander De Vos, Frans De Neve en Benedikt De Cock.

De Standaard

30 september 1957

Aalst herdacht priester Daens - Standbeeld onthuld

Gisteren werd als laatste fase van de herdenkingsplechtigheden voor een doodstille menigte het standbeeld van priester Daens te Aalst onthuld. Het werd door beeldhouwer De Bruyne ontworpen en vertoont een groep: een priester die de hand reikt aan een arbeider en zijn zoon. Hij staat in hun midden als de gids en de trooster. Achter hen schuilt een volkswrouw met een kind op de arm. Niemand zal ontkennen dat hier een treffende gedachte tot steen werd, en dat men geen betere had kunnen vinden om de bedoelingen van priester Daens duidelijk te maken. Ook de plaats is enig: vóór het monument ligt de Dender en de brug die naar de volkswijken voert. Over deze brug komen dagelijks duizenden om zich naar de fabrieken of naar de werkterreinen te begeven.

In en voor het stadhuis, op de grote markt, zijn naast het voltallige stadsbestuur met burgemeester Fr. Blankaert aan het hoofd, de deelnemers samengekomen: Kamerleden van alle partijen, gouverneur Mariën, familieleden, oud medestrijders van Daens met hun kinderen en kleinkinderen, de Priester Daensvrienden van Moeskroen en honderden belangstellenden, uit alle denkrichtingen. Wanneer er ooit eensgezindheid heerste, dan is het hier. Het regenweder heeft hen niet tegengehouden. Met een fanfare vooraan, enkele kleurige bloemstukken, trok een dichte en lange stoet de Molenstraat af, de straat die Daens en zijn volgelingen zo dikwijls heeft zien voorbijtrekken, tot

die laatste dag waarop hij uit een huis in dezelfde straat werd buitengedragen om tussen een wenende en biddende volksmenigte naar het kerkhof te worden gevoerd.

De menigte sluit zich, over het wijde plein, rondom het monument dat met de groene herdenkingsvlag bedekt is. Na een muziekkuitvoering door de fanfare, treden drie veteranen vooruit, die de strijd met priester Daens hebben medegemaakt: Georges De Neve uit Aalst, Romain Eeman uit Welle en Victor Van der Haegen uit Kerksken. Deze laatste is 88 jaar oud. Zij nemen het vaandel weg, zodat het standbeeld zichtbaar wordt.

De heer Frans De Neve, voorzitter van het herdenkingskomitee, acht zich gelukkig met enkele getrouwen de herdenking te hebben verwezenlijkt. De plechtigheid op het kerkhof, de academische zitting op het stadhuis en thans de onthulling van het monument zijn buiten alle verwachtingen geslaagd en kenden een waardig verloop. Het meest blijvende is het monument. Hulde aan de beeldhouwer M. De Bruyn, die er alles voor gedaan heeft om het monument tijdig klaar te krijgen. Voorzitter Fr. De Neve draagt dan het gedenktaken over aan de hoede van het stadsbestuur.

Men mag gerust zeggen dat zonder zijn impuls de herdenkingsplechtigheden niet met zoveel luister zouden zijn verlopen. Met veel takt heeft hij eveneens alle politieke klippen om-

zeild, om het aan iedereen mogelijk te maken aan de hulde deel te nemen. Aldus heeft hij samen met de overige leden van het komitee een werk verwezenlijkt waarvoor alle vereerders van priester Daens hem dank verschuldigd zijn. Eens te meer moet er worden op aangedrongen dat iedereen zou helpen om de zware financiële kosten te helpen bestrijden.

Thans "klinkt het innige" Vaarwel mijn broeder over de menigte en het plein. Opnieuw heerst een ingetogen stilte. Dan weergalmt een krachtige Vlaamse Leeuw.

De plechtigheid is afgelopen. Langzaam gaan de deelnemers weg in het grijze regenweder. Priester Daens staat alleen in het midden van het arbeidersgezin. Krachtig verheft hij zich tussen de twee mannengestalten. Zijn blik is gericht op de volkswijken over de rivier. Daar wonen de mensen die in het diepste van hun ziel beseffen wat priester Daens voor hen is geweest en altijd zal blijven.

Luc Delafortrie,
kleinzoon van Pieter Daens

3. Mythevorming

In 1971 publiceerde Louis Paul Boon *Pieter Daens, of hoe in de negentiende eeuw de arbeiders van Aalst vochten tegen armoede en onrecht*. Zijn boek was de aanzet voor de algemene erkenning van het daensisme of de christendemocratie als een derde weg naar de sociale ontvoogding, na die van de conservatieve katholieken en van de linkse socialisten einde 19de eeuw.

In zijn 15de speeljaar, 1979- 1980, programmeerde het Nederlands Toneel in Gent (NTG) het toneelstuk *Priester Daens* van Frans Redant en Walter Moeremans, naar de roman van Boon. In zijn Woord vooraf schreef Boon over de bronnen en de opbouw van het verhaal :

Tenslotte moet ook nog gezegd, dat hierdoor geen enkel woord fantasie in het hele boek te vinden is. Al het beschrevene is naakte nare werkelijkheid, nog niet zo heel lang geleden. Er leven nog kinderen en kleinkinderen van hen, wier daden hier beschreven worden, en voor velen moet het pijnlijk zijn de littekens van eens geslagen wonden te voelen aanraken. Toch ligt het niet in de bedoeling wie ook te kwetsen of in een verkeerd daglicht te stellen, maar integendeel zo objectief mogelijk deze strijd te beschrijven. Misschien dat het een weinig zijn nut kan hebben, voor wie een vergelijking wil maken met de sociale en politieke strijd van vandaag ... of van morgen. L.P.B.

In de lente van 1979 kwam regisseur Frans Redant van het toneelstuk “Priester Daens” naar Haaltert. Hij was op zoek naar getuigenissen en de plaats waar zich in 1897 volgens het boek van Boon de werkstaking van de wevers uit Haaltert en Kerksken afspeelde.

In Haaltert vond Frans Redant geen aanknopingspunten. Hij werd verwezen naar Kerksken: daar was nog steeds de weverij Smits. Hij belandde in de Bergstraat bij Edward De Kegel, gewezen zijdevever bij Smits, en kleinzoon van Jozef Callebaut, die de *Samenwerkende Weverij van Kerkxken* had gesticht. Edward haalde er zijn tante Ida bij, de 84 jarige dochter van Jozef Callebaut. Door beiden werd Frans Redant in een paar namiddagen ingewijd in de pijnlijke geschiedenis van de familie Callebaut, de roelanders in

Kerksken en het daensisme in de Denderstreek. Hij nam met een bandopnemer daensistische liederen op die dienden als klankdecor bij de opvoering van het toneelstuk in het NTG. Ida Callebaut en Edward De Kegel werden uitgenodigd te Gent op de première van het stuk. Tijdens de aansluitende receptie vergaten zij de pijn om daensist te zijn. Ida Callebaut vertelde trots dat ze in 1897 als tweejarige bij haar thuis op de schoot van Daens had gezeten.

Nadat in 1992 Stijn Coninx’ film “Daens” in Venetie zijn wereldpremière beleefde en als een der beste Vlaamse films ooit werd beschouwd, kreeg de figuur priester Daens in Vlaanderen haast mythische allures. Het kon verkeren!

4. Daens leeft

Priester Daens overleed in 1907. Honderd jaar later werd over heel Vlaanderen het Daensjaar 2007 herdacht in vieringen, lezingen en toespraken. Dit alles werd gebundeld in het boek *Daens leeft* waaruit blijkt dat zijn ideeën nog springlevend zijn.

In Denderhoutem, Haaltert en Kerksken blijft de daensistische boodschap verankerd in gedachten en symbolen. In Haaltert werd het zelfs beeldrijk vastgelegd: op vrijdag 1 mei 1998 werd in de Edestraat op het Priester Daensplein het borstbeeld van priester Daens plechtig ingewijd. Ulrich Herremans, correspondent van het Nieuwsblad, schreef hierover in de krant van 2 mei 1998:

Het initiatief kwam van het Ede-comité onder impuls van William Van Overwaelle en Jozef Steppe. Dat kreeg al vlug de steun van het gemeentebestuur en de plaatselijke VTB-VAB. Bavo Pausenberger uit Zomergem werd als beeldhouwer met de opdracht belast. Het beeld kreeg een plaats op een sokkel ontworpen door plaatselijk architect Michaël Van Impe, net onder de gekortwiekte treurwilg die dit pleintje siert.

Talrijke prominenten onder wie Herman De Croo, burgemeester De Vos van Herzele en natuurlijk ook het voltallige gemeentebestuur, stonden naast tientallen buurtbewoners en honderden belangstellenden die Daens een warm hart toedragen. VTB-voorzitter Willy De Loose

“Pieter Daens”

Louis Paul Boon, blz. 249

Het jaar 1897 begon met een werkstaking der wevers uit de dorpen Haaltert en Kerksken. Het waren een 180 wevers, aangesloten bij onze zojuist opgerichte daensistische vereniging. Zij waren in stoet de stad binnengekomen, een paar spanborden dragend, en na de voornaamste straten doorkruist te hebben kwamen ze naar mijn woonst, waar ik ze had toe te spreken. De socialisten deelden dit feit mede, eraan toevoegend: ‘De wevers vertelden ons, dat ze hun stukken steeds langer moesten weven en hiervoor steeds kleinere lonen ontvingen. Maar nu ook zij verenigd waren, zullen de uitbuiters er vandaag of morgen mee af te rekenen krijgen’.

254

Voortdurend werden in de fabrieken de lonen nog méér verlaagd, en moesten de arbeiders hiervoor dan wekenlang in staking... die ze meestal verloren, want onmiddellijk waren een groot aantal onverenigden bereid hun plaatsen in te nemen.

Na onze verenigde wevers van Haaltert en Kerksken volgden de passementwerkers van Mere en Nieuwerkerken. Het werkte aanstekelijk: in de stad volgden de fabrieken FFR en Monckarnie... Toch kon ik dit alles niet helemaal in mijn bladen weergeven. We hadden nu reeds verenigingen, waarvan de leden in staking gingen, en we begonnen ook samenwerkende maatschappijen of coöperatieven op te richten...

Als ik het over ons syndikaat der wevers had, noemde ik Aloïs De Backer als oprichter. De daensistische verenigingen, ziekenbonden en pensioenkassen kenden een druk bestaan. Te Kerksken, bij dat vernuftig en werkzaam volk, had de weverbond reeds 150 leden. In juli gingen ze nog een stap verder op de weg naar het ‘groene socialisme’:

nadat hun staking mislukt was en ze uit de fabriek waren gegooid, staken ze de koppen bijeen en begonnen ze een eigen samenwerkende weverij.

Ook al was De Backer oprichter ervan, ik hielp daadwerkelijk mee. Mijn burelen en magazijnen werden ook een stapelhuis voor de afgewerkte produkten. In mijn bladen liet ik weten: ‘Enig depot voor Aalst en omstreken: Achterstraat 17.’ Men kon zich bij mij aan voordelige prijzen aanschaffen: handdoeken, tafellakens, stof voor manshemden en matrassen, blauw en grijs katoen. We steunden hiermee de verenigde wevers, maar het procentje erop had ik best kunnen gebruiken, want met mijn bladen ging het steeds verder achteruit en het enige waarmee we ons hele gezin en ons hele bedrijf moesten rechthouden, was het jaarlijkse parlementsgeld dat Adolf kreeg uitbetaald.

De fabriek, met naam ‘De Verenigde Wevers’, werd op 5 maart van dit jaar 1897 opgericht en werkte drie jaar later met 65 man. Op 31 oktober 1900 bezat ze reeds een kapitaal van 50.000 frank, maar onder de onmogelijke concurrentie – en vooral door boycot – moest ze terrein verliezen. Ook te Denderhoutem werd ditzelfde jaar 1897 een weverij opgericht, met dezelfde naam ‘Verenigde Wevers’. Zij werd gesticht met een kapitaal van 4000 frank, verzameld uit aandelen van 50 frank elk. Daar echter weinige winkels het aandurfd en geweven stoffen uit onze coöperatieve fabrieken te verkopen, moesten de verenigde Wevers van Denderhoutem het in 1900 opgeven.

Zie deel I: 8, Staking en 12, De samenwerkende weverijen

benadrukte dat er in Daens' tijd in het katholieke Haaltert weinig plaats was voor het ideeëngoed van priester Daens. In Kerksken en Denderhoutem sloeg dat veel gemakkelijker aan, maar toch was er een kleine Daenskern in Ede en daarom is het niet zo ongepast dat net Ede werd verrijkt met de beeltenis van de edelmoedige man.

Op zondag 2 mei 2004 werd in Denderhoutem Advocaat Aloïs De Backer herdacht: honderd jaar na zijn overlijden werd in de Lebeke aan de oude Melkerij, waar hij in 1897 de samenwerkende melkerij Sint-Paulus stichtte, een borstbeeld onthuld. Marc Geens, eigenaar van het pand, stelde de standplaats ter beschikking en zorgde voor de sokkel. De buurtbewoners uit de wijk Lebeke blijven fier op het beeld van hun gewezen volksvertegenwoordiger Aloïs De Backer.

Borstbeeld van Adolf Daens, Priester Daenspleintje, Haaltert.

Kerksken kon niet achterop blijven om het daensisme symbolisch te helpen verankeren. Op zondag 21 september 2014 werd een gedenkplaat onthuld aan de woning van de familie Beerens in de Bergstraat. Honderdtwintig jaar geleden bevond zich hier de herberg van de roelander-daensist Jozef Callebaut. Hier ook werd op 1 oktober 1894 de kandidatenlijst voor de parlementsverkiezingen van 14 oktober 1894 goedgekeurd, met priester Daens als lijsttrekker voor *De Christene Volkspartij*. Hier verkoos hij het christene gedachtengoed boven het behoudszinnige katholieke. Deze keuze zou priester Daens en zijn volgelingen blijvend achtervolgen als, **de pijn daensist te zijn**.

Denderhoutem, Lebeke: borstbeeld van advocaat Aloïs De Backer.

V.l.n.r.: (?), (?) De Saedeleer, Geert D'Hondt, Veerle De Leenheer, Martha Merckx, Yvonne De Wetter en Leontine Baeyens.

Geraadpleegde werken en bronnen

- Boon Louis Paul, Pieter Daens, of hoe in de negentiende eeuw de arbeiders van Aalst vochten tegen armoede en onrecht, 1971
- D'Haese Reinoud, De Daensistische Beweging, Daensmuseum en Archief van de Vlaamse sociale Strijd, Aalst, 1981
- D'Hondt Paula, Geen dienaar van de macht, 1993
- Daens Pieter, Priester Daens, zijn leven, zijn strijden, zijn lijden, zijne dood en verheerlijking, 1909
- De Both Michiel, Zwarte markt en landbouwers in België tijdens WO II, Masterscriptie, UG
- De Loose Willy, De Kegel Joris, Kerksken, de wereld in een dorp, 1999
- De Maeyer Jan, De rode baron Arthur Verhaegen 1847–1917, 1994
- De Ridder Martina, Goudgele Virginia, Belgische immigranten in de Canadese tabakstreek, 2008
- De Smet Tineke, Regionale invalshoek van Belgische emigratie naar Amerika, kettigmigratie vanuit Denderhoutem in 1901–1923, 2010
- De Wever Bruno, Greep naar de macht. Vlaams-nationalisme en Nieuwe Orde. Het VNV 1933–1945, 1994
- Diverse auteurs, België in de Tweede Wereldoorlog, uitgeverij Pelckmans, 2008
- Diverse auteurs, Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging, Lannoo 1998
- Elias Hendrik, Priester Daens en de Christene Volkspartij 1893 – 1907, 1940
- Goddeeris Johan, Houthave Robert, Flandria Americana. Een studie van Vlaamse emigranten naar het Amerikaanse Continent, 1983
- Heckla Cheryl Ann, Flemish American Deaths 1900–1925, Detroit 2012
- Houthave Robert, Camille Cools en zijn Gazette van Detroit, 1989
- Houthave Robert en diverse auteurs, Emiel Jacques, Kunstschilder 1874–1937, 1987
- Magee Joan, The Belgians in Ontario, a History, 1987
- Panis A, In Memoriam Staf De Clercq, 1943
- Pots Luc, Piffax – alias Petrus Van den Abeele, HK, 2012,3
- Pots Luc, Aloïs De Backer en het Daensisme 1958–1904, De man en zijn tijd, 2014
- Rotsaert Koen, Het daensisme in West-Vlaanderen, 1989
- Van Bockstaele G., Daens en de pers, 1991
- Van Campenhout Frans, Lexicon van de Daensistische Beweging, 1993
- Van de Perre Machteld, Redt & Helpt U Zelfen & Elkander, 1997
- Van Isacker Karel, Het Daensisme, 1959
- Van Opdenbosch K.L., Pieter Daens, 1919
- Van Overstraeten Toon, Op de barricaden, Het verhaal van de Vlaamse Natie in wording, 1984
- Velghe Johan, Daens leeft, een overzicht van de activiteiten, lezingen, toespraken en verslagen tijdens het Daensjaar 2007, PDF
- Verdoodt Frans Jos, De zaak Daens, 1993
- Verdoodt Frans Jos, Het daensisme in het arrondissement Aalst, 1974

ADVN Antwerpen*
AMSAB Gent*
Archief De Kegel Joris
Archief Gazette van Detroit
Archief Heemkundige Kring Haaltert
Archief Pots Luc
Bisschoppelijk archief Gent
DADD Daensarchief Aalst*
Gemeentelijk archief Haaltert
[http://aalst.courant.nu/Digitale Krantenarchief - D.A.D.D.](http://aalst.courant.nu/Digitale_Krantenarchief_-_D.A.D.D.),
<http://www.thesis.net>
<http://www.meervoud.org/artikels/3/20.html>
KADOC Leuven*
Kerkarchief Kerksken
Koninklijke Bibliotheek Brussel
Rijksarchief Beveren

*AMSAB: Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging, Gent

*ADVN: Archief en Documentatiecentrum van het Vlaams-Nationalisme, Antwerpen

*DADD: Documentatiecentrum en Archief voor Daensisme en Hedendaagse Geschiedenis van de Denderstreek, Aalst

*KADOC: Katholiek Documentatie- en Onderzoekscenrum, Leuven

Dankwoord

Voor hun medewerking dank ik uitdrukkelijk Staf Versavel voor de vormgeving, Tony De Rijck voor de eindredactie en Prof dr. Frans-Jos Verdoodt voor zijn ondersteuning en reflectie.

Dit boek was er nooit gekomen zonder de medewerking van Ann Van Gastel van het ADVN, Carolien De Neef en Luc Geeroms van het DADD, Omer Van Cromphaut, Paul Temmerman, Luc Pots, Geert Martens, Brigitte Van den Eynde, Mary Ann Nichols en de families De Geyter en De Kegel-Callebaut die mij documenten ter beschikking stelden. Dank aan iedereen bij wie ik kon aankloppen om de inhoud van het boek historisch af te toetsen. Vaak waren de gesprekken verhelderend en confronterend, in het bijzonder met Marjet Dooremont(+), Albert De Rijck(+), Arthur Van der Haegen(+), Jos De Cock (+), Paula Van Opdenbosch, Jozef Welleman, Paul Ghijssels, Robert Welleman, Noël De Pauw en Frans Vonck.

Ook het Gemeentebestuur, de Cultuurraad en het Priester Daensfonds die plaatselijk de viering 175 jaar Daens hebben ondersteund en de Heemkundige Kring en het Davidsfonds, die de publicatie en voorstelling van dit boek hielpen verwezenlijken, verdienen mijn oprechte dank.

De laatste woorden van het boek zijn voor Frieda, mijn echtgenote. Tijdens de talloze uren die ik achter mijn bureau of elders aan het boek werkte, heb ik me vaak afgevraagd wat ik zonder jou zou geweest zijn? Je geduld, je interesse, je aanmoedigen en je rust gaven mij steeds weer verfrissende moed. Door jou is alles in de meest gelukkige plooi gevallen. Met jou kijk ik graag naar wat geweest is, maar nog veel liever naar wat komen gaat.

Brief aan Daens

Kerksken, 16 juli 2014

Eerwaarde Priester Adolf Daens,

Tijdens mijn kinderjaren keek ik op naar Uw terracotta buste op de schoorsteen van mijn grootmoeder Justine Callebaut. Op de vraag wie daarnaast onze “Lieve Heer” hing antwoordde ze trots “Paster Donche” en vol passie vertelde ze over 1 oktober 1894 toen U lijsttrekker werd. U maakte toen de fundamentele keuze tussen De Christene Volkspartij en de Katholieke partij. U verkoos voor het christene van Rerum Novarum, gesteund door Uw Waalse vrienden van de Christelijke Democratische Unie zoals U schreef aan Uw confrater Constantien Springels in Kerksken. Van bisschop Stillemans kreeg U en de partij de gevraagde zegen doch deze gaf U niet de verwachte bescherming.

Uw lijdensweg begon een paar weken later bij de vernietiging van de verkiezing van Uw katholieke opponent Charles Woeste. Na een ballotage zetelde U samen in het parlement. Tot bij de paus in Rome trachtte hij, als voorzitter van de Katholieke Partij, U het zwijgen op te leggen. Uw integratie in de Belgische Volksbond mislukte omdat U trouw bleef aan de eis van de Vlaamsche-Christene Volkspartij van Hector Plancquaert, namelijk “Eerbied voor de rechtvaardigheid, indien men de twee talen eist van de Vlamingen moet men ook de twee talen eisen van de Walen”. De Belgische Volksbond bleef de verdediger van het conservatieve Franstalige België ook na 1921 toen het omgevormd werd tot het Algemeen Christelijk Werkersverbond. Zij bleven de erfgenamen van de Belgische Volksbond die met woorden jaarlijks Leo XIII's encycliek Rerum Novarum vierden maar ondertussen bondgenoten werden van macht, kapitaal en onverzadigbare winsthonger en hierdoor de misleide spaarders in de kou lieten staan.

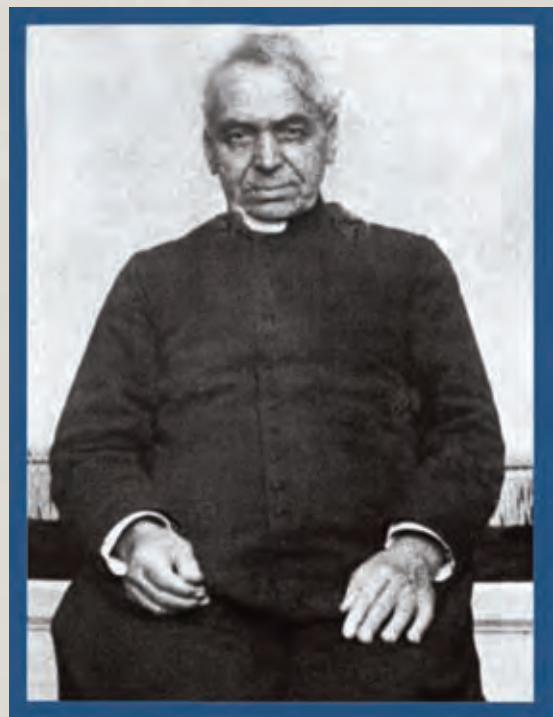
Priester Daens, graag zouden wij U terug onder ons hebben, om alles in beweging te brengen. Met de solidariteit loopt het fout en ook onze sociale welvaart is bedreigd. De meest elementaire rechtsbeginselen zoals de scheiding der machten worden aan de kant geschoven door rechtscolleges die de taal van de Belgische en Europese machthebbers spreken. Laat de viering van Uw 175ste verjaardag de aanzet zijn voor een gemeenschappelijk project. Hopelijk slagen na 120 jaar de erfgenamen van de oude katholieke partij en van de Vlaamsche-Christene Volkspartij erin een soevereine en solidaire Vlaamse samenleving op de sporen te zetten.

U bleef steeds trouw aan Uw christelijke filosofie. Tot op Uw sterfbed werden Uw politieke idealen als pasmunt misbruikt. Als er een hemel bestaat zijt U er zeker in opgenomen. Doe de groeten aan mijn overgrootvader Jozef Callebaut, U kent hem zeker nog, het was in zijn woning dat U op 1 oktober 1894 lijsttrekker werd van De Christene Volkspartij. Stel hem ook gerust: zijn bloedverwanten zijn ook geestverwanten gebleven.

Met veel eerbied groet ik U,

Joris De Kegel

deel 6
kranten rond 1900

DE GAZETTE VAN AELST.

Nee Sus. — Nee Metu.

ABONNEMENTSPRIJS :

Dit blad verschijnt den Zondag van iedere week. Een abonnement kost 2,50 ; inschrijving op alle tijdstippen van het jaar. Men abonneert zich bij den uitgever, waare bijlevenslanges worden oortekend en vlichtig bij toezonden worden.

DRUKKER-UITGEVER :

H. Van Nuffel.
GENTSCHENST. N° 149. AELST.

ANNONCEPRIJS :

Per drukregel 10 centiemmen ; 7 blaade, 0,25 eerst. Drukwerk herhaald, bij accordo. — Allen ten eerste gemerkt, waart kosteloos verlaast. Voor de andere rechte de provincie, zich te wenden AENCLARE, PUBLICITEIT B. D. L. MADELLETT, BRUGGE.

BRIEF VAN Paster Donche.

In den loop der week heeft Paster Donche ons met zijne gewoone bereidwilligheid, een AANBIEVOLEN brief gezonden, met verzoek van opname.

Niets verplicht ons zijn misief op te nemen, ten 1° omdat hij niets van al ons schrijven weerlegt ; 2° daar hij van de kwestie afwijkt en voor den dag komt met *bescheidenlijke* en *kleingestige* uitvalen op den uitgever van ons blad ; 3° omdat er derde personen in aangerand worden.

Wij willen nogthans een staaltje geven van het groot denkerstalent en den schrijftant van den beroemden Donche... Als onze Lezers de persoonlijke aanvallen willen weg nemen, zullen zij zien wat er nog van den brief bij 1° Niets, volstrekt niets, dan den onnoozelsten, hanzwaten en domsten zeever, die men ooit onder de oogen kreeg.

(4) Paster Donche blijft, zooals ge ziet, vijand van alle persoonlijkheden. Ja, ja, *De Gazette van Aelst* vocht afschrijven, en walg voor den tweemaal weggevoenen Jesuit !

(5) Durven spreken van ONNOOZELEN als men den naam van DONCHE voert !!! Wel, arme Dolf, bezie eens uwen broeder ! 'n en probeer dan of gij u beiden kunt hoaden van lachen... Wie werkelijk den onnoozelen uithangt, is niemand dan Paster Donche, die, nittegenstaande hij al het verstand beweert in pacht te hebben, recht onnoozel is van op *onnoozelheid* te willen antwoorden. Verder staat onze achting voor lieden van uw sloch ver onder Zero.

(6) Gij loochent hier, wat 25 getuigen nu bedoeld gesticht herleid zijn te bevestigen ; gij loochent hier wat *Het Zondagsblad* van Geerardsbergen Zondag laatst u andersmaal omde het reukorgaan wreef... DAT afstrijden, ronddelembel sukkelaar, dat mag men schaamtelooz noemen in den volen zin des woords.

(7) **WIE** heeft er gezegd dat de herberg FLORA te Lede niet treffelijk, niet deftig is ?... Tocht. *De G*

De Priesters. — wandige dragers van hun kleed — hebben voor allererste jacht, NIET te verhoederen met franc-massons, socialisten en liberalen ; zij beवादieren dit achtelingswaardig kleed wanneer zij in dankloten, in gezelschap van tal Goddelienstlieden, de mindere tegen de rijken opbitten ; zij strijden regelrecht tegen hun Opperhoofd, den Pius van Rome, wanneer zij den opstand aanspreken ; zij verhoeden, zoals Judas, hinnen Haar en God, met hun, op de vergaderingen, welke zij belegen, ongestoord te laten beleedigen en belasteren ; zij allen zijn de schuld, wanneer er op die meetings gevloekt wordt, van al de oner die aldaan het Opperwoud wordt aangeblaan.

De ongezondste Volkspartij, met harin opperbaas, kleven dit alles aan en volharren in hunne verrotte stijfhoofdigheid. Zij zijn blind geworden voor de schande onzer Goddelienst berokkend ; zij zijn doof geworden voor de smoezingen der Christenen, die hun poogden te doen afzien van hunne roekelooze en schandige propagandisten voorleeds der Vrijnestschrij, ten nadele onzer Religie.

Niets kan hen van hunne dwaze ontworpen doen afzien ; heden believen zij het zich bitter, doch het suet is

Inschrijvingsprijs : voor Aalst fr. 2-60 's jaars ; voor den buiten per Post verzonden fr. 2-60.

De inschrijving eindigt met 31 Decemb.

Verschijnt den Zaterdag onder dagtekening van den volgenden Zondag. — Mededeelingen moeten vrachtfrij en uiterlijk des donderdags 's middags toekomen.

DE STANDAARD

GODSDIENST. van het Arrondissement Aalst.
HUISGEZIN.
EIGENDOM. LANDBOUW — ARBEID

TAAL. — VRIJHEID. — VADERLAND.

BUREEL KORTE ZOUTSTRAAT, 44 AALST.

Prijs : 2 centiemmen het nummer.

Men kan inschrijven ten bureele van DEN STANDAARD, bij de postboden en bij Hendrik VAN DE VELDE, uitgever, 44 Korte Zoutstraat, AALST.

Announceprijs : Per drukregel: gewone announce 15 centiemmen ; reclamen en kennisen 1 frank.

VOOROP BETAALBAAR.

De inningskosten van kwijtschriften zijn ten laste van den schuldenaar.

Opgetekende mededeelingen worden niet opgenomen

Katholieke Kiezers, overweegt het wel !

Uwe stem geven aan de kandidaten der zoogezegde « Kristene Volkspartij, » is samenwerken met liberalen, socialisten en anarchisten, de hevigste vijanden van onzen H. Godsdienst.

Arrondissement Aelst.

Balloteering voor 2 Volksvertegenwoordigers den 9 December 1894.

KIEZERS

van 't Arrondissement van Aalst.

Op ten strijde ! Op naar de siembus ! Onze Standaard heeft u volledig den natuur van den strijd bekend gemaakt, achtbare en welsprekende redenaars hebben allen twijfel uit uwe herten weggedrukt, zij hebben het masker afgetrokken der belovers en bedriegers, zij hebben u het heilich verbond der zoogezegde kristene volkspartij met al wat geus en socialist is voor oogen gesteld, zij hebben u het vaar doen zien waarin hoogmoed en heerschzucht ons Arrondissement en Vaderland willen brengen, zij weest nu

Hewel, beste lezer, wat doet de Donche- en Roelanderklike ! Wat zouden zij zijn onder de geuzen en socialisten ! Wat vriend lezer, een handvol omwentelaars en misnoegden, met 3 a 4 duizend misleide katholieken in geheel 't Arrondissement !

Zij zijn dus veroordeeld door zijne Hoogwaardigheid, beste kiezer, veroordeeld te ook voor goed zondag toekomende, 9 December in de balloteering, rendt ze naar de maan, en dat ze daar leven in 't lullekkerland dat zij hier gedurig aan hunne volgelingen beloven, maar nooit kunnen geven !

Weg met leugenaars, weg met valschaards ! Weg met mannen die zeeven

La Justice Sociale

Cherchez d'abord le Royaume de Dieu et Sa Justice
Et le reste vous sera donné par surcroît.

Rédaction et Administration :

— 42, rue des Perles, 42 —

BRUXELLES

PARAIT TOUS LES SAMEDIS

ABONNEMENTS
 BELGIQUE 4e page, 0,30 à l'ann.
 Trois mois, fr. 1,50
 Six mois, » 3 —
 Douze mois, » 5 —
 Étranger (port en sus) dit journal.

ANNONCES :
 4e page, 0,20 à l'ann.
 Fautes d'impr., 3 fr. »
 Les annonces sont reçues à l'Administration.

L'INFAMIE.

Le Conseil des hospices d'Alost vient d'aviser M. l'abbé Ivens, représentant, que l'entrée de la chapelle de l'hôpital, — la seule qui lui fut ouverte à Alost pour la célébration du SAINT-SACRÉMENT de la messe, — lui est désormais interdite.

De ce fait, M. l'abbé Ivens se trouve dans l'impossibilité de célébrer la messe à Alost.

Ceci n'est plus une de ces mille vilénies dont on est coutumier là-bas vis-à-vis du parti démocratique, c'est l'infamie elle-même, l'infamie essentielle.

Alost, dans un pays du toi, il se trouve des catholiques, s'il n'est misérable, pour harrer à un prêtre le chemin de l'autel ! C'est une lunte pour la Belgique ! Et de quel droit, s'il vous plaît, ces gens là transfèrent-ils le sanctuaire en club politique ?

M. l'abbé Ivens est député démocrate chrétien. Vuils tout le grief. Et paré qu'il est cela, offense lui est faite, de par quelques tyrannaux, d'approcher de son lieu ! Atténués effrayants de béatisme et de épinisme.

Le sac sacré de cette messe, qui rappelle par quelque endroit le fameux Kulturkampf (voir les œuvres de M. Woestel), tout le mensu le devine et il convient de le révéler, si antanique soit-il, c'est d'atteindre l'homme politique par le prêtre. Qui telle est l'effroyable pensée de derrière la tête des tout petits Bismarck d'Alost.

Le moyen de réussir, ils croient l'avoir trouvé : ils s'efforcent de tout leur pouvoir d'isoler le Prêtre de son Dieu, le serviteur du Maître. Ce n'est pas la première tentative de ce genre qui est faite, mais c'est la plus effroyablement perverse.

Quelle aberration de l'esprit catholique ! Un jour Jésus-Christ a chassé les vendeurs du Temple; et voici que les vendeurs prennent leur revanche et chassent à leur tour Jésus-Christ. Car ils le savent très péniblement, ces catho-

liques dévoyés, on le leur a dit cent fois, ils l'ont peut-être répété eux-mêmes à le Prêtre et Jésus-Christ c'est tout un, celui qui méprise l'un, méprise l'autre.

Au milieu du silence pénible de la presse catholique nous croyons de notre devoir d'élever la voix et de protester contre l'infamie perpétrée par le conseil des hospices d'Alost. Se taire, en pareille circonstance, équivaudrait à se rendre complice du crime.

Par la même occasion, nous envoyons à M. l'abbé Ivens un petit article témoignage de sympathie.

Du courage, Monsieur l'abbé : on peut vous empêcher d'aller à Dieu par la messe, on ne saurait interdire à Dieu d'aller à vous et vous à Lui par la prière.

La Justice Sociale.

P. S. Au dernier moment nous apprenons que, par ordre de Monseigneur l'évêque de Gand, la chapelle des Carmélites d'Alost a été ouverte à Monsieur l'abbé Ivens.

Que l'infamie du conseil des hospices lui reste pour compte, comme la marque de fer rouge de jadis à l'époulo des forçats.

A propos du droit de grève.

M. Victor Brugnans, avocat à Louvain, vient de publier une étude juridique sur le Droit de grève.

Somme toute, l'auteur est assez banal, et mériterait de rester planer dans les sphères seraines du droit, n'étant les conclusions quelque peu originales de l'auteur.

Il voudrait que toute grève se résolve par une entente à la charge de la personne qui, à la lumière des principes juridiques qu'il essaye d'établir, se trouve en faute.

Des dommages-intérêts seraient à réclamer par l'ouvrier victime d'un lock-out comme par le patron, victime de la grève, si celle-ci avait un motif légitime.

Parmi ces motifs illégitimes, M. Brugnans classe bravement toute réclamation d'un salaire supérieur.

L'on voit que l'auteur revient de loin ; il en est encore à admettre que la volonté seule du patron détermine le salaire, comme si aucune considération supérieure de morale n'obligait l'employeur vis-à-vis de ses employés.

Après ce lumineux exposé, l'auteur se demande comment résoudre ces dommages-intérêts qu'il alloue généreusement à la partie contractante victime de la suspension du travail.

Pour le patron, la chose est facile. Mais pour l'ouvrier ?

Son salaire est de fait insaisissable. Son chef mobilier ne suffirait pas à payer loyers et reverts. Ensuite, ne serait-il pas gênant pour un patron d'avoir à pourvoir ses ouvriers ? Ne se contenterait-il pas de ridicule autant que d'aveugle ?

L'auteur a trouvé le moyen de tout concilier.

L'Etat serait chargé d'indemniser les grévistes ; il prendrait sur lui l'indemnité de la journée, de la soirée et de la vente le soir des meubles des malheureux ouvriers.

L'ère se demande à lire de semblables réflexions, s'il n'est pas certains hommes qui ont pris à tâche de dénigrer dédaigneusement le régime social qu'ils prétendent défendre.

Supposons un instant l'Etat investi de ce pouvoir exorbitant.

N'est-ce pas contre l'ordre social, contre le gouvernement qui le représente que s'adresseraient désormais les clamours indignés de tout le peuple ouvrier ? N'est-ce pas alors que, à poste fixe, les travailleurs s'écrieraient que toute la force de l'Etat est à la dévotion des riches et des industriels ?

Non, le contrat de travail, n'est pas un contrat ordinaire. Le maître sur le pied de la généralité des conventions, dont l'exécution se traduit par un droit à des dommages-intérêts, c'est laisser son esprit. L'ouvrier n'est pas libre, la nécessité de vivre le contraint d'accepter un salaire souvent trop minime. Et si, par l'union de tous les intéressés, il arrive à contrebalancer l'influence écrasante de l'employeur, il ne fait que rendre à l'industriel la monnaie de la pièce, répondant à la force par la force.

Nul plus que nous ne réprouve la grève et son cortège inséparable de ruines et de misères. Mais, de grâce, que l'on ne s'acharne pas par des erreurs réactionnaires, à saper les bases que nous avons tant de peine à protéger sous le feu meurtrier des socialistes : la religion et la démocratie chrétienne.

A. D.

A la Fédération Démocratique chrétienne

Le Peuple s'est occupé de la Fédération démocratique dans ses numéros 14 et 15. Il a annoncé à ses lecteurs que la Fédération s'était réunie pour discuter l'opportunité des conventions s'étaient conclues avec les conservateurs lors des élections communales. L'organe socialiste ajouta que M. Magdelyn avait déposé le droit des ouvriers sous que M. Rankin a été fait l'aveu et leur tentative hypocrite à l'égard des temples et des églises.

Tout cela fut fait, avant probablement, pour nuire à la Fédération et la dissuader aux yeux des ouvriers.

M. Rankin a écrit au Peuple pour démentir ses articles. Notre collaborateur affirmait dans sa lettre que la Fédération s'était réunie pour discuter ses statuts et nullement pour discuter les grèves. Mais le lendemain il posait à M. Rankin dix-sept questions au sujet de cette séance. Ces questions tendaient à établir que M. Rankin aurait proposé à la Fédération de donner droit de vote au jollimes aux membres protecteurs des Maisons des Ouvriers. C'était encore faux, et le Peuple a dit ce point comme sur l'autre surajouté au démenti formel.

Voici maintenant ce qui s'est passé. Notre ami Magdelyn proposait à la Fédération d'adhérer au parti pour la désignation des candidats que les seuls maîtres ouvriers des Cercles adhèrent.

Autres étaient d'avis d'admettre tous les membres quelconques, protecteurs compris. M. Magdelyn justifia sa proposition en disant que si on admettait au parti des membres autres que les ouvriers, ceux-ci seraient certains.

Cette question était délicate. Nous croyons que la Fédération lui a donné une solution juste en décidant que serait admis au parti les membres des Cercles adhèrent qui ont droit de vote sur assemblées générales.

Cette formule exclut les membres protecteurs, mais n'exclut pas néanmoins les membres non ouvriers.

Au surplus c'est, à notre avis, une erreur capitale de vouloir restreindre le mouvement

démocratique à n'être qu'un mouvement purement ouvrier. Le mouvement démocratique a pour but non pas de débiter les devoirs des seuls ouvriers, mais de faciliter la vie à tous, d'aider plus de bien-être pour tous les travailleurs en combinant plus harmonieusement les activités. Ouvrir un signalé pas nécessairement démocrate, si démocrate nécessairement ouvrier.

Il importe d'arrêter là-dessus des conceptions justes, c'est-à-dire larges, sinon le mouvement démocratique chrétien deviendrait impoissant.

Les socialistes qui, dans le Peuple, veulent dissuader la Fédération parce qu'elle n'a pas voulu exclure les démocrates qui ne sont pas ouvriers, ont grand soin de ne pas pratiquer les principes qu'ils prêchent. Voyez les états-majors et députations-les, vous verrez qu'il y est laissé une large place aux intellectuels et que le parti socialiste s'en trouve bien.

Le règne de la Bête.

Comment est-ce que les Socialistes ont dévotement soustrait à l'Evangile selon St-Jean ? C'est un phénomène bien remarquable que cette absence de genre inventif qui caractérise les différentes sectes de notre école d'épiscopat, fin de siècle.

La bête humaine a été dépeinte de main de maître par les premiers pères de l'Eglise ; mais-ci n'hésitent pas à dénoncer ouvertement à la face du monde, non seulement la corruption du monde païen expirant mais des quêtes chrétiens qui abrutissent dès lors, en grand nombre, leurs yeux, leur esprit et leur conscience hypocrite à l'égard des temples et des églises.

Dans les sermons liturgiques (les sermons) — qui ne sont rien moins que des prières de paralysés — le célèbre Huxley dénonçait il y a vingt ans déjà, la vendette publique des malheureux de lettres dont la terre de France paraît sélectionner tout particulièrement la graine depuis Voltaire et Jean-Jacques Rousseau (1) et dont les lieux et l'immense plebs des millions languoureux et aveugles de son école, véritable miroir pathétique de l'esprit moderne, représentent les descendants en ligne directe.

Ces guitaristes plus ou moins hypocrites, mais inévitablement vicieux sont parvenus à tirer de leur instrument perfectionné qui s'appelle la langue française des accords qui l'on prendrait parfois, comme le dit très spirituellement le physiologiste d'outre-Manche, « pour l'harmonie des sphères ».

Mais ils ont outrageusement ignorants des vérités naturelles et surnaturelles qu'il importe le plus à l'homme de connaître.

Et dire que ce sont ces insouciants, ces rêveurs incohérents, ces cerveaux vides et vains qui se viennent que de sons, de formes et de vains accords, qui se sont emparés de la direction de l'esprit public, non seulement en France mais dans plusieurs pays voisins, sans ne pas oser le dire !

Ce sont eux qui ont fait moins sur la presse qu'aucun autre moyen et l'opinion, qui relèvent sur le terrain intellectuel et moral des peuples.

Ce sont eux qui ont ramené dans nos

(1) Lire les questions historiques de Huxley, 1878, 1879, 1880.

DE KLOK

ORGAAN DER CHRISTENE VOLKSPARTIJ.

Alles voor en door het volk!

DE CHRISTENE DEMOCRATIE zal de redding zijn der volkeren. LEO XIII.

ABONNEMENTSPRIJS vooraf betaalbaar.

Een jaar 2,50 fr. — 6 maanden 1,50 fr. — 3 maanden 0,75 fr.

Men schrijft in bij P. Van Schuylenbergh,

uitgever, Kerkplein, Ninove, en in alle postkantoren van het land.

ANNONCENPRIJS per drukregel.

Gewone annoucen 2,15; sleppij herhaalde bij overname; vormissen 0,50; reclamen 0,75.

Alle overzending, vruchtloos. Ongepaste brieven worden geweigerd.

Zondag 26 Februari, meeting van Priester Daens, in 't lokaal der Christen Volkspartij te Ninove.

Wij verwachten veel volk. Als 'tweer een boete lukt, zal 't schrikkelijk zijn. Wij zetten de vrienden aan, om 't half 3 aan te statie post te vatten tegen dat Priester Daens afstapt.

Vandaar trekken wij naar 't Kerkplein, waar de meeting plaats heeft.

Na de meeting, pleziertochtje rond de stad en verorbering van een glas lekker nat.

Welkom dus!

DE PACHTEN.

In het zweet uws aanschijns zult gij uw brood eten. Dat is de wet der menschheid. De werkmán geeft zijn zweet. De pachter ook.

der opbrengst aan den eigenaar — 't bleef aan den pachter, die zoo middelen vond om een oordje voor kwá dagen weg te leggen.

Ziedaar wat de rechtvaardigheid vraagt in 't vaststellen der pachten! Ziedaar de christene leer, lijk ze door de godgeleerden wordt onderwezen!

Die leer heeft men vergeeten. Men verrijkt zich door wrakroepende zonden, daar ligt het schreeuwend kwaad. Velen durven dat kwaad niet aanraken, zelfs niet noemen, uit schrik, uit ontzag, ja, zegt men, om wille van den vrede! En terwijl gaat de broodroverij van den eenen christen mensche floor den anderen immer voort, en de zweetdruppelen van den wroetst roepen de straf in van God!

De Christene Volkspartij kent noch doekskens noch omwegen. De waarheid voor alles! Alle misbruiken schandvlekkén, alle uitbuitelij brandmerken, zorgen voor de vrijheid, de rechten, het brood van burger en werkmán, dat is haar doel! Eens met de hulp van 't volk zal zij dat doel bereiken!

ROELAND.

Zeg! en kribbelt al wai ge wilt, 'k ga sparen voor een pensoen!

'k heb dus 't kintre kintre... Mij liefste, mijn oudste liefste verketen wech zyn verde con-... (text continues with a story about a man and his wife)

'k heb dus 't kintre kintre... Mij liefste, mijn oudste liefste verketen wech zyn verde con-... (text continues with a story about a man and his wife)

'k heb dus 't kintre kintre... Mij liefste, mijn oudste liefste verketen wech zyn verde con-... (text continues with a story about a man and his wife)

'k heb dus 't kintre kintre... Mij liefste, mijn oudste liefste verketen wech zyn verde con-... (text continues with a story about a man and his wife)

De nieuwe jachtwet.

Dit een briefwisseling van Her Volkekracht knippen wij het volgende:

'k heb dus 't kintre kintre... Mij liefste, mijn oudste liefste verketen wech zyn verde con-... (text continues with a story about a man and his wife)

'k heb dus 't kintre kintre... Mij liefste, mijn oudste liefste verketen wech zyn verde con-... (text continues with a story about a man and his wife)

'k heb dus 't kintre kintre... Mij liefste, mijn oudste liefste verketen wech zyn verde con-... (text continues with a story about a man and his wife)

'k heb dus 't kintre kintre... Mij liefste, mijn oudste liefste verketen wech zyn verde con-... (text continues with a story about a man and his wife)

DE DENDERGALM

LIBERAAL WEEKBLAD VOOR

Abonnementsprijs: (4 fr. voor de stad, 4 fr. 50 voor den buiten) voorop betaalbaar

PRIJS PER NUMMER: 10 CENTIEMEN.

HET ARRONDISSEMENT AALST

Prijs der Annoncen: (Gewone, 15 centiemén, 75 centiemén) per drukregel.

Vormissen op de derde bladrijde, 1 frank.

Men abonneert zich: op alle postkantoren voor den buiten; voor de stad, ten kantore van het blad, 22, Vrijheidsstraat, 32 AALST.

Men wordt melding van elk werk waarvan een exemplaar aan het blad gezonden wordt. Handschriften worden niet terug gezonden.

Noc spe nac mija.

DE VERVALSCHERS GESCHANDVLEKT. De Betooging Verboden.

AALST 10 JUNI.

Meeting! Meeting!!

MAANDAG, 26 JUNI eerstkomende, (Maandag voor Aalst-Kermis) derde groote tegensprekelijke Meeting voor de Gemeentekiezing van October aanstaande, ten 8 1/2 uren 's avonds, bij M. Poille WAUERS, Kerrebroek.

Arrest n° 1165 in sake De Cock Judoens Franciscus. Aangezien De Cock Judoens Franciscus in een twee bijgevoegde stammen uit houdde van eigendom en de kieserlijst de melding bevat art. 474 1/2 etc. fr. 153,95 fr. n° 442. Aangezien het blijkt uit de stukken voorgebracht onder n° 442 art. 474 dat de kadestrale ligger een inkomen geeft van 204,76 fr. dat de verwoorper slechts aanspraak kan maken op de helft daarvan en dus maar recht heeft op een kadestral inkomen van 102,38 L. onvoldoende om hem twee bijgevoegde stammen aan te leggen. De Cock Frans had een kadestral inkomen

Langs om slimmer. 't Is bij de bokken lijk op de boer: de plus forte plus force. We gaan voors; Arrens, 1133. — Van de Maete Emiel, ingeschr. van een inkomen van 101,18 voor een inkomen gelegen te Lede, Welke die vromde bestial te Aalst met een inkomen van 14,25, den daat Lede aan om de spaekingen te v. Arrens, 1190. — De Borek Josef. Men kent een persoon een inkomen toe van 100,25, welke zoude van een eigendom gelegen te Oudoven, art. 1475. Die eigendom bestaat

tende salven sijn, welke zich plichtig hebben gemaakt nae dat beurog, zal de wet hen treffen. Wie is er verantwoordelijk? Indien de inschryvingen gevraagd werden door andere personen, die se inkomen hebben, wordt het tussde alleen toepasselijk van art. 210. Zal gestraft worden met dezelfde straf: • fru bij die welen en willems dezelfde • knoecrijzen zal gepoeld hebben met het • doel een burger op de kieserlijsten te • doen schrijven of te doen schraben, of het

ABONNEMENT
In orden op alle postkantoren of
aan bureaus van 't blad.
per jaar 4 fr., 6 maanden 2 fr.,
wanneer 't voortaanlyc recht erbij.

De Volkseeuw

AANKONDIGINGEN
en
REKLAMEN
tegen voordelige prijzen
Zien te waken:
Onzevoortaan: 13, AALST

ORGAAN DER CHRISDEN VOLKSPARTIJ
VOOR BRUSSEL EN 'T VLAAMSHE LAND

HOOFDOPVLIER
PRIESTER DAENS,
Volkstrageder voor Brussel.

3 CENTIEMEN HET NUMMER

AAN ZIJNE ERMENTIE DEN
Card naal Goossens
Aankondiging van Mechelen.

voortaan, en verleid voor zijnen wil, zinnen van
de gezaghebbende betoog.
Wij zullen van de Wereldkrachten niet meer
afkeken, ons voortaan nog zinnen wapperende met
de bewijzingscrachten, met de Plichter-
dijheid, de Waarheid en 't Volkswilje.

In een De Permittie. — Voord en eitel
— van A. Daens. — Mijn wettenverzet heeft
vrijheid of geen kans, denk ik, in het land dat ik
voor dat stigmata van ziele gewichtige
aan de de haren. Sinnen en Berouw.
(Gefach 1892.)

Legt, dat hij reeds in geleideren stiel met te laatste jaar
met de Kamerkeuring nog eenige fortunen in te nemen.
D. MURRAY.
Onze Nieuwverren, de Historische Democratie
teken van over de grenzen de hand aan de Belgische

DE NIEUWE TIJD

MAANDBLAD VAN PRIESTER FONTEYNE
SOLVUJNSSTRAAT, 57, ANTWERPEN.

Abonnement ten voordeele van den Strijddpenning
Een frank 's jaars.

1000 nummers, 8 fr. ; 100 nummers, fr. 0,90
en de verzendingskosten.

DE WAARHEID IS ONS WAPEN

DE RECHTVEERDIGHEID ONS DOEL

WAT HEEFT DE
Kath. Bewaarderspartij
gedaan om den STOFFELIJKEN

De Belastingen zijn gestegen van 28 fr. per
inwoner in 1880, tot 34 fr. in 1902. En het is
meest het arbeidende Volk dat die dwaze geld-
verkwistingen heeft mogen uitzweten, want de
belastingen op de levensmiddelen bedroegen in
1880: 14,48 per inwoner, en 20,19 in 1903. Dat
100,95 's jaars voor het armste werkmansgezin.

dwongen, de hand te reiken naar Disch en Wel-
dadigheid.
En eindelijk, onze Ouderlingen van 65 jaar,
vergeesd in het tijden, gebroken van den arbeid,
worden geschat aan 9 cents daags. En dat in een
Land waar de Staat 1,20 betaalt voor de misdadiger-
in de gevangenis; 0,80 voor de land-

268

DE VOLKSGAZET

VAN HET ARRONDISSEMENT AALST.

LIBERAAL, DEMOCRATISCH WEEKBLAD.

Abonnementprijs 3 fr. voor de stad en den buiten. Voorbij betaalbaar
Men elce maent sich op alle postkantoren voor den buiten
voor de stad, ten kantore van het blad, Grote Markt, 1, AALST.

Prijs der Advertentie: Gewone 15 centiemmen per drukregel.
Reklamen 25 centiemmen.
Dikwils te behalen aansoek, prijs volgens overeenkomst.
Verzoeken op de derde bladzijde, 2 frank.

Aan onze Vrienden.
Wilt Gij goede propaganda maken voor de liberale democratische partij?
Wilt Gij medewerken aan de opbeuring van het volk en de welvaart van het land?
Helpt ons DE VOLKSGAZET verspreiden.
Een abonnement kost slechts 3,10 fr. 's jaars, 1,60 fr. per zes maanden, onvangstkosten inbe-

houden. Ze geven rich niet, al die palen en monumenten, voor hem en zijn dien. Met dieze bezwaren om niet van hoger te vergaan. Welke medelike oomschouder techt. En al dat geld dat zij openstaapelen, waarom moet die geld toch dienen? Wel anders met dan om het volk te verdrücken en onder hunnen hiel te houden.
Ze kinnen hij u schenken, burgers en werklücken, voor St. Pietergeestening, voor een hecht boel heitings, voor zoogende kristelike goede werken, en pe geest, se het niet vrijwillig, dan is het uit dwang of schrik van lysood-verlies, en al dat geld, cost per cent bloegezand, wordt op welingen bij

loten of ge kant volgens de wet in de dwaas worden gedrukt, sinuwe zinnen smetten sich volgens dazelle wet lanten machinieren om die te vormen aan eene pelling voor hun bloed, hun hiel en hante ziel op 's gel staas. Is dat begripelijk, is dat menscheijk?
Of is dat minschien geen waagpelt, is het verloten van hiel en ziel geve verlaelijker, geen afschuwelijker daz, dan het abakmen van een peperkoek of van een schiklerij?
We weten wel, dat de liberaleken van alle daken krasien, dat zij niemand gedwongen zolfaat willen doen worden en dat die tijd weltra aanbrenker zal. Maar dat is allemaal hiel en leugen, dat onderwinden al de menschen die

welke hij in de samenleving te vervullen heeft.
De onderwijzer is een man van karakteren hij steekt zijne mening niet onder staeten of hoeken, hij is geen mislentrekker, geen afschuweliker, hij weet wat hij wil, koovert verleid voor eiks overtaiging, zachte afstand te doen van de tijpe en daarom zal hij zijne leerlingen oplossen tot karaktervolle burgers.
Een schotinos littegeodet is ofwel een overloper alwel een van die miswewetsche bruden d. h. v. — gormen, die voor zestien en halven daags hante hoort dazig kraschten en het autonomeel gesticht terug te voeren naar den goeden ouden tijd.

dat vele lijkours vervalschicht worden, van slechter heidomgheik niet en dus noderft op voor de gesondheid, se dat de hooge rickten eene misgite gebelime stokersien dien: utstaan.
De alheid wordt vervalschicht. We weten dat vele slaters en berbergere boven alle verdelking staan, maar het is onbetwistbaar, dat het geveze woerft en onbetwistbaar is het ook dat welke alheid onvolgting woert op het li haams gestel der verbruiters.
Er intanen velenke onderken. Eene ganche mitsching om eenige lieters ge evere dazge te kouten bevered had rints dazig, ook vinn de ghetams sinderken zeer kalrik. In de laatste maanden werden er een groot oetel

De Werkman

ABONNEMENTSPRIJS :
Voor België 2,5 ; de vreemde Landen 4,50
Men schrijft 1 op alle tijdstippen des jaars.

P. DAENS,
Volksvertegenwoordiger, AALST

N° 1811 28 Juni 1907
35de JAARGANG.

De Kamer

VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS.
Zitting van Dinsdag.

Zeet wening Leden aanwezig : 13 Katholieten, 7 Liberalen, 10 Socialisten, 1 Kristen Democraten.
Na de vragen komt onze Interpellatie over den toestand in de Kamer. (Zie bl. 3.)
De Minister van Oorlog antwoordt dat alles goed gaat (op papier) doch behooft een ernstige en spoedig onderzoek, dat hij persoonlijk zal leiden. (Dat is 't bijzonderste)
M. VAN LANGENDONCK (Vlaamsch) steunt onze gezegden en stelt vast dat de 300 gramma's Vleesch uitkomen op 120 gramma's en zeer dikwijls van oude koeien. Hij bevestigt ook dat bijna alle Soldaten moeten eten loopen.
M. THÉVAUX (Socialist) haalt als Generaals aan, wat hij gezien en bevonden heeft : Dat er Soldaten verschijnen voor de Generaals in haveloze plonje, hun hemd vuil, geschud, of gansch aan larden; dat zij kleren krijgen van anderen, zelfs van zieke soldaten; ook kousen, galoches en schoenen; dat er veel klachten in doen zijn over de voeding; dat men goed zou doen niet alige rationnelle te geven; waschlaten in te richten; in den winter de zaken beter te voorzien, ook dat men voortdurende ingelegde doosjes vleesch geeft.
M. De Brouwer sprak in 't Vlaamsch over misbruiken die in 't Leger bestaan.
De Minister van Oorlog antwoordde nogmaals dat hij alles zeer ernstig zal onderzoeken, zonder uitsluit, waarop mijne Interpellatie gesloten werd.

Een tweede ondervraging werd gedaan door M. Giroul, over de levering van Haver. Hooft en Stroos aan 't Leger, zonder aanbesteding; in 1906 leverde men Haver 20 fr. 18 de 100 kilo, terwijl de gemiddelde marktprijs 19 fr. 07 bedroeg; zelfs aan 19 fr. 34 tegen 16 fr. 26 als Marktprijs. Zoo gaf men te veel uit, enkel op 't voordeel der jaanen, op den jaar 540,400 fr.
De heer Alimier zal die cijfers onderzoeken en later antwoorden. (Hoeveel men kan bij antwoorden 2. Die cijfers

PRIESTER DAENS

Elaas ! het is dan toch jaar.
Soms tijds twijfel ik er nog aan :
Priester Daens is van de wereldtooneel verdwenen.
Na 14 jaren van geweligen, woeligen en pijnlijken strijd.
Pijnlijk ja, maar verrucht door het gevoel der Plicht en de zwaarteit van liden.
Oefik er van den Goddeliken Meester in lezen staar in de H. Schrift :
 » Hij had medelijden met de menigen van 't Volk ; »
Zoo staar er in ons Loflied onder 't beeld van den Geluksten God :
 » Tot Herrens Voets ! »
Tot geluk der Vaders en Moeders, der Jonkheden en Kinderen, tot geluk van kolven, in allen eerbied ja tot versterking van den Godsdienst.
De Godsdienst immers wijes zijn : Goed doen aan elk, goed doen onder alle omstandigheden en bijzonderlijk goede wetten maken voor het eenig Broodgevoel.
Mr Desirieux, Bisschop van Luik, had het voorged in 1895 :
 » Al degem die den Pauslijken Brief over den toestand der Werklieden rechtvaardig opneemt en wijlen ten uitvoer helpen brengen, velen beloonst en worden en vervolg. »
Het is onbeschrijfbaar, maar toch reiken wij in het LEVENSBESCHRIJF trachten aan te halen hoe Priester

In naam van de Familie, in naam van de vrije Democratie bedanken wij de latrijke Personen die in 't Schrift gest gekomen zijn, die ons in de Kerk en naar 't Kerkehof hebben vergezeld.
Wij bedanken de ontfelbare Democratie, weerhouden door Werk en Plicht, maar die in 't geheimnisvolle Leven der Grestenwereld met ons vereenigd waren in deze lieuzige omstandigheden.
Met trouw en aandacht hebben wij met al ons Volk der Democratie, gelezen de verschevende Row-Artikels in Rechts, Vrije Kerk, Waarheid en andere Gazetten. Daan intigen dank aan de geliefde Schrijvers : Binnevoet, Sijne Storm en anderen. Hun Artikels werden verbielug opgenomen en zullen dankbaarig bewaard blijven.
Voor ons bedrukt hert is het een ware vertroosting te zien de menigevuldige Brieven, gloeiende van hertelike Vriendschap ende bijna ontfelbare kaarten van meddeeling die ons gezonden zijn van alle landen, met enkel uit alle Belgische Provincien, naar ook uit Nederland, uit Frankrijk, uit ander Landen. Wij zouden moeten aan elk in 't bijzonder schrijven, doch dat is onmogelijk; naar intigen Dank !
In Aalst, den dag der Begroving, wij hebben in de menigevuldige Democratien gezien die van veren afstand gekomen waren; wij zouden elk willen de hand drukken, in ons huis ontvangen, als Broeder; doch wij hoeven niet te zeggen dat dit minnigelijk was (de Democratie die zich veel moeie en groonen onkost getraat hebben, om zwaerweg te kunnen zijn, ontvangen hier ons bijzonder Dankbetuich.

8° Jaar. N° 4.

Frijs per nummer : 2 centiem.

26 Januari 1908.

RECHT EN VRIJHEID

WEEKBLAD VOOR HET ARRONDISEMENT AALST.

ANNONCEN :

Rechterlijke 1 fr. per regel.
Reklamen 20 centiem per regel.
Annoncen dikwijls herhaald 10 cent. per regel.
Andere annoucen worden opgenomen met akkoord.
Alle briefwisselingen of strijdpenning moeten elke week voor Woensdag avond om 8 ure, ingesonden worden.

REDAKTIE EN ADMINISTRATIE :

ALFRED NICHOLS,
Maanstraat, 18, AALST.

Ongeteekende brieven worden niet opgenomen.
Berichten over werkstakingen en grieven moeten door de Vakverenigtingen gezet, peld zijn.

ABONNEMENTSPRIJS :

3 maanden	fr. 0,36
6 "	" 0,75
Een jaar	" 1,50
BUTTEN BELGIE :	
Een jaar	" 4,50

Men abonneert zich op alle postbureelen.

Volkskinderen van Aalst.

WAARDE PARTIJGENOOTEN,

Ge weet dat den Kindergroep verleden jaar eene leerrijke omreis gedaan heeft met de vacantedagen. Ook zal elk nog herinneren wat grooten bijval de kleinen te beurt viel op kunstgebied. Met de vacantie zijn we weer zinnens op te trekken.

Voor wat schoons en nieuws aan te leeren, hebben we veel kinderen noodig. Daarom gezellen, zendt zondag, om 3 ure uwe leerzuchtige kleinen, naar Hand aan Hand, om hun aan te geven.

Tooneel, zang en muziek, zal hun aangeleerd worden.

K. VAN DER MEIRSCH.

Vergaderingen.

De liberalen hadden in de laatste kiezing een 3000 stemmen te veel, de Socialisten brengen er een 3000 tal bij en de partij van M. Daens mag een merkelijken achteruitgang daarstellen om met die 6000 stemmen zijn zetel niet te kunnen behouden.

Ziehier hoe M. Petrus Daens zich zelf uitdrukt in zijn « Land van Aalst » van 19 Januari 1908 :

- « Is uw kiezing verzekerd ? »
- Verzekerd ! ? In de groote partijen die de eerste staan, gelijk Woeite t'Aalst die zijn verzekerd ; maar voor kleine partijen is er altijd gevaar.
- Men zal Hemel en Aarde bewegen tegen u.
- Dat weet ik.
- Men zal dwingen, uitkopen tegen u, het zal op geen honderd duizend fran-

Liever een Woestist in de plaats, dan tegen de belangen der socialistische partij te strijden.

En zooveel te meer is de taal van 't Laatste Nieuws niet te begrijpen, wanneer het in de bres springt voor eene partij, die stervend ligt, en alle hulp weigert van hare politieke vijanden.

Als er deze maal zullen stemmen verloren worpen worden, dan is dit de schuld der Christene democraten zelf.

Ha, in 't voordeel der Christene democraten te Aalst, zou men moeten zorgen, dat er geene stemmen verloren geworpen worden, zonder te weten welke houding de Christene democraten gaan aannemen, in de arrondissementen, waar zij door hunne opkomst, ook een oppositiezetel in gevaar kunnen brengen !.

HET RECHT

Voor Dod en Volk!

TOLK DER CHRISTENE VOLKSPARTIJ

Alles voor Vlaanderen!
Vlaanderen voor Christus!

Inschrijvingsprijs voor Belgenland:

Een jaar fr. 3.00. — Negen maanden fr. 2.25
Zes maanden fr. 1.75 — Drie maanden fr. 1.00
Voor buiten het land, de vrachtkosten daarbij.

Hoofdstapelen: H. PLANQUAERT.

Men schrijft in ten dienste van dit blad en bij alle gestorten en tevens uitgever
Allen moet vrachtkost getoonde worden naar H. Planquaert of naar het bureau van het blad:
COUPUREEL, BRUGGE.

LANFRONDIJNGEN

Dit blad kost per dag...
Reclame...
Bijzondere voorwaarden voor...
...voor...
...voor...

Dood van Pastor Daens

De man die sedert zeventien jaren, de
leider, de hoofdman der Belgische
Democraten is geweest, is dus van
's werelds tooneel verdwenen.

Priester Daens!... Wie herinnert
zich niet zijn verschijnen? Welke ver-
woording, welke begeestering bij het
arme volk van Vlaanderen. Hij sprak
van redding... redding in den nacht...
redding in de afgrijselijke slavernij!...
En 't volk stroomde toe, Grijsaards,
vrouwen, kinderen, zieken, ja, allen,
allen wilden Priester Daens hooren en
zien. Waar hij kwam stroomden de
ongelukligen te samen, juist of de
plaats waar hij spreken zou een oord
van redding geweest ware.

En wie heeft de volkeren niet zien
lustieren met gespannen aandacht, met
tranen in de oogen, den pastoor toe-
juichende die hen van zulke heerlijke
dagen sprak?

Dat was het ontwaken der democra-
tie. De lach op de lippen der maagd.
Doch deze verduisterde onder de schan-
delijkste vervolgingen en de gewierde
held werd een voorwerp van schimp en

haak te wijzen waar redding glooide
en op die lichtbaak trekken wie zinnen
af en terugkeren doen we nimmer.

Rust zacht, edele leider!... wij, de
vlaamsche jeugd, zullen u wreken, dit
zweren wij bij uw graf. Uw ledige, o,
onsterfelijke held, zal zegepraalen en
zo niet, zal de jeugd van Vlaanderen
aneuvelen in den strijd! En dat zal ze
niet!...
BLANQUAERT.

De lijkplechtigheden

Maandag morgen, om 9 ure, had te Aalst de
druwige plechtigheid plaats der begrafenis van
Priester Daens, den volksgeinde priester,
die geharade zoo vele jaren zijn leven,
gezonderheid, totom en ter spijlende voor
't lijfende menschdom.

Kokel de werkers en burgers was aan-
wezig. De rijke standen van beide partijen,
zoozet liberalen als katholieken, ontbonden
zich. In het geheel twee geleende katholieken
van gans Aalst, zijn het ijk komen grooten,
zoo verklaarde de familie van raden. Eene
afverding van de linkerzijde der Kamer was
aanwezig aan 't sterfhuis. Van de rechtszijde
waren zij thuis gebleven.

De lijfstoet was indrukwekkend.
Eene haag van volle stand van beide kanten
de straten, van aan 't sterfhuis tot aan de kerk.
Wat vooral de aandacht trok, waren de
dichte drommen werktakers, die omhielden
aankomsten en weenden.

Ditreefs menschen volgden den stoot. Voortop
de geestelijkheid, daarna de overhijden
van priester Daens in den lijkwagen, de
familie, de vicaren der christene democraten

gemenen en heilijcs van 't land, ook al de
druwters van Aalst en Nieuwe met kamers
leiden de vrieden en ook vrieden en
strijden bij den sterfkilofn en eren te met
wan plechtigheden ten laatste helden aankomen
zoodan vriend te betonen.

De stierf hield de christenen te...
Dag was in stille, door de straten van Aalst
zooz halyaar van naar 't kerkhof. In den steet
ong was niet een katholieke te zien. Ikeld
te priester van Aalst, die de familie optreden
na die dinsten betaald werden.

Op het kerkhof gebouwen werden de gewone
convenanten door een priester gedaan. Niet een
rede werd er uitgeproken opdat alles tot het
stede toe kalen en juist een gebouwen zij.
Doch voorster de hier werd kijgenen 't graf,
men de over hetdofde vriend Petrus Daens het
woord en met wacende stem bejante hij die
heiligen maigte in daer voege:

Vrienden en Partijgenooten.

Vandaag de laatste overlijfsdagen van mijn
dierbaar broeder in 't graf zullen nederdalen,
heid ik er aan u allen, die van siud en ver zijt
gekomen om hem een laatste hulde te brengen,
alst der harte is bedankt, zij betuigt door uwe
zooz heilige oplouwt, dat er in het hart van
de democraten dankbaarheid en liefde schuilt
voor dien, die voor 't volk gelieden en gestreden
en altes opofferd heeft. Ik houd er aan u een
gevoert over zijn laatste uren te zeggen. Is de
broederaan van mijn geliefden, broeder, woelig
en bitter geweest, zijn laatste studenten en zijn
hield zijn voor niet en zacht geweest. Hij ver-
kondte met zijnen Heer en Meester te zijt en
van de handen des levens onthouden te worden.
Hij ontploeg voor zacht in den Heer. Dat is de
hoop en de troost, die God aan de democraten

teit ondt het optreden aan de groot woord opge-
houden. Dat waren de leden der democraten
die geuiten waren in den edelen kamp! (Apostri-
fische vredeering. De vrieden was niet seld.)

En ja, het gaat. De Daens was, ik zook
word end. Nog eenige jaren en 't zal ook van
te wete democraten verdedigen, die de hoop,
vrieder te sterren, het leven mijns broeder,
het leven van Priester Daens te schrijven. Ik
weet alle goed van over 10, 20 25 jaar, ik
weet wat de bevreemde gebouwen hebben met
sijn lijfstoet, en dat zal ik schrijven. Het leven
van Priester Daens zal mijn toekomst zijn!
(Tezjuichingen).

Daarna sprekt M. Louings in naam der
democraten van Limburg. Priester Daens is
gevezen, doch niet de democratie. Daers zal
niet sterven, en dat zal ik schrijven, want die ook
aan het glooie moeten te niet gaan en dat kan
niet vergaan.

Daarna handelt hij over het lijden van
Priester Daens. Had hij gewild alles was voor
hem: een, roem, hiel, de groote wereld was
hem geveerd hebben, doch dat alles heeft hij
vermaad, was geen roem, geen ene, zoch
hield, maar was de vervolgede en gelasterde der
grooten en martelaar van 's arme volk. (Deve-
rende tezuichingen). Nemo, nu geniet hij geen
roem, doch de naam van Priester Daens en
ziet verhoon gaan. Hij is een man der lieden,
een man der gebeden, hij is een tweede
Antoine! (Tezjuichingen).

Hier is vermagelijc deze proclama-
tied in haar geheel mede te deuden. Zijgen we zekel
dat de den diepsten indruk maakte, en van de
aankomsten van Priester Daens,
onvrijd monnen en traad en daarop volgeh
eene diepe stilte.

TWEDE JAAR N° 6

2 CENTIEMEN HET NUMMER

ZONDAG 9 FEBRUARI 1908

ABONNEMENTSPRIJS
3 maanden 0.40; 6 maanden 0.75; een jaar 1.50
Men abonneert zich op alle postburealen.

Alle briefwisselingen moeten vóór den woens-
dag van iedere week ingezonden worden.

DRUKKER-UITGEVER
P. Van Schuylenbergh
Zonnestraat, 33, AALST

ANNONCEN
Rechtelijke 1 fr. per regel
Reclamen 20 centiemen per regel.
Annoncen dikwijls hersteld 10 cent. per regel.
Ongeteekende brieven worden niet opgenomen.

Christene Vakverenigingen
Vergaderingen
Pantoffelmakers
Zondag 9 Februari, ten 9 ure, voor
de Pantoffelmakers, ten lokale Werk-

Geliefte het dus niet te vergeten.
Aan de dagorde staat:
1. Onze vakbeweging, 2. Wat zij
ons heeft geleerd voor de toekomst.
Nog eens, niet vergeten! En alle-
man op post!

afgunstige menners door ons volken
strengste gelaakt en afgekeurd.
Wanneer het de ernstige belangen
en het loon van 't werkvolk geldt dien-
nen alle politieke drijven betefgeid te
worden, onverschillig aan welke poli-

DE VOLKSSTEM

ABONNEMENTEN:

De maandel. 4 franken — Een jaar 8 franken.
Inschrijving in alle postbureaux van het land.
P. UTEMAE, 4 a. 's vonds 2000 P. UTEMAE, 7 a. 's vonds 2000
Prijzen in de postkantoren en de handelen de journaux.
L'éditeur: Adolphe Dierckx, 2, Place de la Bourse, Bruxelles.

DAGBLAD

BUREELEN:
TE BRUSSEL M. GOETS, Bourgplaat 2
Téléphone A 309
TE AALST O. KANDEWRAET, 6
Téléphone 114
Bestuurder: J. Van Nuffel-De Gendt.

AANKONDIGINGEN

Kl. week (1.100 w. kl. w.) fr. 2,00
2e kl. week (per regel) fr. 1,50
3e kl. week (per regel) fr. 1,00
4e kl. week (per regel) fr. 0,50
5e kl. week (per regel) fr. 0,50
Overrijke (per regel) fr. 2,00
Commerciele en beroeps aankondigingen zijn uitsluitend te plaatsen: Agence Dierckx Goets, 2, Bourgplaat, Brussel.

“De Volksstem,”
komt den volgenden brief te ontvangen

Kiezers,
voor wie zult gij stemmen?
De groote dag der kiezers is aange-

deuse van advokaat De Boeck, van wie hij beboed had alle jaren 2.000 franken (van de 4.000) af te staan voor haar en hare kinderen, maar die nuag werden!
Daar heb ik het geld en verbruik zijn woord! Vraag het aan Mevrouw De Bo-

Albet een telegram gezonden, om hem zijn erkentelijkheid en te danken voor het geschenk van de 4.000 franken en de hartelijke groeten welke hij in België zondte.
Te Antwerpen.
De trouwste vriend van de Volksstem

DE WERKMAN

54e Jaargang, N° 2433 WEEKBLAD Zondag 15 November 1925
Tolk der Kristene Volkspartij-Vlaamsche Front P. V. N.

De Waarheid is ons wapen
Rechtvaardigheid ons doel
Stichter: Pieter Dams

PRIS 0,15 ABONNEMENTEN Per jaar 7,50 fr.; per 6 maand 4,00 fr. op vooruit betalen. Abonnementen op alle postkantoren, buitenland post meer.
REDAKTIE: Hoofdredacteur: K. C. Van Oudendaele, Volkverrijtervoordige. Postk. n° 33175. BEHEER: S. M. Drekking, Volkverrijtervoordige, 21, Oudendaelestraat, 21, Aalst. — Telefoon 232.
ANNONCEN De prijs der aankondigingen wordt bepaald bij overeenkomst. Voor alle inlichtingen, wende men zich tot de redactie.
PRIS 0,15

Een Zegedag voor de Vlaamsch-Nationalistische Democratie
We boeken een winst van 17 zetels.

We groeien... Uitslag der Provincieverkiezingen van 8 November 1925

Kanton Aalst
Geldige brieven 21682

Kapitein 5256	Kapitein 1709	Kapitein 5740	Kapitein 3281
De Wilt 407	De Wilt 277	Laversy 178	De Broe 200
Van Gucht 410	De Wilt 335	V. der Sluis 54	Groot 370
Scheffens 445	De Boeck 208	Jens 50	V. Scherffens 34
Caluweit 880	V. Langens 80	De Schryver 21	V. Lambaert 103
De Hart 730	Van Broeck 13	Lalot 40	Beterbeke 115
De Wilt 121	De Wilt 7	Beunen 16	V. op den Bosch 23
8550	2063	6107	4380

Kanton Herzele
Geldige brieven 9214

Kapitein 658	Kapitein 1602	Kapitein 3281	Kapitein 400
De Wilt 93	De Wilt 279	De Veyt 44	Vocet 86
Mercier 88	De Wilt 88	Delle Feltre 40	Van Loo 110
De Wilt 11	De Wilt 9	De Sander 43	Stuyck 4
De Boeck 85	De Wilt 20	V. Daele 223	De Wilt 74
De Boeck 13	De Wilt 47	Van Beyer 225	V. van Bergin 19
886	2058	4389	620
	Kapitein 1087		
	De Wilt 79		
	De Wilt 7		
	De Wilt 19		

De officieele einduitslagen

Provincie Namur

na 27	11	32
verloren 32	11	19
verloren 7	—	—

Provincie Luxemburg

na 27	11	1	2
verloren 30	14	8	—
verloren 3	—	—	—

Provincie Antwerpen

na 17	13	1	1	
verloren 38	14	20	5	5
verloren 1	—	—	—	—

Provincie West-Vlaanderen

na 45	6	10	3	1
verloren 32	13	14	3	1
verloren 7	—	—	—	—

Provincie Oost-Vlaanderen

UIT ONZEN PIJKOKER

Ook tevreden.
De socialistische vrees...
Twee maanden.
Berna in vrijheid?

Prijs per nummer : 30 centiem. Zondag 10 December 1933 2e Jaargang — N° 50

DE VLAAMSCHE VOLKSEEUW

Vlaamsch Nationaal Democratisch Weekblad

Verantwoordelijke Uitgever:
R. DE VISSCHER, te Moeskroen
Risqueux Toit steenweg, 62

Bidragen en mededeelingen aldaar te zenden, ofwel op adres: Drukkerij Camiel Nys - Berton, Vaartstraat, 45, te Kortrijk, met melding van De Vlaamsche Volkseeuw.

ADVERTENTIËN — AANKONDIGINGEN
Bij overeenkomst. Billijke voorwaarde Vraag naar

INTREKENPRIJS: Jaarabonnement per post
Binnenland 15 frank
Voor 6 maanden 8
3 5
Voor 't buitenland, dubbele prin.

BEHEER: Advert. en Abonn.: P. R. 3033.58 Kortrijk (D' Doussy).

Man. van P. Dams
Uitgever
R. De Visscher

Joris De Kegel

Kerksken 8 augustus 1943

Joris is daensist van de vierde generatie. Zijn overgrootvader Jozef Callebaut was roelander en spilfiguur van De Christene Volkspartij. Diens archief bleef bewaard en samen met persoonlijke getuigenissen vormt het de kern van **de pijn daensist te zijn**.

Hij studeerde aan het Koninklijk Atheneum en de Rijks Hogere Handelsschool te Aalst. Gedurende meer dan 30 jaar werkte hij in een Zwitsers bedrijf in Ninove, vervolgens als boekhouder, personeelsverantwoordelijke en procuratiehouder. In zijn functie werd hij geconfronteerd met de cyclische economische crisissen. Medeonderhandelaar in 1998 bij de sluiting van de Belgische productieafdeling van het bedrijf.

Hij was actief in de jeugdbeweging als lid van het A.D.V.J. en VBV en behoorde tot de leiding van het Blauwvoetvendel Priester Daens in Ninove. Hij werd politiek actief in de Volksunie, zetelde in de arrondissementsraad en was tijdelijk voorzitter van de afdeling Kerksken en verantwoordelijke uitgever van het informatieblad Wij, Vlaams Nationaal Kerksken. Hij zetelde voor de VU van 1970 tot 1976 in de toenmalige C.O.O.

De auteur is medewerker van de Heemkundige Kring Haaltert. Hij publiceerde in 1999 samen met Willy De Loose, Kerksken de wereld in een dorp, bijdrage tot de geschiedenis van Kerksken. Hij publiceert regelmatig bijdragen in het tijdschrift van de Heemkundige Kring. Hij werkte mee – door het aanreiken van plaatselijk historisch onderzoek – met auteur Dirk Musschoot en is verder actief in het onderzoek naar de Vlaamse-Nationalistische jeugdbewegingen voor en na WO II.

Samen met zijn echtgenote Frieda Leemans is hij reeds meer dan 40 jaar actief in het culturele leven.

In zijn vrije tijd is hij hobbybrouwer.

